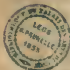

FRANCISCI ROBORTELLI VTINENSIS in librum ARISTOTELIS DE ARTE POETICA EXPLICATIONES.

Qui ab eodem Authore ex manuſcriptis libris, multis in locis emendatus fuit, ut iam difficillimus, ac obſcuriſsimus liber à nullo ante declaratus facilè ab omnibus poſsit intelligi.

FLORENTIAE

In Officina Laurentii Torrentini DVCALIS Typographi,

M D X L V I I I.

Cum Summi Pontif. Caroli V. Imp. Henrici II. Gallorum Regis, Coſmi Medicis Ducis Florent. II. Priuilegio.

Cosmo Medici Florentinorum
DVCI II. POTENTISSIMO
FRANCISCVS ROBORTELLVS
VTINENSIS. S. D.

*A*FFERO *tibi,* MAX. DVX. *pro meo officio, ac summa obseruantia, qua me tibi maximis tuis beneficijs, & liberalitate perpetuò deuinxisti, Aristotelis de arte poëtica librum meis explicationibus auctum: haud scio an etiam illustratum dicere debeam. ac timidè sanè, uerecundeq́; affero, ueritus, ne multi me reprehendant, quòd putent debuisse me potius silentio magnitudinem tuorum erga me beneficiorum testari, quàm tenui hac significatione longè me pro ijs uel gratijs tibi tãtummodo agendis imparem ostendere. Sed ego, magis timui, ne tacendo ingratus uiderer, quàm si, quocunque modo possem, tuam singularem erga me humanitatem, ac liberalitatem prædicarem: & testatam relinquerem apud homines hoc genere scribendi: imprudens, audaxq́;. Nam hoc copiarum est: illud uoluntatis, nec ego, etiam si possim (quod tamen nullus possit) uelim tantam habere in dicendo facultatem, quanta ne gratiarum quidem actioni satis sit: non quidem, quòd optabilis mihi non esset futura facultas hæc, sed tùm quia tàm magna est, ut eam neque sperare, neque optare ausim. tùm quia malo tibi perpetuò arctissimo uinculo deuinctus esse, quàm ulla ratione aliquando, non solui quidem (nam hac re nihil miserius mihi: neque acerbius in uita accidere posset) sed ne ab ulla quidem parte laxari. Amabilissimus enim est mihi nodus hic tuorum erga me meritorum, quo tibi sum astrictus: nihilq́; mihi maius ad laudem, aut illustrius contingere posse puto, quàm si homines intelligent, me in fide tua, ac clientela esse; Nec maiorem uim illud quoq. habuit ad me deterrendum, quòd sciebam alios uiros doctissimos longè maiora, ornatioraq́; de maximis rebus scripta uolumina ad te attulisse, quàm ad cohortandum; meum hoc perpetuum, ardensq́; desiderium significandi, quantum tibi debeam; libenter enim illis laudem maioris doctrinæ, et ingenij concesserim, modò fateantur nullũ tibi propter maxima, plurimaq́; beneficia deuinctiorem esse, quàm ego. Ac sanè* FRANC. CAM*panus, uir propter singularem sapientiam, et uirtutem, atq. admirabilem doctrinã omni memoria dignus, si uiueret,* OPTIME DVX. *quòd is mihi in clientelam tuam primus aditum patefecit: quo uno officij genere me illi, uel mortuo, tantum debere puto, quantũ mihi semper exoptatissimum antè fuit in tuam fidem, ac clientelam uenire, optatiusq́; nunc est in ea permanere; ille, inquàm, si uiueret adhuc, fidem tibi facere posset, quàm ardenti studio, postquàm me tibi totum tradidi, in Academia Pisana onus mihi impositũ sustinere, munusq́; meum*

exequi ab omni parte conatus fuerim, in quo exequendo; et si, ut tibi satisfacerem quantum oportuit, certò scio me pro ingenij mei imbecillitate assequi non potuisse, affirmo tamen me usque ad extremum non minore studio in eo onere sustinendo laborasse, quàm spe, antè susceperam. Ab hinc igitur tribus annis, dum uiueret, cum ei, quem sciebam à te Academiæ Pisanæ præfectum fuisse, dixissem, cupere me in ea, ueluti arena quadam, uirium mearum periculum facere in interpretando Aristotelis libro hoc, de Arte poëtica, quem nunc ad te affero, atque omninò statuisse commentationes quasdam meas, quas animo diu inclusas tenueram, in lucem proferre, ut si fortè auditoribus peritißimis, qui illic multi erant, probarentur, illorum acre, certumq; iudicium exquirere maluisse, quàm meo ipsius stare, uiderer; nam etsi suo cuique in suis scriptis, ac commentationibus tùm conficiendis, tùm elimandis utendum est; utilißimum tamen semper putaui aliorum stare iudicio, sæpè enim secus, ueriusq;, quàm nos iudicant; atq. acutius omnia perspiciunt. Is non modo me deterruit, sed peramanter etiam hortatus est, ac propè rogauit, ut id omninò quàmprimum efficerem; statim igitur librum hunc Aristotelis aggressus fui; atque meditationes meas, quas domi antè multos annos seruaram, cum alijs multis communicare cæpi. Nec uerò mirum OPT. DVX *tibi uideri debet (de literis enim aliquantisper tecum loquar) Aristotelem summum in omni genere scientiarum de Poëtica quoque arte librum scripsisse; Cum enim Athenis eam philosophiæ partem, quæ naturæ uim, et rerum causas scrutatur, multos annos, magna cùm laude diligentius, & apertius, quàm cæteri, qui antè in ea fuerant uersati, tractasset; uideretq; Isocratem, qui omißis reliquis omnibus philosophiæ partibus, in eo totus erat, ut artem bene dicendi explicaret, & tanquam cos quædam aliorum ingenia ad eloquentiam exacueret, quòdq; ea docendi ratio ad ciuitatis mores erat non parùm accommodata, multum propterea sibi gloriæ pararet; in omniumq; esset ore; Isocratis laude commotus pomeridianis horis cæpit eas artes docere, quæ ad bene, apteq; dicendum pertinent; Et quoniam omnium scientiarum, et artium Philosophia parens est, & procreatrix; facilè potuit maximus, & doctißimus philosophus, qui omnium rerum cognitione erat instructiß. cuiusq; ingenium, quòd esset multo usu, & tractatione scientiarum exercitatißimum, ueluti ex altißima specula uno intuitu omnia suis locis disposita uidebat, & agnoscebat; artes eas, quæ antea ab alijs confusè, ac perturbatè tractatæ fuerunt, ad certam quandam rationem, ac seriem redigere; ita autem redegit, ut cùm aliorum de eadem re commentationes cum Aristotelis scriptis conferas, prorsus uideas; neque eodem modo ijsdem de rebus fuisse cogitata, & scripta; sed illos perspicias omnia ex uulgi sensu, ac populari quadam fece collegisse; hunc summo consilio, ac singulari industria ea perquisiuisse, quæ in penitißimis artium partibus latent, & remotißima sunt à uulgi cognitione. De dialectice non loquor, nam cum ea ueluti instrumentum quoddam sit, quo homines utuntur ad ueritatem dignoscendam; fuerat ab Aristotele, qui philosophiæ omne genus erat tractaturus, multò antè descripta, sed rhetoricen, & poëticen, quæ duæ artes & ma-*

xima

ximæ ſunt, & præclariſſimæ; Dij boni, quàm aptè, quàm diſtinctè, quàm doctè, & ſapienter nobis ſcriptas reliquit; Solebat Ariſtoteles diſputationes has appellare λόγους ἐξωτερικούς, quaſi notiores, & vulgatiores: uel quæ magis in foro, et luce hominum uerſarentur; Huiuſmodi Ariſtotelis libros, qui de Rhetorice, et Pöetice circunferuntur, non uideo ab ijs, qui noſtra hac ætate Ariſtotelei philoſophi uocantur, multum legi, aut tractari, neque uerò propter obſcuritatem crediderim; multò enim obſcuriora illuſtrant, ſed aut quòd leuiora putant, quàm ut in ijs operam ſuam ponere uelint, aut quòd nonnullarum rerum cognitione, & ea quidem per mediocri, contenti, ea negligunt, quæ ad ornatum cultiorem, et pompam ueluti quandam theatralem, & forenſem pertinent; Quàm rectè, ipſi uiderint: Ego ſemper exiſtimaui turpe eſſe in liberalibus artibus, quæ inter ſe connexione quadam arctiſſima coniunctæ ſunt, tantillum compendij quærere tàm magno cum diſpendio; Sed nimirum noſtra hac ætate omnia ad quæſtum referuntur, neque iam liberales, ſed cauponariæ, & mercenariæ artes appellari debent; Quotus enim quiſque eſt, per Deos immortales, qui eo flagret amore ſcientiarum, quo ueteres omnes flagrarunt; ſanctiſſimo et caſtiſſimo, ac non potius illas amet amore turpi, & quæſtuoſo. Pulchrum quidem eſt noſſe motionum principia, & quietis, cæli circumuolutiones, & ſyderum; Elementorum qualitates, et quæ huiuſmodi ſunt; At turpiſſimum quoque antiquitatem ignorare omnem, & eas non attingere artes, quæ in medijs cœtibus regnant, quæ mentibus hominum dominantur; & in eorum intimos ſenſus ita peruadunt, ut non alia ratione tàm diuerſas uoluntates, tàm diuerſa ſtudia, tàm diſſimiles animos moderari quiſpiã poſſit, et quò uoluerit, perducere. Quòd ſi in hac aliquando fuiſſent ſententia homines, neq. omnia ad lucrum retuliſſent, nec libri hi tàm diu neglecti in tenebris ſitu penè obſiti iacuiſſent; neque tàm multas labes, quibus nunc fœdati ſunt, contraxiſſent: Quo nomine in primis deplorandus erat liber de arte pöetica, quem ego mihi interpretandum, & emendandum propoſui. Iam uerò ſi quæras OPT. DVX, cur ego mihi potiſſ. hunc ſumpſerim laborem, ſcias uelim, cum duobus annis prioribus, poſt Academiæ reſtitutionem, magna ex parte ea ſemper expoſuiſſem, quæ ad rhetoricen ſpectant; noluiſſe committere me, ut pöeticen, quæ cum illa multum eſt coniuncta, negligere uiderer; cum præſertim ad me in primis ſpectet duas has artes pro uiribus explicare; Id cum apud me eſſet ſtatutum, non habui, quem maiorem, aut certiorem ſequerer ducem, quàm Ariſtotelem ipſum, qui totam hanc pöetarum facultatem aptè, diſtinctè, ordinatè, deſcripſit; Communicaui igitur cum auditoribus ea, quæ in hunc librum antè fueram commentatus. nam quòd Horatij deſcriptione ſatis mihi fore exiſtimarem ad tàm præclaram artem interpretandam, nihil erat; cum ipſius de pöetice ſermo præceptiones potius quaſdam confusè in unum collectas contineat, quàm rectam aliquam, et certam uiam, ac rationem docendi complectatur. Verùm de hac re poſtea copioſius, Nunc illud unum MAX. DVX planè tibi affirmo, me in hoc difficillimo, obſcuriſſimoq. Ariſtotelis libro interpretando, cum ſine duce, ac gubernatore, incerto propè curſu per medios ſcopulos

esset nauigandum ; naufragium me sæpè (ingenuè loquor) extimuisse ; antequàm cursum conficerem ; omnes meas cogitationes, non ad paruulam aliquam Cynosuram, sed ad te summum PRincipem*, ueluti ad Elicen, & clarissimos septentriones sic direxisse. Quare factum est, ut te, uirtutemq́ tuam summam respiciens, non modò commodè, sed etiam strenuè nauigarim; nunquàm enim in maximis difficultatibus animus mihi defuit ; te unum intuenti ; & ea una cogitatio uires meas, & ingenium mirabiliter exacuere mihi uidebatur ; Quid uerò mirum ? cum totus ex te pendeam te unum habeam meorum studiorum fautorem ; honoris, laudisq́ amplificatorem ; uitæ denique meæ certissimum, tutissimumq́ præsidium ; Quo nomine in primis mihi lætandum, & exultandum, quòd te Maximum Optimumq́ Principem nactus fuerim, sub cuius tutela eas artes, quas olim puer adhuc adamare cæpi, excolerem, & exercerem ; uberiores enim fructus, solidioremq́ laudem mihi ex laboribus meis capere uideor ; quis enim est hac nostra ætate Princeps, qui aut prudentia, ac sapientia in rebus agendis, aut fortitudine, & clementia ; aut continentia, & liberalitate tecum conferri possit ? Præclara quidem, ac uerissima uox est illa, quam sæpè exaudio, omnium Hetruriæ populorum, qui tuo parent imperio ; te sibi diuinitus datum, qui tot ipsorum malis medelam afferres. Quis enim præter te unum, diuersarum studia partium, ac factiones, unde indignissimæ, maximæq́ cædes factæ sunt, sustulit ? Quis rursus, præter unum te, homines est magis nefarios ultus ocij, pacisq́ perturbatores ; qui in cæde, & ex cæde semper uixerant ; Quid dicam ? quàm prudenter impendentia mala, perditissimis his temporibus, hominumq́ moribus, semper prospexeris, fortiterq́ propulsaris ? urbes, atque oppida munieris ; militiæ disciplinam illam ueterem fortissimi, clarissimiq́ patris tui (quem honoris causa nomino)* IOANNIS MEDICIS *uestigia secutus, qui unus, si uixisset, Italiæ multis malis afflictæ mederi facile potuisset ; renouaris, atque institueris ? ut non alibi milites, aut fortiores, aut magis sine ui, tumultusq́ studio, & uoluntate fiant ; Verùm hæc multò maiore ocio egent, maiorisq́ cuiusdam facultatis, ac ingenij sunt, quàm ego in meipso agnoscam ; Atque utinam, pro mea uoluntate et tua summa uirtute maximisq́ in me meritis possem ornatè, apteq́ res tuas gestas exprimere ; Sed non deerunt alij uiri doctissimi, qui hæc uberrimè scripta literis mandent, ut annis permaneant apud posteros innumerabilibus. Illud nunc magis ad institutum meum spectat, ut sciant homines, quàm magnis sumptibus præclaram hanc Pisanam, quæ iam conciderat, Academiam instauraris, ubi tàm liberaliter.* XL. *selectos ex tota Hetruria adolescentes, qui ingenio, indoleq́ sint præclara, alendos curas ; ut cum propter inopiam se sustentare non possint, non deserant uirtutis, scientiarumq́ uiam, quam semel sunt ingressi ; Magna hæc sunt ac præclara, in quibus nomen tuum, ac gloria perpetuo uigebit. Artes uerò ingenuæ post longum ueluti exilium reuocatæ à te in præclarissimam, & antiquissimam Hetruriæ urbem reuenerunt ; Abripuerant enim se illinc celeri fuga*

uirgines castæ unà cùm matre Philosophia, ut ea se ratione incolumes, tutasq́ à ui, & impetu bellorum, asperrimis temporibus, conseruarent; quærunt enim illæ ocium, & exhorrescunt arma. Vidisse mihi uideor philosophiam, qualia optima mater in tali fortuna facere solet, miserè affectam, atque lugentem, non sua tantum, sed etiam aliarum artium, quas ipsa peperit, aluit, atque perpetuò fouit, damna, & calamitatem, quæ cum indies maior esset, prostrata ad pedes tuos OPTIME DVX, *non sine multis lacrymis ostentans filiarum sordes, atque illuuiem ex longo exilio collectam; omneq́ malorum genus explicans, quæ unà secum pertulerant, te orare cæpit ut aliquando suam commiserareris fortunam. hic uerò longissima oratione commemorare, quot, quantisq́ beneficijs fuisset affecta à tuis maioribus uiris summis, atque clarissimis, quo primùm tempore, Græcia ab immanissimo Christiani nominis hoste deuicta, in Italiam ueniens ab illis recepta, ac post tot mala, & tantam cladem recreata fuit; Eam tu æquissimis oculis, animoq́ respexisti, atque commiseratus es, neque tantùm commiseratus, sed etiam complexus, atque ita complexus, ut singulari illam sis liberalitate prosecutus, sedemq́ ei posueris in uetustissima hac, & pulcherrima urbe, in qua, quòd olim à Græcis hominibus exædificata fuit, & peropportuno quidem, atque amœno loco, perquàm libenti uersantur animo; Hoc uero cum gratum omnibus fuerit, nemini tamen nouum, aut mirum accidit; quis enim ignorat* MEDICEAE *familiæ Principum hanc propriam esse laudem, & gloriam, ut perpetuo, prolixoq́ amore prosequantur eruditos omnes; nihilq́ malint, quàm ut bonæ artes plurimum ubique uigeant. Amens ego prorsus sim; si, quòd ignota esse credam, omnia explicare uelim, quæ à maioribus, & proauis tuis facta fuerunt, ut aliquando in corpore, & uultu bonarum artium, quæ contabuerant, parumq́ ab interitu aberant; fucus aliquis, & uenustus color ex bona ualetudinis habitu existeret.* LAVRENTIVS *ille, ille inquàm* LAVRENTIVS *Magnus omnes certè, qui uel antè ipsum fuerunt, uel alijs posthac annis erunt, hoc genere laudis superauit. Vastitas fœda antè hunc in Italia erat rei literariæ, pauciq́ reperiebantur, qui Latinas callerent literas, nam Græcas, uix unus, aut alter norat; librorum uerò tanta erat paucitas, ut nullum ex ueteribus monimentis præclarum, aut rarum haberetur in manibus; Huic igitur rei primus opem tulit; misit enim in Græciam homines certos, qui omne librorum genus perquirerent; Sic è ruderibus Græciæ, atque ruinis eruta quàmplurima uolumina; Sic è teterrima seruitute multo auro præclarissimorum hominum monimenta, atque ab ipso interitu uindicauit; Sic domi instituit præclaram illam bibliothecam omni librorum genere refertissimam, sacrarium ueluti quoddam bonarum omnium disciplinarum; Mox ea ætas tulit Ficinos. Argyropylos. Crinitos. Laurentianos. Halcyonios. Picos. Politianos. & alios multos Cumq́ ob librariorum inscitiam, tàm multæ maculæ essent conspersa ueterum uoluminibus, ut uix intelligi possent; non aliunde nitorem suum acceperunt,*

quàm ex hac Bibliotheca; cuius ope, omnes maculæ abstersæ, et sanata vulnera, quæ fuerant imposita, sanabunturq; multò (ut ì spero) indies plura. Tales nobis, tantasq; commoditates attulit Medicæa uestra Bibliotheca, quæ à Magno olim LAVRENTIO *instructa fuit. Ptolemæum Aegyptiorum regem accepimus olim, cum suam illam ornare cuperet bibliothecam, petysse ab Atheniensibus, ut sibi liceret Sophoclis, atque Euripidis tragœdias ex ipsorum met manuscriptis libris, quos accuratè, uigilanterq; publicè asseruabant, Athenienses describere; cumq; id regi pernegassent; aliquot annis post illum ita Athenienses, ultum; magna erat annonæ caritas in Attica regione; cumq; ex Aegypto exportare uellent frumentum, id illis non concessit Ptolemæus; sic illi inopia frumenti, ac propè esurie compulsi libros duorum illorum poëtarum αὐτογράφους ad regem miserunt; tunc is Atheniensibus permisit, ut sine portorio frumentum exportarent. ex qua re facilè intelligi potest, quantum antiquis, manuq; optimorum librariorum scriptis libris sit tribuendum. quantopereq; laudandi maiores tui, qui tanto studio eos ubique conquisiuerunt; ut omnibus bonarum artium studiosis prodessent; Quid? Taceam'ne* LEONEM X. *ac* CLEMENTEM VII. *è Medicæa familia* PONTT. MAXX. *(quos dignitatis causa nomino) Quid uterque non egit? ille in summa tranquillitate totius orbis; hic in maxima rerum omnium confusione, quàmlibet occupatissimus, ut in Italiam, arcemq; imperij sui Romam bonas artes reuocaret. Uterq; eruditis hominibus maxima et dignitatis, et pecuniæ præmia proposuit.* LEO *etiam suis sumptibus; ingeniosos adolescentes aliquot erudiri iussit; è Græcia Marcum Musurum, Ioannem Lascarem, aliosq; doctissimos uiros euocauit; Academiam Florentiæ instituit; magna est omnes bonos, & doctos liberalitate prosecutus; sic factum est, ut tùm primùm bonæ reuixerint artes; pristinumq; aliqua ex parte nitorem receperint. Tu quoq;* MAX. DVX. *maiorū tuorum uestigia secutus incredibili studio doctos uiros omnes prosequeris; propositisq; præmys amplissimis iuuentutem ad bonarum artium studia excitas; inopesq; tuo sumptu alis, ac subleuas ad scientiam, & uirtutem. nihilq; non facis; ut in summo ocio Academia hæc tua Pisana uigeat, floreatq; omni scientiarum genere. Memini ego, ac sanè iuuat meminisse, (quotiescunque enim eius temporis occurrit mihi recordatio, toties mihi in mentem uenit diuinæ tuæ uirtutis) maximam illam rerū turbulentiam. Quis enim non audiuit eo ipso anno, quo Academiam restituisti, maximas classes ædificari, atque ornari? Quis non uidit immanissimos Christiani nominis hostes à nostris regibus hùc euocatos, ut furiosius, ac intemperantius in nos sæuirent? Quis non eorum impetum extimuit? cum se in proxima effudissent litora; cum facibus, ferroq; agros ut depopularentur; oppida igni absumerent, armenta, & greges abigerent; homines aut cæderent, aut in seruitutē raperent. Italiam mehercle mihi tùm exaudire eiulantem uidebar, ac prosciisso capillo miserè afflictam, quasi alumnam, ac matrem, è cuius sinu dulcissima fortissimorum uirorum soboles, quam ipsa sibi procrearat, atque educarat, à crudelissimis hostibus ad uerbera, ad cædem, ad diuturnam, et teterrimam*

seruitutem,

seruitutem, quæ omni morte peior est existimanda, in longinquas maximè regiones abducebatur; Adde fœdum illud prælium, in quo tàm multi occubuere. mitto urbium obsidiones, agrorum populationes, leuia certamina, in quibus maxima militum pars desiderata fuit; Hùc accedunt miserorum hominum, qui aut filios in prælio amiserant, aut paternos agros eiecti ab hostibus, & orbitas, & luctus, & calamitas. Horrificum sanè quoddam, ac nefarium omni odio imbutum bellum, acre, & magnum terra, mariq; concitatum illud fuit; commotum ab uno, confirmatum ab alio; à potentissimis Regibus coniunctum, ab agitatis nationibus renouatum, à magnis ducibus administratum; Nec conuerti sanè tantarum rerum orbis minore cum exitio poterat; Tunc uerò, ne in summo quidem metu, ac tumultu nobis unquàm in hac Academia summum defuit ocium, ac maximè tranquillum à te suppeditatum, cuius tanta asperrimis illis temporibus extitit animi fortitudo, & sapientia, ut & procul ab imperij tui finibus bellum propulsaris, & missis quàmprimum equitibus, ac peditibus selectis in Insubriam, ubi res gerebatur, post cladem illam maximam afflictas opes CAESARIS *magna ex parte releuaris. Dij modo consilia tua fortunent; resq; omnes ita secundent, ut in summo ocio, & tranquillitate bonas artes perpetuò fouere, ac tueri possis. per te enim, cum in antiquissimam & nobilissimam totius Hetruriæ urbem è toto orbe conuocatæ; magnisq; præmijs adductæ colonæ ueluti nouæ habitatum uenerint; habebunt quoque firmissimam sedem, firmioremq; quàm ullo in loco antè; liberæq; ab omni metu uberrimos edent eruditorum hominum fœtus, sobolemq; innumerabilem posteritati propagabunt. Verùm de his hactenus; De me uerò sic habeto* MAX. & OPT. DVX. *Ego, cum me in clientelam tuam, pro tua singulari humanitate receperis, asciueriisq; in numerum eorum, qui in Academia tua Pisana ingenuas artes, ac scientias profitentur; atque maximo tuo beneficio cumularis, ac ornaris; Spondeo me tibi, donec uiuam, deuinctissimum fore; daturumq; operam, ut intelligas, me in eo munere, quod impositum à te est, exequendo diligentem esse; nullumq; tempus bonarum literarum studiosos, qui huc se conferent, iuuandi prætermittere; ac nihil malle, quàm tibi, quacunque re potero, satisfacere;*

Te illud unum in præsentia oratum uelim, ut librum hunc nostrum, uel tuum potius, quem in ocio à te mihi liberaliter & perhonorificè suppeditato scripsi, foueas; ut cum cæteri intelligent tibi non ingratum fuisse, libentius legant; existimentq;, cum à te sapientissimo Principe fuerit probatus; uel ob hoc ipsum non esse contemnendum: Vale Pisis: Cal. Iunijs.

MDXLVIII.

AS

AD LECTOREM

QVONIAM semper insita fuit in omnium animis sententia, librum hunc Aristotelis de arte poëtica obscurißimum esse adeò, ut à nullo posset satis intelligi; ueritus aliquando sum, dum explicationes has commentabar, & scribebam, ne malam de me homines opinionem imbiberent, quòd, quæ alij reiecerant propter obscuritatem, ea ego illustrare me posse considerem; cum præsertim præuio carerem interpretis alicuius lumine; Magni sanè negocij esse uidetur librum aliquem interpretari, quem alij non fuerint interpretati; Nam etiam si priores interpretes lapsi sunt aliquando; adiuuant tamen suo errore, & lapsu cæteros, monentque, ut diligentius sibi caueant; & accuratius omnia perspiciant; Ideò Aristoteles ait, multum se ueteribus philosophis, quamuis falsa scripserint, debere; occasionem enim præbuerunt indagandæ, & inueniendæ ueritatis; Adde, quòd qui libros explicat ab alijs antè expositos; uidet quo loco plurimum sibi sit laborandum, & insistendum; ac rursus, quæ leuiter attingenda. Habet præterea, excogitatas quæstiones, nam eas aptè effingere, ac constituere maximi est indicij; cùm sæpè periculum sit; ne inanes, aut leuiores, minusque ad rem, de qua agitur, pertinere uideantur; aliundeque enasci, quàm ex authoris proposito; Postremò libri totius, omniumque disputationum partitionem, quæ mirificè illustrant omnia, habent in promptu, quam sequantur; ut ad eius normam ueluti quandam totam methodum perpendere possint. Cum contrà ijs, qui prioris alicuius interpretis uestigia non habent, quæ sequantur, maximus sit tum in partiendo libro, tùm in perpendenda methodo propositus labor; Has ego, multasque alias incommoditates omnes noram, antequàm librum hunc aggrederer interpretari; neque unquam imprudentem, ignarumque tantorum periculorum hanc prouinciam me suscepisse dicam; Sed quia rem non satis perspexi, quam perspexisse omninò mihi uidebar; nihil enim nisi quod certißimum, uerißimumque putaui, protuli; Si erraui, non difficultatis ignoratione, sed iudicio planè erraui; atque id ingenuè fateor, malo enim in re perspicienda parum ingeniosus, quàm in suscipienda audax, & imprudens uideri; nam in eo me iure reprehendere tantùm docti poterunt: in hoc etiam indoctis, maleuolisque nugari, atque obtrectare licuisset, quod iam non licebit, quia cogentur locum monstrare, in quo fuerim lapsus, & rationem explicare, cur sim lapsus; ne temerè loqui uideantur; Quòd libellus hic Aristotelis difficilis, & obscurus sit; id in primis mihi uidetur esse in causa; Fuit ab eo uiro conscriptus, qui cum posset omnia apertißimè proferre; maluit tamen ita scribere, ut tardos, desidesque homines à suorum librorum lectione deterreret, defatigaret, reijceret, retunderet; Ingeniosos autem, & acutos magis oblectaret, inuitaret, incitaret, exacueret. Obscuritatem auget desuetudo earum rerum, quæ olim usitatißimæ erant apud ueteres in pangendo, & recitando omni poëmatum genere, quæ enim nos ignoramus, ea ueluti paßim cognita profert Aristoteles: Accedit huc, quòd in suis confirmandis præceptionibus multa citat ex uetustißimis poëtis, quæ si extarent, multum in re tota perspicienda adiuuaremur; Adde, quòd liber hic habebat antè multas dictiones librariorum culpa deprauatas, quæ quid sibi uellent, si ita legeres, non satis intelligeres, si immutare uelles, non auderes; si interpretari cuperes, uerendum erat, ne quid parum prudenter proferretur. quam ego, in literis præsertim, infamiam magnopere fugiendam censeo. Illud quoque permagnum est. Iacuit liber hic neglectus, ad nostra ferè hæc usque tempora, neque ullus eum, aut ex Latinis, aut ex Græcis conatus est suis interpretationibus illustrare. Vnus Auerroës paucula quædam scripsit, quæ ego neque magnopere laudare, neque reprehendere satis possum; sunt enim perperàm in Latinum uersa; & Aristotelis obscura loca non illustrant. Bis fuit liber hic in latinum conuersus à Georgio Valla primùm uiro docto, & bene perito totius antiquitatis. Ve-

rum ei contigit, quod glaciem perambulantibus contingere solet; locorum lubricitate sæpe lapsus est. Subleuauit hominem aliquando Alexander Paccius. qui rursus latinum fecit librum hunc. Sed & ille, dum lapsum subleuat, sæpè labitur, dignissimus certè uterque, non uenia modò, sed etiam laude; non enim sine periculo eorum, qui primùm iter pertentant durum; & alijs uiam præmonstrant, aditus ad difficilia loca patefieri potest. Neque ego is sum, qui pollicери audeam me nunquàm lapsum. Lapsos ego eos ostendam multis in locis; labar et ipse. Vtinam non desit, qui mihi parem gratiam aliquando referat; & placidè lapsum subleuet; Sciebam equidem in tanta rerum obscuritate homine in primis opus esse sagace, ac bene nauo, qui nusquam dormitaret, omnia diligenter perscrutaretur, subodoraretur, perquireret; methodum Aristotelis, quam in hoc libro conscribendo seruauit, sedulò obseruaret; Antiquitatem omnem teneret scenicam præsertim; diligenter lectitaret, aut lectitasset potius, omnia ueterum poëtarum scripta; Et quamuis ingenij mei imbecillitatem optimè nossem; conatus tamen sum, quicquid uigilantia, & labore potui assiduo assequi in ueterum lectione; in qua non inficior me multos annos uersatum; id totum in medium afferre. Si quo loco ex antiquis authoribus loca citantur; perquisiui diligenter; ac multa sane inueni; alijs, quæ inuenire non potui; quàmuis pauca sunt, ex non dissimilibus lucem addere conatus sum. Loca deprauata quàmplurima correxi (uti mihi uideor) ex manuscriptorum librorum lectione, & sententia doctissimorum authorum, qui de eadem re scripserunt; Quatuor enim ego usus sum libris; tribus manuscriptis. quorum duo sunt in Medicæa Bibliotheca; alter quidem Politiani manu descriptus; alter uerò multò uetustior; plurimum autem tribuendum & illi puto, propter Politiani singularem doctrinam, & acre iudicium, uiri mehercle cum antiquis conferendi. præter hos duos magnum mihi adiumentum præbuit per antiquus liber in membranis descriptus, de quo mihi libentissimè, sicuti de alijs multis, accommodauit Paulus Lacisius Veronensis, uir græcarum, latinarumque literarum, etiam Hebræarum peritissimus. Accessit his quartus; impressus ille quidem; sed ex uetustorum librorum fide multis in locis emendatus. in eo appositæ sunt lectionis uarietates ab accurato, doctoque homine. his notis V. C. F. L. quibus uetustum codicem, & Florentinam lectionem significari puto; multa enim cum Medicæis quæ conueniunt, habet. Locum unum, aut alterum, quem sanare non potui, signaui ueluti fractum, & tanquàm ulcerosum religandum putaui; ut dignoscatur. His ego rationibus; adiumentisque usus fui in hoc Aristotelis libro explicando; nam quin integer sit; planè nihil dubito; quatenus ad Methodi, disputationumque seriem pertinet; Quid fuerim assecutus, docti iudicabunt; nam ego præter summam diligentiam, et uigilantiam, nihil mihi arrogabo unquam.

IN FRANCISCI ROBORTELLI
librum GEORGII TRIVVLTII
Io. Firmi F, Carmen.

I liber, & morsus genuini despice dentis.
Oris uiperei nulla uenena time.
Offendes multos, qui te lacerare parabunt;
Et laudes cupient carpere saepe tuas;
Sed te quando parat magnus defendere ΚΟΣΜΟΣ.
Serpentum metuas ne furiale malum.

Francisci Robortelli Vtinensis

EXPLICATIONES IN LIBRVM ARISTOTELIS, QVI INSCRIBITVR DE POETICA.

DE MATERIE, ET FINE POETICAE FACVLTATIS.

A NTEQVAM contextum aggredior explicandum libelli huius, uidetur esse necessarium, ut perquiramus, Qualis sit poetica facultas, & quam habeat uim; Quem finem propositum; Quam materiem subiectam, ex qua opus suum conficiat; Atque hoc postremum primo loco, nam cętera cōmodius consequentur. Subiicitur tanquàm materies poëticę facultati oratio, sicuti et aliis omnibus, quæ circa orationem uersantur. Eæ autem sunt quinq. numero, Demonstratoria (sic enim ἀποδεικτικὴν licet appellare) dialectice. rhetorice. sophistice. poëtice; nam de grammatice, quæ minutiora quædam considerat, non est in animo quidpiam dicere. Omnes hæ subiectam sibi habent orationem; Verùm, quoniam oratio diuersam accipit uim, & formam, tùm ex genere rerum, quas tractat; tùm ab eo, qui ipsa vtitur ad aliquid edisserendum, & probandum; ideò diuersam quoque omnium oportet esse orationem; Orationis maximè proprium, & genuinum munus est, proferre id, quod verum est, & quia aliter sese habere non potest, necessarium. Quantum autem orationis quodq. genus à vero recedit, tantò propius accedit ad id, quod est falsum. Inter verú sanè, & falsum medio quodam interuallo posita sunt, τὸ ἔνδοξον, τὸ πιθανὸν, τὸ φαινόμενον; quę sic libet latinè proferre; probabile, suasorium; & apparens verum; seu probabile quod videtur. Ex his quælibet facultas vnum arripit genus, Demonstratoria verum. Dialectice probabile. Rhetorice suasorium. Sophistice id, quod probabilis, sed verisimilis habet speciem. Poëtice falsum, seu fabulosum. Talem igitur orationem suscipit poëtice, Quòd si rursus ea, quæ à me dicta sunt, consideres, Necessarium, & verum ad demonstratoriam solam spectat; Reliquæ verò & necessarii participes quidem sunt, aliæ magis, aliæ minus. Dialectice maximè omnium, nàm proximè abest à demonstratoria. Rhetorice aliquantò minus, quàm dialectice; nam longius abest à demonstratoria. Sophistice perpausillum quidpiam, nam & posterior est rhetorice, & maiore distat interuallo à magistra veritatis. Poëtice verò minimè omnium, ac nihil prorsus, nam est veluti alterum extremum prorsus à primo dissimile. Dialectice medium obtinet locum inter demonstratoriam, & rhetoricen. Rhetorice medium inter sophisticen, & dialecticen. Sophistice medium occupauit inter poëticen, & rhetoricen. Et quoniam demonstratoria optimè id, quod verum est, cernit, ac dignoscit; ideò oculatissima dici potest; Dialectice non tàm procul prospicit; Rhetorice minus oculata, quàm dialectice; Sophistice lusciosa est, & parum cernit; Poëtice lippos habet oculos, & prorsus cœca est; imò verò oculatissimæ omnes. sed præter demonstratoriam, quæ docet tantùm; dialectice decipit, & ludificatur eos, qui non longissimè prospiciunt. Rhetorice deludit minus oculatos; Sophistices illusiones nó perspiciunt ii, qui minimum cernunt; Poëtice eos decipit, qui prorsus cœci sunt. Hinc
" est ab Aristotele dictum in Top. καὶ σμικρὰ συνορᾶν δυναμένοις καταδήλους ὑπὸ τῆς ἀϊδίους φύσιν.
" & in Rhet. ad Theodecten lib. primo οἱ τοιοῦτοι ἀκροαταὶ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν,
" οὐδὲ λογίζεσθαι. Quoniam verò sermonis duo sunt genera; Alterum quod in ore dicitur nasci. Alterum, quod in imis gignitur cordis, & animi penetralibus; seu, si magis libet Græcis nominibus vti; quibus Philoponus utitur. Alterum προφορικὸν; Alterú ἐνδιάθετον; Demonstratoria arripit suam ἀπόδειξιν ἀπὸ ἐνδιαθέτου; nihil enim nisi meditatum,

& cogitatum profert. Reliquæ omnes ſua tum epicheremata, tum enthymemata, tum ſophiſmata; tum fabulas, ἀπὸ προφορικοῦ. Vnde politiſsime, & ingenioſiſsime eſt ab Ariſtotelis interprete, quamuis Arabs fuerit; dictum. Rhetoribus, qui ἐκ προφορικοῦ λόγου ſuas deducunt argumentationes, ideò per clepſydram fuiſſe olim præſcriptum dicendi ſpatium; nam nunquàm inter ſe conuenirent, neque finem dicendi facerent, quia προφορικὸς λόγος ſemper confutari aliquo modo poteſt; &, vt ipſius vtar verbis, multas recipit inſtantias. Idem verò affirmat Ariſt. lib. primo τῶν ὑστέρων ἀναλυτικῶν. cum ait; οὐ γὰρ πρὸς τὸν ἔξω λόγον ἡ ἀπόδειξις, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν τῇ ψυχῇ. ἐπεὶ οὐδὲ συλλογισμός. ἀεὶ γὰρ ἔστιν ἐνστῆναι πρὸς τὸν ἔξω λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἔσω οὐκ ἀεί. Ex his omnibus, opinor, iam ſatis patet qualem queq. facultas orationem habeat ſibi ſubiectam tanquàm materiem, qualémq. ipſa poëtice. Cum igitur poëtice ſubiectam ſibi habeat pro materie orationem fictam, & fabuloſam; patet ad poëticen pertinere, ut fabulam, & mendacium aptè con fingat; nulliúsque alterius artis proprium magis eſſe; mendacia comminiſci, quàm huius. Homerum, à quo omnis poëtice deriuata eſt, teſtatur Ariſtoteles primum docuiſſe, qua ratione eſſet mendacium aptè dicendum. nihil verò hoc eſſe aliud, quàm paralogiſmum, de quo plura illic nos quoque opportuniore loco explicabimus. Summatim autem vt dicam; in poëticis mendaciis principia falſa pro veris aſſumuntur. atque ex his veræ eliciuntur concluſiones; Neque enim eſt, quòd quiſquàm putet omnes fabulas ad poëticen ſpectare. Nam poëtice loquitur de iis tantum rebus, aut quę ſunt, aut quæ eſſe poſſunt. aut quas uetus eſt apud homines opinio, eſſe. Indiuidua verò, quæ reipſa non exiſtunt, neque confingit; neque nomina iis imponit; nam cum imitari poëtice ſtudeat in primis; niſi id quod eſt, & agit aliquid, imitari nullo pacto poteſt. Quòd ſiquis mihi Cerberum tricipitem, triformem chimęram & reliqua inferorum monſtra obiciat; iam à me dictum eſt poëticen etiam ea referre; quæ opinantur homines eſſe, nihilóque minus in his ſuam vim obtinere, quàm ſi ea tractaret, quę verè ſunt; Iam ſatis (vti puto) declaratum eſt, qualem habeat ſibi ſubiectam materiem poëtica facultas; orationem ſcilicet falſam, ſeu fabuloſam, & mendaciorum plenam. Satis quoq. expoſitum, qua ratione à poëtis mendacia confinguntur, & quæ fabuloſa ſequantur, & quæ vitent. Nunc illud conſequi videtur, quod antea fuerat à me propoſitum, vt de fine facultatis huius aliquid dicamus. Poëtice, ſiquis diligenter attendat, omnem ſuam vim confert ad oblectandum, & ſi prodeſt quoque. Nulla verò inter homines maior voluptas, quæ quidem liberali homine digna ſit, quàm quæ mente, & cogitatione percipitur; imò ſæpè contingit, vt quæ horrorem, & terrorem incutiunt hominibus, dum in propria natura ſunt, extrà naturam poſita in quapiam ſimilitudine, dum repræſentantur; multum oblectent; Toruum os leonis; cornu ferientem taurum, repentem chelydrum nemo ſine horrore ſpectat. At eadem aut oratione expreſſa, aut ſaxo, & ære effi cta, aut coloribus picta magna cum voluptate ſpectantur; Neq. alia ratione marmoraria; æraria; pictura; & poëtice, omnique ſermone, qui in deſcriptionibus verſatur, homines vtuntur. Quem igitur alium finem poëtices facultatis eſſe dicemus, quàm oblectare per repræſentationem, deſcriptionem, & imitationem omnium actionum humanarum; omnium motionum; omnium rerum tùm animatarum, tùm inanimatarum? Et quoniam imitatio, & repreſentatio hęc per orationem fit; dicimus in poëtice finem eſſe, ſermonem imitantem, ſicut in rhetorice ſermonem perſuadentem. Hinc à Cicerone præclarè de comœdia dictum fuit, quod tamen ad totam poëticen referri poteſt, eam eſſe imitationem uitę, ſpeculum conſuetudinis; imaginem ueritatis. Quòd autem oratio repręſentationem rerum efficiat, hac ratione ſatis patet, quę veriſsima eſt, & firmiſsima. Rerum imagines cogitatio recipit. Cogitationis imagines exprimit oratio, & vox, quarè colligi poteſt ab oratione ſeu ſcripta, ſeu prolata repręſentationem omnium rerum fieri. Oratio autem poëtica non repræſentat quidem interiores habitus aut virtutum, aut vitiorum; ſed actiones ipſas, quę ex quolibet habitu proficiſcuntur. eum enim habitus in ipſis animis deliteſcat, neque oculis cernatur, non alia poteſt ratione repræſentari, quàm per actiones, quæ & cerni, & diiudicari ab omnibus poſſunt. Repręſentatio autem non tantum poëtica

eſt

est,sed & histrionica; differunt tamen inter se; nam histriones habent facultatem, & vim imitandi,& repręsentandi mores; motiones,personas, & actiones hominum accommodatè ad fidem,& persuasionem audientium, & spectantium. Poëta verò vim suam omnem tantùm exercet in significandis,& describendis moribus hominum; vt hic mutam faciat veluti quandam repræsentationem in oratione positam; ille loquentem,& exprimentem voce,ore,vultu,gestu idipsum,quod est repræsentandum. Et si histrionica (sicuti patet) poëtices ministra est. Vtraque autem in eo versatur, hęc,vt animi legentium; illa vt animi audientium apti fiant ad imaginem eius rei recipiendam,quam repręsentare conantur. Repræsentatio enim,seu actio Scenica coniungit, nescio quo modo,cum cogitatione,& phantasia hominum imaginem rei, quę repręsentatur,& agitur quasi rem ipsam cum sensu. Magnā autem habet vim huiusmodi repręsentatio in commouendis,& inflammandis hominum animis,tum ad iram,& furorem; tum ad mansuetudinem reuocandis,& emolliendis, tum concitandis ad cômiserationem, ad fletum & lacrymas; tum ad risum,& lætitiam. Quamuis autem poëtice nullis egeat adiumentis, ut suam aptè conficiat imitationem, aliunde petitis; ueluti, sonis,cantilenis; metris; gestu; vultu; reliquísque omnibus, quæ theatralia dici possunt. Adhibet tamen aliquando & sonos,& personas, & gestum; multáq. alia; quoniam adiumenti non parum afferunt ad inducendum in animos hominum affectio-
" nis; & perturbationis omne genus. Ideò est ab Aristotele præclarè dictum; sonos,
" metra,& cætera id genus,esse partem quandam,seu instrumentum poëticę facultatis, Atque id sanè meritò contingit; Res enim ex quibus artes omnes constant, & augentur,partim eiusmodi sunt,ut necessariæ dici debeant; partim eiusmodi, vt quàmuis sine his ars esse posit;si tamen accesserit,ars ipsa multò fiat vberior, & accumulatior, munúsque suum commodius exerceat: Verùm redeo ad repręsentationem, quæ per orationem fit; Eam inducere in mentem auditorum non cuiusuis est hominis. nam cum nihil sit difficilius factu, quàm vt homines aliquid audientes ita cogitatione idipsum complectantur,ac si oculis cernerent. Hoc ipsum,nisi doctus,sapiens, acutus, & ingeniosus pręstare nemo potest; qui alienos mores ipse induat,& diuersorum hominum personam suscipiat,quasi suimet ipsius oblitus, Hinc puto factum, vt diceret
" Plato in libro de furore Poëtico,poëtas non arte vlla instrui, sed afflatu Apollinis, &
" musarum impelli,neq. poëtas tantum,sed etiam recitatores,& interpretes poëtarum,
" non secus ac magnete cathenati anuli trahi solent; cum ipsa primum moueat vsque
" ad extremum; Extremum verò anulum Plato ait esse interpretem. primum ipsum
" Deum, qui afflat, medium autem poëtam; neque quicquàm canere posse poëtam,
" priusquàm Dei plenus sit,& à mente prorsus alienatus sua. Idem de Maratho Syracu- "
" sano testatum reliquit Aristoteles in Problematibus; eum in scribendis versibus mente ita abalienari solitum,vt non suo,sed Dei ore alicuius loqui videretur, quod ipsum satis cognosci potest ex Carcini poëtę interitu, de quo idem Aristoteles in Ethicis meminit; nam illum Aristotelis interpres Eustratius scribit,cum nimis attentè fabu-
" lam,quam erat scripturus,meditaretur, à serpente præmorsum interiisse. Ex attentis-
" sima igitur optimorum poëtarum meditatione satis licet cognoscere, difficillimum esse alienos mores præsertim tàm diuersos imitari, ac repræsentare; necesséq. omnino esse,vt suis exuti alienos induant sensus. Recitationes autem, & imitationes poëticæ vt sunt multiplices,ita multiplicem afferunt hominibus vtilitatem; Nam si recitatio, "
atque imitatio virtutum fit,& laudum præclari alicuius viri; incitantur homines ad virtutem: Si rursus vitia repræsentantur,ab his homines multum deterrentur, maioréque quadam ui repelluntur,quàm si alia quauis hortatione vtaris. Quòd si horribilium rerum,& periculorum imitatio, & recitatio in scena fiat; comminuitur hominum amens audacia,& temeritas. Sin autem commiseranda fuerint acta; eorum,qui audiunt mentes ad mansuetudinem,& commiserationem inflectuntur. Quid multis? imitatio omnis, & recitatio poëtica cum actione coniuncta hominum animos peruellit,emollit,vrget,incitat,frangit,inflammat; Ideo Strabo libro primo, vbi multa disserit contra Eratosthenem,qui poëtas delectare quidem, at non prodesse affir-

mabat, poëtas ait esse vitæ magistros, & correctores, appellatos que olim à veterib. σωφρονιστὰς. Illud vnum certè satis constat poëticã olim fuisse quandam philosophiam, quæ homines suis fabulis paulatim lactaret, & enutriret, donec aptiores essent ad percipienda ea, quæ in philosophia difficillima habebantur; nam aspera, & dura cum essent, facilè à tam laudato studio homines deterreri potuissent. Hoc ipsum copiose scribit Maximus Tyrius in ea oratione, in qua poëticen laudat; & cum philosophia comparat, atque eandem esse affirmat; ipsáque, quæ tunc extabat, antiquiorem; Et sanè multò ante solutam orationem extitisse poeticam satis explicat Strabo libro primo, quam Aristoteles quoque ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων ortam refert; quod sic ferret ea agrestium mortalium ætas, qui nondum artificiosè quippiam aut dicerent, aut facerent. Sed mihi non est in præsentia animus, neque enim huius est loci, aut temporis, laudes poëtices singillatim persequi; Illud vnum cæteris lucem afferre potest, quod scribit Cicero. Orationem rhetorum ad vulgi sensum esse scriptam; poemata autem poëtarum paucorum iudicio censeri; Vnde Antimachum illum doctissimum poetam vno auditore Platone se contentum esse dixisse accepimus; cum cæteri eum recitantem reliquissent. Si qui verò sunt, qui poëticen incusant, id ferme omnes faciunt authoritate Platonis adducti; qui poetas, & omnem poëticen, quæ imitatur è sua rep. eiici iubet. Sed de hac re aliàs copiosius; Nunc breuiter colligo ea, quę à me dicta sunt. Explicatum fuit à nobis: qualis sit poëtica facultas, & quam habeat vim: quémque sibi propositum finem. Atque qualis illi sit subiecta materies; multáque alia interim exposita; Reliquum est vt exponamus quali sit vsus Aristoteles methodo in hac poëtica facultate describenda; sed prius breuiter considerandum; sit liber hic integer, nec'ne. Videtur autem non esse integer. quod probari potest tribus rationibus. Pollicetur ab initio, se dicturum de Tragœdia, Epopœia, Comœdia, & reliquis partibus poëtice. De Tragœd. loquitur; & Epopœia, de Com. & aliis ne uerbum quidem Altera ratio sumi potest ex lib. III. Reth. ad Theod. ait enim illic sub finem, ubi loquitur περὶ γελοίων se de his in poëtice pertractasse copiosius, cum tamen nihil extet de ea re scriptum; ex quo cognoscas librum alterum deesse, credibile enim est Aristotelem tractasse περὶ γελοίων, ubi loquebatur de comœdia, nam ad eam in primis spectant & hæc nos impulit ratio, ut disputationem de salibus aliisq; poëticis disputationib. adderemus. Tertia ratio est hæc: testatur Laertius duos libros de facultate poëtica ab Arist. conscriptos. neque tamen extat secundus Nunc qualis sit methodus (utor enim Græco uerbo ad rem facilius explicandam) perspiciamus. sed primum exponendum est quid sit methodus, & cur inuenta. Philoponus lib. II. Post. Aristot. ait μέθοδον esse quiddam ἐπιστημονικὸν per quod mens hominum proprias uniuscuiusque rei quæstiones percipit. Inuentæ autem fuerunt methodi, ut essent ueluti uiæ quædam menti cogitationiq. hominum, ut idem ait, πρὸς τὴν τῶν ἀφανῶν εὕρεσιν. Cum igitur Arist. esset pertractandum de poëtice quæ ab aliis μεθόδῳ non fuerat ante tractata; necesse fuit ut in ea describenda, methodo uteretur. Alioqui omnia fuissent confusè tradita. Methodi igitur ac rationes artificiosè ordinateq scribendi. ut summatim dicam, quatuor sunt, per quas paratur πᾶσα διδασκαλία, καὶ μάθησις (hæc .n. sunt ipsius uerba) ὄντως τέσσαρες & sic sese ordine habent; non quidem, ut ex eo dignitas, & præstantia sit diiudicanda sed qualis sit usus, quem ipsarum alia prius, alia posterius, alia deinceps. nobis prębeat, in rebus scribendis, ac cognoscendis, ἀναλυτική, διαιρετική, ὁριστική, ἀποδεικτική quas ita latinè nominare liceat. Methodus resoluens, diuidens, definiens, demonstrans. Duæ sunt tanquàm primariæ. Duę autem tanquàm secundariæ, & pedissequæ. inseruiunt enim prioribus. Videndum autem quid quælibet ipsarum polliceatur efficiatque. Resoluens methodus progreditur à singularibus, ad ea, quæ vocantur à Græcis εἰδικώτατα, à nobis vltimę species uocari possunt, & ab iis postea ad genera ὑπάλληλα & sic deinceps; semper à posteriorib. ad priora, quasi per inductionem quandá. Diuidés methodus accipit genera (vt Philop. ait) ἀδιάφορα, καὶ διαιρεῖ ταῖς διαφοραῖς, & fabricatur ipsa apta ad formá definitionis. Definiens genera excipit, & illa aptè inter se cópangens facit suam definitioné, Demonstrans methodus definitionem arripit tan

quàm medium, & facit suam demonstrationem. ex quibus patet, duas esse tanquàm ministras; Resoluentem & diuidentem. Definientem esse (ut Græci uocant) ipsam per se αὐτοτελῆ, quia rerum naturam, & substantiam explicat; adiuuátque demonstrantem; ipsi medium, qua utatur, subministrãs. Duę autem Ille inseruiunt his. sicuti χαλινοποιητικὴν (nam hoc utitur exemplo Philop.) uidemus inseruire ἀρχιτεκτονικῇ, φιτακλ-ιὼ χειροχόνῃ, subministrantes illis materiem aptam, ex qua opus suum conficiunt. Cum igitur ita sese habeant methodi, applicemus ea, quæ dicta sunt, ad rem. Erat Aristoteli pertractanda poëtice ordinatim, ac μεθόδῳ: non poterat autem ita pertractari, nisi declarasset τὸ τί ἐστι, allata definitione. Et quoniam definitio non erat satis nota, fuit illi inuestiganda, eo planè modo, quo ipse docet libro Posteriorum secundo. primũ enim exquirit genus, deinde differentias, nam definitio sine his cõstare non potest. Exquirere autem genus non poterat, nisi per methodũ ἀναλυτικὴν quæ vt diximus progreditur à singularibus, ad unum vniuersale cõmune omnibus: exquisiuit igitur genus, sic. Epopœia, Tragœdia, Comœdia, legum poësis, Auletice, Citharistice imitatur. Ergo poëtica habet genus, imitationem. Inuento genere per resoluentem methodũ; erat ipsum transmittendum ad diuidentem. Quæ distinguens ipsum genus, differentiis aptum reddit ad uarias partium ipsius definitiones. Habet igitur Aristot. in hoc libello tres simul methodos: Resoluentem, diuidentem, definientem, quæ in ipso libelli contextu facillime possunt perspici.

Περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε, καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥντινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους, εἰ μέλλοι καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις, ἔτι δὲ ἐκ πόσων, καὶ ποίων μορίων ἐστί. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστι μεθόδου, λέγωμεν.

De poëtica, eiusque generibus, quam facultatem singula habeant, & quo pacto, ut rectè poësis se habeat, componi fabulas oporteat; ex quot etiam, quibusque partibus constet, de omnibus item, quæcunque ad hanc uiam, & rationem pertinent, dicamus.

De Poetica, ipsiusque generibus. Nullo utitur exordio, de more suo, Arist. quod tanti est põderis, ut uel ex hoc uno multi diiudicarint ipsius libros, & asseruerint lib. Reth. ad Alex. non esse Arist. ob hoc ipsum etiam, quia prolixum habet procemium. quàmuis ex aliis multis cõiectare fortasse possimus Anaximenis antiqui Rhetoris esse de quo sępe meminit Quintil. Procemii igitur loco, utitur dicẽdorũ propositione. quę huiusmodi est. Pollicetur se locuturum, de Poëtica, déque ipsius partibus sigillatim quomodóque sint fabulæ constituendæ, & ex quot. qualibúsque partibus constent. præterquàm quòd proponit; docet etiam, quo ordine in tradenda hac arte uti velit. cũ ait: Incipientes primũ à primis: sicuti etiam in physicis tradendis, prius rationem, & ordinem, quo vellet vti, exposuit. Liber hic vnus quem habemus de Poëtice, commodissimè mihi videtur in partes treis diuidi posse. Primum enim inuestigat definitionem poëtices; inuento genere, & distincto per differentias; vt possit applicari ad singularem partium poëtices definitionem. Deinde agit de Tragœdia; & eius partibus; itẽ de fabula, postremò de Epopœia; & comparat hanc cum Tragœdia; utra scilicet præstantior sit. atque sic sanè se habet libri diuisió. In propositione autem eorũ, de quibus tractandum est; non temere est appositum, sibi esse dicendum etiam de fabulæ constitutione, & eius partibus; quia fabula est materies veluti quædam; ex qua opus suum conficit poëta; & sine fabula cum poëtice esse non possit, est ueluti forma ipsius. Quòd si rectè non constituta fuerit fabula, multum peccatur in toto poëmate. imò inde omnis error proficiscitur. Nec frustra additum est ἐκ ποίων, καὶ πόσων μορίων nam in fabula considerantur partes, & particulę. tum ex qualitate, tum ex quantitate. Partes fabulæ ex qualitate desumptę ab Aristo. postea enumerantur hæ. Mores, Dictio, Sententia, Apparatus, Melodia. Ex quantitate autem desumptæ hæ. Prologus, Episodium, Exodus, Choricum. nam neque nimium prolixam, nec admodum breuem decet esse fabulam: quod etiam docuit Horat. in sua poëtice.

» ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.

» Initio secundum naturam sumpto, primum à primis.

Ordinem naturæ in dicendo pollicetur se seruaturum. Videamus igitur qualis hic sit ordo; Duplex sanè in omnibus rebus tractandis est ordo: Alter qui à simplicioribus ad magis confusa, & concreta progreditur. Alter, qui à magis confusis, & con- » cretis ad simpliciora perducit. Verba Aristot. in contextu sunt. Ac primũ à primis se » cundum ordinem naturæ. Oritur hoc loco dubitatio non leuis. Vult Aristoteles inuestigare definitionem artis poëticæ, vtitur methodo resoluente. Resoluens progreditur à singularibus ad cõmune aliquod, & vniuersale per inductionem. Sic Epopeia, Tragœd. Comœd. Dithyr. imitantur; ergo omnis poetice imitatur. patet hoc esse uerum. Sed cũ dicit se velle uti ordine naturæ primũ à primis sibi repugnat. nam resoluens nõ incipit à primis iuxta ordinẽ naturæ, vt patet. Exẽplum resoluentis est in domo ędificanda, proponit sibi aliquis ędificandam domũ, vtitur resolutione hac. Causa cur sit ędificãda domus est, vt frigus possit arcere, imbrem, æstũ. opus est igitur tecto. tectum consistere non potest sine parietibus, & laquearibus, hæc non consistunt sine fundamentis. Ergo hæc primum iacienda. Sic est facta resolutio. Iam vero vbi cessat resolutio, ibi incipit enasci compositio. sic iaciuntur fundamenta, ædificãtur parietes: laquearia, tectum, quibus extructis omnib. arcetur frigus, imber, æstus. Hęc est igitur dubitatio, quam exposuimus. Sed tolli ita potest, Arist. etsi vtitur resoluente methodo; subest tamen alia methodus, quæ in primis proposita illi est, definiens, sed quoniam definiens non potest progredi sine compositione, quæ retrogrado progreditur ordine; ac resoluens; postquàm resoluente vsus est, imò dum vtitur, simul clàm adhibet componentem ad inueniendum genus. At componens à simplicioribus, & primis, secundum naturam, progreditur. Habita igitur ratione definitionis; quam inuestigabat & volebat compangere; ideò dixit velle se ordinem naturæ sequi; genus enim in definitione est quiddam maximè simplex. Non poterat autem inuestigare genus in definitione, nisi per resolutionem, quæ progreditur à particularibus ad vniuersale. Si igitur resoluente tãtumodo vteretur, esset falsò illud dictum: PRIM. à primis secundum ordinem naturæ. Verum quia vtitur resoluente vt ea subseruiat cõponenti, per quam componat definitionem poëtices, ideo rectè est, & verissimè ab Aristot. dictum, velle se ordinem naturæ sequi, qui est vt primũ à prim. ordiamur; nam componens methodus primũ à primis progreditur. vt patet. Rem totã hanc videtur doctè & breuiter explicare Philoponus libro. I. Physicorum; cum ait: CVM VNIVERSALE sit » rationi, & intellectui notius: ex notioribus ordiendum est, ex hisce enim vniuersali- » bus principium doctrinæ. Porrò Rhetores primum disserunt de cõmunibus rerum » capitibus, ab hisque sumunt initium: deinde hoc modo de propriis vniuscuiusque » speciei tractant: facile .n. ex cõmunibus propria comprehendimus. Hęc ille definitio debet fieri per priora, & notiora; nam eam adhibemus, vt rem inuolutam explicemus, & notiorem efficiamus: cógnoscimus enim non ex quibusuis., sed ex notioribus tantum: notiora autem alia hominibus alia naturæ dicuntur. Notius naturæ est id, quod est prius posteriore. vt punctum linea; & linea superficie; & superficies solido, vel ut elementum syllaba: Hominibus autem aliquando. secus accidit; nam percipiunt ea, quæ magis cadunt sub sensum; vt solidum magis quàm superficiem, & hanc magis quàm punctum. ideò verò, ALIQVANDO appo suit Arist. in Top. quia homines bene eruditi, & qui fœcunda mente (vt ipse ait) prẹditi sunt, ac ingenio subtili, facilius percipiunt ea, quæ à sensu remota sunt, & nota naturæ; vulgus autem, & multitudo ea tantum cognita habet, & perspecta, quæ sensu percipi possunt. Cum igitur ita notiora dicantur, definitióque ex iis fiat; contingit vt aliquando ex prioribus, & notioribus naturæ conficiatur; aliquando ex posterioribus, & iis, quæ nobis cognita sunt. Aliquãdo ex prioribus quidem, sed iis, quæ æquè nota nobis sunt, ac ipsi naturæ. Si ex iis, quæ natura magis nouit deducatur definitio, ea quidem rectè sese habet, sed nobis non est accommodata. Si ex posterioribus: aptè fortasse eiusmodi

dici poteſt eſſe confecta definitio,ſi rudium hominum, & indoctorum habeatur ratio. Sin autem ad ſcientiæ vim,& exactam cognitionem reſpicias; ea quidem non erit probanda; nam cum vnius rei vna tantum ſit natura, vnam quoque eſſe definitionẽ oportet; Iam vero ſi ex Poſterioribus conficiatur, videbis continuò exiſtere eiuſdem naturæ,& rei varias definitiones,nam hoc erit huic homini,illud alteri magis notum ac perſpicuum,neque enim omnes homines rudes idem notius habent,& magis perſpectum,ſicuti patet. Reliquum eſt igitur,vt definitio conficiatur ex iis, quæ ſimul naturæ,& nobis perſpecta ſunt; huiuſmodi .n. ſunt genera,& differentiæ; Genus.n. notius naturæ,quia prius; patet verò ita eſſe,quia perimit ſpeciem;ſi ipſum tollatur: ſed ipſum nõ perimitur,ſi ſpecies tollatur.Ideò inquit Alexã. lib. VI. TOP. συναναιρεῖ ἀλλ' οὐ συναναιρεῖται. Nobis quoque genus ideò notius eſt; quoniã ſi cognoſcimus ſpeciem ſtatim cognoſcimus etiam genus; Sed cognito genere, non cognoſcimus ſpeciem. quod ita declarat Alexan. eodem loco. πολλοὺς γοῦν ὁρῶντες τῶν οὐ συνήθων ἰχθύων, καὶ ὁρίζειν, ὅτι μὲν ἕκαστον ὅρος, καὶ ἰχθὺς οἴδαμεν, τί δὲ οὐχ ὅστις ἐσμὲν λέγειν. Sed cognoſcere ea, quę priora ſunt,& notiora naturæ; hominis eſt tantũ docti,& ingenioſi,non autem cuiuſuis. Ideò Alex. Ariſtot. verba exponens ait. τὰ δὲ πρῶτα τῇ φύσει, ἀμυδρὰ, καὶ ἐπιστήμονος ἐστὶ διανοίας γνῶναι, καὶ περιττοῦ, ἤγουν δυναμένου καὶ τὰ μὴ ῥᾴδια καταλαβεῖν. Paulopoſt. ἐπεὶ τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἄλλοτε ἄλλα ἐστὶ γνώριμα, ἐξ ἀρχῆς τοῖς μὲν γὰρ μανθάνουσιν ὄντι τινὶ τὰ μὲν αἰσθητὰ ἄγνωστα δοκεῖ εἶναι, καὶ ἐν συνεχεῖ φύσει. τὰ δὲ νοητὰ καὶ λίαν γνώριμα, ὡς ἁπλᾶ, καὶ μόνιμα. Non autem ſemper ordiẽdum eſt à prioribus,& notioribus naturę,ſed tũc ſolũmodo,cum eos alloquimur,aut iis ſcribimus; qui ingenio bene conſtituti ſunt;quod facit Ari. in hoc libro POETICES, tum etiam in Elenchis fortaſſe eadem ratione; nam ordo doctrinæ huiuſmodi eſſe debet,niſi forte commodiore aliqua de cauſa immutetur. Verum de his hactenus; nam locus hic,niſi fallor iam ſatis apertus eſt. Satius enim fuerit, vt relictis his, quæ ſpinoſiora alicui videri poſsint; conſideremus ſignificatum,antiquitatem, & conſuetudinem. Epopœię. Dithyrambicæ. Auleticæ, & Citharisticæ poëſeos. nam de Tragica,& Comica,quoniam notiſsimę ſunt,nihil nunc eſt dicendum.

Ἐποποιία δὴ,καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις: ἔτι δὲ κωμῳδία, καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον.

Epopœia ſane, Tragœdiæque poëſis, Comœdia inſuper, ac Dithyrambica; tum pleræque illarum, quas ad tibias, citharaſue accommodamus; omnes prorſus in hoc uno conueniunt, ut imitatio ſint.

Epopœia eſt illa pars.poëſeos,quæ in Heróum rebus geſtis tractãdis verſatur. Euſtathius Homeri interpres in proœmio Iliados ait ἔπος,& ſi verbum propriè ſignificat, tamen ἰδιάζεσθαι ἐπὶ τῶν ῥαψῳδουμένων κατὰ τὸ ἑξάμετρον. Sed homines componentes ἔπος cum verbo, ποιεῖν, ὀνομάσαι ἐποποιοὺς, τοὺς ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ ῥαψῳδοῦντας. Idem teſtatur Hexametrum inuentum primum à Phemonoë, quæ Apollinis ſacerdos fuit,& προφῆτιν, ἐφευροῦσα πρώτη τὸ ἔπος κληθῆν οὕτω κατὰ τοὺς παλαιούς. Apud veteres autem ποιεῖν erat ἐμμέτρως ᾄδειν, quod idem Euſtathius cõprobat eo verſu ἐποίησας ποτὲ ὦ Εὐριπίδη .i. ἔγραψας. vnde poetarum nomen eſt deductum. Huiuſmodi poëtas, qui Heroum res geſtas ſcribunt, Cicero Epicos vocat in libello de Optimo genere oratorum. de hac re poſſent alia multa dici; ſed hæc ſatis rem totam declarant. NVNC dicamus de Dithyrambice. Dithyrambice eſt illa poëſeos pars,qua veteres vtebantur in laudando Baccho;qui ab antiquis διθύραμβος vocabatur,quòd ſit in antro enutritus διθυρίτης. uel quòd temulentorum hominum efficiat os patens, loquax & διθυρον. quo nomine etiam vinum aliquando apud Græcos cognominatur. vel ab ea voce, quæ iactari conſueuerat in Bacchi natali die λῦθι ῥάμμα. aſſutus enim fœmori fertur Iouis, cum Semele immaturum edidiſſet fœtum.de his copioſè legere eſt apud Lycophronis interpretem.legere quoque eſt apud Athenæ. Lib. XIIII. διθυραμβεῖν pro eo,quod eſt furere. ibi citantur verba Philochori, οἱ παλαιοὶ σπένδοντες οὐκ ἀεὶ διθυραμβοῦσιν, ἀλλ' ὅταν σπένδωσι τῷ Διονύσῳ ἐν μέθῃ, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡσυχίας. Archilochi quoque extat verſus hic ὡς Διωνύσοι' ἄνακτος καλὸν

ἐξάρξαι μέλος οἷα διθύραμβον οἶνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας. Vtebantur olim Dithyrambici poëtę verbis longis, compositis, & ornatis, qualia verba Horatius in poëtice vocat sesquipedalia. legere est apud Aristophanem in Nebulis. κεφάλαι βροντησικέραυνοι. τοῦτον βαρύβρομον. itidem in Ranis. κομποφακελορρήμονα. itidem & illud πομφολυγοπαφλάσματα hinc apud veteres dici solitum, Dithyrambice loqui. Aristoteles in Rhetoricis. lib. III. ait, διὸ χρησιμώτατον ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς. Horat. in Odis audaces vocat dithyrambos ob id sanè, quod innouarent, & complicarent multas dictiones. Aristot. in problematibus ait debere dithyrambos concini Phrygiis modis; nec posse accómodari ad aliud harmoniæ genus. Vnde Philoxenus. cum Doricè tentasset nihil profecit. Verum de dithyrambis hæc satis dicta sint. Nunc consequitur, vt dicamus de Auletice, & Citharistice. Antiquissima vtraque, & vsitatissima apud veteres. Adagium celebre est apud antiquos, Aulœdus fit, qui Citharœdus esse non posit. ex quo cognoscere licet præstátiores habitos olim fuisse Citharœdos Aulœdis. Vtitur Cic. eo adagio in oratione pro Muræna, sicuti satis notum est. Poësis alia scenica, alia lyrica; hæc habet species tres: Pyrrhicá. Hyporchematicá. Gymnopædicé. quod declaratur ab Athenæo lib. XIIII. Pyrrhica, quæ & χειρονομία appellabatur, vt idem affirmat. Hyporchematicé est in qua ὁ χορὸς ᾄδων χορεύει. Gymnopædice est in qua pueri exercebantur, antequàm ad Pyrrhicam venirent. Auletice & ipsa pars poëseos est eiusmodi, nam imitabatur, & faciebat saltationem. Ea dicta est ἀπὸ τῶν αὐλῶν id est à tibiis. Instrumenta musica duplici sub genere sunt, vt declarat Pollux lib. IIII. alia sunt ἔμπνευστα, alia sunt κρουόμενα. ἔμπνευστα sunt αὐλοί, σύριγγες. Tibiæ olim fiebant ex calamo, ęre, loto, buxo cornu, ossibus ceruorum, ἐκ δάφνης χυλῶν κοιλάνσεων, ramo exerta medulla. Hæc apud Pollucem ibidem legútur. Hor. in Poetice asserit fieri solitas etiá ex orichalco. Tibiarú verò multa erát genera, & diuersę appellationes: ná alia erat prȩcétoria, alia Vasca. alia lydia. alia Gingrina. de qua quia quæri uideo apud Latinos, pauca dico. Habebant veteres in Auletice imitationem multorum affectuum (ut testatur ibidem Iul. Poll.) nam canebant παροξυντικὸν, παρακλητικὸν, ἐνόπλιον, πυῤῥίχιον, σπονδεῖον, γαμήλιον, παρῴνιον. Athenæ. quoque idem asserit lib. XIIII. sic: ἀπὸ τρόπων ἴδιοι καθ᾽ ἑκάστην ἁρμονίαν αὐλοί, καὶ ἑκάστοις αὐλητῶν ὑπῆρχον αὐλοὶ ἑκάστῃ ἁρμονίᾳ πρόσφοροι ἐν τοῖς ἀγῶσι. Erat autem γίγγρας; vt Pollux declarat, species αὐλίσκου qui vocem emittebat γοώδη, καὶ θρηνητικήν: genus autem hoc tibiæ in Phœnicia primú inuentú. nam Phœnicú lingua γίγγρας vocabatur ὁ ἄδωνις. Hinc dicta tibia, Gingrina qua veteres vtebátur in festo Adonidis. Primus Pronomus Theban. ηὔλησεν ἀπὸ τῶν αὐλῶν τὰς ἁρμονίας, vt Athen. ibidé explicat. De tibiis à Pallade abiectis, & salsis super ea re dicteriis, vide eundem Athen. lib. xiiii. item Aristotelem lib. VIII. Politicorum. Tibiarum harmoniæ erant diuersæ δωριστὶ, φρυγιστὶ, λυδιστὶ, ἰωνικ. Earum sono veteres Lacedæmonii in prælius vtebantur, vt scriptum reliquit. A. Gell. & alii quàmplurimi, et illud μέλος, castorium vocabant. Tibiarú sono vtebantur Romani in Comœdiis, vt patet ex inscriptioribus Comœd. Ter. vbi legas tibias pares, impares. dextras, & sinistras quæ quales essent explicat Donatus Terentii interpres. Idem refert olim veteres ita assuefactas habuisse aures harmoniis, vt ex concentu tibiarum ante prologum cognoscerent, quale esset futurum genus Comediæ, aut graue, aut iocosum. Cicero in Lucullo hoc ipsum ait: Quàm multa quę nos fugiunt in cantu exaudiunt in eo genere exercitati, qui primo inflatu tibicinis Antiopá esse aiunt, aut Andromachen; cum id nos ne suspicemur quidem. Iulius Pollux. lib. iiii. ait Tibiarum concentum adhiberi consueuisse in nuptialibus Epithalamiis; & appellat γαμήλιον αὔλημα. idem refert nuptiales tibias duas fuisse, alterá maioré altera. & quoniam etiam cópotationibus & couiuiis adhibebátur tibiæ: recenset eas fuisse ęquales, quoniam æqualitas maxime apta conuiuiis videbatur. verba ipsius hæc sunt. παρῴνιοι δ᾽ αὐλοὶ μικροὶ μὲν, ἴσοι δ᾽ ἄμφω, τὴν γὰρ ἰσότητα τῷ συμποσίῳ πρέπειν, huc ego putauerim respexisse doctissimú poëtam Horatium in Odis; cum ad cóuiuia iocosa postulat tibiarum sonum cum ait. Cur Berecynthiæ cessant flamina tibiæ. De auletice nimis fortasse multa videri alicui possum dixisse, sed vnum addo, quod maxime dignum est cognitu, præterea nihil. Recenset Iulius Pollux. ibidem. fuisse apud veteres, πυθικὸν νόμον αὐλητικόν. Nam νόμους vocabant Græci prę-

scriptas

ſcriptas quaſdã formulas canendi diuerſa cantilenarũ genera:leges opinor à Lat.rectè dici poſsint;& Horat. forſan hoc ſignificauit in Odis;vbi de Pind. loquitur cum ait: numeriſque fertur lege ſolutis. Verũ redeo ad rẽ. Eius Pythici certaminis erat partes quinque πεῖρα,κατακελευσμὸσ,ἰαμβικὸν, σπονδεῖον,καταχόρευσισ ſignificabant aũt hæc quinq; partita cantilena pugnã ab Apolline cõmiſſam cũ Pithone ſerpente ἡ πεῖρα,ὁ διασκοπεῖ εἰ τόποσ ἐστὶν ἄξιοσ τοῦ ἀγῶνοσ. ἐν κατακελευσμῷ.προκαλεῖται τὸ δράκοντα. ἐν τῷ ἰαμβικῷ. μάχεται ὁ ἀπόλλων.in iambico admiſcebant etiã σάλπιγγα, & cantilenã tibicinum vocatã ὀδοντισμὸν quæ omnia,quoniã politiſsima ſunt, diligenter ſunt conſideranda.ἐν σπονδείῳ ſignificatur ἡ νίκη τοῦ θεοῦ. ἐν καταχορεύσει Deus Apollo victor τὰ ἐπινίκια χορεύει atque hoc modo ſeſe habebat olim poëſis Auletica; ſicque imitabatur; vt iam cognoſcamus, non temere ab Ariſtot.poni inter genera poëtices. Hinc quoque licet perſpicere quanto artificio veteres hanc poëtices facultatem tractarent:& nos noſtra ætate (Dii boni) tunc poëtas eſſe appellandos credimus,cum unum,aut alterum verſum,malè, vt ille ait,tornatum facimus. Hactenus de Auletice: nunc de Cithariſtice dicendum. Cithariſtice eadem eſt,quæ & lyrice.nam Iulius Poll. ait. λυρῳδοὺσ, κιθαρῳδοὺσ,κιθαριστὰσ idem ſignificare,& verba inde deduci λυρίζειν,κιθαρίζειν ἐπιλυρίζειν. Athenæus quoque lib. XIIII. κιθαρίζειν retulit ad lyram.cum ait; Clinias Pythagoreus,ἐπεί ποτε ἐκ χαλεπαίνειν διὰ τὴν ὀργὴν,ἀνελάμβανε τὴν λύραν. Ad citharam canere antiquiſs. fuit mos. Hinc Phemius apud Homer.. Iopas apud Verg.& Horat.in Odis ab Apolline precatur:Nec Cithara carentem ſenectam. Quinetiam conuiuiis Græcorum cithara,& lyra adhiberi conſueuerat ſicuti ſatis eſt notum. Quòd autem in poëſi cythariſtica caneretur ad Citharam, patet ex eo loco, quem citat Iulius Pollux ex Platone. cum aſſerit τὰσ πρὸσ κιθάραν ᾠδὰσ vocatas olim προσῳδίασ: itidem ex Ariſtophane qui cithariſtam vocat, μελῳδὸν, & προσῳδὸν. Eos, ni fallor Cicero vocat Melicos in libro de Optimo genere oratorum. citharæ vox quædam erat ficta apud veteres, qua ſignificabatur cãtilena θρεττανελὸ. de qua Sudas,& Ariſtophanes in Pluto. eiuſque interpres. Philoxenus, ſicuti teſtatur Athenæus, plurimum cithariſticen exercuit. Ea Cretenſes in bello vtebantur. Idem Athenęus libro XIIII. refert ex Theopompo Getas barbaros τὰσ ἐπικηρυκείασ edere ſolitos πρὸσ κιθάραν, & αὐλοὺσ, vt emollirent animos audiẽtium, & præpararent, ad legem æquo animo accipiendam. In cithariſtice inſignis fuit Terpander, à quo νόμοσ τερπάνδρειοσ. Cuius hæ partes recẽſentur fuiſſe à Iulio Poll. ἐπαρχὰ, ἀπαρχά, μετάρχα, κατάτροπα, μετακατάτροπα, ὀμφαλὸσ, σφραγὶσ, ἐπίλογοσ; quas ego libenter hic appoſui, vt vnuſquiſq. perſpiciat, quãto veteres in hoc genere poëſis artificio vterẽtur. Canebantur ad citharam, vt ait Iulius Poll. hymni, pæanes παρῴνια amatoria, & iocoſa quædam. huc opinor, reſpiciens Horatius ait, Deſine magna modis attenuare paruis; idem alibi, Non hæc iocoſæ conueniunt lyræ.

Διαφέρουσιν δὲ ἀλλήλων τρισίν: ἢ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Tribus autem differunt inter ſe; Aut quòd genere diuerſis, aut quòd res diuerſas, aut quòd modo diuerſo imitantur.

Poſtquam Ariſtoteles inuenit genus commune omnium partium Poëticę, inueſtigat vniuſcuiuſque differentias. per eas enim quęlibet definiri poteſt, nam, non, niſi appoſita propria differentia, conficitur definitio. Differentias tres in omni genere poëſeos Ariſtot. inuenit; Inuenit autem per inductionem. Sic; Epopœia, Dithyrambice, Tragœdia, Comœdia, Legum poëſis, Auletice, Cithariſtice ſunt Poëtices partes, neque præter has vlla eſt. Epopœia imitatur ſermone, Dithyrambice, legum poëſis, Tragœdia, Com. imitantur ſermone, rhythmo, & harmonia. Cithariſtice, Auletice imitãtur harmonia & numero. Ergo tres in ſingulis diuerſæ apparẽt differentiæ. Hoc autem magis explicari ita poteſt. Omnis ars, quæ imitatur, repręſentat & agit aliquid, actio illa ad cogitationem noſtram tranſmittit id, quod agitur; non poteſt autem aliter tranſmitti, quàm per ſenſus. Duo autem ſunt ſenſus,

qui trasmittunt omnem repræsentationem & actionem ad phantasiam; Visus, & auditus. prior transmittit repręsentationem quantitatis, & qualitatis, quæ ad materiem attinet; posterior trâsmittit repræsentationem qualitatis, quę attinet ad formam: Sed repræsentatio & actio aut fit per idem ab alio, aut per aliu dab alio. per idem ab alio; vt histrionica ars per sermonem histrionis agit, ac repræsentat alterius mores. per aliud ab alio: vt harmonica per harmoniam, Saltatio per gesticulationem, agunt & repræsentant mores, & sermones hominum. Hoc etiam patere potest ex hac ratione. Actio seu repræsentatio alia muta est, alia adhibet sermonē. Muta est, quæ fit per harmoniam, & gesticulationem; nam tacitè repręsentat mores animi sine sermone. Quæ adhibet sermonem; fit per orationem, quæ repręsentat, & mores animi, & sermonem ipsum. Tertia ratio accommodata ad id probandum huiusmodi est. Actio seu repræsentatio, alia est morum animi tantum; alia est sermonis, & morum. prior fit per harmoniam, & saltatoriam gesticulationem. posterior fit per sermonē. Quarta etiam ratio huiusmodi excogitari potest ad id ipsum confirmandum: In imitatione poëtica quatuor sunt. Id quod agitur: SPECTATOR siue auditor: per quod agitur: agens. Id quod agitur, tria cōtinet: mores, actiones, sermones. In spectatore vnum inest, phantasia scilicet ipsa; & cogitatio, qua percipit ea, quæ recitantur & aguntur. Id per quod agitur, duo continet, visum, & auditū. Agens tria in se habet: sermonem, harmoniam, rhythmum. Sermonē, & harmoniam auribus attribuimus: Rhythmum oculis. Est autem duplex agendi ratio, primaria & secūdaria: primaria ea est, quæ proximè agit: secundaria ea est, quæ non proximè agit, nam actio per sermonem repræsentat proximè auditoribus mores animi; actio autem quæ fit per harmoniam, & rhythmū agit quidē, sed nō proximè eosdem; nā repræ sentat primū sermonem, à quo repræsentātur mores animi. Tres igitur ita inuestigauit, atque exposuit Arist. differentias per quas singulæ partes poëticæ poterunt commode definiri, non enim alia de causa inuentæ sunt differentiæ hæ. Videtur autem Arist. eas inuenisse, dum videret, quid esset vniuscuiusque proprium; Exempli causa, videbat in Epopœia nihil aliud esse præter sermonem. in Tragœdia sermonem esse, harmoniam, & rhythmum: & sic in cæteris, non secus ac in animantibus. nam in aliis inest vegetatio tantum. in aliis, vegetatio motus, & sensus. in aliis autem præter illa, etiam ratiocinandi vis.

ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι, καὶ χήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες, οἱ μὲν διὰ
,, τέχνης, οἱ δὲ, διὰ συνηθείας· ἕτεροι δὲ, διὰ τῆς φωνῆς, οὕτω κἀν ταῖς εἰρημέναις τέχναις, ἅ-
,, πασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ, καὶ λόγῳ, καὶ ἁρμονίᾳ. τούτοις δὲ χωρὶς, ἢ με-
,, μιγμένοις, οἷον, ἁρμονίᾳ μὲν, καὶ ῥυθμοῖς χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ, καὶ ἡ κιθαριστικὴ, κἂν
,, εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων.

,, Vt enim coloribus, atque figuris pleráque quidam æmulantes imitan
,, tur, hi quidem arte, consuetudine illi, nonnulli etiam voce: ita quoque
,, & in dictis artibus accidit. etenim omnes imitationem exercent nume
,, ro dico, sermone, harmonia, hisque vel separatim, vel promiscue: ver
,, bi gratia: harmonia simul & numero tantum vtuntur illæ, quæ ad ti-
,, bias quæ'ue ad citharas pertinent: tum si quæ aliæ sint, quæ faculta-
,, tem huiusmodi sortiantur, vt est illa fistularum.

Sequitur similitudo quædam ducta à pictura, sculptura, & histrionica, sicuti declarabimus postea, per quam vult probare id quod antè expositum fuit. Hic locus, & si primò legentibus facilis videri potest, est tamen perplicitus, & difficilis; me quidem certè multum, diúque torsit, neque adhuc ex verbis potui certum, qui mihi satisfaciat, sensum elicere. Similitudo huc spectat, vt probet, sicut in aliis artibus imitantibus partim nonnulla esse, quæ conueniunt, partim aliqua, quæ non conueniunt; quia excedunt vno, aut pluribus: sic in singulis poëtices partibus (quod est superius declara-

tum

tum) Aliquando plures, aliquando pauciores cerni ex illis tribus differentiis, quę expositæ fuerunt. Coloribus & figuris imitatur, & repræsentat pictura, figuris tantum idest σχήμασι sculptura; nam figuras exprimit, & personas, sine coloribus. Histrionica figuris, seu habitu personarum, coloribus; & voce imitatur: Illa vno, altera duobus, tertia tribus, imitationem conficit suam, nam hęc loquendo imitationem facit: illę imitationem habent mutam. differunt igitur inter se, quia illæ paucioribus, hæc pluribus instructa est ad imitationem exprimendam. Iam verò colligi potest quomodo inter se dissimiles sint, & qua in re conueniant. Prima differentia tria complectitur illa: colorem. figuram seu habitum. & vocem. Secunda differentia modum significat. nam alii per artem, alii per consuetudinem idem efficiunt. Conueniunt autem sic. pictura conuenit cum sculptura, quia repræsentat habitum, seu figuram. hoc habet plus pictura, quia adhibet colores. Conuenit histrionica cũ vtraque, quia imitatur, figura, seu habitu; cum pictura separatim conuenit, coloribus: ipsa verò, quod cæteris duabus non inest, hoc habet; quia imitatur voce. nam illæ mutę sunt, vt dictum est antè. Quare colligendum est has artes, etiam si conueniunt, quòd eandem rem imitentur: differre tamen inter se. vel quòd hæc plura, illa pauciora habeat. vel etiam quoniã diuersa ratione idipsum efficiant. Notanda verba in contextu græco ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι, καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες. (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας) ἕτεροι δὲ διὰ φωνῆς. Verterunt interpretes sic, ea verba, quæ in medio sunt. alii ex arte, alii ex consuetudine, nonnulli ex voce: Si ita legas non video, quomodo concinnari possit vox cum arte, & consuetudine. nam ars, & cõsuetudo perbellè sibi respondent, & opponuntur. Ego igitur conclusis his verb. intra parenthesis signa sic, (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας) legerem postea separatim ἕτεροι δὲ τῇ φωνῇ. vt referantur ad priora illa. χρώμασι, καὶ σχήμασι quasi sensus sit. nonnulli imitantur coloribus & figuris, ἕτεροι δὲ καὶ τῇ φωνῇ; alteri autem horum adhibent præter illa duo etiam vocem, Et hoc modo histriones significet. Sic etiam Plato de imitatione quæ per vocem fit locutus est. libro tertio de Legibus. οὐκοῦν τό γε ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἄλλῳ, ἢ κατὰ φωνὴν, ἢ κατὰ σχῆμα μιμεῖσθαί ἐστιν ἐκεῖνον, ᾧ ἄν τις ὁμοιοῖ. Huic meæ explicationi si suffragaretur aliquis codex antiquus manuscriptus; qui haberet τῇ φωνῇ, nihil esset hoc loco apertius, nam quin id significare velit Aristoteles nihil prorsus est dubitandum: quod patêre potest ex iis, quæ consequuntur. nam adaptat ea ad similitudinem prius expositam. sic. quemadmodum in tribus his artibus, pictura, sculptura, & histrionica quædam sunt omnibus communia, quædam peculiaria; quia plura continent; ita contingit in partibus poëticæ; nam ex his tribus numero, sermone, harmonia, aliæ vnum, aliæ duo, aliæ tria arripiunt, quibus suam imitationem conficiant. probat autem exemplo; cum ait. Harmonia & numero vtuntur auletice, & citharistice, & lyrice: itidem, & quæ fistulis vtitur. De omnibus his quoniam antè copiosè exposuimus; quæcunque ad ipsarum spectabant antiquitatem, & vsum: par est, vt de ea poësi aliquid dicamus, quæ fistulis vtitur. Fistula, quæ à Græcis vocatur σύριγξ, est instrumentũ ἐμπνευστόν. dicas autem ex ore in ipsam διαπείρειν τὸ πνεῦμα vt ait politè Iulius Pollux lib. IIII. describitur autem ibidem. sic. ὁ μὲν οὖν καλάμων ἐστὶ συνθέτων λίνῳ, καὶ κηρῷ συνδεθείς. ὅ γε αὐτοσχέδιος. αὐλοὶ πολλοὶ ἕκαστος κατὰ μικρὸν ὑφ' ἑκάστῳ ὑπολήγοντες εἰς τὸν ἐλάχιστον ἀπὸ τοῦ μεγάλου, ἀνισότητα ἔχοντες, ὡς ὄρνιθος πτέρυγι ἐοικέναι. Eam politissime effinxit Theocritus versibus tum longioribus, tum breuioribus. sed de ea Iulius Pollux paulò post etiam ita scribit. ἡ δὲ σύριγξ ἐκ καλάμων τοῖς κελτοῖς προσῆκε, καὶ τοῖς νησιώταις ἐν ὠκεανῷ; quasi ipsorum fuerit inuentum. Vergilius Fistulam ait in Bucol. Septem compactam cicutis. obseruare est apud Homerum in Iliade libro xx. mentionem de syringe fieri; vbi Agamemnonem inducit ἀκούειν αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπήν. Illum locum declarat Athenæus libro primo, vbi ait, αὐλοῖς, καὶ σύριγξιν ἐχρῶντο ἥρωες. τοῖς γε βαρβάροις ταῦτ' ἀποδίδωσι. παρ' ἃ φησὶν ὅτι ἦν αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπή.

αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν· καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἤθη, καὶ πάθη, καὶ πράξεις.

Numero verò ipso seorsum ab harmonia imitari, saltantium est:

quandoquidem hi gesticulationis numerosa varietate mores, perturbationes, actionésque imitantur.

Postquàm de iis dixit poëtices partibus, quæ simul harmonia, & numero imitantur; nunc de iis loquitur, quæ numero tantũ imitantur; hæ sunt autem saltationes omnes. Saltationes partim poeticę sunt, partim gymnasticę. hæ carent repræsentatione. poëticæ autem eę sunt, quę à poëtis institutę fuerunt ad repræsentandum, & imitandum mores animi. has verò saltationes vocabant olim ὑπορχήματα. declarat hoc Athenæus libro xiiii. cum ait. ἐξῆρχον συνετίθεσαν οἱ ποιηταὶ τοῖς ἐλευθέροις τὰς ὀρχήσεις, καὶ ἐχρῶντο τοῖς σχήμασι σημείοις μόνον τῶν ᾀδομένων, τηροῦντες ἀεὶ τὸ εὐγενὲς καὶ ἀνδρῶδες ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ διγονὸς σεῶδες καὶ ὑπορχήματα τὰ τοιαῦτα ἐκάλουν. Saltationes autem hę magno habebantur in honore, quòd erant veluti exercitationes quædam, quę bellicas motiones aptè imitabantur; Vnde Socrates ἐν ποιήμασι, quod ibidem narrat Athenæus, dixit. τὸς κάλλιστα χορεύοντας εἶναι ἀρίστους τὰ πολέμια. οἱ δὲ χοροῖς κάλλιστα θεοὺς τιμῶσιν ἄριστοι ἐν πολέμῳ. Ostendebat enim saltatio hæc non tantum διάταξιν, sed etiam τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν. Testatur idem eodem loco statuas à veteribus statui consueuisse peritis saltatoribus, eiusmodi, vt expressas præ se ferrent motiones corporis aptas, & diuersas. Vnde ait obseruatione quadam deductam τὴν χειρονομίαν. Erat autem χειρονομία (quod declarat verbi etymologia) ars, quę docebat aptè, & decorè manus mouere, idest gesticulari; itidem & reliquum totum corpus in saltatione, adeò vt sub muta illa motione manuum, & corporis subesset tacita significatio morum, & affectuum animi. Saltationes hæ poëticę primum per se fieri ceptæ; mox in choros traslatæ; demum in palęstras deductæ. quod idem Athenæus testatur. Differebant inter se saltationes hę, quòd alię erant σεμνότεροι. aliæ ποικιλώτεροι. Varia autem erant ipsarum nomina. περσική. φρύγιος, σκελισμὸς θρᾴκιος. κολαβρισμός. μακεδονική. μολοσσική. μορφασμός. γλαῦξ. κρεῶν ἀποκοπή. ἀλφίτων ἔκχυσις. ἐπιγνωπισμός. Formas omnium saltationum videre est apud Iulium Pollucem libro quarto. γέρανος saltatio erat in qua κατὰ πλῆθος ὠρχοῦντο ἕκαστος ἐφ' ἑκάστῳ κατὰ στοῖχον, τὰ ἄκρα ἑκατέρωθεν ἡγεμόνας ἐχόντων. Exprimebatur per hanc exodus Thesei ex Labyrintho. quod testatur Iulius Pollux lib. quarto. Erat & saltatio quædam dicta ἄνθεμα. Sed fiebat, addito sermone: ποῦ μοι τὰ ῥόδα, ποῦ μοι τὰ ἴα. ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα. Illud quoque pulchrum scitu; Vtra motio, an pedum, an manuum in saltatione prius inuenta fuerit. Et pedum sanè. nam antiqui magis exercebant pedes in venationibus. Vnde Homerus Achillem vocat ποδώκην. Habebant veteres ὀρχηστοδιδάσκαλον. de quo Iulius Pollux lib. septimo. Verum de hac saltationum antiqua consuetudine satis dictum est. Nunc videtur considerandum, cur Aristoteles in contextu tria dixerit exprimi in saltatione. ἤθη. πάθη. πράξεις. Ratio aut paret, aut imperat, si imperat; parent cupiditates. Si paret, imperant cupiditates. Ex priore habitu, existunt ἤθη. Ex altero existunt πάθη. quæ tria etiam leguntur apud Clementem Alexandrinum, nam ab his librum suum qui Pædagogus inscribitur, auspicatur: τριῶν ὄντων τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον. ἠθῶν, πράξεων, παθῶν. Cicero vocat libro quarto Tusc. quest. perturbationes, quę oriuntur aut ex opinatis bonis, aut ex opinatis malis. aut presentium, aut futurorum. si presentium bonorum, lætitia; si futurorum, libido. si presentium malorum ægritudo. si futurorum, metus. Ex vtroque autem habitu existunt πράξεις. si ex priore, bonæ. si ex posteriore, malæ. Hactenus de saltatoria poësi, quę vtitur numero, seu rhythmo separatim.

ἡ δὲ ἐποποιΐα μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις, εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν. οὐδὲν γὰρ ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφρονος, καὶ Ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους, οὐδὲ εἴ τις διὰ τῶν μέτρων, ἢ ἐλεγείων ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν. πλὴν οἱ ἄνθρωποι γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐλεγειοποιούς, τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητάς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες. καὶ γὰρ ἂν ἰατρικὸν, ἢ μουσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν οὕτω καλεῖν εἰώθασιν. οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ

» μέτρῳ, καὶ ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ μέτρον, διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολό-
» γον μᾶλλον, ἢ ποιητήν, ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων ποιοῖτο τὴν μίμη-
» σιν, καθάπερ χαιρήμων ἐποίησεν ἱπποκένταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέ-
» τρων, οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον.

» Nudis autem ſermonibus, ſiue metris ſolummodo epopœia vtitur,
» metrorum quidem hactenus ſiue mixtis aliquibus inter ſe, ſiue gene-
» ris eiuſdem alicuius. Nam quod Sophronis, & Xenarchi Mimis com
» mune dicamus, ſermonibúsque Socraticis, aliud prorſus habemus ni-
» hil: nec item, ſiquis trimetris, elegis, aliis'ue talibus aliquibus imitatio-
» nem fecerit. Quanquam homines, ipſi metro fingere adiungentes, ele
» gorum fictores hos, hexametrorum illos nominant, non quidem ſe-
» cundum imitationem, ſed communiter ſecundum metrũ poëtas ipſos
» appellantes. Etenim ſiquid medicum, harmonicum'ue numeris effe-
» runt, hac ſanè ratione appellare conſueuerunt. Homero quoque, atq.
» Empedocli nihil planè præter metrum commune eſt. quamobrem le
» gitimus quidem ille poëta, hic phyſicus potius quàm poëta, merito
» vocandus eſt. Similiter quoq. ſi quis metra permiſcens vniuerſa, imi-
» tationem tamen minime fecerit, vt ipſe Chæremon, qui Hippocentau
» rum omnifariam numerorum mixtum centonem edidit, non iam poë
» ta appellandus.

Nudis autem ſermonibus vtitur epopœia tantum, uel metris, atque ex his, ſeu miſcens aliqua inter ſe, ſeu generis eiuſdem, λόγοις ψιλοῖς. Ego verterem in Latinum, ſoluta oratione. non ſicuti interpres. nudis ſermonibus, quod patebit apertius poſtea. Legi apud Euſtathium Homeri interpretẽ, conſueuiſſe recitari epopœica poëmata Homeri Odyſs. quidem οἱ ἀλουργοῖς ἐσθήμασιν, Iliadem verò οἱ φοινικοῦσι. Eius vero rei cauſam ipſe ibidem exponit in procœmio Iliados, Metris miſtis) quod reprehen
» dit Horatius in Poët. nam ait res geſtas regum heroico debere ſcribi verſu; quod primum fecit Homerus. Sed Ariſtoteles animaduerterat nonnullos miſcuiſſe; id hoc loco neque reprehendit, neque laudat. Sed explicemus locum hunc commodius. Verba
» Græca ſunt. ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ μέτροις, καὶ τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλή-
» λων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι
» κοινὸν τοὺς σώφρονος, καὶ ξενάρχου μίμους καὶ τοὺς σωκρατικοὺς λόγους. Alexander Paccius ita
» vertit. Nudis autem ſermonibus; ſiue metris ſolummodo epopœia vtitur, metro-
» rum quidem hactenus ſiue miſtis aliquibus. & quæ ſequuntur. Valla ſic. Tenui-
» bus orationibus epopœia vtitur, & metris. Ego primum quid Paccius per nudos ſermones voluerit, non ſatis intelligo: niſi talem eliciat ſenſum. Nudis ſermonibus, quaſi epopœia ſimplici quadam ratione imitetur; per ſermonem, ſeu metra tantummodo, excluſis & rhythmo, & harmonia. Sed quomodo concinnabuntur cum his ea quæ ſequuntur; cum ait Ariſtoteles. Nam quod Sophronis, & Xenarchi mimis, & Socraticis ſermonibus commune dicamus, non habemus quicquàm. Nullo planè modo. Conſiderandus igitur hic eſt locus diligenter. Multo minus intelligo, quid ſibi voluerit Valla, cum dixit tenues ſermones, qui enim tenues heroici dici poſſunt? Declaremus igitur nos ſic. Poſtquàm Ariſtoteles tria dixit eſſe in omni poëſi, ſermonem, rhythmum, harmoniam: & hæc aut ſeparatim, aut coniunctè; probabat paulatim id quod dixerat. ſic. Harmonia & rhythmo ſimul vtuntur auletice, & citharistice poëſis. Numero, ſeu rhythmo tantum vtitur ſaltatoria poëſis. Reliquum erat, vt proba-

B

ret etiam, quę nam vteretur tantummodo sermone; dicit igitur ἡ δὲ ἐποποιία μόνον ἡ τοῖς ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις χρωμένη. hæc ita sunt vertenda. Epopœia autem vtitur solummodo aut soluta oratione, aut metro, & hoc quidem aut misto, aut vnius tantum generis. Id quod sequitur, talem habet sensum, & coniungitur cum illis. nam nihil aliud habemus, quod commune dicamus Sophronis, & Xenarchi mimis, sermonibúsque Socraticis. in his verbis est alter error interpretis. nam illa verba. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν debebant ita verti, nihil enim haberemus nominare commune. Est enim sensus; si epopœica imitatio non fieret tum per solutam orationem, tum per metra; atque si Socratici sermones; hoc est, dialogi, non essent sub genere imitationis poeticæ, non possemus dicere, quidpiam commune esse dialogis solutæ orationis, & Mimis Sophronis, & Xenarchi cum epopœia, (nam hi suas comœdias soluta oratione conscripserunt) metro enim cum non conueniant; nulla in re conuenirent; si in dialogis Socraticis, & mimis illorum non inesset imitatio: sed cum insit; hoc quidem cum epopœia habent commune, quòd imitantur; hoc differunt, quòd hi soluta oratione, illa metro scripta est. Quòd autem Sophron mimos scripserit oratione soluta; patet ex Suida, qui id ipsum aperte testatur. ait enim illum scripsisse Mimos mares, & fœminas. PERturbat etiam sensum illa interpretis conuersio, cum ait. sic. NVdis sermonibus, siue metro solummodo epopœia vtitur; nam illud verbum μόνον transpositum est. adeò, vt alium faciat sensum. debet autem verti sic. ἡ δὲ ἐποποιία μόνον ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις, Epopœia autem solum (nam hoc non faciunt reliquæ poëses) vtitur, aut soluta oratione, aut metro. Quòd autem per ψιλοὺς λόγους Græci intelligant orationem solutam; id quidem etsi satis apertum est; apponam tamen hic exempla ex Aristotelis libro Rhet. tertio, vbi ait; ἐν μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλὰ τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ. πλέον γὰρ ἐξέστιν. τοῦτο δ', καὶ τοῦτο οὗ ὁ λόγος, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττω. Licet intueri in his verbis, quomodo Aristoteles ψιλοῖς λόγοις opponat μέτρα. id quòd facit etiam in hoc loco poetices. Idem Aristo. paulò post eodem lib. iii. Rhet. ita ait. τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν, σημεῖον δ' ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται. Aliquando Aristó. solutam orationem λόγους vocat, vt lib. iii. Rhet. ad Theod. his verbis πόσα εἴδη μεταφορᾶς. καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις αἱ μεταφοραὶ εἴρηται καθάπερ ἐλέγομεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Idem paulò post. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ τῷ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα. verum quoniam iam locus hic satis patet; reliquũ est, vt veluti per epilogũ eliciamus ex hoc loco aliquot conclusa. Primum est, epopœiam vti tantũ sermone. Alterum est. epopœiam vti sermone, aut soluto; aut metris incluso. Tertium cõclusum est. sub solutæ orationis epopœia contineri dialogos omnes. sub metrica, heroicos trimetros, elegos versus, et si qui eiusmodi sunt; modo in iis insit imitatio. Vulgi quidem opinio alia est; nam vulgus nihil putat sub poëseos nomine contineri, quod non proferatur metris. Vnde epicos poëtas vocat, qui hexametro vtuntur; elegos, qui elegis. Sed falsò id opinatur. nam ex metris, non ex imitatione eos putat poëtas esse appellandos. Ex quo elicimus quartum conclusum. Poëtas appellari ab imitatione. non à metro. Vnde patet vulgi error; quia eos appellat poëtas, qui metris scribunt aliquid ἰαμβικὸν, aut μουσικὸν, aut ἰσομετρὸν. simplici vtentes narratione, & explicatione rerum. nam ii poëtæ non sunt appellandi, quia non imitantur. Idem probat Arist. alio exemplo. Homerus imitatur. ergo poëta. Empedocles non imitatur, quàmuis versu scripserit res physicas, Ergo non est poëta. Empedoclem versu scripsisse satis patet ex Laërtio, præterquàm quòd Aristoteles multis in locis citat ipsius versus. Vrget iterum alia ratione, quasi sic dicat. Quid multis? non modo vna species metrorum satis esse videtur ad efficiendum; vt quispiam poëta vocetur. verum ne omnes quidem simul mistæ: cuiusmodi mistionem fecit Chæremon in suo Hippocentauro. Sed adhuc ab initio hunc contextum percurrentes eliciamus nonnulla, quę spectant ad secundum conclusum apertius explicandum. nam per Socraticos sermones cum Aristoteles intelligat sermones eos, qui vocantur Dialogi; explicandus est eorum vsus, & antiquitas omnis: Profert Athenæus hæc verba libro vndecimo. vbi reprehendit Platonem, quòd in sua Politia. ἐκβάλλει τὸν ὅμηρον, καὶ τὴν μιμητικὴν ποίησιν, αὐ-

τὸς

τοὺς δὲ μιμητικοὺς γράφει διαλόγους, ὧν τοὺς ἰδίους οὐδ' αὐτὸς εὑρετής ἐστι. Ex quibus verbis patet dialogos imitationis poëticæ nomine contineri. Plutarchus etiam libro VII. cap. VIII. Symposiac. scribit olim à pueris recitari solitos Platonis dialogos, sicuti ab histrionibus in scena tragœdias. his verbis. ἐπεὶ γὰρ ὅλως τῶν Πλάτωνος διαλόγων διηγηματικοί τινες εἰσίν, οἱ δὲ δραματικοί. τούτων δὲ τῶν δραματικῶν τοὺς ἐλαφροτάτους ἐκδιδάσκονται παῖδας, ὥστ' ἀπὸ στόματος λέγειν. πρόσεστι δὲ ὑπόκρισις πρέπουσα τῷ ἤθει τῶν ὑποκειμένων προσώπων, καὶ φωνῆς πλάσμα, καὶ σχῆμα, καὶ διαθέσεις ἑπόμεναι τοῖς λεγομένοις. ταῦθ' οἱ μὲν αὐστηροὶ, καὶ χαρίεντες ὑπερφυῶς ἠγάπησαν, οἱ δὲ ἄνανδροι, καὶ διατεθρυμμένοι τὰ ὦτα δι' ἀμουσίαν, οὕς φησιν Ἀριστόξενος χολὴν ἐμεῖν, ὅταν ἐναρμονίου ἀκούσωσιν, ἐξέβαλλον. patet quoque non ipsum Platonem primum fuisse inuentorem imitationis, quæ per dialogos fit. quis autem ille fuerit, declarat ibidem Athenæus. πρὸ γὰρ αὐτοῦ τοῦθ' εὗρε τὸ εἶδος τῶν λόγων ὁ Τήιος Ἀλεξαμενός. atque id probat testimonio. Nicię Niceęi. Soterionis, & Aristotelis. citat autem Aristotelem in libro περὶ ποιητῶν. qui non extat. ille verò locus quia egregius est, & accommodatus ad huius, quem præ manibus habemus, declarationem; à me transcriptus fuit, vti sese habet: Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ποιητῶν. οὕτως γράφει. οὐκοῦν οὐδὲ ἐμμέτρους τοὺς καλουμένους Σώφρονος μίμους μὴ φῶμεν εἶναι λόγους, καὶ μιμήσεις; ἢ τοὺς Ἀλεξαμενοῦ τοῦ Τηΐου τοὺς πρώτους γραφέντας τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων. in his verbis perspici potest, idem quod in hoc loco poetices. nam & Sophronis Mimos nominat, & affirmat, cum in his sit imitatio; esse appellandos nomine poësis. ex eo loco declarantur etiam illa verba. ,, Socratici sermones. nam testatur Socratis sermones primum descriptos fuisse sub dialogi forma ab Alexamene; nequis putaret esse intelligendum de Platone tantum, qui & ipse, sed aliquantò pòst Socraticos sermones expressit per dialogum. Patet igitur multò magis dialogos quodammodo contineri sub specie poësis, & simul pateţà quo primum ea ratio scribendi fuerit excogitata. Imitatus est apud nos hanc rationem scribendi M. Cicero in Tusc. quæst. in Lucullo. in libro de Amicitia, & reliquis omnibus, qui dialogi speciem expressam habent. in libro de Senectute etiam; de qua inducit disserentem Catonem; & ait; se ideò talem induxisse imitationem, quia maximè conueniebat personæ Catonis. neque verò ibidem probat Aristonem Chium, qui de senectute induxerat loquentem Tithonum. id enim nimis fabulosum est. Verba Ciceronis hæc sunt. omnem autem sermonem tribuimus non Tithono, vt Aristo Chius, sed M. Catoni seni, quo maiorẽ authoritatem haberet oratio, apud quem Læl. & Scipionem facimus admirantes. notandum illud verbum, FACimus, nam poëticum est; & denotat illam, de qua loquimur, imitationem. Idem Cicero paulò post. Quòd si eruditius videbitur disputare, quàm consueuit ipse in suis libris; attribuito Græcis literis, quarũ constat ipsum perstudiosum fuisse in senectute. Hęc adiecit, quoniã verebatur, nequis putaret à Cicerone parum esse seruatũ τὸ πρέπον in imitatione illa. Est enim in primis in omni imitatione poëtica seruandum τὸ πρέπον; in dialogis itidem, nam habent speciem poësis. Est & alter Ciceronis locus adnotandus in epistolis ad Att. Cum enim Cicero in libris de Orat. induxisset loquentem cum Crasso, Antonio, & reliquis Scæuolam in libro primo. Eiusdem Scæuolæ persona non apparet vspiam in libro secundo & tertio. declarat igitur, qua id à se sit ratione factum. his verbis, libro quarto Epist. ad Att. Erat primi libri sermo non alienus à Scæuolæ studiis, reliqui libri τεχνολογίαν habent (vt scis) Huic ioculatorem illum senem, vt noras, interesse sanè nolui. Id vero ait se fecisse exemplo Platonis; qui alicubi summouet personam Socratis. Cicero igitur. Plato. item Lucianus in Dialogis mirifici quidam sunt poëtæ, quia imitantur: & dialogus, quatenus imitatur sermone tantum, continetur sub poësi epopœica. Lucianus in eo sermone, qui habetur πρὸς τὸν εἰπόντα, Προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις. videtur se excusare, quòd dialogorum imitationem commutasset. & traduxisset ad comicam, idest iocularem, & mordacem imitationem. Cum ante dialogi inseruirent graui cuidam imitationi, inter sese disputantium philosophorum. Vide locum, vbi sunt hæc verba. οὐ πάνυ γοῦν συνήθη ἐξ ἀρχῆς ἦν ὁ διάλογος, καὶ κωμῳδία. Et quæ sequuntur. Hunc ego Aristotelis locum ita interpretatus sum, nec sanè defuturos puto, qui mirentur voluisse me dialogos redigere ad poëticen, ex Aristotelis his verbis, cum Socratem satis constet etiam poëmata scripsisse. Id quidem

me nō latebat, nam & paulò ante ex Athenæo retuli versum ipsius. Sophronem quoque sciebam Mimos versu scripsisse; sed vti planè sentiebam locum hunc intelligendum; ita libere sententiam meam protuli, iis rationibus confirmatum, quibus vnusquisque videre potest. nec sanè ego posthac pugnax fuero in mea sententia, siquis veriora excogitarit ad verba Aristotelis explicanda. Quantum verò attinet ad Sophronem. Testatur Quintilianus Platonem huius Mimographi poëmata semper in manibus habuisse, adeò vt etiam moriens; suppositum eum librum capiti haberet; Eiusmodi enim perhibentur fuisse Sophronis Mimi, vt maximè legentes inflammarent ad virtutem. Dem. Phalereus (si modo eius liber est qui circumfertur) vna hac in re eum reprehendit, quod immodicus esset in proferendis prouerbiis. De Xenarcho nihil habeo dicere, præter hoc vnum, quòd Mimorum scriptor fuit, & sæpe eius poëmata citantur ab Athenæo. Chæremon & ipse poeta comicus fuit. de eo mentionem facit Theaphrastus libro quinto de Plantis, vbi de fumosis loquitur arboribus, & palma in primis, quæ à Chæremone fuerat appellata fumosa. scripsit hic rhapsodias. Declarat Eustathius. quid sit ῥαψῳδία his verbis, ῥαψῳδίαι καλοῦνται διὰ τὸ κατά τινα συνάφειαν τετάχθαι ῥα-
» πτεσθαι εἰς τὴν ᾠδήν. Paulò post ὅτι δὲ καὶ παρὰ τὴν ῥάβδον ἡ ῥαψῳδία εἴρηται οἱονεὶ ῥαβδῳδία τις ὥς
» φασι καὶ τοῦτο οἱ παλαιοὶ ἀκολουθοῦντες τῷ καλλιμάχῳ εἰπόντι.
» τὸν ἐπὶ ῥάβδῳ μῦθον ὑφασόμενον.
» ἀμφίων δὲ ἦν ὁ ῥάβδος, ἣν κατέχοντες ἐποιοῦντο τοιαύτας τὰς ᾠδάς. Paulò post.
» πίνδαρος δὲ ἀρέσκει οὐκ ἀπὸ ῥάβδου ἀλλ' ἐκ τοῦ ῥάπτειν τοὺς ῥαψῳδοὺς λέγεσθαι, περιφράζων γὰρ τοὺς ῥα-
» ψῳδοὺς ῥαπτῶν ἐπέων ἀοιδοὺς αὐτοὺς λέγει. Itidem Athenæus libro XIIII. cum ait. οὐκ ἀπελεί-
» ποντο δὲ ἡμῶν τῶν συμποσίων οὐδὲ ῥαψῳδοί, ἔχαιρε γὰρ τοῖς ὁμήρου ὁ λαρήνσιος. ὅτι δὲ ἐκαλοῦντο οἱ ῥα-
» ψῳδοὶ καὶ ὁμηρισταὶ ἀριστοκλῆς εἴρηκεν ἐν τῷ περὶ χορῶν. τοὺς δὲ νῦν ὁμηριστὰς καλουμένους πρῶτος εἰς τὰ
» θέατρα προήγαγε δημήτριος ὁ φαληρεύς. χαμαιλέων δὲ ἐν τῷ περὶ στησιχόρου καὶ μελῳδηθῆναί φησιν, οὐ μό-
» νον τὰ ὁμήρου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἡσιόδου, καὶ ἀρχιλόχου καὶ μιμνέρμου. καὶ φωκυλίδου. κλέαρχος δὲ ἐν τῷ
» προτέρῳ περὶ γρίφων τὰ ἀρχιλόχου φησίν, ὁ σιμωνίδης ὁ ζακύνθιος ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ δίφρου καθήμενος
» ἐρραψῴδει. λυσανίας δὲ ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἰαμβοποιῶν μνασίωνα τὸν ῥαψῳδὸν λέγει ἐν ταῖς δείξεσι τῶν σι-
» μωνίδου τινὰς ἰάμβων ὑποκρίνεσθαι, τοὺς δ' ἐμπεδοκλέους καθαρμοὺς ἐρραψῴδησεν ὀλυμπίασι κλεομένης
» ὁ ῥαψῳδός. ἡγησίαν δὲ κωμῳδὸν ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐν τῷ μεγάλῳ θεάτρῳ ὑποκρίνασθαι τὰ ἡροδότου.

» περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω τὸν τρόπον. εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρη-
» μένοις. λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ, καὶ μέλει, καὶ μέτρῳ ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυραμβικῶν ποίησις, καὶ ἡ
» τῶν νόμων, καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. διαφέρουσι δὲ, ὅτι αἳ μὲν ἅμα πᾶσιν, αἳ δὲ
» κατὰ μέρος.

De his igitur hunc in modum determinatum sit. Sunt verò, qui his
» omnibus promiscuè vtantur, numero harmonia; metro. vt Dithy-
» ramborum, Mimorúmue poësis, tragœdia insuper atq. comœdia: quæ
» tamen hoc differunt, quòd illæ quidem simul omnibus; hæ verò parti
» culatim vtuntur.

Ex hoc contextu eliciuntur duo conclusa. Sed prius connectenda hæc sunt cum superioribus. Postquàm Aristoteles declarauit alias partes poëticæ vti, ex illis tribus, aut separatim vno, aut duobus, vti dictum est; nunc declarat vltimum quiddam: quod est primum conclusum; huiusmodi. Tribus illis simul vti, Dithyrambicen, LEgum poësin, Comœdiam, & Tragœdiam. Alterum conclusum est; Cum tribus hæ vtantur omnes; alias ex his, vt dithyrambicen & legum poësin, (nam sic est legendum) sicuti postea declarabimus vti omnibus simul. Alias autem, Tragœdiam scilicet & Comœdiam vti illis, particulatim, nec eodem tempore, aut simul. Sunt igitur nobis explicanda duo hæc conclusa. in primo. Corrigendus contextus, & demonstrandus error Alexandri Paccii in vertendo. Quòd dithyrambice vteretur his, dictum est antè, vbi antiquitatem eius omnem exposuimus. Mimorum poësis, quomodo spectet ad hunc locum, sicuti sensisse videtur interpres, non video, cum Mimus comœdiæ sit species,

&

& debeat contineri ſub altera parte diuiſionis, vbi etiam comœdia collocatur. ſed dicendum breuiter aliquid de Mimis. vt ſciamus quale hoc fuerit comœdiæ genus, & perſpiciamus de ea voluiſſe hoc loco ſignificare Ariſtotelem. Mimus (ut ait Donatus) imitabatur leuiſsimas quaſque perſonas exactiſsimè in omnibus dictis, motionibus, & actionibus, etiam cum laſciuia. Planipedes huiuſmodi fabulæ à veteribus appellabantur. Eiúſque rei rationem explicat Sextus Pompeius. M. Cicero libro ſecundo de Oratore, vbi loquitur de ſalibus, monet mimicos iocos debere vitari ab oratore, quòd laſciuiæ eſſent pleniſsimi. Plutarchus libro ſeptimo, cap. octauo Sympoſiac.
" μῖμοι δέ εἰσιν ὧν τοὺς μὲν, ὑποθέσεις, τοὺς δὲ, παίγνια καλοῦσι, ἁρμόζει δ' οὐδέτερα τῷ συμποσίῳ, αἱ
" μὲν ὑποθέσεις διὰ τὰ μήκη τῶν δραμάτων, καὶ τὸ δυσχορήγητον· τὰ δὲ παίγνια πολλῆς γέμοντα βωμολοχίας,
" καὶ σπερμολογίας, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ γυναικῶν συγκατακειμένων, καὶ παίδων ἀνήβων ἐπιδείκνυνται μιμήματα.
Mimorum comœdiarum, nominat aliquot Athenæus; & Pollux. ἱλαρῳδοί. hi vtebantur veſtibus albis; & coronis. σιμῳδοί, κιναιδολόγοι, μαγῳδοί. hi muliebribus vtebantur veſtibus. Tanta verò fuit hiſtrionum fœditas in his turpibus rebus repræſentandis; vt infames ſint habiti; & ideò Ariſtoteles cauſam explicet, Cur omnes fermè hiſtriones improbis ſint moribus. etſi apud Rom. Aeſopus, & Roſcius magno in honore fuerunt habiti. Verum de Mimis hactenus, quas fuiſſe quaſdam Comœdias conſtat.
" Nunc demonſtro errorem interpretis; eſt in contextu Græco. νόμων ποίησις. Sed interpres videtur legiſſe μίμων. Si ita legeres, bis idem dixiſſet Ariſtoteles. nam cum Mimus ſpecies vna ſit Comœdię; continetur procul dubio & ipſa ſub genere Comœdiæ; de qua meminit in altera diuiſionis parte. Deinde cum tradat differentiam hanc inter Dithyrambicen, Legum poëſin, & Tragœdiam, atque Comœdiam; quod illę ſimul, & eodem tempore vtuntur harmonia; ſermone; numero: Hæ verò, Comœdia ſcilicet & Tragœdia, vtuntur quidem, ſed ſeparatim, & diuerſo tempore; confunderentur ea, quæ dicit, nam connumeraret Mimos ſeparatim à Comœdia: cũ ſint ipſius ſpecies vna. Eſt igitur legendum νόμων. Sed conſiderandum; quæ, qualíſque fuerit legum poëſis. Antiqui legum latores leges ſuas verſibus deſcripſerunt. de Solone quidem id pro vero accepimus. nam elegis ſcripſit ſuas leges. Eorum elegorum multos citat Laërtius in eius vita. recitat etiam Demoſthenes in oratione περὶ παραπρεσβείας. Ariſt. in probl. ſectione .xix. probl. xxviii. quærit cur multæ leges cantilenæ vocantur? reſpondétque homines priuſquàm literas percipetent, leges decantare conſueuiſſe, ne ex animo effluerent. id quod ab Agathyrſis ſactitatum recenſet. Athenæus libro. xiiii. vbi recenſet cantilenarum appellationes, ait, ᾔδοντο δὲ αἰθένιοι καὶ χαρώνδου νόμοι παρ' οἶνον, ὥς ἕρμιππός φησιν ἐν τῷ περὶ νομοθετῶν. Sequitur alterum concluſum, quod ex contextu eliciebatur. Tragœdiam ſcilicet & Comœdiam tribus vti. harmonia, rhythmo, ſermone, ſed diuerſo tempore, nec ſimul. ſed ſeparatim. Athenæus libro primo, multiſque aliis in locis ait, tres olim fuiſſe ſaltationes: Tragicam, Comicam, Satyricam, quæ Sicinnis vocabatur. Saltatio Comica appellabatur κόρδαξ. Tragica vocabatur ἐμμέλεια. Dithyrambica τυρβασία, vt legere eſt apud Iulium Poll. lib. iiii. Tragicæ ſaltationis primus εἰσηγητὴς fuit Bathyllus Alexandrinus; fuit autem egregius ſaltator Bathyllus: itidem & Pylades; ſaltatio Bathylli erat ἱλαρωτέρα. Pyladis autem ὀγκώδης, παθητική, καὶ πολύπονος. Hæc aſſerit Athenęus libro primo. Plutarchus quoq. lib. VI. Sympoſia. cap. viii ἀποπέμπω δὲ τὴς ὀρχήσεως τὴν πυλάδειον ὀγκώδη,
" καὶ παθητικὴν καὶ πολυπρόσωπον οὖσαν. Idem eodē loco meminit de Bathyllo & eius ſalta
" tione. ἀγχαμεῖς τὴν βαθύλλειον αὐτόθεν πίτνει τὸν κόρδακος, ἀντομένην ἠχοῦς ἢ πανὸς τινός, ἢ σατύρου
" σὺν ἔρωτι κωμάζοντος ὑπορχήματος ἀτελευταμένην. Idem quoque affirmat Aeſchylum poëtam
" Tragicum: πολλὰ σχήματα ὀρχηστικὰ ἐξευρεῖν. & ipſum primũ σχηματίσαι τοὺς χοροὺς ὀρχηστο
" διδασκάλοις οὐ χρησάμενον. nã mos erat eos adhibere, quod notat etiã Pollux in eadē voce.
" in choris autem erat χοροδιδάσκαλος, ἀριστεροστάτης. δεξιοστάτης. λαυροστάτης ὑποστάτης. vt idem Iullius Poll. explicat. nominat Athenæus libro primo τελέστην ὀρχηστοδιδάσκαλον
" inueniſſe πολλὰ σχήματα, ἄκρως ταῖς χερσὶ τὰ λεγόμενα δεικνύσας. Erat autem Teleſtes adeò peritus ſaltandi, vt in ſaltatione cantum apertiſsimè exprimeret. Oppugnationem illam inſignem Thebarum factam à ſeptem ducibus, Olim etiam quidam

poëtæ fuerunt ὀρχηστικοὶ appellati: Thespias, Cratinus. Phrynichus, nō solum quia sua Poëmata scribebant apta ad recitationem saltatoriam; Sed etiam quoniam præter peritiā scribēdi poematis, docebant etiā ipsimet, & profitebantur artem saltandi. Vsque adeo se exhilarabant, & profundebant in omnes affectus poëtæ. Hęc volui pauca hoc loco exponere de more saltationum poëticarum; vt quæ dicturus sum postea, apertius intelligantur. Verum quoniam Aristot. ait Comœdiam, Tragœdiam, & legum poësin, vti cōsueuisse separatim, & vt ipsius vtar verbis, κατὰ μέρος, sermone, rhythmo, & harmonia, nō ab re fuerit breuiter explicare veterē totā illam rationē recitandorū huiusmodi poëmatū, vt quomodo imitatio per sermonē, harmoniā, & rhythmū fieret vnusquisq. perspicere posſit. In Scena Comica, & Tragica cum triplici modo fieret repræsentatio, necesse est quoq; fuisse triplex hominum genus, qui repręsentarent. Erant autem hi. histriones, qui sermone imitabantur. Saltatores, qui saltatione. Cantores, & harmonici, qui cantu, & harmonia. Talem fuisse morem apertè demonstrabo postea ex veterum scriptis. Sed antequā de his dico, sciendum. Cum veteres varijs quibusdam modis nonnulla in Tragœd. & Comœd. repræsentarent, & inducerēt quæ erant supra captum humanū; necesse fuit, vt ad ea exprimenda varias etiam res excogitarent. Atque vt hoc facilius intelligatur, explico. Exprimebant tonitrua. inducebant Deos ἐκ μηχανῆς. imitabātur fulmina. habebāt igitur sub scenā βρονταῖα. in altiore scenę parte κεραυνοσκοπεῖον. Supra scenā θεολογεῖον. itidē, & γέρανον, quo aliquē in sublime rapiebant; vt de Memnone ab Aurora; & Endymione à Luna accepimus. ἐκκύκλημα quoq; quod circumuolutū ostentabat, quæ intus agerētur, vt puta dilacerationem, & cædē filiorum à Medea patratam: fœdos concubitus, & eiusmodi quædam, quæ spectāri ob fœditatem non possunt, neque debent. sicuti pręclare monuit in Poët. Horatius. De instrumentis autem his, & machinis copiosè qui volet, legat apud Iulium Pollu. lib. IIII. & Vitruuium. Quoniam autem Græci triplici ratione, sicuti dictum est, imitabantur; ampliorem quoque scenam eos habuisse par est. habebant (vt scribit Pollux) ὀρχήστραν in qua erat θυμέλη, seu pulpitum, & ara. hinc comicorum histrionum alii Thymelici, alii scenici appellati. In scena recitari, mos erat, per sermonem. In pulpito, & orchestra saltabant saltatorem; idemque ipsum saltatione exprimebant, quod fuerat expressum sermone ab Histrionibus. In remotiore scena, fiebat harmonia, per quā etiā illa eadē exprimebātur. Omnia autē hæc tria agebātur separatim, & vt inquit Arist. κατὰ μέρος. Pulcherrimè, & aptisſimè declarat hoc Lucian. in libello περὶ ὀρχήσεως. ait. n. olim eosdē fuisse, qui cantarēt, & saltarent; Sed quoniā anhelitu, qui ciebatur ex motu saltantiū, interrūpebatur vox cātantiū; vsum obtinuisse, vt separatim canerēt & saltarent. Ea maxima erat saltatorum laus, vt se aptè conformarent ad personas,
„ quas expressuri erant. Luciani verba sunt hæc. πάλαι μὲν γὰρ αὐτοὶ καὶ ᾖδον, καὶ ὠρχοῦν-
„ το, εἶτ' ἐπειδὴ κινουμένων τὸ ἆσθμα τὴν ᾠδὴν ἐπετάραττεν, ἄμεινον ἔδοξεν ἄλλους αὐτοῖς ὑπᾴδειν. αἱ δὲ ὑπο-
„ θέσεις κοιναὶ ἀμφοτέροις, καὶ οὐδέν τι διακεκριμέναι τῶν τραγικῶν αἱ ὀρχηστικαί; πλὴν ὅτι ποικιλώτεραι αὗται,
„ καὶ πολυμαθέστεραι, καὶ μυρίας ἔχουσαι μεταβολάς. Idem Lucianus in eodem libello paulò ante; vbi alterum inducit reprehēdentem quendam; qui ante ponebat Tragœdiam, & Comœ
„ diam, saltationibus, ita ait. δοκεῖς δέ μοι, ὅτι τὴν κωμῳδίαν, καὶ τραγῳδίαν ἐπαινῶν ἐπιλελῆσθαι, ὅτι καὶ
„ αἱ ἑκατέρᾳ ἰκανῶς ὀρχήσεως ἴδιον τι εἶδος ἐστιν. οἷον τραγικῇ μὲν ἡ ἐμμέλεια, κωμῳδίᾳ δὲ ὁ κόρδαξ, ἐνίοτε δὲ καὶ
„ τρίτη σικιννίδος προσλαμβανομένη. Exquo loco cognoscimus, qualis fuerit saltatio in Trag. & Com. Exprimebant aūt saltationes hæ singulas animi affectiones, adeo vt loqui viderentur, hinc illud apud eundem Lucianum legere est, quod quia videtur perlepidum subscripsi. Demetrius (de quo Lucianus) saltationem appellabat quiddam πάρεργον, quod cum audisset egregius quidam saltator, qui Neroni erat charisſ. dicitur illum rogasse. vt se saltantem spectaret sine tibiis, & cantu; ipse verò saltauit Martis & Veneris concubitum, qualem describit Homerus. ita verò Solem qui dolos patefecerat, Martem coeuntem, Venerem cum eo irretitam opera Vulcani, Deos inspe-
„ ctantes, & ridentes expresſit; vt Demetrius admirans dixerit ἀκούω ὦ ἄνθρωπε ἃ ποι-
„ εῖς, οὐ μόνον ὁρῶ, καὶ μοι δοκεῖς αὐταῖς χερσὶν λαλεῖν. Multa huiusmodi præclara apud Lucianum legi possunt; quæ ego breuitatis causa prætermisi. Sicuti autem erant olim

olim saltatores periti; ita etiam cantores erant, qui diuersis modulationibus omnia exprimerent. Earum autem modulationum cum essent diuersa genera; erant auditoribus quàmlibet rudibus notissima; Nam nullus olim ferè fuit, qui Musicen non nosset. Musicen enim ignorare probro dabatur: ex quo indocti vulgò ἄμουσοι, vocabantur. Hinc est à nobis dictum, ante recitationem fabularum, consueuisse Harmoniam fieri, ex qua cognoscerent auditores, quale esset futurum fabulæ genus. Possem alia quàmplurima dicere de choricis cantilenis, & saltationibus. Sed hæc suo loco aptius dicentur; cum scilicet de Choro, & eius vsu loquemur. Nũc vt opinor, satis declarata fuerunt ea Aristotelis verba, quibus significat olim Comœdiam, & Tragœdiam particulatim, seu, vt ipsius apponam verba, κατὰ μέρος, vti consueuisse sermone, harmonia, saltatione: Sed nõ est omittendus Plato. locus, qui est libro .iii. de Repub. vbi hoc apertè declarat his verbis. τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον. λό-
» γου τε καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. Paulò post. καὶ μὴν τήν γε ἁρμονίαν, καὶ ῥυθμὸν ἀκολουθεῖν δεῖ τῷ λό-
» γῳ. πῶς δ' οὔ. ἀλλὰ μὴν τοι θρήνων τε καὶ ὀδυρμῶν ἐν λόγοις οὐδὲν προσδεῖσθαι. οὐ γὰρ δ. τίνες οὖν θρηνώ-
» δεις ἁρμονίαι; λέγε μοι σὺ γὰρ μουσικός. μιξολυδιστὶ ἔφη. καὶ συντονολυδιστὶ. καὶ τοιαῦταί τινες. potest
» quiuis, opinor, in his verbis facilè perspicere, Harmoniam, & Rhythmum accommodari consueuisse ad Sermonem; qui prius recitatus fuisset ab Histrionibus.
» Eandem rem adhuc apertius idem Plato paulò post, his verbis explicat: ἑπόμενον ταῖς
» ἁρμονίαις, ἔφη, ἡμῖν ἂν εἴη τὸ περὶ ῥυθμούς, μὴ ποικίλους αὐτοὺς διώκειν, μήτε παντοδαπὰς βάσεις, ἀλλὰ
» βίου ῥυθμοὺς ἰδεῖν κοσμίου τε καὶ ἀνδρείου, τίνες εἰσίν, οὓς ἰδόντα τὸν πόδα τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀναγκάζειν
» ἕπεσθαι, καὶ τὸ μέλος, ἀλλὰ μὴ λόγον ποδί τε, καὶ μέλει. Opportet igitur Harmoniã & Rhythmum sermonem sequi, non autem Sermonem accommodari ad Rhythmum. Volens verò Plato explicare in rhythmo esse saltationem, ait, τῷ ποδί, sicuti nos copiosè paulò post exponemus; cum opus fuerit, & locus postularit.

» ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους, ἢ φαύλους
» εἶναι, τὰ δὲ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις, κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι
» πάντες, ἤτοι βελτίονας, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι. ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύ-
» γνωτος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἴκαζε.

» Quoniam verò qui imitantur, agentes ipsos imitantur; hos autem
» vel improbos esse oportet, vt quos duntaxat ferè semper ipsi mores
» concomitentur, etenim per vitium, atque virtutem moribus omnes
» differunt, necesse est, quod etiam Pictores faciunt, vel meliores, vel
» deteriores imitari: Polygnotus quidem meliores, Pauson deteriores,
» Dionysius verò similes effingebat.

Connectenda hæc sunt cum superioribus, postea declaranda. Cum vellet Aristoteles Poëticæ definitionem componere; & partium ipsius; fuit illi necessariò inueniendum genus, deinde differentię; nam ex harum attributione species inter se poëtices distinctæ definiri poterunt. Inuenerat verò ante differentias tres ἐν, ἅ, ὥς. Ad primã differentiam accommodata sunt illa tria, Sermo, Harmonia, Numerus, & simul expositum est, quomodo aut separatim vna, aut duabus simul, aut tribus, tum separatim, tũ simul, & hæc & illa poësis species vteretur. Nunc aggreditur explicandam secundam differentiam, quæ materiem demonstrat, aut quasi materiem quãdam, ex qua poëtice suum opus idest imitationem conficit. hanc nos differentiam superius vocabamus. REPRAESENTATVM siue quod agitur. Placet mihi magnoperè ea, quæ hoc loco ab Auerroe dicuntur; & si fortasse alicui rudia videri possunt. id aũt vitio interpretis factum est. Ego qualiacunque illa sunt; ita subscribam, vti sese habent; Satis enim fuerit sententiam percipere. Imitatio, seu (vt illius vtar verbo) assimilatio est, per quam intenditur conuenientia assimilati cum suo assimilabili propter ostensio nem decentis, aut turpis, id est virtutis, & vitii. Ex quo consequitur, necesse esse, vt imi-

tentur aut bonos, aut malos. Idem paulopost sic ait. Omnes repræsentatores, & assimilatores habent hoc sibi propositum, vt incitent ad quasdam actiones, quæ circa voluntaria consistunt, & retrahant à quibusdam. Erunt igitur necessariò ea, quæ intendunt per suas repræsentationes aut virtutes, aut vitia. Omnis enim actio, & omnis mos non versatur, nisi circa alterum istorũ, videlicet virtutem, & vitium, Hoc ipsum ait Atistoteles in contextu. Omnis poësis, quæ imitatur, imitatur agentes. hi autem sunt (vt verba apponam Aristotelis.) aut σπουδαῖοι, aut φαῦλοι: τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις; nam mores duplici hac differentia distinguntur. quod ita probari potest, & apertissimè demonstrari. Virtus medium obtinet locum inter duo extrema. quæ sunt, alterum ex defectu, alterum ex abundantia; vt copiosè declarat in Ethicis Aristoteles. Vnde præclare est ab Horatio dictum. Vittutem esse medium vitiorum vtrinque redactum. Virtus autem, & vitium in homine insunt per habitum; ex quo actiones existunt omnes. A virtute verò boni; à vitio mali appellantur. & quoniam qualitates hæ augentur, & imminuuntur. κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ideo in contextu ait Arist. imitationem fieri, aut meliorum, & prestantiorũ, aut deteriorũ. Est quiddam in contextu adnotandum. cum ait; ἤτοι βελτίονας; ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι; ὥσπερ οἱ γραφεῖς. nam alterum non satis expressè vertit Paccius. hoc scilicet, vel meliores, vel similes, vel deteriores; quod Arist. ita profert, καθ' ἡμᾶς, expressius est; nam sensus est huiusmodi: imitamur aut prestantiores, quàm ætate nostra viuant; aut eos, qui instar sunt nostri. & qui tales sunt, quales qui nostra ætate viuunt. nam est inueterata opinio, fuisse olim quandam Heroum ætatem, qui multò sapientiores erant, & præstantiores, quàm homines nostræ ætatis. Cuiusmodi, Hercules, Achilles, Aeneas, Nestor, & alii tam multi, de quibus veteres locuti sunt. Altero loco peccat Georg. Valla: nam vbi Aristot. habet hæc verba. ὥσπερ οἱ γραφεῖς. vertit ille, vt scriptores. Cum γραφεῖς hoc loco dicantur pictores; patet, nam ii, quos nominat Aristot. Polygnotus, Pauson; Dionysius pictores fuerunt. Sumit igitur similitudinem à pictoribus Aristoteles; quod sæpè facit. Sicut etiam Horat. in sua Poëtice. Ea verò ita sese habet. Poëtæ id efficiunt, quod pictores: nam hi aut imitantur præstantiores, aut similes hominibus nostræ ætatis; aut deteriores. Polygnotus præstantiores; Dionysius similes suę ætatis hominibus, Pauson deteriores imitabatur. Pictores effingunt prestantiores cum aut Heroas, aut eos viros exprimunt, cuiusmodi ætate nostra non reperiuntur. Sicuti adhuc his temporibus faciunt plerique pictores, qui maximè excellunt in imaginibus sanctorum hominum, qui è vita excessère, pingendis, qui tamen in aliis pingendis operam infeliciter ponunt suam. Alii rectè pingunt ea, quæ cõmunis quidam ætatis suæ vsus fert: vt habitum personarum, Armaturam; Cincturam. Equitationem. Alii politè deteriora pingunt, ea scilicet quæ speciem habẽt rerum malarum, & turpium. Cuiusmodi sunt pictores qui coëuntes homines pingũt. aut distorquentes os & inflantes buccas. Per deteriores tamen possunt etiam viles, & ignobiles intelligi: Aelianus lib. iiii. suæ variæ historiæ, scribit legem olim fuisse apud Thebanos περὶ τεχνῶν, ἢ γραφικῶν, ἢ πλαστικῶν, vt imitarentur, & effingerent εἰκόνας εἰς τὸ κρεῖττον. Erat autem pœna iis constituta τοῖς εἰς τὸ χεῖρον ἢ πλάσασιν, ἢ γράψασιν. Ibidẽ Aelianus meminit Pausonis pictoris. ait. n. Socratis sermones esse persimiles picturæ Pausonis. Nam is in exigua tabella equum currentem, & frenatũ expressit. Cumque ille, cuius gratia opus fuerat confectum, indignaretur, quòd frenum addidisset, respondit, angustiam tabellæ fuisse in causa, & ideo in paruo spatio equum frenare oportuisse. Sic Socrates sæpe ænigmaticè, & subobscurè loquebatur; ac nimium angustè; Idem Aelianus mentionem facit Polygnoti, & Dionysii pictorum. Πολύγνωτος ὁ Θάσιος, καὶ Διονύσιος ὁ Κολοφώνιος γραφεῖς ἤστην, καὶ ὁ μὲν Πολύγνωτος ἔγραφε τὰ μεγάλα, καὶ ἐν τοῖς τελείοις εἰργάζετο τὰ ἆθλα. ὁ δὲ τοῦ Διονυσίου πλὴν τοῦ μεγέθους τὴν τοῦ Πολυγνώτου τέχνην ἐμιμεῖτο εἰς τὴν ἀκρίβειαν πάθος, καὶ ἦθος καὶ σχημάτων χρῆσιν, ἱματίων λεπτότητας, καὶ τὰ λοιπά.

δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφοράς. καὶ ἔσται ἑτέρα, τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι τοῦτον τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει, καὶ αὐλήσει, καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας;

Ex

„ Ex quo liquidò apparet imitationum supradictarum vnamquánque
„ tales differentias sortiri, planéque diuersam euadere, quod res diuer
„ sas ad hunc modum imitetur. Etenim tum in saltatione, tum in tibia-
„ rum, cithararúmue modulatione huiusmodi dissimilitudines fieri
„ contingit.

Quoniam omnis Poësis imitatur,& imitatur agẽtes.hi vero aut boni, aut mali: nam his duobus differunt inter se hominũ mores; Necesse est, omnem poësin vel hos, vel illos imitari; Sicuti etiam faciunt pictores,qui aut præstantiores,aut viliores,aut eos, qui instar sunt suæ ætatis hominum, imitantur. patet igitur hanc differentiam, quæ sumitur ex materie, & rebus subiectis distinguere species poëseωn inter se. Id verò probatur singillatim per inductionẽ. Auletice, Citharistice, Dithyrambice, Epopœia. Saltatoria, Tragœdia, Comœdia differunt inter se pro diuersitate rerum, hominum & actionum quas imitantur: patet igitur conclusio. Debet autem hoc exemplis dilucidius ostendi. Saltatoria primum, tum ipsa ab aliis, tum à semetipsa hac distinguitur differentia. Quandóque enim viles, quandóque præstantes, quandóque honestas, aliquando turpes exprimebat saltatio hominum actiones, vt ex iis, quæ ante à me dicta fuerunt, intelligi potuit; Auletice quandoque; nam & ipsa viles ferè semper, aliquando tamen etiam graues imitabatur actiones, vt satis ex superiore nostra disputatione colligi potest. Citharistice, seu lyrice, cum & ipsa adhiberetur, tũ ad hymnos & pæanas, tũ ad iocos, & amores; patet vtraq. eam differentia distingui. Dithyrãbice, Bacchi quæ cõtinebat laudationẽ, magna ex parte præstãtiores exprimebat actiones.

„ καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους
„ Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος, καὶ Νικόχαρις ὁ τὴν Δηλιάδα, χείρους.

„ Similiter etiam, & quæ circa sermones, & nuda carmina versantur.
„ Exempli causa. Homerus præstantes effingit. Cleophon similes. He-
„ gemon verò ille Thasius, qui primus Parodias scripsit; nec non Ni-
„ cocharis qui Deliadem, viles.

Hæc ita cum superioribus connecti debent. Aristo. adhuc inductione vtitur, enumerátque omnes poëseos partes, atque demonstrat, in Epopœia etiam eandem cerni differentiam, quæ ex materie, & genere rerum sumitur. innuit autem Epopœiã, cum dixit, quæ versantur περὶ λόγους καὶ ψιλομετρίαν. Postremam dictionẽ vertit Valla ineptissimè (vt multa solet) tenuitatem sermonis. Paccius nuda carmina. Expressius dictum fuisset. Quæ versibus tantũ, & metro imitationem suam conficiunt. nam hic est Arist. sensus. Sed redeo ad rem. Sub Epopœia collocantur Dialogi; quatenus imitantur. vt ante declaratum est; quod multò apertius significauit Aristot. hoc loco. cum ait λόγους καὶ ψιλομετρίαν. nã cum ait λόγους, ipsos intelligit Dialogos, qui sermone imitãtur soluto. Aristot. in Rhetoric. lib. iii. ita sæpe appellat. cum verò, inquit ψιλομετρίαν, innuit Herroicum poëma, quale est Homericũ vtrunque & Vergilianum, nam in sermone incluso metris conficitur imitatio. Dialogis igitur accommodari potest eadem differentia. nam & præstantes, & viles imitantur. Pulcherrimus est ille Luciani locus, quem etiam superius citaui, ex eo opusculo, quod inscribitur. προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις. declarat enim quantum intersit inter Dialogum & Comœdiam: differebant autem materie rerum, quas tractabant. nam Comœdia viliores imitabatur, cum maledicentia. Dialogus vero disputationes tantum philosophorum exprimebat; Quare reprehendebatur Lucianus, quòd abuteretur Dialogis, & ad eos accommodaret materiem, quæ Comœdiæ erat propria. Verba sunt hæc. καὶ ὅμως ἐτολμήσαμεν ἡμεῖς
„ τὰ οὕτως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα ξυναγαγεῖν, καὶ ξυναρμόσαι οὐ πάνυ πειθόμενα, οὐδὲ εὐμαρῶς ἀνεχόμενα
„ τὴν κοινωνίαν. δέδια τοίνυν μὴ αὖθις ὅμοιόν τι τῷ Προμηθεῖ τῷ σῷ πεποιηκὼς φαίνωμαι, τὸ θῆλυ τῷ
„ ἄρρενι ἐγκαταμίξας. καὶ διὰ τοῦτο δίκην ὑπόσχω. Metrica Epopœia imitatur & præstantes, &

τὰς καθ᾽ ἡμᾶς, & χείρους. probat autem exemplis antiquorum poëtarum. Sic Homerus præstantes, Cleophon similes, Hegemon viles, & Nicocharis imitantur. Homerus reges, & heroas effingit, Agamemnonem, Menelaum, Aiacem, Nestorem, Achillem, & Vlyssem in primis; hunc quidem in Iliade, illum verò in Odysséa. Quare Plutarchus vtriusque poëmatis dignitatem extollens ait. ὁ μὲν Ἰλιάς ἔχει τὰς ἐν Ἰλίῳ πράξεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων, ἡ δὲ Ὀδύσσεια τὴν Ὀδυσσέως ἀνακομιδὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐξ ὧν δῆλος ἐστὶ πάρεστιν; διὰ μὲν τῆς Ἰλιάδος ἀνδρείαν σώματος, διὰ δὲ τῆς Ὀδυσσείας ψυχῆς γενναιότητα. de Cleophonte hoc; nusquam legi. Suidas quidem alterum Cleophontem nominat, quem & Atheniensem, & Tragicum vocat. sed non puto hunc esse. Exprimebat hic de quo loquitur Aristoteles, τὰς ὁμοίους. De Hegemone multa legi possunt apud Atheneum libro xv. vbi de Parodis agit. Is ab antiquis dictus fuit φακῆ cognomento, idest lenticula. Scripsit φίλινναν Comœdiam veterem, de qua Athenæus ibidem meminit. primus hic parodias induxit in scenam, & pulpitum, nam ita habet Atheneus, εἰς θυμέλην, vt recitarentur. Sed dicamus breuiter de hoc genere poëmatis. Quantum ego perspicere potui: Ii poëtæ vocabantur ab antiquis Parodi, qui vilissima tractabant argumenta, & maledicentiæ plenissima. Athenæus, vbi loquitur de Euboeo Parodo, qui vixit temporibus Philippi Regis Macedonum, ait, ἐνδοξότατος ἦν ἐν παρῳδίαις, καὶ Ἀθηναίους ἐλοιδόρει, καὶ σώζεται αὐτοῦ παρῳδιῶν βιβλία τέτταρα. Parodi iocis, & salibus vtebantur in suis Parodiis. declarat hoc ibidem Athenæus ex verbis Polemonis, qui scripsit librum περὶ τῶν τὰς παρῳδίας γεγραφότων Cuius hæc erant verba. τὰς δὲ τὰς παρῳδίας γράψαντας λογίους ἂν φήσαιμι διὰ τὸ παίζειν ἀμφιδεξίως. Inuentor autem Parodiarum primus fuit Hipponax Iamborum scriptor. Hegemonem hunc sæpe in recitatione parodiarum vicisse, ibidem testatur Athenæus: Eundemque scripsisse γιγαντομαχίαν: Ex illius verò Parodiis multos citat versus. Hesychius declarans verbum hoc παρῳδοῦντες, ait, παραγωγῶς φδοῦντες, χλευάζοντες: ex quo satis apparet, quale fuerit hoc poëmatis genus. Quod autem ait Aristoteles in contextu primum Hegemonem Thasium parodias scripsisse, non satis patet: nisi fortè ita sit intelligendum. primum illũ apud Athenienses, aut primum, quoniam πρῶτος εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἀγῶνας θυμελικούς. Patet verò satis ibidem in Parodiis fuisse tractationem rerum vilium. Est ibidem legere apud Athenæum in Parodiis fuisse tractatum περὶ τῆς τῶν βαλανείων μάχης; itidem de contentione κουρέως τῷ περαμεῖ γυναικὸς χάριν. Nicocharis quoque Atheniensis Comicus viles est imitatus. Eius fabulas enumerat Suidas Galateam; Herculem Choragum; ἐγχειρογάστορας, & alias multas: hoc in loco Aristot. Deliadem; Nominat Δηλιάδα σήμου Atheneus libro. iii. vbi loquitur de pane tabarite. Eundem σῆμον citat in Deliade libro iiii. σῆμος δ᾽ ἐν τῇ ζ᾽ τῆς Δηλιάδος Δελφοῖς φησὶ παραγινομένοις εἰς Δῆλον παρέχειν Δήλιοι ἅλας, καὶ ὄξος, καὶ ἔλαιον, καὶ ξύλα καὶ στρώματα. Ex quo apparet Deliadem, fuisse opus à Semo conscriptum de rebus gestis, seu antiquitate, & moribus Deliorum.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους, καὶ τοὺς νόμους. ὡς πέργας, καὶ κύκλωπας τιμόθεος καὶ φιλόξενος μιμήσαιτο ἄν.

Pari ratione & qui per Dithyrambos, & Mimos vt fatuos, & Cyclopas, Timotheus, & Philoxenus vtique imitantur.

Hæc alia pars est inductionis, per quam probat singillatim in omni genere poëseos eam cerni differentiam, quæ à materie, & rebus sumitur. Sic, idem facit Dithyrambice; Idem faciunt Mimi. Errauit etiã hoc loco interpres Paccius, nam νόμους habet contextus Græcus: & de poëmate legum est intelligendum. quoniã Mimus est Comœdiæ species, & sub ea collocatur. Dithyrambice imitatur Deos. Legum poësis magnos imitatur viros, & ciues, & legumlatores; ipsamq. legum sanctitatem, qua nil maius, nihil præstantius, nihil augustius, aut magis diuinum. Est in contextu, ὡς πέργας, καὶ κύκλωπας vt fatuos, vertit Paccius: Vt pergas, vertit Valla. nam in dictione μίμους agnouit erratum; viditque esse legendum νόμους. Sed quæ amentia est Dii boni? dicere; leges pergas, quis vnquam de his mentionem fecit? aut quæ sunt? aut quomodo ita potest

test cócinnari hic contextus. πίγγας autem significare fatuos homines, vti vertit Paccius, nusquam legi apud Græcos, neque puto quépiam doctum agnoscere hoc verbum Græcú. quare legendú est, vt est in manuscripto codice. πέρσας καὶ κύκλωπας. Nam Cyclopas ab hoc scriptos testatur Athenæus libro primo, vbi de Philoxeno multa recenset. ἐπεὶ δὲ τὴν ἐρωμένην γαλάτειαν ἐφωράθη διαφθείρων εἰς τὰς λατομίας ἐνεβλήθη, ἐν αἷς ποιῶν τὸν κύκλωπα συνέθηκε τὸν μῦθον εἰς τὸ περὶ αὐτὸν γενόμενον πάθος. τὸν μὲν διονύσιον κύκλωπα ὑποστησάμενος. τὴν δ' αὐλητρίδα γαλάτειαν, ἑαυτὸν δὲ ὀδυσσέα. de hac re quoque mentio fit ab Aristophanis interprete in Pluto; vbi ait. θρεττανελὸ τὸν κύκλωπα. Qui voluerit, videat locum diligenter ibi descriptum. Philoxenum Hymenæum cecinisse in nuptiis testatur Athenæus. cuius erat tale exordium. γάμμα ἑκὼν λαμπρότατι. Timotheum quoque musicum fuisse, & dithyrambicú satis patet; & nos de eo superius multa diximus. Hunc verò scripsisse πέρσας, non satis liquet. Verum fabulam hanc à multis aliis scriptam legi. & probabilem mihi eius inscriptionis rationem afferre posse videor. Persarum luxus adeò omnibus notus est; vt nihil sit necesse de eo quidpiam recensere. nam & apud eos ex lege præmiú nouæ voluptatis inuentoribus propositum testatur Athæneus libro quarto his verbis, τοῖς περσῶν βασιλεῦσιν ὑπὸ τρυφῆς προκηρύττειν τοῖς ἐξευρίσκουσι καινὴν ἡδονὴν ἀργυρίου πλῆθος, eosdem ebriosos fuisse, ac voluptatibus deditos, satis idé copiose narrat vbi de illorum agit moribus, & apparatu cœnarum; de quibus etiam Horatius in Odis.

Persicos odi puer apparatus. Eosdem inter pocula maximis de rebus consultasse testatur Herodotus. Athenæus Interpres quoque Aristophanis in eo versu. οἴκου γὰρ ὄβριοι ἄνδρα πραχθιναίτερον. Ideò factum puto, vt de iis iocosas scriberent veteres poëtæ fabulas; quæ multum habebant salis in reprehendendis eorum vitiis, & luxu notando. Thuriopersas Metagenis Comici citat Athenæus. vbi loquitur libro sexto περὶ τηγάνων. legendus est ille locus; nam ibi de Esculentis loquitur Comicus poëta. itidem eodem libro citantur versus Pherecratis τί δ' ἡμῖν ἦν δεῖ τῶν ἀρότων, ἢ ζυγοποιῶν χρεία. ἢ δρεπανουργῶν, ἢ χαλκοτύπων, ἢ σπέρματος ἢ χαρακισμοῦ. αὐτόματοι γὰρ διὰ τῶν τριόδων ποταμοὶ λιπαροῖς ἐπικάσοις ζωμοῦ μέλανος. & quæ sequuntur. Ab eodem Athenæo animaduertes citari de esculentis in Persis Metagenem. itidem Naucratem Comicum. in Perside, cuius ille narratur versiculus. αἱ ἀτταγᾶ διατύπους δ' ἀρεῖν οὐκ ἐστὶ ῥᾴδιον. Ex his, & aliis multis locis apud eundem colligo Persas fuisse comœdiæ nomen, seu poëmatis; in quo veteres, dum carpebant luxum Persarum; de vilibus quibusdam rebus, & culinariis loquebantur.

Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν. ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

Qua etiam dissimilitudine Tragœdiam à Comœdia differre dicimus: hæc enim humiliores, illa verò præstantiores imitatur quàm qui modo sunt.

Suscipit etiam tragœdia, & comœdia differentiam eam, quæ est ex subiecta rerum materie desumpta; nam tragœdia cum versetur in imitatione, & repræsentatione calamitatum, & miseriarum regis, aut herois alicuius; præstantiores vtique imitatur. illorum verò potissimum miseriam explicat, qui insignes sunt, quoniam ex horum persona maior cietur commiseratio, quàm si eorum recenseatur calamitas, qui ignobiles sunt, ac viles. Comœdia verò actiones imitatur hominum humiliores, & viliores, vt satis in ipsorum scriptis perspici potest. & ex hac re inter sese differunt, & comœdia, & tragœdia, non ex eo, quod passim exposuerunt grammatici nescio qui imperiti; quorum sententia, quoniam perridicula est, præsertim in tragœdia, ideò à me prætermittitur.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦν-

τας τοῖς μιμουμένοις,

Tertia præterea in his differentia est, quo quisque modo singula imitetur. fieri enim potest, vt eisdem eadem, diuersa tamen ratione imitemur: aliquando quidem narrantes nos, ídque modo alienam personam induti (quod Homerus facit) modo vt iidem ipsi non mutati, aliquando verò quasi negociantes omnes, & agentes introducentes.

Hæc ita vertit Paccius. Valla autem sic. Istorum tertia est differentia, vt horum singula quispiam sit imitatus, nam in iisdem est quoque eadem imitari; cum imitantur aununciantem; aut quidpiam aliud factum, veluti Homerus fecit, vel eundem, & non mutantem, aut omnes, vt agentes, & exercentes imitando.. Si consideres hanc Vallæ versionem; ea quidem optima est, sed ex qua non facilè posis elicere sensum; secutus est enim ipsa verba Græca. credo, quòd ei videretur lubricus locus, neq. perspiceret certam sententiam. Paccius multum à verbis discesit. non tantum mihi vbique satisfacit; nam vbi ait; iisdem éadem, diuersa tamen ratione imitamur, requirebam, vt apponeret. IN. Sic in iisdem. nam est sensus. Sæpe contingit, vt in iisdem hominibus éadem imitemur, diuerso tamen modo, quod declarat, cuiusmodi sit; nam habet contextus hæc verba. ὅτι μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον. Paccius ita vertit. Aliquando quidem narrantes nos, ídque modo alienam personam induti. Hanc versionem si diligenter consideres; neque recta fortasse est, & est obscura. Nam est Aristotelis sensus. Licet imitàri aliquem, tanquàm nunciantem, & alterius subinde personam suscipientem, id quod facit Homerus. Nam Homerus imitatur Vlyssem nunciantem, & narrantem Alcinoo regi omnia; quæ dum narrat Vlysses, sæpe alterius suscipit personam. Exempli causa. Refert, ut adnauigarit ad Sirenum scopulos. Vt effugerit periculum, quod sibi à Polyphemo impendebat. Hæc dum narrat subinde suscipit personam Sirenum. suorum sociorum. ipsius Polyphemi; & refert imitando ipsius met personæ verba. Idem facit Vergilius apud nos libro secundo AEneidos, & tertio, nam Vergilius AEneam imitatur nunciantem, seu narrantem Didoni reginæ excidiũ Troianum; quod dum facit sæpe se in alterius transmutat personam. Exempli gratia. Vbi refert de Sinone. de Hectore. de Panthoo. de Anchise, Creusa, & Heleno. Hæc dum narrat, suscipit ipsémet nuncians, & narrans AEneas personam Sinonis. Hectoris. Anchisæ. Creusæ & reliquorum; quorum omnium ita verba refert, ac si ipsi loquerentur. Hic est verus (vt opinor) Aristotelis sensus in illis verbis, ὡς ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερον γιγνόμενον. vt illam dictionem ἀπαγγέλλοντα, & reliqua, referas ad personam, quam imitatur poëtá. non ad poëtam, sicuti retulit Paccius, cum ait; Aliquando quidem narrantes nos. Consequuntur etiam illa verba, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. quorum hic est sensus. vel licet poëtæ imitari aliquem, vt ipsum tantummodo per se separatum. cum illius met exprimit personam neque eundem transmutat in alias personas. vt puta in superioribus narrationibus, de quibus dixi, Homericis, & Vergilianis, Vlysses, & AEneas dum referunt, & nunciant res gestas; subinde mutant seipsos in aliorum personas, vt patet. Sed alter etiam imitandi modus est, cum poëta aliquem non inducat immutatum sæpe in diuersas personas, sed vnius personam perpetuo ordine eandem seruet. & alias itidem, quæ cum ipso collocutæ fuerint; quod facit Homerus in posterioribus Odysséæ libris. & tota Iliade. Vergilius vero libro quarto, quinto, sexto; & reliquis deinceps, in quibus non narrantem acta, & dicta inducit AEneam; sed re ipsa agentem, & colloquentem vnà cum aliis; quorum inducit personas. inducit autem in hunc modum. Sic ait AEneas: ita respondit Sibylla. Sic locutus est Anchises, ita Latinus. Turnus. Ascanius, vt quilibet separatim loquens induéatur à poëta; & huiusmodi sanè imitatio differt à priore sicuti patet. quia diuerso fit modo. Hic est Aristotelis sensus, vt puto qui volet, conferat cum contextu singula, quæ à nobis dicta sunt, & perspiciet omnia esse verissima. Consequitur in illis verbis ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. Sensus est. vel imitatur

tur poëta, dum inducit omnes tanquàm agentes & euidenter, ac perspicue exprimentes eos, quorum imitantur sermonem, aut actionem. nam ita debent verti illa verba, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους, nam ἐνεργεῖν est reipsa, & euidenter aliquid exprimere;
» Vnde ἐνάργεια à Cicerone in Lucullo, perspicuitas, & euidentia. Paccius, & Valla non expresserunt hunc sensum. videre est in ipsorum translationibus. Sed optimum fuerit si quicquid est ante à nobis dictum, breuiter collegerimus. Modus imitandi, qui constituit differentiam inter poëmata, triplex est. primus modus est; cum poëta inducit vnius personā narrantis & explicantis alicui res actas, quasi agantur, tunc enim necesse est, vt ille diuersorum suscipiat personas, & exactè illorum referat sermonem, & collocutionem; atque, vti patet, in primo hoc modo inest vna tantum persona subinde se mutans in aliam. Alter modus est, cum ipse poëta intermiscet pau-
» cula quædam ex sua persona; vt potè. Sic ait Aeneas. Talia verba refert. Sic inquit. In hoc secundo modo plures insunt personæ; & singulæ suas, cum decoro, & venustate, exprimunt partes. Tertius modus est, cum poëta prorsus nihil ex sua persona profert, sed exprimit, atque imitatur ipsas personas, non secus, ac si tunc agerent, & loquerentur. hoc verò obseruant comici, & tragici poëtæ, qui ipsas statim personas inducunt loquentes; ipsi autem nihil proferunt ex se. Priores illi duo modi ad epopœiā in primis, & alias aliquot species poematum pertinēt; Hic postremus ad comœdiam, & tragœdiam, fortasse etiam ad aliquod aliud poëmatis genus. Hæc verò omnia desumpsit Aristoteles ex Platone, nam ille quoque copiose de his imitandi modis poëticis loquitur. Non est autem locus hic Platonis prætermittendus, tum vt facilius intelligantur ea, quæ sunt ab Aristotele dicta breuiter fortasse nimis, & obscurè; tùm vt vnusquisque perspiciat, quàm ingeniosè è scriptis Platonis præceptoris sui, sicuti alia multa, ita & hæc transtulerit; Esset nimirum res admiratione dignis. omnémq. superaret fidem, si quis assereret Aristotelem omnia non solum in philosophia, sed etiam in rhetorice & poëtice describenda suo ingenio excogitasse, tamq. artificiosè literis mandasse; dormitasse enim planè, ac nihil in literis vidisse cæteri videntur, si illorum scripta cum Aristotelis scriptis de eadem re conferantur. ita ille noua quadam ratione, & ordinė omnia collocauit, disposiuit, & cuncta complexus est. Sed facilè adducor aliquando, vt credam, summorum virorum scripta illum sibi proposuisse in omni disciplinarum genere scribendo; atque illorum cogitationes amplificando, & suis locis collocando aptè illustrare conatum. Hæc pauca è re nata dicere volui, quia perspexi, vt ea quæ oculis cerni solent, totam istam μέθοδον poëticæ facultatis desumptam fuisse ab illo ex præceptoris sui Platonis disputationibus, quæ adhuc extant libro tertio de Legibus. Conatur ibi Plato; dum ciuitatem rectè institutam nobis proponere vult; leges sancire. de tollendis poëtarum recitationibus; quarum imitatione expressa in theatris corrumpi ciuium mores existimabat. Enumerat igitur imitationes poë-
» ticas treis, atque post longam explicationem colligit his verbis δῆλον δὲ ὅτι τῆς ποιήσεώς
» τε, καὶ μυθολογίας ἡ μὲν διὰ μιμήσεως ὅλη ἐστὶν ὥσπερ σὺ λέγεις, τραγῳδία τε, καὶ κωμῳδία. ἡ δὲ δι' ἀπαγ-
» γελίας αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, εὕροις δ' ἂν αὐτὴν μάλιστά που ἐν διθυράμβοις. ἡ δ' αὖ δι' ἀμφοτέρων ἔν τε τῇ τῶν
» ἐπῶν ποιήσει. Primus imitandi modus est, qualis visitur in tragœdia, & comœdia. Secundus est, qualis olim fuit in poësi Dithyrambica, nam in ea, omnia narrabat ipse poëta, neque alios faciebat loquentes. Tertius modus est qui conflatur ex superioribus duobus, qualis in epico, seu heroico poëmate cernitur. Hæc si ita se habent, poterunt simpliciore etiam quadam ratione superiora Aristotelis verba explicari. vt illa verba ὁτὲ
» μὲν ἀπαγγέλλοντα ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, referantur ad poëtam, qui narrat ipse, & mox induit alienam personam; atque hic sit Primus modus epopœiæ proprius; illa autem verba,
» ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. referantur itidem ad ipsum poëtam, qui aliquando ipse semper narrat, neque alios facit loquentes. sicuti de dithyrambice scriptum reliquit Plato, qui etiam eiusmodi poëmatum genus potissimum probat, quòd multiplicem non habeant imitationem, qua putabat ille corrumpi hominum mores. Et sic erit appellandus hic Secundus modus imitandi, seu potius scribendi poëmata. &
» hanc ideo Plato vocat libro de Legibus tertio ἁπλῆν διήγησιν his verbis. Ἄρ' οὖν ἔχει οὕτως

ἁπλῇ διηγήσει, ἢ διὰ μιμήσεως γιγνομένῃ, ἢ δι' ἀμφοτέρων περαίνουσι, in quibus tres simul explicat imitandi modos. Nam tertius est διὰ μιμήσεως. Aristoteles verò post multis in locis epopœiam vocat διηγηματικὴν ποίησιν. Sed idem in definitione tragœdiæ, vt paulò post explicabimus, ait, οὐ δι' ἀπαγγελίας. quæ propria est epopœiæ. declarat rem totam copiosè
» Plato libro tertio de Legibus his verbis. καί μοι εἰπέ, ἐπίστασαι τῆς ἰλιάδος τὰ πρῶτα: ἐν οἷς
» ὁ ποιητὴς φησὶ τὸν μὲν χρύσην δεῖσθαι τοῦ μὲν ἀγαμέμνονος ἀπολῦσαι τὴν θυγατέρα, τὸν δὲ χαλεπαίνειν,
» τὸν δὲ, ἐπειδὴ οὐκ ἐτύγχανε, κατεύχεσθαι τῶν ἀχαιῶν πρὸς τὸν θεόν. ἔγωγε. οἶσθα οὖν ὅτι μέχρι μὲν
» τούτων ἐπῶν. » καὶ ἐλίσσετο πάντας ἀχαιούς
» Ἀτρείδα δὲ μάλιστα δύω κοσμήτορε λαῶν.
» λέγει τε αὐτὸς ὁ ποιητὴς, καὶ οὐδὲ ἐπιχειρεῖ ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἄλλοσε τρέπειν, ὡς ἄλλος τις ὁ λέγων, ἢ αὐ-
» τός, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, ὥσπερ αὐτὸς ὢν ὁ χρύσης λέγει, καὶ πειρᾶται ἡμᾶς ὅτι μάλιστα ποιῆσαι μὴ ὅμηρον
» δοκεῖν εἶναι τὸν λέγοντα, ἀλλὰ τὸν ἱερέα πρεσβύτην. καὶ τὴν ἄλλην δὴ πᾶσαν σχεδόν τι οὕτω πεποίηται τὴν
» διήγησιν περί τε τῶν ἐν ἰλίῳ, καὶ ἐν ἰθάκῃ. οὐκοῦν διήγησις μὲν ἐστὶ, καὶ ὅταν τὰς ῥήσεις ἑκάστοτε λέγει, καὶ
» ὅταν τὰ μεταξὺ τῶν ῥήσεων. Ἀλλ' ὅταν γέ τινα λέγῃ ῥῆσιν, ὥς τις ἄλλος ὤν, ἆρ' οὐ τότε ὁμοιοῦν αὐτὸν φήσο-
» μεν, ὅτι μάλιστα τὴν αὐτοῦ λέξιν ἑκάστῳ. ὃν ἂν προείπῃ ὡς ἐροῦντα. Hæc verba mirificè explicant totum Aristotelis locum. nam cum ait Aristoteles. μεταβάλλοντα αὐτόν. Plato idem significauit, cum inquit. ὥς τις ἄλλος ὤν. Reliqua breuitatis causa prætermitto, legat, qui uolet, & conferat cum Aristotele: & animaduertet inde, quod ab initio diximus, totam hanc explicationis partem ab Aristotele fuisse desumptam.

» Ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς, μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπου-
» δαίους. τῇ δὲ Ἀριστοφάνει, πράττοντας γὰρ μιμοῦνται, καὶ δρῶντας ἄμφω: ὅθεν καὶ δρά-
» ματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας.

» Quo sanè fit, vt ab Homero Sophocles aliquo pacto imitatione non
» discrepet, quòd vterque præstantes imitetur: nec item ab Aristopha-
» ne, quòd vterque negociantes & agentes: vnde dramata, id est actus
» ipsos, nonnulli ab agentium imitatione appellari dicunt.

Postquam Aristoteles declarauit tres differentias, quibus distingui possunt omnes poëseos species; demonstrat conuenientiam etiam reperiri posse aliquam, & similitudinem inter duo poëmata; rursus & discrepantiam perspici. nam si differunt aliqua modo; conueniunt. MAteriе, si differunt materie; conueniunt modo; & sic facile fuerit vnicuique perspicere ex his differentiis, quid inter hanc, & illam poëseos speciem differat. Ego hoc loco collegissem conuenientiam & discrepantiam, sicuti facit Porphyrius inter quinque illas voces generales. sed necessarium non est mihi magnopere visum. potest enim quilibet per se hoc ipsum efficere. Habet in contextu Aristoteles exempla, & collationem trium poëtarum, Homeri, Sophoclis, Aristophanis. Homerus conuenit cum Sophocle materie, nam vterque præstantes imitatur. Sophocles cum Aristophane conuenit modo, nam vterque negociantes, & agentes imitatur. verba Græca sunt πράττοντας, καὶ δρῶντας; à quo verbo δρᾶν nonnulli putant esse vocata δράματα, id est actus, seu fabulas. ii verò, qui in hoc genere versantur, Dramatici à veteribus appellabantur. Hæc probatio deducta est ab etymo dictionis; atque eò spectat, vt probet eos poëtas imitari agentes, & negociantes. nam δράματα, & δραματικοὶ dicuntur ἀπὸ τοῦ δρᾶν.

» Διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ δωριεῖς. τῆς μὲν κωμῳδίας
» οἱ μεγαρεῖς. οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατείας γενομένης καὶ οἱ ἐκ σικε-
» λίας. ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῷ πρότερος ὢν χιωνίδου, καὶ μάγνητος, καὶ
» τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν πελοποννήσῳ ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. οὗτοι μὲν γὰρ κώ-
» μας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασὶν, ἀθηναῖοι δὲ δήμους, ὡς κωμῳδοὺς, οὐκ ἀπὸ κωμάζειν
» λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως. καὶ τὸ ποιεῖν, αὐτοὶ

μὲν δρᾷν, ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν. περὶ μὲν οὖν τῆς διαφορᾶς, καὶ πόσαι, καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

Quamobrem tragœdiam, atque comœdiam Dorienſes ſibi vendicant, Comœdiam quidem Megarenſes, tam hi qui hic ſunt, vt eo tempore inuentam, quo populari adminiſtratione eorum reſpublica regebatur; quàm qui ex Sicilia: ſiquidem ab his poëta Epicharmus prodiit, multo ſanè prior Chonnida, atque Magnete: Tragœdiam verò quidem in Peloponneſo, eiúſque rei indicium illi vocabula eſſe volunt; cum ipſi quidem κώμας vicos appellari dicant: Athenienſes verò δήμους quaſi comœdos, non à κωμάζειν hoc eſt à comeſſando, ſed tanquàm errantes per comas, id eſt vicos, in vrbe deſpectui habitos, dictos exiſtimant. rurſus hi quidem facere δρᾷν, Athenienſes verò πράττειν dicunt. Ac de imitationis hactenus differentiis, quod videlicet, & quales, hæc dicta ſint.

Senſus horum omnium eſt hic. Dorienſes aſſerere ſe comœdiæ, & tragœdiæ inuentores fuiſſe. Comœdiam quidem inuenerunt Megarenſes, qui in Doride habitabant. hi autem aſſerebant eo tempore apud ſe inuentam, qno eorum florebat reſp. & adminiſtratio popularis, atque id ſanè non ab re dictum videtur. nam tunc excitantur, & inueniuntur omnes quidem artes, at ingenuæ præſertim, & liberales; cum libertate, & ocio fruuntur ciuitates: nam liberæ vrbes alunt homines neſcio quo modo ingenioſiores, & cupidiores honoris, ac virtutis. Athenienſes olim in primis libertate diu potiti ſunt; atq. hoc in cauſa fuit, vt perpetuò apud ipſos bonæ vigerent artes, & eorũ ciuitas omnium diſciplinarũ mater, & altrix fuerit. de Megarenſibus legere eſt apud Strabonem. alios in Doride fuiſſe, alios in Sicilia; atque eos quidem, qui Doridem incolebant, è Sicilia veniſſe. nam olim in Græcia ob frequentiam hominum, cogebantur ſæpè aliò tranſmigrare, & nouas quærere ſedes. hoc copioſè declarat Thucydides libro primo. aſſerítque in Atticam non fuiſſe vnquam commigratum; quia erat λεπτόγεων. atque id fortaſſe in cauſa fuit, quòd ſe αὐτόχθονας appellarent. Sed (vt redeam vnde digreſſus ſum) Megarenſes, tam hi, quàm illi comœdiam ſibi vendicabant; nam apud Megarenſes Siculos extitit poëta comicus Epicharmus; qui multò ante Chionidem, & Magnetem vixit, nam hos duos antiquiſsimos apud ſe affirmabãt fuiſſe, Athenienſes. Tota igitur argumentatio ducitur à vetuſtate poëtarum. Sic. Epicharmus prior Chionide fuit, & Magnete; Epicharmus fuit, vt alii tradiderunt Syracuſanus; vt nonnulli autem putarunt Megarenſis. Cicero in Tuſc. eum Siculum vocat, itidem & Horatius. Citat eius verſiculos Cicero. Alterum in Epiſt. ad Q. fratrem, νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. altero verò, quem Latine profert, in Tuſc. quæſt. prima. Emori nolo, ſed me mortuum eſſe nihil æſtimo. de eo, qui volet, plura leget apud Suidam. Magnes adhuc iuuenis conferebatur iam cum Epicharmo ſene; nam nonaginta ſeptem totos annos eum vixiſſe teſtatur Lucianus in libro περὶ μακροβίων. Auium voces præclarè imitatus fuit in ſuis Comœdiis Magnes, ſicuti etiam Ariſtophanes. de eo plura Suidas. Athenæus. & alii. Chionides (non Chonnidas) ſic enim ſcribit Suidas, Athenienſis fuit, & ſcriptor veteris comœdiæ. de eo etiam Athenæus meminit. Secunda ratio, qua probat Ariſtoteles Megarenſes comœdiæ inuentores fuiſſe, eſt ab ipſa proprietate, & vſu dictionis ducta: Megarenſes, vicos vocant κώμους. Athenienſes δήμους. Sed comœdiam patet eſſe dictam ἀπὸ τῆς κώμης: Rationem hanc ita refellebant Athenienſes, vt gloriam eam inuentæ comœdiæ præriperent Megarenſibus, non ἀπὸ τῆς κώμης, Sed à verbo κωμάζειν, quod eſt laſciuire; & procliuem eſſe in libidinem. Sic vtitur Theocritus, cum ait. κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα. Megarenſes verò ἀπὸ τῆς κώμης volebant deductam appellationem comœdię, vel quòd primùm in vicis & compitis, inter ruſticanos

homines agi cœpit. vel quòd comici eiecti ab vrbe errabant per vicos,& pagos. quam ſententiam etiam ipſe Varro confirmat. Athenienſes autem ἀπὸ κωμάζειν, quia obſcena, & laſciua magna ex parte continebat comicum poëma. Notanda quædam in contextu verba; Tragœdiam verò quidam in Peloponeſo; nam etiam tragœdiam, ſicuti comœdiam vendicabant ſibi Dorienſes; qui in Peloponeſo habitabant. Sed ea vnde dicta,& quomodo, & à quo primùm fuerit inuenta, fortaſſe poſtea copioſius explicabimus, ſi opus fuerit. Tertia ratio, qua idem probat Ariſtot. etiam eſt ab Etymo ducta. Megarenſes dicunt δρᾶν, Athenienſes πράττειν. patet igitur res tota. Notanda illa verba hoc loco. καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾶν. nam interpretes τὸ ποιεῖν verterũt ſimplici quadam prolatione, Facere. at ego vertiſſem libentius, Scribere verſus, & poëmata pangere. nam hoc ſignificat quandoque ποιεῖν. Ariſtoteles libro Rhetor. tertio. σημαίνει τὸ ἐκ πάλαι ποιεῖν. Vnde poëtæ dicti; & hoc ſanè ſuperius declarauit ipſémet Ariſtoteles, vbi ἐλεγειοποιοὺς ait ob id vulgo appellatos.

„ Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί· τό, τε
„ γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστὶ, καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων,
„ ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν
„ τοῖς μιμήμασι πάντας· σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων. ἃ γὰρ αὐτὰ λυπη-
„ ρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων
„ τε μορφὰς τῶν ἀγριωτάτων, καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φι-
„ λοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. ἀλλ᾽ ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ
„ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν, καὶ συλλογίζεσθαι, τί
„ ἕκαστον. οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. ἐπεὶ, ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει τὴν
„ ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.

„ Cæterum à duabus cauſis, & quidem naturalibus videtur poëtica
„ habuiſſe originem. Nam & inſitum eſt à natura hominibus à pueris
„ imitari: & differunt à cæteris animantibus, tum quòd aptiſsimi ad imi
„ tationem ſunt, tum quòd primas diſciplinas imitando acquirunt, &
„ vnuſquiſque iuxtà imitationibus gaudet. Cuius rei, quod in operibus
„ accidit, argumentum ſit. Etenim quæ ipſi cum moleſtia aſpicimus, eo-
„ rum imagines affabre factas gaudentes intuemur: vt ferarum formas
„ truculentarum, cadauerúmue. Huius verò ratio ſit, quòd non ſolùm
„ philoſophis, ſed etiam cæteris mortalibus addiſcere iucundiſsimum
„ eſt; quanquàm modicè in hoc hi communicent: ideóque huiuſmodi
„ imagines inſpicientes gaudent, quoniam ex illarum contemplatione
„ accidit, vt & diſcant vnumquodque, & in eis, quòd hoc ipſum ſit illud,
„ probè ratiocinentur. alioqui ſi veras formas neutiquàm inſpexiſſent,
„ nullam omnino voluptatem præberet imitatio, præterquàm vel opi-
„ ficio, vel colore, vel tali aliqua ratione.

Poſtquàm differẽtias illas tres inuenit, expoſuit, & accommodauit ad ſingulas poëtices partes; vt ex iis intelligere poſsimus, quid quælibet proprium habeat, quidque ſit, quo ab aliis differat; agit de origine poëtices; perquiritque cauſas ex quibus enata ſit hæc facultas; cauſas, inquam perquirit, Alteram quidem, & priorem efficientem. Alteram verò, quæ ducitur à fine; patet verò; hoc nam ait in contextu ἐοίκασι δὲ
„ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί. hæc, vt facilius intelligantur, repeto breuiter quædam, ad quæ mihi videtur reſpexiſſe Ariſt. In hominibus vis

quædam

quædam est, quam Græci φαντασίαν vocant;eam nos cogitandi vim appellare possu-
mus, hæc imagines à sensibus ad se peruenientes recipit, retinétque;atque ad simpli-
cem mentem, quã intellectum vocant, transmittit; quas cum simplex illa, ac pura
mens receperit, ac distinxerit, vocantur ἔννοιαι seu νοήματα, à nostris notiones. differt
autem phantasia à sensu vt declarat Alexãder Aphr. in libris de Anima, tum quoniam
sensus excitatur; dum res ipsæ adsunt, illa autem cùm absunt, tum quia sensus vigilan
tib. inest. Phantasia etiam dormiẽtibus, postremò, quia sensus in nostra potestate non
est;phantasia autem est, hęc in omnib. quidem inest animantibus, at in homine maior,
magisque distincta;nam homines post multum etiam temporis rem aliquam animo et
cogitatione comprehendunt, cum exacta quadam iudicatione temporis;horę, & pun
cti temporis;et quoniam in homine uehemens est, & apte distincta, ideò memoriam, «
et reminiscentiam in eo gignit;quod præclare est ab Aristotele traditum in lib. περὶ
μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν. nam aliter, hoc est magis confusa, ac perturbata gignitur me-
moria in brutis. Homines igitur cum hac phantasia maximè efficaci sint prædìti; apti
sunt ad imitandum quicquid voluerint;nam retinentes animo, & cogitatione ea, quę
viderunt, & audierunt, omnia facilè imitari possunt;hinc fit ut pueri etiam ipsi ima-
gines, & simulacra quædam effingant ex cera, & limo, cuiusmodi à se puero effictas
» narrat Lucianus in prima Narratione ἀποξέων ἂν τοῦ κηροῦ, ἢ βόας, ἢ ἵππους καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπους
» ἀνέπλαττον εἰκότως, ὡς ἐδόκουν τῷ πατρὶ, ἐξ ἐπαίνου ἦν εἰς τὴν εὐφυΐαν. Satis verò patet ex illa tàm
apta & vehementi phantasię vi homines impelli ad imitandũ, imitantur pueri uoces,
& actiones;cantus auium;& quadrupedum voces: omniaque redigunt ad quandam
συμμαχίαν, nullum verò ex animantibus hòc facit, præter hominem & ideo differt à
cæteris brutis:& propterea Aristoteles ait in contextu differre homines ab aliis ani-
mantibus;quoniam aptissimi sunt ad imitandum, velut referam Græca verba ipsius,
» ὅτι ζῷον ἐστὶ μιμητικώτατον. cuius rei causam explicat doctissime ipsemet Aristoteles in
» Probl. Sect. xxx. probl. vii. his verbis: διὰ τί ἀνθρώπῳ πιστέον μᾶλλον, ἢ ἄλλῳ ζώῳ: πότερον,
» ὥσπερ Πλάτων Νεοκλεῖ ἀπεκρίνατο ὅτι ἀριθμεῖν μόνος ἐπίσταται, ἢ ὅτι θεοὺς νομίζει μόνος, ἢ ὅτι μιμητικώτα
» τον, μανθάνειν γὰρ δύναται διὰ τοῦτο. Ad illud confirmandũ Aristoteles adducit hanc ratio-
» nem quià homo τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, idest disciplinas sibi efficit
primas ex imitatione, nam non placet mihi illa versio Paccii, qui ait homines acqui-
rere primas disciplinas imitando, nam etiam si aliquo modo probari potest, non ta-
» men exprimit Aristotelis sententiam, cũ enim ait Aristoteles πρώτας μαθήσεις, significat
ni fallor, Mathematicas scientias, quas primas matheses appellare possumus, eò quòd
in iis primum exercebantur olim puerorum ingenia, priusquàm ad philosophiã acce-
derent has verò primas disciplinas confecerunt homines per imitationem; nam cer-
nentes oculis triangulum, circulum, semicirculum;& reliquas huiusmodi figuras, in
materie aliqua positas, & inclusas;sublatisque ex oculis, cum animo earum formam
retinuissent, in tabella rursus describebant & oratione apta exprimebant: exempli cau
sa;si quis dicat omnis triangulus habet tres: quem mox describat: ista autem declara-
tio, simul & desciiptio fit ex imitatione illius trianguli, quẽ antea viderat inclusum
auri, aut æris materie. Potest etiam iste locus ita exponi, vt idem significet, quod de-
» claratum est lib. pri. ἀναλυτικῶν ὑστέρων, sic. omnis qui alterum docet, habet aliquid ante
» cognitum, animoque comprehensum, itaque docet vt ab vniuersali aliqua re progre
diatur, quam ex multis singularibus paulatim collegerit, ac perspexerit, vtpote si quis
doceat Leonem esse animal quadrupes, magnum, fuluum, iubatum, paruis auriculis;
cauda oblonga, vnguibus curuis, breuibus cruribus, agile, & velox: nõ posset talia do-
cere, nisi antea Leonem vidisset, & postea retẽta cogitatione, & animo eius formam,
& magnitudinẽ non expresissset oratione, quę imitatur ipsum Leonẽ;docet igitur il-
le per imitationem sicuti patet;Qui verò discit, & audit docentem;aut ante leonẽ in-
spexit, aut inspiciet postea. Si ante inspexerit: in illius oratione imitationem agnoscit,
& discit. Si postea viderit, quam ab illo audierit; memor illius descriptionis; cernit
singula in leone esse, quæ audierat;ac perspicit in eius verbis quandã illius animantis
imitationem;atque ea ratione discit: patet iam igitur, quomo sit ab Aristotele dictum «

ret etiam, quę nam vteretur tantummodo sermone; dicit igitur ἡ δὲ ἐποποιία μόνον ἡ τοῖς ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις χρωμένη. hæc ita sunt vertenda. Epopœia autem vtitur solummodo aut soluta oratione, aut metro, & hoc quidem aut misto, aut vnius tantum generis. Id quod sequitur, talem habet sensum, & coniungitur cum illis. nam nihil aliud habemus, quod commune dicamus Sophronis, & Xenarchi mimis, sermonibúsque Socraticis. in his verbis est alter error interpretis. nam illa verba. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν debebant ita verti, nihil enim haberemus nominare commune. Est enim sensus; si epopœica imitatio non fieret tum per solutam orationem, tum per metra; atque si Socratici sermones; hoc est, dialogi, non essent sub genere imitationis poeticæ, non possemus dicere, quidpiam commune esse dialogis solutæ orationis, & Mimis Sophronis, & Xenarchi cum epopœia, (nam hi suas comœdias soluta oratione conscripserunt) metro enim cum non conueniant; nulla in re conuenirent; si in dialogis Socraticis, & mimis illorum non inesset imitatio: sed cum insit, hoc quidem cum epopœia habent commune, quòd imitantur; hoc differunt, quòd hi soluta oratione, illa metro scripta est. Quòd autem Sophron mimos scripserit oratione soluta; patet ex Suida, qui id ipsum aperte testatur. ait enim illum scripsisse Mimos mares, & fœminas. PERturbat etiam sensum illa interpretis conuersio, cum ait. sic. NVdis sermonibus, siue metro solummodo epopœia vtitur; nam illud verbum μόνον transpositum est. adeò, vt alium faciat sensum. debet autem verti sic. ἡ δὲ ἐποποιία μόνον ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις, Epopœia autem solum (nam hoc non faciunt reliquæ poëses) vtitur, aut soluta oratione, aut metro. Quòd autem per ψιλοὺς λόγους Græci intelligant orationem solutam; id quidem etsi satis apertum est; apponam tamen hic exempla ex Aristotelis libro Rhet. tertio, vbi ait; ἐκεῖ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τι ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ, πλέον γὰρ ἐξέστηκε. περὶ ἅ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσι. Licet intueri in his verbis, quomodo Aristoteles ψιλοῖς λόγοις opponat μέτρα. id quod facit etiam in hoc loco poëtices. Idem Aristo. paulò post eodem lib. iii. Rhet. ita ait. τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν, σημεῖον δ᾽ ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται. Aliquando Aristo. solutam orationem λόγους vocat, vt lib. iii. Rhet. ad Theod. his verbis πόσα εἴδη μεταφορᾶς. καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις αἱ μεταφοραὶ εἴρηνται καθάπερ ἐλέγομεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Idem paulò post. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ τῷ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα. verum quoniam iam locus hic satis patet; reliquũ est, vt veluti per epilogũ eliciamus ex hoc loco aliquot conclusa. Primum est, epopœiam vti tantũ sermone. Alterum est. epopœiam vti sermone, aut soluto; aut metris incluso. Tertium cõclusum est. sub solutæ orationis epopœia contineri dialogos omnes. sub metrica, heroicos trimetros, elegos versus, et si qui eiusmodi sunt; modo in sis insit imitatio. Vulgi quidem opinio alia est; nam vulgus nihil putat sub poëseos nomine contineri, quod non proferatur metris. Vnde epicos poëtas vocat, qui hexametro vtuntur; elegos, qui elegis. Sed falsò id opinatur. nam ex metris, non ex imitatione eos putat poëtas esse appellandos. Ex quo elicimus quartum conclusum. Poëtas appellari ab imitatione. non à metro. Vnde patet vulgi error; quia eos appellat poëtas, qui metris scribunt aliquid ἰατρικὸν, aut μουσικὸν, aut ἱστορικὸν, simplici vtentes narratione, & explicatione rerum. nam ii poëtæ non sunt appellandi, quia non imitantur. Idem probat Arist. alio exemplo. Homerus imitatur. ergo poëta. Empedocles non imitatur, quàmuis versu scripserit res physicas. Ergo non est poëta. Empedoclem versu scripsisse satis patet ex Laërtio, præterquàm quòd Aristoteles multis in locis citat ipsius versus. Vrget iterum alia ratione, quasi sic dicat. Quid multis? non modo vna species metrorum satis esse videtur ad efficiendum; vt quispiam poëta vocetur. verum ne omnes quidem simul mistæ: cuiusmodi mistionem fecit Chæremon in suo Hippocentauro. Sed adhuc ab initio hunc contextum percurrentes eliciamus nonnulla, quę spectant ad secundum conclusum apertius explicandum. nam per Socraticos sermones cum Aristoteles intelligat sermones eos, qui vocantur Dialogi; explicandus est eorum vsus, & antiquitas omnis: Profert Athenæus hæc verba libro vndecimo. vbi reprehendit Platonem, quòd in sua Politia. ἐκβάλλει τὸν ὅμηρον, καὶ τὴν μιμητικὴν ποίησιν, αὐ-

τὸς

τοὺς δὲ μιμητικοὺς γράφει διαλόγους, ὧν τοὺς ἰδέας οὐδ' αὐτὸς εὑρετής ἐστι. Ex quibus verbis patet dialogos imitationis poëticæ nomine contineri. Plutarchus etiam libro VII. cap. VIII. Symposiac. scribit olim à pueris recitari solitos Platonis dialogos, sicuti ab histrionibus in scena tragœdias. his verbis. εἰσὶ γὰρ δὴ τῶν Πλάτωνος διαλόγων διηγηματικοί τινες εἰσίν, οἱ δὲ δραματικοί. τούτων τῶν δραματικῶν τοὺς ἐλαφροτάτους ἐκδιδάσκονται παῖδες, ὥστε ἀπὸ στόματος λέγειν. πρόσεστι δὲ ὑπόκρισις πρέπουσα τῷ ἤθει τῶν ὑποκειμένων προσώπων, καὶ φωνῆς πλάσμα, καὶ σχῆμα, καὶ διαθέσεις ἑπόμεναι τοῖς λεγομένοις. ταῦθ' οἱ μὲν αὐστηροὶ, καὶ χαρίεντες ἠγάπησαν ὑπερφυῶς, οἱ δὲ ἄνανδροι, καὶ διατεθρυμμένοι τὰ ὦτα δι' ἀμουσίαν, ὅς φησιν Ἀριστόξενος χολὴν ἐμεῖν, ὅταν εὐαρμονίου ἀκούσωσιν, ἐξέβαλλον. patet quoque non ipsum Platonem primum fuisse inuentorem imitationis, quæ per dialogos fit. quis autem ille fuerit, declarat ibidem Athenæus. πρὸ γὰρ αὐτοῦ τοῦτ' εὗρε τὸ εἶδος τῶν λόγων ὁ Τήϊος Ἀλεξαμενός. atque id probat testimonio. Niciç Niceęi. Soterionis, & Aristotelis. citat autem Aristotelem in libro περὶ ποιητῶν. qui non extat. ille verò locus quia egregius est, & accommodatus ad huius, quem præ manibus habemus, declarationem; à me transcriptus fuit, vti sese habet: Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ποιητῶν. οὕτως γράφει. οὐκοῦν οὐδὲ ἐμμέτρους τοὺς καλουμένους Σώφρονος μίμους μὴ φῶμεν εἶναι λόγους, καὶ μιμήσεις; ἢ τοὺς Ἀλεξαμενοῦ τοῦ Τηΐου τοὺς πρώτους γραφέντας τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων. in his verbis perspici potest, idem quod in hoc loco poëtices. nam & Sophronis Mimos nominat, & affirmat, cum in his sit imitatio; esse appellandos nomine poësis. ex eo loco declarantur etiam illa verba.. „ Socratici sermones. nam testatur Socratis sermones primum descriptos fuisse sub dialogi forma ab Alexamene; nequis putaret esse intelligendum de Platone tantum, qui & ipse, sed aliquantò pòst Socraticos sermones expressit per dialogum. Patet igitur multò magis dialogos quodammodo contineri sub specie poësis, & simul patet, à quo primum ea ratio scribendi fuerit excogitata. Imitatus est apud nos hanc rationem scribendi M. Cicero in Tusc. quæst. in Lucullo. in libro de Amicitia, & reliquis omnibus, qui dialogi speciem expressam habent. in libro de Senectute etiam; de qua inducit disserentem Catonem; & ait; se ideò talem induxisse imitationem, quia maximè conueniebat personæ Catonis. neque verò ibidem probat Aristonem Chium, qui de senectute induxerat loquentem Tithonum. id enim nimis fabulosum est. Verba Ciceronis hæc sunt. omnem autem sermonem tribuimus non Tithono, vt Aristo Chius, sed M. Catoni seni, quo maioré authoritatem haberet oratio, apud quem Læl. & Scipionem facimus admirantes. notandum illud verbum, FACimus, nam poëticum est; & denotat illam, de qua loquimur, imitationem. Idem Cicero paulò post. Quòd si eruditius videbitur disputare, quàm consueuit ipse in suis libris; attribuito Græcis literis, quarũ constat ipsum perstudiosum fuisse in senectute. Hęc adiecit, quoniã verebatur, nequis putaret à Cicerone parum esse seruatũ τὸ πρέπον in imitatione illa. Est enim in primis in omni imitatione poëtica seruandum τὸ πρέπον; in dialogis itidem, nam habent speciem poësis. Est & alter Ciceronis locus adnotandus in epistolis ad Att. Cum enim Cicero in libris de Orat. induxisset loquentem cum Crasso, Antonio, & reliquis Scæuolam in libro primo. Eiusdem Scæuolæ persona non apparet vspiam in libro secundo & tertio. declarat igitur, qua id à se sit ratione factum. his verbis, libro quarto Epist. ad Att. Erat primi libri sermo non alienus à Scæuolæ studiis, reliqui libri τεχνολογίαν habent (vt scis) Huic ioculatorem illum senem, vt noras, interesse sanè nolui. Id vero ait se fecisse exemplo Platonis; qui alicubi summouet personam Socratis. Cicero igitur. Plato. item Lucianus in Dialogis mirifici quidam sunt poëtæ, quia imitantur: & dialogus, quatenus imitatur sermone tantum, continetur sub poësi epopœica. Lucianus in eo sermone, qui habetur πρὸς τὸν εἰπόντα, Προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις. videtur se excusare, quòd dialogorum imitationem commutasset. & traduxisset ad comicam, idest iocularem, & mordacem imitationem. Cum ante dialogi inseruirent graui cuidam imitationi, inter sese disputantium philosophorum. Vide locum, vbi sunt hæc verba. οὐ πάνυ γοῦν συνήθη ἐξ ἀρχῆς ὄντα ὁ διάλογος, ἡ κωμῳδία. Et quæ sequuntur. Hunc ego Aristotelis locum ita interpretatus sum, nec sanè defuturos puto, qui mirentur voluisse me dialogos redigere ad poëticen, ex Aristotelis his verbis, cum Socratem satis constet etiam poëmata scripsisse. Id quidem

& debeat contineri sub altera parte diuisionis, vbi etiam comœdia collocatur. sed dicendum breuiter aliquid de Mimis. vt sciamus quale hoc fuerit comœdiæ genus, & perspiciamus de ea voluisse hoc loco significare Aristotelem. Mimus (ut ait Donatus) imitabatur leuissimas quasque personas exactissimè in omnibus dictis, motionibus, & actionibus, etiam cum lasciuia. Planipedes huiusmodi fabulæ à veteribus appellabantur. Eiúsque rei rationem explicat Sextus Pompeius. M. Cicero libro secundo de Oratore, vbi loquitur de salibus, monet mimicos iocos debere vitari ab oratore, quòd lasciuiæ essent plenissimi. Plutarchus libro septimo, cap. octauo Symposiac.
„ μίμων εἰσὶν ὧν τοὺς μὲν, ὑποθέσεις, τοὺς δὲ, παίγνια καλοῦσι, ἁρμόζει δ' οὐδέτερον τῷ συμποσίῳ, αἱ
„ μὲν ὑποθέσεις διά τε μήκη τῶν δραμάτων, καὶ τὸ δυσχορήγητον: τὰ δὲ παίγνια πολλῆς γέμοντα βωμολοχίας,
„ καὶ σπερμολογίας, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ γυναικῶν συγκατακειμένων. καὶ παίδων ἀνήβων ἐπιδείκνυνται μιμήματα.
Mimorum comœdiarum, nominat aliquot Athenæus; & Pollux. ἱλαρῳδοί. hi vtebantur vestibus albis; & coronis. σιμῳδοί, κιναιδολόγοι, μαγῳδοί. hi muliebribus vtebantur vestibus. Tanta verò fuit histrionum fœditas in his turpibus rebus repræsentandis; vt infames sint habiti; & ideò Aristoteles causam explicet, Cur omnes fermè histriones improbis sint moribus. etsi apud Rom. Aesopus, & Roscius magno in honore fuerunt habiti. Verum de Mimis hactenus, quas fuisse quasdam Comœdias constat.
„ Nunc demonstro errorem interpretis; est in contextu Græco. νόμων ποίησις. Sed interpres videtur legisse μίμων. Si ita legeres, bis idem dixisset Aristoteles. nam cum Mimus species vna sit Comœdię; continetur procul dubio & ipsa sub genere Comœdiæ; de qua meminit in altera diuisionis parte. Deinde cum tradat differentiam hanc inter Dithyrambicen, Legum poësin, & Tragœdiam, atque Comœdiam; quod illę simul, & eodem tempore vtuntur harmonia; sermone; numero: Hæ verò, Comœdia scilicet & Tragœdia, vtuntur quidem, sed separatim, & diuerso tempore; confunderentur ea, quæ dicit, nam connumeraret Mimos separatim à Comœdia: cũ sint ipsius species vna. Est igitur legendum νόμων. Sed considerandum; quæ, qualísque fuerit legum poësis. Antiqui legum latores leges suas versibus descripserunt. de Solone quidem id pro vero accepimus. nam elegis scripsit suas leges. Eorum elegorum multos citat Laërtius in eius vita. recitat etiam Demosthenes in oratione περὶ παραπρεσβείας. Arist. in probl. sectione .xix. probl. xxviii. quærit cur multæ leges cantilenæ vocantur? respondétque homines priusquàm literas perciperent, leges decantare consueuisse, ne ex animo effluerent. id quod ab Agathyrsis factitatum recenset. Athenæus libro. xiiii. vbi recenset cantilenarum appellationes, ait, ᾔδοντο δ' Ἀθήνησι καὶ Χαρώνδου νόμοι παρ' οἶνον, ὡς Ἕρμιππος φησὶν ἐν τῷ ϛ' νομοθετ. Sequitur alterum conclusum, quod ex contextu eliciebatur. Tragœdiam scilicet & Comœdiam tribus vti. harmonia, rhythmo, sermone, sed diuerso tempore, nec simul. sed separatim. Athenæus libro primo, multisque aliis in locis ait, tres olim fuisse saltationes: Tragicam, Comicam, Satyricam, quæ Sicinnis vocabatur. Saltatio Comica appellabatur κόρδαξ. Tragica vocabatur ἐμμέλεια. Dithyrambica τυρβασία, vt legere est apud Iulium Poll. lib. iiii. Tragicæ saltationis primus εἰσηγητὴς fuit Bathyllus Alexandrinus; fuit autem egregius saltator Bathyllus: itidem & Pylades; saltatio Bathylli erat ἱλαρωτέρα. Pyladis autem ὀγκώδης, παθητική, καὶ πολύκοπος. Hæc asserit Atheneus libro primo. Plutarchus quoq. lib. VI. Symposia. cap. viii ἀποπέμπω δὲ τοῖς ὀρχήσεως τὴν Πυλάδειον ὀγκώδη,
„ καὶ παθητικὴν καὶ πολυπρόσωπον οὖσαν. Idem eodẽ loco meminit de Bathyllo & eius salta
„ tione. δέχομαι τὴν Βαθύλλειον αὐτόθεν πίζαν τοῦ κόρδακος, ἐπιτομένην ἠχοῦς ἢ Πανὸς, ἢ Σατύρου
„ σὺν Ἔρωτι κωμάζοντος ὑπορχήματος ἀνθεμωμένην. Idem quoque affirmat Aeschylum poëtam
„ Tragicum: πολλὰ σχήματα ὀρχηστικὰ εὑρεῖν. & ipsum primũ σχηματίσαι τοὺς χορούς ὀρχηστο
„ διδασκάλοις οὐ χρησάμενον. nã mos erat eos adhibere, quod notat etiã Pollux in eadẽ voce.
„ in choris autem erat χοροδιδάσκαλος, δεξιοστάτης. ἀριστεροστάτης. λαυροστάτης τριτοστάτης. vt
idem Iullius Poll. explicat. nominat Athenæus libro primo Τελέστην ὀρχηστοδιδάσκαλον
„ inuenisse πολλὰ σχήματα, ἄκρως ταῖς χερσὶ τὰ λεγόμενα δεικνύντας. Erat autem Telestes adeò peritus saltandi, vt in saltatione cantum apertissimè exprimeret. Oppugnationem illam insignem Thebarum factam à septem ducibus, Olim etiam quidam

poëtæ fuerunt ὀρχηστικοὶ appellati: Thespias, Cratinus. Phrynichus, nõ solum quia sua Poëmata scribebant apta ad recitationem saltatoriam; Sed etiam quoniam præter peritiã scribẽdi poematis, docebant etiã ipsimet, & profitebantur artem saltandi. Vsque adeo se exhilarabant, & profundebant in omnes affectus poëtæ. Hęc volui pauca hoc loco exponere de more saltationum poëticarum;.vt quæ dicturus sum postea, apertius intelligantur. Verum quoniam Aristot. ait Comœdiam, Tragœdiam, & legum poësin, vti cõsueuisse separatim, & vt ipsius vtar verbis, κατὰ μέρος, sermone, rhythmo, & harmonia, nõ ab re fuerit breuiter explicare veterẽ totã illam rationẽ recitandorũ huiusmodi poëmatũ, vt quomodo imitatio per sermonẽ, harmoniã, & rhythmũ fieret vnusquisq. perspicere posit. In Scena Comica, & Tragica cum triplici modo fieret repræsentatio, necesse est quoq; fuisse triplex hominum genus, qui reprȩsentarent. Erant autem hi. histriones, qui sermone imitabantur. Saltatores, qui saltatione. Cantores, & harmonici, qui cantu, & harmonia. Talem fuisse morem apertè demonstrabo postea ex veterum scriptis. Sed antequàm de his dico, sciendum. Cum veteres varis quibusdam modis nonnulla in Tragœd. & Comœd. repræsentarent, & inducerẽt quæ erant supra captum humanũ; necesse fuit, vt ad ea exprimenda varias etiam res excogitarent. Atque vt hoc facilius intelligatur, explico. Exprimebant tonitrua. inducebant Deos ἐκ μηχανῆς. imitabãtur fulmina. habebãt igitur sub scena βροντεῖον. in altiore scenę parte κεραυνοσκοπεῖον. Supra scenã θεολογεῖον. itidẽ, & γέρανον, quo aliquẽ in sublime rapiebant; vt de Memnone ab Aurora; & Endymione à Luna accepimus. ἐκκύκλημα quoq; quod circumuolutũ ostentabat, quæ intus agerẽtur, vt puta dilacerationem, & cædẽ filiorum à Medea patratam: fœdos concubitus, & eiusmodi quædam, quæ spectàri ob fœditatem non possunt, neque debent. sicuti pręclare monuit in Poët. Horatius. De instrumentis autem his, & machinis copiosè qui volet, legat apud Iulium Pollu. lib. IIII. & Vitruuium. Quoniam autem Græci triplici ratione, sicuti dictum est, imitabantur; ampliorem quoque scenam eos habuisse par est. habebant (vt scribit Pollux) ὀρχήστραν in qua erat θυμέλη, seu pulpitum, & ara. hinc comicorum histrionum alii Thymelici, alii scenici appellati. In scena recitari, mos erat, per sermonem. In pulpito, & orchestra saltabant saltatorem; idémque ipsum saltatione exprimebant, quod fuerat expressum sermone ab Histrionibus. In remotiore scena, fiebat harmonia, per quã etiã illa eadẽ exprimebãtur. Omnia autẽ hæc tria agebãtur separatim, & vt inquit Arist. κατὰ μέρος. Pulcherrimè, & aptisimè declarat hoc Lucian. in libello περὶ ὀρχήσεως. ait. n. olim eosdẽ fuisse, qui cantarẽt, & saltarent; Sed quoniã anhelitu, qui ciebatur ex motu saltantiũ, interrũpebatur vox cãtantiũ; vsum obtinuisse, vt separatim canerẽt & saltareot. Ea maxima erat saltatorum laus, vt se aptè conformarent ad personas, quas expressuri erant. Luciani verba sunt hæc. πάλαι μὲν γὰρ αὐτοὶ καὶ ᾖδον, καὶ ὠρχοῦντο, εἶτ' ἐπειδὴ κινουμένων τὸ ἆσθμα τὴν ᾠδὴν ἐπετάραττεν, ἄμεινον ἔδοξεν ἄλλους αὐτοῖς ὑπᾴδειν. αἱ δὲ ὑποθέσεις κοιναὶ ἀμφοτέροις, καὶ οὐδέν τι διακεκριμέναι τῶν τραγικῶν αἱ ὀρχηστικαί, πλὴν ὅτι ποικιλώτεραι αὗται, καὶ πολυμαθέστεραι, καὶ μυρίας ἔχουσαι μεταβολάς. Idem Lucianus in eodem libello paulò ante; vbi alterum inducit reprehẽdentem quendam; qui ante ponebat Tragœdiam, & Comœdiam, saltationibus, ita ait. δοκεῖς δέ μοι, ὅταν κωμῳδίαν, καὶ τραγῳδίαν ἐπαινῇς ἐπιλελῆσθαι, ὅτι καὶ ἐν ἑκατέρᾳ ἐκείνων ὀρχήσεως ἴδιόν τι εἶδός ἐστιν. οἷον τραγικὴ μὲν ἡ ἐμμέλεια, κωμῳδικὴ δὲ ὁ κόρδαξ, ἐνίοτε δὲ καὶ τρίτη σικιννίδος προσλαμβανομένης. Exquo loco cognoscimus, qualis fuerit saltatio in Trag. & Com. Exprimebant aũt saltationes hæ singulas animi affectiooes, adeo vt loqui viderentur. hinc illud apud eundem Lucianum legere est, quod quia videtur perlepidum subscripsi. Demetrius (de quo Lucianus) saltationem appellabat quiddam πάρεργον, quod cum audisset egregius quidam saltator, qui Neroni erat chariss. dicitur illum rogasse. vt se saltantem spectaret sine tibiis, & cantu; ipse verò saltauit Martis & Veneris concubitum, qualem describit Homerus. ita verò Solem qui dolos patefecerat, Martem coeuntem, Venerem cum eo irretitam opera Vulcani, Deos inspectantes, & ridentes expresit; vt Demetrius admirans dixerit ἀκούω ὦ ἄνθρωπε ἃ ποιεῖς, οὐ μόνον ὁρῶ, καί μοι δοκεῖς αὐταῖς χερσὶν λαλεῖν. Multa huiusmodi præclara apud Lucianum legi possunt; quæ ego breuitatis causa prætermisi. Sicuti autem erant

olim

olim ſaltatores periti; ita etiam cantores erant, qui diuerſis modulationibus omnia exprimerent. Earum autem modulationum cum eſſent diuerſa genera; erant auditoribus quàmlibet rudibus notiſſima; Nam nullus olim ferè fuit, qui Muſicen non noſſet. Muſicen enim ignorare probro dabatur: ex quo indocti vulgò ἄμουσοι, vocabantur. Hinc eſt à nobis dictum, ante recitationem fabularum, conſueuiſſe Harmoniam fieri, ex qua cognoſcerent auditores, quale eſſet futurum fabulæ genus. Poſſem alia quàmplurima dicere de choricis cantilenis, & ſaltationibus. Sed hæc ſuo loco aptius dicentur; cum ſcilicet de Choro, & eius vſu loquemur. Nũc vt opinor, ſatis declarata fuerunt ea Ariſtotelis verba, quibus ſignificat olim Comœdiam, & Tragœdiam particulatim, ſeu, vt ipſius apponam verba, κατὰ μέρος, vti conſueuiſſe ſermone, harmonia, ſaltatione: Sed nõ eſt omittendus Plato. locus, qui eſt libro .iii. de Repub. vbi hoc apertè declarat his verbis. τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον. λό-
» γου τε καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. Paulò poſt. καὶ μὴν τήν γε ἁρμονίαν, καὶ ῥυθμὸν ἀκολουθεῖν δεῖ τῷ λό-
» γῳ. πῶς δ᾽ οὔ. ἀλλὰ μὴν τοι θρήνων τε καὶ ὀδυρμῶν ἐν λόγοις ἔφαμεν προσδεῖσθαι. οὐ γὰρ οὖν. τίνες οὖν θρηνώ-
» δεις ἁρμονίαι; λέγε μοι σὺ γὰρ μουσικός. μιξολυδιστὶ ἔφη. καὶ συντονολυδιστὶ. καὶ τοιαῦταί τινες. poteſt
» quiuis, opinor, in his verbis facilè perſpicere, Harmoniam, & Rhythmum accommodari conſueuiſſe ad Sermonem; qui prius recitatus fuiſſet ab Hiſtrionibus.
» Eandem rem adhuc apertius idem Plato paulò poſt, his verbis explicat: ἑπόμενον ταῖς
» ἁρμονίαις, ἔφη, ἡμῖν ἂν εἴη τὸ περὶ ῥυθμούς μὴ ποικίλους αὐτοὺς διώκειν, μήτε παντοδαπὰς βάσεις, ἀλλὰ
» βίου ῥυθμοὺς ἰδεῖν κοσμίου τε καὶ ἀνδρείου, τίνες εἰσίν, οὓς ἰδόντα τὸν πόδα τῷ τοιούτου λόγῳ ἀναγκάζειν
» ἕπεσθαι, καὶ τὸ μέλος, ἀλλὰ μὴ λόγον ποδί τε, καὶ μέλει. Opportet igitur Harmoniã & Rhythmum ſermonem ſequi, non autem Sermonem accommodari ad Rhythmum. Volens verò Plato explicare in rhythmo eſſe ſaltationem, ait, τῷ ποδὶ, ſicuti nos copioſè paulò poſt exponemus; cùm opus fuerit, & locus poſtularit.

» ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους, ἢ φαύλους
» εἶναι, τὰ δ᾽ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις, κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι
» πάντες, ἤτοι βελτίονας, ἢ καθ᾽ ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι. ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύ-
» γνωτος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἴκαζε.

» Quoniam verò qui imitantur, agentes ipſos imitantur; hos autem
» vel improbos eſſe oportet, vt quos duntaxat ferè ſemper ipſi mores
» concomitentur, etenim per vitium, atque virtutem moribus omnes
» differunt, neceſſe eſt, quod etiam Pictores faciunt, vel meliores, vel
» deteriores imitari: Polygnotus quidem meliores, Pauſon deteriores,
» Dionyſius verò ſimiles effingebat.

Connectenda hæc ſunt cum ſuperioribus, poſtea declaranda. Cum vellet Ariſtoteles Poëticæ definitionem componere; & partium ipſius; fuit illi neceſſariò inuenien dum genus, deinde differentiæ; nam ex harum attributione ſpecies inter ſe poëtices diſtinctæ definiri poterunt. Inuenerat verò ante differentias tres οἷς, ἅ, ὥς. Ad primã differentiam accommodata ſunt illa tria, Sermo, Harmonia, Numerus, & ſimul expoſitum eſt, quomodo aut ſeparatim vna, aut duabus ſimul, aut tribus, tum ſeparatim, tũ ſimul, & hæc & illa poëſis ſpecies vteretur. Nunc aggreditur explicandam ſecundam differentiam, quæ materiem demonſtrat, aut quaſi materiem quãdam, ex qua poëtice ſuum opus ideſt imitationem conficit. hanc nos differentiam ſuperius vocabamus. REPRAESENTATVM ſiue quod agitur. Placet mihi magnoperè ea, quæ hoc loco ab Auerroe dicuntur; & ſi fortaſſe alicui rudia videri poſſunt. id aũt vitio interpretis factum eſt. Ego qualiacunque illa ſunt; ita ſubſcribam, vti ſeſe habent; Satis enim fuerit ſententiam percipere. Imitatio, ſeu (vt illius vtar verbo) aſſimilatio eſt, per quam intenditur conuenientia aſſimilati cum ſuo aſſimilabili propter oſtenſio nem decentis, aut turpis, id eſt virtutis, & vitii. Ex quo conſequitur, neceſſe eſſe, vt imi-

» Ex quo liquidò apparet imitationum supradictarum vnamquánque » tales differentias sortiri, planéque diuersam euadere, quod res diuer » sas ad hunc modum imitetur. Etenim tum in saltatione, tum in tibia- » rum, cithararúmue modulatione huiusmodi dissimilitudines fieri » contingit.

Quoniam omnis Poësis imitatur, & imitatur agẽtes. hi vero aut boni, aut mali: nam his duobus differunt inter se hominũ mores; Necesse est, omnem poësin vel hos, vel illos imitari; Sicuti etiam faciunt pictores, qui aut præstantiores, aut viliores, aut eos, qui instar sunt suæ ætatis hominum, imitantur. patet igitur hanc differentiam, quæ sumitur ex materie, & rebus subiectis distinguere species poëseωn inter se. Id verò probatur singillatim per inductionẽ. Auletice, Citharistice, Dithyrambice, Epopœia. Saltatoria, Tragœdia, Comœdia differunt inter se pro diuersitate rerum, hominum & actionum quas imitantur: patet igitur conclusio. Debet autem hoc exemplis dilu cidius ostendi. Saltatoria primum, tum ipsa ab aliis, tum à semetipsa hac distinguitur differentia. Quandóque enim viles, quandóque præstantes, quandóque honestas, aliquando turpes exprimebat saltatio hominum actiones, vt ex iis, quæ ante à me di- cta fuerunt, intelligi potuit; Auletice quandoque; nam & ipsa viles ferè semper, ali quando tamen etiam graues imitabatur actiones, vt satis ex superiore nostra disputa- tione colligi potest. Citharistice, seu lyrice, cum & ipsa adhiberetur, tũ ad hymnos & pæanas, tũ ad iocos, & amores; patet vtraq. eam differentia distingui. Dithyrãbice, Bacchi quæ cõtinebat laudationẽ, magna ex parte præstãtiores exprimebat actiones.

» καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους » ἡγήμων δὲ ὁ θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος, καὶ Νικόχαρις ὁ τὴν δηλιάδα, χείρους.

» Similiter etiam, & quæ circa sermones, & nuda carmina versantur. » Exempli causa. Homerus præstantes effingit. Cleophon similes. He- » gemon verò ille Thasius, qui primus Parodias scripsit; nec non Ni- » cocharis qui Deliadem, viles.

Hæc ita cum superioribus connecti debent. Aristo. adhuc inductione vtitur, enu merátque omnes poëseos partes, atque demonstrat, in Epopœia etiam eandem cerni differentiam, quæ ex materie, & genere rerum sumitur. innuit autem Epopœiã, cum dixit, quæ versantur περὶ λόγους καὶ ψιλομετρίαν. Postremam dictionẽ vertit Valla ineptissi mè (vt multa solet) tenuitatem sermonis. Paccius nuda carmina. Expressius dictum fuisset. Quæ versibus tantũ, & metro imitationem suam conficiunt. nam hic est Arist. sensus. Sed redeo ad rem. Sub Epopœia collocantur Dialogi; quatenus imitantur. vt ante declaratum est; quod multò apertius significauit Aristot. hoc loco. cum ait λόγους καὶ ψιλομετρίαν. nã cum ait λόγους, ipsos intelligit Dialogos, qui sermone imitãtur soluto. Aristot. in Rhetoric. lib. iii. ita sæpe appellat. cum verò, inquit ψιλομετρίαν, innuit Herroicum poëma, quale est Homericũ vtrunque & Vergilianum, nam in sermo- ne incluso metris conficitur imitatio. Dialogis igitur accommodari potest eadem differentia. nam & præstantes, & viles imitantur. Pulcherrimus est ille Lucia- ni locus, quem etiam superius citaui, ex eo opusculo, quod inscribitur. προμηθεύς εἶ ἐν λόγοις. declarat enim quantum intersit inter Dialogum & Comœdiam: differebant autem materie rerum, quas tractabant. nam Comœdia viliores imitabatur, cum ma ledicentia. Dialogus vero disputationes tantum philosophorum exprimebat; Quare reprehendebatur Lucianus, quòd abuteretur Dialogis, & ad eos accommodaret materiem, quæ Comœdiæ erat propria. Verba sunt hæc. καὶ ὅμως ἐτολμήσαμεν ἡμεῖς » τὰ οὕτως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα ξυναγαγεῖν, καὶ ξυναρμόσαι οὐ πάνυ πειθόμενα, οὐδὲ εὐμαρῶς ἀνεχόμενα » τὴν κοινωνίαν. δέδια τοίνυν μὴ αὖθις ὅμοιόν τι τῷ προμηθεῖ τῷ σῷ πεποιηκὼς φαίνωμαι, τὸ θῆλυ τῷ » ἄρρενι ἐγκαταμίξας. καὶ διὰ τοῦτο δίκην ὑπόσχω. Metrica Epopœia imitatur & præstantes, &

τοὺς καθ᾽ ἡμᾶς, & χείρους. probat autem exemplis antiquorum poëtarum. Sic Homerus præstantes, Cleophon similes, Hegemon viles, & Nicocharis imitantur. Homerus reges, & heroas effingit, Agamemnonem, Menelaum, Aiacem, Nestorem, Achillem, & Vlyssem in primis; hunc quidem in Iliade, illum verò in Odysséa. Quare Plutarchus vtriusque poëmatis dignitatem extollens ait. ἡ μὲν Ἰλιὰς ἔχει τὰς ἐν Ἰλίῳ πράξεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων, ἡ δὲ Ὀδύσσεια τὴν Ὀδυσσέως ἀνακομιδὴν ἐς τὴν πατρίδα ἐξ ὧν δῆλός ἐστι παραστάς· διὰ μὲν τῆς Ἰλιάδος ἀνδρείαν σώματος, διὰ δὲ τῆς Ὀδυσσείας ψυχῆς γενναιότητα. de Cleophonte hoc; nusquam legi. Suidas quidem alterum Cleophontem nominat, quem & Atheniensem, & Tragicum vocat. sed non puto hunc esse. Exprimebat hic de quo loquitur Aristoteles, τοὺς ὁμοίους. De Hegemone multa legi possunt apud Atheneum libro xv. vbi de Parodis agit. Is ab antiquis dictus fuit φακῆ cognomento, idest lenticula. Scripsit φιλίνην Comœdiam veterem, de qua Athenæus ibidem meminit. primus hic parodias induxit in scenam, & pulpitum, nam ita habet Atheneus, εἰς θυμέλην, vt recitarentur. Sed dicamus breuiter de hoc genere poëmatis. Quantum ego perspicere potui: Ii poëtæ vocabantur ab antiquis Parodi, qui vilissima tractabant argumenta, & maledicentiæ plenissima. Athenæus, vbi loquitur de Euboeo Parodo, qui vixit temporibus Philippi Regis Macedonum, ait, ἐνδοξότατος ἦν ἐν παρῳδίαις, καὶ ἀστεῖος λοιδόρος, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ παρῳδιῶν βιβλία τέτταρα. Parodi iocis, & salibus vtebantur in suis Parodiis. declarat hoc ibidem Athenæus ex verbis Polemonis, qui scripsit librum περὶ τῶν τὰς παρῳδίας γεγραφότων Cuius hæc erant verba. τὰς δὲ τὰς παρῳδίας γράψαντας λογίους ἂν φήσαιμι διὰ τὸ παίζειν ἐμμελῶς. Inuentor autem Parodiarum primus fuit Hipponax Iamborum scriptor. Hegemonem hunc sæpe in recitatione parodiarum vicisse, ibidem testatur Athenæus: Eundemque scripsisse γιγαντομαχίαν: Ex illius verò Parodiis multos citat versus. Hesychius declarans verbum hoc παρῳδοῦντες, ait, παρεξηγοφοῦντες, χλευάζοντες: ex quo satis apparet, quale fuerit hoc poëmatis genus. Quod autem ait Aristoteles in contextu primum Hegemonem Thasium parodias scripsisse, non satis patet: nisi fortè ita sit intelligendum. primum illũ apud Athenienses, aut primum, quoniam πρῶτος εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἀγῶνας θυμελικούς. Patet verò satis ibidem in Parodiis fuisse tractationem rerum vilium. Est ibidem legere apud Athenæum in Parodiis fuisse tractatum περὶ τῆς τῶν βαλανείων μάχης; itidem de contentione κουρέως τῷ κεραμεῖ γυναικὸς χάριν. Nicocharis quoque Atheniensis Comicus viles est imitatus. Eius fabulas enumerat Suidas Galateam; Herculem Choragum; ἐγχειρογάστορας, & alias multas: hoc in loco Aristot. Deliadem; Nominat Δηλιάδα σήμου Atheneus libro. iii. vbi loquitur de pane tabarite. Eundem σῆμον citat in Deliade libro iiii. σῆμος δ᾽ ἐν τῇ δ´ τῆς Δηλιάδος Δελφοῖς φησὶ παραγινομένοις εἰς Δῆλον παρέχειν Δηλίους ἅλας, καὶ ὄξος, καὶ ἔλαιον, καὶ ξύλα καὶ στρώματα. Ex quo apparet Deliadem, fuisse opus à Semo conscriptum de rebus gestis, seu antiquitate, & moribus Deliorum.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους, καὶ τοὺς νόμους. ὡς πέργας, καὶ κύκλωπας τιμόθεος καὶ φιλόξενος μιμήσαιτο ἄν.

Pari ratione & qui per Dithyrambos, & Mimos vt fatuos, & Cyclopas, Timotheus, & Philoxenus vtique imitantur.

Hæc alia pars est inductionis, per quam probat singillatim in omni genere poëseos eam cerni differentiam, quæ à materie, & rebus sumitur. Sic, idem facit Dithyrambice; Idem faciunt Mimi. Errauit etiã hoc loco interpres Paccius, nam νόμους habet contextus Græcus: & de poëmate legum est intelligendum. quoniã Mimus est Comœdiæ species, & sub ea collocatur. Dithyrambice imitatur Deos. Legum poësis magnos imitatur viros, & ciues, & legumlatores; ipsamq. legum sanctitatem, qua nil maius, nihil præstantius, nihil augustius, aut magis diuinum. Est in contextu, ὡς πέργας, καὶ κύκλωπας vt fatuos, vertit Paccius: Vt pergas, vertit Valla. nam in dictione μίμους agnouit erratum; viditque esse legendum νόμους. Sed quæ amentia est Dii boni? dicere; leges pergas, quis vnquam de his mentionem fecit? aut quæ sunt? aut quomodo ita potest

test cõcinnari hic contextus. πέργας autem significare fatuos homines, vti vertit Paccius, nusquam legi apud Græcos, neque puto quẽpiam doctum agnoscere hoc verbum Græcũ. quare legendũ est, vt est in manuscripto codice. πέρσας καὶ κύκλωπας. Nam Cyclopas ab hoc scriptos testatur Athenæus libro primo, vbi de Philoxeno multa recenset. ἐπεὶ δὲ τῆς ἐρωμένης γαλατείας ἐφωράθη διαφθείρων εἰς τὰς λατομίας ἐνεβλήθη, ἐν αἷς ποιῶν τὸν κύκλωπα συνέθηκε τὸν μῦθον εἰς τὸ περὶ αὐτὸν γενόμενον πάθος. τὸν μὲν διονύσιον κύκλωπα ὑποστησάμενος. τὴν δ' αὐλητρίδα γαλάτειαν, ἑαυτὸν δὲ ὀδυσσέα. de hac re quoque mentio fit ab Aristophanis interprete in Pluto; vbi ait. θρεττανελὸ τὸν κύκλωπα. Qui voluerit, videat locum diligenter ibi descriptum. Philoxenum Hymenæum cecinisse in nuptiis testatur Athenæus. cuius erat tale exordium. γάμε θεῶν λαμπρότατε. Timotheum quoque musicum fuisse, & dithyrambicũ satis patet; & nos de eo superius multa diximus. Hunc verò scripsisse πέρσας, non satis liquet. Verum fabulam hanc à multis aliis scriptam legi. & probabilem mihi eius inscriptionis rationem afferre posse videor. Persarum luxus adeò omnibus notus est; vt nihil sit necesse de eo quidpiam recensere. nam & apud eos ex lege præmiũ nouæ voluptatis inuentoribus propositum testatur Athæneus libro quarto his verbis, τοὺς περσῶν βασιλεῖς ὑπὸ τρυφῆς προκηρύττειν τοῖς ἐφευρίσκουσιν ἡδονὴν καινὴν ὁλόκληρον ἀργυρίου πλῆθος, eosdem ebriosos fuisse, ac voluptatibus deditos, satis idẽ copiose narrat vbi de illorum agit moribus, & apparatu cœnarum; de quibus etiam Horatius in Odis.

Persicos odi puer apparatus.

Eosdem inter pocula maximis de rebus consultasse testatur Herodotus. Athenæus Interpres quoque Aristophanis in eo versu. ἔσου γὰρ ὄρνις ἀντὶ περσικώτερον. Ideò factum puto, vt de iis iocosas scriberent veteres poëtæ fabulas; quæ multum habebant salis in reprehendendis eorum vitiis, & luxu notando. Thurioperſas Metagenis Comici citat Athenæus. vbi loquitur libro sexto περὶ τηγάνων. legendus est ille locus; nam ibi de Esculentis loquitur Comicus poëta. itidem eodem libro citantur versus Pherecratis ἐν πέρσαις τίς δ' ἄρ' ἡμῖν τῶν σῶν ἀρότων, ἢ ζυγοποιῶν χρεία. ἢ δρεπανουργῶν, ἢ χαλκοτύπων, ἢ σπέρματος ἢ χαρακισμοῦ. αὐτόματοι γὰρ διὰ τῶν τριόδων ποταμοὶ λιπαροῖς ἐπικλάσοις ζωμοῦ μέλανος. & quæ sequuntur. Ab eodem Athenæo animaduertes citari de esculentis in Persis Metagenem. itidem Naucratem Comicum in Perside, cuius ille narratur versiculus. ἐν ἅλμῃ δ' ἀκούοντα θρῖον οὐκ ἐστὶ ῥᾴδιον. Ex his, & aliis multis locis apud eundem colligo Persas fuisse comœdiæ nomen, seu poëmatis; in quo veteres, dum carpebant luxum Persarum; de vilibus quibusdam rebus, & culinariis loquebantur.

,, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν. ἡ μὲν γὰρ χείρους,
,, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

,, Qua etiam dissimilitudine Tragœdiam à Comœdia differre dici-
,, mus: hæc enim humiliores, illa verò præstantiores imitatur quàm qui
,, modo sunt.

Suscipit etiam tragœdia, & comœdia differentiam eam, quæ est ex subiecta rerum materie desumpta; nam tragœdia cum versetur in imitatione, & repræsentatione calamitatum, & miseriarum regis, aut herois alicuius; præstantiores vtique imitatur. illorum verò potissimum miseriam explicat, qui insignes sunt, quoniam ex horum persona maior cietur commiseratio, quàm si eorum recenseatur calamitas, qui ignobiles sunt, ac viles. Comœdia verò actiones imitatur hominum humiliores, & viliores, vt satis in ipsorum scriptis perspici potest. & ex hac re inter sese differunt, & comœdia, & tragœdia, non ex eo, quod passim exposuerunt grammatici nescio qui imperiti; quorum sententia, quoniam perridicula est, præsertim in tragœdia, ideò à me prætermittitur.

,, ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ, ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς,
,, καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν, ὁτὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμη-
,, ρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦν-

τας τοὺς μιμουμένοις,

Tertia præterea in his differentia est, quo quisque modo singula imitetur. fieri enim potest, vt eisdem eadem, diuersa tamen ratione imitemur: aliquando quidem narrantes nos, idque modo alienam personam induti (quod Homerus facit) modo vt iidem ipsi non mutati, aliquando verò quasi negociantes omnes, & agentes introducentes.

Hæc ita vertit Paccius. Valla autem sic. Istorum tertia est differentia, vt horum singula quispiam sit imitatus, nam in iisdem est quoque eadem imitari; cum imitantur annunciantem; aut quidpiam aliud factum, veluti Homerus fecit, vel eundem, & non mutantem, aut omnes, vt agentes, & exercentes imitando. Si consideres hanc Vallæ versionem; ea quidem optima est, sed ex qua non facilè possis elicere sensum; secutus est enim ipsa verba Græca. credo, quòd ei videretur lubricus locus, neq. perspiceret certam sententiam. Paccius multum à verbis discessit. non tantum mihi vbique satisfacit; nam vbi ait; iisdem eadem, diuersa tamen ratione imitamur, requirebam, vt apponeret. IN. Sic in iisdem. nam est sensus. Sæpe contingit, vt in iisdem hominibus eadem imitemur, diuerso tamen modo, quod declarat, cuiusmodi sit; nam habet contextus hæc verba. ὁτὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον. Paccius ita vertit. Aliquando quidem narrantes nos, idque modo alienam personam induti. Hanc versionem si diligenter consideres; neque recta fortasse est, & est obscura. Nam est Aristotelis sensus. Licet imitari aliquem, tanquàm nunciantem, & alterius subinde personam suscipientem, id quod facit Homerus. Nam Homerus imitatur Vlyssem nunciantem, & narrantem Alcinoo regi omnia; quæ dum narrat Vlysses, sæpe alterius suscipit personam. Exempli causa. Refert, ut adnauigarit ad Sirenum scopulos. Vt effugerit periculum, quod sibi à Polyphemo impendebat. Hæc dum narrat subinde suscipit personam Sirenum. suorum sociorum. ipsius Polyphemi; & refert imitando ipsius met personæ verba. Idem facit Vergilius apud nos libro secundo AEneidos, & tertio, nam Vergilius AEneam imitatur nunciantem; seu narrantem Didoni reginæ excidiũ Troianum; quod dum facit sæpe se in alterius transmutat personam. Exempli gratia. Vbi refert de Sinone. de Hectore. de Panthoo. de Anchise, Creusa, & Heleno. Hæc dum narrat, suscipit ipsémet nuncians, & narrans AEneas personam Sinonis. Hectoris. Anchisæ. Creusæ & reliquorum, quorum omnium ita verba refert, ac si ipsi loquerentur. Hic est verus (vt opinor) Aristotelis sensus in illis verbis, ὁτὲ ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον. vt illam dictionem ἀπαγγέλλοντα, & reliqua, referas ad personam, quam imitatur poëta. non ad poëtam, sicuti retulit Paccius, cum ait; Aliquando quidem narrantes nos. Consequuntur etiam illa verba, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. quorum hic est sensus. vel licet poëtæ imitari aliquem, vt ipsum tantummodo per se separatum. cum illius met exprimit personam neque eundem transmutat in alias personas. vt puta in superioribus narrationibus, de quibus dixi, Homericis, & Vergilianis, Vlysses, & AEneas dum referunt, & nunciant res gestas; subinde mutant seipsos in aliorum personas, vt patet. Sed alter etiam imitandi modus est, cum poëta aliquem non inducat immutatum sæpe in diuersas personas; sed vnius personam perpetuo ordine eandem seruet. & alias itidem, quæ cum ipso collocutæ fuerint; quod facit Homerus in posterioribus Odysséæ libris. & tota Iliade. Vergilius vero libro quarto, quinto, sexto; & reliquis deinceps, in quibus non narrantem acta; & dicta inducit AEneam; sed re ipsa agentem, & colloquentem vna cum aliis; quorum inducit personas. inducit autem in hunc modum. Sic ait AEneas. ita respondit Sibylla. Sic locutus est Anchises. ita Latinus. Turnus. Ascanius, vt quilibet separatim loquens inducatur à poëta; & huiusmodi sanè imitatio differt à priore sicuti patet. quia diuerso fit modo. Hic est Aristotelis sensus, vt puto qui volet, conferat cum contextu singula, quæ à nobis dicta sunt, & perspiciet omnia esse verissima. Consequitur in illis verbis ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. Sensus est. vel imitatur

tur poëta, dum inducit omnes tanquàm agentes & euidenter, ac perspicue exprimentes eos, quorum imitantur sermonem, aut actionem. nam ita debent verti illa verba, καὶ ἐναργοῦντας τοὺς μιμουμένους, nam ἐναργεῖν est reipsa, & euidenter aliquid exprimere;
» Vnde ἐνάργεια à Cicerone in Lucullo, perspicuitas, & euidentia. Paccius, & Valla non expresserunt hunc sensum. videre est in ipsorum translationibus. Sed optimum fuerit si quicquid est ante à nobis dictum, breuiter collegerimus. Modus imitandi, qui constituit differentiam inter poëmata, triplex est. primus modus est; cum poëta inducit vnius personā narrantis & explicantis alicui res actas, quasi agantur, tunc enim necesse est, vt ille diuersorum suscipiat personas, & exactè illorum referat sermonem, & collocutionem; atque, vti patet, in primo hoc modo inest vna tantum persona subinde se mutans in aliam. Alter modus est, cum ipse poëta intermiscet pau-
» cula quædam ex sua persona; vt potè. Sic ait Aeneas. Talia verba refert. Sic inquit. In hoc secundo modo plures insunt personæ; & singulæ suas, cum decoro, & venustate, exprimunt partes. Tertius modus est, cum poëta prorsus nihil ex sua persona profert, sed exprimit, atque imitatur ipsas personas, non secus, ac si tunc agerent, & loquerentur. hoc verò obseruant comici, & tragici poëtæ, qui ipsas statim personas inducunt loquentes; ipsi autem nihil proferunt ex se. Priores illi duo modi ad epopœiā in primis, & alias aliquot species poematum pertinēt; Hic postremus ad comœdiam, & tragœdiam, fortasse etiam ad aliquod aliud poëmatis genus. Hæc verò omnia desumpsit Aristoteles ex Platone, nam ille quoque copiose de his imitandi modis poëticis loquitur. Non est autem locus hic Platonis prætermittendus, tum vt facilius intelligantur ea, quæ sunt ab Aristotele dicta breuiter fortasse nimis, & obscurè; tùm vt vnusquisque perspiciat, quàm ingeniosè è scriptis Platonis præceptoris sui, sicuti alia multa, ita & hæc transtulerit; Esset nimirum res admiratione dignis. omnemq. superaret fidem, si quis assereret Aristotelem omnia non solum in philosophia, sed etiam in rhetorice & poëtice describenda suo ingenio excogitasse, tamq. artificiosè literis mandasse; dormitasse enim planè, ac nihil in literis vidisse cæteri videntur, si illorum scripta cum Aristotelis scriptis de eadem re conferantur. ita ille noua quādam ratione, & ordinē omnia collocāuit, dispoſuit, & cuncta complexus est. Sed facilè adducor aliquando, vt credam, summorum virorum scripta illum sibi proposuisse in omni disciplinarum genere scribendo; atque illorum cogitationes amplificando, & suis locis collocando aptè illustrare conatum. Hæc pauca è re nata dicere volui, quia perspexi, vt ea quæ oculis cerni solent, totam istam μέθοδον poëticæ facultatis desumptam fuisse ab illo ex præceptoris sui Platonis disputationibus, quæ adhuc extant libro tertio de Legibus. Conatur ibi Plato; dum ciuitatem rectè institutam nobis proponere vult; leges sancire. de tollendis poëtarum recitationibus; quarum imitatione expressa in theatris corrumpi ciuium mores existimabat. Enumerat igitur imitationes poë-
» ticas treis, atque post longam explicationem colligit his verbis δῆλον δὲ ὅτι τῆς ποιήσεώς
» τε, καὶ μυθολογίας ἡ μὲν διὰ μιμήσεως ὅλη ἐστὶν ὥσπερ σὺ λέγεις, τραγῳδία τε, καὶ κωμῳδία. Ἡ δὲ δι᾽ ἀπαγ-
» γελίας αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, εὕροις δ᾽ ἂν αὐτὴν μάλιστά που ἐν διθυράμβοις. Ἡ δ᾽ αὖ δι᾽ ἀμφοτέρων ἔν τε τῇ τῶν
» ἐπῶν ποιήσει. Primus imitandi modus est, qualis visitur in tragœdia, & comœdia. Secundus est, qualis olim fuit in poësi Dithyrambica, nam in ea, omnia narrabat ipse poëta, neque alios faciebat loquentes. Tertius modus est qui conflatur ex superioribus duobus, qualis in epico, seu heroico poëmate cernitur. Hæc si ita se habent, poterunt simpliciore etiam quadam ratione superiora Aristotelis verba explicari. vt illa verba ὁτὲ
» μὲν ἀπαγγέλλοντα ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, referantur ad poëtam, qui narrat ipse, & mox induit alienam personam; atque hic sit Primus modus epopœiæ proprius; illa autem verba,
» ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. referantur itidem ad ipsum poëtam, qui aliquando ipse semper narrat, neque alios facit loquentes. sicuti de dithyrambice scriptum reliquit Plato, qui etiam eiusmodi poëmatum genus potissimum probat, quòd multiplicem non habeant imitationem, qua putabat ille corrumpi hominum mores. Et sic erit appellandus hic Secundus modus imitandi, seu potius scribendi poëmata. &
» hanc ideo Plato vocat libro de Legibus tertio ἁπλῆν διήγησιν his verbis. Ἆρ᾽ οὖν οὐχὶ ἤτοι

ἁπλῇ διηγήσει, ἢ διὰ μιμήσεως γιγνομένῃ, ἢ δι' ἀμφοτέρων περαίνουσι, in quibus tres simul explicat imitandi modos. Nam tertius est διὰ μιμήσεως. Aristoteles verò post multis in locis epopœiam vocat διηγηματικὴν ποίησιν. Sed idem in definitione tragœdiæ, vt paulò post explicabimus, ait, ἄνευ ἀπαγγελίας. quæ propria est epopœiæ. declarat rem totam copiosè Plato libro tertio de Legibus his verbis. καὶ μοι εἰπέ, ἐπίστασαι τοῦ Ἰλιάδος τὰ πρῶτα: ἐν οἷς ὁ ποιητής φησι τὸν μὲν Χρύσην δεῖσθαι τοῦ μὲν Ἀγαμέμνονος ἀπολῦσαι τὴν θυγατέρα, τὸν δὲ χαλεπαίνειν, τὸν δέ, ἐπειδὴ οὐκ ἐτύγχανε, κατεύχεσθαι τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τὸν θεόν. ἔγωγε. οἶσθα οὖν ὅτι μέχρι μὲν τούτων τῶν ἐπῶν.

καὶ ἐλίσσετο πάντας Ἀχαιούς
Ἀτρείδα δὲ μάλιστα δύω κοσμήτορε λαῶν.

λέγει τε αὐτὸς ὁ ποιητής, καὶ οὐδὲ ἐπιχειρεῖ ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἄλλοσε τρέπειν, ὡς ἄλλος τις ὁ λέγων, ἢ αὐτός, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, ὥσπερ αὐτὸς ὢν ὁ Χρύσης λέγει, καὶ πειρᾶται ἡμᾶς ὅτι μάλιστα ποιῆσαι μὴ Ὅμηρον δοκεῖν εἶναι τὸν λέγοντα, ἀλλὰ τὸν ἱερέα πρεσβύτην. καὶ τὴν ἄλλην δὴ πᾶσαν σχεδόν τι οὕτω πεποίηται τὴν διήγησιν περί τε τῶν ἐν Ἰλίῳ, καὶ ἐν Ἰθάκῃ. οὐκοῦν διήγησις μέν ἐστι, καὶ ὅταν τὰς ῥήσεις ἑκάστοτε λέγει, καὶ ὅταν τὰ μεταξὺ τῶν ῥήσεων. Ἀλλ' ὅταν γέ τινα λέγῃ ῥῆσιν, ὥς τις ἄλλος ὤν, ἆρ' οὐ τότε ὁμοιοῦν αὐτὸν φήσομεν, ὅτι μάλιστα τὴν αὐτοῦ λέξιν ἑκάστῳ, ὃν ἂν προείπῃ ὡς ἐροῦντα. Hæc verba mirificè explicant totum Aristotelis locum. nam cum ait Aristoteles. μεταβάλλοντα αὐτόν. Plato idem significauit, cum inquit. ὥς τις ἄλλος ὤν. Reliqua breuitatis causa prætermitto, legat, qui uolet, & conferat cum Aristotele: & animaduertet inde, quod ab initio diximus, totam hanc explicationis partem ab Aristotele fuisse desumptam.

Ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς, μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους. τῇ δὲ Ἀριστοφάνει, πράττοντας γὰρ μιμοῦνται, καὶ δρῶντας ἄμφω: ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας.

Quo sanè fit, vt ab Homero Sophocles aliquo pacto imitatione non discrepet, quòd vterque præstantes imitetur: nec item ab Aristophane, quòd vterque negociantes & agentes: vnde dramata, id est actus ipsos, nonnulli ab agentium imitatione appellari dicunt.

Postquam Aristoteles declarauit tres differentias, quibus distingui possunt omnes poëseos species; demonstrat conuenientiam etiam reperiri posse aliquam, & similitudinem inter duo poëmata; rursus & discrepantiam perspici. nam si differunt aliqua MODO; conueniunt. MATERIE, si differunt materie; conueniunt modo; & sic facile fuerit vnicuique perspicere ex his differentiis, quid inter hanc, & illam poëseos speciem differat. Ego hoc loco collegissem conuenientiam & discrepantiam, sicuti facit Porphyrius inter quinque illas voces generales. sed necessarium non est mihi magnopere visum. potest enim quilibet per se hoc ipsum efficere. Habet in contextu Aristoteles exempla, & collationem trium poëtarum, Homeri, Sophoclis, Aristophanis. Homerus conuenit cum Sophocle materie, nam vterque præstantes imitatur. Sophocles cum Aristophane conuenit modo, nam vterque negociantes, & agentes imitatur. verba Græca sunt πράττοντας, καὶ δρῶντας; à quo verbo δρᾶν nonnulli putant esse vocata δράματα, id est actus, seu fabulas; ii verò, qui in hoc genere versantur, Dramatici à veteribus appellabantur. Hæc probatio deducta est ab etymo dictionis; atque eò spectat, vt probet eos poëtas imitari agentes, & negociantes. nam δράματα, & δραματικοὶ dicuntur ἀπὸ τοῦ δρᾶν.

Διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς. τῆς μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς, οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης, καὶ οἱ ἐκ Σικελίας. ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητής, πολλῷ πρότερος ὢν Χιωνίδου, καὶ Μάγνητος, καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασίν, Ἀθηναῖοι δὲ δήμους, ὡς κωμῳδούς, οὐκ ἀπὸ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεος. καὶ τὸ ποιεῖν, αὐτοὶ

μὲν

μὲν δρᾶν, ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν. περὶ μὲν οὖν τῆς διαφορᾶς, καὶ πόσαι, καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

Quamobrem tragœdiam, atque comœdiam Dorienſes ſibi vendicant, Comœdiam quidem Megarenſes, tam hi qui hic ſunt, vt eo tempore inuentam, quo populari adminiſtratione eorum reſpublica regebatur; quàm qui ex Sicilia: ſiquidem ab his poëta Epicharmus prodiit, multo ſanè prior Chonnida, atque Magnete: Tragœdiam verò quidem in Peloponneſo, eiúſque rei indicium illi vocabula eſſe volunt; cum ipſi quidem κώμας vicos appellari dicant: Athenienſes verò δήμους quaſi comœdos, non à κωμάζειν hoc eſt à comeſſando, ſed tanquàm errantes per comas, id eſt vicos, in vrbe deſpectui habitos, dictos exiſtimant. rurſus hi quidem facere δρᾶν, Athenienſes verò πράττειν dicunt. Ac de imitationis hactenus differentiis, quod videlicet, & quales, hæc dicta ſint.

Senſus horum omnium eſt hic. Dorienſes aſſerere ſe comœdiæ, & tragœdiæ inuentores fuiſſe. Comœdiam quidem inuenerunt Megarenſes, qui in Doride habitabant. hi autem aſſerebant eo tempore apud ſe inuentam, quo eorum florebat reſp. & adminiſtratio popularis, atque id ſanè non ab re dictum videtur. nam tunc excitantur, & inueniuntur omnes quidem artes, at ingenuæ præſertim, & liberales; cum libertate, & ocio fruuntur ciuitates: nam liberæ vrbes alunt homines neſcio quo modo ingenioſiores, & cupidiores honoris, ac virtutis. Athenienſes olim in primis libertate diu potiti ſunt; atq. hoc in cauſa fuit, vt perpetuò apud ipſos bonæ vigerent artes, & eorũ ciuitas omnium diſciplinarũ mater, & altrix fuerit. de Megarenſibus legere eſt apud Strabonem. alios in Doride fuiſſe, alios in Sicilia; atque eos quidem, qui Doridem incolebant, è Sicilia veniſſe. nam olim in Græcia ob frequentiam hominum, cogebantur ſæpè aliò tranſmigrare, & nouas quærere ſedes. hoc copioſè declarat Thucydides libro primo. aſſeritque in Atticam non fuiſſe vnquam commigratum; quia erat λεπτόγεως. atque id fortaſſe in cauſa fuit, quòd ſe αὐτόχθονας appellarent. Sed (vt redeam vnde digreſſus ſum) Megarenſes, tam hi, quàm illi comœdiam ſibi vendicabant; nam apud Megarenſes Siculos extitit poëta comicus Epicharmus; qui multò ante Chionidem, & Magnetem vixit, nam hos duos antiquiſsimos apud ſe affirmabãt fuiſſe, Athenienſes. Tota igitur argumentatio ducitur à vetuſtate poëtarum. Sic. Epicharmus prior Chionide fuit, & Magnete; Epicharmus fuit, vt alii tradiderunt Syracuſanus; vt nonnulli autem putarunt Megarenſis. Cicero in Tuſc. eum Siculum vocat, itidem & Horatius. Citat eius verſiculos Cicerò. Alterum in Epiſt. ad Q. fratrem, νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. altero verò, quem Latine profert, in Tuſc. quæſt. prima. Emori nolo, ſed me mortuum eſſe nihil æſtimo. de eo; qui volet, plura leget apud Suidam. Magnes adhuc iuuenis conferebatur iam cum Epicharmo ſene; nam nonaginta ſeptem totos annos eum vixiſſe teſtatur Lucianus in libro περὶ μακροβίων. Auium voces præclarè imitatus fuit in ſuis Comœdiis Magnes, ſicuti etiam Ariſtophanes. de eo plura Suidas. Athenæus. & alii. Chionides (non Chonnidas) ſic enim ſcribit Suidas, Athenienſis fuit, & ſcriptor veteris comœdiæ. de eo etiam Athenæus meminit. Secunda ratio, qua probat Ariſtoteles Megarenſes comœdiæ inuentores fuiſſe, eſt ab ipſa proprietate, & vſu dictionis ducta. Megarenſes, vicos vocant κώμους. Athenienſes δήμους. Sed comœdiam patet eſſe dictam ἀπὸ τῶν κώμων. Rationem hanc ita refellebant Athenienſes, vt gloriam eam inuentæ comœdiæ præriperent Megarenſibus, non ἀπὸ τῶν κώμων, Sed à verbo κωμάζειν, quod eſt laſciuire; & procliuem eſſe in libidinem. Sic vtitur Theocritus, cum ait. κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα. Megarenſes verò ἀπὸ τῶν κώμων volebant deductam appellationem comœdię. vel quòd primùm in vicis & compitis, inter ruſticanos

homines agi cœpit. vel quòd comici eiecti ab vrbe errabant per vicos,& pagos. quam ſententiam etiam ipſe Varro confirmat. Athenienſes autem ἀπὸ κωμάζειν, quia obſcena, & laſciua magna ex parte continebat comicum poëma. Notanda quædam in contextu verba; Tragœdiam verò quidam in Peloponeſo; nam etiam tragœdiam,ſicuti comœdiam vendicabant ſibi Dorienſes; qui in Peloponeſo habitabant. Sed ea vnde dicta,& quomodo, & à quo primùm fuerit inuenta, fortaſſe poſtea copioſius explicabimus, ſi opus fuerit. Tertia ratio, qua idem probat Ariſtot. etiam eſt ab Etymo ducta. Megarenſes dicunt δρᾶν, Athenienſes πράττειν. patet igitur res tota. Notanda illa verba hoc loco. καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾶν. nam interpreets τὸ ποιεῖν verterũt ſimplici quadam prolatione, Facere. at ego vertiſſem libentius, Scribere verſus, & poemata pangere. nam hoc ſignificat quandoque ποιεῖν. Ariſtoteles libro Rhetor. tertio. σημαίνοντος οὐκ ἄλλο ποιεῖν. Vnde poëtæ dicti; & hoc ſanè ſuperius declarauit ipsémet Ariſtoteles, vbi ἐλεγειοποιοὺς ait ob id vulgo appellatos.

„ Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί. τό, τε
„ γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστὶ, καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων,
„ ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι, καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, καὶ τὸ χαίρειν
„ τοῖς μιμήμασι πάντας. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων. ἃ γὰρ αὐτὰ λυπη-
„ ρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων
„ τε μορφὰς τῶν ἀγριωτάτων, καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φι-
„ λοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ
„ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν, καὶ συλλογίζεσθαι, τί
„ ἕκαστον. οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. ἐπεὶ, ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐ διὰ μίμημα ποιήσει τὴν
„ ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.

„ Cæterum à duabus cauſis, & quidem naturalibus videtur poëtica
„ habuiſſe originem. Nam & inſitum eſt à natura hominibus à pueris
„ imitari: & differunt à cæteris animantibus,tum quòd aptiſsimi ad imi
„ tationem ſunt, tum quòd primas diſciplinas imitando acquirunt, &
„ vnuſquiſque iuxtà imitationibus gaudet. Cuius rei, quod in operibus
„ accidit, argumentum ſit. Etenim quæ ipſi cum moleſtia aſpicimus, eo-
„ rum imagines affabre factas gaudentes intuemur: vt ferarum formas
„ truculentarum, cadauerúmue. Huius verò ratio ſit, quòd non ſolùm
„ philoſophis, ſed etiam cæteris mortalibus addiſcere iucundiſsimum
„ eſt: quanquàm modicè in hoc hi communicent; ideóque huiuſmodi
„ imagines inſpicientes gaudent, quoniam ex illarum contemplatione
„ accidit, vt & diſcant vnumquodque, & in eis, quòd hoc ipſum ſit illud,
„ probè ratiocinentur. alioqui ſi veras formas neutiquàm inſpexiſſent,
„ nullam omnino voluptatem præberet imitatio, præterquàm vel opi-
„ ficio, vel colore, vel tali aliqua ratione.

Poſtquàm differẽtias illas tres inuenit, expoſuit, & accommodauit ad ſingulas poëtices partes; vt ex iis intelligere poſsimus, quid quælibet proprium habeat, quidque ſit, quo ab aliis differat; agit de origine poëtices; perquiritque cauſas ex quibus enata ſit hæc facultas; cauſas, inquam perquirit, Alteram quidem, & priorem efficientem. Alteram verò, quæ ducitur à fine; patet verò; hoc nam ait in contextu
„ ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί. hæc, vt facilius intelligantur, repeto breuiter quædam, ad quæ mihi videtur reſpexiſſe Ariſt. In hominibus vis

quædam

quædam eſt, quam Græci φαντασίαν vocant;eam nos cogitandi vim appellare poſſumus, hæc imagines à ſenſibus ad ſe peruenientes recipit, retinétque;atque ad ſimplicem mentem, quã intellectum vocant, tranſmittit; quas cum ſimplex illa, ac pura mens receperit, ac diſtinxerit, vocantur ἔννοιαι ſeu νοήματα, à noſtris notiones. differt autem phantaſia à ſenſu vt declarat Alexãder Aphr. in libris de Anima, tum quoniam ſenſus excitatur; dum res ipſæ adſunt, illa autem cùm abſunt, tum quia ſenſus vigilantib. ineſt. Phantaſia etiam dormiẽtibus, poſtremò, quia ſenſus in noſtra poteſtate non eſt;phantaſia autem eſt, hęc in omnib. quidem ineſt animantibus, at in homine maior, magisque diſtincta;nam homines poſt multum etiam temporis rem aliquam animo et cogitatione comprehendunt, cum exacta quadam iudicatione temporis;horę, & puncti temporis;et quoniam in homine uehemens eſt, & apte diſtincta, ideò memoriam, «
et reminiſcentiam in eo gignit;quod præclare eſt ab Ariſtotele traditum in lib. περὶ μνήμης καὶ τοῦ μνημονεύειν. nam aliter, hoc eſt magis confuſa, ac perturbata gignitur memoria in brutis. Homines igitur cum hac phantaſia maximè efficaci ſint præditi; apti ſunt ad imitandum quicquid voluerint;nam retinentes animo, & cogitatione ea, quę viderunt, & audierunt, omnia facilè imitari poſſunt;hinc fit ut pueri etiam ipſi imagines, & ſimulacra quædam effingant ex cera, & limo, cuiuſmodi à ſe puero efficta
» narrat Lucianus in prima Narratione ἀποξέων ἂν τοῦ κηροῦ, ἢ βόας, ἢ ἵππους καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπους
» ἀνέπλαττον εἰκότως, ὡς ἐδόκουν τῷ πατρί;καὶ ἔπαινος ἦν εἰς τὴν εὐφυΐαν. Satis verò patet ex illa tàm apta & vehementi phantaſię vi homines impelli ad imitandũ, imitantur pueri uoces, & actiones;cantus auium;& quadrupedum voces: omniaque redigunt ad quandam συμμετρίαν, nullum verò ex animantibus hòc facit, præter hominem & ideo differt à cæteris brutis:& propterea Ariſtoteles ait in contextu differre homines ab aliis animantibus;quoniam aptiſsimi ſunt ad imitandum, velut referam Græca verba ipſius,
» ὅτι ζῷον ἐστὶ μιμητικώτατον. cuius rei cauſam explicat doctiſsime ipſemet Ariſtoteles in
» Probl. Sect. xxx. probl. vii. his verbis: Διὰ τί ἀνθρώπῳ πεισιέον μᾶλλον, ἢ ἄλλῳ ζώῳ; πότερον,
» ὥσπερ Πλάτων πολλὰ ἀπεκρίνετο ὅτι ἀριθμεῖν μόνος ἐπίσταται, ἢ ὅτι θεοὺς νομίζει μόνος, ἢ ὅτι μιμητικώτα-
» τον, μανθάνειν γὰρ δύναται διὰ τοῦτο. Ad illud confirmandũ Ariſtoteles adducit hanc ratio-
» nem quia homo τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας, ideſt diſciplinas ſibi efficit primas ex imitatione, nam non placet mihi illa verſio Paccii; qui ait homines acquirere primas diſciplinas imitando, nam etiam ſi aliquo modo probari poteſt, non ta-
» men exprimit Ariſtotelis ſententiam, cũ enim ait Ariſtoteles πρώτας μαθήσεις, ſignificat ni fallor, Mathematicas ſcientias, quas primas matheſes appellare poſſumus, eò quòd in iis primum exercebantur olim puerorum ingenia, priuſquàm ad philoſophiã accederent has verò primas diſciplinas confecerunt homines per imitationem; nam cernentes oculis triangulum, circulum, ſemicirculum;& reliquas huiuſmodi figuras, in materie aliqua poſitas, & incluſas;ſublatisque ex oculis, cum animo earum formam retinuiſſent, in tabella rurſus deſcribebãt & oratione apta exprimebant: exempli cauſa;ſi quis dicat omnis triangulus habet tres: quem mox deſcribat: iſta autem declaratio, ſimul & deſcriptio fit ex imitatione illius trianguli, quẽ antea viderat incluſum auri, aut æris materie. Poteſt etiam iſte locus ita exponi, vt idem ſignificet, quod de-
» claratum eſt lib. pri. ἀναλυτικῶν ὑστέρων, ſic. omnis qui alterum docet, habet aliquid ante
» cognitum, animoque comprehenſum, itaque docet vt ab vniuerſali aliqua re progrediatur, quam ex multis ſingularibus paulatim collegerit, ac perſpexerit, vtpote ſi quis doceat Leonem eſſe animal quadrupes, magnum, fuluum, iubatum, paruis auriculis; cauda oblonga, vnguibus curuis, breuibus cruribus, agile, & velox: nõ poſſet talia docere, niſi antea Leonem vidiſſet, & poſtea retẽta cogitatione, & animo eius formam, & magnitudinẽ non expreſsiſſet oratione, quę imitatur ipſum Leonẽ;docet igitur ille per imitationem ſicuti patet;Qui verò diſcit, & audit docentem;aut ante leonẽ inſpexit, aut inſpiciet poſtea. Si ante inſpexerit: in illius oratione imitationem agnoſcit, & diſcit. Si poſtea viderit, quam ab illo audierit; memor illius deſcriptionis; cernit ſingula in leone eſſe, quæ audierat;ac perſpicit in eius verbis quandã illius animantis imitationem;atque ea ratione diſcit: patet iam igitur, quomo fit ab Ariſtotele dictum «

homines discere per imitationem. Habet quiddam scitu dignum Auerroes in sua enarratione huius loci. Ait enim homines per imitationem discere; ideò nos in nostro sermone vti exemplis, vt citius, & facilius intelligant auditores id, de quo loquimur. Exempla verò nihil aliud esse, quàm similitudines quasdam rerum; quę iam multò ante ceciderint sub sensũ, hinc illud est, quod Aristoteles ait lib. pri. Rh. ad Theod. „ Oratorum alios esse ἐνθυμηματικοὺς, alios autem παραδειγματώδεις; illorum sermonem tur„ bulentiorem esse, ac maiore cum impetu ferri. Horum, quoniam vtuntur exemplis, „ quæ suapte natura planissima sunt, quietiorem, & rẽ magis explicare, atque ob oculos ponere. Ideò quoque putarim, quoniã homines per imitationẽ discunt, factum, vt poëtæ traslationibus vtantur; similitudine, ac comparatione, quæ sumuntur ex noti„ oribus, vt cum audio illud Vergilianum in Georg. Vndantem segetem. statim cadit mihi sub sẽsum id, unde sumpta est imitatio, & similitudo, et ita facilius, maioreque cum voluptate illud percipio. Secunda causa exprimitur illis verbis, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας, nam quamuis homines essent μιμητικώτατοι, nisi tamen perciperent quoque ex tali imitatione uoluptatem nonnulli; frustra homines imitarentur. Est autem & hæc posterior causa quam affert Aristoteles, naturalis; ad ostendendam poëtices originem; sumpta à fine; nam homines imitatione delectatur. Finem n. duplicem habet sibi propositum poëtice, alterum altero priorem: Prior est imitari. Alter vero est, oblectare. Vterque sanè naturalis; nam homines apti nati sunt ad imitandum, & omnibus à natura insitum est, voluptatem percipere ex imitatione, seu ex rebus expressis per imitationem. Auerroes in suis enarrationibus, aliter partitur duas has causas: nam priorem collocat in primis verbis, & in iis, quæ deinceps consequuntur. Alteram constituit in iis, quæ aliquanto post proferentur. Cum verò natura nobis insita sint; imitatio, numerus, harmonia. Ego illius partitionem ideò non sum secutus, tum quòd mihi expressior, ac probabilior videbatur ea, quam attuli; tum quòd in illis verbis videtur potius epilogus esse superiorum. Quòd si quis obiiciat. At quomodo in epilogum colligit harmoniam, & numerum, cum ante de his mentionem non fecisset? Respondeo duo illa contineri sub nomine vno imitationis; nam etiam per illa imitamur, ideò satis erat dixisse vno verbo, ipsam imitationem. In epilogo verò explicauit partes omnes ipsius, cum addidit harmoniam, & numerum; itidem & metrum. Nam si uoluisset asserere Aristotelesi, secundam causam sumi ex harmonia, & metro; reddidisset rei huius rationem; & attulisset in medium signa aliquot, ex quibus id posśit cognosci, esse verum; sicuti facit in hac causa: quæ ex mea partitione, secunda erit. Ait enim „ καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας, hæc est causa, quę vna communi continetur propositione; huiusmodi autem est, omnes homines gaudent, & delectantur imitationibus, quamuis μιμήματα res dicantur ipsæ, expressæ per imitationem. Affert signum, idest quidpiam notissimum nobis, ex quo probat id, quod non erat satis notum. Est autem signum hoc. Homines in imaginibus, quas aut sculptores, aut pictores expresserint intueri etiam horribilia cũ voluptate: illa vero μιμήματα esse, sicuti & poëtica. Argumentatur autem Aristoteles à maiori, in hunc modum: si homines in pictis, & sculptis figuris cum voluptate intuentur, etiam ipsa horribilia, quantò maiore cum oblectatione intuebuntur poëticam actionem, in quo imitatio quidem est, at non horribilium rerũ: nam poëtica non exprimit aut ponit ob oculos ipsas cædes, vulnera, dilacerationes fœdas membrorum, sicuti præclare monuit Horatius in sua „ Poëtica cum ait, Neu Medea ferox, & quæ sequũtur. Quòd siquis rationem exquirat, cur formidabilia, & horribilia illę imitatrices artes duæ imitãtur; vna hæc imitatrix; poëtice scilicet, & histrionũ ars, non exprimit: ita responderi ad id facilè potest, in illis mutam quandam, & emortuam esse imitationem; quæ in eadem non exprimit natura & substantia id, quod est exprimendum. sed in poëtica, et histrionica; et si imitatio est, sicuti in illis; est tamen viua, & eadem ferè; hoc vno excepto, quòd non ab iisdẽ fit, nã si ab iisdem fieret, non esset imitatio; sicuti satis patet; Plutarchus lib. v. Sympos. cap. i. copiose disserit, Cur horribilia imitatione expressa oblectent tantopere homines. καὶ „ ἐπὶ τῶν θεαμάτων ὁμοίως πεπόνθαμεν, ἀνθρώπους μὲν γὰρ ἀποθνήσκοντας καὶ νοσοῦντας ἀηδῶς ὁρῶμεν, τὸν δὲ

γεγραμμένας φιλοῦντα, καὶ τὴν πεπλασμένην εἰκόνα ὁρῶμεν, καὶ θαυμάζομεν. Idem paulò post ἀλεκτορὶς γὰρ βοῶσα, καὶ κορώνη λυπηρὸν ἄκουσμα καὶ ἀηδές ἐστι. ὁ δὲ μιμούμενος ἀλεκτορίδα βοῶσαν καὶ κορώνην οὐ φαῦλη, καὶ φθισικοὺς μὲν ὁρῶντες ἀηδῶς ἐρχόμεθα, ἀνδριάντας δὲ καὶ γραφὰς φθισικῶν ἡδέως θεώμεθα τῷ τὴν διάνοιαν ὑπὸ τῆς μιμήσεως ἄγεσθαι. Sed redeo ad communem illam propositionem, & signum, quod attulit Aristoteles, hoc idem solet ab Aristotele fieri multis in locis, vnum ego proferam, qui est libro primo Metaph. Omnes homines scire desiderant, signum est, quia sensus amant. Postquam signum exposuit, affert rationem, seu, vt græci aiunt αἰτιολογίαν, signi, est autem hæc. Quia non solum philosophis, sed etiam cæteris mortalibus iucundissimum est discere; quanquam parum cum his conueniunt; Tria innuit hoc loco Aristoteles, Primum quomodo discunt philosophi. Deinde quomodo discunt cæteri mortales. Tertio quid hi cum illis habeant commune. Discunt philosophi eo, quo docet ipse, modo, libro primo ὑστέρων ἀναλυτικῶν aut simul omnia; aut alia quidem prius scientes, alia verò ignorantes. scientes quidem communia & generalia; ignorantes autẽ singularia. Recognoscendi, seu (vt vtatur verbo Greco) τὸ γνωρίζειν sicuti ait Philoponus; modi duo sunt; vnus, cum in præcognitum quidpiam rursus relabimur: obliuione aut intercedente, aut non intercedẽte. Si enim intercesserit obliuio; vocatur Reminiscẽtia. si autem non intercesserit; vocatur Cognitio seu inuentio, vt cum percepi commune aliquid, & generale à dicente, & postea incidi in ipsum singulare; nam hæc cognitio gignitur, dum applicatio fit communium, ad singularia, ut patere potest per exempla. Habent autem vulgares homines hunc in se addiscendi modum, nam recognoscunt rursus in picta seu sculpta imagine id quod per imitationem fuerit expressum. Et sicuti dum generalia adaptat, & inflectit ad singularia; omnia in rebus ipsis recognoscit: Sic etiam homo vulgaris in re per imitationem expressa singula recognoscit, quę antè percepit sensu oculorũ. Et quẽadmodum philosophus coniungens generalia cum singularib. colligit ratiocinatione, quid sit quidlibet. Sic quoque vulgaris aliquis, et rudis homo, dum hoc et illud, quod antea sensu comprehenderat in re ipsa ad id accommodat; quod apparet per imitationem expressum: raciocinatur, hunc'ce illum esse: qualem inducit Aeneæ personã Vergilius lib. pri. vbi intuentem facit in templo depictas res Troianas. Differt autem cognitio philosophi à cognitione illa vulgari, quoniã philosophus applicat vniuersale ad singularia; & sic colligit, ac recognoscit res ipsas. differt etiam, quoniam in philosopho inest vtraque cognitio, & quæ per reminiscentiam, & ea simul, quæ per inuentionem paratur; in vulgari autem homine est tantum reminiscentia, sicuti patet; nam vt etiam in contextu ait Aristoteles, nisi veras rerum formas vidissent homines, nullam ex pictura caperent voluptatem; præterquàm ex colore, & artificio, quæ sanè leuis est voluptas, si cum ea conferatur, quæ ex recognitione per imitationem paratur. Idem videtur asserere Aristoteles lib. Rhet. primo vbi de voluptate loquitur. his verbis. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιάδε, ἀνάγκη ἡδέα εἶναι. τό τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ, καὶ ἀνδριαντοποιία, καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον, κἂν ᾖ μὴ ἡδὺ αὐτὸ τὸ μίμημα, οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμὸς ἐστὶν ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει, καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων, πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. Habet Græcus contextus huiusmodi verba. ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ τις προεωρακὼς οὐχ ᾗ μίμημα ποιήσει τὴν ἡδονήν. ea sic Latinè verti possunt, si quis ante non præuiderit rem; simulacrum rei effictæ, aut pictæ non afferet illi vllam voluptatem.

Κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας. καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, τὰ γὰρ μέτρα, ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστὶ, φανερὸν, ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.

Cum verò nobis natura insita sint imitatio, harmonia, numerus (metra enim numeri partes esse, satis apparet) ab initio ad hæc maximè facti, ea paulatim promouentes ex ipsis quidem extemporariis poëticam genuerunt.

Hic veluti Epilogus est superiorum omnium. patet igitur(inquit) cum imitari nobis à natura insitum sit, itidem, et harmonia, & numerus, ita ortam fuisse poëticen. Oriuntur in his Epilogi verbis, si nostram sequaris partitionem, duæ dubitationes non contemnendæ. Prior est hæc. si duas causas esse superius dixit; tùm quòd hominibus insitum est à natura imitari, tùm quod omnes mortales delectantur simulacris exprimentibus, & imitantibus aliquid. Cur nunc in epilogo eas simul ambas non colligit, sed vnam tantum, priorem scilicet? ait enim. Cum igitur imitari nobis à natura sit insitum. ad hoc ita respondendum putarim. Cvm velit Aristoteles ostendere à quibus inuenta fuerit Poëtice, & veluti primum genita (nam in contextu eo vtitur verbo γεννῆσαι) & hoc mox sit facturus; Epilogóque hoc non eá ratione vtatur, vt colligat tantùm superius dicta; quod proprium est epilogi; sed, vt breuiter superiora, quæ magis ad disputationem sibi propositam pertinent, repetens, ex iis deduceret consequentem disputationem, & tractationem rerum; iure optimo vnam prætermittit causam, eam scilicet quæ à fine ducitur, & arripit tantum priorem, hoc est efficientem; Ea autem est hæc quoniam hominibus insitum est imitari; ideò genuerunt, & creauerunt quodammodo poëticen. Altera dubitatio enascitur ex verbis Aristotelis, cum ait. Cum igitur imitatio, præterea & harmonia, & rhythmus nobis à natura insita sint. Nam superius probauit quidem Aristoteles insitum esse hominibus imitari, & id multis, ac firmissimis signis, ac rationibus confirmauit. Sed non confirmatum est vlla ratione in hominib. insitam esse harmoniam, & rhythmum. Cur igitur in epilogo de iis facit mentionem vnà cum imitatione; non secus ac si de iis quoque firmam aliquam attulisset probationem? Respondeo omnia rectè, & summo cum consilio ab Aristotele esse facta; nam cum declaratum esset genus, non erat necesse declarare partes generis. probarat enim imitationem hominibus esse insitam; Sed cum harmonia, & numerus imitationes quædam sint, ex eo satis poterat intelligi, etiam de his satis firmam esse allatam probationem; Atque ea ne videretur prætermisisse; in epilogo diducit, ac partitur ipsum genus in suas partes, & eas singillatim nominat. Vbi verò ait. METRA enim numeri partes esse satis apparet. videtur suspicari, nequis aliquando diceret, cum in omni ferè poësi metra sint, eá esse à se prætermissa. ideo ipse ait, Metra sunt partes, seu, si sequaris contextum græcum. qui habet μόρια particulæ quædam rhythmi; Sed quomodo metra rhythmi partes sunt? Rhythmus saltatio ipsa est, quę differt à seipsa, tum propter tarditatem, tum propter celeritatem motus. Tarditatem, & celeritatem demonstrant ipsa metra; sicuti spondæus, trochæus, ex quo satis patet metra esse particulas quasdam rhythmi. Vtrunque verò apertissimè explicat Suidas: cuius verba, quoniam ad rem spectant; subscripsi. ῥυθμός ἐστι τάξις ἔμμελος ἀκολούθου ἁρμονίας. διαφέρει δὲ ῥυθμὸς μέτρου τῷ τὸν μὲν γενικώτερον εἶναι, τὸ δὲ μέτρον ὑπάρχειν εἶδος τοῦ ῥυθμοῦ, θεωρεῖται γὰρ ὁ ῥυθμός, καὶ ἐκ κροτέντων ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσίν, ὅταν γὰρ ἡ ταχεῖα, καὶ βραδεῖα τῶν ποδῶν ἄρσις, καὶ θέσις λόγον ἔχωσι πρὸς ἄλληλα, ῥυθμὸς γίνεται, καὶ ἐν τοῖς ἐκ μεταφορᾶς τούτων ἡ τοιάδε τῶν συλλαβῶν συμπλοκὴ ἣν παραλαμβάνομεν πρὸς τὴν τῶν μέτρων γένεσιν, πόδας ἐκάλεσεν. Adhuc oritur alia dubitatio. Dicat enim aliquis. probatione sua Aristoteles complectitur harmoniam, & rhythmum; sed excludit, missúmque facit, sermonem; nam aliqua poësis (sicuti epopœia) simplici tantùm vtitur oratione. Respondeo tamen, sub nomine imitationis sermonem in primis contineri; nam per sermonem ea in primis fit; atque talis imitatio, vt ante à nobis declaratum fuit, primaria est; Aliæ autem secundariæ; nam sermo imitatur animi motiones, & affectiones, idest ea, quæ insunt in hominum animo. harmonia autem, & rhythmus imitantur ea, quæ insunt in voce, & sermone. Verùm de his hactenus. harmoniam, & numeros insitos esse in animis hominum declarat Cicero in Oratore ad Brutum, his verbis. Nihil est tam cognatum mentibus nostris, quàm numeri, & voces, quibus, & excitamur, & incendimur, & lenimur, & languescimus.

Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις. οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις, καὶ τὰς τῶν τοιούτων, οἱ δὲ εὐτελέστεροι τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες ὥσπερ

ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους, καὶ ἐγκώμια.

In diuersa verò abiit pro vniuscuisque natura, Vt enim actiones honestas digniores, taliúmque fortunas imitabantur, ita prauas humiliores, sane primum conuitiis agentes, quemadmodum superiores hymnis laudationibúsue.

Poëtica, siue respicias ad imitationem, quæ fit per sermonem, aut ad eam, quæ fit per harmoniam, & rhythmum, originem ducit ex naturalibus causis; vti hactenus declaratum fuit. Sed si quæras quomodo genita sit, & à quibus; sciendum est, non ab omnibus, quidem eam potuisse gigni mortalibus; nam quàmuis omnibus insitum sit imitari; non tamen omnes aptè imitantur. Et alii aptius, quàm alii imitantur, differunt enim hominum ingenia, quòd alia acutiora, & perspicatiora sunt, alia hebetiora. homines quidem rudes parum imitantur. neque aptè. homines autem ingeniosi multò aptius, multóque plura imitantur. Aristoteles igitur ait poëticen inuentam ab iis, qui sunt apti nati ad ipsam; vel, vt ipsius vtar verbis, εἰσὶ πεφυκότες πρὸς αὐτήν. Idem verò in Poëtice contigit, quod in aliis artibus, & facultatibus; nam omnes paulatim incrementum capiunt; cum ex tenui oriantur principio. Vnde præclarè est à Cicerone » dictum, nihil simul inuentum, & perfectum. Id verò magis confirmat, cum ait illam esse ortam ἐξ αὐτοσχεδιασμάτων. Dicuntur verò αὐτοσχεδιάσματα, subitæ, & fortuitæ orationes, quæ ex tempore proferuntur; Consueuerant enim olim proferre versus quosdam rudes, ac parum expolitos, sine vlla meditatione, & cogitatione. Eo verbo vti» tur Cicero in Epist. ad Atticum. vbi ait. Te enim sequo αὐτοσχεδιάζω. Idem verò te» statur Quintilianus, in eo loco, quem & ante protulimus; poëticen extitisse ex improuiso quodam initio. Cum igitur ita inuenta fuerit, & genita olim poëtice; paulatim aucta fuit; ab extemporariis enim deuentum est ad elimatos, atque ex arte promptos versus. Sic etiam Cicero in procemio Rhetoricorum, quæ vulgò de Inuentione inscribuntur. eloquentiæ originem, & incrementum. Hactenus, quomodo orta, & aucta fuerit poëtice declaratum fuit. nunc aliud explicandum aggreditur, quomodo scilicet diuersas formas susceperit; eiúsq. rei exponit causas; simul autem ostendit quomodo vnumquodque genus ipsius extiterit, ac fuerit inuentum; hoc enim vnum iure optimo videbatur consequi; diuersam, & dissimilem dicimus esse factam poëticen propter materiem rerum diuersarum, quas tractat, & imitatur. Sed & ista naturalis causa est; quia videtur in imitantibus posita. Nam homines pro captu sui quisque ingenii; sese vel ad harum, vel ad illarum rerum imitationem applicabant. Homines enim aut sunt σεμνότεροι. aut εὐτελέστεροι. ii σεμνότεροι dicuntur, qui grauiori præditi sunt mente, & seueriore. εὐτελέστεροι, qui aliquantò leuiores sunt, & tenuiores, proniq. ad res leues, & inanes. illi imitantur res graues, & actiones honestas, ac seueras. hi exprimunt actiones leues, humiles, ridiculas, & prauas, ita eodem tempore extiterunt duo poëmatum genera, alterum conuitiosum, alterum honestum, & graue. Verba in contextu hæc sunt πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους, καὶ ἐγκώμια. hæc ita vertit Paccius. Sanè primùm conuitiis agentes, quemadmodum superiores hymnis, & lauda» tionibus. Superiores græcè scribitur ἕτεροι, vt referas ad σεμνοτέρους. Sensus enim est; εὐτελέστεροι illi, qui imitabantur actiones τῶν φαύλων, primùm imitari cœperunt ψόγους ποιοῦντες. σεμνότεροι autem, qui imitabantur actiones præclaras; primùm cœperunt imitari ποιοῦντες ὕμνους, καὶ ἐγκώμια. cùm ὕμνους ait, in honorem deorum intelligit scripta fuisse eiusmodi poëmata; cum ἐγκώμια. in honorem hominum. Potest enim quispiam alia quadam ratione imitari τὰ φαῦλα; quàm ποιεῖν ψόγους, itidem alia quædam ratio excogitari potest imitandi τὰ καλά, quàm per ὕμνους, & ἐγκώμια, media scilicet aliqua via; vt neque hæc laudet; neque reprehendat illa; sed exprimat tantum; qualia qualia illæ fuerint, vt fit in comœdiis, & tragœdiis, in quibus neque laudatio est, neque reprehensio vlla; sed tantum ipsa rerum, aut turpium, aut honestarum repræsentatio. » Notanda illa verba; quæ sunt in Paccii contextu. Vt enim actiones honestas digniores

res, taliúmque fortunas imitabantur; ita prauas humiliores. Nam præterquàm quòd obſcurius conuerſæ ſunt; Græcus quoque contextus non habet eas dictiones, quas ipſe inſeruit. TALIVMQ. FORTVNAS. Videre eſt in Ariſtotelis contextu ipſo, & rem totam diiudicare. Hymnorum poëſis tàm apud Græcos, quàm apud Romanos antiquiſſima fuit, declaratur hoc tum multis aliis rationibus; tum quia ſatis conſtat apud Romanos, multò antequàm exiſteret vllus poëta fuiſſe quoſdam verſus in vſu ſaliares dictos, qui à Saliis ſacerdotibus Martis inter ſacrificandum concinebantur; tum

„ alios multorum generum. Cicero libro tertio de Orat. ait. Numerorum vis aptior
„ eſt in carminibus, & cantibus, non neglecta à Numa Pompilio rege doctiſſimo; ma-
„ ioribúſque noſtris. Vt epularum ſolennium fides, & tibiæ, ſaliorúmque verſus indi-
cant. de his etiam Horatius meminit in Epiſtolis, cum ait;

„ Diſceret vnde preces, vatem ni muſa dediſſet.

Docet autem Strabo libro primo, verſu multò ante ſcribi cœpiſſe; quàm ſoluta oratione. Illud vnum quoq. rem hanc ſatis demonſtrat, quòd veteres ſæpè vſurpant verbum hoc ἰαμβίζειν, & ἰαμβίζειν λαλεῖν. Hoc verò inde deductum eſt: quód olim mos erat apud Athenienſes in pagis; vt ruſticani homines de plauſtris mutuò conuitia in ſeipſos proferrent. Ad hunc morem reſpexit Horatius in Poëtice; cum ait.

Dicitur & plauſtris vexiſſe poëmata Theſpis.

„ Τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα. εἰκὸς δ' εἶναι πολλούς. ἀπὸ
„ δὲ Ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν, οἷον ἐκείνου ὁ Μαργείτης, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμ-
„ βεῖον ἦλθε μέτρον. διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται ὅτι νῦν, ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους.
„ καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν, οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί.

„ Ante verò Homerum nullum omnino tale poëma habemus, ta-
„ metſi plura extitiſſe credere par eſt. Extat autem ipſius Homeri (vt
„ ab eo initium ſumamus) Margites, & huic conſimilia: quibus inſuper,
„ quod maximè congrueret, iambicum metrum acceſſit: iambicúmq.
„ propterea nunc appellatur, quòd his plerunq. numeris veteres ἰαμβίζειν
„ id eſt conuiciari, inuicem ſoliti ſint. E veteribus aliqui heroici, aliqui
„ iambici poëtæ extitêre.

Tùm in ſuperioribus, tùm in his, quæ conſequuntur, duo ſibi propoſuit declaranda Ariſtoteles. primum quis fuerit ortus poëtices generatim iuxtà naturæ præſcriptum: Deinde, quæ primùm apud veteres extiterit poeſis; atq. id iuxta naturæ ordinem. De primo ſatis multa ante dicta ſunt. nunc dicamus de altero. Neceſſariò demonſtrat duo primùm extitiſſe poëmatum genera. Laudatiuum. & Reprehenſiuum. Demonſtrat autem tum ex natura, & habitu hominum τὸ πεφυκέναι πρὸς τὸ μιμεῖσθαι. qui apti nati ſunt ad imitandum. Tùm ex duplici materie ſubiecta, quæ itidem ſumitur ex natura, & moribus hominum; vt patet ex iis, quæ ſuperius declarata fuerunt. expoſitis verò iis omnibus, quoniam ſecundum naturam ſatis patebat iam rem ita ſeſe habere; ſequebatur iure optimo quæſtio hæc. ECQVANDO autem PRIMVM EXTITERunt talia poëmata LAVDATIVVM. & REPREHENSIVVM? Reſpondet igitur Ariſtoteles ex Homero id poſſe cognoſci. Sed dicat adhuc aliquis. Iam verò ſi ex natura homines imitantur, & Homerus tàm proximè abeſt à noſtris temporibus; Cum præſertim mundus, ex Ariſtotelis ſententia, ſemper fuerit, æternúſque ſit, nunquàm interiturus, abſurdum eſt, ſi initium ſumpſit poëtice primum ab Homero. Reſpondet Ariſtoteles; Credibile quidem eſſe ante Homerum multos extitiſſe alios poëtas, qui imitationis poëticæ ſtudioſi ita ſcripſerint; ſed non poſſe id pro certo afferri, quòd nullus iam extaret, qui prior Homero dici poſſet. Homerum accepimus vixiſſe, eodem tempore quo Heſiodus, dum Albæ regnarent Syluii poſt captam Troiam annos centum. ante Romam conditàm CLX. hoc vero ſcriptum reliquit A. Gellius lib. XVII. & lib. ſecundo cap. XI.

Plutar

Plutarchus quoq. in Symposiacis videtur innuere Hesiodum, & Homerum eadem vixisse ætate, cum ait inter eos ortum certamen recitationis cuiusdam poëticæ in funere OElyci Thessali. Ante Homerũ fuisse duos recenset AElianus libro de Varia historia vndecimo, capite secundo. ὅτι ὀροιβαντίου τροιζηνίου ἔπη πρὸ ὁμήρου, ὥς φασιν οἱ φρυγῶν λόγοι. καὶ τὸν φρύγα δὲ δάρητα, οὗ φρυγίαν ἰλιάδα ἔτι καὶ νῦν ἀποσωζομένην οἶδα, πρὸ ὁμήρου καὶ τοῦτον γενέσθαι λέγουσι. μελήσανδρος ὁ μιλήσιος λαπιθῶν, καὶ κενταύρων μάχην ἔγραψε. Sed quamuis ante Homerum, qui vixerit poëta, nullius extent scripta, ex ipso tamen vno potest cognosci, verissimum esse, quod dixit Aristoteles de duplici natura hominum; & duplici materie, ex qua duplex confectum est poëma. quod enim secundum naturam est, semper sese necessario ita habet; & aliter contingere non potest. De iis verò, qui à poëtis, quorum scripta interierunt, ante Homerum laudati fuerunt, illud Horatianum ex libro quarto Od. proferri potest.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, sed omnes illacrymabiles
Vrgentur; ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paulùm sepultæ distat inertiæ
Cœlata virtus.

Idem quoque de ipsis poëtis dici potest. Multos quidem ante Homerum extitisse credendum est: sed eorum nomen obliuione obscuratum interiit. EXTAT AVTEM IPSIVS HOMERI (vt ab eo initium sumamus) MARGITES. Quoniam interierunt scripta ab iis, qui vixerunt ante Homerum; nullúmque ipso antiquiorem habemus; necesse est; vt ex illius scriptis probetur duplex extitisse genus poëmatis; alterum conuitiosum, & humile; alterum laudatiuum, & graue. Et quoniam de laudatiuo, & graui satis cōstabat, omnes enim norant Odysseam, & Iliada; quæ passim ab omnibus legebantur. Vnde accepimus à Plutarcho, Alcibiadem, cum Grammaticum aliquando accessisset; rogassetque, vt sibi afferret Homeri Iliadem; & Grammaticus respondisset, se eam non habere; hominem percussisse pugno, & discessisse, quòd putaret hominem nequam, & indoctum, qui Homeri libros non legisset, quoniam, inquam satis id constabat, ideò non probat; probat verò alterum; ait enim EXTAT HOMERI MARGITES, ET HVIC SIMILIA. Ideò illud addit, quia multa huiusmodi leuia scripsit Homerus; vt dicere possimus Homerum fuisse, & σεμνότερον, & εὐτελέστερον; duplicique fuisse præditum natura; nam & viles, reprehendendo; & graues, laudando imitatus est actiones, quare non immeritò parens, & fons totius poëticę ab antiquis est appellatus: in ea vna re damnatum accepimus ab Atheniensibus, quòd belligerantes induxisset Deos. Et Cicero idipsum innuit in Tusc. pri. cum ait. Homerus, qui humana ad Deos retulit, mallem diuina ad nos. Sed redeo ad rem. Quatenus Homerus naturam habuit hominis εὐτελεστέρου scripsit Margiten. Valerius Harpocration ait ab Homero scriptum Margiten; & Callimachum eum librum in delitiis habuisse. Addit Idem Margiten significare fatuum, & stolidum: ideo Demosthe. in Orationibus appellare Alexandrum Margiten. Aristoteles lib. Ethicorum sexto vbi de sapientia loquitur citat ex Homeri Margitę versus hos sic. εἶναι δὲ τίνας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως, οὐ κατὰ μέρος, οὐδ' ἄλλό τι σοφοὺς ὥσπερ ὅμηρος φησὶν ἐν τῷ μαργείτῃ, τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα. οὔτ' ἄλλως τι σοφόν, ὥστε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεστάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. de Margite etiam meminit Plato in Alcibiade secundo. οὐ γὰρ δὴ που ὅμηρόν γε τὸν σοφώτατόν τι, καὶ θειότατον ποιητὴν ἀγνοεῖν δοκεῖς, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἦν ἐπίστασθαι κακῶς, ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων τὸν μαργείτην πολλὰ μὲν ἐπίστασθαι, ἀλλ' αἰνίττεται οἶμαι παράγων τὸ κακῶς μὲν ἀντὶ τοῦ κακοῦ. τὸ δὲ ἠπίστατο ἀντὶ τοῦ ἐπίστασθαι, ἐστὶ δὲ ὃ βούλεται, ὡς πολλὰ μὲν ἠπίστατο ἔργα, κακὸν δὲ ἦν αὐτῷ ἐπίστασθαι ταῦτα πάντα. δῆλον δὴ ὅτι, εἴπερ ἦν αὐτῷ κακὸν τὸ πολλὰ εἰδέναι, φαῦλος ὢν ἐτύγχανε.

ET HVIC SIMILIA) nam alia multa scripsit Homerus eiusdem argumenti, quo continebantur res viles, & futiles. Athenæus libro secundo ait Homerum librum edidisse, qui inscribebatur ἐπικιχλίδας. ἔτυχε δὲ ταύτης τῆς προσηγορίας διὰ τὸ τὸν ὅμηρον ᾄδοντα αὐτὸ τοῖς παισὶ κίχλας δῶρον λαμβάνειν. Scripserit etiam Homerus βατραχομυομαχίαν, qua nihil lepidius; & humilius; extat autē, & legi potest. Scripsit etiam γερανομαχίαν, quæ nō extat; & alia multa, quæ recēset Suidas. Sed quærat Aliquis hoc loco. Cum Homerus Margiten conuitiosum poëma scripserit; quo genere versuum vsus sit? nam conuitio

ſa iambico ſcribuntur,reprehendendum igitur eſſe Homerum,qui iambico non ſit vſus metro.Reſpõdet Ariſtoteles in contextu non eo genere,ſed hexametris;iis enim tãtum vſus eſt Homerus.poſtea enim inuẽtum eſt iambicum metrum, neque ſanè ab initio ita appellatum;poſtea.n.hoc nomẽ inditum fuit,à verbo antiquiſsimo quod in frequente erat vſu,deductũ;veteres.n.dicebant ἰαμβίζειν maledicere,et conuitiari. Tunc enim primum fortaſſe aliis appellabatur nominibus illud genus metri.ſicuti aliquando ſcimus à numero pedum dictum δίμετρον ; & Archilochium poſtea ab Archilocho poëta;Paulopoſt cum unus duobus additus fuiſſet pes,τρίμετρον,inde τετράμετρον,σκάζον,& χωλίαμβον, quod etiam hipponactæum dictum eſt,quia eo potiſſimum eſſet vſus Hipponax.Eſt igitur iambus dictus παρὰ τὸ ἰαμβίζειν, non autem,quod fortaſſe putaret aliquis ἰαμβίζειν παρὰ τοῦ ἰάμβου; ſæpè enim attendendum in nominum deductionibus, vtra prior. Ideò aliàs adnotauimus errorem Eraſmi non leuem in apophthegmatis Diogenis vertendis,& explicandis:ait enim ille ἀθλητὰς eſſe dictos παρὰ τὸ ἀθλίους. infelices eſſe,ego vero τὸ ἀθλιοῦσθαι παρὰ τοῦ ἀθλητοῦ. Interpres Nicandri in Alexiphar. illepidum quiddam recenſet;unde dictum ſit iambicum metrum. Sic. ἰάμβη δούλη μετανάστου τοῦ ἱπποθόωντος γυναικός, ἥτις τὴν Δήμητρα λυπουμένην ἰδοῦσα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς περσεφόνης αὐτῇ τινα ἔμμετρα γελοῖα εἶπεν ἐπὶ τῷ παραμυθήσασθαι, ἐξ ἐκείνου οὖν καὶ τὸ μέτρον ἰαμβεῖον. Ibidem apertius eadem res explicatur his verbis ἰάμβη δὲ δούλη ἐρασμίας τὴν θεὸν ὁρῶσα γελοιώδεις λόγους καὶ σκώμματά τινα πρὸς τὸ γελάσαι τὴν θεὸν ἔλεγεν. ὅσον δὲ τῷ ῥυθμῷ ὑπ' αὐτῆς ἰαμβικῷ μέτρῳ ἐνθυμηθέντα, ὅπερ αὐτὴ πρῶτον εἶπεν, ἐξ ἧς καὶ τὴν προσηγορίαν ἔλαβον ἴαμβοι λέγεσθαι. ἰάμβη δὲ θυγάτηρ ἠχοῦς, καὶ πανὸς θρᾷσσα τὸ γένος Conſequuntur in Contextu Ariſtotelis verba, quæ ſunt loco Epilogi. καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωικῶν οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. Non placet illud interpunctum,quo hæc ſeparat à prioribus,interpres PACcius.nam prætermiſit illam particulam καὶ,qua coniunguntur hęc cum illis;eſt enim ſenſus,& Sic,Cum Homerus in Margite imitationem fecerit rerum humilium, ac vilium; in Iliade verò & Odyſſea rerũ præſtantium,& magnarum,patet ex eo deriuata fuiſſe duo poëtarum genera; Heroicorum,& Iambicorum.

» Ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα, μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν. μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι
» καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν. οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν,
» οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας.

» At verò ipſe Homerus, quemadmodum præcipuè heroicus fuit (ſo
» lus enim hic non modo rectè,ſed actionum imitationibus referta poë
» mata condidit).

» Locum hunc ita vertit Paccius. AT verò ipſe Homerus quemadmodum præcipuè
» Heroicus (ſolus enim hic non modo rectè,ſed actionum imitationibus referta poë-
» mata condidit) ſic etiam comœdiæ primus normam tradidit;nõ quidem probris, ſed
» ridiculis in actuum formam collatis. Conferat hæc cum Græco contextu qui volet,

Nos contextum declarabimus.Homerum laudat Ariſtoteles, quas fuerit eius ingenium forma quædam,& exemplar ipſius met naturæ in effingenda,et generanda poëtice,nam cum ex ipſa natura neceſſariò probaſſet imitationem poëticam diuerſam fieri ex propriis,& genuinis hominum,qui ſcribunt, moribus;eos autem homines aut eſſe σπουδαιοτέρους, aut εὐτελεστέρους; inde enatum duplex poëma, alterum,quod in laude, alterum,quod in conuitio,& vituperatione alicuius verſatur;quoniam σπουδαιότεροι imitantur actiones honeſtas. εὐτελέστεροι autem viliores,& tenuiores. Patet verò in antiquiſſimo omnium poëtarum Homero;qui Typus eſt ipſius naturæ veluti quidam, quatenus ad poëticen ſpectat. Nam quòd Margiten ſcripſit, & alia ſimilia; conuitioſum enatum eſt poëma;Margiten enim imitati ſunt poſtea homines alii natura εὐτελέστεροι, & conuitioſa ſcripſerunt poëmata;quæ quoniam receperunt aliquantum poſt iambum verſum ita dictum ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, quod eſt maledicere,effecerunt, vt ab eo genere verſus,poëtæ iambici vocarentur.Quòd autem Iliada ſcripſit,& Odyſſeam he

roico

roico versu, nam ita postea dictus fuit, ab eo genere versuum Heroici poëtæ dicti fuerût. et sic patet hactenus, quomodo Homerus vtrunque pro diuersa, ac duplici sui ingenii natura, tractauit poëma. patet etiam quomodo ab eo primum effluxerint duo genera poëtarum secundum naturam, Heroicorum scilicet, & Iambicorum. His inuentis, & probatis adhuc perquirit, quomodo extiterint alia poëseos genera, & poëtarum ordinatè alterum post alterum, veluti vnum ex altero enascens. Id verò etiam ex Homero demonstrat sic. Quemadmodum Homerus in rebus grauiorib. imitandis præcipuè poëta fuit; & eo nomine est in primis appellandus. Nam hic est sensus. cum ait; μάλιστα ποιητὴς ἦν. Poëta is verè dicitur: qui ποιεῖ idest fingit, & imitatur; sicuti declaratum est antè, ab imitatione eos vocari poëtas; probat verò propter duas causas, quæ explicantur in parenthesi; sic. (μόνος γὰρ, subintelligendum poëta est hoc nomine verè dignus, οὐχ ὅτι εὖ, non quoniam tantum benè, decorè, & aptè scripsit; ἀλλ' ὅτι καὶ δραματικὰς μιμήσεις ἐποίησεν. sed quia dramaticas etiam imitationes fecit) Dramata vocari superius diximus ipsa poëmata exprimentia res, non per narrationem; sed vt geri solent, ab ipsismet hominibus; ideò Homerum fecisse ait dramaticas imitationes, quia homines in sua poëmata inducit δρῶντας idest negociantes, vt in communi conuictu inter se solent. Hac de causa in primis solum Homerum asserit Aristoteles dignum fuisse, qui poëta diceretur, nam & decorum personarum, & mores expressit; & κατὰ τὸ εὖ (vt ipse ait) versus descripsit de multis rebus; imitationem præterea fecit dramaticam Homerus ante omnes. Atque sic (ni fallor) declaratus locus, alioqui difficillimus, & valde obscurus; quē neque aptè, neque uerè vertit Paccius; vt quilibet iam intueri per se potest.

Οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας, ὁ γὰρ Μαργείτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. οἱ δ' ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων, κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο, οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγῳδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν, εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς, ἢ οὔ, αὐτό, τε καθ' αὑτὸ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος.

Sic etiam comœdiæ normam primus tradidit, non quidem probris, sed ridiculis in actuum formam collatis. Et sanè similis in Margite ratio. hic enim ita se ad comœdiam habet, vt ad tragœdiam Iliàs, atq. Odysséa. Alii verò pro vniuscuiusque ingenio impulsi, ad alteram tātum poëticæ huius partem animum applicuerunt. sicque nonnulli loco iamborum comici, nonnulli loco exametrorum tragici, vt qui circa sublimiorem, honoratiorem'ue dicendi characterem versati sint, Tragœdiæ doctores extiterunt. An verò tragœdia, quatenus attinet ad ipsa genera, satis adhuc sit absoluta, nécne, cum id per se iudicādo, tum ad theatra referendo, alia considerandi ratio est.

Sic etiam Homerus. primus comœdiæ figuras, & habitus ostendit; seu ὑπέδειξε, quod est obiter, vti ita dicam, seu aliud agens clàm subdemonstrauit. sic etiam loquitur Lib. iii. Rhetor ὅπερ καὶ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. Huius dictionis vim, quæ magni ponderis est ad sensum Aristotelis declarandum non expresit Paccius. Hoc igitur est declarandum, quomodo Homerus normam subdemonstrauit primus comœdiæ, & tragœdiæ. Homerus & quatenus ad formam spectat, & quatenus ad materiem, præscripsit occulta quadam ratione comœdiæ & tragœdiæ modum: Quatenus ad formam, quia dramaticas fecit imitationes; quæ in comœdia necessariò esse debent. Quatenus ad materiē, quia res iocosas, & viles, ac ridiculas est imitatus, quod in Margite apparet. vtrunque verò expresit iis verbis οὐ τὸν ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δρα-

μαστοποιοῦσα. in quibus videtur Aristoteles clàm reprehendere morem veteris comœ-
diæ,quæ tota in maledicendo,& obtrectando versabatur; & approbare id, quod po-
stea vsitatum fuit in noua comœdia; è qua omnis maledicentia sublata fuit. Posteri
igitur animaduertentes in Homero vtrunque simul,inuenerunt comœdiæ normam;
ideò autem dixi, vtrunque simul, scilicet materiem vilium, & ridiculorum; atq. for-
mam dramaticæ imitationis,quia separatim antea obseruarant. Separatim autem sum
pta materies vilium,& ridiculorum effecerat poëma iambicum & conuitiosum; vnde
poëtę extiterunt dicti Iambici. Separatim quoque sumpta materies grauium,& hone
storum, effecerat poema heroicum, & laudatiuum: vnde Heroici poetæ appellati.
Coniunctè verò,& simul sumpta materies ridiculorum & forma dramaticæ imitatio
nis,constituunt ipsam comœdiam.& sic patet quomodo primum comœdia fuerit in-
uenta. Coniunctè quoque sumpta materies grauium & honestorum & forma drama
ticæ imitationis constituunt ipsam tragœdiam; & sic patet quomodo inuenta fuerit
tragœdia. Analogia verò quædam, & proportio est inter poemata Homerica, & co-
mœdiam,& tragœdiam, quam sic demonstrat Aristoteles. Iliàs, & Odyss. analogiam
habent cum tragœdia. Margites cum comœdia. Sumitur autem analogia ratione ma
teriæ,& formæ.nam Iliàs & Odysséa res tractant graues, & heroicas; itidem & tragœ
dia; illæ quoque,& hæc dramaticè imitantur.declaratur verò analogia hæc iis verbis.
» ὁ γὰρ μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ ἰλιὰς, καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας οὕτω καὶ οὗτος πρὸς
» τὰς κωμῳδίας. Facta est autem transmutatio quædam poëmatis in poëma κατὰ τὴν οἰκείαν
scribentium naturam. qualis est superius declarata. ἀντὶ λίσηροι, qui imitabantur iocosa
ac vilia facti erant iambographi; hi rursus transmutati sunt in comicos; & ex iambo
graphis facti sunt comici. & pro materie quidem diuersa non est facta mutatio, nam
eadem permansit apud comicos,quæ ante fuerat apud iambographos; quòd vterque
in conuitiis versatur,& maledictis; Sed ex forma tantum,nam iambographi hoc dif-
ferunt à comicis; quoniam comici dramaticam faciunt imitationem; iambographi
» non faciunt. Hoc declarat Aristoteles iis verbis. οἱ δὲ ἐφ᾽ ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες, κατὰ
» τὴν οἰκείαν φύσιν, οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο. Facta est etiam altera poëmatum
mutatio. σεμνότεροι, qui imitabantur res graues, & serias, facti erant heroici, seu epo-
pœici. hi rursus mutati sunt in tragicos. & ex heroicis facti sunt postea tragici. pro-
pter materiē quidē nequaquàm,nam eādē retinuerūt tragici, quæ ante erant apud he
roicos, sed propter formam,nam heroici hoc differunt à tragicis,quoniam alia est imi
tatio tragica,alia epica,& heroica. Tragica enim fit per actionem, & repræsentatio-
nem rerum;vt vt geruntur. Epica autem;vt gestæ fuerunt, per narrationem enim mul
ta inducit. sicuti patet,nam superius hæc à nobis copiosè declarata fuerunt. hoc expli
cat Aristoteles, cum ait. οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι διὰ τὸ μείζω, καὶ ἐντιμότερα τὰ
» σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. Duas verò affert causas,cur talis sit facta mutatio. Prior est,
» quia dramata tragica,& σχήματα sunt maiora epicis, non quidem quòd epopœia non
sit prolixior,quàm tragœdia. nam epopœia multarum rerum ac diuersarum repræsen
tationem,& imitationem continet. vt patet ex Homero. Sed vnam rem simplicem co
piosius,& latius imitatur tragœdia,quàm epopœia. Altera est, quia dramata tragica
& σχήματα sunt magis honorifica,quia imitantur res,vt vt geri solent. hoc autem non
facit epopœia; nam inducit narrationem,per quam imitatur. hæc verò declarata sunt
ante. Quærere potuisset hoc loco aliquis,an tragœdia adhuc sit absoluta.id verò quæ-
ri duobus potest modis, vel ex ratione ipsius'met tragœdiæ; vt sit veluti quoddam cor
pus integrum,& absolutum: vel ex ratione theatri,& apparatus, quæ duo extrinsecus
» posita sunt, Respondet Aristoteles, hoc non spectare ad præsentem disputationem,
» sed alterius esse & loci, & sermonis. in præsentia enim,cum sibi proposuerit quærere,
qualis fuerit origo poëtices,& poëmatum singulorum,sat habet si demonstrarit,quo
modo enata sit tragœdia,& aucta,

Γενομένης οὖν ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς, καὶ αὐτὴ, καὶ ἡ κωμῳδία. καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρ-
χόντων τὸν διθύραμβον. ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων δια-
μένει

» μένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων, ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς.

» Cùm igitur à principio rudes essent, planéque informes Tragœdia
» atque Comœdia, illa quidem ab iis qui Dithyrambum, hæc autem
» (quantum se ipsa aperiebat) ab iis qui Phallica produxerunt, quæ no-
» stra etiam tempestate in vrbibus non paucis in consuetudinem ex le-
» ge recepta sunt: paulatim auctæ fuêre.

Prima verba ita vertit Paccius. Cum igitur à principio rudis, informísque esset. Re-
ctè quidem, si sensum respicias. sed verba sonant hoc. Cum ab initio extemporanea
esset. nã hoc ipsum verbum αὐτοσχεδιάζειν significat, sine meditatione vlla aliquid scribe
re. Sed de hac dictione superius satis multa dicta sunt. Qualis igitur fuit origo totius
poëtices ἐξ αὐτοσχεδιασμάτων. i. subitis, & extemporaneis metris; talis fuit & singularũ
partium ipsius origo; Ideò necesse est; vt tragœdia, & comœdia, sicuti cæteræ omnes
partes, fuerint αὐτοσχεδιαστικαί. Docet igitur; quomodo fuerint auctæ, & ex quibus
poëmatis ad ipsas sit facta accessio. Tragœdia à dithyrambis incrementum sumpsit.
Comœdia ex phallicis. sed cur ex his? Vtrunque poëma in honorem Bacchi institu-
tum fuit; nam & dithyrambice tota primum in eo versabatur, & inde nomen accepit.
Phallica quoque ad Bacchum respiciebant; sicuti declarabimus postea. Est quoque
notissimum in recitatione tragœdiarum hircum mactari; seu præmium recitantibus
dari consueuisse; itidem in comœdia. ideò apud Terentium mentio est aræ, cum ait.
Ponito hic verbenas, quem locum apte exponit Donatus. Horat. quoque in Poëtice.
Carmine qui tragico vilem certauit id hircum; Quare politissimè & veris
» simè est ab Aristotele dictum tragœdiam, & comœdiam inde tanquàm duos amnes su
scepisse incrementum ex duobus riuis, & fontibus in ipsos influentibus. De dithy-
rambice dictum est ante. ideo nihil repeto. De phallis profero, quæ legi apud veteres.
Bacchi sacra tam apud Græcos, quàm apud Latinos legere est celebrata fuisse magna
» cum fœditate, & turpitudine, atque obscenitate. Vnde testatur Liuius ea de causa
» Romæ ex S. C. bacchanalia fuisse sublata. Celebrabantur etiam ἀσκώλια de quibus le-
» gere est apud Aristoph. & eius interpretem. nam inde deductum est verbum ἀσκωλιά-
» ζειν. quòd expressit Vergilius in Georg. cum ait.
» Vnctos saliere per vtres. Celebrabantur & Phallica; de quibus memi-
» nit Plutarchus in libro de Cupid. diuitiarum. cum ait. Patrium quoddam agi solitum
» festum Bacchanalium magna cum lætitia à toto populo; pompam fuisse: Amphoram
» vini. deinde hircum, qui trahabetur; eum sequebatur quidam cophinum magnum
» caricarum plenum gestans. Postremo loco erat Phallus. At ista, inquit, nunc negligun
tur; nam circunferuntur in pompa vasa aurea, & preciosæ vestes. Nominat Phallum
hoc loco Plutarchus, & ait festum fuisse in Bacchi honorem celebratum. nihil præte
rea, nam quid sit Phallus non explicat. Athenæus libro XIIII. vbi de Hilarodia loqui-
tur, & Magodia. illam παρὰ τὴν τραγῳδίαν σεμνὴν εἶναι, hanc παρὰ τὴν κωμῳδίαν ἀσελγῆ. Mago
» dus enim repræsentabat μοιχούς, μαστροπούς, μεθύοντας, γυναῖκας, & habebat tympana. ex
» quibus omnibus satis patet, quanta in eo fuerit obscenitas. Erant autem hæc; & alii si
miles comici lusus, sic enim vocat Athenæus. κωμικαὶ παιδιαί; vt non immeritò dicat
Aristoteles ex his adauctam comœdiam. Narratur ibidem etiam aliud genus κωμικῆς
παιδιᾶς, apud Lacedæmonios; sed ego breuitatis causa prætermitto. Eos verò homi-
nes, qui agebant hos comicos lusus, ait vocatos à Lacedæmoniis δεικηλιστάς. seu μιμητάς.
ab aliis αὐτοκαβδάλους. ab aliis σοφιστάς. ab Italis φλύακας. à Sicyoniis φαλλοφόρους; & ἰθυ-
φάλλους. ab his phallica celebrabantur. describit Athenæus eorum repræsentationem.
» qualis erat; sic. προσωπεῖα μεθυόντων ἔχουσι; καὶ ἐστεφάνωνται χειρῖδας ἀνθινὰς ἔχοντες, χιτῶσι
» δὲ χρῶνται μεσολεύκοις; καὶ περιέζωνται ταραντῖνον καλύπτον μέχρι τῶν σφυρῶν. σιγῇ δὲ διὰ τοῦ πυλῶνος
» εἰσελθόντες, ὅταν κατὰ μέσην τὴν ὀρχήστραν γένωνται ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸ θέατρον. λέγοντες. ἀνάγετε,
» εὐρυχωρίαν ποιεῖτε τῷ θεῷ. ἐθέλει γὰρ ὁ θεὸς ὀρθὸς ἐσφυρωμένος βαδίζειν διὰ μέσου. οἱ δὲ φαλλοφόροι προ-
» σωπεῖον μὲν οὐ λαμβάνουσι, προπόλιον δ᾽ ἐξ ἑρπύλλου περιτιθέμενοι, καὶ παιδέρωτας ἐπάνω τούτου ἐπιτι

» θωνται, εἴ φασί τι θέλουσιν, καὶ κατ' ὀλίγον παρέρχονται. ἐν ῥυθμῷ βαίνοντες, καὶ λέγοντες.
» σοὶ Βάκχε τάνδε μοῦσαν ἀγλαΐζομεν.
» Deinde προστρέχοντες ἐτώθαζον οὓς ἂν προέλοιντο. ὁ δὲ φαλλοφόρος ἰθὺ βαδίζων καταπασθεὶς αἰθά-
λῳ. & quæ sequuntur. Hæc habet Athenæus. sed apertius adhuc declarat Hesychius,
» quid esset Phallus. his verbis. φαλλὸς τὸ ξύλινον αἰδοῖον ἀνδρεῖον. Declarat & Lucianus in
libro de Syria Dea, fuisse quasdam imagunculas hominum ex ligno deformatas, ma-
gnis pudendis prominentibus, vocari autem νευρόσπαστα. hùc respexit Collumella in
hortis cum ait. Sed truncum forte dolatum
» Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.
» Terribilis membri, medio qui semper in horto,
» Inguinibus puero, prædoni falce minatur.
Ad huiusmodi phallos puto respexisse Verg. libro secundo Georg. cum ait.
» Nec non Ausonii Troia gens missa coloni
» Versibus incomptis ludunt, risúque soluto,
» Oráque corticibus sumunt horrenda cauatis.
» Et te Bacche vocant per carmina læta, tibíque
» Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Super his versibus eam maximè probo sententiam, quam affert Seruius postremo lo-
» co. cum ait. Alii dicunt oscilla esse membra virilia de floribus facta, quæ suspende-
» bantur per intercolumnia, ita, vt in ea homines acceptis clausis personis impingeren-
» tur. & ea ore cillerent, idest mouerent; ad risum populo mouendum. Iam satis, opi-
nor, patet; quid'nam sit phallus. & quæ fuerint poëmata phallica. Ab his igitur au-
ctam comœdiam asserit Aristoteles; est enim quædam cognatio inter vtrunque poë-
ma. Sed quærat aliquis. vtra prior, an phallice poësis, an comœdia extiterit. Videtur
innuere Aristoteles in contextu, prius quidem extitisse comœdiam, sed cum postea è
re nata, imò ex legibus instituta fuissent phallica sacra, & ideò in lucem prodiissent
phallici versus obscenitatis plenissimi, ex iis deriuatis, & deductis eò; adauctam co-
» mœdiam, ait enim. Cum comœdia, & tragœdia essent αὐτοσχεδιαστικαί. tragœdia qui-
» dem aucta fuit ex dithyrambice, quæ se cum illa coniunxit. postquàm è re nata pro-
» diit, ad sacra Bacchi facienda. Sic etiam comœdia ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολ-
» λαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα κατὰ μικρὸν ηὐξήθη. προαγόντων ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς. No-
tanda illa verba τῶν προαγόντων τὰ φαλλικά, idest ab iis, qui primum produxerunt phalli-
» ca. Notanda itidem illa verba. ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς. hæc ita vertit Paccius. quantum
» sese ipsa aperiebat. Videtur tamen hic esse sensus. Comœdia paulatim aucta fuit ab
iis, qui phallica tractabant, ad tantam vsque magnitudinem, quantam nunc cernere
est; quasi innueret adhuc augeri posse, & expoliri; id quod factum est; cum comœ-
dia ex vetere facta est noua; quæ multo probatior, & integrior fuit. Alii legunt ὅσον
ἐγίγνετο φανερὸν αὐτοῖς. vt scribant αὐτοῖς, & referant, sicuti patet, ad phallographos. Sed
prior lectio magis placet. Georgius Valla sequitur posteriorem. De eo iamdudum
nulla est à me mentio facta, nam adeò peruersa est eius conuersio hucusq. mihi visa;
vt eam prorsus reiecerim. Quòd si in reliquis, quæ interpretaturi sumus, ita sese gesse
rit, reiiciemus prorsus; & tanquàm de re abiecta nihil cogitabimus.

» Καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς
» φύσιν. καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ
» ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε.

» Sícque tragœdia diuersis mutationibus variata, quoad proprios nu
» meros impleret, tandem quieuit. Tunc enim histrionum numerum,
» ex vno videlicet in duos, Aeschylus primus auxit, & ea quæ circa cho
» rum sunt, imminuit, sermonémque primarum partium instituit.

Postquàm est ab Aristotele declaratum comœdiam à phallicis. tragœdiam à dithy-
rambicis

rambicis auctam, eo, quo diximus, modo. De tragœdia, ait. Post multas mutationes eam tandem ad propriam naturã deuenisse; ita, vt nihil in ea desiderari amplius posset. Exponit verò singillatim incrementum tragœdiæ; & à quibus fuerit aucta, & à quib. singula fuerint inuenta. Aeschylus insignis poëta, primus tria inuenit. τὸ τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος. τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε. λόγον πρωταγωνιστεῖν παρεσκεύασε. Is, vt testatur Pausanias, per somnium à Baccho monitus cœpit tragœdias scribere. De eo Quintil. hæc scribit. Tragœdias primus in lucem Aeschylus protulit, sublimis, & grauis, atque grandiloquus sæpè vsq. ad vitium; sed rudis in plerisque, & incõpositus; propter quod posterioribus concesserunt Athenienses, vt correctas eius fabulas recitarent, & coronarentur. Id vero ab Euphorione eius filio factum sæpè, accepimus. Philostratus in vita Apollonii sophistæ ait, Aeschylum tragœdiam, cum antea essent confusa; eam in ordinem redegisse. & cum esset immitis, & crudelitatis plenissima, ab eo fuisse mitigatam; nam vetuit, ne cædes in conspectu spectatorum, fierent in theatro, & ab Atheniensibus honoris causa vocatum tragœdiæ parentem. Athenæus quoque libro primo ait. καὶ Αἰσχύλος δὲ οὐ μόνον ἐξεῦρε τὴν τῆς στολῆς εὐπρέπειαν, καὶ σεμνότητα. ἀλλὰ καὶ πολλὰ σχήματα ὀρχηστικὰ ἀπεδίδου τοῖς χορευταῖς. χαμαιλέων γοῦν πρῶτον αὐτόν φησι σχηματίσαι τοὺς χορούς. ὀρχηστοδιδασκάλοις οὐ χρησάμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τοῖς χοροῖς τὰ σχήματα ποιοῦντα τῶν ὀρχήσεων καὶ ὅλως πᾶσαν τὴν τῆς τραγῳδίας οἰκονομίαν εἰς αὐτὸν περιϊστᾶν. Aristoteles igitur ait, Aeschylum primum duos inuenisse histriones, cum ante adhiberetur tantum vnus; de qua re superius locuti fuimus ex Luciani loco, quem protulimus; vbi barbarus ille dicebat vnum histrionem plures habere animas. Imminuit etiam chori multitudinem; nam olim in choro adhibebantur plurimi homines. In choro comico τέτταρες καὶ εἴκοσι χορευταί. In choro tragico πέντε καὶ δέκα. declarat hoc Iulius Pollux copiosè libro quarto his verbis. μέρη δὲ χοροῦ (de tragico loquens) στοῖχος ζυγός, καὶ τραγικοῦ μὲν χοροῦ ζυγὰ πέντε ἐκ τριῶν, καὶ στοῖχοι τρεῖς ἐκ πέντε, πεντεκαίδεκα γὰρ ἦσαν ὁ χορός. Paulò post, ὁ δὲ κωμικὸς χορὸς τέτταρες, καὶ εἴκοσι. ζυγὰ ἕξ, ἕκαστον γὰρ ζυγὸν ἐκ τεττάρων, στοῖχοι δὲ τέτταρες ἐξ ἀνδρῶν ἓξ ἕκαστος ζυγός. Inuenit etiam Aeschylus λόγον πρωταγωνιστεῖν. Vertit Paccius sermonem primarum partium. Donatus Terentii interpres ait, primas partes in ea intelligi persona, quæ plurima loquitur; secundas, & tertias, & sic deinceps. Histriones, quantum ego obseruare potui, à veteribus appellabantur πρωταγωνισταί. δευτεραγωνισταί. τριταγωνισταί. πρωταγωνισταὶ histriones erant primi ordinis, quibus maximum onus fabulæ recitandæ committebatur. δευτεραγωνισταί, quibus secundæ partes. τριταγωνισταί, quibus tertiæ. Necesse autem erat, vt πρωταγωνισταὶ essent peritiores secundis; & secundi tertiis. Ideò legere est apud Demosth. in oratione περὶ παραπρεσβ. Aeschinem ab eo sæpe vocari per probrum τριταγωνιστήν. quasi innuat illum, tùm, quòd fuerit histrio, vilem fuisse. tùm quod histrio tertiarum partium, multò viliorem. Verba sunt hæc ἐξεβάλλετε αὐτὸν, καὶ ἐξεσυρίττετε ἐκ τῶν θεάτρων, καὶ μόνον οὐ κατελεύετε ὥστε τελευτῶντα τοῦ τριταγωνιστεῖν ἀποστῆναι. Appellat eundem Demosthenes προσθέτην δευτεραγωνιστὴν, quasi secundarium. Cicero in Bruto per quandam similitudinem ait. Q. Arrius idem faciebat M. Crassi secundarius. De his, qui volet, legat copiosè etiam apud Budæum in Comm. Locus est alter apud Horatium in Epist. libro primo, epist. vltima ad Lollium.

Vt puerum sæuo credas dictatã magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.

Eum locum exponens, quod ad mimum pertinet secundarum partium; Porphyrion ait. Secundarum partium actores omnia summisse agunt. Declarat hoc Cicero apertissimè in Diuinatione in Verr. Vt in actoribus, inquit, Græcis fieri videmus, sæpè illum, qui est secundarum, aut tertiarum partium; cum possit aliquando clarius dicere, quàm ipse primarum, multum summittere, vt ille princeps quàm maximè excellat. Sic faciet Hallienus, tibi seruiet, tibi lenocinabitur, minus aliquanto contendet, quàm potest. Innuit hoc ipsum etiam Plautus in prologo Amphitryonis, cùm ait.

Vt conquisitores fierent histrionibus.
Qui sibi mandassent delegati vt plauderent,
Qui ue quò placeret alter fecisset minus.

Hæc ante me animaduertit & explicauit doctiss. vir superioris ætatis Cælius Rhodiginus libro quinto suarum Antiquitatum.

" Τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς.

" Quos Sophocles ipse cum scenæ ornatu ad tertias vsque producit.

Declarauit adiuméta, quę attulit tragœdię Aeschylus; Nunc declarat, quæ attulerit Sophocles. Is duo inuenit; Vnum addidit histrionem, effecitque, vt essent tres. Scenographiam quoque excogitauit. Cum tres histriones adhiberétur factus est sermo τριταγωνιστὴς. Nam hæc sunt nomine πρὸς τί. Cœpit appellari πρωταγωνιστὴς, quo primum tempore Aeschylus duos adhibuit histriones ratione secundar ii. vt sit præclarè ab Aristot. ante dictum Aeschylum inuenisse sermonem πρωταγωνιστὴν, Per id enim denotat etiam δευτεραγωνιστὴν. Sicuti patet. Fuit etiam consuetudo hæc apud oratores in causis forensibus agendis, vt aliquis primas ageret. alter secundas. tertius tertias. Declaratur hoc apud Demosth. in oratione κατὰ Λεπτίνου: Nam ait interpres, eam esse δευτερολογίαν. Aphepsioni autem ὡς πρεσβυτέρῳ concessam fuisse πρωτολογίαν. Reliqua illic vide copiosius. itidem apud Ciceronem in oratione pro Cor.
" Bal. in princip. vbi ait. succedo ei orationi, quæ non est prætereucta aures vestras; Habuit enim compatronos Cice. in ea causa Crassum, & Pompeium. Itidem hoc legere est apud eundem in oratione pro L. Muræna. Testatur Plutarchus totam noctem desudasse Ciceronem in ea oratione meditanda, & scribenda, quia in ea causa compatronú habebat Hortensium maximum oratorem, quo cum de laude in dicendo certabat. Sed redeo ad rem. Treis histriones adhibuit primus Sophocles. Fuit is in scribendis uersibus grauis, ac prudens. rem rediculam, sed ex qua percipias rem seriam narrat Lucianus. Solitum quendam expendere versus Sophoclis & Euripidis libra. Et versus Sophoclis sursum, Euripidis deorsum delatos. tanquam leuiores, & magis inanes, Idem à veteribus ob suauitatem sermonis, Attica siren est appellatus. narrat Pausanias, cum Lysander Rex Lacedæm. Athenas obsideret, monitum in somnis à Libero patre, vt pateretur humari Atticam sirenem delitias suas. Eum vero intellexit Lysander postea Sophoclem fuisse, qui eo die erat humandus. Scenographiam quoque inuenit Sophocles. Scenarum triplex genus fuit; in quibus poëmata recitabâtur scenica. Triplex etiam igitur scenographia necessariò fuit, Tragica, Comica, Satyrica. Tragicá scenam Vitruuius ait, columnis, signis, regalibusque ornamentis fuisse instructam. Comicam priuatorum ædificiorum, & domorum speciem præseferre consueuisse. Satyricam verò arboribus, speluncis, montibus & aliis agrestibus rebus ex topiario opere ornari solitam. Tota verò scenographia architecture ratione describitur, ac eius cognitione cótinetur. Et sic à Vitruuio definitur. Vt sit frontis, ac laterum abscedentium adumbratio, ad circinique centrum omnium linearum responsus.

" Ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν ὀψὲ ἀπεσεμνώθη.

"
" Ad hæç ad magnitudinem ab exiguis fabulis, & ab ridicula dictione satyris exclusis ad grauem habitum prouecta, sero tandem quieuit.
"

Hæc ita vertit paccius. Ad hæc ad magnitudiné peruenit ab exiguis fabulis, & ab ridicula dictione, exclusis satyris, ad grauem habitú prouecta est, atque ita serò tandem quieuit. Duo explicat Aristo. hoc loco primú Tragœdiam paulatim ad iustá magnitudinem peruenisse. Deinde, Tragœdiam ad quandam maiestatem, & grauitatem serò euectam, reiecta omni ridicula oratione, quam sumpserat à satyris. Qoatenus ad primum spectat, sciendum est, olim, cum extemporaria esset poësis, & nuper nata, recitari consueuisse quędam ποιημάτια ideſt breuia poëmata, quæ breué vnius rei admodú leuis imitatione continerent. Cuiuscemodi nobis exemplo esse possunt æglogę. Bre-

uem enim illę imitationem habent alicuius rei de qua inter se sermonem habent Rusticani pastores. Non pauci verò in eiusmodi genere poëmatis versati sunt; atque inde Bucolici poëtæ dicti. Quales Theocritus, Bion, Moschus. Apud Latinos Vergi. Tragœdia igitur, cum & ipsa ab initio breue quoddam esset poëma ad iustam demum magnitudinem paulatim peruenit. Quatenus ad secundum spectat, Sciendum est. Satyricum poëma apud veteres fuisse lasciuum, ridiculum, & mordax. Inducebantur autem personæ satyricę Dii agrestes, petulci. Siluanus. Silenus. Satyrus. Sed de personis satyricis copiose Pollux. Nos quoque alibi commodiore loco de satyris copiosius locuti fuimus. Nunc breuiter repeto, quod facit ad rem. Poësis antiquorũ partim erat scenicá partim lyrica. Declarat hoc Atheneus Lib. xiiii. Scenica erat triplex. Tragica. Comica. Satyrica. Lyrice itidẽ triplex: gymnopædice hyporchematice. pyrrhice. Fuisse etiã satyricen poësin scenicam per se, cognosci potest ex superiore loco, quẽ citaui ex Vitruuio. Sed labentibus aliquot annis, satyricę, etiam si, vt patet, per se recitabatur, & erat comica & tragica sicuti alibi est à me probatum, antiquior; coniunxit tamen se cum tragœdia. In causa verò hoc fuit. Tragœdia atrocitate & seueritate rerum, quas tractabat, animos defatigabat spectatorum. Poëtę igitur optimũ esse existimauerunt; si iocos satyricos intermiscerent, quibus spectantium animi relaxarentur. Hoc ipsum ita fuisse factum declarat apertè Horat. in poëtice, cum ait.

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum.
Mox etiam agrestes satyros nudauit, & asper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eò quod
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator.

Dat igitur ibidem præceptum Horat. dicacitatem & lasciuiam satyrorum, qui intermiscebãtur tragicę recitationi, esse temperandam. Ne ridicularum nimis, & lasciuarum rerum commistio fiat cum grauibus; & seueris. Cum ait.

Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conueniet satyros; ita vertere seria ludo
Ne quicunque Deus. & quæ sequuntur.

Licet igitur coniicere ex his; olim & ab Aeschylo, & à Sophocle intermistas in tragœdiis satyricas recitationes quæ adhibebantur veluti quiddam ἀπροσδιόνυσον, & aduentitium & ideò non extant cum scriptis tragicis coniuncta. Hæc omnia ita sese habere, & verissima esse; præterquàm quod ex Horatii verbis cognosci potest, perspicitur etiam ex iis, quæ dicit hoc loco Aristo. ὀψὲ τὸ μεταβαλεῖν ἐκ σατυρικοῦ ἀπεσεμνύνθη. Sensus enim est hic. Tragœdia serò ad maiestatem, & dignitatem peruenit suam, reiectis, è medio recitationis, satyris, qui intermiscebantur relaxationis gratia. Id verò factũ ætate ipsius fortasse, nam ait. ὀψὲ, i. sero. quasi innuat id ætate Sophoclis, & Aeschyli non fuisse in usu, nam inducebantur tunc ad relaxandos animos satyricę recitationes. Atque sic patet, quomodo paulatim ad iustam magnitudinem, ac decorã dignitatem peruenerit tragœdia.

Τό.τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. λέξεως δὲ γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖον ἐστί. σημεῖον δὲ τούτου. πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας.

Senariumque metrum ex octonario adoptauit hoc enim antea metro vtebantur, quòd satyrica, magisque saltatoria poësis esset. Itaque elocutioni iam constitutæ natura ipsa proprium adinuenit metrum. Maximè enim sermonibus aptum alternis iambicum esse, argumento sit, quòd in disserendo plurimi sanè iambici, rarissima verò exametra mutuo in sermone à nobis proficiscuntur. licet etiam colloqui

ipsius harmoniam excedentibus.

Hęc ita vertit Paccius. Senariumque metrum ex octonario adoptauit, hoc enim antè metro vtebantur, quòd satyrica magis, ac saltatoria esset poesis. Adhuc explicat Aristo. quomodo tragœdia paulatim aucta, exornata, atque expolita ad suum nitorẽ peruenerit, agit autem de metrorum genere; quibus ante vtebantur, nam immutatą postea sunt. Quoniam tragœdia magis erat satyrica, & saltatoria, opus fuit quoque adhibere numeros saltatorios. Cum verò ait tragœdiam fuisse satyricam, intelligit, fuisse magis lasciuam, minusque grauem, quàm tunc erat, Saltatoriam, quia cum saltatione, & mobilitate repræsentabatur, simile satyricæ saltationi, Eam vero veteres σίκιννιν vocabant, vt declarat Athenęus. Postquam autem tragœdia deposuit omnem illam lasciuiam, & mobilitatem saty ricam, necesse etiam fuit, ut immutarentur numeri metrorum: Ex tetrametris igitur iambica, idest trimetra, recepta sunt in usum. Tetrametra dicuntur; quę octo constant pedibus, Trimetra, quę sex; nam singulæ iuncturæ binos habent pedes. Sed quęrat aliquis, cur tragici trimetra, & iambica assumpserunt sibi reiectis tetrametris. Respondet Aristo. Postquã omnia paulatim composita fuerant & expolita in tragœdia; sicuti declaratum est ante. Suscepta quoque est cura eius, quòd erat in poëmate aduentitium, metri scilicet & numeri. Octonarius est reiectus; quia satyricus, & saltatorius; quòd esset prolixior; & numerosius ex eo saltare possent saltatores magna & uaria cum mobilitate; quę requirebatur in lasciuo satyrorum poëmate. Ex octonario igitur factus est senarius, & iambicus, breuior vt esset, & aptior ad tragicum poëma. Ille autem numerus aptus est; qui imitatur communem loquendi usum, quo inter nos utimur quotidianum. Eiusmodi uerò iambus est. Et ideo in contextu ait Aristo. γενομένης λέξεως αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε, μάλιστα γὰρ λεκτικὸν ἐστιν ἰαμβεῖον. Quæ sic vertit Paccius. Elocutioni iam constitutæ proprium metrum inuenit natura ipsa. Notandum quomodo dixit αὐτὴ φύσις. Ne quis fortasse crederet industria hominum id tantummodo factum; quamuis id quidem effecerint homines sua industria; sed sequentes naturæ ipsius vestigia. Omnes enim numeri ea ratione constituti, & excogitati fuerunt. Significat igitur Aristo. cum etiam in hoc aduentitio metro omnia sint referenda ad naturam, facilè posse cognosci totam poëticen, ex causis naturalibus esse ortam. Illa verba μάλιστα γὰρ λεκτικὸν ἐστιν ἰαμβεῖον. Ita vertit Paccius. maxime enim sermonibus aptum alternis iambicum est. Recte quidem. Sed sensus est; si ad verbum referas huiusmodi. Iambus est maximè dictionalis (ut ita dicam) idest maxime, & sępisimè cadit in nostras dictiones, quas communicantes inter nos familiariter proferimus. Vel sic. Vt plurimum in nostro sermone, qui à natura proficiscitur, si quis attendat, animaduertet intermistos esse iambos, quia in eos sæpe exit noster sermo quotidianus. Idem ait paulopost. ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους διαλέκτῳ πλεῖστα λέγομεν ἰαμβεῖα, ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις, καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. Hęc ita vertit Paccius. In disserendo plurimi iambi: sed non video qualis hic sit sensus. apertior igitur fuerit, si dixeris. In mutua collocutione nostra familiari multos proferimus iambos. Reliqua ita vertit paccius, Hexametra autem rarò in mutuo sermone à nobis proficiscuntur. Licet etiam colloqui ipsius harmoniam excedentibus. Prior pars rectisimè est conuersa, Posterior verò pessimè, ac longisimè abest à sensu Aristo. imò nullus ex ea sensus elicitur. quòd si elicitur, est tamen perobscurus. intueatur quilibet per se, & conferat cum Græco contextu. Ego ita explico. Hexametra rarò à nobis in mutua collocutione proferuntur; quòd si tamen aliquando proferimus, id facimus præter naturam, & harmoniã nostri quotidiani sermonis. Multò melius, et si rudioribus verbis, hunc locũ vertit Georgius Valla, ait enim. nam pręcæteris metris iambeum sermocinationib. est maximè accommodatum, hinc. sanè exploratũ, quòd inter sermocinandum inter nos iambea plurima proferimus; at rariuscule hexametra, sermocinalem quoque harmoniam excedentes, Verum omisis his. Quatenus spectat ad iambũ, quòdque eo frequẽter utamur in communi sermone, testatur Cice. in eo lib. qui inscribitur Orator; cũ ait. Sequitur ergo, vt, qui maxime cadant in orationem aptam numeri, videndum sit; [illegible] sunt

» ſunt enim qui iambicum putent, quòd ſit orationi ſimillimus, qua de cauſa fieri, vt is
» potiſsimum propter ſimilitudinis veritatem adhibeatur in fabulis, quòd ille dactyli-
» cus numerus hexametrorum magniloquentiæ ſit accommodatior. Hic locus Cice.
planè refert adverbum locū hunc Ariſt. ideò diligenter adnotandus. Idē Cice. in Ora
» tore. Magnam partem Iambos proferimus in ſermone. Quatenus ad hexametra ſpe-
ctat, quòd his in communi ſermone non vtamur, aut rarò, atque tunc excedentes na-
turam ſermonis communis: hoc idem probatur in vltimis verbis loci ſuperius citati,
» cum ait. Dactylicus ille numerus hexametrorum magniloquentię eſt accōmodatior
Idem paulòpoſt exprimit Cice. ex Ariſtote. Sed ex. III. Lib. Rhetoricorum his verbis;
» quod longè Ariſto. videtur ſecus, qui iudicat heroum numerum grandiorem, quàm
» deſideret ſoluta oratio. Iambum autem nimis è vulgari ſermone. Ita neque humilem,
» neque abiectam orationem, nec nimis altam, & exaggeratam probat; plenam tamen
» eam eſſe vult grauitatis; vt eos, qui audient, ad maiorem admirationem poſsit tradu-
cere. Ariſt. in iis, quæ citat Cice. eo loco, loquitur de Oratione oratoria. Sed differt ora
tio oratoria à poëtica, quantū ad numeros ſpectat: oratoria, quoniam per ſe ſoluta eſt
debet exornari, & vinciri numeris quibuſdam, vt grandior appareat, & admirabilior.
Poëtica quoniam numeroſa eſt per ſe; debet aliquando ſeſe humilem reddere pro ra-
tione rerum, quas imitatur; vt in imitatione appareat magis ſimilitudo veritatis. Exē-
pli cauſa. In tragœdia, & comœdia collocutiones fiunt inter perſonas; debent illę col-
locutiones poeticæ imitari collocutiones quotidianas; at hę non fiunt turgido nume
ro, vtpote herôo; ſed humiliore; iambo ſcilicet. Herous igitur neque oratoriā, neque
poëticam orationem ingreditur, quoniam nimis elatus eſt, & inflatus. Vnde eſt à Rhe
toribus traditum, in oratione ſoluta maximū eſſe vitiū, ſi appareat metrū. Id verò de
herôo præſertim debet intelligi. Eſt locus adnotandus qui huc ſpectat in Epiſto. ad
» Att. Lib. VII. Flabat ab Epiro leniſsimus auſter mitis, in his verbis; quia verſu præter
morē vſus erat, ſubiūgit; Hūc ἀπονίζοντα, ſi cui voles τῶν νεωτέρων pro tuo vēdito. Ex te
trametris vero trimetra facta ſcribit idē Ariſt. lib. III. Rhet. his verbis. οὐ δὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳ-
δίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἀλλὰ ὡς ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸν ἰαμβεῖον μετέβησαν.

» Ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη, καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. περὶ μὲν οὖν τού-
» των τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα. πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθ' ἕκαστον.

» Ad hæc Epiſodia quoque plura, cæteraque, vt ſingula exorna-
» ta fuiſſe dicuntur. De his igitur ſatis: nimis enim fortaſſe operoſum
» ſit, in ſingulis immorari.

Ad exornandam tragœdiā, ait Ariſtoteles, inuenta quoque fuiſſe epiſodia. Suidas
ait epiſodium vocari πᾶν τὸ ἐξαγόμενον πρᾶγμα. Nam quicquid præter rem, modo cum re
coniunctum ſit; affertur ad augendam fabulam, & amplificandum poëma; eo appella-
tur nomine. Exemplum ſumi poteſt ex Vergilio, nam quicquid de Didonis amore
narratur; præter rem eſt; & tamen inſeritur, poëmatis ad augendi gratia. Epiſodia igi-
tur in poëſi aſſumuntur ornatus, & amplificationis cauſa. Sicut loci communes apud
oratores. Verùm de Epiſodiis copioſius poſtea commodiore loco loquemur. His di-
» ctis, Ariſtoteles epilogum facit ſuperiorum omnium; ait enim. De his QVIDEM HACTE-
» NVS. Cum enim ſibi propoſuiſſet demonſtrare, ex cauſis naturalibus enatam poëti-
cen, & ſingulas ipſius partes; id ſingillatim demonſtrauit in Comœdia, & Tragœ dia
Atque quidem hactenus incrementum quomodo acceperit tragœdia, declarauit.
Explicare autem ſingula ſeparatim magni eſſet laboris; & longiore narratione
opus foret.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κα-
» κίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστὶ τὸ γελοῖον μόριον. τὸ γὰρ γελοῖον ἐστὶν ἁμάρτημά τι, καὶ αἶσχος ἀνώ-
» δυνον, καὶ οὐ φθαρτικὸν, οἷον, εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ
» ὀδύνης.

Comœdia autem est (vt diximus) peiorum quidem imitatio, non tamen secundum omne vitii genus, quanquam ridiculum á turpi proficiscitur. Ridiculum enim aliquo pacto peccatum est, & turpitudo sine dolore, minimeque noxia: perinde ac ridicula statim appareat deformis facies, distorta sine dolore. Hæc ita vertit Paccius.

Comœdia autem est, vt diximus, peiorum imitatio; non tamen secundum omne vitii genus; quanquam RIDICULUM à turpi proficiscitur. Hæc non satis aptè conuersa sunt; nam ita debebant verti, & connecti cum prioribus. Sed secundum ridiculum, quod est turpitudinis particula. Reliqua rectè se habent. Ridiculum enim aliqua pacto peccatum est, & turpitudo sine dolore noxia; perinde ac ridicula statim appareat deformis facies distorta sine dolore. Quod Paccius vertit. Noxia. Est in græco cōtextu, φθαρτικόν. quod considerabimus postea, quale sit. Connectuntur hæc cum superioribus. Sic. Declarauerat Aristot. qualis fuisset origo tragœdię, & comœdię. Mox erat inquirendum quomodo auctæ. De incremento igitur, & absolutione tragœdiæ hactenus egit; Nunc verò erat agendum de incremento comœdiæ; Sed antequam agat, breuiter repetit ex superioribus, qualis sit comœdia. Ait igitur comœdiam esse imitationem peiorum. Habet græcus contextus. φαυλοτέρων. homines mali appellantur ex vitiis. Vitia verò, & peccata non omnia paria sunt; sed alia leuiora; alia grauiora. Comœdia igitur et si subiectam sibi materiem habet κακίαν; idest vitiositatem hominū; non tamen omnem, sed eam, quæ talis est; ac tàm fœda, vt risum moueat potius, quàm indignationem, aut commiserationem. Hoc quale sit declaro & breuiter; & facilè. Turpe est aliud φθαρτικὸν, aliud non φθαρτικόν. φθαρτικὰ. ut inquit Aristoteles Liber secundo Rhetoricorum, sunt; verbera, cædes, vulnera, cibi inopia, corporis afflictiones; senectus, morbi. Quæ patienti dolorem afferunt; videnti autem commiserationem. Non φθαρτικα, sunt illa, quæ patienti non dolorem, sed ruborem, & pudorem afferunt. Ea qualia sint; declarat Idem Aristoteles Lib. secundo. Rhetoricorum. Pudor inquit, est dolor, & molestia quædam animi, orta ex peccatis, per quæ subeunda sit ignominiæ nota alicuius. Vt deserere locū in acie. Abiicere clypeū. Nam hæc olim magno dabātur probro. Horat. Relicta non bene parmula. Demosth. quoque ita se excusauit vt refert Plut. ὁ φεύγων πάλιν μαχήσεται. Habet ibidem Aristo. minimis quibusq. lucris capi. sordidas exercere artes. spoliare cadauera. repulsam tulisse. De seipso nimis magnificè loqui. Coire cum quibus non licet. quod Cice. sæpe Clodio obiicit; quòd coiuisset cum sororibus, quarum vna quadrantariā dicebatur. Itidem ea, propter quę veremur eos, qui aliena explorant vitia, cuiusmodi sunt, subsannatores, Satyri; comici; nam omnes hi maledicentissimi sunt. Hoc verò perbellè conuenit cum hoc loco poëtices; ubi de Comœdiæ subiecta materie loquitur. Vt licet intueri. Nam comici cum sint derisores, risum captant ex alienis peccatis. Vt Aristoph. risum captat in Nebulis, ex Socratis persona, cum ait illum docere; quomodo dimetiri oporteat pulicis saltum. Itidem, quomodo insecta bombū emittant. Quæ illic legi possunt. Hæc enim turpia sunt non φθαρτικά, & habent in se, vt Aristo. ait; αἶσχος ἀνώδυνον. Ideò ridicula. Affert verò ipsemet Aristoteles exemplum, cum ait; vt siquis rideat intuens faciem alicuius distortam, & deformem. Cuiusmodi ridetur apud Homenum Libr. secundo. Iliados Thersites. Cuiusmodi Cicero explicat Libr. secundo de Orato. Gallum illum. Cuiusmodi erat Socrates naribus simis; de qua re Xenophon in Conuiuio: his verbis. τῶν δὲ ῥινῶν ποτέρα καλλίων ἡ σὴ, ἢ ἡ ἐμή. ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι τὴν ἐμὴν, εἴπερ γε τοῦ ὀσφραίνεσθαι ἕνεκα ἐποίησαν ἡμῖν ῥῖνας οἱ θεοὶ, οἱ μὲν γὰρ σοὶ μυκτῆρες εἰς γῆν ὁρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ ἀναπέπτανται, ὥστε τὰς πάντοθεν ὀσμὰς προσδέχεσθαι. & quæ sequuntur. Nam multa ibi lepide, ac ridiculè, de ea re narrantur. Pulchra est, & facit ad rem Ciceronis illa diuisio Lib. secundo de Orat vbi de salibus oratoriis loquitur. Ait enim miseriam non, mouere risum; nam miseros commiseramur potius, crudelitatis verò summæ est risum ex aliena miseria captare. Neque valde turpia, & nefaria; nam hæc mouent indignationem, & maiore

quadam

quadam vi vrgeri volunt. Ergo subturpicula risum mouent;sic enim appellat ea,quę vocat hoc loco Aristoteles peccata non φαῦλα, & simul ostendit ex turpitudine risum enasci. Spectat ad hunc locum Aristotelis,etiam illa diuisio Cice.cũ ait. Ridiculorum,quæ ex subturpiculis nascuntur,alia esse in re;alia in verbo.verùm de hac re satis;reliqua qui volet, petat ex eodem Cicer.& Quintiliano Libr.v.vbi de facetiis oratorũ agit. Narrat Atheneus Libr.xiiii. Olim Athenis fuisse [illegible] subsannatores, ac derisores qui eadem vixerunt ætate. Videat ibi qui volet rem planè lepidam, ac dignam cognitu; ex huiusmodi enim maledictis,& risu enata est comœdia.

αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λελήθασιν. ἡ δὲ κωμῳδία διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθεν. καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἠγνόηται.

Igitur de promotione Tragœdiæ, & per quos, satis constat:secus verò de Comœdia:siquidem initio, quòd parum sui studiosos habuerit, latuit: sero enim ab Archonte comœdorum chorus, vt quisque sese obtulisset, inductus est. Eius verò professores, vbi iam aliquam speciem præse tulit, memorantur. Quis autem personas, prologos, histrionum multitudinem, cæteráque huiusmodi protulerit, prorsus obscurum.

Hæc ita vertit Paccius.Igitur de promotione tragœdię,& per quos satis constat secus vero de comœdia;siquidem ab initio quòd parum sui studiosos habuit;latuit. Serò enim ab Archonte comœdorũ chorus;vt quisque se obtulisset, est inductus. Eo libentius Paccii verba ascripsi, quia maximus est mihi illius error demonstrandu s:cõiunguntur hæc cum superioribus,sic.Tragœdiæ origo,& incrementum iam satis patet;nam sigillatim omnia declarata sunt. Comœdiæ verò incrementum quale,quãdo,quomodóue factum sit,prorsus ignoratur. Cuius rei causam hanc affert Aristot. διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι cum enim liuoris esset plena,& maledicentiæ,erat omnibus inuisa;& vnusquisq. sibi ab ea metuebat,præter admodum paucos.Nam Diogenes Laer. de Socrate ait: ἔλεγε δὲ τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπιτηδὲς ἑαυτὸν διδόναι· εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξειαν διορθώσονται· εἰ δ' οὐ, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Hæc res etiam effecit fortasſis, vt pauci poëtæ in scribendis operam ponerent suam,quòd satis populo non placere animaduerterent. Id verò facilè perspici potest, vel ex eo,quòd serò admodum Chorus dari Athenis cæpit à Magistratu;Cum enim viderent Athenienses malum hoc latius indies serpere,neque alia ratione maledicentiam illam cohiberi posse,legem sanxerunt, qua cauebatur, ne vllus comicus poëta Fabulam populo daret; nisi prius eam Magistratus,penes quem erat summa potestas omnium rerum in ciuitate, approbasset iudicassetque eiusmodi esse;vt neque legibus aduersaretur; neque mores corrumperet. Declarat hoc ipsum Plato Libr.de Legibus.vii. νῦν οὖν ὦ παῖδες μαλακῶν μουσῶν ἔκγονοι ἐπιδείξαντες τοῖς ἄρχουσι πρῶτον τὰς ὑμετέρας παρὰ τὰς ἡμετέρας ᾠδάς, ἂν μὲν τὰ αὐτά γε, ἢ καὶ βελτίω τὰ παρ' ὑμῶν φαίνηται λεγόμενα δώσομεν ὑμῖν χορόν, εἰ δὲ μή, ὦ φίλοι οὐκ ἄν ποτε δυναίμεθα. Ideò Aristoteles in contextu ait, ὀψὲ γὰρ ὁ ἄρχων χορὸν ἔδωκεν. Quæ verba quid sibi vellet, cum non intelligeret Paccius; tàm ineptè vertit vt satis mirari non possim, virum alioqui doctum,rem adeo alienam à sensu Aristotelis protulisse.Sed omnino in hunc errorem lapsus est,quòd ignoraret veterem illam consuetudinem Atheniensium. De qua etiam apud Stobæum in cap.xliii.legere est, ex Hierone. καὶ γὰρ ὅταν χοροὺς βουλώμεθα ἡμῖν ἀγωνίζεσθαι, ἆθλα μὲν ὁ ἄρχων προτίθησι, ἀθροίζειν δὲ αὐτοὺς προστέτακται χορηγοῖς, καὶ ἄλλοις διδάσκειν. Consequuntur autem hæc in contextu Aristo. verba ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν.

,, Quæ Paccius vertit. Vt quisque se obtulisset. Sed quid sibi velit per hæc verba non satis intelligo. Sensus Aristotelis est. Voluntarios fuisse choros, et vnum quemque pro suo arbitratu priuatim, sed non in theatro, & scena; iocos comicos maledicentiæ plenos protulisse. Demosth. in Midiam ita vtitur hac dictione
,, κἀγὼ μὲν ἐθελοντὴς νῦν οὗτος δὲ κατεσκεύαζε ἀντιδόσεως τότε, οὐ χάριν οὐδ᾽ ἀμείνων αὐτοῦ λέγων
,, δικαίως ἂν ἔχοι. Hæc quidem ita sese habent, ex quibus satis patet; Cur ea, quæ ad comœdiam pertinent, quomodo inuenta, & aucta sint prorsus ignoretur. Nam comœdiæ scriptores, si qui insignes extiterunt, eo demum tempore extitére, quo omnia iam erant adaucta, & exornata. Ignoratur etiam, quis primus in comœdiis personas, prologos; histrionum multitudinem & cætera huiusmodi protulerit. Lucianus in Menippo, ab initio ostendit exiguum fuisse histrionum numerum, his verbis. ὤμην
,, δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἑωρακέναι τοὺς τραγῳδοὺς ὑποκριτὰς τούτους πρὸς τὰς χρείας τῶν
,, δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους, ἢ Ἀγαμέμνονας, καὶ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν
,, ἔμπροσθεν μάλα σεμνῶς, τὸ τοῦ Κέκροπος, ἢ Ἐρεχθέως, σχῆμα μιμησάμενος, μετ᾽ ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν
,, ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κεκελευσμένος, ἤδη δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὴν
,, χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα ταύτην, καὶ ταπεινὸς περιέρχεται. Personas intelligit, quas refert Iulius Pollux, hoc habitu in comicos actus induci solitas. Lib. quarto κωμικὴ δὲ ἐσθὴς
,, ἐξωμὶς, ἐστὶ δὲ χιτὼν λευκὸς, ἄσημος, κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ῥαφὴν οὐκ ἔχων, γερόντων δὲ φόρημα
,, ἱμάτιον, καμπύλη, φοινικὶς, ἢ μέλαινα. πορφυροῦν ἱμάτιον φόρημα νεωτέρων. παράσιτοι δὲ μελαίνῃ, ἢ φαιᾷ
,, ἐχρῶντο. Aut personas, quibus obtecti ora recitabant histriones. De quibus meminit Horat. in Poëti. cum ait.

,, Quæ canerent, agerentque peruncti fecibus ora,
,, Post hunc personæ, pallæque repertor honestæ
,, AEschylus: Et Lucianus in Menippo cum ait, loquens de histrionibus.
,, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καταβὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν. Prologus à Græcis nō adhibetur in comœdiis, si eo modo accipias, quo Latini solent. Nam, vt ait Donatus, est antecedens veram fabulæ compositionem locutio. Et propriè quidem ait, prologum vocari, in quo poëta excusatur, aut fabula. Prologium autem, in quo argumentum tantummodo describitur. Sciendum igitur aliter ab Aristo. accipi prologum. Nam aliquanto post, vbi diuidit tragœdiam in partes, quæ respiciunt quantitatem, has enumerat. Prologum, Episodium, Exodum, Choricum. Prologum verò esse ait eam tragœdiæ partem, quæ est ante chori ingressum. Ex quo loco satis patet, prologum partem esse ipsius fabulæ cum cæteris necessariò coniuncta m Fabulæ, si idipsum quod agitur, tantum modo respicias, breues sunt; at longiores fiunt addito prologo, & episodiis. Innuit igitur Aristoteles ignorari à quo primum aucta fuerit comœdia addito prologo; cum ante breuis esset, & concisa.

Τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος, καὶ Φόρμις ἦρξαν· τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς, ἐκ Σικελίας ἦλθε.
,, τῶν δὲ Ἀθήνησιν Κράτης πρῶτος ἦρξεν, ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους,
,, ἢ μύθους.

,, Cæterùm confingere fabulas, quod quidem à Sicilia primum manauit, Epicharmus, & Phormis cœperunt: sicuti quoque ex Atheniensibus Crates iambica prorsus ratione omissa in vniuersum sermones, vel fabulas confinxit.

,, Omnia, quæ ad comœdiæ originem, & incrementum pertinent, ignorantur præterquàm vnum; quis scilicet primus cōfinxerit fabulas. Id vero duplici explicat modo; nam & apud quos primùm ex reliquis nationibus fuerint inuentæ fabulę, & apud Athenienses præcipuè. Vt si dicam ego primum fabulas scripsisse Liuium Andronicum, id intelligi debet, apud Romanos tantum, & sic diuersis in locis alii, & alii extiterunt, eiusdem rei primi authores, & inuentores. Hoc, quod modò narrat, superius quoque declaratum fuit; apud Siculos scilicet, qui è Græcia eò venerant habitatum, ab Epichar

mo

mo inuentam fabulam: de qua re superius satis multa dicta sunt; vbi de Epicharmo quoque plura locuti fuimus. PHORMIS. Vide, an sit legendum PHORMVS. Nam ita appellat Athenæus Lib. xiiii. καὶ φόρμος ὁ κωμικὸς ἐν ἀταλάνταις. Itidē & Suidas. Fuit hic Syracusanus, & charissimus Geloni Siciliæ tyranno. Inuenisse fertur primus talarem vestem, qua veteres in scena vtebantur. Ad quam allusit Horat. cum ait. Traxitque vagus per pulpita vestem. Præterea contexuit, & ornauit totam scenam pellibus puniceis. Diogenes Laërtius Protagorā ait cognomento fuisse appellatum φορμοφόρον. πρῶτος τὴν καλουμένην τύλην, ἐφ' ἧς τὰ φορτία βαστάζουσιν εὗρεν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ παιδείας, φορμοφόρος γὰρ ἦν, ὥς καὶ ἐπίκουρός που φησί. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἤρθη πρὸς δημόκριτον, ξύλα δεδεκὼς ὀφθείς. Crates Atheniensis fuit de quo Laërtius. sic. γεγόνασι δὲ κράτητες δέκα, ὧν ὁ πρῶτος ὁ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητής. Fuit etiam alter Crates Thebanus philosophus, et poëta tragicus qui, vt testatur Suidas, et Laërtius, fabulas grauibus rebus, ac philosophicis refertas scripsit; & multas quidē soluta oratiōe, quod eò libentius adscripsi, quia de hac re etiā superius locuti fuimus, Sed Comicum hoc loco intelligit Atheniensem Aristoteles, qui cū antè Iambographus esset, omissis iambis, se totū contulit ad scribendas comœdias. Hic verò locus adnotandus diligenter; nam declarat ea, quæ superius dicta sunt; ex Iambicis scilicet Comicos factos poëtas. Facile autem fuit, vt hi ex illis deriuarentur; quia maledicentia tam horum, quàm illorum propria est. Hoc vno differunt quòd Iambographi non imitantur; Comici vero imitantes maledicunt, ut patet.

Ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου μετὰ λόγου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν. τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν, καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι, ταύτῃ διαφέρουσιν, ἔτι δὲ τῷ μήκει, ἡ μὲν ὅτι μάλιστα, πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν. ἡ δὲ ἐποποιία ἀόριστος τῷ χρόνῳ καὶ τούτῳ διαφέρει. καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτο ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι.

Itaq. tragœdiæ epopœia dūtaxat similis esse apparet, quòd metrico sermone præstātiū imitatio est, hoc differt, quod simplici vtitur metro, quodq. enarratio est, lōgitudine præterea, quoniā tragœdiæ quidē intra vnius potissimū Solis, vel paulò plus minúsue, periodum actio est: quandoquidem Epopœia temporis spatio non vrgetur, qua sanè libertate in tragœdiis perinde ac in hexametris à principio vsi sunt.

Hæc ita vertit Paccius. Itaque tragœdiæ epopœia duntaxat similis esse apparet, quòd metrico sermone præstantium imitatio est. hoc differt, quòd simplici vtitur metro. quòdque enarratio est. longitudine præterea, quoniam tragœdiæ quidem intrà vnius potissimum Solis, vel paulò plus minus'ue periodum actio est. Epopœia verò temporis spatio non vrgetur; qua sanè libertate in tragœdiis, perinde ac in hexametris à principio vsi sunt. Vbi Græcus contextus habet ἐν τοῖς ἔπεσι, vertit Paccius, in hexametris. Sed Aristoteles apertius intellexit epopœiam; sæpè verò, & paulò post Paccius vertit hexametra; vbi Aristoteles scripsit epopœiam. Rectè sanè, nam epopœia hexametris vtitur, sed apertior erit sensus, si tu epopœiam dicas. Connectuntur hæc cum superioribus, sic. Postquàm Aristoteles exposuit originem poëtices, & omnium ipsius partium; incrementum quoque tragœdiæ, & comœdiæ demonstrauit; Colligit ex iis, quæ superius dicta, & declarata fuerunt; quid commune habeat epopœia cum tragœdia; & quid diuersum. Planè id ipsum facit, quod Porphyrius in suo illo libello de V. Vocibus. is enim postquàm explicauit singularum propriam vim, & definitionem; colligit postea quid commune, quídque diuersum, ac discrepans sit separatim. hoc verò fit in omni methodo, optima sanè ratione; vt in singulis rebus similitudo, & differentia perspiciatur. Quantum ego perspicere potui in contextu. Aristoteles statuit duo, quæ communia sunt epopœiæ, cum tragœdia: treis verò differentias explicat, quas sigillatim declaro. Prima similitudo est desumpta ex materia. nam vtraque imitatur τὰ σπουδαῖα, idest præstantia, grauia, & seria. sicuti satis patet.

Secunda est sumpta à ratione formæ; quia vtraque suam imitationem conficit per sermonem metricum. sicuti apertè videri potest. Prima autem differentia est, qua differt epopœia à tragœdia; quòd epopœia simplici vtitur metro; quod quidem ita est intelligendum; non quidem, quòd epopœia tantum vtatur hexametro; tragœdia verò iambo, & aliis breuioribus, vt videre est apud Sophoclem, & Euripidem, in choris præsertim; sed quia præter metrum adhibet etiam harmoniam, & saltationem; separatim tamen, vt est ante declaratum. Altera differentia est, quòd in epopœia narratio est. Græcus contextus habet, ἀπαγγελία, idest annunciatio. In tragœdia verò non est ἀπαγγελία. sed imitatio eiusmodi, ac si tum res ageretur. Hæc omnia superius copiosè declarata à nobis fuerunt, sed repeto paucis vnum hoc. epopœia habet ἀπαγγελίαν tùm quia poëta ipse videtur ἀπαγγέλλειν ex sua persona, sicuti ex Platone superius est declaratum, tùm quia sæpè inducuntur personæ nunciantes, & narrantes res aliquot gestas, quibus interfuerint, ita, vt & sermonem, & actionem referant singularum personarum, ac si ipsæ loquerentur; quod facit Aeneas apud Vergilium libro secundo, & tertio Aeneid. apud Didonem narrans res gestas in expugnatione Iliaca; nam & Sinonis, & Laocoontis, & Priami, & Panthû. & Creusæ, & Anchisæ sermones refert; ipsorum omnium induens personam. Tertia differentia inter epopœiam, & tragœdiam constituitur ex ratione longitudinis, & spatii temporis; nam repræsentatio tragica non excedit imitationem rerum gestarum spatio longiore, quàm circuitu vnius solis. verba Græca sunt, μίαν περίοδον ἡλίου quæ etsi ambigua videri possunt; significent'ne diem naturalem à mathematicis astronomis vulgò vocatum, an artificialem: putarim tamen ego ab Aristotele intelligi artificialem. quia cum tragœdia imitatio sit actionis vnius, quæ quàmprimum producitur ad exitum; neque poëta quicquàm suæ narrationis intermisceat, quod in epopœia longissimo poëmate fit, & ad spectatores tota eius referatur imitatio; maximè æquum est, vt actionis imitatio sit, quæ vno die videatur absoluta; noctu enim homines conquiescunt, indulgéntque somno; neque quidpiam agunt, aut vlla de re inter se colloquuntur. hæc verò, quæ à me dicuntur, verissima esse, obseruare poterit vnusquisque in veterum scriptis. atque id vt facilius fiat, conabor ego ex Sophoclis OEdipode tyranno normã præscribere. Mane sacrificantes inducit Thebanos ob auerruncandam Deorum iram, nam pestilentia vrbem inuaserat. Oedipus rex eos solatur; hortatúrque vt bono sint animo; se enim omnia facturum, quare Dii placari possint. ideoque Creontem à se missum ad Apollinis oraculum & mirari magnopere, quod tamdiu cunctaretur. Atq. hęc dum loquitur Oedipus; aduentantem vident Creontem. quo in loco obseruare licet Sophoclis poëtæ industriam in scribendo eo poëmatis genere; cum enim intelligeret, vno die absolui debere actionis tragicæ imitationem; semper ad exitum festinat; & quæ proxima vltimis sunt, refert, nam si huius ratio non fuisset habita; quid erat, quòd tam opportunè aduentantem induceret Creontem, nullo interiecto temporis spatio? Paulo post videre est magno artificio properãtem ad exitum Sophoclem. nam cum Tiresia opus esset vate ad oraculum Apollinis explicandum; se iam misisse ad illum Creontẽ, Oedipus refert; atque dum id ipsum loquitur; aduentantem facit Tiresiam. Aliquantò post, vbi Iocasten loquentem facit cum Oedipode, referentémque quomodo Laius fuerit interfectus, & nonnulla indicia comprobatione egerent serui illius, qui incolumis effugerat; tunc autem in suburbano habitabat greges pascens regios. accersendus ille fuit; tantum igitur moræ interiicit, quantum sit satis; dum enim cum superueniente nuncio ab vrbe Corinthia loquitur Oedipus, aduentat Seruus, exquirensq. ab eo omnia, quæ interim audierat à nuntio; rem totam statim perspicit. His omnibus in locis; cum aliqua mora inici posset; videre est summo artificio festinantem poëtam; vt vno die actionis tragicæ illius absolueret imitationem. Verùm de his iam satis multa diximus; Rem totam hanc poterit quilibet diligenter perscrutari in antiquorum scriptis, quæ extant, tum Græcorum, tum Latinorum. quod verò de tragœdia dicitur, id etiam ad comœdiam est omnino referendum; nam non longiore spatio suam imitationem conficit comœdia, quàm tragœdia.

μέρη δὲ ἐστὶ τὰ μὲν ταυτὰ, τὰ δὲ ἴδια τῆς τραγῳδίας. διόπερ, ὅστις περὶ τραγῳδίας οἶδε σπουδαίας, καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν. ἃ μὲν γὰρ ἐποποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ. ἃ δὲ αὐτῇ, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

Circa verò partes, vt hæ ambæ in aliquibus inter ſe non diſcrepant: ita propriæ nonnullæ, atque peculiares huius ſunt. Quo fit, vt qui de Tragœdiæ virtute, ac vitio diiudicare nouerit, idem quoque & de hexametris nouerit: ſiquidem quæ hexametrorum ſunt, in Tragœdia prorſus ineſſe apparet: quæ verò Tragœdiæ, in his non omnino.

Hæc ita vertit Paccius. Circà verò partes; vt hæ ambæ inter ſe non diſcrepant; ita propriæ nonnullæ, at que peculiares huius ſunt. In Græcò contextu verba ita ſeſe habent. Partes verò aliquæ quidem eædem ſunt, & communes epopœiæ, & tragœdiæ; Aliquæ verò peculiares: ac propriæ tantum ipſius tragœdiæ. Reliqua ſic vertit Pacc. Quo fit, vt qui de tragœdiæ virtute, ac vitio diiudicare nouerit, idem quoque etiam de hexametris nouerit. in Græco contextu ita ſcriptum eſt. Quamobrem quicunque ſcierit dignoſcere tragœdiam aptè, & ſeuerè ſcriptam, & tenuem, ac malè ſcriptam; idem quoque ſciet diiudicare epopœiam. Et illa, quæ ſequuntur ita vertit Pacc. Siquidem quæ hexametrorum ſunt, in tragœdia prorſus ineſſe apparet, quæ verò tragœdiæ, in his non omnino. in Græco ita ſeſe habent. Quæcunque enim epopœia in ſe habet; inſunt tragœdiæ; Quæ autem tragœdia habet, non omnia quidem epopœiæ inſunt. Sed iam declarandus eſt contextus. Poſtquàm Ariſtoteles quid diuerſum, quidque commune ſit inter tragœdiam, & epopœiam declarauit, adducit in medium quædam concluſa, quæ tum ad epopœiam; tum ad tragœdiam pertinent. Primum eſt. partes vtriuſque partim quidem eaſdem eſſe; partim verò non eſſe; nam quædam ſunt propriæ ipſius tragœdiæ; quod ita debet intelligi. pauciora cum ſint in epopœia, plura verò in tragœdia, non eſſe inter ſe æquales, ſed ſuperari epopœiam à tragœdia. hoc modo. Partes, vt declarabimus poſtea, in poëmate aliæ ſunt eſſentiales (profert enim hoc verbum Quintilianus) aliæ quæ quantitatis ſunt (vtar autem hoc verbo aliquando rei explicandæ gratia): de iis quæ ad quantitatem ſpectant, nunc non loquitur Ariſtoteles; nam maiorem longitudinem, ſicuti eſt antè dictum, habet epopœia; ſed intelligit eſſentiales, quæ ſunt hæ, vt ipſemet poſtea enumerat. Fabula. Mores. Dictio. Sententia. Apparatus. Melodia. Harum tres tantum habet epopœia. Fabulam. Mores. Dictionem. tragœdia verò omnes; ſicuti ſatis patet. Secundum concluſum eſt, quod ex priore deducitur. Sic. Quamobrem, quicunque nouit diiudicare tragœdiam, an ſit σπουδαία, an ſit φαύλη. Idem quoque nouit diiudicare epopœiam. Rationem verò ipſe explicat; quia quæcunque in epopœia ſunt, inſunt etiam in tragœdia; ſed non è contrario. vnde elici poteſt, Tertium concluſum, quod eſt, non poſſe adæquari tragœdiam epopœiæ, quia non poſſunt adæquari plura paucioribus ab omni parte; ſed adæquari epopœiam tragœdię tantum ab aliqua parte, nam pauciora adęquantur pluribus; non tantum vndequaque.

περὶ μὲν οὖν τῆς ἐξαμέτρου μιμητικῆς, καὶ περὶ κωμῳδίας ὕστερον ἐροῦμεν. περὶ δὲ τραγῳδίας λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας.

De hexametri igitur imitatiõe, atque Comœdiæ poſt dicemus. nũc autem de Tragœdia: cuius eſſentiæ definitionem, veluti iam enatã ex his quæ dicta ſunt iterum ſumentes, hanc eſſe dicimus.

Hæc ita vertit Paccius. De hexametri igitur imitatione, & comœdia poſtea dicemus. In græco contextu eſt. de hexametrica igitur imitatoria poëſi. epopœiam enim his verbis deſcripſit. Reliqua continent propoſitionem eorum, quæ mox dicturus eſt, in quibus ſimul tradendis, qualem ſeruaturus ſit ordinem demonſtrat. ſic. Primum de tragœdia. Deinde de epopœia. Tertio loco de comœdia. In toto hoc

libello de tragœdia, & epopœia copiosè loquitur. De comœdia nihil, ex quo facilè licet cognoscere alium adiunctum huic (sicuti testatur Laërtius) fuisse librum ab Arist. scriptum de Poëtica facultate, quem omnino interiisse credendum est. Pollicetur autem Aristoteles se traditurum tragœdiæ definitionem essentialem. quę scilicet essentiam ipsius intimam penè declaret, & explicet; nam nonnullæ sunt descriptiones potius, quàm definitiones, quæ essentiam non explicant; sed per circunstantias quasdam rem demonstrant. EX PRAEDICTIS. nam superius ideo perscrutatus est genus, & differentias poëseos; vt postea adaptans (id quod in præsentia facit) ad singulas species, eas definire facilius posset. Definit igitur sic.

Ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, καὶ οὐ δι' ἐπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.

Tragœdia est imitato actionis illustris, absolutæ, magnitudinem habentis, sermone suaui, separatim singulis generibus in partibus agentibus, nō per enarrationem, per misericordiam verò atque terrorem perturbationes huiusmodi purgans.

Omnes definitio constat ex genere, & differentiis. Genus in hac definitione est. Imitatio. Erat autem inuentum genus ab initio & comprobatum per inductionem; ideo ex prædictis repetit. ACTIONIS. Quoniam omnis poësis imitatur hominum actiones, quod ante fuit probatum. PRAESTANTIS. Ita vertit Paccius. In Græco est σπουδαίας quod tu commodius vertas Seriæ. SEVERÆ. GRAUIS. hoc quoque ex prædictis sumit, sicuti patet & seiungit tragœdiam à comœdia, quæ imitatur res leues. PERFECTAE; τελείας idest integræ. Hoc duplici de causa additū est, tū quia cū ante ex temporaria & subita essent poëmata; exi gua erant; neque integra. Tùm quia, per hoc vult segregare tragœdiam ab epopœia; in qua non vnius tantum, sed multarum actionum imitationem est cernere, per plurima Episodia; cū tamen vnā sibi proponat tanquā scopum. Sicuti patet ex Homero; ex Vergi. & nos cōmodiore loco declarabimus; nam, de hac loquitur aliquanto pòst Aristoteles: hoc igitur est in Epopœia; tragœdia verò è multis Epopœiæ imitationibus vnam imperfectam arripit; & perfectam facit; quia in ea vna versatur. PERfecta verò tunc est, cum in ea apparet principium; medium, & finis; de quibus postea ipse Aristoteles. MAGNITVDINEM HABENTIS. Aliud est, si dicas PERFECTAE. Aliud, si dicas, MAGNITVDINEM HABENTIS. Nam aliquid potest esse perfectum, quod tamen magnitudinem non habeat; vt apparet etiam in rebus naturalibus. Pulex exiguus est, at perfectus & reliqua eiusmodi. Addidit igitur Aristoteles MAGNITUDINEM HAbentis, quia, vt antè docuit, cùm ageret de incremento tragœdiæ, paulatim ab extemporariis, & breuibus quibusdam poëmatibus peruenit ad iustam magnitudinem. SERMONE SVAVI. ITA VERTIT PACCIUS, Græcus contextus habet, ἡδυσμένῳ λόγῳ quod expressius dicas. si Latinè possit referri. SVAVI FACTO SERMONE. Cū enim imitatio fiat tribus, sermone; rhythmo; harmonia: omnia hæc adhibet tragœdia; sed, vt ante dictū est, κατὰ μέρος Ideò ἡδυσμένον λόγον dixit, & subiūxit ferè explicandi causa verba hęc. SEPARATIM SINGVLIS GENERIBVS in partibus agētibus. χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων Quod tùm ea de causa dixit; tùm propter choros, in quibus aliâ proferebantur ore. alia concinebantur; sicuti postea suo loco copiosius exponemus. NON PER NARRATIONEM. Verba Græca sunt. οὐ δι' ἐπαγγελίας idest (si ad verbum reddas;) NON PER ANNVNCIATIONEM. Hoc additum est, vt separaret tragœdiam ab epopœia. Nam hæc (vt ante declaratum est) à tragœdia differt, quia vtitur annuntiatione. Qualis autem sit, dictum est prius non semel, copiose, & apertè. SED PER MISERICORDIAM, & TERROREM. conficiens talium perturbationum PVRGATIONEM. Cum enim tragœdia contineat res lugubres, & atroces; inde enascatur oportet commiseratio, & terror; sicuti risus & lætitiâ ex comœdia quoniam tractat res hilaritatis plenas. Aristoteles lib. octauo Politicorum

» corum, sub finem, ait tribus de causis oportere musice vti; de hac quoque loquitur
» purgatione; his verbis. πλειόνων χάριν χρῆσθαι δεῖ τῇ μουσικῇ. παιδείας, καθάρσεως (τί δὲ λέγομεν τὴν
» κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς, πάλιν δὲ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον) τρίτον δὲ πρὸς διαγωγήν,
» πρὸς ἄνεσίν τε, καὶ πρὸς τὴν τῆς συντονίας ἀνάπαυσιν. In quo loco licet perspicere Aristotelem
de purgatione hac copiosius voluisse loqui; At certè in hoc Libro, qui extat, ne verbum quidem vllum postea; nisi fortè in altero; quem nos suspicamur interisse; de ea, pluribus est locutus. Quomodo autem hæc purgatio fiat, qualisque sit ibidem
» declarat Aristoteles, ὃ γὰρ περὶ ἐνίας συμβαίνει πάθος ψυχὰς ἰσχυρῶς, τοῦτο ἐν πάσαις ὑπάρχει:
» τῷ δὲ ἧττον διαφέρει, καὶ τῷ μᾶλλον. οἷον ἔλεος, καὶ φόβος. ἔτι δὲ ἐνθουσιασμός, καὶ γὰρ ὑπὸ ταύτης τῆς
» κινήσεως κατοκώχιμοί τινές εἰσιν. ἐκ δὲ τῶν ἱερῶν μελῶν ὁρῶμεν τούτους, ὅταν χρήσωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι
» τὴν ψυχὴν, μέλεσι καθισταμένους ὥσπερ ἰατρείας τυχόντας, καὶ καθάρσεως. ταυτὸ δὴ τοῦτο ἀναγκαῖον
» πάσχειν καὶ τοὺς ἐλεήμονας, καὶ τοὺς φοβητικούς. καὶ τοὺς ὅλως παθητικούς, τοὺς δὲ ἄλλους καθόσον ἐπι
» βάλλει τῶν τοιούτων ἑκάστῳ, καὶ πᾶσι γίγνεσθαί τινα κάθαρσιν, καὶ κουφίζεσθαι μεθ' ἡδονῆς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ
» μέλη καθαρτικὰ παρέχει χαρὰν ἀβλαβῆ τοῖς ἀνθρώποις. Planè enim idem contingit iis, qui com
miseratione, & metu detinentur grauissimis animi perturbationibus; vt leuentur, & purgentur cum voluptate; non secus ac deuoti, ac supplices homines, cum carminibus sacris expiantibus animum vtuntur. Sed multò apertius hæc omnia declarat Aristoteles paulóante eodem Lib. vbi ait, Virtutem in nulla alia re consistere, quàm vt homines discant lætari rectè. amare, odisse, nullaque in re magis oportere homines exerceri, quàm; vt assuescant iudicare rectè; & lætari mansuetis, ac probis moribus, laudatisque actionibus. Esse autem in rhythmis, & melodiis Similitudines maximè accedentes ad veram naturam iræ, mansuetudinis, fortitudinis, ac temperantiæ. Præterea assuetudinem dolendi, & lætandi, quæ ex similibus fit; hanc vim habere, vt idem efficiat in veris; quod patet, nam si quis imaginem Socratis, aut Platonis intuens lætatur; necesse est, vt idem multum gaudeat intuitu veri Platonis, & Socratis. Verba, quibus hæc explicantur, putaui apponenda, vt magis vnicuique sint in promptu. ἔτι δὲ ἀκροώμενοι τῶν μιμήσεων γίνονται πάντες συμπαθεῖς, καὶ χωρὶς τῶν
ῥυθμῶν, καὶ μελῶν αὐτῶν; ἐπεὶ δὲ συμβέβηκεν εἶναι τὴν μουσικὴν τῶν ἡδέων, τὴν δ' ἀρετὴν περὶ τὸ χαίρειν
» ὀρθῶς, καὶ τὸ χαίρειν τοῖς ἐπιεικέσιν ἤθεσι, καὶ ταῖς καλαῖς πράξεσιν. ἐστὶ δὲ ὁμοιώματα παρὰ τὰς ἀληθινὰς
» φύσεις ἐν τοῖς ῥυθμοῖς, καὶ τοῖς μέλεσιν ὀργῆς, καὶ πραότητος. ἔτι δὲ ἀνδρείας, καὶ σωφροσύνης, καὶ
» πάντων τῶν ἐναντίων τούτοις, καὶ τῶν ἄλλων ἠθικῶν, μεταβάλλομεν γὰρ τὴν ψυχὴν ἀκροώμενοι τῶν
» τοιούτων. ὁ δὲ ἐν τοῖς ὁμοίοις ἐθισμὸς τοῦ λυπεῖσθαι, καὶ χαίρειν. Et quæ sequuntur. Quòd si quis
» roget, qualis sit Aristotelis sententia de tragœdia. Respondeo, existimare illum; eius recitatione, & inspectione purgari perturbationes has duas, commiserationem, & metum. Dum enim homines intersunt recitationibus; audiuntque & cernunt personas loquentes & agentes ea, quæ multum accedunt ad veritatem ipsam; assuescunt dolere, timere; commiserari; quo fit, vt cum aliquid ipsis humanitus acciderit, minus doleant, & timeant, necesse est enim prorsus, vt qui nunquam indoluerit ob aliquam calamitatem, vehementius posteà doleat, siquid aduersi præter spem acciderit. Adde quòd sepè homines perperàm dolent, ac timent; dum autem poetæ in recitationibus suarum tragœdiarum offerunt personas, ac res dignissimas commiseratione, quasque iure vnusquisque, vel sapiens, extimescat; discunt homines qualia sint ea, quæ iure commiserationem cieant, & luctum, quæque metum incutiant. Postremò auditores, & spectatores tragœdiarum hanc capiunt vtilitatem, quæ prorsus maxima est, cum enim communis sit omnium mortalium fortuna, nullusque sit, qui calamitatibus nō sit subiectus; facilius ferunt homines, si quid aduersi acciderit, eoque se solatio planè firmissimo sustentant, quòd aliis etiam idem accidisse meminerint. De hac re Timocles pulcherimè disseruit, vt refert Atheneus Libr. quinto his verbis. Τιμοκλῆς δὲ ὁ κωμῳδιοποιὸς κατὰ πολλὰ χρησίμην εἶναι λέγων τῷ βίῳ τὴν τραγῳδίαν, φησὶν ἐν Διονυσιαζούσαις

» ὦ τᾶν ἄκουσον, ἤν τι σοι μέλλω λέγειν.
» ἄνθρωπος ἐστὶ ζῷον ἐπίπονον φύσει.
» καὶ πολλὰ λυπηρ' ὁ βίος ἐν ἑαυτῷ φέρει.
» παραψυχὰς οὖν φροντίδων ἀνεύρετο

» ταῦτα. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν
» πρὸς ἀλλοτρίῳ τε ψυχαγωγηθεὶς πάθει.
» μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε παιδευθεὶς ἅμα
» τοὺς γὰρ τραγῳδοὺς πρῶτον, εἰ βούλει, σκόπει,
» ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ὁ μὲν γὰρ ὢν πένης
» πτωχότερον αὑτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
» γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει
» ὁ νοσῶν δὲ μανικῶς, Ἀλκμαίων' ἐσκέψατο
» τέθνηκε τῷ παῖς, ἡ Νιόβη κεκούφικε.
» χωλός τίς ἐστι. τὸν φιλοκτήτην ὁρᾷ
» γέρων τις ἀτυχεῖ, κατίμαθε τὸν οἰνέα
» ἅπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
» ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμενος
» τὰς αὐτὸς αὑτοῦ συμφορὰς ῥᾷον φέρει.

Proclus doctissimus Philosophus in suis quæstionibus poëticis, excerptis ex libro tertio Platonis, de legibus. animaduertit de hæc re magnam esse dissensionem inter Aristotelem, & Platonem. & ideo ipse referens primo Aristotelis sententiam, mox conatur refellere. optimū igitur fuerit, si verba ipsius adscribam; nam explicant locum hūc
» Aristotelis. διὰ τραγῳδίαν, καὶ κωμῳδίαν ἐστὶν ἐμμέτρως ἀποπιμπλάναι τὰ πάθη, καὶ ἀποπληροῦντα οὕ-
» τως πρὸς τὴν παιδείαν ἔχειν, τὸ πεπονηκὸς αὐτῆς θεραπεύσαντας. τοῦτο δ' οὖν πολλὴν καὶ τῷ Ἀριστοτέλει
» παρασχὸν αἰτιάσεως ἀφορμὴν, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῶν ποιήσεων τούτων ἀγωνισταῖς τῶν πρὸς Πλάτωνα λόγων. Confutat autem Aristotelis sententiam Proclus his fermè rationibus. Omne (vt ipse ait) μιμητικὸν variorum morum facilè illabens in audientium animos, cum propter imitationem multiiugem ipsos magnoperè offendat, ac perturbet à recta virtutis via, & institutione, nam qualia fuerint ea, quæ imitatione exprimuntur, necesse quoque est talia effici ea quæ illorum vi impulsa huc & illuc permouentur. Alienissimū autem est, quia virtus est quiddam simplex, & ipsi Deo maximè simile. propterea dicimus maximè excellere τὸ ἕν. Oportet igitur eum, qui assequi voluerit hoc (quod vocamus) simplex, fugere eam, quæ illi contraria est, ποικιλίαν quòd si insit in animis, expurgandi omnino fuerint. Tragœdia igitur, & comœdia, cum variarum rerum sint imitationes, fugiendæ; nam replent vitam iis malis, quæ ex varia imitatio-
» ne proueniūt. καὶ ἐν ταῖς πρὸς τὰ πάθη μετρίαις ἀφοσιώσεσιν, ἕξιν πονηρὰν ἐντίκουσι ταῖς ψυχαῖς,
» καὶ δυσέκνιπτον; τὸ οὖν, καὶ τὸ ἁπλοῦν ἀφανίζεσθαι. ἡ μὲν κωμῳδία τὸ φιλήδονον ἐρεθίζουσα, καὶ εἰς τινὰς
» ἀτόπους ἐξάγουσα, ἡ δὲ τραγῳδία τὸ φιλόλυπον παιδοτριβοῦσα, καὶ εἰς θρήνους ἀγεννεῖς καθέλκουσα. ἑκά-
» τερα δὲ τρέφουσα τὸ παθητικὸν ἡμῶν. Oportet autem τὸν πολιτικὸν διαμηχανᾶσθαι τινὰς τῶν πα-
» θῶν τούτων ἀπεράσεις, sed illæ recitationes, quæ immoderata habent affectuum permotionem, eas affectiones magis excitant, neque vtiles sunt ad purgationem. nam ἀφοσιώσεις (notanda vero hæc verba diligenter, nā ipsa sunt, quæ oppugnant Aristotelis sen-
» tentiam) οὐκ εἰσὶν αἱ ὑπερβολαῖς, ἀλλ' αἱ συνεσταλμέναις ἐνεργείαις σμικρὰν ὁμοιότητα ἔχουσαι πρὸς
» ἐκεῖνα ὧν εἰσιν ἀφοσιώσεις. Si igitur non oportet reddere homines φιλοθρήνους, καὶ φιλογέλωτας, non oportet quoque admittere tragœdiarum, aut comœdiarum imitationem, & recitationem. Duæ autem causæ (vt summatim dicamus) impulerunt Platonē, vt eas reiiceret. Altera quidem διὰ τὸ ποικίλον. Altera verò quia plus nimio perturbationes concitant. debet enim vnusquisque pro virili affectiones animi contrahere. Illa autem, quam sæpe nominamus, ποικιλία intelligitur, cùm imitamur tàm bonos, quàm malos; & continentes, & incontinentes simul, nam Plato non probat ποικιλίαν, quia si poësis respicit ad vtilitatem, & institutionem hominum; nō est necesse imitari vllum, præter bonos, & sapientes viros, nam (vt Proclus ait in quæstione prima) homines suaptè natura gaudent imitatiouibus; et ideò omnes sumus φιλόμιμοι; quod si assuefacti
» fuerimus συνήθεις μιμήμασι ποικίλοις, καὶ παντοδαποῖς, ὁμοιούμεθα αὐτοῖς διὰ τὸ προσπάσχειν, καὶ γινό-
» μεθα ποικίλοι τὰ ἤθη, διὰ τὸ χαίρειν τοῖς ποικίλοις; Est quidem illa ποικίλη imitatio iucundissima; sed non est vtilis institutioni hominum. Sex. Empiricus quoque, vbi de poëtice
» differit, refert eam ab Epicureis improbatā; his verbis. ἀνωφελὴς τῷ βίῳ, καὶ βλαβερωτάτη,

ἐπιτεί

» ἐπιτείχισμα γὰρ ἀνθρωπίνων παθῶν ἡ ποιητικὴ καθέστηκε, καὶ ὥς γέρων γέροντι γλῶσσαν ἡδίστην ἔχει, οὕτως
» εἰ μὲν ἐρωτομανεῖς, καὶ μέθυσαι τοῖς Ἀλκαίου, καὶ Ἀνακρέοντος ποιήμασιν ἀναγινώσκοντες προσεκκαίονται; οἱ δὲ ὀρ-
» γίλοι ἐπιτείνονται, καὶ Ἀρχίλοχον ἀλείπτας ἔχουσι τοὺς περὶ αὐτοὺς κακίας. Verùm idem Sex.
» Empiricus Epicureos refellens ita ait, ἡ ποιητικὴ πολλὰς ἀφορμὰς δίδωσι πρὸς σοφίαν, καὶ εὐ-
» δαιμονίαν δῆλον δὲ ἐκ τοῦ ὄντως κρατίστην, καὶ ἠθοποιὸν φιλοσοφίαν ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς ποιηταῖς γνωμολο-
» γίας τὴν ἀρχὴν ἐῤῥιζῶσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς φιλοσόφους, εἴποτε παραινετικῶς τι λέγοιεν, ταῖς ποι-
» ητικαῖς φωναῖς ὥσπερ σφραγίζεσθαι, τὸ ὑπ᾽ αὐτῶν λεγόμενον. Hæc ita à veteribus philoſophis in vtranque partem, dicta ſunt; quæ diiudicare quidem qualia ſint haud fuerit diffici le;cum præſertim Plutarchus doctè, & ſapienter decreuerit, qualis,quatenus, quandoúe ſit poëſis audienda;aut non audienda.

» λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν, καὶ ἁρμονίαν, καὶ μέλος, τὸ δὲ χωρὶς τῶν
» εἰδῶν τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους.

» Sermonem ſuauem appello, in quo numerus, harmonia,& melos
» ineſt:id verò ſeparatim genere diſtinctum cum metro tantùm quædã
» abſoluantur,quædam rurſum melodia.

Vertit Paccius.dico autem ſermonem ſuauem, in quo numerus, harmonia, & me-
» los ineſt. τὸ δὲ χωρὶς τῶν εἰδῶν. τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. Id verò ſeparatim genere diſtinctum, cum metro quædam abſoluantur, quædam rurſus melodia.In hoc cõtextu Ariſtoteles facit id,quod ſui moris eſt vbique, poſt definitionem declarat quaſdam voces ignotas, oſtenditque quomodo accipiẽdæ ſunt ipſarum ſignificationes. Duo autem declarat. Primum, quod appoſuerat in definitione ἡδυσμένον λόγον; implicitè enim protulerat;explicat igitur; (nam ſub eo latent tria.) harmoniam rhythmũ & melos. Quid per rhythmum intelligat ſatis notum eſt,itidem quid per harmoniã,melos verò diſtinguit hoc loco ab harmonia, quia per id intelligit cantilenas vocaleis. Ego eam dictionem verterem CANTICVM. Sic enim in comediis appellari docet Donatus. Hæc verò omnia adhibebantur in recitatione tragœdiarũ. Secundum,quod appoſuerat in definitione, & videbatur egere declaratione aliqua,
» eſt τὸ χωρὶς ἑκάστου εἰδῶν. Declarat igitur afferens diſtinctionem hanc.τὸ διὰ μέτρων ἔνια μό-
» νον περαίνεσθαι,ἕτερα δὲ διὰ μέλους,Hoc duplici de cauſa videtur dictum; primũ quidẽ propter recitationem totius tragœdiæ;ſeparatim enim fit;ſeu (vt ipſius vtar verbis) κατὰ μέρος, ſermone, rhythmo, harmonia,vti paulò antè copioſè expoſuimus. Deinde verò propter chorum tragicum;in quo nonnulla proferuntur voce, & ſermone loquentium;nonnulla cantantur;ſicuti cognoſci poteſt ex Iulio Polluce,vbi differit περὶ χορικῶν ᾀσμάτων,& nos ſuo loco apertè declarabimus.

» Ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

Quoniam verò tota imitatio in actione verſatur.
» Paccius locum hunc non vertit aptè;cum ait.Quoniam verò tota imitatio in actione conſiſtit.nam ſenſus eſt. QVONIAM verò agentes faciunt imitationem. per hos enim intelligit hiſtriones,qui agendo imitationem faciunt in ſcena.

» πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος, εἶτα μελοποιΐα
» καὶ λέξις. ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. λέγω δὲ, λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων
» σύνθεσιν, μελοποιΐαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις,
» πράττεται δὲ ὑπό τινων πραττόντων οὓς ἀνάγκη ποιούς τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος, καὶ τὴν
» διάνοιαν· διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναί φαμεν ποιάς τινας, πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πρά-
» ξεων εἶναι, διάνοιαν, καὶ ἦθος. καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι, καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες. ἔστι δὲ
» τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις. λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων,
» τὰ δὲ ἤθη, καθ᾽ ὃ ποιούς τινας εἶναί φαμεν τοὺς πράττοντας, διάνοιαν δὲ ἐν ὅσοις λέγοντες ἀ-

ποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην. ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ' ἐστὶν μῦθος, ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιία. οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται δύο μέρη ἐστίν, ὡς δὲ μιμοῦνται ἕν, ἃ δὲ μιμοῦνται τρία, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι, καὶ γὰρ ὄψις ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως.

Primum quidem apparatum ipsum, partem Tragœdiæ ponere necesse est, mox melodiam, & dictionem vtpote ex quibus imitationem conficiant: dictionem appello illam quidem metrorum compositionē: melodiam, cuius omnino vis per se ipsa satis apparet. Sed quoniā actionis imitatio est, agiturque ab agentibus quibusdā, quos tum moribus, tum sententia tales esse omnino oportet, sicuti quoque & actiones aliquos tales dicimus: manifestum est harum actionum duas esse causas, sentētiam, & mores: per quas planè vel voti compotes, vel minimè cōpotes omnes fiunt. Ad hæc actionis imitatio fabula est. Fabulam verò rerum ipsam compositionem appello: mores, secundum quos agentes tales esse dicimus: sententiam ex quocunque dicētes vel aliquid declarant, vel mentem propriam aperiunt. Necesse est igitur cuiuslibet tragœdiæ sex esse partes, secundum quas talis esse nuncupetur. Hæ verò sunt, fabula, mores, dictio, sententia, apparatus, melodia. Quarum duæ ad ea pertinent, quibus imitantur: vna tantùm ad id, quo pacto imitantur: cæterà verò tres ad ea, quæ imitantur: præter has nulla. His itaque illorū non pauci partibus (vt sic dixerim) vtuntur. etenim & apparatum totum ipsum continet, mores videlicet, fabulam, dictionem, melodiam, sententiamque similiter.

Paccius vertit, APPARATVM ὅλως κόσμον. omnino rectè. Sed si ad verbum referas, dicas; visionis ornatum. vel ornatum, qui oculis spectatorum inseruit. Idem Paccius vertit. ILLAM quidem metrorum compositionem. Rectius dixeris IPSAM. Vbi verò græcè scribitur. μελοποιΐαν. Vertit MELODIAM. Explicanda nobis est hoc loco Methodus, qua vtitur Aristoteles. videtur igitur vti primùm Methodo resoluente. Deindè verò componente. Tertio loco, definiente. Resoluens progreditur à notioribus, & magis extrinsecis. Sunt autem APPARATVS, MELODIA. Deinceps verò DICTIO SENTENTIA, MORES, FABVLA. Sicuti etiam in Rhetorice, si eodem ordine progrediaris. Sic erunt partes constituendæ, PRONVNCIATIO, MEMORIA, ELOQVTIO, DISPOSITIO, INVENTIO. Singulas autem partes probans, demonstrat ita sese habere. Histriones agunt; & imitātur tribus his, harmonia, saltatione, sermone. Est igitur opus primū apparatu ipso. Deinde MELODIA. Tertio loco. DICTIONE. Sed id quod agunt imitando Histriones, refert veras actiones agentium hominum; hos verò dissimiles inter se esse oportet; tū moribus, tum sententia; seu, vt græci aiunt, διανοίᾳ. Ratio affertur hæc. δεῖ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις ποιάς τινας εἶναι φαμέν. Quarè cum duo sint causæ ex quibus omnes hominum actiones proficiscuntur. τὸ ἦθος. ἡ διάνοια. Necesse est cuiusmodi fuerint mores, & διάνοια; eiusmodi etiam existere actiones; cum verò histriones imitentur agentes; necesse est duas alias constitui partes tragœdiæ, ἦθος scilicet. & διάνοιαν. Et sic per hanc methodum resoluentem iam inuentæ sunt quinque partes. SEXTA est ipsa FABVLA; Cuius ratio ita sese habet. FABVLA cōtinet ipsas res, & actiones actas ab hominibus, quos imitantur histriones; at si illæ non constituantur; imitatio fieri nulla prorsus potest ratione. Definit aūt Fabulā Aristoteles in cōtextu. sic. ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις. Et quoniam Fabula multis modis accipi posse

videbatur,

videbatur,& aliter definiri;declarat per hæc verba,quomodo accipiat poëticæ fabulæ appellationem. λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. Declarat etiam, quomodo accipiat διάνοιαν his verbis. διάνοια δὲ ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην idest. Versatur autem διάνοια in omnibus iis, quæ homines loquentes demonstrant aliquid, vel etiam quoquo modo aperiunt animi sui sententiam. Notandum in hac descriptione διανοίας duo esse dicta ab Aristotele. quia διάνοια partim inest in prudentibus, & sapientibus, partim in stultis,& insipientibus. Sermo qui proficiscitur ἐκ διανοίας sapientum, demonstrandi vim habet; græci ἀποδεικτικὸν vocant. Sermo autem, qui proficiscitur ἐκ διανοίας stultorum aut non valde sapientum; est quoquo modo significans, et ostendens sententiam ipsorũ. Neque vero aliter accepit διάνοιαν libro primo Posteriorum. Colligit verò, postquàm singula declarata sunt & probata, necessariò tragœdiæ partes esse sex. καθ᾽ ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία. nam cum ex his partibus sex conficiatur tragœdia,& ex his sumat essentiam naturamque suam, partes ipsius essentiales vocãtur, sicuti antè dictum est. Sunt autem hæ. μῦθος, ἤθη, λέξις, διάνοια, ὄψις, μελοποιΐα, FABVLA, MORES, DICTIO, SENTENTIA, APPARATVS, MELODIA. Probat verò alia quadam ratione esse sex, per tres videlicet notas illas differentias, quæ in principio libri appositæ fuerunt, & declaratæ. Sunt autem hæ οἷς. ὡς. ἅ. Per primam differentiã scilicet οἷς. quæ instrumentum significat velut quoddam. Per secundam differentiam scilicet ὡς; quæ modum significat, ex quo imitatio diuersitatem sumit. Per tertiam differentiam scilicet ἃ quæ subiectam materiẽ significat, in qua versatur imitatio tragœdiæ. Ex prima differentia duæ existunt partes. APPARATVS, MELODIA. Ex secunda vna pars tantũ. FABVLA. Ex tertia; tres partes. DICTIO, MORES, SENTENTIA. Sed quærat aliquis adhuc & obiiciat; asserẽs, ex his sex partibus, duas esse præsertim, quæ non videntur necessariæ; APPARATVM, & MELODIAM, suapte enim natura tragœdia etiam sine his constat; quia cum in ea insit actionum imitatio, satis est apponere illas quatuor partes reliquas. Sed respondendum puto; duplici modo considerari imitationem tragicam; aut quatenus fit à Poëta scribente; aut quatenus fit ab histrione recitante. Si priore modo cõsideretur, partes esse tantum quatuor; nam ad scriptionem opus est FABVLA, MORIBVS, SENTENTIA, DICTIONE; nulla alia præterea. Si posteriore modo, partes esse necessariò, aut quinque, aut sex. Quinque quidem, si tollatur MELODIA; nam recitari ab histrionibus potest per sermonem; absque MELODIA. Sex autem, si addatur MELODIA. additur verò, quia vsus ita postulat; ideo habet in contextu Aristoteles hæc verba τούτοις μὲν οὖν, οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι. Quare colligi potest ex partibus tragœdiæ maximè essentiales esse quatuor, FABVLAM, MORES, SENTENTIAM, DICTIONEM. Duas minus essentiales, sed ita vocari etiam ipsas; quia ab vsu receptæ sunt APPARATVM, & MELODIAM. Sed Aristoteles ab initio, cũ partes tragœdiæ explicare vellet, dixerat. ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν. Ex quibus verbis apparet intellexisse illum imitationem tragicam, quatenus ab histrionibus exprimitur; & à poëtis effecta vlterius tendens, ad mimos deducitur pronunciãda. His in hunc modum expositis, probat adhuc apertiore ratione, cur totidem, idest sex partes sint. sed pendet ex priore. Quòd tragœdiæ partes sint sex, patet ex vsu; nam vsus obtinuit; vt scenica fieret imitatio ab histrionibus quæ quidẽ fieri non potest sine apparatu. Hoc vero dato, reliqua etiam dari necesse est; donec ad vnum deuentum sit, vltrà quod progredi non est. sic. Apparatus est ad quem, veluti ad finem deducitur imitatio tragica; sed imitatio fit etiam per MELODIAM; Ergo ea secundo loco ponenda post apparatum. Sed eadem imitatio confici non potest, nisi exprimatur per sermonem; sermo autem ex dictionibus fit, Ergo tertium obtinet locum DICTIO. Sed & dictio inanis est, nisi exprimat animi sententiam. ergo quarto loco statuenda διάνοια, seu sententia. Ipsa quoque nulla prorsus fuerit, nisi ex moribus effingatur. quinto igitur loco necesse est ponere, MORES. Sed ex moribus actiões proficiscũtur. Ergo, sexta pars necessariò FABVLA est, quæ nihil aliud est quàm actionis vnius, aut plurium constitutio quædam. Cum igitur, sicuti patet omnia ad apparatum referãtur; dicimus apparatu contineri MELODIAM, DICTIONEM, SENTENTIAM;

MORES, FABVLAM. Hoc declarat Aristoteles, cum ait. καὶ γὰρ ὄψεις ἔχει πᾶν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν. Iam verò siquis adhuc quærat; cũ sint tragœdiæ partes sex. quæ nam omnium sit maxima; & in primis necessaria. Respondet Aristoteles facilè hoc posse cognosci. Sed notandum hoc loco Aristotelem iam redigere ad methodum componentem ea, quæ inuenit per methodum resoluẽtem; vt singula postea ex ordine naturæ definiat, & explicet. Verùm redeo ad priora. Ea secundum ordinem naturæ præcedunt, quæ maxima sunt, & valde necessaria. At einsmodi est FABVLA Ea igitur inter partes maxima est, & omnium maximè necessaria. Quod autem FABVLA maxima sit, multis probat rationibus. Prima est à fine ducta. sic. Finis in omni re maximum quiddam est, vtpote ad quem omnia referuntur, & cuius gratia omnia fiunt. Finis in tragica imitatione est actio, nam tragœdia imitatur actiones; Fabula verò continet actiones, ergo Fabula finis est, & omnium maximum in tragœdia. Obiiciat se hoc loco aliquis, & dicat. Finem tragœdiæ non esse imitari actiones; sed homines ipsos; sicuti patet; sed respondendum putarim; tragœdiam quidem imitari homines, sed non, quatenus homines tantummodo sunt; sed quatenus homines agentes. Rursus dicat quispiam paulò acutior. Non videtur tragœdiæ finis esse, imitari actiones, sed vitam, felicitatem, & infelicitatem hominum potius exprimere. Huic quoque respondendum; Vitam, atque felicitatem hominum ex actionibus pendere; & vt vt aliquis, vel honesta, vel turpia egerit; vocari aut felicem, aut infelicem. Tertio loco alius occurat dicatque; Finem tragœdiæ non esse imitari actiones, sed mores hominum; eos enim vbique exprimere conatur, & huic ita responsum velim, in tragœdia quidem exprimi mores, sed non per se; sed per actiones; nam ex his dignoscuntur posteà mores, quales sint. At non hoc inprimis conatur efficere tragædia; vt mores exprimat, sed imitetur homines agentes; & ideò felices aut infelices, Finis enim (vt Aristoteles ait in contextu) οὐκ ἐστὶ ποιότης, ἀλλὰ πρᾶξις idest non est qualitas, sed actio, nam si finis in tragœdia esset ποιότης; exprimeret nihil aliud, præter habitum; nam habitus qualitas est. Sed habitus per se separatim exprimi non possunt; exprimuntur igitur per actiones; ex quo patet in tragœdia finem esse imitari actiones; non habitum, aut mores. Probatur verò huiusmodi conclusum, sic. In tragœdia habemus perspicere hominem aut felicem, aut infelicem; At felicitas, & infelicitas ex actione pendet; nam pro actionũ genere homines aut felices, aut infelices vocãtur; nõ autẽ ex moribus, nã hi faciũt, vt homines vel tales, vel tales appellentur; exempli causa; à iustitia iustus, à temperantia temperatus, à fortitudine fortis. Sed adhuc apertius locus hic declarari potest; volebat Aristoteles ex ordine primo, qui naturam sequitur, constituere ordinem inter sex tragœdiæ partes, vt eo constituto, de singulis deinceps loqueretur sicuti facit. Sed in constituendo ordine videbatur ambiguum; an primo loco essent collocandi mores, an Fabula; quæ ipsam actionem cõtinet. Sic enim potuisset aliquis insurgens in Arist. sentẽtiã dicere; Mores primũ locũ inter partes tragœdię obtinẽt, quia ex moribus actiones proficiscuntur. Vt igitur tolleret ambiguitatẽ hanc, ait, Finẽ in tragœdia, quod superius in definitione est declaratum, esse imitari actionẽ, vitã, felicitatẽ, seu infelicitatẽ hominũ. Notandũ verò, vt etiã ante diximus, tragœdiæ imitationẽ duplici modo cõsiderari; aut quatenus scenica est, & ab histrionibus agitur, aut quatenus à poëta fit scribente. Si quatenus à scribente poëta intelligas, dicimus primariũ in tragœdia finẽ esse, imitari, habitũ animi, & mores hominum per orationẽ scriptam; ex qua descriptione homines cerni possunt an felices, an verò infelices sint. Si quatenus histrio agens eam refert, sumas. (nam sic semper, dum de ea loquitur Aristoteles, accipit.) dicimus maximum, ac potissimum finem esse ipsam actionem, ex qua homines diiudicantur aut felices, aut infelices. In scriptione & imitatione poëtarũ talis ordo constituitur, si naturam sequaris. MORES, ex quibus FELICITAS, aut INFELICITAS. In actione verò scenica recitatiũ histrionũ, huiusmodi. ACTIO. ex qua FELICITAS. aut INFELICITAS. Sed ille est maximus finis in tragœdia, qui proximè, per se, & statim ac, vt vulgò aiunt, immediatè exprimit felicitatẽ, & infelicitatem; sed si tragœdię imitatio accipiatur, vt agitur in scena, sicuti semper Aristoteles accipit, proximè, & immediatè exprimi

exprimit felicitatem,ſeu infelicitatem ipſa actio. Colligitur ergo in hunc modum res tota. Finis tragœdiæ eſt exprimere homines aut felices,aut infelices;ergo in tragœdia finis eſt ipſa actio non mores,nam hi exprimũt homines,vel tales,vel tales nõ autẽ felices aut infelices; quod tragœdia ſibi proponit ſemper faciendũ in ſua imitatione. Ac ne quis iniiceret ſcrupulũ,quòd ſuperius diximus poëtam exprimere mores,nõ actionẽ;ita intelligi volumus;quod poëta,dum ſcribit,reſpicit ad mores,& homines vel ex horum,vel ex illorum morum formula deſcribit;Non enim me latet, poëtam tragicũ Dramaticè ſcribere, & homines inducere agentes,atque ideò poëtam dici poſſe, exprimere actiones,& res.Sed actio non cernitur in oratione muta tàm apertè, quàm in actione ſcenica;& ſi aliquis legens ſermonem à poëta ſcriptum ſub forma dramatica; videtur ſibi intueri quodammodo homines agentes, ex quo conſequitur ipſum poëtam imitari actionem; ſed occultiore quadã ratione;ſcriptione ſcilicet dramatica. Hæc quæ hactenus à me declarata ſunt, eliciuntur ex his verbis Ariſtotelis.

„ Μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀν-
„ θρώπων ἀλλὰ πράξεων, καὶ βίου, καὶ εὐδαιμονίας, καὶ κακοδαιμονίας. καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία
„ ἐν πράξει ἐστι. καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τίς ἐστιν, οὐ ποιότης. εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη, ποιοί τινες, κα-
„ τὰ δὲ τὰς πράξεις. εὐδαίμονες, ἢ τοὐναντίον. οὐκοῦν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσονται, πράττου-
„ σιν· ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις, ὥστε τὰ πράγματα, καὶ ὁ μῦθος
„ τέλος τῆς τραγῳδίας.

„ Horum verò maximum eſt,rerum conſtitutio:cum non hominum
„ imitatio ſit Tragœdia,ſed actionis,atque vitæ,tum felicitatis,infelici-
„ tatiſue. Quippe felicitas ab actione pendet,finiſque ipſe,actio quæ-
„ dam eſt,non qualitas. Aliqui verò per mores fiunt tales, at per ipſas
„ actiones, ſanè felices vel infelices. Non ergo vt imitentur mores,in
„ actione verſantur: ſed per actiones mores complectuntur. Quapro
„ pter actiones, & fabula, Tragœdiæ finis eſſe dicuntur.

Hæc ita vertit Paccius, vt nihil magnopere videatur eſſe immutaudum. Ego verò verba hæc Ariſtotelis interpretans poſtpoſui,ne.Orationis meæ curſum in tam artificioſa merhodo explicanda cogerer ſæpe interrumpere.

„ τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων ἐστίν. ἄνευ μὲν γὰρ πράξεως, οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία.
„ ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ᾽ ἄν, αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων. ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσὶ, καὶ ὅλως ποιηταὶ
„ πολλοὶ τοιοῦτοι. οἷον καὶ τῶν γραφέων ζεῦξις πρὸς πολύγνωτον πέπονθεν. ὁ μὲν γὰρ πολύγνω-
„ τος ἀγαθὸς ἠθογράφος. ἡ δὲ ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος.

„ Omnium autem maximum,finis eſt,etenim ſine actione Tragœdia
„ quidem fieri non poteſt: ſine moribus poteſt, ſiquidem iuniorum nu
„ paucæ morũ expertes inueniũtur. Tum poëtarum pleriq.tales om-
„ nino ſunt: vt etiam ex pictoribus Zeuxim à Polygnoto differre dici-
„ mus.Polygnotus enim morũ optimus expreſſor fuit: cõtrà Zeuxidis
„ pictura mores minimè referre videbatur.

Innuit Ariſtoteles eum indicandam eſſe verum,vltimũque finem.Ad quem omnia referantur alia. Eiuſmodi verò eſſe fabulam,ſeu actionem; nam cætera eò reſpiciunt, mores etiam ipſi,nam mores non exprimit tragœdia,niſi propter actionem, & fabulam. His declaratis.Conſequitur ſecunda ratio,per quam probat primo loco fabulam

constitui debere, non autem mores. Est autem hæc ILLVD. Maximum debet iudicari, & primariũ, sine quo cætera constare non possunt. At fabula, cum sit finis tragœdiæ, est eiusmodi censenda; non autem mores; est igitur omnium partium prima, ac maxima. Quòd eiusmodi sit, probat hac ratione. Sine moribus tragœdia constare potest; sine fabula autem & actione non potest. Quod sinè moribus constet, (nam hoc erat probandum) probat adhuc. Sic. ἄνευ γὰρ πράξεως οὐκ ἂν γένοιτο τραγῳδία, ἄνευ δὲ ἠθῶν γένοιτο ἄν. αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσὶ καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι. Probationis summa est. Recentiorum poëtarum tragœdiæ ferè omnes carent moribus; & tamen tragœdiarum numero censentur. Nunc videndum breuiter, quid per MORES Aristoteles intelligat in tragœdia, & quæ nam morata, quæ verò non morata dicatur. MORES paulò antè ita definiuit Aristoteles. ἤθη sunt καθ' ἃ ποιούς τινας εἶναί φαμεν τοὺς πράττοντας. Nec multò post his verbis, & apertius; ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον, ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων, διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων. Est autem προαίρεσις in hominibus electio à recentioribus vocata, quæ facit, vt hoc eligant, vel illud fugiant. de hac sæpe mentio fit in Ethicis, & in ipso statim initio Libri primi, ab Aristotele. est enim veluti fundamentum quoddã, seu fons omniũ humanarum actionum. πᾶσα προαίρεσις ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ, διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθόν, οὗ πάντα ἐφίεται. Orationem igitur moratam intelligit Aristoteles, in qua appareret expressa illa προαίρεσις. Aristoteles quoque Libro Rhetoricorum tertio, vbi de narratione loquitur, ait. Narrationem debere esse valde moratam, & refertam affectionibus animi diuersis, id autem esse facilè factu, quid sit illud, quod moratam efficiat orationem. Patet verò Mathematicorum orationem non esse moratam, quia cum in ea non insit τὰ ἠθικά, nullam potest præse ferre προαίρεσιν. Oratio quoque demonstratoria (ἀποδεικτικὴν intelligo) & Enthymematibus contexta crebris, quali vtũtur oratores. Morata autem oratio (vt eodem loco tradit Aristoteles) conficitur ex iis rebus, quæ hominum mores consequi solent, vt si dicas. Ille ambulans vociferatur. His enim verbis significatur homo audax, & agrestis. Morata quoque oratio est; in qua aliquis aut ratione, aut cupiditate ductus exprimitur; vt si dicas, aut potius exprimas aliquem lucri causa omnia agentem; illum verò honestatis gratia. Morata præterea oratio est, cum in narratione signa aliqua omnibus nota afferuntur; vt, ore personabat; intonabat, voce minitabatur, manus concutiebat, nam hoc exemplũ refert ex Aeschine Aristoteles Lib. tertio Rhetor. Vel cum clàm aliquid significamus, exempli causa, si dicas illum expalluisse, hunc rubore suffusum. Poëmata igitur, in quibus talis oratio est, quæ mores exprimat diuersorum hominum, morata dicuntur; in quibus verò non inest, ea non sunt morata dicenda. Mores in poëmate, vt aptè exprimantur, quatuor seruãda sunt. Sed de his pòstea suo loco copiose. Dionysius Halicarnasseus in suis Rhet. reprehendit tùm eos, qui orationem moratam non conficiunt; tùm eos, qui mores non aptè miscent, & inspergunt orationi, his verbis. οἱ μὲν ἠθῶν ἀμοίρους τοὺς λόγους ποιοῦσι, οἱ ὁρμῶντες τοῦ πράγματος ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ ἦθος ὡς πάρεργον τιθέμενοι. οἱ δὲ τοῦ... τὴν κρᾶσιν τῶν ἠθῶν οὐ σπουδαίαν ἔχουσι, & quæ sequuntur. Paulòpost Idem ait. ἀγῶνές εἰσι τῷ ῥήτορι δύο, ὁ τοῦ πράγματος, καὶ ὁ τοῦ ἤθους. πρεσβύτερος δὲ τοῦ ἤθους, καὶ κυριώτερος, καὶ ὡς εἰπεῖν, τῷ ῥήτορι μόνος ὁ τοῦ ἤθους ἀγών ἐστι, τὸ γὰρ πρᾶγμα οἰκείαν ὕλην εἰς χορηγίαν παρέχει. Hæc ille quamuis scripserit de Rhetorica facultate loquens; possunt tamen etiam poëtis magno vsui esse, & similia planè sunt iis, quæ ab Aristotele dicuntur hoc loco, quod verò prolatum est de poëtis: quorum alii morata, alii non morata scribunt poëmata, probat exemplo pictorum Zeuxidis, & Polygnoti, ait enim Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος ἦν. Vertit Paccius. Optimus morum fuit expressor. Sed est sensus. Exprimebat Polygnotus mores bonorum virorum; nam pictores, & proborum, & improborum mores exprimunt. Zeuxidis pictura οὐδὲν (inquit) ἔχει ἦθος, nam exprimebat quidẽ imagines hominum, sed nulla in iis apparebat προαίρεσις. Aristoteles Libro octauo Politicorum Polygnotum vehementer probat; eiusque tabulas spectari vult à bene institutis adolescentibus, quòd incitarẽt ad virtutẽ. Pausonis verò imagines reprehẽdit, his verbis. δεῖ δὲ μὴ τὰ τοῦ Παύσωνος θεωρεῖν τοὺς νέους, ἀλλὰ τὰ Πολυγνώτου, κἂν εἴ τις ἄλλος τῶν γραφέων, ἢ τῶν ἀγαλματοποιῶν ἐστιν ἠθικός.

ἔτι

» Ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις ἠθικὰς, καὶ λέξεις, καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ ποιήσει, ὃ ἦν
» τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία,
» ἔχουσα δὲ μῦθον, καὶ σύστασιν πραγμάτων.

» Si quis præterea ordine moratos sermones, dictiones, sententiasque
» bene formatas afferat, non quidem penitus negocium, quod est ipsius
» Tragœdiæ proprium, assequitur. id quod illa tragœdia multò melius
» præstiterit, quæ talibus vtetur, perinde ac secundo loco necessariis:
» cùm iam fabulam rerumque contextum habuerit.

Consequitur alia ratio, per quam probat, neque mores, neque reliquas partes constituere posse tragœdiam, ex qua re quiuis cognoscere potest, illis in hac methodo nō esse assignandum primū locum. Hac, sicuti diximus, probatione videtur explicare Aristoteles, fabulam non modò anteponendam MORIBVS, sed etiam aliis partibus λέξει, καὶ διανοίᾳ, sic autem sese habet. Ea maiora sunt, priora, ac potiora censenda; quæ maiorem habent vim, ac facultatem conficiendi id, quod est proprium tragœdiæ. Fabula verò hoc magis potest efficere, quàm aut διάνοια, aut λέξις; hæc igitur primo loco iure est collocanda: quòd possit hoc efficere, adhuc tali argumentatione demonstratur. Quamuis aliquis vtatur oratione longa bene morata, intexatque τὰς διανοίας, & λέξεις valdè expolitas, atque exornatas; non tamen confecerit, quod est tragœdiæ proprium. Sed rursus, si quis diuersa vtens ratione, fabulam egregiè componat, & argumentum rerum, & actionum aptè constituat, etiam si aliæ partes abundè non fuerint complexæ, magis hic videbitur confecisse, quàm prior ille, quod est tragœdiæ proprium munus. Ex his facilè perspici potest, quantum Aristoteles tribuat fabulæ, seu argumento,
» nō dissimili ratione libro tertio Rhet. ad Theod. ait, λέξιν plus posse in oratione cōcin-
» nas, ἀντὶ διανοίας, quàm διάνοιαν bene compositam, & aptam, sine dictione ornata, οἱ γὰρ γρα-
» φόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. ἤρξατο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον ὥσπερ πέ-
φυκεν, οἱ ποιηταί, τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν. Verba illa. ἡ καταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη. ita ver-
» tit Paccius, quæ talibus vtetur, perindè ac secūdo loco necessariis. Sed Aristotelis hæc
» est verborum sententia: ea tragœdia, quæ vtetur his magis aliquantò defectis; seu, in
» qua parcius appositæ fuerint reliquæ partes, modo habeat aptā σύστασιν τῶν πραγμάτων,
erit tamen tragœdia. ex quo satis patet, potissimā, primariamque partem tragœdiæ esse fabulam. ῥῆσιν vocat Aristoteles longā narrationem alicuius rei. Lucianus in Menip-
» po quoque cum ait. ῥῆσιν τινὰ μακρὰν ἐπιλέγων, ἣν οὐ σφόδρα κατενόουν. διάνοιαν appellat Aristo-
teles, quam Aristides in libro περὶ λόγου πολιτικοῦ, & Hermogenes in libro περὶ ἰδεῶν ap-
» pellāt γνώμην. λέξιν verò ἀπαγγελίαν. his verbis autem vtitur Aristides: γνώμην λέγω τὸν νοῦν,
» καὶ τὰ ἐνθυμήματα, οἷς ὅτι εὕρισκεται τὰ πράγματα. ἀπαγγελία δὲ αὐτὸ ἡ λέξις, δι᾽ ἧς τὴν γὰρ ἀπαγγέλλεται
» τὰ ἐνθυμήματα. Rursus adnotandum, cum in contextu, ait; μῦθον, καὶ σύστασιν τῶν πραγμάτων
nam. σύστασις τῶν πραγμάτων, est ipsa fabula, quæ complectitur res, de quibus agitur in tragœdia.

» Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα, οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστὶν, αἵ τε περι-
» πέτειαι, καὶ ἀναγνωρίσεις.

» Ad hæc, quibus maximè mortalium animos Tragœdia delectat,
» Fabulæ quidem partes peripetiæ, id est euentus in contrarium, & agni-
» tiones sunt.

Hæc alia est ratio, qua idem probat, quod superius, sic autem sese habet. Ea maxima, & potissima sunt censenda; quibus tragœdia oblectat, voluptatemque affert audientibus, at hæc sunt, fabulæ partes peripetia, et agnitio; quare satis patet vel ex hoc ipso; fa-
» bulam primariam esse tragœdię partem: Omnia, quę insperatum habent euentum, aut
» cōmutationē, homines magnoperę oblectant. quia, vt inquit Aristoteles libro Rhet.

primo ad Theod. καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ. οἷον εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Præterea discere & admirari magna cum voluptate homines solent. hæc verò insunt in agnitione. idem Aristoteles eodem loco ait. καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὸ μανθάνειν, ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν ἐστί, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητὸν, ἐν δὲ τῷ μανθάνειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. Paulò post Aristoteles ipse persequens sigillatim ea, quæ iucunda solent esse, etiam ipsas περιπετείας nominat inter iucunda. his verbis καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων, πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. Qualis autem sit περιπέτεια copiosius etiam, quàm, nunc declarabimus postea suo loco.

Ἔτι σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον δύνανται τῇ λέξει, καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι. οἷον, καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες.

Eius præterea rei signum est, quòd qui conficere aggrediuntur, exactum illud non ante queunt dictione, atque moribus attingere, quàm actiones constituerint. id quod veteres poëtarum fermè omnes facere consueuerunt.

Sensum horum verborum Aristotelis neque intellexisse, neque expressisse satis videtur Paccius; nam ita sese habet. Illud est natura primùm, quod minus sese à principio offert nobis in omni re, sed postremum est, quod nos homines sensu statim percipimus, semper existimandum. Fabulæ verò eiusmodi est constitutio, vt nō primū sese nobis offerat, neque sit in promptu. probat verò hoc tali argumentatione, quæ valde probabilis est. primi illi poëtæ, qui ab initio poëmata scribere cœperunt, poterant quidem orationem effingere politam, et moratā, sed constitutionem rerum, hoc est ipsam fabulam, vt certo quædam esset ordine disposita: non tàm facilè effingere potuerunt. hoc igitur postremum fuit, quod homines effecerunt, paulatim perspicientes, quid rectum, aptumque esset. quo confecto, nihil iam reliquum fuit, quod desiderari ab vllo iure posset. Quod si postremum hoc fuit, quod homines perspicerent, efficerentque. Erit necessariò natura primū. hunc verò ordinem ipse sequi se profitetur ab initio in methodo artis huius scribendæ. Non dissimili ratione vtitur Aristoteles, libro Rheto. tertio; primum natura extitisse ornatam dictionem in oratione, & poëticam; mox cætera inuenta paulatim ab hominibus. his verbis. ἐπεὶ δὲ οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. Poëtæ inquit olim parū graues res tractantes, ac ferè pueriles, excellere tamen videbātur. quòd ornatis vterētur verbis. Dictio illa in cōtextu ποιεῖν. significat poëma scribere, quod superius etiā est à me declaratū. & Arist. libro Rhet. tertio ait. συμβαίνει οὐκ ἔχειν ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνειν εἰς ἡμόνους ποιεῖν. Ἀκριβοῦν est exactè aliquid efficere; idē Arist. lib. Rhet. tertio. ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεως ἐστὶν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν. idest exactè dicere non est necesse. Paulò post. ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν. περὶ δὲ ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Hec ego uerba apposui, etiā si ad id, quod probare uolumus, nō spectant, qua satis uenuste ostendit se de dictione locutum in libris his de Poëtica, quæ omnia extant, & à nobis paulo post suò loco copiose explicantur. Aristoteles quoq. lib. primo de Anima, his uerbis disputationem suā exorditur. τῶν καλῶν, καὶ τιμίων τὴν εἴδησιν ὑπολαμβάνοντες, μᾶλλον δὲ ἑτέραν ἑτέρας, ἢ κατὰ ἀκρίβειαν, ἢ τῷ βελτιόνων τε, καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι, δι' ἀμφότερα ταῦτα τὴν περὶ ψυχῆς ἱστορίαν εὐλόγως ἂν ἐν πρώτοις τιθείημεν quæ dictio ἀκρίβεια magnas excitauit turbas inter Latinos (si modo Latini sunt appellādi) seu recentiores potius barbaros Aristotelis interpretes; nam dum conantur tueri Aristotelem; quem putant dixisse, scientiā de anima, excellere, quid certior sit. Frustra desudant, ac ridiculi sunt, sententia enim Aristotelis est, ideo præstare cæteris scientiam aliquā, tum quia à ueteribus omnibus exacte literis mandata fuerit, quòd in omnium ore uersatur, tum quia res graues, plurimique faciendas, ac præstanteis complectatur. Demosthenes in oratione Olynth: secunda εἰ δὲ τι πταίσῃ, τότ' ἀκριβῶς αὐτῷ πάντα ἐξετασθήσεται.

ἐξχὶ

» Ἀρχὴ μὲν οὖν, καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας, δεύτερον δὲ τὰ ἤθη. παραπλήσιον
» γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς. εἰ γάρ τις ἐναλείψειε, τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ
» ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα.

» Est igitur principium, ac uelut anima Tragœdiæ, fabula: secundo
» verò loco mores: in quo etiã picturæ similis esse apparet, siquis enim
» fucis pulcherrimis tabulam fusim illinat, non æquè sanè delectabit, ac
» si imaginem albo tantum distinxerit.

Postquàm tàm multas rationes attulit, vt probaret Fabulam inter cæteras tragœdiæ partes primum obtinere locum; concludit demum; principium, ac veluti animam tragœdiæ esse Fabulam. Principium ideo dixit, quia, sicuti ex principiis cætera manant, atque existunt; sic ex Fabula tragœdia tota pendet. Non minus verò polita similitudine Fabulam tragœdiæ animã appellauit, nam sicuti anima forma est ipsa, & ἐντελέχεια corporis, ita Fabula forma est, & absolutio quædam ipsius tragœdiæ, & sicuti animal per animam mouetur, ac spirat; ita tragœdia per fabulam viget, spiratque quodam modo. Et sicuti sine anima corpus planè emortuum est, & cadauer fit, ea sublata, ita sine fabula prorsus emortua est, & instar cadaueris, tragœdia; Secundo loco statim post fabulam in methodo hac poëtica. MORES, sunt collocandi, hoc verò etiam probat aptissima similitudine, quæ magnam vim habet ad eam rem probandam; Duciturque à pictoribus, & pictura; quod iam sæpè est ab Aristotele factum, quia his duabus artibus nihil est inter se conuenientius. Ideò Horat. quoque ait.

» Vt pictura poësis erit, quæ si proprius stes,
» Te capiet magis, & quædam si longius abstes.
» Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
» Iudicis argutum, quæ non formidat acumen.
» Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit;

εἰκόνα vertit Paccius, tabulã; Tu rectius dixeris imaginẽ. Sensus autem est, duplex esse picturæ genus; aliud, quod lineamentorũ conformatione tantum constat. Aliud quod est variis coloribus dispersim distinctum; Media inter has pictura est laudanda, quæ neque simplici constat lineamentorum circumductione, neque niminm conspersa est coloribus; sed ita aptè distincta, vt mire spectantes possit oblectare. Primo generi picturę similis est ea tragœdia, quæ fabulam quidem tantum habet aptè compositam, sed reliquis partibus non est admodum ornata, mores enim & dictiones instar in oratione sunt colorum; Alterum genus picturæ comparari potest, cum ea tragœdia, quę moribus, orationisque coloribus sit mirificè conspersa; non tamen distinctè positis, sed dispersim fusis, nullo cum artificio; cum fabula non subsit reliquarum partiũ firmissimum fundamentum; elegans verò, peritusque pictarum imaginum spectator, ac iudex rudem illam lineamentis tantùm quibusdam descriptam alteri anteponet, quòd nimia illa colorum ac fortuita inspersio nullam venustatem habet, aut artificium Sic quoque poëmatum diiudicandorum benè peritus tragicorum; illud existimabit esse laudabilius, quod fabulam habeat aptè constitutam, etiam si cæteris careat ornamentis. Atque sic patet iam, potissimum sibi locum vendicare in tragœdia fabulam; atque in methodo describenda reliquis partibus esse anteponendam. ANNotanda verò illa
» verba τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις. Hæc Cicero vocat pigmenta Libro de Diuinatione
» secundo, cum ait; Aspersa temere pigmenta in tabula oris lineamenta effingere possunt. Hæc autem verba eò libentius adscripsi, quòd simillima sunt iis, quibus vtitur Aristoteles, & si Cicero de fortuita imagine, quæ existit ex colorum, seu pigmentorum conspersione loquitur; Aristoteles verò, de conspersione parum artificiosa. λευκογραφεῖν verò (qua dictione vtitur hoc loco Aristoteles) est alba circunducere lineamenta atque iis, absque vllo pigmento, figuram aliquam effingere.
» Notandus verò Ciceronis locus in Bruto, vbi ait. Intelliges nihil illius lineamentis,
» nisi eorum pigmentorum, quæ inuenta nondum erant, florem, & colorem defuisse,

nam de oratione loquens eadem vſus eſt ſimilitudine, qua vtitur hoc loco Ariſtoteles; mirificeque exprimit verbum illud λευκογραφεῖν. vt facilè videre quilibet poteſt per ſe. Neque verò prætermittendum etiã hoc. (& ſi de ea re ſuperius ſatis locuti fuimus) videri mihi Ariſtotelem, cum vellet oſtendere, omnem tragœdiæ vim eſſe in fabula poſitam; aptè vſum ſimilitudine illa, οἷον ψυχή. Nam & Epicharmus olim (vt ait Cicero ad. Q. Frat. ſcribens) cupiens ſignificare plurimum momenti eſſe ἐν τῷ ἀπιστεῖν protulit ſimilitudinem ductam ab artubus, ſeu articulis in quibus magna vis, roburque corporis totius ineſt; ſic: ταῦτα γὰρ ἄρθρα φρενῶν. Non diſſimili ratione Cicero in oratione pro lege Man. (quod tamen eſt à Demoſth. ſumptum) dixit vectigalia, reip. ciuitatiſque neruos eſſe. Et in Epiſtolis ad Att. cõqueritur ciues Romanos, amiſiſſe omnẽ ſanguinem ſuccumque reip. ſimilitudines hæ à corporis partibus ductæ oſtendunt, quantum in ea re ſit momenti; multò verò magis, cum ψυχὴν tragœdiæ in quit eſſe fabulam, nam (vt idem inquit Ariſtoteles lib. ſecundo de Anima) Eſt autem anima cauſa, principiumq́ue corporis viuentis. Verba Græca ſunt, αἰτία καὶ ἀρχὴ σώματος ζῶντος. Sic igitur, & fabula cauſa principiumq́ue poëmatis eſt.

Ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων,

Itaque actionis imitatio eſt tunc per hanc potiſsimum agentium.

Hæc ita vertit Paccius, ſed apertius dicas ſic. Eſtque imitatio actionis eorum qui agunt per hanc in primis. Alia ratione adhuc conatur probare Ariſtoteles Fabulam anteponendam eſſe Moribus, quæ eſt huiuſmodi. Id in tragœdia primum videtur obtinere locum, quo continetur actio eorum qui agunt, quoſque imitari ſtudet poëta. Sed actio tota fabula ipſa continetur, non moribus; ii enim actionem diſtinguunt potius, atque exornant; Poëta autem in primis exprimere imitando conatur ipſam actionem, qualis fuerit vt intelligant auditores; patet igitur fabulam, quæ actionem complectitur primo loco ſtatuendam eſſe Mores verò ſecundo loco.

Τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δέ ἐστι τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας. οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς.

Tertio ſequitur ſentẽtia. hæc autem eſt poſſe explicare quæ inſtant, atque quadrant: id quod in ſoluta oratione facultatis ciuilis, atque Rhetoricæ proprium munus eſt. ſanè veteres ciuiliter dicentes cõfingebant, noſtri verò rhetoricè.

Poſtquàm multis rationibus ſententiam ſuam confirmans Ariſtoteles, decreuit fabulam moribus eſſe anteponendam, Mores verò ſecundum ſibi vendicare locum; tertium aſsignat τῇ διανοίᾳ nec diſsimili ratione Dionyſius Halic. & Hermogenes in ſuis rhetoricis deſcribẽdis hanc ἔννοιαν, & διάνοιαν vocant Hermogenes Lib. primo περὶ ἰδεῶν ἅπας τοίνυν λόγος ἔννοιαν ἔχει πάντως τινά, ἢ ἐννοίας, καὶ μέθοδον περὶ τὴν ἔννοιαν. paulò poſt ἔστω γὰρ βούλεσθαι ἡμᾶς ποιῆσαι γλυκύτητα. οὐκοῦν. ἔννοιαι μὲν γλυκύτητος αὗται μυθικαί, καὶ αἱ ταύτῃ ὅμοιαι, καὶ ἴσως ἕτεραι. Idem paulò poſt Cap. περὶ σεμνότητος. ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ σεμναὶ μάλιστα μὲν αἱ περὶ θεῶν λεγόμεναι. Et hæc eſt ratio, qua vſus eſt in tradẽdis præceptionibus ornatè ſcribendi Hermogenes, ſicuti ſatis patet in eo Libro. Dionyſius Halicarnaſſ. in libr. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων ait. ἐστὶ τοίνυν πᾶσα λέξις, ᾗ σημαίνομεν τὰς νοήσεις, ἡ μὲν ἔμμετρος ἡ δὲ ἄμετρος ὧν ἑκατέρα καλῆς μὲν ἁρμονίας τυχοῦσα καλὸν ὥσπερ ἐστὶ ποιεῖν τὸ μέτρον, καὶ τὸν λόγον, ἐκπιστέον δέ, καὶ ὡς ἔτυχε ῥιπτουμένη προσαπόλλυσι καὶ τὸ ἐν τῇ διανοίᾳ χρήσιμον. ex quibus ſatis patet omnem dictionem; & orationem accommodari πρὸς τὴν διάνοιαν, ea enim eſt tanquàm fundamentum quoddam totius orationis. Idem paulòpoſt ὥσπερ γὰρ οὐδὲν ὄφελος διανοίας ἐστὶ χρηστῆς, εἰ μή τις αὐτῇ κόσμον ἀποδώσει καλῆς ὀνομασίας. Vtrumque enim requirit ornata oratio, & artificioſa, & διάνοιαν, vt ipſe vocat, χρηστὴν, & καλὴν ὀνομασίαν; De ea igitur agit in præſentia Ariſtoteles, mox acturus de dictione; quæ ipſam ſequitur διάνοιαν;

officium

officium illius est proferre (vt ait Aristoteles.) τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα idest ea quæ in rebus insunt;& quę ipsis rebus conueniunt. Nam Paccius locum hunc non satis expressit, cũ vertit τὰ ἐνόντα, ea, quæ instant. Omnes verò facultates quæ à Græcis vocantur διανοητικαὶ et λογικαί, in eo versantur, vt explicent id quod antè homines habẽt mente comprehensum. Nam διάνοια vis est quædã mentis, quæ componit, diuidit, ratiocinatur, contemplatur, simplicia apprehendit, affirmat, negat, argumentatur, demonstrat. Atq. hinc enascũtur facultates illę, siue artes, quę numero quinq. sunt. à nobis in prooemio libri huius declaratę;& quoniam in oratione alia sunt, quæ significant, alia quæ significantur, idest res, et verba, omnes hę. explicant τὰ ἐνόντα, sicuti patet, nam Demonstratoria, & dialectice arripiunt suas argumẽtationes ab iis, quæ insunt in ipsis rebus; illa quidẽ ab iis, quæ insunt suapte natura, & cũ ipsa materie prorsus sunt coniuncta, nec ab ea separari possunt, Hæc verò ab iis, quæ insunt quidem;& inhærent rebus, sed non necessariò, ac euidenter, probabili verò tantum modo: declarat hoc copiosè Ari-
» stoteles libro primo ὑστέρων ἀναλυτικῶν, cum ait: ἔστι δὲ πᾶς συλλογισμὸς διὰ τριῶν ὅρων, καὶ ὁ μὲν
» δεικνύναι δυνάμενος, ὅτι ὑπάρχει τὸ α τῷ γ διὰ τὸ ὑπάρχειν τῷ β. καὶ τοῦτο τῷ γ. ὁ δὲ στερητικὸς τὴν μὲν
» ἑτέραν πρότασιν ἔχων, ὅτι ὑπάρχει τι ἄλλο ἄλλῳ, τὴν δὲ ἑτέραν ὅτι οὐχ ὑπάρχει. φανερὸν οὖν ὅτι αἱ μὲν
» ἀρχαί, καὶ αἱ λεγόμεναι ὑποθέσεις αὗταί εἰσι. λαβόντα γὰρ ταῦτα οὕτως ἀνάγκη δεικνύναι, οἷον ὅτι τὸ α τῷ
» γ ὑπάρχει διὰ τοῦ β. πάλιν δὲ ὅτι τὸ α τῷ β δι᾽ ἄλλου μέσου. καὶ ὅτι τὸ β τῷ γ ὡσαύτως. κατὰ μὲν οὖν δόξαν
» συλλογιζομένοις, καὶ μόνον διαλεκτικῶς, δῆλον ὅτι τοῦτο μόνον σκεπτέον, εἰ ἐξ ὧν ἐνδέχεται ἐνδοξοτάτων γί-
» νεται ὁ συλλογισμός, ὥστ᾽ εἰ καὶ ἔστι τι τῇ ἀληθείᾳ τῶν α β μέσον, δοκεῖ δὲ μὴ εἶναι, ὁ διὰ τούτου συλλογιζόμενος
» συλλελόγισται διαλεκτικῶς, πρὸς δ᾽ ἀλήθειαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δεῖ σκοπεῖν. ἔχει δὲ οὕτως, ἐπειδὴ ἔστιν ὃ
» αὐτὸ μὲν κατ᾽ ἄλλου κατηγορεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκός. & quæ sequuntur. Hæc igitur sunt, quæ inhærent quidem, sed ita vt veritas ipsius non vlterius pertingat, quàm eò, vt prædicatum inhærere ipsi subiecto, verè aliquo modo, sine reprehẽsione vlla dicere possimus. Ac planius vt locum hunc explicemus per verba illa τὰ ἐνόντα expressit Aristoteles tres illos modos τοῦ ὑπάρχειν simul omnes vna generali voce complexus, de quibus loquitur
» lib. primo προτέρων ἀναλυτικῶν, his verbis. ἐπεὶ δὲ πᾶσα πρότασις ἐστὶν ἢ τοῦ ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐξ ἀνάγ-
» κης ὑπάρχειν, ἢ τοῦ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν. Primus modus continet τὰ ὑπάρχοντα. Secundus modus τὰ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχοντα; Tertius τὰ ἐνδεχομένως ὑπάρχοντα. omnia verò simul dicũtur hoc loco ab Aristotele vno nomine ἐνόντα. necesse est enim, vt omnis nostra oratio aliquid horum explicet, proferatque. & ideò eleganter, atque ingeniose ait hoc loco Aristot. διανοίᾳ explicare τὰ ἐνόντα. Quòd siquis quærat quæ nam sint illa ὑπάρχοντα primi modi, respondeo me prorsus assentiri in hac re sententiæ REMIGII Meliorati Philosophi doctiss. familiaris mei, qui vnus hac nostra ætate dialecticen, quam superiorũ hominum barbaries fædarat, expoliuit, enodauit, ac illustrauit; sicuti omnes sciũt qui illum Patauii, postea Pisis multos annos præclaram eam facultatem interpretantẽ audierunt. is igitur elegantissimè, reiectis aliorum sententiis, ostendit in ea disputatione, quam edidit propositionem inhærentem hoc est περὶ τοῦ ὑπάρχειν eam esse qua vtũtur dialectici. Tertiam vero illam, quæ dicitur περὶ ἐνδεχομένως ὑπάρχειν oratoriæ esse facultatis propriam; nam de secunda nemo ambigere potest. Hæc ille verè, & doctè, sicuti cætera omnia explicasse mihi videtur; Aristoteles quoque libro primo. Top. vbi loquitur περὶ συμβεβηκότος. mox declaraturus, quæ, qualiaque ex eo existant problemata ait; συμβεβηκὸς δέ ἐστιν ὃ μηδὲν μὲν τούτων ἐστί, μήτε ὅρος, μήτε ἴδιον, μήτε γένος. ὑπάρχει δὲ τῷ πράγ-
» ματι, καὶ ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν ὁτῳοῦν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ, καὶ μὴ ὑπάρχειν, οἷον τὸ καθῆσθαι ἐνδέχεται ὑπάρ-
» χειν τινὶ τῷ αὐτῷ, καὶ μὴ ὑπάρχειν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λευκόν, οὐδὲν γὰρ κωλύει ὅτε μὲν λευκόν, ὅτε δὲ μὴ λευ-
» κὸν εἶναι. in his verbis satis patet ambas propositiones, & eam, quæ dicitur τοῦ ὑπάρχειν, &
» eam, quæ dicitur τοῦ ἐνδεχομένως ὑπάρχειν ex accidentibus deduci; sed priorem esse firmiorem; alteram vero imbecilliorem, vtpotè quæ ducitur ex accidentibus, quæ facilè & adesse & abesse possunt; vel quæ modò adsunt, modò absunt. qualia sunt. iacere. stare. sedere. dormire. & quæ his sunt similia; quòd si aliquis dicat poëtam, cum fabulosa sectetur, exprimere quidem τὰ ὑπάρχοντα ἐνδεχομένως. sed non τὰ ὑπάρχοντα simpliciter, neque τὰ ὑπάρχοντα ἐξ ἀνάγκης, respondeo, si hoc verum esset, poëtam loqui tãtum fabulosa. ne illa quidem, quæ dicuntur ἐνδεχομένως ὑπάρχοντα prolaturum fuisse.

Sed prorsus poëta res exponit accommodatè ad persuasionem hominum, & fidem, neque falsa vnquam profert, nisi eo, quo postea declarabimus modo patet igitur verè esse dictũ ab Arist. διάνοιαν in poëtica facultate esse eã, qua proferimus τὰ ἐνόντα omnia, quæ triplici insunt modo, vt declaratum fuit & quoniã alia insunt rebus, alia insunt personis; vtpotè, Socrati, Platoni, Alcibiabi. Dialecticus quidẽ ea tantũ, quæ priore loco dicta sunt cõsiderat; Poëta verò, sicuti etiã orator, & quæ rebus insunt, & quæ personis explicat, ideo addidit Aristoteles καὶ τὰ ἁρμόζοντα. Idem Aristoteles quale hoc sit
» explicauit Lib. Rhetor. tertio his verbis. καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ
» ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει, καὶ ἕξει, λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων, καὶ γυνὴ, ἢ ἀνὴρ,
» καὶ λάκων, ἢ θετταλὸς. ἕξεις δὲ καθ' ἃς ποιός τις τῷ βίῳ, οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες verùm ex his verbis suspicionem aliquis ducens dicat fortasse, non ad διάνοιαν, sed ad alteram partẽ, hoc est τὰ ἤθη pertinere, exprimere τὰ ἁρμόζοντα, quod ipsum etiam affirmat Dionysius Halicar. in suis Rhet. cũ ait, τὰ ἤθη esse, καθ' ἃ τοὺς πρέποντας, καὶ προσήκοντας λόγους περὶ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων ποιοῦμεν τῷ λέγοντι, τῷ ἀκούοντι, καὶ περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος. Respondendum putarim, verum quidem id esse; sed mores nihil exprimere per se, διάνοια enim est, quæ exprimit, & conficit orationem, mores igitur sunt qui diffusi per orationem eam moratam faciunt, & ἁρμόττουσαν, sed oratio exprimitur hæc mo
» rata; per ipsam διάνοιαν, & sic patet, quatenus moratam orationem profert διάνοια, loqui
» ipsam etiam τὰ ἁρμόζοντα. Colligo igitur. διάνοια duplicem conficit sermonem, alium,
» qui verus est, ac necessarius; alium qui verisimilis, & probabilis. τὰ ἐνόντα cum exprimuntur priorem conficiunt. τὰ ἁρμόζοντα alterum. Et quoniam magnam habent affinitatem inter se duæ hæ facultates rhetorice, & poëtice, & vtraque διάνοιαν habet exprimentem τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόζοντα, Aristoteles loquens περὶ διανοίας, quæ in poëtica est facultate, eam declarauit per διάνοιαν, quæ est in rhetorica, conueniunt enim fermè in omnibus rebus; hoc vno differunt, quod hæc vtitur metris, illa soluta oratione, ideò
» Aristoteles in context u ait, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς ῥητορικῆς, καὶ πολιτικῆς ἔργον ἐστί. Duo alia maximi momenti, ac dignissima scitu in paucis his verbis sunt cõsideranda. Primùm quidem quòd coniunctè protulit Politicen, & Rhetoricen, cum ait ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ
» ῥητορικῆς. Politice est ratio, & facultas administrandæ ciuitatis, ad hanc, tanquam ad finem referuntur aliæ multæ facultates, & artes; Declarat hoc Aristoteles Lib. primo
» Ethicorum, sicuti (inquit) ὑπὸ τὴν ἱππικὴν ἡ χαλινοποιητικὴ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τῶν ἱππικῶν ὀργάνων
» εἰσὶν, αὕτη δὲ, καὶ πᾶσα πολεμικὴ πρᾶξις ὑπὸ τὴν στρατηγικὴν, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἄλλαι ὑφ' ἑτέρας, ἐν
» ἁπάσαις δὲ τὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τέλη πάντων ἐστὶν αἱρετώτερα τῶν ὑφ' αὐτά. τούτων γὰρ χάριν κἀ-
» κεῖνα διώκεται. Paulopost δόξειε δ' ἂν τῆς κυριωτάτης, καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ
» πολιτικὴ φαίνεται, τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ποίας ἑκάστους μανθάνειν, καὶ
» μέχρι τίνος αὕτη διατάσσει, ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ ταύτην οὔσας, οἷον στρα-
» τηγικὴν, οἰκονομικὴν, ῥητορικήν. Rhetorice igitur subseruit politicæ, hinc præclarè est ab Aristotele in Rhetoricis ad Theod. Libr. primo dictum, eam esse quoddam παραφυὲς
» τῆς πολιτικῆς, καὶ διαλεκτικῆς. Nec alia ratio adductus ait Cicer. Libr. primo de Inuent. Ciuilis quædam ratio est, quæ multis, & magnis rebus constat; eius magna pars est artificiosa eloquentia, quam Rhetoricen vocant; hinc factum, vt nonnulli, quod scribit Quintil. Libro secundo Capit. decimosexto. Rhetoricen, vocarent ciuilitatem. Ideò Hermogenes vbique profitetur se traditurum præceptiones λόγου πολιτικοῦ, quod etiam Aristides Rhetor apertius facit; nam talẽ ipsius liber præsefert inscri-
» pti onem, sicuti omnes sciunt. Alterum est in illis verbis, οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς
» ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς. Politicè loqui, est accommodatè ad verum, & ad id quod vtile est, æquum, & honestũ, ex legibus dicere; Rhetorice loqui est probabilia sectari sæpè obscurando ea quę vera sunt, & honesta. quasi innuat hoc loco Aristoteles corruptos fuisse mores antiquorum, optimos sua ætate; illi enim singula ita moderabantur, vt vellent in primis rationem haberi æquitatis, & honestatis, illorum igitur auribus inseruientes poëtæ politice personas faciebant loquentes, hoc est, grauiter, castè, verecundè. Sed posteà Rhetoricè magis loqui cœperunt, ridicula, & parum vera proferentes; hinc verò factum, vt tam malè postea audierint oratores, quod apertè demonstrat

demonſtrat Ariſtophanes in Pluto, cum ait. ῥήτορας συκοφάντας, quaſi eodem ordine ſint cenſendi; idem quoque in Nebulis, vbi τοῖν δυοῖν λόγοιν loquitur alterum enim appellat μηδὲν ἀποδιδόντα. Demoſthenes etiam ipſe in oratione in Midiam. diluit crimen oblatũ à Midia, quòd eſſet orator. his verbis. καὶ ῥήτωρ ἐστὶν οὗτος ἴσως ἐμὲ φάσκει λέγειν, ἐγὼ δ' εἰ μὲν ὁ συμβουλεύων ὅσα συμφέρειν ὑμῖν ἡγεῖται, καὶ τοῦτο ἄχρι τοῦ μηδὲν ὑμῖν ἐνοχλεῖν, μηδὲ βιάζεσθαι, ῥήτωρ ἐστίν, οὔτε φύγοιμ' ἄν, οὔτ' ἀπαρνοῦμαι τοὔνομα, εἰ μέντοι ῥήτωρ ἐστίν, οἵους ἐνίους τῶν λεγόντων ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς δὲ ὁρᾶτε, ἀναιδεῖς, καὶ ἐξ ὑμῶν πεπλουτηκότας οὐκ ἂν εἴην οὗτος ἐγώ. Paulò poſt. καίτοι πᾶσι δίκαιον τ' ὄνομα μὲν τοῦτο, ὡς ὄνειδος προσφέρειν ἐμοί, δεῖ, ῥητόρων δὲ ἀξιοῦν σώζεσθαι. Interpres Demoſthenis locum hunc explicans aptè in hanc ſententiam ait, εἰδέναι δὲ πολλὰς οὔσας διαφορὰς ῥητόρων, καὶ τὸν μὲν ὄντα ἀληθῆ ῥήτορα, καὶ πολιτικὸν, τὸν δὲ ἐξ ἐμπειρίας, οἷον βέλτιστα τὸν αἰσχίονα εἶναι, διὰ τοῦτο ἐπισημασίᾳ κέχρηται, καὶ φησὶν, εἰ μὲν ἐκεῖνον λέγει ῥήτορα τὸν συμβουλεύοντα τὰ κράτιστα, τουτέστι τὸν πολιτικὸν δέχομαι τὸ ὄνομα, εἰ δὲ ἕτερον λέγει τὸν πρὸς χάριν δημηγοροῦντα, οὐκ ἂν εἴην ἐκεῖνος ῥήτωρ. Sed redeo ad poëtas. ipſis quoque partim politicè, partim rhetoricè faciunt loquẽtes perſonas, Platonis locus eſt adnotandus lib. III. de Rep. vbi ait, poëtas eos eſſe reiiciẽdos, qui quidpiam loquuntur cõtra leges publicas. Illud Platonis dictum ego ita puto accipiendum. Cum in legibus habeatur ratio virtutum omnium, religionis, æquitatis, veritatis, fortitudinis, pietatis, & honeſtatis, ea poemata non eſſe accipienda, aut probanda, quæ quidpiam referant, aut imitentur, quod ſit aduerſans legibus.

ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον. ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν, ὁποία τις, ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων.

Mos verò talis eſt, quo videlicet qualis voluntas ſit in his rebus, in quibus non ſatis liquet, ſectetur ne quid, an fugiat ipſe dicens, declaratur: quo fit vt ſermones interdum moribus careant.

Sunt autem mores (inquit Ariſtoteles) qui ſignificant, qualis ſit προαίρεσις ideſt electio. Coniunguntur hæc cum ſuperioribus ſic. Inter tragœdiæ partes primum locum obtinet fabula; Secundum mores; Tertium ſententia; Nũc his ita conſtitutis, videtur Ariſtoteles velle apertius declarare, qui ſint MORES, quę ſit SENTENTIA, ſeu διάνοια; vt perſpiciamus quantũ hi ab illa diſtent, & quomodo ἐκ τῆς διανοίας ſermo conficiatur affirmans, & negans; ex moribus autem ſermo fiat moratus, qui diſſimilis priori videtur eſſe. In animis hominum (vt declarat Ariſtoteles libro ſexto Ethicorum; ſub initium ferè) inſunt appetitus, & electio; illam ὄρεξιν, hanc προαίρεσιν vocat; appetitus quidem electionis ipſius principium eſt. electio autem eſt principium actionis; nã nihil aliud eſt electio, quàm, vt idẽ ait eodẽ loco, ὄρεξις βουλευτική, vnde omnis actio emanat. Hinc Cicero lib. I. Offi. ait Animorum duplices ſunt motus, alteri cogitationis, alteri appetitus; cogitatio in vero exquirendo maximè verſatur, appetitus impellit ad agendum. Sed redeo ad rem. virtus, aut vitium ἠθικὸν eſt in electione poſitum, nã ſunt ἕξεις προαιρετικαί. hæc ita refert etiã Cicero lib. I. Off. duplex eſt vis animorũ, & naturæ, vna pars in appetitu poſita eſt, quæ eſt ὁρμὴ græcę, quæ hominem hùc, & illùc rapit; altera in ratione, quæ docet, & explanat, quid faciendum, fugiendumque ſit, Si igitur MORES, aut ex virtute boni, aut ex vitio mali proficiſcuntur, & virtus, ac vitium ſunt habitus τῶν προαιρέσεων ideſt electionis. præclarè eſt hoc loco, & veriſsimè ab Ariſto. dictum; Mores eos eſſe, in quib. ſignificatur qualis ſit electio. Conſequuntur illa verba ἐν οἷς οὐκ ἐστὶ δῆλον, ἢ προαιρεῖται, ἢ φεύγει ὁ λέγων. Duo in his verbis ſunt conſideranda. Primum, cum ait, ſectetur ne aliquid, an fugiat. nam προαίρεσις, cum ſit (vt libro VI. ait Ethic. Ariſt.) ὄρεξις βουλευτική, appetit, decernitque ea, quæ expetit appetitus ipſe, deliberat autẽ, an ſequi, fugere'ue debeat; in appetitu enim duo inſunt hæc. Ideo Ariſtoteles lib. VI. Eth. ait, ἔστι δὲ ἐν ὀρέξει δίωξις, καὶ φυγή. Idem quoque lib. I. Topic. ait loquens de problemate dialectico. πρόβλημα δὲ ἐστὶ διαλεκτικὸν θεώρημα τὸ συντεῖνον ἢ πρὸς αἵρεσιν, καὶ φυγὴν, ἢ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ γνῶσιν. Dionyſius Halicar. in ſuis Rhet. ait; oportere in oratione extare, præter cæteros, vnum aliquod morum genus, cui reliqui ſubſeruiant, vt omnes cognoſcant qualis ſit qui loquitur, quid probet, quod'ue nõ probet: exempli cauſa. ſit

graue,ac feuerum dicendi genus;quod in primis extet vrbanitatem, iracundiam, inuidentiam,lentitudinem, & cæteros mores ita primario illi generi cōmifceri oportet, vt aptè inde omnes dependere videantur.Id verò fieri à Platone, et à Demofthene idē declarat Halicar.Verba autem illius funt hæc. ὥσπερ γὰρ ἐν ψυχῇ δεῖ τὸν λογισμὸν κρατεῖν, ἐν μὲν δὲ καὶ ἐπιθυμίαν τούτῳ ὑπακούειν, καὶ ὅτε γε θυμῷ πράττομεν μετὰ λογισμοῦ θυμοῦσθαι, ὅτε δὲ ἐπιθυμίαις χαριζόμεθα, μὴ ἔργον ἀλογίστως χαρίζεσθαι, οὕτω δὲ δεῖ κἀν τῷ λόγῳ, ἐν μὲν ἦθος ἐκεῖνο τὸ μέγιστον ὥσπερ λογισμὸν ὑποκεῖσθαι τῷ λόγῳ, τὰ δὲ ἄλλα ἐπάγειν τὰ θυμικὰ λέγω, καὶ οἰκτρὰ, καὶ τὰ ἀστεῖα, καὶ τὰ παρὰ καὶ τὰ ἐπίφθονα, καὶ ἀλλήλοις συγκεκραμένα κατὰ τὸν τῆς χρείας λόγον. τοῦτο δὲ ἦθος Πλάτων ὑποθέμενος, καὶ τὰ τῶν σοφιστῶν, καὶ τὰ τῶν πολιτικῶν, καὶ τὰ τῶν δημιουργῶν, καὶ τὰ τῶν μειρακίων, καὶ τὰ τῶν ἀνδρείων, καὶ τὰ ἐλευθέρων ἤθη κατὰ λόγον τούτῳ συνέπλεξε. τοῦτο καὶ Δημοσθένης ὑποθέμενος δι' ὅλου μεγαλοπρεπής ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις, ὁμοίως τι ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς τὸ τοῦ πολιτικοῦ ἦθος ὑποθέμενος, καὶ τὸ τοῦ κολακεύοντος τούτῳ συμπλέκων συναγωνίζεται κατὰ μίμησιν τοῦ Πλάτωνος; Idem Dionyfius Halicar.in difputatione περὶ λόγων ἐξετάσεως. requirit vt in morata oratione extent veftigia τῆς προαιρέσεως huius,de qua hoc loco loquitur Ariftoteles. ait enim. ἀλλὰ γίνεται τὰ μὲν τῶν πρεσβυτέρων ἤθη μαλακώτερα, τὰ δὲ τῶν νεωτέρων ἀκμαιότερα. ὡσαύτως καὶ εἰ ἀγροῖκον λέγοις, καὶ εἰ γυναῖκα λέγοις, καὶ εἰ ἄνδρα, καὶ εἰ υἱὸν ἐνταῦθα τὸ οἰκεῖον πάθος τῆς προαιρέσεως ἐξετάζεται. φιλόσοργος, σκληρὸς, φιλάργυρος, ἀνδρεῖος, ἡ προαίρεσις γὰρ συνέχει τὸ πᾶσι ἤθει. Alterum, quod confiderandumvidetur,eft in illis verbis pofitum. ἐν οἷς οὐκ ἐστὶ δῆλον. nam inter hominum actiones aliæ ita honeftæ,turpes'ue funt;vtiles, inutiles'ue, vt de iis ambigere nullus poffit.vtpotè fi dicas. Patrem alere.patrem perimere.propagare fines.imperii.amicos habere. & quæ his contraria funt. Aliæ funt eiufmodi, vt vel ratione fui, vel ratione alterius ambiguitatem afferant;an fint eligendæ, vel fugiendæ.an hæ magis,quàm illæ eligendæ,aut fugiendæ.vt;oppetere mortē pro patria.diuitem effe fatius fit;an doctū. Hinc apud Ariftotelem lib.1.Rhetor.dantur præceptiones περὶ αἱρετῶν, καὶ αἱρετωτέρων. Hūc igitur refpiciens Arifto.ait hoc in loco. In quibus nō fatis liquet, an quifpiam aliquid fugiat,aut fequatur.Verum,vt propius iam accedamus ad rem;breuiter colligo Arift. fententiam.Facultas poëtica, quatenus verfatur in tragœdia (nam de ea in præfentia loquimur) arripit mores, & efficit orationem moratam,attribuitqúe diuerfis perfonis,quæ dum illam proferunt,hoc fignificant,fe vel aliquid fequi,vel aliquid fugere;ficuti patere poteft per exempla ex tragicis poëtis, quæ ego,quoniam in promptu omnibus effe poffunt,ne longior fim, prætermitto, ALIQVI ENIM SERMONES morati non funt; hoc quale fit,quomodoqúe debeat intelligi,tum ex Arift. lib.III. Rhet. tum ex Dionyf.Halicar.copiosè fuperius declaratum eft.

Διανοία δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι, ὡς ἔστιν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται.

Sententia in his verfatur,quæ quomodo aliquid eft,vel nō eft,oftendunt, vel vniuersè enunciant,

Hæc ita vertit Paccius; fed omnino ita debebant verti.Sententia eft in iis, in quibus homines demoftrant aliquid effe, aut non effe;vel generaliter aliquid declarant, vt docet Ariftot. quantum differret διάνοια à moribus, has attulit explicationes amborum,nequis fortaffe putaret eandem effe διάνοιαν cū moribus. Verbū illud ἀποδεικνύουσιν non temerè profertur ab Ariftotele,nam innuit fermonem ab ipfo vocatum ἀποδεικτικὸν quo vtuntur Demonftratores, eum ex veris,& neceffariis conficientes, ficuti ipfe docet in libris ἀναλυτικῶν ὑστέρων. Sciend um verò omnem fermonem,quo homines vtuntur,vel neceffarius fit,vel probabilis,oriri ἀπὸ τῆς διανοίας,quatenus animæ vis eft quædam, & ideò ita orditur librum fuum Arifto. πᾶσα διδασκαλία, καὶ πᾶσα μάθησις διανοητική. cum verò dixit in contextu Arifto. ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται, fignificauit aliud quoduis genus fermonis,qualis eft probabilis,quo vtuntur dialectici,& Rhetores; qui cum fit falfus,tamen videtur effe verus; & qui fabulofus eft, quo vtuntur fophiftæ,& poëtæ. hi enim omnes non ἀποδεικνύουσι quidem,fed proferunt fermonem ἀπὸ τῆς δόξης, & φαινομένων, ficuti alibi copiosè declarat Arift. Verum de hac re fatis etiā fuperius dictum fuit.hūc redeo ad explicationem διανοίας,quam hoc loco profert Arift.fciendum non

difsimili

dissimili quoque ratione eandem proferri ab eo libro sexto Ethicorum, his verbis,
» ἐστὶ δ' ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφασις, καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις, καὶ φυγή. Paulò post αὕτη
» μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια πρακτική; τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας, καὶ μὴ πρακτικῆς, μηδὲ ποιητικῆς τὸ
» εὖ, καὶ κακῶς, τ' ἀληθές ἐστι, καὶ ψεῦδος, τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον, τοῦ δὲ πρακτικοῦ, καὶ
» διανοητικοῦ ἡ ἀλήθεια ὁμολόγως ἔχουσα τῇ ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. Nec verò me latet διάνοιαν duo signi-
ficare, tùm vim illam, ac facultatem animorũ nostrorum, per quam ratiocinamur, ac colligimus verum, aut falsum; tùm ipsum sensum, ac sententiam, quam proferimus in oratione. Sed hæc significatio ab illa ducitur, itaque Rhetores, & poetæ vsurparunt. Sciendum verò Aristotelem hoc loco διάνοιαν ita definiisse, vt simplex tantum ipsius officium demonstrarit, quod est affirmare, vel negare, aliquid esse, non quidem, quòd ornatior non sit, etiam apud poëtas, sed vt ea ratione distingueret à moribus, altera parte tragœdiæ; Rhetores verò non simplici sub hac tantum forma proferunt διάνοιαν, sed (vt ipsi vocant) ἐσχηματισμένην. hinc apud illos circũferuntur σχήματα διανοίας, nõ enim satis est in Rhetorica facultate docere, quomodo aliquid vel negamus, vel affirmamus; sed alia multa quoq. qua ratiõe ornatius proferri possint, tradi necesse est. hinc Alexan
» der Rhetor Grecus in lib. περὶ σχημάτων ait, nihil aliud esse σχῆμα διανοίας, quàm μετάπλασιν
» διανοήματος ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν πλάττουσα πρὸς τὸ σχηματικώτερον τὴν ἀναγκαίαν διάνοιαν. Appellat necessariã διάνοιαν Rhetor hic doctissimus, quę tãtũ sensa animi effert, sine vllo ornatu. queq. tantum affirmat, aut negat, quo prorsus modo hoc loco descripta fuit ab Aristo. Hinc grauis extitit olim inter Rhetores quęstio. artificióne ipsorũ cõtinerẽtur τὰ σχήματα διανοίας an potius ab ipsa natura proficisceretur omnis sermo ἐσχηματισμένος, quæstionem hanc totã aptè, breuiterq. soluit idẽ Alexander Rhetor, his verbis. εἰ μὴ ἦν διανόημα,
» τὸ μὲν κατὰ φύσιν τὸ δὲ ἐσχηματισμένον, οὐκ ἂν τῶν ἰδιωτῶν οἱ ῥήτορες διέφερον, οὔτ' ἀλλήλων. τοιγαροῦν οἱ
» ἁπλούστεροι, καὶ ἄνευ κόσμου τινὸς μετὰ λόγου λέγοντες, οἱ δὲ ἐναργέστεροι, καὶ οὐ μετ' ἀκοσμίας. δῆλον
» γὰρ ὅτι τοῦ ἰδιώτου ὁ ῥήτωρ τῷ, τοὺς μὲν ἐπ' ὀλίγον, καὶ ἀκαιρότερον, τοὺς δὲ πλεῖον, καὶ κατὰ καιρὸν τοῖς σχή-
» μασι χρῆσθαι. Ex his verbis quis facilè cognoscere potest duplicem esse διάνοιαν, alteram (vt verbis ipsius vtar) κατὰ φύσιν, quam paulò ante vocarat ἀναγκαίαν; alteram ἐσχηματισμένην. Aristoteles igitur hoc loco de priore locutus est, non quidem quòd non maxime egeat altera etiam poëtica ipsa facultas. vt postea suo loco commodius dicemus; sed quia aptius ea ratione visus est sibi posse ostendere, quãtum inter mores, & διάνοιαν esset discrepantiæ; si definitionem ab ipsius primario, ac naturali officio deduxisset.

» τέταρτον δὲ, τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. λέγω δὲ ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι, τὴν διὰ
» τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν. ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν.

» Quarto sermonum dictio, appello autem quemadmodum diximus
» à principio, Dictionem, per verba sensus explicationem, id quod
» in metris æquè ac in soluta oratione eandem vim habet.

Hæc ita vertit Paccius. Sed commodius, & apertius ita verti possunt, nam non satis expressit illa verba. διὰ τῆς ὀνομασίας. Quartum, quod attribuitur sermoni, dictio est; appello autem dictionem, explicationem, seu interpretatiouem eam, quæ fit per prolationẽ nominis alicuius, seu appellationem rei per nomen. Coniunguntur hæc cũ superioribus sic. Postquàm Aristo. tres explicauit partes tragœdiæ, seu totius poëticę ex quibus ipsa suum opus conficit. FABVLAM MORES, SENTENTIAM, quarto loco enumerat dictionem; explicatque qualis sit, qualeque sit ipsius officium. Sic. Dictio est quarto loco statuenda, quoniam, per eam explicantur priores tres partes, definitur autem hoc loco ob Aristotele dictio pulcherrimè, ac doctissimè, cum ait esse
» ἑρμηνείαν διὰ τῆς ὀνομασίας. Hæc quæ vocatur ἑρμηνεία duplex est; aut enim fit per simplicia
» ac disiuncta verba, in quibus neque falsum, neque verum inest. Aut per coniuncta, in
» quibus est illa, quam vocat Aristoteles in Lib. περὶ ἑρμηνείας, ἀπόφανσιν, idest Enuncia-
» tionẽ, seu pronunciatum, & proloquium, in quo inest aut verum, aut falsum. Neque alia ratione librum suum inscripsit περὶ ἑρμηνείας. Ideò verò dixit in contextu ὀνομασίαν, quia dictio est, per quam statuitur appellatio vniuscuiusque rei propriæ; hinc lib.

tertio Rhet. ait. τῶν δ' ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δέ, ἀλλὰ κεκοσμημένην τἄλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Idem Aristoteles Libro primo Top. vbi loquitur de propria appellatione θέσεων, καὶ προβλημάτων, ait; σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα, θέσεις καλοῦνται, διαφερέτω δὲ μηδὲν ὁπωσοῦν λεγόμενον, οὐ γὰρ ὀνοματοποιῆσαι βουλόμενοι διείλομεν οὕτως αὐτά, ἀλλ' ἵνα μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς τίνες αὐτῶν τυγχάνουσιν αἱ διαφοραί. Ait Aristoteles noluisse se nouam confingere appellationem, hoc enim est ὀνοματοποιῆσαι, reliqua patent. Aristides Rhetor in suis Libris περὶ λόγου πολιτικοῦ dictionem vocat ἀπαγγελίαν, de qua re etiam superius diximus, quia διὰ ταύτης ἀπαγγέλλεται τὰ ἐνθυμήματα. Cum verò Aristoteles in contextu ait, eandem esse vim dictionis in metro, & soluta oratione, ita intelligi debet; tantundem significare dictionem in metro, ac in sermone soluto; nec minus vim suam hic, quàm illic exercere, nam in reliquis partibus dissimilem esse dictionem poëticam, ei, qua vtimur in pedestri oratione, nemo dubitat, & Aristoteles ipse lib. tertio Rhetoricorum declarat, cum ait. ποιητικὴ πρῶτον ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ γοργίου, καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα, τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου, καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί. Idem eodem libro. ἡ γὰρ λέξις ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ' οὐ πρέπουσα τῷ λόγῳ, idest solutæ orationi. Idem paulò post; proprium dictionis esse significare rem aliquam, his verbis declarat. καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι, σημεῖον γάρ, ὅτι ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.

τῶν δὲ λοιπῶν πέντε, ἡ μελοποιία μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. ἡ δὲ ὄψις, ψυχαγωγικὸν μέν, ἀτεχνότατον δέ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς. ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν ἐστίν. ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστί.

Reliquarum verò quinque partium sic Melodia suauissima est, vt spectaculum gratissimum. quod tamen nec artificiosum est, nec ipsius Poëticæ proprium, siquidem Tragœdiæ virtus extra quoque scenam ac sine histrionibus consistit. Ad hæc ars struendorum apparatuum propria magis chorago, quàm poëtis est.

Reliquæ duæ partes tragœdiæ sunt hæ; MELODIA. APPARATVS; quamuis Paccius hoc loco, nescio qua adductus ratione ὄψιν vertat, SPECTACVLVM. sed aptius est, vti etiam superius semper, apparatum vocare. Cum igitur de his duabus nunc loquatur partibus Aristoteles, affert, sicuti mihi videtur, quatuor conclusa. seu decreta. Primum est, quòd μελοποιία sit μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. Vertit Paccius, quòd melodia suauiss. est. Sed notandum est, Aristotelem hic proferre μελοποιίαν, non μέλος, respexit enim (vt opinor) ad ipsam artem; nam μελοποιία est, quæ conficit μέλος, seu μελῳδίαν. Ea igitur est maxima τῶν ἡδυσμάτων idest cætera omnia oblectamenta poëtica superat; respicit verò ad id, quod superius in definitione tragœdiæ dictũ est, λόγῳ ἡδυσμένῳ. Plato lib. III. de rep. ait. τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον λόγου τε, καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. & idẽ eodem libro rursus. μέλος ἐστὶ λόγος ᾀδόμενος. Secundum conclusum est. quòd ὄψις, seu apparatus est quiddam ψυχαγωγικόν: nam ψυχαγωγεῖν est animos allicere, & oblectare; apparatus igitur etsi valde oblectat, non tamen est valde artificiosum quiddam dicendum in tragœdia, sed prorsus ἀτεχνότατον; nam sensus est eorum verborum; prorsus hanc partem artificio poëtæ non concludi; parùmque egere arte, nec spectare ferè ad officium poëtæ, minimeque omnium, poëticæ facultatis esse proprium. Paccii cõuersiones non admodum placent. Poëtica igitur facultas, etiam si requirit ὄψιν seu apparatum minimum tamen artis ponit in hoc efficiendo. Aristoteles lib. III. Rhetoricorũ. καὶ ἐστὶ φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον; nam sicuti in poëtice facultate apparatus minime eget artificio; ita in Rhetorica, pronunciatio, & actio, quæ à natura proficiscitur, nec tradi vllis præceptionibus potest. Nõ dissimili ratione Aristoteles lib. I. Rhet. Argumenta quædã, quibus vtitur orator, vocat ἄτεχνα. atque sic explicat. ἄτεχνα δὲ λέγω ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν, οἷον μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαί. Rursus

artifi-

artificialia, quæ ipse vocat ἔντεχνα qualia sint, declarat, his verbis. ἔντεχνα δὲ ὅσα διὰ τῆς μεθόδου, καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν, ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν. has explicationes siquis referat ad partes tragœdiæ artificiales; & ad apparatū, qui est inartificialis, perhellè cum iis videbit cōuenire. Tertium cōclusum est positum in ratione, & confirmatione superioris. est autem hoc. Quòd tragœdiæ vis tota perspicitur, etiā si tollatur certamen poëtarum, & recitatio histrionum, quæ fit in scena. Verba Græca sunt ἄνευ ἀγῶνος, καὶ ὑποκριτῶν. quo loco sciendum veteres poëtas in Theatro gloriæ causa inter se certare consueuisse recitatione poëmatum. de hac re loquitur Aristophanis interpres in proœmio, his verbis. οἱ μὲν οὖν τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιηταὶ οὐχ ὑπὸ κοινὸν ἀλεθοῦσι, ἀλλὰ παιδείας δι' ἀπ' ἄλλου γινόμενοι ζηλωταὶ τοὺς ἀγῶνας ἐποίουν. Aristoteles quoque ipse lib. III. Rhetoricorum ait, quatenus spectat ad histriones. sic. ἔστι δὲ τοῦτο ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν, καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν, ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν. Idem paulò post de consuetudine certandi in Theatris. ita scribit. τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι, καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτῶν. Ex quibus patet, poetas ipsos sua poëmata recitātes inter se certasse de laude scribēdi poëmatis. mox adhibitos qui histriones recitarent, qui multū sua peritia efficere poterāt, vt laudabile videretur aliquod poëma. Hinc Demosthenes in oratione in Midiam cōqueritur à se calliditate Midiæ abductum Tibicinem, & magistrum saltationis, cuius peritia plurimum nitebatur spes vincendi. his verbis. καὶ τὸν διδάσκαλον διαφθείρων τοῦ χοροῦ, καὶ εἰ μὴ Τηλεφάνης ὁ αὐλητὴς ἀνδρῶν βέλτιστος περὶ ἐμὲ τότε ἐγένετο, καὶ τὸ πρᾶγμα αἰσθόμενος τὸν ἄνθρωπον ἀπελάσας αὐτὸς συγκροτεῖν, καὶ διδάσκειν ᾤετο δεῖν τὸν χορόν, οὐδ' ἂν ἠγωνισάμεθα ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἀδίδακτος ἂν εἰσῆλθεν ὁ χορός, καὶ πράγματ' ἂν αἴσχιστα ἐπάθομεν. Cum igitur ita res sese habeat, vtitur tali probatione Aristoteles. Ea, sine quibus tragœdiæ vis, ac præstantia qualis, quàntaque sit perspicitur, inartificialia sunt. Eiusmodi verò sunt apparatus scenici, & melodia. Nec sanè hoc secus est in Rhetorica facultate, nam oratio scripta oratorum satis vim suam præsefert, etiam si non recitetur in foro, ex quo patet artificiales non esse Rhetorices partes, memoriā, & pronunciationem. Quartum conclusum est. Quòd apparatus omnis potius spectat ad artem σκευοποιοῦ idest eius, qui apparatum scenicum cōficit, vtpotè vestes, aulæa, cothurnos, et reliqua eiusmodi. Paccius nō videtur satis aptè vertisse illam dictionem σκευοποιόν, cùm ait Choragum, nam Choragus. idest χορηγὸς appellabatur à Græcis is, qui sumptum faciebat in ludos. Domosthenes in oratione in Midiam. ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ τῇ Πανδιονίδι φυλῇ τρίτον ἔτος τουτί, παρούσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τὸν ἄρχοντα ἐπικληροῦν ὁ νόμος τοῖς χοροῖς τοὺς αὐλητὰς κελεύει, λόγων καὶ λοιδορίας γιγνομένης, καὶ κατηγοροῦντος τοῦ μὲν ἄρχοντος τῶν ἐπιμελητῶν τῆς φυλῆς, τῶν δὲ ἐπιμελητῶν τοῦ ἄρχοντος, παρελθὼν ὑπεσχόμην ἐγὼ χορηγήσειν ἐθελοντής. Erat igitur σκευοποιὸς is, qui apparatum scenæ conficiebat omnem. Qualem Demosthenes nominat, sed alia appellatione, χρυσοχόον in eadem oratione. his verbis. τὴν γὰρ ἐσθῆτα τὴν ἱερὰν (ἱερὰν γὰρ ἔγωγε νομίζω πᾶσαν, ὅσην ἄν τις εἵνεκα τῆς ἑορτῆς παρασκευάσηται, τέως ἂν χρησθῇ) καὶ τοὺς στεφάνους τοὺς χρυσοῦς, οὓς ἐποιησάμην ἐγὼ κόσμον τῷ χορῷ, ἐπεβούλευσεν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι διαφθεῖραί μου νύκτωρ ἐλθὼν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ χρυσοχόου, καὶ διέφθειρεν, οὐ μέντοι πάντας γε, οὐ γὰρ ἐδυνήθη. His declaratis in hunc modum, hoc loco libet mihi apponere quādam explicationem excerptā ex cōmētario, seu paraphrasi Auerrois, quæ spectat ad superiorem locum, quem exposuimus, vbi Aristoteles Mores, & Sententiam definiebat, ac declarabat; posset enim inijcere scrupulum alicui Aristoteles, quòd bis explicet MORES, & SENTENTIAM. referam aūt ipsius Auerrois verba qualiacūque sunt, aut paulò secius, hoc est minus barbarè, quàm leguntur in paraphrasi, quam habemus, in Latinam linguam conuersam. Postea eliciā sensum. PARS tertia tragœdiæ est dianœa, & hæc est potentia repræsentandi rem sic esse, aut nō sic esse; hoc verò est simile ei, quod conatur efficere Rhetorice per sermonem suasorium; nam idem studet efficere poëtice per sermonem repræsentantem, & imitantem. Et hæc repræsentatio reperitur etiam in sermonibus politicis; nā veteres contenti fuerunt ad firmā-

,, das suas rationes,& inducendas in animos auditorũ, sermonibus politicis,quousque
,, posteriores cœperunt inuenire vias Rhetoricas. Ac differentia inter sermonem poë-
,, ticum incitantem ad credendum, & sermonem poeticum incitantem ad mores. idest
,, moratum, hæc est; nam ille qui moratus est, incitat ad agendum aliquid, aut ad vitan-
,, dum, aut ad fugiendum. Sermo verò qui incitat ad fidem, & persuasionẽ, incitat tan-
,, tũmodo ad credendum, aliquid esse, vel non esse; non autem ad sequendũ ipsum, aut
,, fugiendum, & respuendum. Hæc ille totidem ferè verbis. Videtur autem posteriorũ
verborum, nam priora ad ea, quæ superius dicta sunt, spectant, sensus hic esse; tãtun-
,, dem inter se differre τὰ ἤθη, & διάνοια, vt ex MORIBVS fiat sermo moratus, in quo ex-
primitur aliquis vel sequens, vel fugiens aliquid; ex dianœa autem fiat sermo, vel affir
mans, vel negans aliquid, quem nos audientes vel credimus, vel reijcimus.

,, Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα, ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πρα-
,, γμάτων. ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον, καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστί.

,, His absolutis, deinceps dicendum, qualem omnino esse deceat re-
,, rum contextum. Hoc enim primum, maximumque in Tragœdia est.

,, Vel sic, & fortasse aptius, & apertius. His declaratis, dicamus, qualem oportet esse
,, constitutionem rerum, idest fabulam. idem enim est dicere μῦθον, & σύστασιν τῶν πραγμά-
,, των: nam, sicuti dictum est antè. μῦθος est σύστασις τῶν πραγμάτων, & sic ponit hoc loco
Aristoteles ipsam definitionem, pro eo, quod definitur. Cum hactenus dictum fue-
rit ab Aristotele, quid sit tragœdia, & quot sint ipsius partes, ex quibus conficitur; &
quæ illæ sint, & quo ordine collocandæ, cumque declaratum, primo loco debere col-
locari fabulam, ab ea primùm exorditur, tanquam à primaria, & maxima parte. Has
partes omnes ait Auerroës appellari principia (vtar enim ipsius verbo) existendi, quòd
videlicet ex iis tanquam principiis existant tragœdiæ, libuit apponere verbum hoc,
quia frequens est apud recentiores nostros philosophos, qui barbarè, Auerroem se-
cuti, aut eius interpretes potius, loquuntur.

,, Κεῖται δ' ἡμῖν, τὴν τραγῳδίαν, τελείας, καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχούσης τι μέ-
,, γεθος. ἔστι γὰρ ὅλον, καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος. ὅλον δέ ἐστι τὸ ἔχον ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ τελευτὴν.
,, ἀρχὴ δέ ἐστιν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστὶ, μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι, ἢ
,, γίνεσθαι. τελευτὴ δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πο-
,, λύ, μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. μέσον δὲ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο, καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον.

,, Propositumque semel nobis, Tragœdiam imitationem esse actio-
,, nis perfectæ, totiusque, magnitudinem quidem aliquam habentis, si-
,, quidem & totum datur magnitudine carens, totum verò est, quod
,, principium, medium, atque finem habet. Principium illud esse dici-
,, mus, quod non necessariò post aliud est: contrà posterius aliquod
,, esse, vel fieri natum est, Finem, huic cõtrarium, illud ipsum, quod post
,, aliud natum est esse necessariò, vel plerunque; Medium, quod aliquo
,, posterius, aliquo prius est.

Disputaturus Aristoteles de constitutione rerum, idest de fabula, repetit quædam
autè declarata in definitione ipsius tragœdiæ, quibus innititur, tanquam fundamen-
tis; Sunt autem hæc: primum quidem, tragœdiam actionis esse imitationem. Alterum
,, verò. Actionem illam, quàm imitatur tragœdia, debere esse integram, & absolutam.
Notandum hoc loco apponi dictionem hanc ὅλον, quæ in superiore definitione non
fuerat apposita; nam ibi tantummodo erat dictum τελείας, sed hic altera ponitur, tùm
vt ea, quæ prior est, magis exponatur, tùm etiam, vt quæ dicenda postea sunt, facilius
intelligantur. Totum illud, quod requiritur in tragœdia debet habere magnitudinẽ;
Nam,

Nam,sicuti declarat in contextu Aristoteles,totum quoddam est, quod magnitudi-
nem non habet;declarauimus ante hoc quale sit,sicuti pulex,formica,& eiusmodi, vt
igitur differat ab illo, additur rursus hoc loco. MAGNITVDINEM Habentis. de-
clarat totũ hunc locũ aptè,& ingeniosè Auer.in sua paraph. Verba illius,qualia refert
» interpres,hæc fermè sunt.Oportet vt tragœdia in assimilatione & repræsentatiōe per
» tingat ad finem,ad quem potest pertingere ,secundũ suam naturam,& hoc erit per ali
» qua,quorum vnum est,vt sit ei,quod habeat magnitudinem quandam determinatã,
» per quam fit totum,& completum : totum autem,& completum est id , quod habet
principium,medium,atque vltimum Hæc ille:Definit vero in contextu,quid sit prin
cipium.sic ;ἀρχὴ ἐστὶν ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετ' ἄλλο ἐστί,μετ' ἐκεῖνο δὲ ἕτερον πέφυκεν εἶναι. Hæc
ita vertit Paccius.Principium illud esse dicimus,quod non necessariò post aliud est;
contrà posterius aliquod esse, vel fieri natum est.Sed aptius sic, & apertius verti po-
» tuissent . Principium est, quod ipsum necessariò non est post aliud;post illud autem
» aliud esse contingit.Auerroës hæc ita retulit in sua paraphrasi.Principium est, quod
» ante rem est,nec oportet; vt sit cum iis,quibus est principium.Vltimum est cum eis,
» quibus est vltimũ:neque est ante.Mediũ autẽ est ante ea,& cũ illis. Ipsum ergo mediũ
» inest vtrique extremo;cũ sit mediũ in loco,qui est inter id,quod est ante, & id quod
» est post.omnia hæc Auerrois verba volui adscribere, tùm quia ingeniose uidentur
prolata,& valde exprimat Aristoteles sententiam,tùm quia mihi propositum est velle
omnia,quæ in mutila,ac deprauata conuersione eius paraphrasis intelligi possunt,col
ligere,atque huic nostræ interpretationi inserere, vt videant homines cui vsui, &
adiumento inseruire illa possint,nec prorsus reiiciant.Verba Aristotelis,per quæ de-
finit. VLTIMVM, siue FINEM, sunt hæc. τελευτὴ δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν
» εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης,ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.Hæc ita vertit Paccius. FINEM huic contrarium illud
» ipsum, quod post aliud natum est esse,vel necessariò, vel vt plurimum. Notanda illa
» verba,ἢ ἐξ ἀνάγκης,ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Duplex enim est finis;aut in re,aut in mente & cogi
» tatione nostra,si in re fuerit,semper necessariò vltimus;si in cogitatione nostra, ante
quam aliquid agamus, non vltimus quidem est, sed primus,qui appellatur οὗ ἕνεκα
idest cuius gratia,& quoniam plures sunt res naturales,in quibus finis vltimum lo-
cum obtinet,quàm eę,in quibus ponitur primo loco in cogitatione scilicet agẽtium
hominum,ideò dictum est ab Aristotele ἐπὶ τὸ πολύ.Verba Aristotelis,per quæ explicat
MEDIVM, sunt hæc,μέσον δὲ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο,καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. quæ ita vertit Paccius,
» Medium est,quod aliquo posterius,aliquo prius est.Possent etiam sic aptè verti; Me-
» dium est, quod est post aliud, & post ipsum aliud Aristoteles libro primo Priorum
» ἀναλυτικῶν,non dissimili ratione dixit.μέσον μὲν ἐστὶν,ὃ καὶ αὐτὸ ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλο ἐν τούτῳ ἐστὶ,
» ὃ καὶ τῇ θέσει πρότερον γίνεται.Nam medium est inter duo extrema,& ipsa vtrinque medii,
alterum hinc,alterum illinc partem sibi vendicant. His ita expositis,duo tradit præce
pta Aristoteles,quorum alterum ad ordinem,alterum ad magnitudinem Fabulæ spe-
ctat.Vt enim optima sit rerum constitutio in Tragœdia, duo hæc requiruntur, pri-
mum vt ordinatè omnia collocentur. Deinde, vt magnitudinem habeant decentem.
Primum præceptum inest in vi dictionis illius τελείας καὶ ὅλης positum, sicuti patet;
alterum in illis dictionibus.μέγεθος ἐχούσης. Aristoteles libro Rhetoricorum tertio,vbi
loquitur de periodo in oratione,habet quiddam,quod simillimũ est his verbis, qui-
» bus vtitur nunc in declarando,quid sit ὅλον.ait enim λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν,
» καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὐτὴν; καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον.De principio autem loquitur Aristo-
teles,quod magnitudinis principium vocatur,de quo libro secundo de Cœlo; nã dis-
simile est principio,quod appellatur temporis. Præterea principium hoc,quod quæ-
rimus in fabula est,quod ὅρος ab eo alibi vocatur;nam omne principium est terminus,
quamuis non omnis terminus sit principium,hæc & alia multa afferri in medium pos
sent,sed iam satis patet locus Aristotelis.

» Δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους,μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν, ἄρχεσθαι, μήθ' ὅπου ἔτυχε, τε-
» λευτᾷν. ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις.

Decet autem ritè contextas fabulas minimè temerè vndelibet initium ſumere: nec item temerè vbilibet terminari: vti verò ſemper, ſupradictis partibus.

Hæc ita vertit Paccius;ſed aptius fortaſſe. ſic. Decet igitur (nam ita debet verti locus hic, quia Ariſto. habet in contextu ἄρα, deducitque concluſionem ex prius dictis, huiuſmodi) benè conſtitutas fabulas; minimè vnde ſors tulerit, incipere, neque vbilibet finire, vti verò ſemper prædictis figuris. his verbis continetur prior illa, de qua paulò antè diximus, præceptio, quæ ſpectat ad ordinem. Sic autem ſeſe habet. Quoniã oportet tragœdiam eſſe abſolutam, & totam, ſeu integram, totum autẽ conſtat principio, medio, & fine, oportet ipſam ita eſſe conſtitutam, vt tria illa ſuis locis diſpoſita ac collocata aptè appareant, ex quo cõſequitur, neque vndelibet exordiẽdum, neque vbilibet finiendum. ne media primis, vltima mediis anteponantur; quare maximè conuenit ſeruare prædictas ἰδέας (ſic enim vocat) ideſt formas, ſeu malis dicere partes; principium, ſcilicet; medium, & finem. Habet Auerroes in ſua paraphraſi verba quædam ingenioſè excogitata, & apte prolata ad locum hunc explicandum. Medium eſt, quod componitur ex extremis, & ex quo non componuntur extrema; ex quo colligi poteſt neceſſariò talem in fabulis eſſe ſeruandum ordinem, qualem diximus; nam ſi principium componeretur ex medio, liceret principio anteponere mediũ. & ſic, opinor, iam patet, tota ratio, & præceptio Ariſtotelis de ordine. de quo multa etiã præcepta dat Horatius in ſua de Poëtico & poëtis epiſtola ad Piſones, ſic enim potius vocanda, quàm Ars poëtica.

Ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῶον, καὶ ἅπαν πρᾶγμα, ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν. τὸ γὰρ καλὸν, ἐν μεγέθει, καὶ τάξει ἐστί.

Ad hæc pulchrum ſiue animal, ſiue quodcunque ex aliquibus cõpoſitum, non ordine tantum, verumetiam congruenti magnitudine, conſtare debet, ſiquidem ex, magnitudine ordineq. pulchrum oritur.

Altera præceptio (de qua ſuperius loquebamur) hæc eſt, quæ explicatur ab Ariſtotele, & ſpectat ad magnitudinem; ita autem ſeſe habet. Pulchrum duobus conſtat, ordine, & magnitudine; oportet igitur fabulam præter ordinem, habere etiam conuenientem magnitudinem, probatur hoc ſimilitudine ducta à pulchritudine animaliũ; & omnium rerum, quæ corpore aliquo conſtant. ſic. Sicuti in animantibus decoram, conuenientemque ineſſe oportet magnitudinem, vt pulchra ſint; ita quoque in poëmate; nam omnis pulchritudo eſt non ſolúm ἐν τάξει, ſed etiam ἐν μεγέθει. Ariſtoteles libro tertio Rhet. aliis quidem, ac diuerſis verbis, ſed idem ſignificantibus pulchritudinem deſcripſit. κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν. ἔστι νέου μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον, καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν. Plato quoque in Sympoſio multis in locis corporis pulchritudinem ait eſſe quandam συμμετρίαν coniunctam cum quadam colorum ſuauitate. Symmetria autem vtrumque habet & μέγεθος, & τάξιν. Idem Plato in Sympoſio, vbi loquitur, de pulchritudine Cupidinis, ait illum eſſe aptè compoſitum, & nitidum, quatenus enim aptè compoſitum dixit, ſignificauit ordinem, & magnitudinem; quatenus verò nitidum dixit, ſplendorem, & colorem corporis ſignificauit. Quòd autem à pulchritudine corporum ad pulchritudinem poëmatum ducatur aptè ſimilitudo, eiuſdem Platonis exemplo demonſtrari poteſt, vbi ait in Phædro, oportere orationem omnem, tanquam animal quoddam conſtitui, vt formam, & collocationem partium talem habeat, qualem corpus, quod neque capite, neque pedibus careat; quodque habeat membra ſibimet ipſis, totiq́ue corpori conuenientia, & ſit diſſimilis ei epigrammati, quod de Mida ſcriptum olim fuit. Verba Platonis ſunt hæc. ἀλλὰ τόδε γε οἶμαί σε φάναι ἂν, δεῖν πάντα λόγον ὥσπερ ζῶον συνε-

» συνεστάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὑτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον εἶναι, μήτε ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν, καὶ ἄκρα
» πρέποντα ἀλλήλοις, καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα. ΦΑΙ. πῶς γὰρ οὔ; ΣΩ. σκέψαι τοίνυν τὸν τοῦ ἑταίρου σου
» λόγον, εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως ἔχει, καὶ εὑρήσεις τοῦ ἐπιγράμματος οὐδὲν διαφέροντα ὃ Μίδᾳ τῷ Φρυγὶ ἐπι-
» γέγραπται. Hermogenes quoque lib. primo περὶ ἰδεῶν ait de pulchritudine sermonis lo-
» quens, Platonisque locum hunc referens, sic. κάλλος μὲν τοίνυν τὸ ἐν λόγῳ κυρίως μὲν ἂν εἴη
» τὸ ἐκ πάντων τῶν ποιούντων τὰς ἰδέας αὐτοῦ πάντων, οἷον ἐννοιῶν, μεθόδων, λέξεων, καὶ τῶν λοιπῶν διάρμο-
» στον, καὶ σύμμετρον μετά τινος ἐμφαινομένου δι' ὅλου τοῦ λόγου ποιότητος ἤθους μιᾶς πρεπούσης τῇ ἰδέᾳ,
» καθάπερ ἐν σώματι χρῶμα. Paulò post. ἐπειδὴ γὰρ καθόλου τὸ κάλλος ἐστὶ συμμετρία μελῶν, καὶ μερῶν
» μετ' εὐχροίας, ὁ δὲ λόγος ἐκ τινῶν τούτων ἰδεῶν μεμιγμένος. ταῦτα γὰρ οἷον μέλη, καὶ μέρη ἐστὶν αὐτοῦ, δεῖ
» δήπουθεν, εἰ μέλλοι καλὸς ἔσεσθαι, συμμετρίαν ἔχειν τούτων, ὅ ἐστι διαρμοσίαν, καὶ ἵνα ἐπανθεῖν αὐτῷ οἷον
» εὐχροιαν τὴν ἐμφαινομένην διόλου μίαν τοῦ ἤθους ποιότητα, ἣν δὴ καὶ φύσει τινὸς χρῶμα λόγου ὀνομά-
» ζουσιν. εἰ καὶ τοῦτο (hæc verò in primis adnotanda) ἐστὶ τὸ κάλλος, ὅ μοι δοκεῖ, καὶ ὁ Πλάτων
» εἰπεῖν, φάσκων δεῖν ἔχειν τὸν λόγον κεφαλήν τι, καὶ ἄκρα, καὶ μέσα πρέποντα ἀλλήλοις τι καὶ ὅλῳ σώ-
» ματι, ἀλλὰ μὴ χωλὴν ἐοικέναι βεβλῆσθαι, εἰ καὶ καλὰ εἴη καθ' αὑτά. οὐ γὰρ δύνασθαι ποτὲ οὕτω γενέσθαι
» καλὸν λόγον. Ac plane instar regiæ pulchritudinis, ac formæ debet esse poëma; qualem exprimit Porphyrius in libro de Quinque generalibus vocibus, vbi loquitur de specie. πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. tunc enim accipi debet εἶδος ἐστὶ μορφῆς. quem locũ eò libentius adnotãdum putaui, quia versus ille à Porphyrio sumptus est ex Euripide. quod multi ignorantes, immutare, ac deprauare conati sunt, vt satis omnes sciunt.
» rem totam explicat Athenæus lib. decimotertio his verbis. Ἡρακλείδης ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὴν
» Σπάρτην θαυμάζεται μάλιστα ὁ κάλλιστος, καὶ ἡ γυνὴ καλλίστη, διὸ φασὶ περὶ Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως
» γυναῖκα αὐτῷ καλῶς φαινομένην, ἑτέραν δὲ αἰσχρὰν, καὶ πλουσίαν ὡς ἀπέκλινεν ἐπὶ τὴν πλουσίαν,
» ζημιῶσαι τοὺς ἐφόρους αὐτὸν, ἐπιλέγοντας ὅτι βασιλίσκους ἀντὶ βασιλέων τοῖς Σπαρτιάταις γεννᾶν προ-
» αιρεῖται. Εὐριπίδης τε ἔφη· πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. In quibus verbis, præter lepidam consuetudinis Spartanorum recitationem, licet etiam perspicere iocum suauissimũ, atque ingeniosè prolatum, qui est in illis dictionibus. βασιλισκοὺς ἀντὶ βασιλέων. Ambigi enim potest, dicat ne reges paruos, an basiliscos, qui inter serpentes connumerantur. Verùm (vt redeam ad rem) pulchritudo eiusmodi debet inesse in poëmate, cuiusmodi est antè declarata. Nam alioqui existeret, quale declarat Horatius, monstro simile, cum ait.

» Humano capiti ceruicem pictor equinam
» Iungere si velit & varias inducere plumas Paulò post.
» Vt nec pes, nec caput vni
» Reddatur formæ. Nec verò prætermittendus est Aristotelis locus, qui est libro
» septimo Physicorum, vbi ait ὑγίειαν, καὶ εὐεξίαν ἐν κράσει, καὶ συμμετρίᾳ θερμῶν, καὶ ψυχρῶν τι-
» θεμένην ἢ αὐτῶν πρὸς αὑτὰ τῶν ἐντὸς, ἢ πρὸς τὸ περιέχον, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὰς
» ἄλλας ἀρετὰς, καὶ κακίας. Ecce quomodo Aristoteles ait se ponere pulchritudinem ἐν τῇ
» συμμετρίᾳ, quæ complectitur τάξιν, & μέγεθος, cum sit proportio quædam inter membra media et extrema. Illi verò contraria est à Græcis appellata ἀσυμμετρία. ex qua omnis existit turpitudo, ac deformitas.

» Διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῶον συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς, τοῦ ἀναι-
» σθήτου χρόνου γινομένη. οὔτε παμμέγεθες. οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς
» θεωροῦσι τὸ ἓν, καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας. οἷον, εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῶον.

» Nam sicuti fieri non potest, vt perexiguum omnino animal, pul-
» chrũ appareat, quandoquidem quæ insensibili tempore speculatio fit,
» cõfunditur: pari ratione nec illud, quod omnino sit permagnum. ipsa
» enim speculatio simul fieri non potest: illúdque totũ, & vnum è con-
» templantium consideratione potius elabitur: ceu, si decem millium
» stadiorum esset animal.

Postquàm Aristoteles declarauit magnitudinem requiri in poëmate, eius rei affert

probationem ductam ex ſimilitudine eadem, quæ ſpectat ad animantum corpora. Ac nequis immenſam magnitudinem rurſus putaret à ſe requiri; altera ſimilitudine modum ſtatuere conatur. Deducitur igitur ex his duplex concluſum.ſeu præceptũ, quod ad artificium tragœdiæ ſpectat. Primum eſt huiuſmodi. Rei valde exiguæ, vt potè animalis nullam eſſe pulchritudinem poſſe, quia inſpectio eius momento temporis breuiſsimo fit; ac ſtatim confunditur. Confunditur autem, tùm quia nulla interponitur mora in ſpectando, tùm quia res exiguæ non habent proportionem vllã,
" aut συμμετρίαν, quæ ſpectantibus contemplandi occaſionem & ſingula cum ſingulis cõ
" ferendi præbeat. ἀναισθήτῳ καιρῷ cum ait, id eſſe videtur, quod ita profert Ariſtopha-
" nes in Pluto. ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ. Alterum præceptum eſt. Neque valde magnas res, aut animalia, quæ nimis vaſto, ac immenſo ſint corpore; pulchra eſſe exiſtimanda. quia ſimul inſpectio eorum fieri non poteſt, & ſimul arripi oculis intuentium res magnæ nequeunt. quia illud τὸ ὅλον, & τὸ ἕν ſubterlabitur intuentium oculos, ac mentem; dum ſingulis partibus, quæ per ſe valde magnæ ſunt, inſpiciendis ſunt intenti. Ex his omnibus facilè colligere poſſumus ea pulchritudinem præſeferre, in quibus intueri ſimul licet omnia. hoc eſt magnitudinem totius corporis, & ſymmetriam ſingulorũ membrorum, ex quibus corpus eſt compactũ. Hæc ſicuti alia ſatis aptè explicat Auerroes in ſua paraphraſi. Videat, qui cupit; ne ego cogar tàm multa interſerere, cũ præſertim barbarè in Latinum conuerſa ſint; quòd ſi aliquando interſeram, id planè coactus faciam; vel aptioribus verbis proferre conabor doctiſsimi illius viri ſententiam. Dionyſius Halicar. in ſuis Rhetoricis. vbi dat præcepta τῆς ἀκολουθίας in oratione ſer-
" uandæ ait. τὴν ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν οὐχ ὁρῶμεν, ἥν φησι δεῖν Πλάτων προσθεῖναι τοῖς λόγοις, οὐχ
" ὅλως ὥσπερ ἔτυχε βεβλῆσθαι τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' εἶναι τὸν λόγον ὁμοιότατα σώματι ἐκ κεφαλῆς ἐπὶ πόδας ἔχοντα
" τὰ μέρη, καὶ τὰ μέλη ἀλλήλοις τε πρέποντα, καὶ τῷ ὅλῳ συστήματι τοῦ σώματος. Idem paulò poſt.
" τοῦτον δὲ τὸν ἔλεγχον τοῦ μὴ ἐπίστασθαι τὴν ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν μόνος Δημοσθένης ἐξέφυγε. Verba hæc ego appoſui, tum quia mirificè explicant locum Ariſtotelis; tùm quia ex Platonis Phædro (vti nos ſuperius diximus) videntur eſſe deſumpta. Conſideranda illa ver-
" ba, quibus Ariſtoteles vaſtum corpus ſignificare voluit. οἷον εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῷον, reſpexit enim ad campum, ſeu planitiem, quam iacentia vaſta corpora ſolent occupare. ſicuti veteres in fabulis de Tityo narrarunt. ea verò dictio μυρίων apte poſita ex vſu veterum. Demoſthenes in orat in Midiam. μυριάκις τεθνάναι ἄξιος. Homerus quoque
" οὐδ' εἰ μυρία δοίη. Demoſthenes quoque in oratione περὶ στεφάνου. ait. περὶ τοῦ γε οἱ τῷ ἀδελφῷ
" κεκρίσθαι, τὸ μὲν μυριάκις μυρίων κινδυνεῦσαι παραλείπω. Verùm ipſe Ariſtoteles paulò poſt de hac loquendi forma loquitur, qualis igitur ſit, ſuo loco copioſè dicemus. ſed Paccius omiſit ea verba, quod miror, debent igitur verti, vt ſi animal ſit, quod innumerabilium ſtadiorum planitiem occupet.

" ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον
" εἶναι. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ' εὐμνημόνευτον εἶναι τοῦ μήκους.

" Quapropter ſicut tum in corporibus, tum animantibus magnitu-
" dinem ineſſe decet, eam dico, quam probè oculis vſurpemus: ita & in
" fabulis longitudo inerit, quam quidẽ memoria facile complectamur.

Colligit Ariſtoteles omnia ea; quæ ſuperius dicta ſunt, & ſimilitudinem ductam ab animantibus, & rebus, quæ aut aliqua ſunt magnitudine vaſta, aut mediocri, accommodat ad magnitudinem; & pulchritudinem fabulæ tragicæ. ait enim, quemadmodum igitur in corporibus animantum non vaſtam quidem magnitudinem, ſed tantam eſſe oportet; quanta oculis arripi ſimul commode, ac comprehendi facilè poteſt; atque (vt ipſius vtar verbo) quæ eſt εὐσύνοπτος, ſic in fabulis tantam oportet eſſe longitudinem, quanta facilè memoria poſſit complecti, & (vt ipſius proferã dictionem) ſit εὐμνημόνευτος. Vocamus verò εὐσύνοπτα ea, quæ ſimul eodem tempore oculis perluſtrare poſſumus: Vtitur hac dictione Ariſtot. ſeu Theophraſtus potius (eius enim

eſſe

esse opinor) in libro περὶ χρωμάτων. cum ait. τὰ δ᾽ ἄλλα ἐκ τούτων εὐσύνοπτα. Idem Aristoteles libro tertio Rhet. vbi loquitur de Periodo profert hęc verba, quæ, etiam si superius quoque alia de causa à me apposita fuerunt, rursus adscribentur; quia vtitur hac dictione, & loquitur de magnitudine, sicuti facit etiam hoc loco in Poëtice, ait igitur. λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ᾽ αὑτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. ἡδεῖα δὲ ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθὴς, ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ. Vocat ἀπέραντον infinitum Aristoteles, & quod habet immensam longitudinem, sicuti igitur infinitæ quæ sunt longitudinis prorsus iniucunda sunt; ita quoque valde oblectant ea, quæ mediocria sunt, hæc verò magnopere explicat locum hunc in Poët. sicuti patet. Vocamus autem εὐμνημόνευτα ea, quæ facilè animo complecti possunt, & in memoriam reuocari. Vtitur hac eadē dictione Aristo. in libro περὶ μνήμης, καὶ τοῦ μνημονεύειν, vbi ait καὶ ἔστιν εὐμνημόνευτα ὅσα τάξιν τινὰ ἔχει ὥσπερ τὰ μαθήματα, τὰ δὲ φαύλως, καὶ χαλεπῶς. Ex quibus verbis licet etiam percipere quiddam, quod ad rem nostram spectat; nam si ea sunt εὐμνημόνευτα, quæ ordinem habent, vt Mathemata; nam alia ex aliis theoremata in illis deducuntur; fabula quoque ea facilius inhæret animis, quæ ordinem aptum habuerit; Idem Aristoteles libro tertio Rhetoricorum, vbi reddit rationem, quare periodus non admodum prolixa facilius percipiatur. ait. εὐμαθὴς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος, τοῦτο δὲ ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον, διὸ καὶ τὰ μέτρα πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην, ἀριθμὸν γὰρ ἔχει, ᾧ μετρεῖται. Hæc verba siquis consideret, uideat apertè, quantum lucis afferant huic loco, qui est in Poëtice. Sed vt redeam ad Aristotelis contextum; comparatur τὸ εὐσύνοπτον πρὸς τὸ εὐμνημόνευτον. sic. Sicuti εὐσύνοπτον oculis, ita εὐμνημόνευτον mente comprehenditur, & sicuti τὸ εὐσύνοπτον conuenienti oportet esse magnitudine, vt aptè perspiciatur, ita εὐμνημόνευτον conuenienti longitudine, vt facilius memoria comprehendatur.

Ὁ δὲ μήκους ὅρος πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὴν αἴσθησιν οὐ τῆς τέχνης ἐστίν· εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν τραγῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδραν ἂν ἠγωνίζοντο: ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλο τε φασίν.

Longitudinis autem præfinitio, quantum ad ipsos ludos, planéque ad sensum spectat, minimè artis est. Etenim, si in ludis haberi centum Tragœdias opus fuerit, vtique ad Clepsydram, vt olim non semel factitatum dicunt, haberi poterunt.

Postquam similitudine apta in medium allata probauit Aristoteles oportere fabulam habere conuenientē magnitudinē, seu longitudinem; consequitur iure optimo, vt inquiratur, qualis debeat esse certus quidam terminus eius longitudinis, quæ requiritur in fabula. Et quoniam terminus tragicæ fabulæ alius est artificialis, alius inartificialis, dicendus est, qualis vterque sit; & de quo nobis in primis agendum. Terminus artificialis ille est, qui ipsius poëmatis naturam sequitur; ipsique poëmati insitus est, atque ex ipso deducitur. Inartificialis verò est, qui extrinsecus sumitur à consuetudine certādi in theatricis recitationibus poëmatū. Non alio planè modo, quàm ἄτεχνοι, & ἔντεχνοι dicuntur πίστις ab Aristo. lib. Rhet. 1. de qua re paulò antè alia de causa locuti fuimus. nam in Poëtice terminus inartificialis est, qui sumitur, non quidem ex natura fabulæ, sed extrinsecus, à concertationum, & ludorum cōsuetudine, tùm etiam à sensu eorum, qui audiunt recitationem poëmatum; hic verò non consideratur ab Aristotele, quia ad artem non spectat. Hoc loco adnotanda primùm est consuetudo, quæ olim fuit apud Athenienses, vt poëtæ in theatro inter se de laude certarēt recitationibus tragœdiarum, comœdiarum, aliorumque poëmatum, de qua re etiam si superius locuti fuimus; nonnulla tamen adiiciemus, vt res tota facilius intelligatur. Aeschylum accepimus in ludis, qui celebrabantur ab Atheniensibus, quo tempore Thesei ossa receperant, recitatione tragœdiarū certasse, & victum, præ pudore in Siciliam statim secessisse; vsque adeò magnam laudem in ea re sibi propone-

bant veteres poëtæ. de huiusmodi concertatione mentionem facit paulò post Aristoteles in hoc eodem libello, his verbis. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείνοντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς, qui locus etiam hûc declarat, nam antiqui in concertationibus prolixiores efficere studebant fabulas, quàm res ipsa postulabat, vt plura dixisse viderentur. Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου ait. καὶ ἀνηγορεύσαμεν τὸν στέφανον ἐν τῷ θεάτρῳ Διονυσίοις τραγῳδοῖς καινοῖς, in his verbis patet & nomen ludorum, & genus poëmatis, quo erat concertandum. Idem in oratione in Midiam ait. λέγε τὸν νόμον. Εὐήγορος εἶπεν, ὅταν ἡ πομπὴ ᾖ τῷ Διονύσῳ ἐν Πειραιεῖ, καὶ οἱ κωμῳδοὶ, καὶ οἱ τραγῳδοὶ, καὶ ἡ ἐπὶ Ληναίῳ πομπὴ, καὶ οἱ τραγῳδοὶ καὶ οἱ κωμῳδοὶ, καὶ τοῖς ἐν ἄστει Διονυσίοις ἡ πομπὴ, καὶ οἱ παῖδες, καὶ ὁ κῶμος, καὶ οἱ κωμῳδοὶ, καὶ οἱ τραγῳδοὶ, καὶ ὁ θαργηλιῶν τῇ πομπῇ καὶ τῷ ἀγῶνι μήτε ἐξεῖναι ἐνεχυράζειν, μήτε λαμβάνειν ἕτερον ἑτέρου. Adnotandum etiam illud, cùm ait olim ad Clepsydram recitari consueuisse poëmata tragica; pluresque vno die actas fuisse fabulas concertantium inter se poëtarum, Clepsydra vas erat in quo per instillationem aquæ dinumerabât veteres singulas horas; eo autem plurimum vsi fuerunt etiam in iudiciis publicis, in quibus mos erat accusatori, ac defensori horas præscribere; quod declarat etiam Cic. in Bruto. & Asconius in argumento orationis pro Milone: nam lege Pompeia tres horæ defensori, duæ accusatori datæ fuerunt. Hanc consuetudinē sæpe exprimit Demosthenes in suis orationibus. locus est in primis adnotandus in oratione περὶ παραπρεσβείας. cum ait. ἀνάστα ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω, Plinius in suis epistolis totum hoc institutum improbat. Martialis de eo ita meminit in Epigr. ad Cæcilianum.

Septem Clepsydras magna tibi voce petenti.
Arbiter inuitus Cæciliane dedit.

Apuleius, quàmuis contemnendus linguæ Latinæ author: aptè tamen satis Clepsydram nobis descriptam reliquit his verbis. Accusator quidam ad dicēdum assurgit, & ad dicendi spatium vasculo quodam in uicem coli perforato, ac graciliter fistulato, atque per hoc guttatim defluo infusa aqua ad populū sic orat. Cic. quoque lib. I I. Tuscul. quæst. ait. Cras ergo ad Clepsydram dicemus. Appellabatur autem à veteribus ἡμέρα διαμεμετρημένη, de qua Aeschines in oratione in Ctesiphontem, his verbis loquitur. εἰς τρία μέρη διαιρεῖται ἡ ἡμέρα, ἐγχεῖται γὰρ τὸ μὲν πρῶτον ὕδωρ τῷ κατηγόρῳ, καὶ τοῖς νόμοις καὶ τῇ δημοκρατίᾳ. τὸ δὲ δεύτερον ὕδωρ τῷ τὴν γραφὴν φεύγοντι, τὸ δὲ τρίτον τῇ τιμήσει. Demosthenes quoque in oratione περὶ παραπρεσβείας. ait. οὐ γὰρ ἀγῶνας κενοὺς ὥσπερ δράματα, καὶ τούτους ἀμαρτύρους πρὸς διαμεμετρημένην ἡμέραν αὔριον ἀγωνιῇ, qui locus mirificè declarat hūc in poët. nam illudit Aeschinem, qui ante, cum esset histrio, in huiusmodi se exercebat certaminibus scenicis. Auerroës in sua Paraphrasi locum hunc apertè, & doctè explicat. ait enim: sermones autem Rhetorici, quorum vsus in controuersia est quæ suscipitur contra aduersarios, non habent longitudinem præscriptam secundum naturam; & propterea opus est, vt homines metiantur tempus controuersiæ inter aduersarios, per instrumentum, per quod paulatim aqua distillat, vt mos erat apud Græcos, cum ipsi in causis probandis innriterentur tantùm enthymematibus. Ideo si tragœdia esset in concertatione posita; opus esset in ea spatium temporis eodem modo metiri per distillationem aquæ, aut per aliud quoduis instrumentum sed cum secus fit, oportet ut non tragœdia solum, sed omnia poësis habeat terminum naturalem, qualis est in rebus naturalibus, quæ sunt secundum naturam, quemadmodum enim omnes res, quę gignuntur, quando non impediuntur interuentu aliquo fortuito perueniunt ad magnitudinem præscriptam à natura, sic oportet, vt sese habeat in rebus poëticis:

ὁ δὲ καθ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος, ἀεὶ μὲν ὁ μείζων, μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι, καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος. ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν. ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.

Quæ verò secūdum actionis naturam fuerit, illa quidem semper, quæ longius protrahetur, donec tota simul in aperto sit, in magnitudi

ne

» ne quidem decentior erit. Vt autem simpliciter præfiniamus quan-
» tã esse fabulam vel deceat, vel necesse sit:tunc sanè dicimus legitimũ
» huic forè magnitudinis terminũ, cum siue ad cõmodã fortunã ex in-
» cõmoda, siue ex cõmoda ad incõmodã perpetua serie mutata fuerit.

Hæc ita vertit Paccius. quæ, ne sigillatim reprehendam, partim enim obscurè, par-
tim malè conuersa sunt. apponam hic ego versionem meam, quam multò aptiorem,
» verioremque esse puto. TERMINVS autem rei secundum ipsius'met propriam na-
» turam semper quidem maior, magisque excrescens, donec appareat esse pulchrior; vt
» autem summatim dicam. In quanta magnitudine secundum id quod verisimile, vel
» necessarium est in rebus, quæ deinceps fiunt, contingit in felicitatem ex infelicitate,
» vel ex felicitate, in infelicitatem transmutari; hic ipse est idoneus aptusque terminus
» magnitudinis. Habet Auerroes in sua Paraphrasi quiddam; quod spectat tùm ad hęc,
tùm ad ea, quæ superius dicta sunt, declaranda. eius autem verba paulò secius appo-
» nam, ac se in versione habent Latina. IDEO SI consisteret tragœdia in collatione
» altercantium, egeret mensura temporis, aut per horas ex distillatione aquæ, aut ex
» alia re præscriptas. sed cum aliter sese res habeat, oportuit, vt haberet ars poëtica ter-
» minum naturalem, sicuti se habet in quantitate naturali rerum humanarum natura-
» lium; Quemadmodum enim omnia ea, quæ genita sunt, si non impediantur interuẽ-
» tu rei alicuius cõtrariæ, ad magnitudinem iustam perueniunt à natura præscriptam,
» sic oportet, vt se habeat in sermonibus poëticis, quousque fiat repræsentatio ac mu-
» tatio cõtrarii in contrarium. Hæc ille. Nunc explico contextum Aristotelis. Reiecto
termino tragœdiæ inartificiali, duobus modis conatur Aristoteles præscribere certũ
terminum tragœdiæ. Ac primo quidem modo. sic. Poëma debet tragicum secundum
suam ipsius naturam protrahi, donec excrescens in magnitudinem videbitur esse pul
chrius, ac venustius. demonstrat enim veluti quoddam signum Aristoteles; ex quo
cognoscere possimus, satis'ne ad iustam magnitudinem excreuerit poema, nec ne.
signum est huiusmodi; cum magis, magisque venustum apparebit poëma, potest ad-
huc magis, ac magis augeri; at cum primum illa venustas, decorque deperire cœ-
perit, tunc etiam erit desistendum à scribendo poëmate & finis debebit statim im-
poni, vt deducatur ad exitum: altero modo, & apertiore multò pręscribit Aristoteles
» terminum tragœdiæ. sic. Magnitudo in poëmate tragico tunc iusta fuerit existiman-
» da, cum trasmutatio rerum fieri uidebitur. Transmutatio autem in tragœdia duplex;
» aut ex felicitate in infelicitatem, aut ex infelicitate in felicitatem, qua Aristotelis sen-
tentia satis refellitur (sicuti patet) eorum opinio, qui tragœdiam semper rebus infeli-
cibus, atque aduersis claudi, ad exitúmque deduci debere aiunt. Exemplum mutatio
nis felicitatis in infelicitatem peti potest, etiam me tacente, ex Oedipode tyranno So
phoclis. Exemplum verò mutatę infelicitatis in felicitatem ex eiusdem Sophoclis Ele
ctra; & Euripidis Electra quoque, quamuis melior multò, ac laudatior œconomia est
in Sophoclea. Consideranda illa verba in contextu. κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γι-
» νόμενον, nam progressus totius fabulæ fit aut ex iis, quæ vera sunt, & ita narrantur, vti
» acta fuerunt, nam hęc appellabãtur ἀναγκαῖα in poëtice: aut ex iis, quæ acta quidem ita
non fuerunt, sed probabile est vt dicantur eo modo acta. Verùm de his postea
copiosius.

» Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται. ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ
» γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν, οὕτω δὲ, καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν. ἐξ ὧν μία
» οὐδεμία γίνεται πρᾶξις.

» Vna nanque est fabula; non autem (vt nõnulli putant) si circa vnũ
» aliquem sit. Multa enim, minimèque determinata genere accidunt:
» ex quibus sanè quædam nullum constituunt vnũ. simili ratione vnius
» multæ actiones sunt: ex quibus una nunquam actio fiet.

Fabula antē eſt vna,& ſimplex,non quemadmodum nonnulli putant, ſi circa vnum hominem verſetur,multa enim & infinita genere accidunt, ex quibus aliquando nullum confici poteſt vnum, & ſimplex corpus,ſic etiam & actiones vnius multæ ſunt, ex quibus nulla vnquam,vna,& ſimplex actio fiet.Auerroes in ſua paraphraſi etiam locum hunc doctè videtur mihi interpretari ; apponam igitur verba illius . OPOR-
» TET, vt ars imitetur naturam , videlicet, vt omnia, quæ agit,agat ſecundum vnum
» ſibi propoſitum finem , & ad eum omnia referat. in tragœdia igitur efficiendum eſt,
» vt repræſentatio,& imitatio vnum reſpiciat finem,ideſt, vt per ea vnum tantummo-
» do,quod ſibi ſit propoſitū, efficere ſtudeat.Venuſta enim ea eſt poēmatis ſtructura,
» in qua multarum rerum,quæ ſuperuacaneæ ſint,narratione facta, res longius quàm
» oportet non trahitur,nam videntur nonnulli poëtæ ſæpe in ea re peccare , dum vna
» relicta,ad aliam tranſiliunt rem tractandam.Hæc ille.Conſequitur nunc vt hæc quæ ſunt in contextu declaremus,connectamuſque cum ſuperioribus . Quoniam vti dictum eſt ſuperius tragœdia eſt imitatio actionis integræ,& magnitudinem habentis, conſtareque eam oportet principio,medio,& fine,vnam quoque,ac ſimplicem,maximeque conſentaneam eſſe opus eſt. Et ſic(vt opinor) patet,quomodo ex ſuperioribus deducatur hoc præceptum, valdè enim attentè legenda ſunt,quæ ab Ariſtotele ſcribuntur,& conſideranda in primis eſt ſeries,contextus rerum,quem qui diligenter animaduertit,facilè diiudicare poteſt,an aliquid deſit, nec'ne; Hoc ideò à me dictum eſt in præſentia,quia multos eſſe ſcio,qui hactenus iactarunt nimis etiam fortaſsè liberè libellū hūc eſſe mancū,ac mutilū multis in locis; Ego vt id magnopere nō negem,valde equidem non affirmo verum eſſe, nam integer mihi ferè ſemper viſus eſt intuenti rerum contextum , in quo multum , ſemper laborare coniungendo ſcio Ariſtotelem ſolere. Quòd ſi mancus fuerit , ipſi demonſtrabunt aliquando,ſi poterunt;ego interim ex ipſo rerum contextu inter ſe aptè cohærentium conabor ſemper legentibus oſtendere,vti hactenus feci,libellum hunc integrum eſſe; quòd ſi aliquo loco interruptum videro contextum,non dubitabo etiam ego id affirmare; Hæc eſt igitur ratio ineunda ad totā hanc rem diudiicandam ; cum præſertim omnes manuſcripti libri,quos ego quidem legerim , quatenus ad contextum ſeriemque rerum ſpectat,nullo loco ſint interrupti; Quòd ſi poſthac aliquis extiterit manuſcriptus liber,ex quo cognoſcam aliquando me deceptum , non tàm dolebo de iudicio meo aliquid detractum,quàm lætabor ſtudioſos literarum bonarum tantum cœpiſſe fructus.Sin minus,perſpicient omnes rem aliter ſeſe non habere , multóque indies magis totum hunc laborem noſtrum probabunt,quem maximum planè ſuſcepi,vt quibus rebus poteram , ſtudioſos bonarum artium iuuarem. Verùm de his hactenus , Nunc redeo ad inſtitutum ſermonē noſtrum.Deducitur ex ſuperioribus eiuſmodi præceptum, cuiuſmodi paulò ante expoſuimus , fabulam vnam,ſimplicemque eſſe oportere.Sciendum verò aliquid vnum dici duplici modo;aut cum per ſe eſt ſolum quidpiam, ac ſeparatum à cæteris;aut cum compoſitum quidem eſt ex pluribus , ſed vnum iam confectum eſt ; cuiuſmodi ſunt omnia ea , quæ ex pluribus commiſcentur. Priore illo modo fabula dici non poteſt vna, quia ſi ex vna , ſolaque actione prorſus ab omnibus aliis ſeparata conſtaret ,nimium eſſet breuis, & conciſa ; atque hoc eſſet præter id,quod ante dictum eſt;oportere fabulam habere magnitudinem.Altero igitur modo,fabula dicitur vna,compoſita quidem ex pluribus actionibus,ſed tendentibus ad eundem finē,atque inter ſe ita quadrantibus, vt vna ex pluribus fiat ; Quod attinet ad compoſitionem actionum tragicarum;probatur ſimilitudine ducta à rebus naturalibus.ſic.Naturalium rerum aliæ ſunt;quæ componi inter ſe,& redigi in vnam poſſunt;aliæ,quæ non poſſunt,quia contrariæ ſunt,vel ſic.Res natulares &ſi infinitæ ſunt,redigi tamen poſſunt omnes ad unum genus;non omnes quidem ad vnum,ſed quæ eiuſdem generis ſunt,& inter ſe quadrant,quælibet ad ſeparatum ſuum genus. Hoc enim modo ab Ariſtotele generales illæ decem voces,quæ κατηγορίαι vocantur, conſtitutæ fuerunt;in quibus quidem ea,quæ qualitatis ſunt, ad quantitatem referri non poſſunt,quia ſunt diuerſa,ſic in aliis quoque eodem modo. Nec diſsimilis ratio

eſt

est in actionibus humanis, quas imitantur poëtæ, tàm diuersæ enim sæpè sunt, vt ex pluribus iis vna constitui non possit; Poëta quippè vnam arripit actionem, quam exprimat imitatione, sed non priore modo (vt est antè declaratum) dictam, verùm altero modo, compositam scilicet ex partibus pluribus inter se conuenientibus, & aptis.

» Διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν ἡρακληίδα, καὶ θησηίδα, καὶ τὰ τοι-
» αῦτα ποιήματα πεποιήκασιν. οἴονται γάρ, ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προ-
» σήκειν.

» Quapropter omnes hi peccasse videntur poëtæ, quicunque vel
» Hieracleida, vel Theseida, cæteraque id genus poëmata censinxêre:
» vt qui, vnus cum sit Hercules, vnam quoque ipsius debere esse fabu-
» lam, existimauerunt.

Cum igitur hæc ita sese habeant, patet maximus eorũ error poëtarum, qui putantes fabulam, non quæ vnam simplicemque actionem, sicuti diximus, contineret, sed quæ circa vnam personam versaretur, suum poëma conficiebant ex narratione omnium rerum gestarum, omniumque euentuum ipsius. Refelluntur autem sic. Fabula vna & simplex vocatur, non quæ circa vnam personam versatur, sed quæ circa vnam vnius personæ actionem; Huius rei hæc est ratio. Ab vna enim persona, innumerabiles, ac diuersæ inter se actiones possunt proficisci, quæ, quia propter dissimilitudinẽ, quam habent, cohærere simul non possunt; vnam, simplicemque quam quærimus; nõ constituunt fabulam. Quarè poëtæ illi, qui sua poëmata vocarunt HERACLEIDEM, aut THESEIDEM, perperam ea sic videntur inscripsisse, eò quòd omnes res gestas & Herculis & Thesei illo poëmate complexi fuerunt, quæ cum diuersæ sint, neque simul coniungi possint; vna fabula, vnoque poëmate comprehendi quoque non possunt. Hercules et Theseus viri prestantissimi, ac fortissimi Herôes fuerũt, multaque præclarè gesserunt, quæ à veteribus poëtis decantata fuisse credibile est; nam nullum huiusmodi nostra ætate extat poëma. Videtur boc innuere Isocrates in sua institutione ad Demonicum his verbis ῥᾴδιον δὲ τοῦτο καταμαθεῖν ἔστιν ἔκ τε τῶν ἡρακλέους ἄθλων καὶ τῶν
» θησέως ἔργων, οἷς ἡ τῶν τρόπων ἀρετὴ τηλικοῦτον δόξης χαρακτῆρα τοῖς ἔργοις ἐπέβαλεν, ὥστε μηδὲ τὸν
» ἅπαντα χρόνον δύνασθαι λήθην ποιήσασθαι τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων. Citat Athenæus Ariani ἡρά-
» κλειαν libro tertio, Posset aliquis hoc loco ambigere, Cum Aristoteles veterum poëtarum inscriptiones has, HERACLEIDEM, THESEIDEMque reprehendat, an Vergilius quoque rectè, perperam'ue suum poëma AENEIDA inscripserit? similis enim hęc inscriptio illis esse videtur. Sed ita breuiter respondendum puto. Quamuis inscriptio Vergiliana similiter desinat, & à nomine Aeneæ deducta sit, quoniam tamen in suo poëmate Vergilius vnam tantum, ac simplicem actionem, cuiusmodi superius exposuimus, sibi proposuit explicandam, non plures, inscriptionem illam non posse reprehendi; Non enim est quòd quisquam putet διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον debere improbari; huc enim non respexit Aristoteles, sed potius id quod diximus iam sæpè. Vnam autem esse actionem declarabimus postea, & si satis res tota per se cognosci potest.

» Ὁ δ' Ὅμηρος, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ' ἔοικε καλῶς ἰδεῖν ἤτοι διὰ τέχνην, ἢ διὰ
» φύσιν. ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα αὐτῷ συνέβη. οἷον πληγῆναι μὲν
» ἐν τῷ παρνασσῷ, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ.

Homerum verò, qui vt in aliis etiam excellit, ita in hoc quoque,
» siue id artis, siue naturæ fuerit, oculatissimum fuisse apparet: quando
» quidem Odysseam confingens, non sanè cuncta, quæ Vlyxi accide-
» runt, in eam compegit: verbi gratia: saucium fuisse in Parnaso, & in
» ducum collectione simulasse insaniam.

Postquam Aristoteles præceptionem dedit. Fabulam oportere vnam esse, non quę circa hominem vnum versetur, sed quæ circa vnam actionem tantùm. in quam & si aliæ multæ concurrunt, concurrunt tamen Episodiee, sicuti declarabimus postea, & cum illa ita iunguntur, vt iam diuersæ non sint; sed appareat vna tantum, simplexque actio proponi in toto poëmatę. Postquàm etiam Aristoteles nonnullos poëtas repre hendit, qui Heracleidem & Theseidem scripserant, res gestas Herculis, & Thesei sigillatim narrantes; Homerum laudat, qui optimè οἰκονομίαν, hoc est dispositionem, ordinemque sui poëmatis instituit; Homerus sanè nihil in poëmate pangendo prætermisit, quod vel necessariũ esset, vel decorum, nullusque vnquam post tot secula inuẽtus est, qui ipsum iure vlla in re potuerit reprehendere, adeò, vt norma rectè scribendi poëmata ab eo vno fuerit desumpta à cæteris, qui aut scripserunt, aut artem tradiderunt rectè, aptèque scribendi. Hoc admiratur igitur in Homero Aristoteles, quomodo potuerit id efficere. sed effecit omnino aut per artem, aut per naturam. (nam sic ipse ait ἢ διὰ τέχνην, ἢ διὰ φύσιν) Si ante ipsum alii extiterunt (vt credere par est) poëtæ, fortasse διὰ τέχνην, nam cum ars ex obseruatione constituatur, longo eget tempore, ars enim nihil aliud est, quàm naturæ ipsius diligens quædam obseruatio, sic enim sese habent; ordineque sunt collocata. Natura, inuestigatio, obseruatio; ars. Si ante ipsum nullus extitit poëta, fortasse per naturam, quod multò magis est admirãdum; nihil enim (vt ait Cic.) simul inuentum, & perfectum. Homerus igitur Odysseam scribens non deduxit fabulam ab iis, quæ circa personam vnius versantur, idest Vlyssis; nam cùm multa, & diuersa inter se genere, acciderint Vlyssi, non potuisset vnius fabulæ ex tàm diuersis rebus compositio existere: sumpsit igitur ex tàm multis vnam tantùm actionem, sicuti postea dicemus, vbi de Epopœia loquemur. Quòd non omnia, quæ Vlyssi acciderunt, scripserit Homerus, patet. Nam, quòd plagam acceperit ab apro in Parnaso, quodq. insaniam simularit, ne cogeretur Troiam proficisci, alterum quidem vno tantum atq. altero versu exposuit, alterum prorsus siluit. De simu-

» latione insaniæ legitur apud Philostratum in Palamede, vbi ait. τὸ δὲ λέγειν, ὅς πολλοῖς
» τῶν ποιητῶν εἴρηται, ὡς στρατεύοιεν μὲν ἐπὶ τὴν Τροίαν οἱ ἄλλοι, ὁ δυσσεὺς δὲ ἐν Ἰθάκῃ μανίαν πλάττοιτο, καὶ πρὸς ἀρό
» τρον εἰς βοῦς ἵππῳ ξυμβαλὼν, Παλαμήδης τι αὐτὸν ἐλέγξειε τῷ Τηλεμάχῳ. οὔ φησιν ὑγιᾶ εἶναι, προθυμότατα
» γὰρ δὴ τὸ Ὀδυσσέως ἐς Αὐλίδα ἐλθεῖν. De hac eadem re Cic. lib. de Off. III. his verbis loquitur.
» Vtile videbatur Vlyssi, vt quidam poëtæ tragici prodiderunt; nam apud Homer. opti
» mum authorem, talis de Vlysse nulla suspicio est; sed insimulant eum tragœdiæ simu
» latione insaniæ militiam subterfugere voluisse; non honestum Consilium; at vtile (vt
» aliquis fortasse dixerit) regnare, & Ithacæ ociosè viuere cum parentibus, cum vxo-
» re, cum filio. Plutarchus quoque in libro de Audiendis poëtis. his verbis. γράφουσι δὲ
» καὶ πράξεις ἀτόπους ἔνιοι, καθάπερ Τιμόμαχος τὴν Μηδείας τεκνοκτονίαν, καὶ Θέων τὴν Ὀρέστου μητροκτονίαν,
» καὶ Παῤῥάσιος τὴν Ὀδυσσέως προσποίητον μανίαν. Refert his verbis Plutarchus Parrhasium pin

xisse simulatam insaniam Vlyssis, quæ numeratur ab eodem Plutarrcho inter actiones absurdas; non mirum igitur, si de ea Homerus mentionem non fecit. de plaga verò, seu vulnere illato ab apro in monte Parnaso Vlyssi, dum venàretur, meminit Homerus in Odyssèa lib. XIX. vbi agnitionem confingit ex cicatrice. sic.

» αὐτίκα γὰρ κατὰ θυμὸν ὀΐσατο, μή ἑ λαβοῦσα » οὐλὴν ἀμφράσσαιτο, καὶ ἀμφαδὰ ἔργα γένοιτο
» νίζε δ' ἄρ' ἄσσον ἰοῦσα ἄναχθ' ἑόν, αὐτίκα δ' ἔγνω
» οὐλὴν, τήν ποτέ μιν σῦς ἤλασε λευκῷ ὀδόντι
» Παρνησόνδ' ἐλθόντα μετ' Αὐτόλυκόν τε, καὶ υἷας,

Sed hoc Homerus non ita narrat, quasi proprium in suo poëmate, quodque sibi in primis esset propositum; posset enim vel ex ea vna re, actio vna integra constitui ad poëma scribendum.

» Ὧν οὐδὲν θατέρου γενομένου ἀναγκαῖον ἦν, ἢ εἰκὸς θάτερον γενέσθαι, ἀλλ' ἃ περὶ μίαν
» πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν τὴν ὀδύσσειαν, συνέστησεν, ὁμοίως δὲ, καὶ τὴν ἰλιάδα.

» I. Quorum cum alterum euenerit, minimè necessarium fuit, vel ve-
» risimile, euenisse alterum, quippe qui vnam dumtaxat actionẽ, qua-

lem

» lem dicimus, Odyssæam videlicet, itemque Iliadem constituit.

Quæ paulò ante exposita sunt, Duo, quæ acciderunt Vlysi, adeò diuersa sunt, ac dissimilia, vt cohærere non possint, neque ad talem ordinem redigi; vt secundum verisimile, & secundum necessarium alterum ex altero pendeat. Sed vt facilius intelligantur hæc, nonnulla breuiter mihi sunt explicanda. Aristo. in Rhetoricis ad Theod. lib. 1. quo loco agit de iis, ex quibus constant enthymemata, ait in rebus alia inesse ἐξ ἀνάγκης, alia esse συμβαίνοντα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ex illis duci τὰ σημεῖα, ex his duci τὰ εἰκότα. à signis idest ἀπὸ τῶν σημείων tunc argumentamur, cum necessario res illa signa consequitur, vt si dicas, lac habet, ergo peperit. A coniecturis (nam sic appello τὰ εἰκότα) tunc argumentamur, cum non necessariò quidem, sed probabiliter res consequitur, vt si dicas. pallet, ergo amat, comptus est, ergo adulter; nam possunt non tantùm ad id, sed etiã ad alia referri; verba Aristotelis sunt hæc lib. 1. Rhet. τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει,
» ὡς τῶν καθ' ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγ-
» καῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. ἀναγκαῖα μὲν οὖν ταῦτα. καὶ μὴ
» ἀναγκαῖα. Paulo post ἔστι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου. ὧδε. οἷον, εἴ τις
» εἴποι σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ καὶ σοφὸς ἦν, καὶ δίκαιος. τὸ δὲ οἷον εἴ τις εἴποι σημεῖον
» ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ, ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα ἔχει, ἀναγκαῖον, ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστίν. μόνον
» γάρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστι. τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον, οἷον εἴ τις εἴποι, ὅτι πυρέτ-
» τει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ, λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο κἂν ἀληθὲς ᾖ, ἐνδέχεται γὰρ καὶ τὸν μὴ πυρέττοντα
» πνευστιᾶν. Appellantur hæc consequentia naturæ à Boëtio in Topicis, quæ necessariò
» consequũtur, hæc verò de quibus in præsentia loquimur, sunt consequentia facti, de quibus idem Boëtius copiosè. Aristoteles igitur in hoc loco, cum loquitur de Vlysse, & iis, quę ipsi acciderunt in Parnaso, & congregatione Ducum, ait considerandum, consequantur ne actiones se mutuo vel secundum necessarium, vel secundum verisimile. Exempli causa. Vergilius actionem hanc, quæ vna est & simplex, sibi propo-
» suit in Aeneide. Aeneas, expugnato Ilio, in Italiam venit ab oraculo monitus, nouam-
» que vrbem condidit. Iam verò æneas tempestate iactatur in Africam, vbi cum Didone multa colloquitur. Ardet ipsius amore Dido; nec desiderium absentis cum posset ferre, se ipsam perimit; Aeneas in Italiam properat. Actio hæc Africana (vt ita dicam) diuersa est, sed tàm aptè coniungitur cum primaria actione, secundum verisimile, vt videatur omnino ex ipsa pendere. Nam res aut cohærent, aut non cohærent; vel sibimet ipsis facta sunt ἐπάλληλα, vel non sunt. si cohærent, & sunt ἐπάλληλα, id quoque duplici contingit modo, aut necessariò, aut verisimiliter, necessariò quidem, cum ea actio ad eundem respicit finem; ad quem primaria illa; vt ne ad alium quidem detorquere ipsam possit aliquis, etiam si velit. Verisimiliter autem, cum actio aliqua ad aliũ quidem finem non respicit; sed facilè potest detorqueri; vel eiusmodi est, vt cum respiciat quidem aliò, ita tamen constitui potest, vt respiciat ad eundem finem, sicuti patet in superiore exemplo allato ex Vergilii Aeneide. Quòd igitur Vlysses plagam acceperit in Parnaso, insaniamque in collectione Ducum simularit, hæc sane cohærent, neque sunt ἐπάλληλα. nam prior illa actio alterum respicit finem, posterior alterum, ac plane diuersum, quod cum ita sese habeat, alterum ex altero, neque probabiliter, neque necessariò pendet; neque alterum alterum consequitur. Colligimus igitur, cum sint diuersa, ad vnam non posse redigi actionem, quod in Fabula requiritur. Atque hæc est, opinor, sententia Aristotelis, cum ait in contextu; ex his duobus si alterum concedas, ac sumas, non consequitur alterum. neque necessariò, neque probabiliter; ergo diuersa, disiunctaque sunt, si autem talia fuerint, ex iis vna actio conflari non potest.

» Χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις, ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦ-
» θον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι· μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης; καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν
» πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου διαφθείρεσθαι, καὶ
» κινεῖσθαι τὸ ὅλον, ὃ γὰρ προσὸν, ἢ μὴ προσὸν μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦτό ἐστι.

„ Decet igitur quemadmodum vna vnius imitatio est in aliis imitatricibus artibus: ita & fabulam, videlicet, quæ actionis im itatio sit, vnius eiusdemque integræ esse, sicque rerum inter se partes cohærere, vt ne vlla quidem vel transferri, vel subtrahi queat, quin totum illud varietur. planeque immutetur. Quod enim vel additum, vel subtractum, totum non immutare videtur, nulla quoque eius erit pars.

Elici possunt ex hoc contextu duo conclusa. Primum est. Fabulam, quoniam actionis est imitatio, vnam tantùm rem, atque actionem, & eam totam, ac integram debere complecti. Alterum est, non pertinere ad poëtam, narrare res gestas, vti gestæ sunt, sed quales fieri debuerint, & potuerint secundùm verisimile, ac necessarium. Primum illud conclusum continet quatuor, vnam similitudinem, primo loco positam, quæ id magis declarat, quod antè dictum fuit; Deindè præceptum, quod spectat ad constitutionem, & coniunctionem rerum, ac partium omnium ipsius fabulæ, tertio loco alterum præceptum, de non transponẽdis, & non auferendis partibus, ex quo colligitur quoque, qualis debeat esse partiũ fabulæ constitutio; Postremò quid requiratur in aliquo, vt vocetur pars, seu particula; Quatuor igitur hæc sigillatim explicanda sunt, ac primum similitudo ita sese habet; queadmodum in aliis artibus, quæ imitantur videmus exprimi vnam tantum, ac simplicem vnius rei imitationẽ; sic in fabula inesse oportet vnius tantum rei, & integræ imitationem. Alias artes imitatrices, (sic enim ait Aristoteles αἱ ἄλλαι μιμητικαί.) puto intelligi, artem pingendi, sculpendi, saltãdi, Figlinam quoque ipsam, & histrionicam, & eam quæ per harmoniam imitatur; et si Saltatoria, Histrionica, & Musice, quæ harmoniam continet, poëticæ facultati subseruiunt, Pictores suis in imaginibus vnam tantùm exprimunt actionem, quia imitationem facit suis coloribus, sensusque prorsus omnis expertem, vtpotè Aiacis seipsum perimentis. Antigones eiulantis, Herculis ferientis Cacum, aut hydram. Poëtę quoque in constitutione fabulę vnam tantùm imitari debent actionem, sed obiiciat se hoc loco mihi aliquis, dicatque, similitudinem hanc nõ satis esse aptã, quòd pictura, etiam in vna actione, non potest efficere id, quod efficit poëma. multò enim plura explicantur in poëmate, quàm in pictura; fatendum quidem est, hoc esse verissimũ. nam pictura præsefert vnam tantum motionem, quæ est particula exigua totius actionis, in qua plures motiones necessariò insint oportet; certamẽ Herculis cum Hydra varium est, & multiplex, multasque habet motiones vtriusque; pictor tamen vnam tantum exprimit, vtpotè Herculem attollentem clauam, Hydram insurgentem in Herculem; Sed hoc conueniunt similitudines hæ inter picturam, & poësin, quòd vtraque vnam exprimit actionem. quamuis exactius, & prolixius, hæc, imitetur singula; Verum & hoc aliquo modo fortasse efficere possit pictura, si singulæ actionis partes, ac singulæ motiones separatim coloribus effingantur. De similitudine autem hæc hactenus dicta sint, Consequitur præceptum, in quo agitur de constitutione, seu connexione rerum, ac partium omnium fabulæ; est autem huiusmodi, pendetque ex superioribus. Quoniam vna & integra oportet vt sit fabula; debet quoque partes omnes inter se cohærere: Fabula est ὅλη idest tota. Totum autem est id, quod habet principium, medium, & finem; oportet igitur vt iis omnibus constet fabula. & quoniã illa tria mutuò inter se connexa sunt (nam ex principio pendet finis, & ex vtroque medium) facilè vnusquisque perspicere potest; arctam quandam connexionem partium esse oportere: explicanda igitur paulò post est nobis necessariò tota hæc connexio, copulatioque qualis esse debeat. Alterũ præceptum agit de transpositione, & ablatione partium, sic autem sese habet. Ita omnes fabulæ partes cohærere oportet, vt nulla ipsarũ transponi, aut auferri posit, quin totam corrumpi, solui que, ac mutari fabulam statim videamus. μετάθεσις, seu transpositio, fit quotiescunque mutatur locus in collocatione, & ordine partium. Ablatio seu ἀφαίρεσις est, quotiescunque aufertur pars, & totum illud, ablata parte, imminuitur, mancumque remanet,

manet. neque ſanè aliter vſurparunt has appellationes in ſuis figuris declarandis Grammatici, quæ ſunt in dictionibus poſitæ. Sciendum omne, quod totum eſt, quatenus tanquam cohærens, coniunctúmque conſideratur, duobus his tantùm modis commutari, ac corrumpi poſſe, ita vt poſtea eandem non præſeferat formam; Fabula igitur, quoniam eſt quiddam totũ, atque integrum, vt ſæpè diximus, quod ſimul cohæret ex multis partibus compactum, non alio modo, quàm aut tranſpoſitione, aut ablatione immutari poteſt, variaque fieri; quamobrem cauendum eſt, ne talis ſit fabulæ conſtitutio, vt in ea poſſit aliquid tranſponi, atque auferri, ſine detrimento, & cõmutatione totius. Nam ſi fieri poterit, ſeu tranſpoſitio, ſeu ablatio partium, ſine detrimento totius, fabula illa non fuerit benè conſtituta; atque hæc eſt certa ratio fabularum conſtitutionis diiudicandæ. Si enim tranſponi, aut auferri pars vlla non poterit, quin tota labefactetur fabula; mancaque ſit; fuerit fabula tunc optimè conſtituta. Hoc igitur veluti ſignum quoddam eſto, ex quo rectè, vel perperàm conſtitutam fabulam cognoſcamus. Verùm oritur hoc loco dubitatio non leuis; quam paucis expono. Fabulas conſtat omnes, ſeu Tragicæ, ſeu Epicæ, ſeu Comicæ fuerint, recipere Epiſodia; at Epiſodia extrinſecus deſumuntur, nam ſunt (vt paulò poſt exponemus ex Suida) πράγματα ἐξαγόμενα, ideſt præter rem, de qua agitur; patet igitur Epiſodia poſſe tolli ſine detrimẽto, & mutatione fabulæ. Epiſodia apud Vergilium in Aeneide hæc
„ ſunt; Aeneam diuertere apud Didonem; Explicare Ilii expugnationem; Amore capi
„ illius Didonem; & præ impatientia doloris ſeipſam perimere; loqui Aeneam cũ He-
„ leno; ad Elyſios campos deſcendere per inferorum loca vt nepotes recenſeat, collo-
„ quens cum Anchiſe patre. Quòd ſi ex poëmate Vergilii, tollas vnum, aut alterum ex
„ his, non imminuetur tamen totum. Totum appello actionem primariam, quæ pro-
„ poſita eſt poëtæ. ea autem eſt hæc. Aeneas profugus poſt multas iactationes, ac
„ naufragia in Italiam venit Oraculo monitus, nouamque vrbem condit. Quarè ſi hæc ita ſeſe habẽt, videntur omnino aduerſari ſententiæ Ariſtotelis, neque ipſa ſatis fuerit vera, aut firma. Sed ita prorſus reſpondendũ, omniſque dubitatio tollenda; Epiſodia quidẽ narrationes ſunt præter rem, de qua agitur, & ante quàm cum actione coniungantur primaria (coniunguntur aũt ſecundum veriſimile) aliò reſpiciũt; verùm, poſtquàm connexa fuerunt cum actione, neceſſe eſt, vt eódem reſpiciant, quò reſpicit ipſa actio primaria; & cum ea ita ſint coniuncta, vt iam ſeparari non poſſint, quin totus fabulæ ordo interrumpatur; ac perturbetur. Conſequitur quartum illud præceptum, quod priore concluſo continebatur; quid ſcilicet requiratur, vt aliquid debeat alterius appellari pars. requiruntur autem duo. vt additum cum fuerit, perſpiciant homines, rem illam, cui illud acceſſerit, magis auctam: deinde, vt ſublatum cum fuerit, cognoſcant, rem illam, vnde fuerit illud ſublatum, non eſſe integram. Hammonius in Cõm. ſuis εἰς τὰς δέκα κατηγορίας Ariſtotelis, vbi diſſerit, an Logice ſit pars, vel inſtrumentum philoſophiæ; hæc attribuit parti, quæ efficiunt, vt pars appelletur. τῷ μὲν γὰρ μέρει ὑπάρχει τὸ δι' ἑαυτὸ γεγονέναι, καὶ μὴ δι' ἄλλο. Idem paulò poſt. ἔτι δὲ πᾶν μέρος τὴν
„ αὐτὴν ὕλην ἔχει, καὶ τὸ αὐτὸ τέλος τῷ ὅλῳ. paulò poſt. ἔτι τὸ μέρος συντιθέμενον μετὰ τῶν ἄλλων
„ μερῶν συμπληροῖ τὸ ὅλον, ἀφαιρούμενον δὲ κολοβοῖ. poſtremum hoc valde pertinet ad locũ hunc
„ Ariſtotelis, ſicuti patet, explicandum; eadem ferè recitat Alexãder in Cõm. in libros προτέρων ἀναλυτικῶν. quæ ego prætermitto, ne longior ſim. Iàm verò ſi aliqua pars cohæreat, coniunctaque ſit cum toto, & eiuſdem ſit generis, patet, ea ſublata, totum illud imminui, mancũque apparere. Nec alia ratione adductus ab hinc aliquot annos Franciſcus Campanus Collenſis, verſus illos, in quibus Vergilius lib. II. Aeneid. facit iraſcẽtem Helenã, in priſtinam ſedem reduxit; ſi enim vti Critici leui de cauſa exiſtimarũt, amoti fuerint ſuo loco verſus illi, multa erunt manca in toto poëmate, ſicuti vir ille ſummus copioſè in ſua diſputatione, quam edidit, demõſtrat; ac niſi importuna morte nobis fuiſſet ereptus, multò ſanè plura haberemus, quibus doctè explicata fuiſſent omnia, quæ ad artificium tàm præclari poëtæ ſpectant, (nam multa reliquit, vt audio, inchoata) quicquid enim ocii illi, è maximis occupationibus ereptum, ſupererat, ad ſcribendum aliquid conferebat, cum eſſet Græcarum, Latinarumque literarum,

omniumque bonarum disciplinarũ peritissimus: nam à pueritia ipsa apud Principes Medicex familiæ (quam honoris causa nomino) altus, atque educatus; illis semper, in maximis rebus agendis, consilio, & opera præstò fuit; ac postremò ALEXANDRO, COSMOQVE illustrissimis, maximisque Florentinorum Ducibus, talem se præbuit in omnibus rebus agendis, vt cùm difficillimis temporibus, sæpè sapientissimis Ducibus virtutem, prudentiamque suam singularem probasset, iis charissimus semper vixerit; postremoque moriens COSMO maximum sui desiderium reliquerit. Verùm de his hactenus. non possum enim tàm breui spatio, præterque institutum sermonem, tanti viri laudes complecti, & illius summa plurimaque erga me beneficia prædicare; satis igitur erit in præsentia doctissimi viri disputatione sententiã, nostram in Aristotelis hoc loco explicando confirmasse. Alterum conclusum, seu præceptum, quod elicitur ab Aristotele ex superius dictis, est, quod consequentis contextus verbis explicatur.

„ Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν. ἀλλ' οἷα
„ ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον.

„ Sanè constat ex supradictis, non poëtæ esse, facta ipsa propria narra
„ re: sed quemadmodum vel geri quiuerint, vel verisimile, vel omnino
„ necessarium fuerit.

„ Sed apertius sic potuissent verti. Et poëtæ non esse proprium narrare res gestas, sed
„ quales fieri oportet, aut possibile est, secundum verisimile; vel necessarium. Præceptum hoc, quod secundum est, elicitur ex eo, quod est antè dictum; Poetas qui Heracleida, & Theseida scripserunt, recensentes omnes res gestas Herculis, & Thesei, esse reprehendendos, quia poësis vnam tantum imitari debet actionem, non plures, ac diuersas inter se. Si igitur poëta non debet narrare res gestas eo modo; consequitur, debere illum narrare, vt geri debuerint, vel potuerint. Sed oritur hoc loco dubitatio huiusmodi. Dictum est paulò antè, oportere poëtam vnam tantum sumere actionem, ex qua totum suum conficiat poëma; nunc verò ait Aristoteles, poëtam non narrare res factas, vti factæ sunt; sed vt debuerint, potuerint'ue fieri; hoc verò aduersatur priori præceptioni, & dicto Aristotelis; nam si poëta vnam arripit alicuius actionem, eam esse veram necesse est. Exempli gratia. Vlyssem decem annos post profectionem à Troia errasse, antequàm Ithacam appelleret, narrat Homerus. Vergilius quoq. illum imitatus; Aeneam post multas iactationes in Italiam peruenisse. Iam verò si debet poëta rem narrare, nõ vt fuerit gesta, sed vt geri potuerit, aut debuerit, patet hæc esse repugnantia. Sed respondendum putarim, Poësin, cum sit multiplex; videlicet, Comica, Iambica, Tragica, Epica; aliquam harum, totum id, quod scribit, comminisci, & nomina personis omnibus imponere. Quòd si nomina confinguntur, quæ personis sunt imponenda; patet personas etiam ipsam confingi. Quòd si personæ confinguntur, etiam res, & actiones; faciunt autem hoc comica, & iambica poësis, nam ex verisimili nomina imponentes, personas faciunt loquentes in suis narrationibus. Aliqua verò harum non totum comminiscitur, sicuti poësis epica, & tragica, nam vtraque ex his veram retinet aliquam actionem; & nomina igitur vera vt consequantur necesse est, vt paulò antè diximus, & suo loco copiosius declarabimus, quamuis autem ipsam actionem non comminiscatur epopœia, neque tragœdia; reliqua tamen, idest episodia omnia pro arbitratu comminiscitur, secundum verisimile. Cum igitur in iambica, & comica poësi prorsus omnia fingantur; & cum in epica, & tragica quoque maxima pars fingatur, præclarè, vereque est ab Aristotele dictum, poëtam non narrare res gestas, vt gestæ sunt, sed vt geri debuerint. Hæc apertius declarat Aristoteles in iis, quæ consequuntur; innuit enim proprium esse poëtæ, vel arripere actionem veram; vel confingere. quòd si arripit veram actionem, non tamen narrat, vt fuerit gesta, sed vt geri potuerit, vel debuerit. Quòd si confingit ipse; debet confingere secundum possibile (sic enim libet appellare τὸ δυνατὸν) aut necessarium, aut probabile, &

verisimile;quamuis fortasse ex necessario nihil fingatur,ex eo enim pendent actiones veræ. Est aliud quiddam diligenter considerandum in contextu, cum ait Aristoteles, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. Poëta debet omnia narrare, sicuti fieri potuerint,vel debuerint,patet igitur poëtam non insistere veritati,nam si eo narrat modo, confingat ex se ipso necesse est;sicuti Xenophon olim in Cyro rege describendo,non qualis fuit,sed qualis esse potuit,vel debuit optimus Rex.quam rationem in suo Oratore describendo secutus est Cicero; Platonem imitatus, qui & ipse eodem modo rempub.expressit suam.Elici igitur ex his potest,poëtam fingere præter id, quod est; verùm si poëta hoc facit;ea tamen lege facere debet, vt narret tantùm τὰ δυνατὰ idest quæ fieri possunt. Adnotandum igitur in primis præceptum illud,quod ex hoc loco elicitur;Poëtam mentiri quidem & fingere,sed κατὰ τὸ δυνατόν.Duplex est autem norma veluti quædam,qua metimur,ac diiudicamus τὰ δυνατά. vel κατὰ τὸ εἰκὸς, vel κατὰ τὸ ἀναγκαῖον;nam possibilia, si sunt, aut sunt necessaria, aut probabilia;rursus quoque è contrario, Necessaria sunt possibilia;& probabilia quoque sunt possibilia, sicuti patere potest in his exemplis. Necesse est me semel mori, Ergo possibile est me mori. Probabile est aliquem pallescere propter amorem,ergo possibile est aliquem pallescere propter amorem, omne igitur probabile est possibile,& omne possibile est probabile. Sed hæc non ἀντιστρέφουσι.nam omne necessarium est possibile,sed non omne possibile est necessarium. Hæc omnia optimè nosse, ac diiudicare oportet poëtas,siquid aliquando confingunt; non secus ac Dialectici,quibus inseruiens Aristoteles in libro περὶ ἑρμηνείας hæc omnia diligenter declarauit;vt aptius possent conclusiones conficere veras,falsásque internoscere. Sed oritur alia dubitatio hoc loco; Cum Aristoteles dicat poëtam à veritate discedere, hac tamen lege, vt nihil fingat, præter possibile, necessarium, & verisimile;videtur hoc Aristotelis dictum non esse verum;& ostendi potest multis rationibus,atque exemplis. Homerus,cæterique poëtæ scribunt;Deos vesci ambrosia,et potare nectar.Deos vulnerari,vt Venerem.Deos inter homines versari. Patere ad inferos descensum,vt apud Vergilium. Esse Cyclópas,esse Sirenas.Loqui Nebulas,vt apud Aristophanem.Cerberum esse tricipitem,vt apud Vergilium.A Circe conuerti,mutarique homines in varias formas ferarum;vt apud Homerum.Respondeo igitur duplici modo fingere,& mentiri poëtas,aut in rebus secundum naturam,aut in rebus præter naturam.Si in rebus præter naturam,id quoq. duplici modo; aut in iis rebus,quæ receptæ iam sunt in opinionem vulgi, aut in rebus non antè vnquam auditis,aut narratis ab alio.Si id fiat secundum naturam.hoc est in omnium;qui scribunt, voluntate,arbitrioque positum;modo seruetur illud τὸ εἰκὸς,& ἀναγκαῖον. Si præter naturam fiat,hoc non est cuiusuis;neque licet omnino,sed ex paralogismo tantùm figmenta deducere,Ex paralogismo autem in primis deducuntur, quotiescunque falsa pro veris sumuntur,quod declarabimus postea copiosè. Atque vt insistam superioribus exemplis. Si Dii vescuntur ambrosia, potantque nectar, hoc quidem est præter naturam,sed ex paralogismo ductum, quia ita receptum est in opinionem vulgi. Deos quoque vulnerari, & colloqui cum hominibus; quoniam omnia humana diis fuerant olim attributa; & ideo Cicero libr.primo Tusc. quæstionum, accusat Homerum,qui humana ad Deos transtulit: Mallem(inquit)diuina ad nos.Reliqua quoque
»» eodem modo omnia sese habent.Quamuis tragœdia, & comœdia non admittant ea, quæ huiusmodi sunt, etiam si fuerint opinione hominum confirmata, ideo dictum est ab Horatio in Poëtic. Aut in auem Progne vertatur;Cadmus in anguem;
»» Quodcunque ostendis mihi sic; incredulus odi;Ratio verò hæc afferri potest, quia
»» in tragœdia, & comœdia imitatio est hominum agentium aliquid secundum naturam;Epopœia aliqua admittit, quale illud, quod narratur de Circe,de Sirenibus,de Cyclopibus;tragœdia hæc non recipit, quia non δι' ἀπαγγελίας idest annunciationem fit,sicuti Epopœia, in annunciatione autem,multa quàmlibet θαυμαστὰ, & præter fidem hominum possunt narrari, quæ alioqui agi ab agentibus coràm spectantibus non possunt in scena. Eodem modo hæc se habent in comœdia, quamuis comœdia, ne ea quidem admittat,quæ admittit tragœdia;quales sunt,collocutiones cum Diis, vel

ἐκ μηχανῆς vel alio modo habitas, loquor autem de comœdia, quæ noua appellata fuit; nam vetus recipiebat ea omnia; quòd si quis quærat, cur noua non admittat, respondendum putarim, comœdiam nouam reiecisse omnia figmenta, & exprimere cœpisse tantum viles hominum actiones. Epopœia igitur plura recipit, quàm tragœdia; & tragœdia plura, quàm comœdia, nam comœdia prorsus nullum recipit figmentum, præter τὸ ἀναγκαῖον & εἰκός. Sed vt redeam ad priora; loqui nebulas figmentum est quidem apud Aristophanem præter naturam, receptum tamen, quia tanquàm Deas ipsas in Socratica comœdia loquentes facit; Dii enim Deæque loquentes visebantur in vetere comœdia; & sic non videri debet absurdum. Ex iis, quæ dicta sunt hactenus, patet Vergilium non satis posse excusari; quòd virgulta enasci, ac efflorescere dixit ex cadauere Polydori, quod sensu præditum nō est. quodque narrauit nonnulla de ramo aureo, quæ veritati non sunt consentanea; Etsi allusisse volunt nonnulli Vergilium ad hastam Romuli, quæ dicitur in Albano monte frondu isse & floruisse. De ramo aureo affert nonnulla ex veterum scientia Petrus Crinitus libro Decimo capite Sexto; sed satis mihi frigere videntur; neque poëtam possunt satis excusare. Multò minus videtur recipere excusationem posse, quod est dictum, de conuersione, ac mutatione nauium in nymphas. Seruius doctus interpres, tùm hæc, tùm illa errata poëtæ animaduertit aliquantum libro Tertio & Nono AEneidos. sicuti videre quilibet potest. Iam patet opinor, quomodo confingant aliquid præter veritatem poëtæ, & quid cuique liceat, & non liceat, quomodoque singula sint diiudicanda. Vnum reliquum est, quod explicemus, quomodo aliqua ex figmentis habeantur pro receptis, vt ex iis posit fieri paralogismus. Cum dictum sit Epopœiam recipere figmenta poëtica præter τὸ ἀδύνατον, declaratumque fuerit id fieri per paralogismum, cum scilicet aliquid iam receptū est in opinione vulgi; consequitur, vt etiā declaremus, quomodo hæc vulgi opinio confirmarit. Triplex fuit olim philosophandi, docendique ratio, qua veteres vsi fuerunt; Primùm enim nominibus Deorū Dearūq. appellationibus omnia inuoluerunt; Affinitatemque inter ipsos constituerunt, qualis intèr elementa ipsa, resque naturales cernitur; hinc Saturnus Iouis pater dictus, Hinc Rhea Saturni vxor. Iuno coniunx, sororque Iouis. Minerua è capite Iouis prognata; Saturnus vorare filios, Venus è mari orta dicta fuit; Sicque tota extitit illa veterum θεογονία, qualis explicatur ab Hesiodo. Philosophi quoque, cum perturbationes, affectionesque animi declarare vellēt, Cocyti, Tartari, Phlegetontis, Lethesque nomina excogitarunt. Aristoteles in libro de Animalium motione versus Homeri recitans, in quibus Iupiter ait, se tantam habere firmitudinem, vt quamuis in ipsum omnes ruant Dii, & cœlo trudere conentur, non posint tamen; inquit, quod enim immobile est in nullo moueri potest, cœli igitur structuram dissolui non posse, quia ex immobili pendet principio. Idem Aristoteles libr. μετεώρων secundo reprehendit Socratis sententiam in Phædone, existimabat enim ille Tartarum locum sub imo positum, aquarum esse principium ac fontem omnium, sed contingeret, inquit Aristoteles, si id verum esset, ἀναρρεῖν τὰς ποταμούς. Sed si diligenter, æquoque animo consideres quale fuerit Socratis dictum, qualique vteretur philosophandi ratione, prorsus non reprehendendum putes, nam per Tartarum intimas terræ partes intellexit, è quibus scatent aquæ, atque emanant; Verū planè Aristoteles studuit totum hoc philosophandi genus tollere; primusque cœpit proprietate nominum vti; vt ne metaphoram quidem vllam pati posit in sermone philosophorum; Idem Aristoteles eodem libro, vbi loquitur de tonitru, & coruscatione, ait à nonnullis Vulcani, Vesteque risum vocari; ab aliis vtriusque minas dici. Vsurpauit nimirum eo loco Aristoteles veterum philosophorum dictum ex eo philosophandi genere sumptum. Vulgus hominum itaque Deos Deasque innumerabiles colebat ea ratione introductas à philosophis; philosophi tamē, doctique viri, quid per ea nomina in disputationibus philosophiæ esset intelligendum, optimè callebant. Hinc Cicero libro primo Tusc. quæst. An tu hæc portenta inferorum esse credis? & alia quam plurima in libris de natura deorum explicat, ex quibus patet, quod volumus. Altera philosophandi ratio fuit numeris inuoluta, perque figuras geometricas

cas tradita; quali vsus fuit Pythagoras, quique eum secuti sunt; Eius philosophiæ vestigia extant apud Platonem in Timæo, & Proclum Platonis interpretem. Tertia ratio, modusque philosophandi fuit, quali vsus est Aristoteles, propriis verbis, apertisque rem demonstrantibus. Declarat hoc Simplicius in procemio libri τῶν κατηγοριῶν. his
» verbis Ἀριστοτέλει δὲ ἔσω ἐναργεία εἰς πίστιν, τῶν μὲν ἀπὸ νοῦ, τῶν δὲ ἀπὸ αἰσθήσεως, τοῖς μετ' αἰσθήσεως
» ζῶσι διαλεγόμενος ταῖς ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων προτιμᾷ. Paulò post. οὐ μὴν οὐδὲ μύθοις οὐδὲ συμβολικοῖς αἰ-
» νίγμασιν, ὡς τῶν πρὸ αὐτοῦ τινες, Ἀριστοτέλης ἐχρήσατο, ἀλλ' ἀντὶ παντὸς ἄλλου παραπετάσματος τὴν ἀσά-
» φειαν προετίμησεν. Nec tamen crediderim veteres alia ratione, aut numeris, aut appellationibus Deorum Philosophiam inuoluisse, quàm, vt ne passim, ea tanquam arcana, etiam rudibus, ac prophanis hominibus innotescerent; religionem enim sibi maximã ac sanctitatẽ in tractatione rerũ philosophicarum proponebant: quod idem Simpli-
» cius ibidem declarat his verbis τῶν γὰρ παλαιοτέρων νομιζόντων μὴ δεῖν καὶ τοῖς ἐντυχοῦσι τὴν
» ἰδίαν σοφίαν προβάλλειν εἰς πάρεργον ἀντὶ δὲ τῆς προφανομένης σαφηνείας, οἱ μὲν μύθοις, οἱ δὲ
» συμβόλοις αὐτὴν ἐπικαλύπτειν ὥσπερ οἱ τοῖς παραπετάσμασι τὰ ἀπορρητότερα τῶν ἱερῶν. Cum igitur animis hominum vulgò insita esset opinio de Diis, inferisque ex appellatione nominum excogitata à philosophis, vt commodius de quauis re differere possent; poëtæ narrationes suas inde sumpserunt; & sic paralogismo vti cœperunt, postquam illa opinione hominum confirmata fuere; Verum de hac re satis; nunc persequor reliqua.

» Ὁ γὰρ ἱστορικὸς, καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν, ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν· εἴη γὰρ ἂν
» τὰ Ἡροδότου, εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου, ἢ ἄνευ μέτρων·
» ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει τῷ, τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν. τὸν δὲ, οἷα, ἂν γένοιτο. διὸ καὶ φιλο-
» σοφώτερον, καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν.

» Haud enim historicum, atque poëtam carmen, & soluta oratio
» designant. Quippe (quod alioqui facilè factu sit) si Herodoti historia
» carminibus pangatur; æque nihilominus, ac prius sine carmine, erit
» historia: sed hoc differunt, quòd hic quidẽ res gestas, ille vt geri potue
» runt, exponit. quo fit, vt sapientius atq. præstantius poësis historia sit:

Hæc ego sic aptius, dilucidiusque verterem. Historicus enim, & poëta non propter
» hoc inter se differunt, quòd vel metrica, vel non metrica proferant; liceret enim He-
» rodoti scripta ad metrum redigere, & nihilò tamen minus historia fuerit metro in-
» clusa, quàm metro carens, quar e fit, vt magis philosophicum quiddam, & graue sit
» poësis, quàm historia, quia illa circa vniuersale plurimũ versatur, hęc circa particulare. Cõiunguntur hæc cũ superioribus. sic. Poëtæ nõ est propriũ narrare res gestas, sed vt fieri debuerint, atque possibilia fuerint secundum verisimile, aut necessariũ. Duo enim (vt antè dictum est) efficere debet poëta, vel narrare actionem veram, nõ quidem, vt acta fuerit, sed vt agi debuerit; vel eam confingere secundum possibile necessarium, aut possibile probabile. nam si proprium esset poëtæ narrare res gestas, non satis perspiceremus, quid differret historicus à poëta; quoniam etiam historicus narrat res gestas. Explicatur igitur vtrumque, & quid sit proprium poëtæ, quidque sit proprium historici. sic enim facilius cognosci potest, quantum intersit inter officium poëtæ, & historici. Proprium Historici est narrare res gestas, vt gestæ fuerint. Proprium Poëtæ est narrare res, vt geri debuerint; si non confingit; quod si confingit; vt geri potuerint, secundum probabile, aut verisimile. In altero prorsus Poëta est dissimilis Historico; nam nihil confingit Historicus. In altero videtur poëta aliquantum similis esse historico, nam quatenus poëta non confingit, sed vnam explicat aliquam actionẽ veram, hoc habet commune cum historico. Quòd siquis obiiciat se mihi, dicatque historicum non vnam actionem narrare, sed plures, vti antè declarauimus; respondeo, verum quidem id esse, sed aliquando etiam aliquem historicum vnã explicare actionem; vt Salustius Catilinæ coniurationem; habet igitur hoc commune cum historico poëta, & si non prorsus (vt idem ait Aristoteles) nam in actione narranda, quæ vera sit, nihil immutat historicus, sed id tantùm narrat, quod factum est, Poëta autem

actionẽ mutat, auget, minuit, exornat, amplificat, narrat demum potius, vt agi debuerit, quàm vt acta fuerit. Sed oritur hoc loco maxima dubitatio. M. Cicero lib. II. de Orat. ostendit multis rationibus pertinere ad oratorẽ cõscribere historiã, quod quidem verum videtur esse, tùm propter ornatum dicendi genus, et elocutionem politã, ac nitidam; tùm propter probabilia, ac verisimilia, quæ historicus quoque, sicuti orator, arripit. Aristoteles autem hoc in loco ait, historicum narrare res gestas, vt gestæ fuerint; Poëtam verò, vt geri debuerint. repugnant igitur sibi Ciceronis, & Aristotelis sententiæ; aut si verum est, quod asserit Aristoteles tantùm; consequitur in Ciceronis dicto quiddam maximè absurdum: vt ad historicum pertineat probabiliter, non verè rem narrare. quod tamen est contra historiæ legem. Sin autem verum est, quod affirmat Cicero; Aristoteles non videbitur rectè distinxisse hoc loco historicum à poëta; nam si historicus quoque res narrat, vt debuerint geri (quod ait Aristo. proprium esse poëtæ) non video, quid reliquum habeat poëta, quod ipsius proprium dici possit, ac peculiare. Respondendum puto, Historicum duo in suis narrationibus explicare; res gestas, dictaque, & orationem, seu sermones hominum. In rebus gestis narrandis nihil debet immutare Historicus. sed prorsus ita narrare vti gestæ fuerunt; Quatenus autem homines diuersorum morum, ac nationum facit loquentes, potest eos pro suo arbitratu effingere secundum probabile, ac verisimile; non quidem vt locuti fuerint, sed vt loqui debuerint. Hinc patet, totum fermè artificium historiæ in sermonibus exprimendis esse positum. neque profectò vlla in re magis desudarunt antiqui historici, quàm in sermonibus, concionibusque effingendis, quod licet intueri apud Thucydidem, Dionysium Halicar, Herodotũ; Liuium, Salu. eas quòd omisit Cæsar, ideò cõmentarios dixit se scribere, qui tamen Ciceroni adeò videntur vberes, vt non reliquerint locum aliis, si qui interpositis, oratorio more, concionibus, voluissent amplificare, & exornare, atque ex illis historiam describere. Cum igitur omne ferè artificium scribendæ historiæ in dictis, sermonibus hominum, concionibusque effingendis versetur; planè patet Ciceronem ingeniosè id protulisse, quod superius est dictũ; rursus Aristotelem, cum res gestas sentiret esse narrandas, vti gestæ sunt, neque de fictis concionibus loqueretur, rectè sensisse. Verùm redeo ad rem. Postquàm Aristoteles declarauit, quid sit poetæ, & historici proprium; refellit vulgi opinionem; Existimant enim vulgò homines; id omne appellari poëma, quod metris est contextũ. probat verò Aristoteles secus esse, sic. Herodotus historicus censetur, quia res gestas scripsit, vti gestæ fuerunt, Si igitur Herodoti scripta redigas ad metrorum normam, nihilò minus erit historia, quia res non erunt immutatæ; neque vlla imitatio inerit, nec vlla poëtices facultatis vis ac proprietas. Superius quiddam simile de Empedocle dictũ fuit, qui, etiam si metro scripsit, quòd tamen sine imitatione, quæ propria est poëtarũ, scripsit, non est censendus poëta. Existit igitur hoc loco dubitatio, an metra efficiant, vt aliquis poëta dicatur, nec'ne. respondeo breuiter; nequaquàm. nam metra non pertinent ad naturam, vim, et essentiam poëseos; sed imitatio potius ipsa, ex qua tota poëseos vis pendet; Rursus oritur alia dubitatio, nam quæri potest etiã; an imitatio sine metro efficiat poësin; declaratum est quidem antè Dialogos, quoniam imitantur censeri ab Aristotele nomine poëseos, eius, quæ vocatur Epopœia. & sanè maximam habet vim imitatio, cum metra ne tantillam quidem potestatem huius rei efficiendæ habeant, Sciendum tamen poësin ex duobus propriè conflari debere: ex imitatione scilicet, & metro. Si dicas igitur, Metrum efficere poësin; refelli quidem, ac negari id potest; nam imitatio hoc efficit; si rursus asseras, imitationem efficere poësin, hoc quidẽ verum fuerit, nam est aliqua poësis, quæ caret metro, & imitatione tantum constat. Sed verius, magisque propriè appellatur poësis, quæ & imitatione, & metro conflata fuerit. Colligo igitur sic. poësis aliquando est tanquàm quoddam simplex; aliquando, tanquàm quoddam compositum, seu conflatum dicere malis (aggregatum vulgò vocant.) Si simplex, ex imitatione, non ex metro; nam imitatio separatim poësin constituit; sed non metrum. maxima enim vis ipsius est in imitatione. Si conflatum quiddã compositumque fuerit, ex vtroque, imitatione scilicet, & metro conflanda erit. Mar-

cellinus

cellinus in Thucydide, vbi refellit nonnullos, qui Thucydidem ideò censebant debere poëtam vocari, quòd vsus esset multis dictionibus, ac metaphoris poëticis; ait poëtam non esse appellandum, quia metro non est vsus; Verba illius hæc sunt; δεῖ γε δὴ τὸ ὑψηλὸν ὁ θουκυδίδης, καὶ ποιητικαῖς πολλάκις ἐχρήσατο λέξεσι, καὶ μεταφορικαῖς τισι. πρὸς δὲ πάσας συγγραφῆς ἐτόλμησάν τινες ἀποφαίνεσθαι, ὅτι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς, οὐκ ἔστι ῥητορικῆς, ἀλλὰ ποιητικῆς, καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι ποιητικῆς δῆλον ἐξ ὧν οὐχ ὑποπίπτει μέτρῳ τινι, εἰ δέ τις ἡμῖν ἀντείποι, ὅτι οὐ πάντως ὁ πεζὸς λόγος ῥητορικῆς ἐστιν, ὥσπερ οὐδὲ ὁ τοῦ πλάτωνος, λεγόμενον ὅτι ἡ συγγραφὴ κεφαλαίοις διαιρεῖται. & quæ sequuntur; postrema hæc verba adnotanda, in quibus innuit Platonis dialogos, quòd imitarentur connumeratos inter poëmata, de qua re nos superius copiose. sed redeo ad rem. Ex superius autem omnibus, quæ hactenus exposita fuerunt deducitur ab Aristotele conclusio hæc, quæ continetur his verbis. διὸ καὶ φιλοσοφώτερον, καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν, ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου ἡ δὲ ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Quamobrem & magis philosophicum quiddam, ac graue poësis est, quàm sit historia; habet contextus Aristotelis. φιλοσοφώτερον. hanc dictionem vertit Paccius, sapientius, ego tamen, eo quo dictum est modo, verterem. nam Aristotelis sententia est hęc. Poësin Philosophicum quiddam magis in se habere, quàm historiam. hoc est, philosophiæ magis esse similem, quia poësis exprimit, ac sectatur vniuersalia; historia autem particularia. Oritur hoc loco dubitatio, quę est huiusmodi; Dictum est antè, poëtam, vel ex se fingere, vel arripere vnam actionem veram. Quatenus arripit actionem vnam alicuius personæ, ex qua suum conficit poëma, non videtur versari circa vniuersale, vt exemplo patere potest Homeri, qui in Odysséa circà vnam versatur Vlyssis actionem. Vergilii quoque, qui circà vnam Aeneæ versatur actionem; idem quoque in fabulis Comicorum, ac Tragicorum perspici potest; Respondeo igitur, vtrunque verum esse, & poëtam versari in vna vnius personę actione describenda; in ea tamen describenda versari circa vniuersale, quod nihil aliud est, quàm respicere ad generale quoddam, & commune. vt si sit effingendus prudens in rebus agendis Vlysses, non qualis ipse sit esse considerandum; sed, relicta circunstantia, transeundum ad vniuersale, & effingendum esse, qualis prudens, callidusque ab omni parte absolutus describi solet à philosophis. Hinc Plato in Sophista de pictoribus ait, oportere illos semper ad Ideam respicere, & pulchriora omnia pingere, quàm sint. Verè igitur dictum est, poëticen magis esse similem philosophiæ, quia versatur circa vniuersale ipsa Philosophia. Hinc refert Porphyrius Platonis dictum, qui iubebat quiescere, cum deuentum esset ad indiuidua, & singularia; cum enim sint innumerabilia, scientia non possunt complecti. Ideò Hammonius doctissimus Porphyrii interpres ait, cùm viderent philosophi singularia infinita esse, & assiduè corrumpi, ac gigni rursus, ideòque ignorari; scientiam autem complecti tantùm res, quæ sempiternæ sunt, eodemque permanent statu, transtulisse se à singularibus ad vniuersalia, quæ semper eodem sunt statu; non enim omnes (inquit Hammonius) equos vult cognoscere philosophus, sed equum tantum, hoc est ipsam speciem, quæ generalis est; Verba ipsius Hammonii apponerem, sed quia omnibus sunt in promptu, prætermisi. Nulla igitur ars, aut scientia considerat particulare; vt medicina, nõ quid Socrati, quid Alcibiadi; sed quid homini, vel sic, vel alio modo sese habenti sit conducibile cogitat. Declarat hoc doctè, & copiosè Aristoteles lib. primo Rhet. ad Theod. his verbis. οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον, οἷον ἡ ἰατρικὴ τί σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν, ἢ καλλίᾳ, ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε. ἢ τοῖς τοιοῖσδε καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική. & quę sequuntur. Poëtice quoque, quoniã eiusmodi est, non considerat singularia, sed vniuersalia tantùm. Historia verò, quia nihil fingit, sed narrat tãtùm, vti res gestæ fuerint, et quãuis effingat dicta, sermonesque, ita tamen fingit, vt non discedat à natura eorum hominum, quorum effingit sermones, & circa quos versatur; propterea particulare sectatur. Declarat autem Aristoteles quid sit vniuersale, quid singulare his verbis.

Ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. ἔστι δὲ καθόλου μὲν τῷ ποίῳ τὰ ποῖα ἄττα συμβαίνει, λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη. τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν.

bantur pro arbitratu;Cùm verò (ſiquis fortè rationem huius rei quærat) comœdia vetus maledictis eſſet referta,& conuitiis,neceſſe omninò fuit; vt verum perſonæ ali cuius nomen retineretur,quam illudendam,vexandamq́ue poëta ſibi propoſuiſſet.

» Ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται, αἴτιον δ', ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ
» δυνατόν. τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά. τὰ δὲ γενόμενα φανερὸν,
» ὅτι δυνατά. οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο εἰ ἦν ἀδύνατα.

» In Tragœdia autem vera nomina retinentur : cuius ratio eſt, quo-
» niam credibile quidem illud eſt,quod fieri poteſt:quæ verò nondum
» facta fuiſſe ſcimus,fieri quidem poſſe parum credimus, quæ verò fa-
» cta,fieri certò potuiſſe ambigit nemo : nam ſi fieri nequiuiſſent, nun-
» quam profectò extitiſſent.

Poſſet aliquis ita ſeſe obiicere Ariſtoteli hoc loco.Dixit,cum vellet probare poëticē ſectari vniuerſalia,id exemplo Comicorum patere, qui cum fabulam, actionemq́ue confingant,nomina etiam imponunt.Verum quidem hoc eſt in Comicis actionibus. Sed in Tragœdia ſecus;nam vera retinentur nomina ; & ideo non ſatis fuiſſe probatum videtur ab Ariſtotele; Poëticē verſari circa vniuerſalia ; quòd nomina imponat. Reſpondet ipſemet Ariſtoteles veriſsima quidem hæc eſſe omnia ; ſed non temerè in Tragœdia vera retineri perſonarum nomina. quia cum in ea inſit imitatio,& repræſentatio agentium rē,vti acta fuit,veriſimilem, ac probabilem non modo eſſe oportet.ſed etiam veram exprimiq́ue vera nomina ipſarum perſonarum. à quibus actio illa primùm verè acta fuit;non eſt enim quòd aliquis credat fabulas tragicas eſſe à poëtis fictas, ſed planè deſumptas à maximis calamitatibus, quæ Heroibus, Regibusque acciderunt . Ideo pauca eſſe tragœdiarum argumenta paulò poſt ait Ariſtoteles, rarò enim eiuſmodi accidunt.Quòd ſiquis rationem quærat (vt in tragœdia vera retineantur nomina)hæc omninò eſt.Habet ſibi propoſitum tragœdia mouere duas maximas perturbationes animi cōmiſerationem , & metum ; multò verò difficilius eſt, has mouere,quàm reliquas,quæ iucundius perturbant,qualis eſt ſpes,riſus,& huiuſmodi.ſunt enim ſuapte natura homines ad iucundas res proni; ab iniucundis autem alieni;non facilè igitur ad luctum poſſunt impelli.neceſſe eſt igitur,vt ſciant prius rē ita cecidiſſe;quod ſi fabula tragica actionem contineat,quæ non acta ſit,neque ſit vera;ſed ab ipſo poëta fuerit efficta ſecundum veriſimile;cōmouebit fortaſſe animos audientium,at minus certè.nam veriſimilia ſi nos oblectant,oblectatio omnis inde prouenit,quòd in veris ineſſe ea ſcimus;& omnino quatenus veriſimile veritatis eſt particeps vim habet mouendi ,,ac perſuadendi. Argumentatione igitur vtitur Ariſtoteles,à maiori ſic.ſi nos veriſimilia mouent , multo magis vera mouebunt. Veriſimilia nos mouent,quia fieri potuiſſe credimus,ita rem accidiſſe.Vera nos mouent,quia ſcimus ita accidiſſe, quicquid igitur vis eſt in veriſimili , id totum arripit à vero. Habet
» Ariſtoteles in contextu has dictiones τὸ πιθανόν. ideſt credibile, τὸ δυνατόν. ideſt quod
» fieri poteſt. τὸ ἀδύνατον. ideſt impoſsibile.com plicat igitur ex his ſuas rationes.ſic.om
» ne quod eſt poſsibile,eſt credibile,quia ſi eſt poſsibile,neceſſe eſt,vt aliquādo acciderit,aut eiuſmodi ſit, vt videatur poſſe aliquando accidere, nam poſsibile eſt aliquid etiam,antequam factum ſit,quia exit ſemper in actum (vt vulgò loquuntur noſtrates philoſophi) poſsibile ab aliquo agente.& (vt iidem aiunt) poſſe præcedit ipſum facere;quod enim eſt impoſsibile,non ſit vnquam. Poſsibile quidem aliquid ſi confingatur à Poëta tragico;non videri poterit impoſsibile , etiam ſi factū non ſit vnquàm; falſum potius dicetur,quòd nō factum ſit.Hinc Hammonius in librum περὶ ἑρμηνείας, in hanc ſententiam multa diſſerit.quod poſsibile eſt eſſe,& contingit aliquando eſſe,
» ridiculum fuerit,ſiquis dicat eſſe impoſsibile;repugnantia enim loqueretur.quod au
» tem non poſsibile eſt eſſe,neque eſſe contingit, vt non poſsibile eſt,neque contingit
» Centauros eſſe,ergo impoſsibile eſt eſſe. Hæc ille.Impoſsibile non eſt πιθανόν, quia nō

ni,

modo factum est vnquam, sed ne fieri quidem potest. hoc igitur ad fabulam tragicam non spectat Possibile est πιθανὸν quia fieri potest, vt ita factum sit, aut aliquando fiat. Hoc igitur spectat ad fabulam tragicam, quia poëtæ sæpè confingunt actiones, ex possibili, & verisimili: id si faciunt; nomina quoque personarum confingant est necesse. Ea quæ facta sunt, omnium maximè possibilia dici possunt, quia si possibilia non fuissent, non facta essent; Ergo eadem sunt πιθανὰ, quis enim non credat id, quod factum esse scit? cum aliquando credat ea, quæ facta quidem non sunt, sed fieri posse videntur? Hæc si fuerint in fabula tragica, magis erũt credibilia magisque mouebũt auditores quia ita facta esse scient; in veris igitur actionibus his nomina non cõfinguntur personarum; quid enim necesse est, si actæ ita sunt? sed proferuntur vera ipsarum nomina personarum.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἐνίαις μὲν ἓν, ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα, ἐν ἐνίαις δὲ οὐθὲν, οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος ἄνθει. ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ, τά τε πράγματα, καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται. καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει.

Tùm tamen Tragœdiarum aliquæ sanè ex notis nominibus, vno vel duobus ad summum assumptis, reliqua deinceps confingant: aliquæ rursus, quemadmodum Agathonis flos, planè omnia, in quo, tam etsi cum nominibus res ipsæ pariter confingantur, nihilominus delectant.

Dictum est in tragœdia nomina non confingi personarũ, sed vera retineri; eiusque rei ratio omnis diligenter explicata, quæ similis est, imò eadem, cum insigni illa topica propositione, propter quod vnumquodque tale, & illud magis (est enim in omniũ ore.) Si fabula tragica conficta ex possibili, & verisimili, fidem acquirit, etiam si ficta fuerint personarum nomina, cum credibile videatur, rem ita agi potuisse; quantò magis credibile fuerit, id quod verè actum sit; nam verisimile, quantamcumque vim habet persuadendi (vti ante dictum est) totã accipit à vero. Nunc exceptiões duas affert in medium Aristoteles, per quas omnino probat in tragica fabula confingi nomina personarum, vel si fictæ fuerint; vel si omnino veræ sint actiones illę. Nam esto, veram aliquã esse actionẽ, non tamen omnia nomina vera apponẽtur, quia cũ episodiis opus sit ad augendam fabulam, ea necesse est deduci ex verisimili; confingique personas aliquas, quas credibile sit potuisse simul actionẽ illam agere; Hinc in Electra Sophoclis ὁ παιδαγωγός. In Oedipode sacerdos. in omnibus ferè nuncii aliunde venientes; Patet igitur, cum hæc ita se habeant, atque in tragœdia, quamuis actionem veram contineat, aliquot personarum nomina tamen confingantur, verisimum esse, quod ante dictum est, in omni poësi respici solere ad vniuersalia: hacque re in primis differre poëtam ab historico. Exceptio prior est huiusmodi; in non nullis tragœdiis, posse nos intueri, à veteribus poëtis, vno vero nomine, aut duobus, tribus'ue ad summum retentis, cætera confingi. Altera exceptio est. Omnia nomina personarum in tragœdia aliquando confingi: hoc verò fit in eo genere tragœdiarum quæ actionem continent non veram, sed quæ ex verisimili fuerit conficta, quales sunt omnes actiones in comœdiis. probat verò Aristoteles hoc, exemplo Agathonis poëtæ, qui in tragœdia, quã inscripsit ἄνθος, omnia nomina confinxit De Agathone tragico meminit Athenæus Libro Decimo, vbi eius lepidos recenset versiculos, in quibus homo quidam rudis, prorsus imperitus literarum inducitur exprimere literas, quæ sunt in nomine THESEVS, ex figuris rerum sibi notarum; sunt autem hi; sed refero primum verba Athenæi. τὸ δ' αὐτὸ πεποίηκε καὶ Ἀγάθων ὁ τραγῳδοποιὸς ἐν τῷ Τηλέφῳ. ἀγράμματος γάρ τις κἀνταῦθα δηλοῖ τὴν τοῦ Θησέως ἐπιγραφὴν, οὕτως.

γραφῆς ὁ πρῶτος ἦν μεσόμφαλος κύκλος;
ὀρθοί τε κανόνες, ἐζυγωμένοι δύο.
σκυθικῷ τε τόξῳ τρίτον ἦν προσεμφερὲς,

ἔπειτα

» ἔπειτα τρίοδους πλάγιος ἦν προσκείμενος,
» ἐφ' ἑνός τε κανόνος ἦσαν ἐζυγωμένοι δύο.
» ὅπερ δὲ τρίτον ἦν, καὶ τελευταῖον πάλιν.

Agathonis verò tragœdia hæc, quam ait Aristoteles fuisse appellatam ἄνθος, meminit Lucianus in eo libello, qui inscribitur ῥήτωρ. his verbis. ὁ αὐτὸς ἀγάθωνα τὸν τῆς τραγῳδίας ἐπέραστον ἐκεῖνον ποιητήν, λέγει δὲ ὡς ἄρα τούτων γε ἀξιοῖ αὐτόν, μηδὲ ἐν τοῖς ἐνδοξοτάτοις χρῆμα, καὶ φίλον ἀφροδίτῃ καὶ χάρισι λαλεῖν. & quæ sequuntur. De eodem Agathone, eiusque tragœdiis Aelianus libro decimoquarto ita ait. πολλοῖς καὶ πολλάκις χρῆται τοῖς ἀντιθέτοις ὁ ἀγάθων ἐπεὶ δέ τις οἷον ἐπανορθούμενος αὐτὸν ἐβούλετο περιαιρεῖν αὐτὰ τῆς ἐκείνου ἐκ τοῦ ἀγάθωνος ἀφανίζων, οὕτως ἐκόμα ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνος, καὶ ᾤετο τὴν αὐτοῦ τραγῳδίαν ταῦτ' εἶναι. Quamuis autem in Agathonis tragœdia, quæ inscribitur, Flos; omnia nomina ficta sint, nihilò tamen minus, oblectat auditores, quàm cæteræ in quib. vera retinentur nomina; hæc asserit Aristoteles, vt ostendat huiusmodi tragœdias ex verisimili ductas, nõ esse omino reiiciendas.

» Ὥστ' οὐ πάντως εἶναι ζητητέον, τῶν παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσίν, ἀντέχεσθαι, καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν. ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνει πάντας. δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητήν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι. μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις. κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστι. τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι, καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι.

» Quare non omnino quærendum est, vt vulgatæ fabulæ, in quibus Tragœdiæ sunt, ad vnguem retineantur, idem quærere ridiculum esset: quandoquidem illæ etiam sic notæ, paucis quidem cum notæ sint, iuxta tamen cunctos delectant. Ex his igitur patet poetam fabularum magis, quàm carminum, esse poëtam, vt qui semper circa imitationem versetur, actiones verò imitatur. Si igitur & in ea quoque, quæ verè prius fuere, fingendo incidat, non propterea à poëta discedet; quãdoquidem ex his quæ gesta sunt, aliqua quidem eiusmodi esse nil prohibet: cuiusmodi vel extitisse verisimile sit: vel certè fieri potuerint, secundum quæ sanè horum poëta fuerit.

Continẽtur hoc contextu tria, quæ explicantur ab Aristotele. Primùm enim affertur præceptio vna, quæ ex superioribus pendet. Secundo loco exponitur conclusio totius disputationis iam diu institutæ. Postremò profertur confutatio, ac declaratio dubitationis vnius, quæ posse enasci videbatur contrà ea, quæ dicuntur. Præceptio huiusmodi est; tragœdiarũ fabulas nõ semper ex notis rebus, quas verè accidisse cõstat, esse sumendas. Hoc verò ab Aristotele ideo traditum fuit, nequis putaret, quamuis actiones veræ aptius scribuntur à tragicis, non licere tamen aliquando desumere argumentum, ab actione quæ vera quidem non sit, sed à poëta ex verisimili fuerit efficta; confirmat autem Aristoteles hanc sententiam suam tali ratione. Quando Argumenta tragœdiarum sumuntur à rebus, quæ acciderunt, constituunturque ex veris actionibus, non est planè existimandum, eas omnibus esse notas, sed paucis. Aequè tamen oblectantur earum recitatione ii, qui non norunt, ac ii qui norunt. Exempli causa. Oedipus Sophocleus ex re vera, quæ accidit, sumptus est; si illius tamen tragœdia inducatur in scenam, non omnes quidem, qui adsunt, eam Oedipi norunt calamitatem sed pauci. Iam verò si querat aliquis, plus ne voluptatis capiant ex ea recitatione ii, qui antè norant, an ii, qui tunc primum audiunt, cognoscuntque actionem totam; Respondet Aristoteles, æquè magnam percipi voluptatem ab iis, qui nõ norunt antè, ac ab iis, qui antè norunt; ex quo patet nihil referre, an ex rebus veris, an

fictis,modo fictæ sint secundum possibile,ac verisimile,tragœdiarum argumenta ducantur.Conclusio autem disputationis totius hæc est. Quare ex his,quæ dicta sunt, iam satis patet;poëtam magis fabularum (fabulam voco actionem ipsam, constitutionemque rerum) esse poëtam,quàm metrorum. QVATENVS poëta est propter imitationẽ,nam sic debent verti,& intelligi verba Græca illa ὅσῳ ποιητής ἐστι κατὰ τὴν μίμησιν, nam Paccius non aptè vertit,neque videtur satis Aristotelis sententiam intellexisse, ait enim.VT QVI semper circa imitationem versetur.Hæc conclusio deducitur ex superioribus,vnde fuerat digressus Aristoteles, qui miro tamen artificio connectit omnia,sicuti videre est.Omnia verò ita sese habent;Fabula in poësi debet esse vna.Vna autem non appellatur ratione vnius personæ; sed vnius actionis, vnde patet eos,qui Heracleidem,& Theseidem scripserant,complexi omnes res illorum gestas,non rectè constituisse suum Poëma,potiusque Historicos,quàm Poëtas esse appellandos, nam historicus persequitur singularia;poëta autem sectatur vniuersalia;sicuti antè probatum est,quia nomina imponit,neque enim quòd metro vtuntur,ideò sunt poëtæ appellandi,nam metrum non facit,vt aliquis poëta dicatur; poëta enim magis propter constitutionem actionum,& rerum,quas imitatur,quàm propter metra,vocatur; In verbis illis Græcis,quæ sunt in contextu.ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν,ἢ τῶν μέτρων.Hæc videtur esse argumentatio, quæ ducitur ab Etymologia. Poëta ducitur παρὰ τὸ ποιεῖν, quod est fingere.ποιεῖν verò nihil aliud est,quàm μιμεῖσθαι,idest imitari;imitatur autem poëta actiones;Actiones verò fabula continẽtur;consequitur ergo, poëtam potius appellari propter fabulam,& cõstitutionem rerum, quas imitatur, quàm propter metra.Adnotandum etiam illud verbum μᾶλλον idest magis·nam imitatio per se absque metro,efficit,vt aliquis poëta dicatur,vt superius est declaratum;sed metrũ sine imitatione hoc non potest efficere; quamuis maximè propriè is appelletur poëta, qui metris imitatur;neque à metro imitationem seiungit; neque metrum ab imitatione.Verum si quis quęrat horum duorum,quæ poëtam faciunt; an imitatio,an metrum maius habeat pondus, magisque ad naturam poëticę, poëtarumque pertineat? Sciendũ primas debere partes tribui in hac re imitationi;magis enim(vt aiunt)essentialis est,quã metrũ;& quãuis imitatio tantam habeat vim,nõ tamẽ proptereà semper excluditur metrũ;vt antea apertè demonstrauimus; imò absolutũ magis fuerit opus poëtæ,si metrũ accedat imitationi;Consequitur,quã tertio loco dicebamus proferri; Cõfutatio rationis,& argumẽtationis, quæ poterat afferri cõtra Arist.sententiã paulò antè expositã.Dixit Arist.poëticę sectari vniuersalia,ideoq.imponere nomina personis.Hoc(dicat aliquis)partim verũ est,partim falsum;In comœdia semper ferè verũ, noua præsertim; nã in ea & actiones,& nomina finguntur;In tragœdia,partim quidẽ verum,partim non verum;nonnullæ enim tragœdiæ arripiunt argumenta rerum,& constituũt fabulam ex iis, quæ verè ita contigerunt,& acta fuerunt;in his igitur,neque nomina,neque actiones confinguntur;Aliæ sunt tragœdiæ, quæ arripiunt quidem actiones veras; sed aliqua tantummodo retinent nomina vera; alia effingunt ex verisimili. Ergo aliqua ex parte verum id quod dictum fuit.Aliæ tragœdiæ sunt, inquib.quoniam actiones constituuntur,non quæ actæ fuerint,sed ex verisimili ductæ, necessariò omnia confingunrur,& nomina,& res,in his tantùm patet,omni ex parte verum esse,quod ait Aristoteles,poëticen sectari vniuersalia; quia omnia ex se effingit secundum possibile, & verisimile:Respondet ad hæc Aristoteles;ita quidem rem sese habere,neque tamen efficere,quò minus hoc quoque verum sit,etiam in iis tragœdiis,quæ veras actiones tractant,& nomina personarum retinent; nam in quãlibet veris licet etiam fingere; Fingitur autem,quotiescunque res non narratur,vti gesta fuit;neque exprimitur secundum proprium euentum,quem omnes sciunt in actione illius fuisse;sed vt potuerit agi,secundum verisimile,& ideò in actione vera, quatenus ita fingit poëta,nihilò minus erit poëta,ac si actionem,ac fabulam totam omniáque nomina confingeret; Verba Aristotelis sunt κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐδὲν ἧττον ποιητής ἐστι; Argumentum ducitur à notatione,seu etymologia sic.ποιητὴς est,qui ποιεῖ idest fingit, quatenus igitur fingit in rebus, verisque actionibus, vel ipsas augens,

vel

vel exornans ex verisimili; neque narrans sicuti sese habent; ex hoc satis patet esse poëtam; & ita probatur superior conclusio: Poeticen semper sectari vniuersalia.

Τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων, καὶ πράξεων, αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται. λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς οὔτ' ἀνάγκη εἶν. τοιαῦται δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτούς, ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς.

Cæterum simplicium fabularum, actionumúe Episodicæ quidem deterrimæ. Episodicam appello, in qua non verisimiliter, neque necessariò mutua episodia nectãtur, fiunt autem hæ tum ab ineptis vatibus suo vitio, tum à probatis quoque histrionum gratia: Etenim in huiuscemodi certaminibus, dum fabulas plus æquo sæpenumero producunt, legitimum ordinem peruertere coguntur.

Hic primum obseruandum est, quomodo hæc cõtexantur cum iis, quæ multò ante ab Aristotele dicta fuerunt; vnde longo satis sermone alia declarans fuerat digressus. Dixerat enim fabulam oportere esse simplicem, & vnam, vnam autem esse, quæ circà vnam actionem uersatur; Consequitur modò, vt quid vitiosum in ea sit demonstret; multi enim erant poëtæ, qui vnam constituebant actionem, summo artificio, ac simplicem, sed adhuc errabant, quod præter rem multa narrabant; hos reprehendit Aristoteles. Videtur autem in præsenti contextu duo explicare; Primum enim declarat, quæ dicantur fabulæ episodicæ, quas maximè damnat. Deinde exponit, vnde extiterit præposterus vsus hic scribendi fabulas episodicas. Fabulæ episodicæ ab episodiis dictæ sunt, qualia autem sint episodia declaratum est ante ex verbis Suidæ. Ait igitur Aristoteles hoc loco: Episodicæ Fabulæ eæ sunt, in quibus τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτε εἰκὸς, ὅτι ἀνάγκη ἐστί; hæ autem maximè damnandæ, quoniam in primis oportet fabulam aptè contexi eo, quo declaratum est ante, modo, vt partes omnes ita cohæreant, vt nulla ipsarum sine detrimento, & imminutione totius tolli possit. Episodicæ autem fabulæ, cum non habeant hanc rerum connexionem ita inter sese cohærentium, multum recedunt, absuntque ab eo, quod in primis requiritur in fabulæ structura; requiritur autem cohærens, aptaque, & concinna ab omni parte rerum structura; Ea fit duplici modo, aut κατὰ τὸ εἰκὸς, aut κατ' ἀνάγκην. Res enim & actio connectitur cum altera, aut consequitur alteram, aut ex verisimili deducta, aut ex necessario; quod & si est antè à me declaratum, nunc tamen rursus, apertiusque declaro; allato in medium exemplo. Clodius Interamnæ se fuisse asserebat ea nocte, qua sacra polluta fuerant Bonæ Deę in vrbe Romana. Hoc maximè (si verum fuisset) poterat in accusatione iuuare Clodium, quoniã neque ex necessario, neque ex verisimili potuisset vlla ab aduersariis probatio afferri; qua significaretur Clodius ea nocte sacra Deæ polluisse. Vtrunque verò rursus summatim ita declarari potest. Id μετ' ἄλληλα. non consequitur, neque κατ' ἀνάγκην, neque κατ' εἰκὸς, quod non pendet ex altero; exempli causa. Quicquid est præter rem, aut dissimile, alterius generis, aut non eadem ætate factum, aut non ab iisdem hominibus, aut non iisdem in locis; id totum facit episodicam fabulam; Sed oritur hoc loco dubitatio; Dictum est antè ab Aristotele, & dicetur postea multis in locis; poëmata, & fabulas debere recipere episodia, vt habeant iustam magnitudinem; Hunc verò damnat Episodicas fabulas, nã ait esse omniũ deterrimas; Repugnantia igitur loquitur Aristo. Respõdeo consentanea loqui Aristo. nã res ita sese habet; Verũ quidẽ est, Fabulas episodia recipere; & episodia πράγματα esse ἐξωτικὰ, si actiones, quæ illis cõtinẽtur, per se cõsiderentur, et separatim. Quatenus autẽ coniunguntur, cũ actione illius personæ, ex qua fabula cõstituitur; iam nõ amplius episodia dici debent, at partes illius fabulæ, quæ ex rebus cohærentibus, con

iunctisque vna, & simplex facta est velut in vnum corpus redacta. Sed verè, ac propriè dicerentur episodia in fabula, si non aptè cohærerent; Et hac sanè ratione fabulæ illæ, quæ huiusmodi habent episodia non cohærentia, dicuntur fabulæ episodicæ; nam aliæ, quamuis ex episodiis compactæ sint, tamen, quia iam partes, & membra veluti quædam fabulæ effecta sunt, nomen non retinent ductum ab Episodiis. His ita expositis, nunc consequitur, vt declaremus, vnde præposterus vsus episodicarum fabularũ extiterit. Episodicę fabulæ duplici de causa fiebant; Primùm propter inscitiam, atque imperitiam poëtarum. Deinde propter quandam consuetudinem, cui inseruire volebant poëtæ. Prior error multò grauior est, minusque excusari potest; imò poëtæ illi vehementer reprehẽdẽdi, qui poëmata aggrediuntur cõscribenda, nec tamen norũt, quo artificio scribi debeant. Episodicarum quoddam fabularum genus innuit Horatius in epistola ad Pisones, vbi loquitur de satyris, quos in mediam tragœdiæ recitationem induci consueuisse scribit, vt ea ratione relaxarentur animi audientium; qui alioqui defatigati fuissent, tragicarum rerum, quæ nimis seriæ, seueræque sunt, recitatione. Altera causa, cur cõtigerit fabulas episodicas fieri; est ipsa cõsuetudo, quę ita tulit; Mos enim erat in fabularũ recitationibus, vt cõcertatio fieret tùm inter poëtas, tùm inter histriones; oportebat igitur interponi episodia quædã; de hac certandi cõsuetudine superius multa diximus; sed hic appono alium locum ex Nebulis Aristophanis, versus est. ἀπιλάλιαν τι χορῶν ἐμβόλιμα. Interpres illum ita exponit. ἐμβόλιμα δὲ, ἤγουν ᾄσματα,
,, καὶ ὄργανα μουσικά, τοὺς γὰρ διονυσίους τοὺς κυκλίους χοροὺς εἰσάγειν, καὶ ἠγωνίζοντο οἱ κωμικοί, καὶ τρα-
,, γικοὶ ποιηταί, ἀναγορεύοντες τὰ ὑπόγυια αὐτοῖς πεποιημένα δράματα. Fit autem in his certaminibus, vt dum protrahere student Fabulam, peruertant seriem rerum, & illud quod vocat Aristoteles τὸ ἐφεξῆς. in quo totum est artificium fabulæ constituendæ; in qua in primis necesse est; vt omnia aptè cohæreant; ac coniungantur; sicuti paulò ante declaratum fuit: διαστρέφει τὸ ἐφεξῆς. verba sunt Aristotelis. Illud enim veluti norma quædam recta est, quam deprauare non licet, sic Aristot. etiam libro primo Rhet. ad Theod. de norma Lesbia loquens ait. ἄμετρον γὰρ ... ὁ μολύβδινος κανὼν ... πάσας ... de ea Plutar. in libro πρὸς ἡγεμόνα ἀπαίδευτον, quem locum ideo appono, quia mirificè il-
,, lum Aristotelis declarat. δεῖ δὲ ὥσπερ ὁ κανὼν αὐτὸς ἀστραβὴς γενόμενος, καὶ ἀδιάστροφος οὕτως ἀ-
,, πευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐφαρμογῇ, καὶ παραθέσει συνεξομοιῶν παραπλησίως, τὸν ἄρχοντα πρῶ-
,, τον αὐτὸν κτησάμενον ἐν αὑτῷ, καὶ κατευθύναντα τὴν ἀρχήν, καὶ καταστησάμενον τὸ ἦθος οὕτω συναρ-
,, μόττειν τὸν ὑπήκοον, οὐ γὰρ πίπτοντος ἐστὶν ὀρθοῦν.

,, Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν, καὶ ἐλεεινῶν. ταῦτα
,, δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα, καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα. τὸ γὰρ
,, θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον, ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, καὶ τῆς τύχης. ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦ-
,, τα θαυμασιώτατα δοκεῖ, ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι. οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ
,, Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυι, θεωροῦντι ἐμπεσών.

,, Quoniam autem imitatio non tantum perfectæ actionis, verùm
,, etiam miserabilium, terribiliumue est, hæc autem maximè talia erunt
,, potissimumque pollebunt, quotiescunque per se ipsa inuicem admi-
,, randa illa accident: nimirum hoc pacto admirabile magis sese offert,
,, quàm si à casu, vel à Fortuna proficisci appareat; siquidem in his etiã
,, quæ à Fortuna proueniunt, illa quidem maximam admirationem
,, præ se ferunt, quæ veluti suopte impulsu prouenire videantur, vt in
,, Argo Mityi statua, quæ super inspectantem collapsa, authorem Mityi
,, necis interfecit.

Ex quibusdam verbis, quæ in definitione tragœdiæ apposita fuerunt; nunc Aristoteles deducit aliam præceptionem, ea autem est huiusmodi Oportet præterea tragicã

actionem, esse commiserabilem, ac terribilem. Deducitur verò ex eo, quod est ante dictum, recitatione tragœdiarum, purgari duas maximas animi perturbationes; cōmiserationem, & metum. Duo igitur explicat in præsentia Aristoteles; Primùm, præceptionem quam exposuimus; Deinde quomodo singula fiant, vt aptè cieatur comiseratio, & incutitur metus. Hic rursus monitos velim eos, qui prædicant vbique librū hūc Aristotelis esse mancum, vt animaduertant, quanto artificio, omnia iungat inter se Aristoteles; & ex superioribus verbis, quæ in definitione positæ fuerunt, singillatim seriem deducat totius suæ disputationis; Hanc ego seriem, cum enterruptam esse animaduertam, tunc ipse quoque apertè fatebor, librum esse mancum; quid verò hac serie pulchrius? quid aptius excogitari potest? Si igitur illi, nulla allata ratione, pergent esse molesti, aut librū hunc non satis attentè legisse, aut non intellexisse omninò videbūtur; Primùm ita se habēt tragœdia, requirit Actioné commiserabilem, & terribilem. Duo hęc sunt τὸ ἐλεεινὸν, τὸ φοβερὸν, quæ deducuntur ab iis duabus perturbationibus, quæ recitatione tragœdiarum purgantur; sunt autem hæ, τὸ ἔλεος, καὶ ὁ φόβος Neque verò vtrumque semper simul esse potest in vna re; sed alterutrum aliquando separatum; hoc per exempla tragediarum patere poterit. In Iphigenia Euripidis, mactantur hospites, hoc est φοβερὸν. In Aiace Sophoclis inijcitur à Diis amentia hominibus, quod prorsus terrorem incutit, & metum. In Oedipode vtrūque; nam quatenus fato imprudens ductus, delabitur ad magnam calamitatem; hoc est φοβερὸν nunquam enim cautum satis cuiquam est, sua prudentia, aduersus fati vim. Quatenus verò oculis captus, miserrimus fit, cum antea felicissimus esset, summoque gradu locatus; hoc est ἐλεεινὸν. In Electra est ἐλεεινὸν tantùm, atque hæc demonstrasse satis sit. φοβερὸν verò, & ἐλεεινὸν quomodo sese inter se habeant, declarat Aristoteles libro primo Rhetoricorū vbi ait; Amasin, cū vidisset filium suum ad cœdem trahi, nō effudisse lachrymas; eundem, cum vidisset emendicantem amicum propter egestatem fleuisse, quia hoc commiserabile, illud terribile est; terribile quotiescunque animum hominis inuadit, occupatq; ie; cō miserationem omnem pellit, nam cōmiserabile afficit animum, antè quàm sese obiiciat terribile. Verba Aristotelis sunt hæc.
» διὸ καὶ ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγο-
» μένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσε, ὥς φασιν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι, τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινὸν,
» ἐκεῖνο δὲ δεινὸν, τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέους. καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ
» χρήσιμον. Paulò post. ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσι. Atque hæc quidem ita sese habent; oportet autem vtrumque inesse in tragœdia. Nunc consequitur, quod secundo loco fuerat propositum, vt declaremus; hæc φοβερὰ, & ἐλεεινὰ, sunt ea, quæ nobis accidunt præter opinionem. quicquid enim huiusmodi est; necessariò est etiam admirabile, idest θαυμαστόν. Omnia igitur comiserabilia, & terribilia sunt etiam admirabilia, neque vnquam commiseratio, aut terror caret admiratione. Admirabilia autem huiusmodi, de quibus loquimur, tribus accidunt modis. Fortuna, casu, vicissitudine quadam mutua causarum, alia in aliam tendēte; quam causarū connexionem (si liceret per Aristotelis sententiam, nam is fatum nunquam in sua philosophia concessit) appellarem prorsus ipsum fatum. Fortuna (vt declarat Aristoteles libro primo Rhetoricorum, & libro secundo Physicorum) est, quotiescunque aliqua fiunt, quorum causa proferri non potest, nec habent τὸ οὗ ἕνεκα. Vt Iaculator, qui iaculum vt ceruum perimat contorquet, fortuitò latentem inter arbusta perimit hominem. Casus differt à fortuna; quia in brutis, anima, sensuque carentibus, rebus est, vt cum aliquis ruina domus inter cœnandum opprimitur. quòd de Theramene, vno ex xxx. Tyrannis, qui ex ruina domus, cum cæteri omnes conuiuæ obruti fuissent, solus incolumis euasit, statimque dixisse fertur; Nimirum maiori exitio me reseruat fortuna. Ex connexione causarum, seu mutua quadam successione rerum; ea fiunt, quæ longam habent euentuum seriem, & in quibus apparet τὸ οὗ ἕνεκα. vt, si quis exemplū quærat, Oedipodi omnia quæ acciderunt; hæc verò ab Aristotele vocantur μετ' ἄλληλα. Iam verò cum tria hæc ita distincta sint, quærimus, quænam magis tragica? Ea sanè, quæ plus admirationis afferunt; Illa autem magis admirabilia sunt, quæ ex aliqua causa, insperata tamen, et occulta proueniunt, ea enim postea cognita augetur admiratio.

Quòd autem τὰ μετάλλαλα sint magis admirabilia, quàm ea, quæ à fortuna, casúque proueniunt; probat Aristoteles hac ratione. Admirabile quidem est id, quod prouenit à casu, illud quoq. quod à fortuna. Sed si arripias aliquid, in quo appareat casus, & τὸ μετάλλαλον, de quo locuti fuimus, animaduertes hoc esse multò admirabilius; Hoc quale sit declaratur ab Aristotele huiusmodi exemplo. Argis Mityos præclari viri erat statua, virtutis ergò; Is peremptus postea in seditione ciuium ab improbo quodam homine; Contigit, labentibus annis, vt cum ad statuam ipsius interfector Mityos staret, cadens statua illum peremerit; Hanc eandem rem paulò secius narrat Plutarchus in libro περὶ τῶν βραδέως ὑπὸ τοῦ θείου τιμωρουμένων. his verbis. καὶ τὸ μίτυον τοῦ ἀργείου κατὰ στάσιν ἀναιρεθέντος ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐν ἀγορᾷ θέας οὔσης ἐμπεσεῖν τῷ κτείναντι τὸν μίτυν, καὶ ἀνελεῖν. Apud eũdem Plutarchum aliud simile huic recensetur de quodam Callippo, qui cũ, amicitiæ sub prætextu, Dionem amicum suum peremisset, eodem ense aliquot annis post à suis familiaribus peremptus fuit, Verba Plutarchi sunt hæc. paulò ante. τοῖς ἐν καιρῷ καὶ τρόπῳ προσήκοντι γενέσθαι τὰς τιμωρίας οὐ βέλτιον ἐστὶ τῆς τύχης, ἢ παραχρῆμα νομίζειν, οἷον ὅτι τὸ κατὰ κάλλιππον, ᾧ ξιφιδίῳ φίλος εἶναι δοκῶν ἀπέκτεινε δίωνα, τούτῳ πάλιν αὐτὸν ὑπὸ τῶν φίλων ἀποθανεῖν. Huiusmodi igitur euenta, & si casu facta sunt, videntur tamen habere τὸ μετάλλαλον, & τὸ δι' ἄλληλα, & ideò ex talibus euentis pulcherrimæ fiunt fabulæ, quia habent τὸ θαυμαστὸν, τὸ φοβερὸν, τὸ ἐλεεινὸν, quæ tria habent simul maximam vim ad mouendos auditorum animos. Simile quiddam iis, quæ superius recitauimus ex Plutarcho narrat Cic. in libro de fato. Icadio latroni saxum ingens ex spelunca in crura incidisse, ait enim. Puto enim, etiam si Icadius tùm in spelunca non fuisset, saxum tamen illud casurum fuisse. Nõ diuersum ab his refert Theocritus in Idyllio. XXVIII. quod inscribitur ἐραστὴς sub finem.

καὶ ποτὶ τὸν θεὸν ἦνθε, τὸν ὕβρισε, λαΐνας δὲ
ἵστατ' ἀπὸ κρηπῖδος, ἐς ὧ ὑδάτων ἐφύπερθεν,
ἅλλετο καὶ τ' ὤγαλμα κακὸν δίκτεινεν ἔφαβον
αἷμα δ' ἐφοινίχθη, παιδὸς δ' ἐπονάχετο φωνά.
χαίρετε τοὶ φιλέοντες, ὁ γὰρ μισῶν ἐφονεύθη,
στέργετε δ' ὕμμες αἴτας, ὁ γὰρ θεὸς οἶδε δικάζειν;

Ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῇ γενέσθαι, ὥς τε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους.

Eiusmodi enim hæ sunt, vt nõ temere facta esse opinemur. ideoque pulcherrimas tales fabulas euadere necesse est.

Hinc colligimus breuem epilogum eorum omnium, quæ hactenus dicta fuerunt. Ait enim. pulcherrimas, maximeque artificiosas fabulas eas esse iudicandas, quæ habent tria hæc. τὸ ἐλεεινὸν, τὸ φοβερὸν, τὸ θαυμαστὸν. nam quamuis hæc fortuito, casúque fiant; videntur tamen fato quodam, & certa ratione fieri, sed tota hæc res aliquantò copiosius declaranda videtur. Stoici olim enixè operã dederunt, vt ostenderent in rebus humanis omnia necessitate quadam fieri, fatoq. veluti quadam immutabili lege naturæ, regi; Ac sanè Chrysippum scimus librũ de fato scripsisse; quem in primis exagitat Eusebius in lib. VI. περὶ προπαρασκευῆς. Arist. verò, peripateticiq. omnes longe aliter sentientes, necessitatem hanc tollere ex actionibus humanis conati sunt, quibus autẽ rationibus effecerint hoc vtrique, non est opinor, necesse, vt hoc loco explicem; legat igitur, qui volet, Alexandri Aphrodis. Libellum, de hac re vberrimè scriptum in hanc sententiam. Veteres autem poetæ tragici aut Stoicorum opinionem secuti, aut videntes vna hac ratione posse audientium animos cieri ad commiserationem; & obstringi religione, & metu deorum; eiusmodi arripuerunt actiones, in quibus fatum illud, ac necessitas inesse videretur; eiusmodi Oedipodis illa est. Alexander in suo libello ostendit, philosophos assertores fati, vel ob hoc ipsum uehementer reprehendendos, quòd Deos prædicere res futuras simul dicant hominibus; simulque illarum rerum agendarum imponere necessitatem; rem verò totam ita narrat. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπα περὶ θεῶν λέγουσιν: ἀπορούντων γὰρ τινῶν πρὸς αὐτοὺς τί δήποτε, εἰ πάντα τὰ γιγνόμενα ἐξ ἀνάγκης γίνεται, αἱ παρὰ

» τῶν θεῶν μαντείας μὲν γίνεσθαι συμβουλευούσας, ὡς δυναμένων διακοῦσαι καὶ φυλάξασθαί τι, καὶ ποιῆ-
» σαι τῶν ἀκουσάντων. καὶ δὴ καὶ τὸν τῷ Λαΐῳ δοθέντα χρησμὸν παράγουσι, ὃν λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ
» Πύθιος περὶ τοῦ μὴ δεῖν παιδοποιεῖσθαι, εἰ γὰρ φυτεύσεις παῖδα, ἀποκτενεῖ σ' ὁ παῖς, καὶ πᾶς σὸς οἶκος
» βήσεται δι' αἵματος φόνου. ὅτι δὲ μηδὲν αὐτοῦ τοῦτον χρήσαντος, οὐδὲν ἔμελλε τῶν κατὰ τὴν περιπέτειαν τὴν
» περὶ τὸν Λάϊον, καὶ Οἰδίπουν γενομένων γίνεσθαι, ἔτι γὰρ ἂν ἐξέθηκεν ὁ Λάϊος τὸν γενόμενον αὐτῷ παῖδα ὡς
» ἐξέθηκεν, οὔτ' ἀναιρεθεὶς ὁ παῖς ὑπὸ τοῦ βουκόλου, καὶ δοθεὶς πρὸς εἰσποίησιν τῷ Πολύβῳ Κορινθίῳ, ἀνδρω-
» θείς, καὶ περιτυχὼν τῷ Λαΐῳ κατὰ τὴν ὁδόν, ἀγνοοῦντι, καὶ ἀγνοούμενος ἀπέκτεινεν αὐτόν, οὐ γὰρ ἄν ποτε
» ὡς υἱὸς αὐτῶν παρ' αὐτοῖς τρεφόμενος ἠγνόησε τοὺς γονεῖς, ὡς τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνειν, τὴν δὲ ἀγαγέσθαι
» πρὸς γάμον. ὅπως οὖν ταῦτα πάντα σωθῇ, καὶ πληρωθῇ τὸ τῆς εἱμαρμένης δρᾶμα, φαντασίαν ὁ θεὸς διὰ τοῦ
» χρησμοῦ τῷ Λαΐῳ παρέσχεν ὡς δυναμένῳ φυλάξασθαι τὰ λεγόμενα, καὶ ἐπεὶ μεθυσθεὶς ἐπαιδοποιήσατο,
» ἐξέθηκε τὸ γενόμενον παιδίον, ὡς διαφθερῶν, ὅπερ ἐκείνοις αἰτία τῆς ἀνοσίου μίξεως ἐγένετο, ἔστ' ἄλλως ταῦτα
» λέγειν πῶς σώζει μαντικήν. ὁ γὰρ μαντικὴ δοκεῖ εἶναι μελλόντων προαγόρευσις εἶναι, οἱ δὲ τὸν Ἀπόλλω ποιοῦ-
» σιν ὧν προαγορεύει ποιοῦσι. Quæ igitur oraculorum, aut diuinationis vtilitas (inquit Alexander) fuerit? aut cur ea inquirant homines tanto studio, si euentura vitare non possunt? Eosdem reprehendit philosophos, quòd secuti fabulas tragicas poëtarum, fatum asserere voluerint; his verbis. ἄδηλον δὲ ὅτι κἂν ἄλλους τινὰς μύθους πάλαι ἀκούσωσι παρά τινος τῶν
» τραγῳδοποιῶν, οἷς ἔργον ἐστὶ ποιεῖν τὰ τοιαῦτα πλάσματα. πιστεύουσι τοῖς μύθοις, ὡς γεγονόσι, καὶ τὴν εἱμαρ-
» μένην καὶ πρόνοιαν διὰ τοῦ κατασκευάσουσι, καί τοι βέλτιον ἦν ἀναιρεῖν τὰς ὑποθέσεις τοιαύτας διὰ τὴν ἀτο-
» πίαν αὐτῶν. οἱ δὲ τοῖς ἀτοπωτάτοις πιστεύουσι ῥᾳδίως, καὶ τὸ κατὰ λόγον αὐτὰ γενέσθαι αἰτίας τινὰς λέ-
» γειν οὐκ ὀκνοῦσι. Prorsus enim credendum est ipsos poëtas accommodate voluisse loqui ad opinionem vulgi; Existimant enim homines, cum occultas non perspiciant causas rerum, atq. actionum; fato illa fieri; cũ præsertim habent τὸ μετάλλαλα illud, de quo superius locuti fuimus. nam seriem causarum ex sese mutuo pẽdentium asserebant esse fatũ. Eusebius quoq. in Chrysippũ inuehitur, & Democritũ hac de causa in lib. προπα-
» ρασκ. 5. cum ait. ἀκοῦε φησὶν ἄλλος ὦ Δημόκριτε, καὶ σὺ ὦ Χρύσιππε καὶ σὺ ὦ μάντι τεκνῶσαι μὲν γὰρ ἐθελῆ-
» σαι τὸν Λάϊον, κύριον εἶναι τὸν Λάϊον, καὶ τοῦτον ἐκπεφευγέναι τὴν ἀπολλωνίαν ὄψιν. τεκνώσαντα δὲ ἀπὸ τῶν ἐπεῖ-
» να ἀνάγκην ἄφυκτον ὑπὸ τοῦ φύντος αὐτὸν ἀποθανεῖν, οὕτως οὖν τὴν ἐπὶ τῷ μέλλοντι ἀνάγκην παρέχει τῷ
» μάντει τὴν τοῦ γενησομένου προείδησιν. ἦν δὲ ποῦ καὶ ὁ φὺς τῆς ἰδίας βουλήσεως κύριος, ὥσπερ ὁ φύσας,
» καὶ ὡς ἐκεῖνος τοῦ τεκνῶσαι καὶ μή, οὕτως οὗτος τοῦ ἀποκτεῖναι, καὶ μή. Aristoteles igitur, qui sentiebat, hæc quidem τὰ μετάλλαλα non fieri fato, aut necessitate vlla, cupiebat tamen, cum loqueretur de tragœdia, inseruire, salua dignitate, ac sententia sua, poëtarum, vulgariumque opinioni, nõ quidem fato ea fieri dixit, nam hoc ipsius sententiæ fuisset repugnans, sed non temerè videri hæc fieri; videntur enim fato fieri. atque hinc omnis error hominum, ac philosophorum quoque extitit, quòd ea, quæ apparent, approhantes, occultiores, verioresque causas non indagarunt. Euitauit tamen nomen fati semper; atque ideo hoc loco dixit οὐκ εἰκῇ. idest non temere, quatenus enim ita ait, & illis induit, quasi si non temerè fiant, ergo fato, prouidentiaque Deorum, duo enim hæc consequantur simul necesse est, quod perspexit Ale-
» xander, in suo libello, cum ait καὶ διὰ μύθων τὴν εἱμαρμένην, καὶ πρόνοιαν κατασκευάζουσι & tamen per illa verba. οὐκ εἰκῇ, etiam significauit Aristoteles, nonnulla ex iis, quæ ipsi fato fieri dicebant, fortuito fieri, non nulla verò natura. Hæc enim est ipsius sententia, sicuti declarat idem Alexander, exempla autem hæc affert. Incontinens aliquis est, ac voluptatibus deditus; ad hasque suapte natura propensus fertur; huic accidant necesse est ea incommoda, quæ huiusmodi solent accidere. Auarus aliquis est rapax, crudelis, omniaque hæc insita habet à natura; in ea igitur incidat necesse est, quæ consequi tales solent. Hoc fatum veteres vocabãt Stoici. Peripatetici naturam appellant. Verba Alexandri sunt hæc. διὸ καὶ λέγοι τις ἂν εὐλόγως τὴν οἰκείαν φύσιν ἀρχὴν ἑκάστου, καὶ αἰτίαν εἶναι τῶν
» τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν τάξεως, ἀπὸ ταύτης γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἵ τε βίοι τῶν ἀνθρώπων τὴν
» τάξιν, καὶ τὴν καταστροφὴν λαμβάνουσιν. ὁρῶμεν οὖν, ὅτι καὶ τὸ σῶμα τῷ τοιόνδε, ἢ τοιόνδε εἶναι τὴν φύσιν,
» καὶ ἐν νόσοις, καὶ φθοραῖς ἀκολούθως τῇ φυσικῇ συστάσει γίνεται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς
» ψυχῆς εὕροι τις ἂν παρὰ τὴν φυσικὴν κατασκευὴν διαφόρους γινομένας ἑκάστῳ τάς τε προαιρέσεις, καὶ
» τὰς πράξεις, καὶ τοὺς βίους. ἦθος γὰρ ἀνθρώπων δαίμων κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, τουτέστι φύσις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
» στον γὰρ ταῖς φυσικαῖς κατασκευαῖς τε, καὶ διαθέσεσι, τάς τε πράξεις, καὶ τοὺς βίους, καὶ τὰς καταστροφὰς

» αὐτῆς ἀκολούθως ἰδεῖν ἔστι. τῷ μὲν γὰρ φιλοκινδύνῳ, καὶ θρασεῖ φύσει βίαιος ἴσως, καὶ ὁ θάνατος ὡς ἐπιτο-
» πλεῖστον, αὕτη γὰρ ἡ τῆς φύσεως εἱμαρμένη, τῷ δέ γε ἀκολάστῳ τὴν φύσιν, τό τε ἐν ἡδοναῖς αὐταῖς κατα-
» ζῆν. οὗτος γὰρ ὁ τοῦ ἀκρατοῦς βίος, καὶ ἐν τοιούτοις αἱ τοῦ βίου καταστροφαὶ πάλιν εἰσὶ καθ᾽ εἱμαρμένην,
» καὶ τοῖς ἀνελευθέροις δὲ τὴν φύσιν, καὶ ἀπλήστοις περὶ κτῆσιν χρημάτων, καὶ τὰ τῆς εἱμαρμένης συνῳδά, οἱ
» ἀδικίαι γὰρ ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὁ τοιοῦτος βίος, καὶ ἡ τοῦ βίου δὲ καταστροφὴ τοῖς κατ᾽ αὐτὰ πράττουσιν ἀ-
» κόλουθος τούτοις. Hæc eſt Peripateticorum, Ariſtotelisque ſententia; ſed eſto; hæc non temere fieri, nõ natura, ſed ſato, ac neceſsitate quadam, ſeu prouidẽtia Deorum, ſicuti exiſtimaſſe olim Stoici videntur, Tragicique poetæ omnes, ſecuti vulgariũ ſententiã hominum; neceſſe eſt omnino omnium laudatiſs. pulcherrimasq. fabulas in tragœdiis eas eſſe, quæ huiuſmodi fuerint; ratio autẽ huius concluſionis eſt, quæ elicitur ex verbis Ariſt. quia has res homines opinantur, nõ fieri temere, ſed ſato, ac voluntate Deorum regi homines igitur audientes talia inuadit, occupatq. ſuperſtitio, ac religio vehemẽs, quæ timorem, metumque iniicit ipſis, quòd exiſtimãt ea quoque ſibi poſſe accidere; metuuntque, ne eadem ſibi aliquando accidãt. Libet verò mihi breuiter oſtendere in iis, quæ Oedipodi acciderunt, omnia poſſe ad naturam redigi, ſicuti docuit Alexander. Laius Rex prouidus, ſuæque timens ſaluti; ſeruus à quo exponitur iuſſu Regis, crudelis; paſtor, à quo ſuſcipitur aliturque infans expoſitus, humanus piuſque. Oedipus iam grandis natu iracundus, iniuriarumque acerrimus vltor perſpicax, prudens, & callidus: ideo exponi iubetur à Laio infans. Seruus ob crudelitatem nouo genere ſuſpẽdii perimere vult infantem. paſtor humanitate impulſus infantem ſoluit, liberat, alitque. Occurrens Laio in via Oedipus præ nimia iracundia, cum iniuriam illatam ſibi ferre non poſſet, perimit Regem, & comites. Hæc igitur ita à natura prouenerunt; præterquàm quòd multi euentus fortuiti interea miſti ſunt; nam cum Laius aliò tẽderet cũ comitibus, incidit in Oedipodem. Oedipus in Laium. illud quoque fortuitum, vt alia de cauſa per ſyluã errans paſtor incideret in ſuſpenſum infantem, ſeruaretque. Ariſtotelis igitur ſententia. dicantur iſta tum ex natura, tum ex fortuna ita proueniſſe; veteres autem Stoici dicerent hæc fato contigiſſe.

» Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ πεπλεγμένοι. καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦ-
» θοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν πρᾶξιν, ἧς γενομένης, ὥσπερ
» ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. πε-
» πλεγμένην δέ, ἐξ ἧς μετὰ ἀναγνωρισμοῦ, ἢ περιπετείας, ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς ἐστι.

» Fabularum aliæ ſimplices, aliæ implexæ: quemadmodum & actio-
» nes, quarum imitationes ſunt ipſæ fabulæ, talem illico ſpeciem præ ſe
» ferunt. Simplicem actionem voco, in qua quidem (vt dictum eſt) cõ-
» tinua vna, abſque peripetia, agnitionéue agendo fit mutatio: implexã,
» quæ vel agnitione, vel peripetia, vel etiam vtraque.

Connèctuntur hæc cum ſuperioribus, atque ex iis deducuntur, in hunc modum. Poſtquàm declarauit Ariſt. in tragœdiis tria ineſſe. τὸ ἐλεεινόν. τὸ φοβερόν. τὸ θαυμαστόν. colligit ex his, duo eſſe fabularum tragicarum genera. nã aliæ ſunt ſimplices; aliæ ſunt implexæ. aut enim tria illa ſimul omnia inſunt in fabula, aut aliqua ſeparatim. ſi ſeparatim; vt τὸ ἐλεεινόν. ſi ſimul aut duo, vt τὸ ἐλεεινὸν καὶ φοβερόν. aut tria, vt τὸ ἐλεεινόν, τὸ φοβερόν, τὸ θαυμαστόν. Neq. plures his quatuor modis reperiri poſſunt. quorum duo ſunt ſimplices, alii duo ſunt implexi. nam τὸ φοβερὸν nõ ponitur vnquàm ſeparatim per ſe; neque τὸ θαυμαστόν. ſicuti ex iis, quę dicta ſunt antè, facilè perſpici poteſt, et paulò poſt apertius patebit per exẽpla ex veteribus allata. Probatur autẽ ſuperior diuiſio Ariſto. hac ratione, Quot fuerint actionũ genera, totidem etiã ſint oportet genera fabularum. nã fabulæ ſunt actionum imitationes aut verarum, aut veriſimilium. Vt igitur aptè intelligamus, qualis ſit ſimplex, aut implexa fabula; prius eſt declarandum, quę nam dicatur actio ſimplex, & quæ implexa. Actio ſimplex his verbis deſcribitur ab Ariſtotele ἧς γενομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς, καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας, ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται. Vertit Paccius μετάβασιν

μετάβασιν. mutationem. quod alienum est à sententia Aristotelis, nam non de mutatione, sed de exitu actionis, & fabulæ loquitur, mutatio autem in fabula non potest fieri, sine agnitione, & peripetia sic igitur sunt vertenda. Cuius, cum continua, et vna sit vt antè dictum fuit, transitio fit sine vlla peripetia, & agnitione. μετάβασιν igitur vocat Aristoteles, inclinationem fabulæ; seu eam, quæ à nonnullis vocatur, Catastrophe. hoc est exitus rei, ea itaque fabula, in qua fit actiõis declinatio sine vlla peripetia, & agnitione, dicitur simplex; quid autem sit peripetia, & agnitio declarabitur postea. posit ambigere aliquis in illis verbis συνεχοῦς καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας, ἢ ἀναγνωρισμοῦ; an fabula dicatur vna, quotiescunq. peripetiã, agnitionem'ue non habeat, alioqui nõ dicatur vna, si fuerit in ipsa peripetia, & agnitio. sed sciendum non hoc voluisse significare Aristotelem, nihilò enim minus vna fabula dicitur, quæ peripetiam, & agnitionẽ habet, quàm quæ non habet. Verùm quoniam fabula citius ad exitum deducitur, si nõ interseratur vlla agnitio, aut peripetia: magisque rectà contendit ad Catastrophen, quàm si se per illas partes insinuet. ideo dictum est vnam esse, cõtinuamque fabulam, quia minus multis interrupta est Episodiis; nam peripetia, & ea præsertim quæ per agnitionem fit, episodium vnũ occupent necesse est, & quamuis episodia cum re ipsa coniuncta sunt, tamen quia fabulam protrahunt, prolixioremque faciunt; obliquiore via tendere ad exitum, cum talia episodia habuerit, videtur fabula. Exemplum peti potest ex tragœdia Sophoclis, quæ Αἴας μαστιγοφόρος inscribitur. ea enim neque peripetiam, neque agnitionem vllam habet; et celerrimè deducta fuisset ad exitum; nisi ingeniosè poeta captasset episodia, tùm à persona Tecmessę, tùm à cõtentione Menelai, & Teucri; Nunc redeo ad quatuor illos modos declarandos, quorum duo simplices sunt; duo implexi. Prior modus simplex est, qui habet τὸ ἐλεεινὸν tãtùm. qualis est in Philoctete, in Trachiniis, in Medea, in Hecuba. Alter modus simplex, est, qui habet τὸ ἐλεεινὸν, καὶ φοβερόν, qualis est in Aiace, nam hominẽ quilibet cõmiseratur; & sibi timet, ne, Deorum ira, aliquid simile accidat. Prior autem modus, qui implexus est, habet τὸ ἐλεεινὸν, καὶ θαυμαστόν; qualis in Iphigenia in Tauris; nam & cõmisera tione digni sunt mactandi Hospites; & agnitio illa fortuita, ac peripetia, admirabilis esse videtur; qualis in Electra Sophoclis. nam & ipsa lugẽs cõmiserationem ciet; & agnitio illa admiratio nem habet; quòd præter spem fit; et insperatum affert cõmodum. Alter modus implexus est, qui habet τὸ ἐλεεινὸν, τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ θαυμαστόν. qualis Oedipus Tyrãnus. nam is cõmiseratione dignus est; & ira Deorũ immissa pestis; oraculo Apollinis, vaticinioque Tiresiæ detectum scelus, quod ab inscio fuerat patratum metum, inicit, ac religionẽ; præterea euentus illi rerum, qui è fato pendêre videntur, longa quadam serie ducti, multum afferunt admirationis. Perplexam fabulam describit his verbis Aristoteles. ἐξ ἧς μετ' ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας, ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς ἐστι. idest ex qua post agnitionem, vel peripetiam, vel vtranque exitus, catastropheque fabulæ fit; Nam aliæ sunt fabulæ, in quibus agnitio tantùm inest; qualis est Iphigenia Euripidis in Tauris. Alię, in quibus peripetia tantùm, qualis Antigone Sophoclis: nam Creon post peremptam Antigonen, cũ speraret se lætum fore; magnaque cariturum molestia, luget Eurydices cõiugis interitum, quæ impatiens doloris, quem conceperat ex Hæmonis filii morte, suspendio finierat vitam; nam Hæmon, qui deperibat Antigonen, eius morte audita, sibimet mortẽ consciuerat. Aliæ sunt, in quibus est simul & peripetia, & agnitio, qualis Oedipus Tyrannus Sophoclis.

» ταῦτα δὲ δεῖ γενέσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου. ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων συμ-
» βαίνειν ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίγνεσθαι ταῦτα. διαφέρει γὰρ πολὺ γίνεσθαι, τάδε
» διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε.

» Hæc verò in ipso rerum contextu ita astruenda sunt, vt ex his, quæ
» prius acta fuerint, necessariò sequi, aut certè verisimiliter agi videan-
» tur. Multum enim differt, fiant hæc per hæc, an ex his.

Præceptum tradit Aristoteles, quod est huiusmodi. In fabula, quam diximus imple-

" xam vocari,ita Agnitionis, & peripetię est habenda ratio,vt inter se aptè cohæreant,
" & alterum ex altero consequatur aut necessariò, aut secundum verisimile, multum enim differt,inquit Aristoteles,an hæc per hæc fiant,aut post hæc;ita verba sunt vertenda;quæ non aptè vertit Paccius;verùm locus hic, quoniam adhuc obscurus est;copiosius videtur esse declarandus; magnam vbique rationem esse habendam præcipit Aristoteles in scribenda tragœdia,ordinis ac cōiunctionis rerum; Cum igitur interserenda fuerit aut agnitio,aut peripetia;videndum est, vt non extrinsecus, sed ab ipsa fabulæ constitutione ducatur;atque ex ipsa prorsus actione enasci videatur.sicuti cōsequentia ex præcedentibus solent, aut effecta à suis propriis, verisque causis.indocti quippe poëtæ, ac parum periti artificii scribendarum tragœdiarum, sæpè hæc extrinsecus à rebus longinquis petunt, quod valde est reprehendendum. Fuit sanè etiā olim(sicuti nunc in scribendis comœdiis videmus) genus quoddam indoctorum poëtarum;qui seriem hanc,ac connexionem rerum non seruantes,constitutionem fabulæ disiunctam,ac disgregatam faciebant.atque si quando agnitionem,aut peripetiam inducere voluissent,id minus aptè faciebāt,interrumpentes seriem fabulæ.quo enim spectat (dicam enim quale sit vitium nostratium hominum,qui multum sibi placent in scribendis comœdiis) manus illa armatorum satellitium.seu lictorum, qui personas in scena in carcerem rapit,magnasque ciet turbas? quasi verò peripetia,aut solutio fabulæ,non ex ipsis rebus ab ingenioso poëta deduci posit, ita vt sit cum tota constitutione coniuncta.legant velim hi,poëtas Græcos,obseruentque,quali ratione ab ipsis & peripetiæ,et agnitiones inducantur in fabulas,interserunturque.exempla hoc loco afferre;sed quia de agnitione paulòpost copiosius agemus, tunc exemplis rem totam declarabimus; & quoniam peripetiæ ipse'met Aristoteles affert exempla,in consequēti contextu,ibi copiosius allatis exemplis hoc patefaciemus. Nunc declaro verba illa;
" ὥστ᾽ ἐκ τῶν προγεγενημένων συμβαίνειν. vocat Aristoteles, τὰ προγεγενημένα ea,quæ antè facta fuerunt,& præcedentia:ex præcedentibus pendent consequentia;Consequentia sunt illa,in quibus est aliquid prius,aliquid posterius; atque hæc sanè huiusmodi sunt, aut quòd ita inter se sunt collocata;& posita; aut quòd eiusdem sunt generis;hæc similia inter se sunt,& alterū ex altero gignitur; vt auus,pater,filius,semen,frutex,fructus, folia.illa verò dissimilia, diuersorumque generum esse possunt, & tamen situm eiusmodi sortiri, vt hoc prius, illud posterius sit.Sicuti in Panathenæis pompa.certamen tragicorum,certamen comicorum,saltatio chori.Requirit igitur Aristoteles in fabula præcedentia, & consequentia eiusdem generis;atque peripetiam, & agnitionē ait ita debere collocari inter se;& coniungi cum cæteris partibus fabulæ, vt ex ipsis enasci videantur. Et quoniam agnitio,ac peripetia primum locum non obtinent in fabula,sed cætera consequuntur.ideo ait ipsas deduci ἐκ τῶν προγεγενημένων,quasi innuat Aristoteles has esse posteriores,& conse qui priores partes fabulæ;sicuti dicimus duo cōsequi vnum; non autem vnum, duo; nam illud semper consequitur hoc.hoc semper
" præcedit illud.talem ordinem significauit multò magis Aristoteles,cum ait ἢ ἐξ ἀνάγ-
" κης, ἢ κατὰ τὸ εἰκότως,quæ verba sunt à me alio loco sæpe declarata,cum de serie,ac cōiunctione fabulæ partium,actionumque loquerer ex Aristotelis præscripto. Consequuntur alia verba in contextu Aristotelis, quæ consideranda sunt, & explicanda diligentius.
" διαφέρει γὰρ πολὺ γίγνεσθαι τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε. Ea quæ dicūtur. HAEC PER HAEC. sunt effecta,quæ ex suis causis proueniūt.ea verò,quæ dicūtur; HAEC POST HAEC,sunt res,quæ diuerso fiunt tempore,altera post alterā. Aristoteles in libro τῶν κατηγοριῶν ait, alterum altero dici prius,aut posterius quatuor, seu quinque modis. Primus modus
" continet ea,quę distinguntur tempore. verba illius sunt hæc. πρῶτον μὲν τὸ, καὶ κυριώτατα
" κατὰ τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃ πρεσβύτερον ἕτερον ἑτέρου, καὶ παλαιότερον λέγεται. τῷ γὰρ τὸν χρόνον πλείω εἶναι
" καὶ παλαιότερον, καὶ πρεσβύτερον λέγεται. Cum igitur in libello hoc Poëtices ait τάδε μετὰ τάδε.idest hæc post hæc,ea significauit,quæ priora sunt,seu posteriora tempore.& diuersa tamen inter se Non hoc modo peripetiam, & agnitionem consequi cæteras partes,iisque esse posteriores oportet; nam essent disiunctæ ab illis, quamuis ordine eo collocarentur, Requiritur autem in primis in fabula vt omnia cohæreant; atque

ita sint simul connexa, vt alterum ex altero quodámodo enascatur, ac deducatur. sed huiusmodi nõ fuerint, si sint τάδε μετὰ τάδε, hoc est κατὰ χρόνον. Secundus modus qui explicatur ab Arist. ἐν κατηγορίαις. et dicitur κατὰ τὴν ἀκολούθησιν τοῦ εἶναι, nihil confert ad rem nostram hanc, de qua loquimur, explicandam. nam ea sunt (vt inquit Hammonius) priora vel posteriora τῇ φύσει, hoc est simpliciora, seu magis composita. Tertius modus continet ea quæ sunt priora, & posteriora κατὰ τὴν τάξιν, idest ordine. Ordo autem aliquando semper idem est; vt quę priora sint, semper sint priora, et posteriora semper posteriora, aliquando eiusmodi, vt non semper eadem priora & posteriora, vt elementa in dictionibus conficiendis; aliquando enim hoc prius, aliquando idem in alia dictione posterius est. Sed omnino elementum semper prius est syllaba. & syllaba prior dictione. atque hic ordo semper idem est, & eadem semper priora continet. aliaque semper posteriora; sicuti etiam in scientiis demonstratoriis. nam propositiones duæ apta serie inter se collocatæ altera post alterã, præcedunt conclusionem; atque ipsa cõclusio ex illis deducitur, tanquàm effectum à sua causa. Eodem modo, in fabula tragica agnitionem, ac peripetiam ex prioribus deduci oportet. atque sic erunt τάδε διὰ τάδε non secus ac ab igni existit fumus necessariò, tanquàm τόδε διὰ τόδε. Patet igitur per hæc verba voluisse significare Aristotelem; oportere agnitionem, ac peripetiam, non fortuitò inseri in fabula tragica, vt disiunctæ videátur, aut alienæ à reliquis partibus, temerè que interpositæ; sed connexas esse cum tota actione, ita vt ab ipsa enascantur; Quid multis? agnitionem, ac peripetiam huiusmodi tragicarum fabularum (loquor de iis, in quibus insunt) esse partes rationis (sic enim omnes loquũtur exprimẽtes verbum Aristotelis λόγον) dicendum est, idest, ex quibus sumatur ipsarum definitio; nam sicuti, bipes, ratione præditum, aptum ad ridendum, terrestre, animal, hęc omnia dicimus esse quasdam partes rationis, ex quibus scilicet tota ratio, seu definitio hominis cõstat, dicimus enim hominem esse animal, terrestre, bipes, ratione præditum, & aptũ natum ad ridendum; sic; aliæ partes, quotcunque sunt, atque hæ simul, agnitio, inquã, & peripetia, conficiunt rationem, seu definitionem fabulæ tragicæ; dicimus enim fabulam esse, quæ constat ex aliis, & aliis partib. (nam nunc non est necesse eas enumerare) & demum etiam ex agnitione, & peripetia. patet igitur has partes esse, vt τάδε διὰ τάδε, valde insitas, atque annexas ipsi fabulæ. Nos vltimam hãc probationem sumpsimus ex Aristo. lib. v i i. τῶν μετὰ τὰ φυσικά: vbi disputat, an partes sint priores toto.

„ ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν, ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολὴ, καθάπερ εἴρηται.
„ καὶ τοῦτο δὲ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἐλθὼν ὡς
„ εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν, καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὅστις ἦν, τοὐ-
„ ναντίον ἐποίησε, καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ, ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν,
„ ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγμένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι.

„ Peripetia est eorum, quæ aguntur (quemadmodum dictum est) in
„ contrarium mutatio. id autem (sicuti docuimus) aut verisimiliter,
„ aut necessariò fit: vt in Oedipode. accessit enim ille delectaturus Oedi
„ podem, eundemque parentis incestandæ timore liberaturus: quis au-
„ tem esset, vbi ostendit contrarium effecit. In Lynceo quoque ductus
„ ille quidem est, veluti mox immolandus. Danaus contrà subsecutus,
„ vt immolaret: sed accidit ex his quæ patrata sunt, vt hic necem, ille sa-
„ lutem sit assecutus.

Postquam Aristoteles Peripetiam, atque agnitionem in fabula ita inseri debere docuit, vt cohæreant, & coniunctæ sint cum aliis partibus eo, quo diximus, modo. nunc declarat quid sit περιπέτεια. Ea autem nihil aliud est, quàm mutatio fortunę in contrarium. hanc vero mutationem non repentè, sed paulatim fieri oportet, ex necessario ductam, aut verisimili. Sæpè inculcat hæc verba Aristoteles, vt cognoscas quanti mo-

menti sit, aptè partes fabulæ inter se coniungere, ita vt altera ex altera pendeat. Quòd si quis repentè factam mutationem inducat & peripetiam; necesse fuerit, vt causam eius mutationis, nullā agnoscant auditores, totaque narratio, ac peripetia sit ridicula, & parum vehemens; non alia igitur de causa interposuit illa verba Aristoteles rursus, hoc loco κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ ἀναγκαῖον, quàm vt ostenderet paulatim ex probabili causa, quæ cum superioribus sit coniuncta, deduci. Rem totam perspiciemus paulò post in exemplo ex Sophoclis Oedipode allato. Athenæus lib. XIII. librum Nicandri, citat, qui inscribebatur περιπέτειαι. his verbis καὶ ἄλογα δὲ ζῶα ἀνθρώπων ἠράσθη σικυωνίου μὲν υἱὸς
» βασιλικοῦ οἰνοχόου ὁ Ἀλκυονεύς. ἐκαλεῖτο δὲ ὁ μὲν Ἀλκυονεὺς καὶ ζεῦγος, ὁ δὲ σικυώνιος ἦν οἰνοχόος τοῦ βι-
» θυνῶν βασιλέως, ὡς ἱστορεῖ Νίκανδρος ἐν ἕκτῳ περιπετειῶν. puto lib. Nicandri continuisse euenta
» eiusmodi, quæ sæpè caderent in contrariū; atque ideo talē præfetulisse inscriptionē.
» Interpres quoque Nicādri poëtæ, quē habemus, in Alexipharmacis declarat quid sit περιπέτεια, his verbis περιπέτειαι δὲ λέγονται τὰ παρ᾽ ἐλπίδα συμβαίνοντά τισι, καὶ οὕτως παρὰ τραγικοῖς καλοῦνται. Peripetia in Oedipode Sophocleo, qui Tyrānus inscribitur, est, vbi accedens ad Oedipodē Nuncius Corintho missus, vt nūciaret Regem pronunciatū illū esse à Corinthiis, sicque illū oblectaret, mox cū Oedipus diceret se in magno metu esse incestādæ matris, quā Meropen Polybi Corinthiorum Regis vxorē putabat, nunciusque illū hac suspicione, metuque liberare vellet, contrariū effecit, nā metū auxit, et suspicionē nō modò sustulit, sed etiam iā illum cū Iocaste matre, quā nesciebat esse matrem, concubuisse, Laiumque patrem peremisse. Versus Sophoclis hi sunt.

» Αγ. ποίας δὲ γυναικὸς ἐκ φοβεῖσθ᾽ ὕπερ
» Οἰδ. μερόπης γεραιὲ, πόλυβος ἧς ᾤκει μέτα
» Αγ. τί δ᾽ ἔστ᾽ ἐκείνης ὑμὶν ἐς φόβον, φέρον;
» Οἰδ. θεήλατον μάντευμα δεινὸν ὦ ξένε.
» Αγ. ἦ ῥητὸν, ἢ οὐ θεμιτὸν ἄλλον εἰδέναι;
» Οἰδ. μάλιστά γ᾽. εἶπε γὰρ με λοξίας ποτὲ
» χρῆναι μιγῆναι μητρὶ τἠμαυτοῦ, τό, τε
» πατρῷον αἷμα χερσὶ ταῖς ἐμαῖς ἑλεῖν.
» ὧν οὕνεχ᾽ ἡ κόρινθος ἐξ ἐμοῦ πάλαι
» μακρὰν ἀπῳκεῖτο.

Paulò post

» Αγ. ὦ παῖ καλῶς εἶ δῆλος οὐκ εἰδὼς τί δρᾷς
» Οἰδ. πῶς ὦ γεραιέ. πρὸς θεῶν δίδασκέ με

Paulò post

» Αγ. εἰ τῶνδε φεύγεις οὕνεκ᾽ εἰς οἴκους μολεῖν.
» Οἰδ. πῶς δ᾽ οὐχὶ, εἴ γε παῖς τῶνδε γεννητῶν ἔφυν;
» Αγ. ὁθούνεκ᾽ ἦν σοι πόλυβος οὐδὲν ἐν γένει.
» Οἰδ. πῶς εἶπας, οὐ γὰρ πόλυβος ἐξέφυσέ με;
» Αγ. οὐ μᾶλλον οὐδὲν τοῦδε τἀνδρὸς, ἀλλ᾽ ἴσον
» Οἰδ. καὶ πῶς ὁ φύσας ἐξ ἴσου τῷ μηδενί;
» Αγ. ἀλλ᾽ οὔ σ᾽ ἐγείνατο. οὔτ᾽ ἐκεῖνος, οὔτ᾽ ἐγώ.
» Οἰδ. ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ παῖδά δὴ μ᾽ ὠνομάζετο;
» Αγ. δῶρόν ποτ᾽ ἴσθι τῶν ἐμῶν χειρῶν λαβών.
» Οἰδ. κᾆθ᾽ ὧδ᾽ ἀπ᾽ ἄλλης χειρὸς ἔστερξεν μέγα;
» Αγ. ἡ γὰρ πρὶν αὐτὸν ἐξέπεισ᾽ ἀπαιδία.
» Οἰδ. σὺ δ᾽ ἐμπολήσας, ἢ τυχών μ᾽ αὐτῷ δίδως;
» Αγ. εὑρὼν ναπαίαις ἐν κιθαιρῶνος πτυχαῖς.
» Οἰδ. ὡδοιπόρεις δὲ πρὸς τί τούσδε τόπους;
» Αγ. ἐνταῦθ᾽ ὀρείοις ποιμνίοις ἐπεστάτουν.

Paulò post

» Οἰδ. ἦ γὰρ παρ᾽ ἄλλου μ᾽ ἔλαβες, οὐδ᾽ αὐτὸς τυχών;
» Αγ. οὐκ ἀλλὰ ποιμὴν ἄλλος ἐκδίδωσί μοι.
» Οἰδ. τίς οὗτος; ἦ κάτοισθα δηλῶσαι λόγῳ;
» Αγ. τῶν λαΐου δήπου τις ὠνομάζετο.
» Οἰδ. ἦ τοῦ τυράννου τῆσδε γῆς πάλαι ποτε,
» Αγ. μάλιστα. τούτου τἀνδρὸς οὗτος ἦν βοτήρ.
» Οἰδ. ἦ κἄστ᾽ ἔτι ζῶν οὗτος ὥστ᾽ ἰδεῖν ἐμέ;

Αγ. ὑμεῖς

Ἀγ. ὑμεῖς γ' ἄρ' ἐς ἂν εἰδεῖτ' ἂν οὐ τυχὼν ὥραι. & quæ sequuntur

Nam paulatim agnoscit ex eius Nuncii sermone, qui illum suspicione tali liberare studebat, se cum matre Iocaste iam concubuisse, & Laium peremisse. Aliud exemplú apponit Aristoteles, ex quo cognoscamus quid sit περιπέτεια. quomodoque se habeat: est auté sumptum à Lynceo. talem inscriptionem tragœdiæ nuspiam adhuc legi. Sed argumentum huiusmodi fuit. Danaus Rex Argiuorũ quinquaginta filias suas Aegipti Regis fratris filiis totidem despondit, quæ iussu patris Danai maritos dormientes ferro agressæ peremerunt. Hypermnestra è multis vna insigni pietate in maritũ Lynceum fuit; nam illum clàm incolumem dimisit; Danaus id audiens insectatus est Lynceũ, vt perimeret; sed à Lynceo Danaus peremptus fuit. De Hypermnestra Horatius libro tertio Od. ita ait. & aliis sororibus.

Stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danaï puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo.
Seraque fata.
Quæ manent culpas etiam sub orco
Impiæ, nam quid potuere maius
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendidè mendax, & in omne virgo
Nobilis æuum.
Surge quæ dixit iuueni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, vnde
Non times, detur, socerum, & scelestas
Falle sorores. & quæ sequuntur.

Pindarus. quoque ode. x. Nemeorum

Δαναοῦ πόλιν, ἀγλαο-
θρόνων τε πεντήκοντα κορᾶν, χάριτες,
Ἄργος, ἥρας δῶμα θεοπρεπὲς, ὑμνεῖ-
τε· φλέγεται δ' ἀρεταῖς
μυρίαις ἔργων θρασέων ἕνεκα.
μακρὰ μὲν τὰ περσέος ἀμ-
φὶ μεδοίσας γοργόνος.
πολλὰ δ' αἰγύπτῳ κατῴκισθεν ἄστη
ταῖς ἐπάφου παλάμαις.
οὐδ' ὑπερμήστρα παρεπλάγχθη μονό-
ψαφον ἐν κολεῷ κατασχοῦσα ξίφος

Athenæus libro decimotertio Aeschyli versus recenset, ex tragœdia, quæ inscribebatur Δαναΐδες. his verbis, καὶ ὁ σεμνότατος δ' αἰσχύλος ἐν ταῖς Δαναΐσι αὐτὴν παράγει τὴν ἀφροδίτην λέγουσαν.

ἐρᾷ μὲν ἁγνὸς οὐρανὸς τρῶσαι χθόνα,
ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν,
ὄμβρος δ' ἀπ' εὐνάοντος οὐρανοῦ πεσὼν
ἔκυσε γαῖαν, ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
μήλων τε βοσκὰς, καὶ βίον δημήτριον.
δενδρῶτις ὥρα δ' ἐκ νοτίζοντος γάμου
τέλειός ἐστι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.

hos versus libenter apposui, tùm quia lepidi sunt, tùm quia non dissimili ratione di-

xit Lucretius libro primo.

Postremò pereunt imbres,vbi eos pater Aether.
In gremium matris Terrai præcipitauit,
At nitidæ ſurgunt fruges,ramique vireſcunt.
Arboribus,creſcunt ipſæ, fœtuque grauantur;
Hinc alitur porrò noſtrum genus,atque ferarum.

Suidas in dictione. Lynceus. citat fabulam Ariſtophanis Ἀμφιάρεῳ his verbis, ὡς ἀμβλύτερον βλέπεις ἐν Λυγκέων ἀγυρτικόν. Sed vt redeam ad rem; Linum alii, non Lynceum illum appellant. Athenæus libro decimoquinto citat Achæi tragici Linum, cum ait. ἀχαιὸς δ᾽ ἐν λίνῳ τοὺς σατύρους λέγει φησί·

ῥαίνοντες, ἐκβάλλοντες, ἀγείροντες ζωμὸν,
λέγοντες, ὦ κάλλιστε ἡρακλεῖ λάβε.

Idem Athenæus Alexidis Linum citat. Sed Alter Linus hic eſt, muſicus, poëtaque vetuſtiſsimus ὥσπερ δ᾽ ἐν καὶ ἄλεξις ἐν ἐπιγραφομένῳ λίνῳ ἱστορεῖ. ὑποτίθεται δὲ τὸν ἡρακλέα παρὰ τῷ λίνῳ παιδευόμενον, καὶ κελεύσαντος ἀπὸ βιβλίων πολλῶν παρακειμένων λαβόντα ἐντυχεῖν. ἐκεῖνος δὲ ὀψαρτυτικὸν λαβὼν βιβλίον ἐν χεροῖν, περισπουδάστως ἐκράτει. Verùm de his ſatis. In Lynceo igitur, non ſecus cernitur peripetia, ac in Oedipode. Non temere autem putarim duo allata peripetiæ exempla ab Ariſtotele: nam aliquantum diſsimilia ſunt. puto igitur adnotandum, voluiſſe Ariſtotelem ſignificare, duplex eſſe genus peripetiæ, nam altera fit in vna, & eadem perſona, quæ ex felicitate labitur in infelicitatem, præter omnẽ ſpem. Altera autem fit in duabus perſonis, cùm hæc quidem felix apparet, illa verò infelix; mox commutatione fortunæ facta; hæc infelix, illa felix. prioris peripetiæ exemplum eſt in Oedipodis perſona. Alterius exemplum eſt in Lynceo & Danao. nã Danaus illum inſequebatur, ὡς ἀποκτενῶν idest interfecturus; Lynceus autem fugiebat, ὡς ἀποθανούμενος, idest tanquàm periturus. nã adduci nõ poſſum, vt credã, quod in ſua verſione oſtendit Paccius, hic fieri vllam mentionem mactationis, ideſt ſacrificij; ita enim accipio dictionem illam. Sed Danaus præter omnem expectationem peremptus fuit, Lynceus autem, cui periculum antè impendebat, peremit, incolumisque euaſit.

Ἀναγνώρισις δ᾽ ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολὴ ἢ εἰς φιλίαν, ἢ ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν, ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνονται, ὡς ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι.

Agnitio eſt (vt etiam ex nomine liquet) ex ignoratione in notitiam ad amicitiam, vel inimicitiam illorum mutatio, qui ſeu felices, ſeu infelices determinantur. pulcherrima autem fit, ſi cum peripetia fuerit: vt in Oedipode.

Poſtquàm Ariſtoteles declarauit, quid ſit peripetia, declarat alteram partem, quę eſt agnitio. Eam verò definit, hæc enim optima eſt eius explicandæ ratio. Definitio autẽ ipſa ſumitur ex vi nominis. nam vocatur ἀναγνώρισις. Præclarè autem, & aptè eam eſſe dixit mutationem quandam, ideſt μεταβολήν; nam (vt idem ait lib. octauo Phyſicorum) omnis μεταβολὴ, omnisque opinio, ſunt quidam motus; quotieſcunque enim aut ſententiam, & opinionem, aut cognitionem mutamus; motio quædam fit; nã nulla mutatio ſine motione. eſt autem agnitio mutatio facta ex ignoratione in cognitionem. nam qui agnoſcit aliquid per agnitionem, acquirit cognitionẽ eius, quod ignorabat; Adnotandum tamen eſt in hominibus, qui agnoſcunt rem aliquam nõ prorſus ab omni parte mutationem fieri ex ignoratione in cognitionem; ſed aliqua tantũ ex parte: exempli cauſa. ſciebam ego Socratem habere neuum in pectore, & cicatricẽ in crure, ſed tamen ignorabam hunc eſſe Socratem, quo cum loquebar, antequam vidiſſem næuum, & cicatricem. Atque hoc ſanè eſt, quod declarat Ariſtoteles libro primo ὑστέρων ἀναλυτικῶν. his verbis. ὅτι μὲν γὰρ πᾶν τρίγωνον ἔχει δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας, προῄδει, ὅτι δὲ τόδε τὸ ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ τρίγωνόν ἐστιν, ἅμα ἐπαγόμενος ἐγνώρισεν. οἷον, γὰρ ἔνια τοῦτον τὸν τρόπον ἡ μάθησίς ἐστι, καὶ οὐ

» διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ ἔσχατον γνωρίζεται, ὅτε ὅταν τῷ καθ᾽ ἕκαστα τυγχάνῃ ὄντι, ἢ μὴ καθ᾽ ὑποκειμένου τινός. πρὶν
» δ᾽ ἐπαχθῆναι, ἢ λαβεῖν συλλογισμὸν τρόπον μὲν τινὰ ἴσως φατέον ἐπίστασθαι. τρόπον δ᾽ ἄλλον. οὐ. ὃ γὰρ μὴ
» ᾔδει εἰ ἔστιν ἁπλῶς τοῦτο πῶς εἶδεν ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει ἁπλῶς, ἀλλὰ δῆλον, ὡς ὡδὶ μὲν ἐπίσταται, ὅτι κα-
» θόλου ἐπίσταται, ἁπλῶς δὲ οὐκ ἐπίσταται. Atque hic etiam est modus agnitionis, quo vtuntur
poëtæ tragici, comici quoque. declarat verò apertissimè, qualis sit, Philoponus verba
Aristotelis exponens. his verbis. τοῦ δὲ γνωρίζειν δύο εἰσὶ τρόποι, εἷς μὲν ὅταν προεγνωκότες τι αὐ-
» τὸ τοῦτο προσβάλωμεν, λήθης μὴ μεταλαβούσης, οἷον ὅταν πρώτως ἑωρακότες τινὰ, εἶτα τούτου τὴν μνή-
» μην ἔχοντες, πάλιν αὐτὸν ἴδωμεν, λεγόμεθα τοῦτον γνωρίζειν. doctè adnotat Philoponus inter co
» gnitionem, & ignorationem non intercedere obliuionem; nam si intercederet, iam
non esset appellanda agnitio, sed reminiscentia. cum inquit. εἰ δὲ λήθη μεταλάβοι, ἔπειτ᾽ αὖ-
» θις τὴν προτέραν αὐτοῦ γνῶσιν ἕξομεν, οὐκέτι γνωρίζειν τοῦτον λέγομεν, ἀλλ᾽ ἀναμιμνήσκεσθαι. Sed si dili-
» genter consideres, quamuis primus hic modus recognoscendi declaratus ab Aristote
le, & Philopono, similis sit huic agnitioni, quæ fit à poëtis; differre tamen videbis ali-
qua ex parte, hanc ab illa. nam hæc nostra, de qua loquimur, agnitio poëtica, paula-
tim fit; illa statim; quoniam à latẽtibus signis deducunt suam agnitionem poëtæ, quæ
non statim percipiuntur sensu; post longum igitur tempus interiectum in colloquen
do fit; planè enim poëtis tali fuit opus artificio, vt magis augeretur admiratio. idest τὸ
θαυμαστὸν, illud, de quo superius locuti fuimus, ad oblectandos animos spectatorum;
Altera verò agnitio, nulla fit interposita mora, vbi primùm faciem aliquam aliquis est
intuitus; Adde, si quærat aliquis causam rei huius, quia Poëtæ nunquam inducunt
agnitionem in sua poëmata; nisi inter eos, qui post multos annos se non reuiserunt;
neque inter se collocuti fuerunt; præterea etiam cupidos sui reuisendi, atque nihil
aliud quàm id ipsum cogitantes, & loquentes, ideoque de absentia illorum dolentes.
vt videri potest in Sophoclis Electra; & Euripidis Iphigenia in Tauricis. Alter mo-
dus recognoscendi, qui apud Aristotelem eodem loco declaratur à Philopono, non
videtur mihi spectare ad tragœdiam. est autem, cũ aliquid vniuersale, quod antè per-
cepimus ab aliquo, adaptamus ad singulare, quod tùm sese nobis obtulerit; conferen-
» tes illud cum hoc, colligimus hoc illud esse. Verba Philoponi sunt δεύτερος δὲ ὡς ὅταν
» ἔχοντες τοῦ καθόλου τὴν ἔννοιαν μερικῷ τινὶ προσλάβωμεν, ὃ μὴ πρότερον ἐθεασάμεθα, εἶτα τοῦτο ἐφαρμόσω-
» μεν τῷ καθόλου, οὗ τὴν γνῶσιν ἔχομεν. & quæ sequuntur. Non tamen negarim aliquãdo for-
tasse hunc agnitionis modum posse induci à poëtis, sed id nunquam à veteribus fa-
ctum legi adhuc, quod quidem nunc mihi hæc scribenti veniat in mentem. Sed si hũc
posteriorem modum immutes aliquantulum; dicasque: cum sensu antè aliquid per-
cepimus, mẽteque arripuimus, ac reposuimus cogitatione eius formam, ac imaginẽ;
postea incidentes in illud post multum tempus, illud conferimus cum notione nostræ
mentis, colligimusque illud esse, quod antè perceperamus; fortasse ita effictus, im-
mutatusque modus hic pertineat ad Poëtas, immutatũ voco, quia differt ab eo, quẽ
exponit Aristoteles, & Philoponus, quòd in eo notionẽ rei vniuersalem percipimus,
antequàm rem inspexerimus; in hoc nostro, prius rem inspicimus, postea cogitatione
arripimus eius notionem, quæ vniuersalis dici non potest, sicuti illa; quia versatur cir
ca indiuidui vnius rei accidens aliquod vnum particulare; vt patet in exemplo cica-
tricis; Philoponus in posteriore illo modo recognoscendi, statuit appellationem εὑρέ-
σεως: & ζητήσεως. idest inuentionis, & inquisitionis, quorum tamen vtrunque fit (vt il
le ait) ἐκ τινὸς προεγνωσμένου; non enim inueniret aliquid quispiam, si non inquireret;
neque inquireret, si non haberet aliquid ante perceptum generale tantum. quo cum
metiens, conferensque rem, quam ignorabat; recognoscit ipsam. ait igitur, aliquam
agnitionem esse ἄνευ ζητήσεως, καὶ ἀγνοίας μὴ προηγησαμένης. idest sine vlla inuestigatione;
& ignoratione non præcedente. Atque sanè hæc agnitio prioris illius modi, cum sta-
tim occurrentem aliquem recognoscimus, nullo interiecto, sicuti ante diximus, tem-
» pore. quam his verbis declarat Aristoteles lib. 1. ὑστέρων ἀναλυτικῶν. ἔστι δὲ γνωρίζοντα μὲν, πρό-
τερον γνωρίζοντα. in hoc agnitionis modo nulla προηγεῖται ἄγνοια, sicuti patet, ἡ δὲ εὕρεσις (in-
quit Philoponus) προηγησαμένης ἀγνοίας καὶ μετὰ ζητήσεως γίνεται. idest præcedente ignora
tione, et adhibita inuestigatione. Si igitur conferas hunc locũ Aristotelis, qui in Poë-

tice est, quem nūc declaramus, cum ait, ἀναγνώρισις δὲ μεταβολὴ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, videas cum priore illo exposito in libro ὑστέρων ἀναλυτικῶν non conuenire, quia hîc in Poëtica agnitione requiritur ἄγνοια. illic non requiritur ἄγνοια, imò fit, μὴ προεγνωσμένης ἀγνοίας. Sed si interiicias morā longam, imò longissimū temporis interuallū, ita, vt mutata forma, figuraque oris non amplius conueniat cum notione prioris formæ figuræque antè arreptæ, necesse omnino fuerit etiam consequi ἄγνοιαν. & sic, vno hoc addito, perbellè conueniet prior modus ille recognoscendi expositus libro primo ὑστέρων ἀναλυτ. cum hac agnitione tragica. Alter verò conuenit satis, quoniā habet ἄγνοιαν; eo vno excepto, quod superius docuimus; Id quoque, sicuti ostēdimus, si aliquantulū immutes, mirificè poterit adaptari, tū ad agnitionē tragicā, tùm definitionē allatā hoc loco ab Aristo. Hęc nos fortasse copiosius, quàm oportebat; sed necesse omninò fuit locū hūc diligēter explicare; nequid à nobis videretur esse prætermissum, in quo iure possemus reprehendi; iam verò consequitur nunc, vt alia nonnulla quæ sunt in hoc contextu declaremus. ac primùm quidem, cur in Agnitionis definitione hac, addiderit Aristote-

„ les illa verba, ἢ εἰς φιλίαν, ἢ ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν, ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. His verbis significat Aristoteles, qui finis sit propositus poëtis tragicis in inserēda agnitione; Finis igitur, tanquam causa, duplex est, alter quidem ὧν, alter verò ὧν ἕνεκα. quòd si magis libet Ciceronis vti verbis; agnitionis & officium, & finis explicatur. Nam officium agnitionis est deducere, vel ad amicitiam & coniunctionem: vel ad simultatem, et inimicitias. Finis verò est, vt hi quidem felices, illi verò infelices appareant. Ac sanè finis ex officio pendet; ex amicitia igitur, & coniunctione felicitas oritur; ex inimicitiis verò, & odio infelicitas. Atque, summatim vt dicam, & aliquanto apertius; Duplex est agnitionis finis; alter, quidem, qui ad amicitiam, & odium respicit, alter verò ad infelicitatē, & felicitatē; posteriorque ex priore pendet. Exemplum peti potest, ex Sophoclis Electra, in qua, agnitio fit Orestis εἰς φιλίαν quidē Electræ. εἰς ἔχθραν verò Aegisthi, & Clytemnestræ; rursus εἰς εὐτυχίαν Orestis, & Electræ, δυστυχίαν autem Aegisthi, & Clytemnestræ, qui perimuntur ab Oreste. Addidit verò Aristoteles in contextu. τῶν ὡρισμένων, quia connecti verba huius loci debent omnia simul; Sic; Agnitio tendit ad amicitiam, & simultatem eorum, qui ordinati sunt, & dispositi ad felicitatem, vel infelicitatem; nam antequam conscribat tragœdiam Poëta; secum ipse rem totā, atque actionem considerat, disponit; ac diuidit; aliisque personis statuit felicitatem attribuēdam esse. aliis infelicitatem, nō pro arbitratu quidem suo; sed pro personarum dignitate, ac moribus; nam probi felices, improbi verò infelices effingi debent; neque enim imitationis ratio sibi constaret, si improbi felices, probi infelices exprimerentur, fieretque hoc diis, hominibusque repugnantibus. Aliud quoque est adnotandum; cum sit duplex finis in agnitione, vti dictum est; aliquando vtrunque poni, ita, vt quatuor illa singulis bina contineātur, vt in Electra, hoc verò fieri non posse, nisi in dissimilibus personis, vt illic patet. & nos superius declarauimus; Aliquando alterum tantum ipsorum poni; vt in Oedipode Tyranno, nam ex ea agnitione existit felicitas Thebanorum, à quibus propulsatur ira Apollinis, & pestis. & infelicitas oritur ipsius Oedipodis; tametsi prius illud vix apparet inesse, nam felicitas, nisi aptè attribuatur personis, vix conuenit tragœdiæ, infelicitas magis, quia luctuosa est. Aliquādo ex vtroque fine alterutrum vtpotè amicitiam, & felicitatem, vt in Iphigenia Euripidis (semper loquor de ea, quæ inscribitur ἐν Ταύροις) nam ex agnitione oritur amicitia inter fratrem, & sororem; & vterque felicitatem assequitur, hicque furiis, & insania mentis liberatur; illa in patriam sospes redit.

„ καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνονται, ὡς ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι.

„ Pulcherima autem fit si cum peripetia fuerit: vt in Oedipode.

Post definitionem, ac explicationem agnitionis allatam; præceptionem dat Aristoteles maximè necessariam cognitu, quæ est huiusmodi. Tunc admirabilem, iucundā, atque artificiosam magnopere videri Agnitionem, cum fuerit annexa peripetiæ: perbelle enim hæ coniungi possunt, quod si altera ipsarum separatim magnā habet vim;

quantò

quantò maiorem habebit vtraque simul. Peripetia, quoniam insperatum continet incommodum, admirationem affert, & cõmiserationem; quicquid enim præter spem accidit, cum spes sit timori prorsus contrariũ, nos valde discruciet necesse est. Expectata, ac impendentia mala, à nobis antè prouisa minus lædunt. Non expectata, si ingruant, cùm maximè nos felices futuros putabamus; vehementer animos percellunt, mouentque. Locum verò superius ex Aristotelis libro Rhetoricorum primo, recitauimus; vbi peripetias admirationem afferre, ait. Agnitio quoque cum fortuita sit, præterque omnem opinionem; plurimum moueat animos oportet. Sed non omnis Agnitio, quod diligenter est considerandũ, potest cum omni peripetia coniungi, quæ enim contraria sunt, misceri non possunt; Agnitio igitur, quæ tendit ad felicitatem, non potest annecti peripetiæ, quæ tendit ad infelicitatem; neque è contrario, semper enim similes sibi esse oportet, vt aptè iungantur. Agnitio in Iphigenia tendit ad felicitatem; Peripetiæ igitur quoque simili iungitur. Agnitio in Electra tùm ad felicitatem, tùm ad infelicitatem diuersarum, quippe personarum, quæ vel hanc, vel illam sortiuntur; peripetia etiam eiusdem generis. Agnitio in Oedipode tendit ad infelicitatem; itidem & peripetia; Sciendum verò Agnitionem nunquã posse poni, quin consequatur peripetia; vt probatum est antea; possit igitur mirari aliquis; cur Aristoteles ait hoc loco Agnitionem illam pulcherrimam esse, quæ fit cum peripetia quasi detur vlla agnitio sine peripetia in tragœdiis. respondeo Aristotelẽ aptè, vereque locutum; nã intellexit eam peripetiam; quæ commutatiouem habet in se felicitatis in infelicitatem, exemploque probauit, sumpto ex Oedipode Sophoclis, sicuti iam satis patet; Minus igitur laudanda Agnitio, quæ fuerit coniuncta cum peripetia, quæ commutationem contineat infelicitatis in felicitatem; qualis est in Iphigenia; Verum de hac re postea fortasse copiosius, nam alibi Aristo. optimũ tragœdiæ specimẽ ostendere volens; Iphigeniã præfert Oedipodi, hoc quale sit, postea suo loco commodius considerabimus.

» Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις. καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα, καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὅτε, ὥ-
» σπερ εἴρηται, συμβαίνει. καὶ εἰ πέπραγέ τις ἢ μὴ πέπραγεν, ἔστιν ἀναγνωρίσαι. ἀλλ' ἡ μά-
» λιστα τοῦ μύθου καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρημένη ἐστίν. ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις, καὶ περι-
» πέτεια, ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον, οἵων πράξεων ἡ ἐν τραγῳδίᾳ μίμησις ὑπόκειται. ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀ-
» τυχεῖν, καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται.

» Sunt profectò & aliæ agnitiones, nam tum inanimatorũ, tum quo-
» rumcunque, vt accidit, fiunt si quando (vt dictum est) euenit, vt si quid
» patrarit quis, vel non patrarit, agnoscamus: illa tamen, quæ potissi-
» mum à fabula, quæue ab actione pendet, est, quam diximus. Etenim
» huiusmodi agnitio, atque peripetia, vel misericordiam, vel metum pa
» rabit. receptum autem est actionem imitationem esse Tragœdiam:
» fortunatumque insuper seu miserum fieri ex his contigerit.

In hoc contextu καὶ εἰ πέπραγέ τις verba hæc distingui debent a prioribus sic. Atque vtrum aliquis aliquid fecerit. Rursus illa verba οἵων πράξεων ἡ ἐν τραγῳδίᾳ μίμησις ὑπόκειται. sic vertenda. Qualium, actionum mitationem habet sibi propositam tragœdia;

Hæc siquis conferet cum Pacii uersione, facilè perspiciet, quid minus rectè ipse verterit, etiã me tacente. Vetum his relictis, iam declaro Aristotelis contextum. Exposuit Aristoteles, qualis sit Agnitio tragica, qua vti debent poetæ; Quoniã verò alia multa genera agnitionum sunt; ne quis crederet Aristotelem per imprudentiam ea prætermisisse, huius rei rationem affert, explicatque, Cur prætermiserit. Deinde hanc quam exposuit, extollit, comprobatque duobus rationibus, quas singillatim postea declarabimus. Sed primùm illud explicandum est, cur alia agnitionum genera prætermiserit. Sunt nonnullæ agnitiones, quæ partim ad poëticen non spectant, partim verò, etiam si spectant, nõ possunt connecti cum Fabula; neque ex iis existit vlla peripetia; sicuti requirimus in primis; Artificiosè quidem, & lepidè excogitantur illæ etiam, sed quia particulam potius Fabulæ exornant vnam, neque partes dici possunt, cuius-

modi superius exposuimus, suntque prorsus separatæ ab euentu, & peripetia, ideò nõ spectant ad tragœdiam. Exempla duo affert Aristoteles harum agnitionum, quæ alienæ sunt à Fabula, Prius exemplum est; vt si agnitio fiat erga res inanimatas, veluti si ædes, vrbem, vestem, monile, ensem agnoscas, aliaque huius generis, quæ sunt inanimata, quid verò voluptatis ex huiusmodi agnitionibus capi potest? aut quæ hinc peripetia existit? nulla prorsus. Quod si quis dicat, secus rem sese habere, nam ex inanimatis rebus, quales suprà commemoraui, omnes ferè tùm in tragœdiis, tùm in comœdiis etiam existunt agnitiones; Respondeo, verum quidem id esse, sed nõ per se tunc existere tales agnitiones, sed propter aliud, per se dico, cum agnitio, percepta re illa inanimata, non vlterius progreditur. Propter aliud; cum vlterius protenditur agnitio, & respicit personam aliquam. In illo modo priore agnitionis, res inanimatæ sunt tanquàm finis, quò tendit agnitio; nihil enim præter illas, sibi habet amplius propositum; In altero modo agnitionis res inanimatæ sumuntur, tanquàm signa, ex quibus ducitur agnitio ad personam aliquam. Omnis enim agnitio necessario è signis proficiscitur; vt postea docebit Aristo. suo loco copiosè. Hæc verò callidè, & prudenter significantur in illis verbis, πρὸς ἄψυχα. Is enim modus loquendi terminum agnitionis statuit in re inanimata; tanquã in proposito vltimo fine aliquo. Quòd si voluisset aliud agnitionis genus significare, dixisset Aristoteles ἐκ τῶν ἀψύχων πρὸς ἔμψυχα ἀνθρώπους. Exempla igitur agnitionis illius, quæ fit πρὸς τὰ ἄψυχα non est, quòd vllus à me requirat; non enim reperiri possunt apud veteres poëtas, cum ea vsi non sint, quia minus spectabat ad artificium tragœdiæ. Legere quidem est apud Sophoclem in Oedipode ἐπὶ Κολωνῷ. agnitionem quandam loci, quasi πρὸς τὸ ἄψυχον. (vt ait hoc loco Aristoteles.) cum agnoscentem inducit Oedipodem Lucum Eumenidum in Attica regione, quò peruenerat ductu filiæ, cũ cœcus esset ob priorem calamitatem. Versus Sophoclis in quibus agnitio hæc exprimitur, hi sunt.

Οἰδ. στῆσόν με κἀξίδρυσον, ὡς πυθόμεθα
ὅπου ποτ᾽ ἐσμέν, μανθάνειν γὰρ ἥκομεν
ξένοι πρὸς ἀστῶν ἃ ἂν ἀκούσωμεν, τελεῖν.
Ἀν. πάτερ ταλαίπωρ᾽ Οἰδίπους. πύργοι μὲν οἳ
πόλιν στέγουσιν, ὡς ἀπ᾽ ὀμμάτων πρόσω.
χῶρος δ᾽ ὅδ᾽ ἱερὸς, ὡς σάφ᾽ εἰκάσαι, βρύων
δάφνης, ἐλαίας, ἀμπέλου, πυκνόπτεροι
δ᾽ εἴσω κατ᾽ αὐτὸν εὐστομοῦσ᾽ ἀηδόνες.
Οἰδ. ἔχεις διδάξαι μὲ δὴ ὅποι καθέσταμεν;
Ἀν. τὰς γοῦν Ἀθήνας οἶδα. τὸν δὲ χῶρον οὔ.
ἀλλ᾽ ὅστις ὁ τόπος, ἦ μάθω μολοῦσά ποι;
Οἰδ. ναὶ τέκνον εἴπερ ἐστὶν ἐξοικήσιμος.
Ἀν. ἀλλ᾽ ἐστὶ μὲν οἰκητός.

Paulò post.

Paulò post.

Oedipus cum locum agnouisset ita ait.

Οἰδ. ὦ πότνιαι δεινῶπες. εὖτε νῦν ἕδρας
πρώτων ἐφ᾽ ὑμῶν τῆσδε γῆς ἔκαμψ᾽ ἐγὼ,
Φοίβῳ τε κἀμοὶ μὴ γένησθ᾽ ἀγνώμονες.
ὅς μοι τὰ πόλλ᾽ ἐκεῖν᾽ ὅτ᾽ ἐξέχρη κακὰ,
ταύτην ἔλεξε παῦλαν ἐν χρόνῳ μακρῷ
ἐλθόντι χώραν τερμίαν, ὅπου θεῶν
σεμνῶν ἕδραν λάβοιμι, καὶ ξενόστασιν.
ἐνταῦθα κάμψειν τὸν ταλαίπωρον βίον.

Hæc quidem est agnitio, sicuti patet, loci. verùm, quoniam existit paulò post ex ea, in tragœdia, pulcherrima peripetia, non videtur esse, per se, vti diximus, & πρὸς ἄψυχον; sed propter aliud. Talis quoque agnitio est apud Sophoclem in Trachiniis. vbi Herculem ita inducit loquentem.

Ἡρ. σὺ δ᾽ οὖν ἄκουε τοὔργον. ἐξήκει δέ σοι

» φράσω ὁποῖος ἂν ἀνὴρ, ἐμὸς καλῇ.
» ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι,
» πρὸς τῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὕπο,
» ἀλλ' ὅστις ἅδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι.
» ὅδ' οὖν ὁ θὴρ κένταυρος ὡς τὸ θεῖον ἦν
» πρόφαντον, οὕτω ζῶντά μ' ἔκτεινεν θανών.

Sed ex hac quoq. agnitione existit aliquid peripetiæ; nam moriturus se ipsum paulò post in pyram coniecit. Verùm si diligenter aliquis consideret, perpusilla est omnino hæc agnitio, ex qua non pendet tota fabula, sicuti in agnitione, quam superius exposuimus, fieri diximus oportere; sed πάθος tantùm quoddam breue continet. Est etiam agnitio capillorum alia apud Sophoclem in Electra, sed quia respicit ad personam Orestis, non est similis huic, quam dixit hoc loco Aristoteles fieri πρὸς ἄψυχα. nam, sicuti diximus, est potius ἐξ ἀψύχων, tanquàm ex quibusdam signis, ad Orestem agnoscendum, deducta. Versus Sophoclis hi sunt.

Χρυ. ὡς δ' ἐν γαλήνῃ πάντ' ἐδερκόμην τόπον
» τύμβου προσεῖρπον ἆσσον, ἐσχάτης δ' ὁρῶ
» πυρᾶς νεωρῆ βόστρυχον τετμημένον
» κεὐθὺς τάλαιν' ὡς εἶδον. ἐμπαίει τέ μοι
» ψυχῇ σύνηθες ὄμμα φιλτάτου βροτῶν
» πάντων ὀρέστου τοῦθ' ὁρᾶν τεκμήριον.

Habet verò Agnitio hæc artificiosam peripetiam subsequentem. De hoc genere igitur agnitionum, quamuis ex inanimatis fiant, non est locutus hoc loco Aristoteles; nam hæ plurimum pertinent ad Tragicos poëtas. Iam satis, opinor, declaratum est, quomodo hæ agnitiones sint distinguendæ ab hac, de qua loquimur, prorsus inutili, & minimè apta ad tragœdiam. Nam illæ (vt rursus summatim colligamus) fiunt ἐκ τῶν ἀψύχων. hæc fit πρὸς τὰ ἄψυχα. Alia est etiam agnitio, quæ parùm videtur ad tragœdiã pertinere, quam explicat Aristoteles, his verbis. καὶ εἰ ἔστι πέπραχέ τις, ἢ μὴ πέπραχεν, ἔστιν ἀναγνωρίζειν. idest an fecit, an non fecit. Hæc potius ad Oratores agnitio spectat, qui coniecturis quærunt, an aliquid fecerit, nec'ne. Sed oritur hoc loco non leuis dubitatio. Nam Agnitio hæc, de qua nunc loquimur, maximè propria videtur esse tragicorum poëtarum, qualis est in Oedipode, cum quæritur, occiderit'ne Laium patrem nec'ne, concubuerit cum matre Iocaste, nec'ne. Respondeo tamen alio modo poëtas quærere, an fecerit, nec'ne; ac oratores. Primùm enim persona de qua quæritur apud poëtas, ignorat se fecisse, apud Oratores nõ ignorat quidem, sed inficiatur; Rursus in tragœdia persona illa sponte inquirit rem, quomodo sese habeat, quòd sperat se ab omni suspicione liberatũ iri, vt Oedipus apud Sophoclẽ. Apud Oratores reus, subterfugit inuestigationẽ omnẽ facti; quòd cõscius est se fecisse. In tragœdiis si fecisse aliquis arguitur ex signis; admiratur, quomodo imprudẽs, fatoq. impulsus id fecerit. Apud Oratores & Iudices, si quis conuincatur fecisse, ægre fert suũ scelus detectũ esse calliditate aduersariorũ; nullaque in ipso existit admiratio. In tragœdiis excusatiõe, ac cõmiseratiõe dignus, est, quia imprudẽs fecerit. In iudiciis pœna dignus, quia improbè per scelus, id fecisse cognoscitur. Præterea in tragœdiis, cũ cognitũ est, an factũ sit, nec'ne, cõsequitur peripetia. In iudiciis, cum constat factũ, nulla peripetia cõsequitur; sed statim tunc ad finem deducta videtur tota concertatio; vt nihil amplius quærendum sit. Postremò Oratores argumentationes suas ducunt ex probabilibus, quæ sunt extra rem ferè omnes; & ab educatione, natura, ingenioque hominis, qui accusatur, aut defendĩtur, coniecturas ingeniosè excogitantes; aut probant factum, aut non factum. Poëtæ tragici agnitionem ducunt ex signis, quæ sunt in reipsa, sicuti in Oedipode Sophoclis, ex cicatrice, & humore pedum, ex triuio, ex comitatu, & aliis multis. His igitur modis cum distinguantur poëticæ agnitiones; patet Aristotelem hoc loco locutum de agnitione oratoria, aut alia quauis, quæ ad scelus, patratoremque sceleris detegendum spectat. His declaratis, videndum, quæ nam duæ illæ sint rationes, quibus Aristoteles agnitionem tragicam distinguit à cæteris; atque cõprobat. Ait

igitur. *ἀλλ᾽ ἡ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρημένη ἐστίν.* idest, Prætermissis aliis omnibus agnitionum generibus; Ea in primis ad fabulam, actionemque tragicã spectat, quæ superius à nobis fuit exposita. Hanc suam sententiam cõfirmat Aristoteles, primùm hac ratione. Talis agnitio, et peripetia vel cõmiserationem, vel metum necesse est habeat, quæ duæ perturbationes propriæ sunt tragœdiæ, vt in eius definitione exposuimus; propria est igitur tragœdiæ. Hîc rursus adnotandum, quia res ipsa, locusque monet, artificiosè, ac peritè admodum Aristotelem protulisse vtramque simul & agnitionem, & peripetiam, cum ait, *ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις, καὶ περιπέτεια ἢ ἔλεον ἕξει, ἢ φόβον.* nam agnitio per se nunquam ponitur in tragœdiis, sed semper coniuncta cum peripetia, vt copiosè antea probatum fuit. Et perturbationes illæ potius ex peripetia, quàm ex agnitione nascuntur; sed ex agnitione quoque dicuntur nasci, quia ex agnitione peripetia ipsa nascitur. Altera ratio, qua suam sententiam confirmat Aristoteles, est huiusmodi. Agnitio illa antè exposita, ideò ad tragœdiã maximè pertinet, quia ex ea fit, vt aliqui infelices, vel felices sint. dictum verò prius est, finem agnitionis esse *εὐτυχεῖν, ἢ δυστυχεῖν.* Animaduertendum est autem Aristotelem, non temerè, sed magno cum artificio prius posuisse illam dictionẽ *ἀτυχεῖν*, quàm alteram, *ἢ εὐτυχεῖν.* nam cõuenientius est vt fabula tragica desinat in infelicitatem, quàm felicitatem, tametsi vtrunque est videre in veterum tragœdiis; sed alterum sæpius. Nec sanè de hac re plura dicam hoc loco, tùm quia superius multa dicta fuerunt, & paulò post dicentur multò plura.

Ἐπειδὲ ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις· ἔτι δὲ ἀναγνωρίσεις, αἱ μὲν εἰσὶ θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον. ὅταν ᾖ δῆλος ὁ ἕτερος, τίς ἐστιν. ὅτε δ᾽ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι, οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς, ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως.

Quoniam verò Agnitio quorundam agnitio est, alia quidem alterius ad alium tantum fit: cum quis hic sit, illi notus est: alia rursus mutua indiget notitia, vt Iphigenia ex epistolæ illius missione ab Oreste quidem agnita: vt tamen ipsum agnosceret, alia quoque agnitione opus fuit.

Postquã Aristo. reiectis aliis agnitionibus, vnã in primis tragœdiæ propriã esse dixit: declarat nunc agnitionẽ hanc tragicã duobus modis fieri. deducit autẽ diuisionẽ hanc ex re maximè nota, ac necessaria. cũ ait. Si agnitio fit in tragœdia, ad aliquem referatur oportet; nã, nisi aliquis agnosceretur, & aliquis agnosceret, agnitio nulla foret. verba illa *ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις.* puto tùm ad eum debere referri, qui agnoscit, tùm ad eum, qui agnoscitur; Atque sanè inter relata cõnumerari potest. Cum igitur hoc sit verissimũ. Duplex quoque, necesse est; vt sit agnitio. altera quidem simplex, et separata. Altera vèro duplex, seu malis mutuam vocare. Simplex fit altero sciente, & altero ignorante vt cum alteri, quis nam hic sit, notum est; alter vero se illi notum esse nescit. exemplum huius agnitionis peti potest ex Homero. lib. XVIII. XIX. & in aliis deinceps. vbi Vlyssem inducit cognoscentẽ alios, illos verò ignorãtes prorsus ipsum. Sed mox agnoscentes. Eumæum, Eurydeam, Telemachum, Penelopen, quæ omnia illic facilè legi possunt; nam ego, ne longior sim, versus non appono; satis igitur fuerit loca monstrasse. Omnes hæ agnitiones simplices sunt, eo quo diximus, modo. Huius quoque agnitionis exemplum videre est apud Sophoclem in Electra. nam cognoscebat Electram Orestes, sed illum ignorabat Electra. Agnitio igitur fit tantũ *θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον*, vt ait Aristoteles. Versus Sophoclis hi sunt.

Ὀρ. *φεῦ φεῦ τί λέξω ποῖ λόγων ἀμηχανῶν*
ἔλθω, κρατεῖν γὰρ οὐκέτι γλώσσης σθένω.
Ἠλ. *τί δ᾽ ἔσχες ἄλγος; πρὸς τί τοῦτ᾽ εἰπὼν κυρεῖς;*
Ὀρ. *ἦ σὸν τὸ κλεινὸν εἶδος Ἠλέκτρας τόδε,*

Ἠλ.

Ἠλ. τόδ' ἐστ' ἐκεῖνο, καὶ μάλ' ἀθλίως ἔχει.
Ὀρ. οἴμοι ταλαίνης ἄρα τῆσδε συμφορᾶς.
Ἠλ. τί δή ποτ' ὦ ξεῖν' ἀμφ' ἐμοὶ στένεις τάδε.
Ὀρ. ὦ σῶμ' ἀτίμως, κἀθέως ἐφθαρμένον.
Ἠλ. οὔτοι ποτ' ἄλλην, ἢ 'μὲ δυσφημεῖς ξένε.
Ὀρ. φεῦ τῆς ἀνύμφου, δυσμόρου τε σῆς τροφῆς.
Ἠλ. τί δή ποτ' ὦ ξεῖν' ὧδ' ἐπισκοπῶν στένεις.

In his versibus licet perspicere Orestem cognoscentem Electram; illam verò ignorantem, Paulò post igitur agnitio fit alterius tantum erga alterum. cum ait.

Ἠλ. ποῦ δ' ἔστ' ἐκείνου τοῦ ταλαιπώρου τάφος,
Ὀρ. οὐκ ἔστι. τοῦ γὰρ ζῶντος οὐκ ἔστι τάφος.
Ἠλ. πῶς εἶπας ὦ παῖ;
Ὀρ. ψεῦδος οὐδὲν ὧν λέγω.
Ἠλ. ἦ ζῇ γὰρ ἁνήρ;
Ὀρ. εἴπερ ἔμψυχός γ' ἐγώ.
Ἠλ. ἦ γὰρ σὺ κεῖνος; — Agnitio verò fit ex signo hoc.
Ὀρ. τήνδε προσβλέψασά μου
σφραγῖδα πατρὸς, ἔκμαθ' εἰ σαφῆ λέγω.
Ἠλ. ὦ φίλτατον φῶς. — Et quæ sequuntur.

Atque ita quidem sese habet simplex agnitio. Duplex verò, & mutua est, cum fit, vtroque ignorante. Exemplum huius sumitur ex Iphigenia in Tauris Euripidis, quod ita se habet. Iphigenia ignorabat illum esse Orestem fratrem; Orestes quoque Iphigeniā, Iphigenia igitur ex Epistolę missione primùm agnita fuit ab Oreste. Versus Euripidis. in quibus hæc prior agnitio exprimitur, hi sunt.

Ἰφ. ἄγγελλ' Ὀρέστῃ παιδὶ τ' Ἀγαμέμνονος.
ἡ 'ν Αὐλίδι σφαγεῖσ', ἐπιστέλλει τάδε
ζῶσ' Ἰφιγένεια, τοῖς ἐκεῖ δ' οὐ ζῶσ' ἔτι.
Ὀρ. ποῦ δ' ἔστ' ἐκείνη; κατθανοῦσ' ἥκει πάλιν;
Ἰφ. ἥδ' ἣν ὁρᾷς σύ. μὴ λόγοις ἔκπλησσέ με.

legit Epistolæ verba rursus, quæ sunt

κόμισαί μ' ἐς Ἄργος ὦ σύναιμε πρὶν θανεῖν.
ἐκ βαρβάρου γῆς, καὶ μετάστησον θεᾶς
σφαγίων, ἐφ' οἷσι ξενοκτόνους τιμὰς ἔχω.

Iam agnoscit illam Orestes, postquam hæc audierat. ait igitur.

Ὀρ. Πυλάδη τί λέξω; ποῦ ποτ' ὄνθ' εὑρήμεθα;

persequitur legere epistolam Iphigenia.

Ἰφ. ἢ σοῖς ἀραία δώμασιν γενήσομαι
Ὀρέσθ' ἵν' αὖθις ὄνομα δὶς κλύων μάθῃς
Πυλ. ὦ θεοί.
Ἰφ. τί τοὺς θεοὺς ἀνακαλεῖς ἐν τοῖς ἐμοῖς;
Πυλ. οὐδὲν πέραινε δ'. ἐξέβην γὰρ ἄλλοσε.

postquam Epistolam perlegit Iphigenia; dat etiam alia mandata.

Ἰφ. λέγ'. οὕνεκ' ἔλαφον ἀντιδοῦσά μου θεὰ
Ἄρτεμις, ἔσωσέ με, ἣν ἔθυσ' ἐμὸς πατήρ.
δοκῶν ἐς ἡμᾶς ὀξὺ φάσγανον βαλεῖν.
εἰς τήνδ' ἀπῴκισ' αἶαν. αἵδ' ἐπιστολαί.
τάδ' ἐστὶ τἀν δέλτοισιν ἐγγεγραμμένα.

Orestes illam agnoscens ait.

Ὀρ. ὦ συγκασιγνήτη τε κἀκ ταὐτοῦ πατρὸς
Ἀγαμέμνονος γεγῶσα, μή μ' ἀποστρέφου
ἔχουσ' ἀδελφόν, οὐ δοκοῦσ' ἕξειν ποτέ.
Ἰφ. ἐγώ σ' ἀδελφὸν τὸν ἐμόν; οὐ παύσῃ λέγων;

hunc enim versum iracundè profert Iphigenia, cum nondum agnouisset ipsa Orestem

fratrem. Orestes igitur agnoscitur ab Iphigenia, & altera fit agnitio. hoc modo.

ἰφ. οὐκοῦν λέγω μὲν χρή σε, μανθάνειν δ' ἐμέ.
ὀρ. λέγοιμ' ἄν. ἀκοῇ πρῶτον ἠλέκτρας τάδε
ἀτρέως, θυέστου τ' οἶδα γενομένην ἔριν.
ἰφ. ἤκουσα χρυσῆς ἀρνὸς ἦν ὅτ' ἦν πέρι.
ὀρ. ταῦτ' οὖν ὑφήνασ' οἶσθ' ἐν εὐπήνοις ὑφαῖς;

Iam illum agnoscens ex contexta à se veste, ait.

ἰφ. ὦ φίλτατ' οὐδὲν ἄλλο, φίλτατος γὰρ εἶ,
ἔχω σ' ὀρέστα τηλύγετον
χθονὸς ἀπὸ πατρίδος
Ἀργόθεν ὦ φίλος.

Patet igitur hanc duplicem, mutuamque esse Agnitionem, qui vterque alterum inuicem ignorabat ex æquo.

Δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ' ἐστὶ, περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις, τρίτον δὲ, πάθος. τούτων δὲ περιπέτεια μὲν, καὶ ἀναγνώρισις εἴρηται. πάθος δέ ἐστι πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρὰ, οἷον, οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ αἱ περιωδυνίαι, καὶ τρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Partes igitur hic fabulæ duæ habentur, Agnitio, & Peripetia, tertia superest Perturbatio. nam de Peripetia, & Agnitione satis diximus. Perturbatio verò actio est letifera, seu dolore plena, veluti cum neces, cruciatus, vulnera, cæteraque generis huius palàm fiunt.

Postquàm de peripetia, & agnitione satis egit Aristoteles: nunc agit, breuiter tamē, ac ipsius tantummodo allata definitione quadam, de perturbatione, & sanè optima de causa; quia plurimæ sunt tragœdiæ apud veteres, in quibus, cum nulla sit agnitio, neque peripetia, est tamen τὸ πάθος. Apsinus rhetor ait. τὸ πάθος πολὺ μὲν ἐν ποιήσει τραγικῇ, ἔχει δέ ποτε καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν λόγον, ὅταν ἡ πόλις, ἢ πρόσωπον τι τῶν παρ' ἀξίαν συμβάντων κακῶν μνημονεύσῃ. Tragœdiæ quippe propria est perturbatio, & luctus. res enim continet tristitiæ, mœrorisque ac doloris plenas. Definitio, quæ affertur ab Aristotele, seu explicatio potius quædam, est ducta à rebus, quæ ipsam cient perturbationem, ait enim, πάθος ἐστὶ πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά. cuiusmodi explicatione vsus est etiam libro secundo Rhetoricorum, quem locum superius satis declarauimus; sed apponam hoc loco verba, quibus illic commiserationem describit. ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ, καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειε παθεῖν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα, καὶ τοῦτο ὅταν πλησίον φαίνηται. Sunt verò in primis in his verbis illa adnotanda ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ. idem enim dixit etiam hoc loco cum ait. οἱ ἐν φανερῷ θάνατοι, καὶ περιωδυνίαι, καὶ φθίσεις mala autem quàmlibet maxima, parum animos mouent; si non fuerint cognita; Non quidem ita intelligendum est ἐν φανερῷ, vt in scena spectanda præbeantur atrocia quædam, hoc enim repugnat omni veterum artificio, naturæque ipsi; tametsi quædam spectari possunt, vt vulnera, vlcera, & tabes. Sed ita debet accipi, vt mala illa non sint occulta, & incognita; sed propius cum sint, & querelæ eorum, qui ea male patiuntur, exaudiantur, ita manifesta sint, vt mouere possint. Hinc præclarè Aristoteles libro secundo Rhetoricorum, vbi loquitur de metu, in hanc sententiam ait. ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ ἢ φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ, οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβεῖται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς. ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται ποιεῖν. καὶ ταῦτα ἃ μὴ πόρρω ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα οὐ φοβοῦνται, ἴσασι γὰρ πάντες ὅτι ἀποθανοῦνται, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγύς, οὐδὲν φροντίζουσιν, εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστὶν ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ βλάπτειν, βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας· διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερὰ, ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν. τοῦτο γὰρ ἐστὶ κίνδυνος φοβεροῦ πλησιασμός. Hæc ille. Sciendum verò cum ait in contextu Aristoteles πάθος esse πρᾶξιν φθαρτικήν. hoc debere intelligi κατὰ φαντασίαν; cum enim aliena mala nobis sese offerunt; ea cogitemus necesse est, qualia sint, cui acciderint, & qua de causa. quòd si eiusmodi sunt,

vt

vt etiam nobis accidere posſint, perturbatio hæc oritur, & φθορὰ quædam ἐν τῇ φαντασίᾳ. Hoc planè voluit ſignificare Ariſtoteles, non hîc tãtum, ſed etiam in ſuperius recitatis verbis ex lib. II. Rhetoricorum, cum ait, ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ. debet verò hæc tertia pars, quam appellamus πάθος diffundi per totam tragœdiam; neque in rebus tantum ineſſe, ſed etiam ſententiis verbiſque ipſis effingi. nam ſicuti docet Apſinus in capite. in quo loquitur περὶ πάθους. excitant πάθος αἱ ὑπερβολαί. vt illud Demoſth. τούτων
„ δεινότερα οὐ γέγονεν, οὐδὲ μείζω πράγματα ἐφ᾽ ἡμῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι, ὅμως δὲ οὐδὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ.
„ præterea (vt idem ait) αἱ διαπορήσεις χρήσιμοι ἐν τοῖς πάθεσι, πάθος ποιεῖ καὶ τὰ ἀναλυτικά. vt
„ ὦ φάρμακα δεινὰ ὦ γῆ, καὶ θεοί. itidem αἱ πλάσεις, καὶ οἱ ἀναδιπλασιασμοί. Horum omnium exempla facilè poſſem ex tragicis apponere, ſed non eſt, vt video, magnopere neceſſe. ſatis igitur fuerit artificium demonſtraſſe. Quatenus verò ait Ariſtoteles in contextu. οἱ θάνατοι. Exemplum eſto Aiacis apud Sophoclem. apud eundem Iocaſtes. Euridices. Hæmonis. ὀδύναι autem ex exemplo perſpici poſſunt Antigones, apud eundem. Hecubæ apud Euripidem. φάσεις vt in Oedipode eiuſdem Sophoclis. ſeu vlcera, vt in Trachiniis, in Philoctete. ſumat inde exempla, qui vult; nos breuitatis cauſa nunc prætermittenda duximus.

„ μέρη δὲ τραγῳδίας οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν,
„ καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί, πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικὸν, καὶ τούτου
„ τὸ μὲν πάροδος, τὸ δὲ στάσιμον. κοινὰ μὲν οὖν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ
„ κόμμοι.

„ Cæterùm Tragœdiæ partes, quibus tanquam formis vti nos opor-
„ tet ſuperius expoſuimus: ſecundum verò quantitatẽ diſcretam, atque
„ in quas ſecetur, ſingillatim hæ ſunt: Prologus, Epiſodiũ, Exodus, Cho-
„ ricũ, chorici vero alterũ mobile, alterũ ſtabile, ſanè cunctis hæc omni-
„ bus cõmunia: propria verò ea, quæ ad ſcenam pertinent, & commi.

Dictum eſt antea poëmatum partes alias eſſe, quæ reſpiciunt, & pertinẽt ad formã: alias, quæ ſpectant ad magnitudinem, ſeu quantitatem. Poſtquàm igitur egit de partibus illis, quæ ſunt qualitatis; proponit ſibi differendũ de partibus quantitatis. Qualitatis quippè partes ſunt, quæ naturam, eſſentiamque conſtituunt rei alicuius; Partes verò quantitatis, ſunt, quæ rem integram conficiunt: hinc præclarè dictum eſt ab Alexandro in libris de Anima. non omnes partes corporis eſſe corpora, ſed ſolum eas partes, quæ ſpectant ad quantitatem, nõ ad qualitatem. Partes quoque quãtitatis ſunt eæ, quibus dimetimur id, quod eſt totum, quia totum neceſſe eſt vt conſtet ex partibus. ideo Ariſtoteles ait in contextu ſe locutum hactenus de partibus tragœdiæ, quæ ſunt tanquã formæ, eas quippè intelligẽs, quas diximus paulò ante. verba ipſius ſunt,
„ οἷς δεῖ χρῆσθαι ὡς εἴδεσι. atque vt huius rei exemplum aliquod ex re ſimili ducamus; in Rhetorica facultate hæ quoque à Rhetoribus partes eiuſmodi vocatæ fuerunt; Inuentio. Diſpoſitio. Elocutio. Memoria. Pronunciatio. ſic in facultate poëtica, Fabula, cui annexæ ſunt Agnitio. Peripetia. Perturbatio. Mores. Sententia & reliquæ. Sciendũ verò partes has, quæ formam reſpiciunt, in ipſa artificis mente verſari; partes autem alias, quæ ad quantitatẽ referuntur; in ipſo opere. quales enim in Rhetorice ſunt Exordium. Narratio. Partitio. Confirmatio. Confutatio, Concluſio. tales quoque in poëtice ſunt. Prologus. Epiſodium. Exodus. Choricum. quia ſicuti orationem Oratorum illis partibus videmus diſtingui, ac diuidi, ſic tragœdiam his, tanquàm quoddam totũ
„ ſecari in ſuas partes. ideò inquit Ariſtoteles in contextu κατὰ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται
„ κεχωρισμένα. Singulæ enim partes ſuum obtinent locum, certumac ſeiunctum à cæteris. Sed iam ſatius fuerit breuiter colligere partes has omnes, vt facilius de his ordinẽ propoſitum ab Ariſtotele ſequẽtes differere poſſimus, qualeſque ſint explicare. Sunt igitur hæ. Prologus. Epiſodium. Exodus. Choricũ, cuius partes duæ, Parodus. & Stabile. Harum partium aliæ ſunt communes omnium tragœdiarum. aliæ propriæ. hæ au

tem sint. quæ vocantur ab Aristotele Græcis dictionibus τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ κόμμοι. quales autem sint, explicabimus postea.

Ἔστι δὲ πρόλογος μὲν μέρος ὅλον τραγῳδίας, τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου· ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος· χορικοῦ δὲ, πάροδος μὲν, ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ· στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου, καὶ τροχαίου. κόμμος δὲ, θρῆνος κοινὸς χοροῦ, καὶ ἀπὸ σκηνῆς.

Prologus est pars Tragœdiæ iusta, ante chori ingressum: Episodiũ pars item iusta Tragœdiæ, inter choricos perpetuos cantus: Exodus iusta pars Tragœdiæ, post quam nullus deinceps est chori cantus: Chorici verò ingressus, chori integri prima locutio: Stabile, sine Trochæo, & Anapesto cantus: Commus, siue planctus est luctus chori cõmunis cum iis, qui in scena sunt.

Primùm igitur declarat Aristoteles. qui dicatur Prologus. Sciendum vtique, quod etiam superius diximus, aliter à Latinis Prologũ accipi, aliter ab Aristotele. quid autẽ sit, in quo dissentiant, ibi expositum est à me. non est igitur rursus idem exponendum. Sed non leuem posset alicui dubitationem afferre, magnumque scrupulum iniicere, quod legitur apud Aristotelem libro Rhetoricorũ. I I I. vbi loquitur de proœmio; ait enim in oratione Oratorum idem esse proœmium, quod est in Poësi Prologus; & in lyræ pulsatione præludium. quòd si hæc vera sunt, patet potius Prologum eo dici modo, quo Latini protulerũt, quàm quo protulit Aristoteles hoc locò in Poëtice, vbi inquit Prologum esse ὅλον μέρος τραγῳδίας τὸ πρὸ τῆς χοροῦ παρόδου. idest integram partem quandam, ante Chori parodum. (Vertit Paccius ὅλον μέρος, iustam partem, sed integram, seu totam debebat vertere; cuius rei paulòpost afferemus verissimam probationem.) Respondeo tamen ita tolli omnem posse dubitationem, ac scrupulum, siquis scierit proœmia in causis forẽsibus ab oratoribus aptè coniungi debere cum reliquis orationis partibus, quæ consequuntur; atque ita cohærere oportere, vt è causa ipsa enascatur. Hinc Cicero lib. primo de Inuentione inter vitiosa exordia collocat & illud, quod disiunctum, separatumque vocatur. ait enim: SEPARATVM est, quod non ex ipsa causa ductum sint, nec sicut aliquod membrum annexum orationi. hinc patet nunquam satis reprehendi posse veterum consuetudinem, qui proœmiorum formulas multas sibi cõficiebant, atque, quod fors dedisset, orationibus suis annectebant; fiebat enim sæpè, vt rei de qua agebatur, minus conuenirent. Extat libellus Demosthenis, quo huiusmodi proœmia continentur, inscribitur autem προοίμια δημηγορικά. Cicero quoque hanc aliquando secutus est rationem; de hac re legere est lib. X V I. Epist. ad Atti. librum enim de Gloria cum scripsisset ad Atticum. dumque in naui sedens Academicos libros legeret, ait cognouisse se erratum suum, quòd eodem vsus esset proœmio in libro de Gloria, quo vsus erat libro tertio Academicarum quæstionum. Aristoteles igitur, cum sciret præludia lyricorum, & tibicinum esse coniuncta cum tota cantilena, & Prologum poëtarum annexum cum reliquis partibus; iis duobus exemplis, tanquàm à re omnibus nota sumptis, declarauit etiam, qualis deberet esse proœmii coniunctio cum tota oratione. Verba Aristotelis sunt hæc lib. I I I. Rhet. τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου, ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος. καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον, πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ, καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ, ὅτι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν, καὶ ὅ, τι ἂν βούληται εὐθὺς εἰπόντα, καὶ συνάψαι. Aristoteles eodem libro; paulò post, vbi ait pulcherrimum genus esse proœmiorum illud; in quo explicatur causa; cur eum dicendi laborem susceperit. probat exemplo, ac similitudine prologorum, quibus vtuntur poëtæ in suis tragœdiis, ac comœdiis. Verba sunt hæc. καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς, ὥσπερ Εὐριπίδης, ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς. ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος. καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως, τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου

προοιμίου, καὶ ἴσως τοῦτο ἀνδέξαι τὸ τέλος, οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. Non prætermitendum verò & illud est, cur Aristoteles in explicatione qua ostendit, quid sit Prologus, ait esse μέρος ὅλον docet ipse lib. quinto τῶν μετὰ τὰ φυσικά, Totū id vocari cuius nulla pars eorū abest, ex quibus totum natura dicitur; & quamuis Prologus non totum sit, sed pars; totum tamen ea ratione dicitur, qua pars; quæ ex multis constat particulis, quarum si aliqua absit, pars non erit vocanda totum. Præterea, quorum collocatio, ac positio non ostē dit discrepantiam vllam, quocūque loco ponantur, ea vocari per appellationem hāc, OMNE. Quorum verò situs, si transpositus sit, differentiā facit; illa vocari per hoc nomen, TOTVM. Prologus quippe naturam TOTIVS. sequitur, nam nisi collocatus fuerit primo loco, tota fabula fuerit perturbata, quod etiam de reliquis partibus est dicēdum. Verba Aristotelis sunt hæc, fermè sub finem. IIII. libri. ὅλον λέγεται, οὗ μηθὲν ἄπεστι μέρος, ἐξ ὧν λέγεται τὸ ὅλον φύσει, καὶ τὸ περιέχον τὰ περιεχόμενα, ὥστε ἕν τι εἶναι ἐκεῖνα· τοῦτο δὲ διχῶς, ἢ γὰρ ὡς ἕκαστον ἕν, ἢ ὡς ἐκ τούτων τὸ ἕν. Paulò post. ἔτι δὲ τοῦ ποσοῦ ἔχοντος ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ ἔσχατον. ὅσων μὲν μὴ ποιεῖ ἡ θέσις διαφορὰν πᾶν λέγεται, ὅσων δὲ ποιεῖ ὅλον· ὅσα δὲ ἄμφω ἐνδέχεται, καὶ ὅλα, καὶ πάντα. ἔστι δὲ ταῦτα ὅσων ἡ μὲν φύσις ἡ αὐτὴ μένει τῇ μεταθέσει, ἡ δὲ μορφὴ οὔ. οἷον κηρὸς, καὶ ἱμάτιον, καὶ γὰρ ὅλον, καὶ πᾶν λέγεται, ἔχει γὰρ ἄμφω. ὕδωρ δὲ καὶ ὅσα ὑγρὰ, καὶ ἀριθμὸς πᾶν μὲν λέγεται, ὅλον δὲ οὐ λέγεται ἂν μὴ μεταφορᾷ. πάντα δὲ λέγεται ἐφ' οἷς τὸ πᾶν ὡς ἐφ' ἑνὶ, ἐπὶ τούτοις πάντα, ὡς ἐπὶ διῃρημένοις πᾶς οὗτος ὁ ἀριθμὸς πᾶσαι αὗται αἱ μονάδες. hac igitur adductus ratione Aristo. in declaratione Prologi apposuit hanc dictionē ὅλον. In prologo fabularū semper mos est Græcorū poëtarū ita proferre, & exponere principia quædā totius fabulæ, vt iā intelligi fermè possit, qua de re sit agendū in fabula. Est enim prologus (sicuti Quintilianus de Narratione dixit oratorū) veluti seminariū quoddā totius fabulæ. Et quoniā partes, quæ quantitatem respiciunt principiū, medium, & vltimū habent, (vt eodem lib. quinto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ inquit Aristote.) ideò necesse est vt singulis partibus terminus quidam præscribatur, vltra quem non progrediantur. Terminus igitur vltimus Prologo præscribitur Arist. his verbis πρὸ χοροῦ παρόδου. Ante chori egressum. Atque vt omnia notiora fiant exemplis appositis ex veterū poëtarū tragœdiis, propo nā ego mihi hęc cōsiderāda in Iphigenia in Tauris Euripidis. Iphiginia igitur in Prologo ipsa secum loquitur repetens memoria, ac cogitatione res, quas sciebat in Græcia gestas; ac in primis familiæ suæ nobilitatem, ac euenta omnia, præterea somnium recenset, de ruina ædium paternarum; ac columnarum in primis; ipsumque somnium more veterum, ingeniosè, apteque interpretatur. In eodē prologo appellunt ad littus Orestes, ac Pylades inter se colloquentes de egressione sua, & aduentu in ea loca. Vltimus Prologi versus est.

πατρῷαν οἴκων ἱδρύσω.

Nam ab altero, qui consequitur, versu, incipit Chori Parodus.

χορ. ἔμολον. τί νέον; τίνα φροντίδ' ἔχεις;

Iam declarato Prologo, quæ prima pars est tragœdiæ, declaranda est secūda pars, quę vocatur episodium. Eadem ratione definit episodium, nam ait ἐστὶ μέρος ὅλον vt iam facilè possit quilibet perspicere quanto artificio vsus sit in singulis proferendis Aristoteles. Episodium vocatur totum illud quod est inter chori cantus. Sed prius demonstrandum est vbi sit chori parodus. Est autem (vt diximus) in eo versu.

χορ. ἔμολον, τί νέον;

In parodo rursus Iphigenia conuocat ministras suas, quæ chorum conficiunt in tragœdia, & iubet parari sacrificium ad expiandum, & auuerruncandum somniū illud. Conqueritur præterea de fratris morte, sic enim ex somnio suspicabatur; patriæque desiderium ingens patefacit; conqueritur etiam, quòd innupta ætatem transigat;

Parodum huiusmodi consequitur Chori cantus; in illis uersibus.

χορ. ἀντιψάλμους ᾠδὰς
ὕμνων τ' ἀσιήταν σοι
βάρβαρον ἰαχὰν
δέσποιν' ἐξαυδάσω
τὰν ἐν θρήνοις μοῦσαν. & quæ sequuntur.

Rurſus poſt hos videas ſequi cantum lugubrem ipſius Iphigeniæ; & querelam doloris pleniſsimam; Hos choricos cantus cõſequitur epiſodium, quod eſt huiuſmodi: Bubulcus Iphigeniæ nunciat duos hoſpites Græcos appuliſſe ad littus; ſe nomen audiſſe alterius Pyladæ, dum inter ſe colloquerentur; & magno artificio fit, vt dicat ſe Pyladæ tantummodo nomen exaudiſſe. Nam ſi Oreſtis nomen exaudiſſet, iam fabula tota in ipſo limine concidiſſet. nam nomen illud erat Iphigeniæ notum. Suadet Iphigenia hoſpites comprehendendos; mittuntur, qui comprehẽdant, Iphihenia memor ſui generis, morumque Græcorum, ſecum ipſa loquens, deteſtatur fœdam illam barbarorum conſuetudinem, mactandorum hoſpitum. Verſus, à quibus exorditur epiſodium, de quo loquor, ſunt hi.

» ΧΟ. καὶ μὴν ὅδ' ἀκτὰς ἐκλιπὼν θαλασσίους
» βουφορβὸς ἥκει σημανῶν τί σοι νέον.
» ΒΟ. Ἀγαμέμνονος παῖ, καὶ κλυταιμνήστρας τέκνον
» ἄκουε καινῶν ἐξ ἐμοῦ κηρυγμάτων. Et qui ſequuntur.

Protenditur verò Epiſodium hoc vſque ad extremos hos verſus.

» τοὺς δ' ἐνθάδ' αὐτοὺς ὄντας ἀνθρωποκτόνους
» εἰς τὴν θεὸν τὸ φαῦλον ἀναφέρειν δοκῶ
» οὐδένα γὰρ οἶμαι δαιμόνων εἶναι κακόν.

Poſt epiſodiũ iſtud, ſequitur alter chori cantus, cuius principiũ eſt in illis verſibus.

» ΧΟ. κυάνεαι κυάνεαι
» σύνοδοι θαλάσσας
» ἵν' οἶστρος ὁ πετόμενος Ἀργόθεν; Et qui ſequuntur.

Iam patet, opinor, inter duos cantus chori interpoſitum eſſe epiſodium. Atque ſic locus Ariſt. ni fallor, apertiſs. eſt, cum ait. ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. Adnotandum verò eſt etiam, quomodo Ariſt. à ſuo inſtituto non recedens ait, ὅλων μελῶν. ſemper eam dictionẽ repetens, ſingulíſq. partibus adiungens. Antequàm verò longius progrediar; breuiter conſideranda eſt natura parodi, & epiſodii. Epiſodiũ, vt toties diximus, eſt ἐπεισάκτον πρᾶγμα. Hinc Plutar. in Symp. ait, εἴτε ἐκεῖνοι μὲν οἱ ἄνδρες ἔφη τὸ βέλτιον τῷ διαλέγεσθαι χάριν ἔχοντες, ὅμως ἐχρῶντο τοῖς ἐπεισοδίοις, καὶ ἀπετόλμων τῇ συμποσιακῇ παιδιᾷ τοιαύταις. Sed quamuis ſit ἐπεισάκτον, eſt tamen annexũ actioni, quæ propoſita eſt. Hæc igitur primum, quæ inſunt in parodo (nam vim & naturam epiſodii cuiuſdã mihi videtur habere) aliena ſunt ab Actione (nam actio eſt, Iphigenia Dianæ ſacerdos in Taurica regione mactatura Oreſtem, tanquàm hoſpitẽ, illum agnoſcit, ſimulque cum illo in Græciam redit) quatenus igitur in parodo ſacrificat propter ſomnium, & conqueritur, eſt præter actionem illam, ſed quatenus ſomnium illud continet ea, quæ cõſecuta ſunt, & quatenus futurũ erat, vt agnoſcens Oreſtẽ fratrẽ, cũ eo rediret in patriam; actioni eſt annexũ, atq. ita annexũ, vt tolli nõ poſsit, aut tranſponi, quin tota labefactetur ſeries fabulæ; & ſtructura. id quod præcipiebat paulò antè Ariſtoteles ipſe. Epiſodium quoque, in quo Bubulcus nunciat Iphigeniæ de aduentu hoſpitum Græcorum, alienum eſt ab actione primaria, ſed quia inter mactandum futura erat agnitio Oreſtis, & Iphigeniæ; ideò apte eſt cum actione coniunctum, itaque cohæret, vt ſi quis tollere velit, totam fabulam perturbet, & diſſoluat. Hæc ego dicere volui de Epiſodiorum natura, vt quæ antè tam ſæpè à nobis declarata fuerunt; hoc exemplo fierent apertiora, & clariora; quis enim iam non cernit rem ita ſeſe habere? Nunc redeo ad alias partes explicandas, ac demonſtrandas. Quoniã Ariſtoteles Epiſodium ſimpliciter nominauit, neque aliud addidit, ad credẽdum fortaſſe aliquis imperitus artificii, quo veteres in tragœdiis vtebantur, adduci poſſet, vnum tantum eſſe Epiſodium; ſciendum tamen non vnum, nam id eſſet abſurdum prorſus, ſed plura eſſe Epiſodia inter chori cantus collocata; plura autẽ ideò neceſſe eſt poni, vt ad iuſtam magnitudinem fabula excreſcat, non enim aliunde incrementum capit, quàm ex Epiſodiis; vti antea diximus; Nunc igitur id apertè demonſtrandum eſt. Poſt chori cantũ κυάνεαι, cuius finis eſt in eo verſu.

κοινὴν χάριν ὅλβου.

Subſe-

Subsequitur alterum Episodium, magis propinquũ, & affine ipsi actioni, sic enim requirit artificium, vt semper ad propiora actioni tendas, atque ex iis deducas Episodia; in eo Episodio adducũtur captiui hospites, Orestes & Pylades, cum iis loquitur Iphigenia, percunctatur quis ipsorum Pylades (nomen enim audierat à Bubulco) vocetur. longumque orditur sermonem percunctans de patria, de ciuitate ipsorũ; atque vbi intelligit Argiuum alterum esse, percunctatur, de Helena, de Calchante, de Vlysse, de Agamemnone, de Clytemnestra; exponit illi singula Orestes, quæ acciderãt. ingemiscit illa; hic admiratur, ac tantùm non agnitio fit, sic enim est artificii tragici labi proximè ad ipsam agnitionẽ, & peripetiam, rursus quàm longissimè recedere ab ipsa. Post longam collocutionem literas se mittere velle Argos ait Iphigenia, pollicetur que se seruaturam incolumẽ Orestem, si attulisset; alterumque tantùm mactaturam, quando ita lex Deæ cogebat ipsam. Exorat Orestes, vt Pyladen mittat, se, si opus sit, mactet; concertant inter se Pylades, et Orestes, vter sit mactãdus, nam alter alterum, pro singulari beneuolentia cupiebat esse incolumen. abit scriptura Epistolam Iphigenia. colloquuntur interim Orestes, ac Pylades admirantes, cur illa de iis rebus sermonem habuerit. rediens Iphigenia mittit ministros ad paranda ea, quæ pertinebant ad sacrificium, quasi paulò post mactatura Orestẽ. quo loco videre est, quanto artificio id fiat, ad varietatem euentus ostendendã, vt suspensi diutius sint auditorum animi. et tantò laudatior sit peripetia, quantò maius, propiusque periculum impendere visum fuerit. Dimissis ministris, liberius Iphigenia aliquantò, Epistola quæ continebantur, omnia exponit, inscriptionemque illius ad Orestem fratrem patefacit. ex qua re prior fit agnitio, in qua Orestes Iphigeniam agnoscit. Non multò post in eodẽ Episodio est agnitio posterior, in qua Iphigenia agnoscit Orestem, In eodem Episodio post agnitionem, collocutio fit inter Iphigeniam, & Orestem, quæ ratio ineunda sit, vt simul in patriam tutò reuerti possint clàm Thoante Rege. ab eo enim, si resciisset, magnum impendebat periculum. Post hæc omnia consequitur Chori Cantus in illis versibus.

Χο. ὄρνις ἃ παρὰ τὰς πετρίνας
πόντου δειράδας ἀλκυὼν
ἔλεγον οἶτον ἀείδεις. Et quæ sequuntur.

Nam eò vsque protẽditur Episodium, de quo locuti fuimus. Post Chori cantum consequitur aliud Episodium, quod ducitur à persona Thoantis, qui colloquitur cum Iphigenia; audiensque mactandos hospites lætatur. simulans verò Iphigenia magnũ propter scelus eos mactari, quòd matrẽ peremissent, iubet Thoantem, & reliquos à sacrificio recedere, ne polluantur, & incesti fiant, quærens quippè prætextum, & causam liberioris fugæ. Post hoc Episodium videas consequi alterum Chori cãtum, qui vltimus est, & exorditur ab iis versibus.

Χο. εὔπαις ὁ Λατοῦς γόνος ὅν ποτε
Δηλιὰς ἐν καρποφόροις
γυάλοις χρυσοκόμαν
φοῖβον ἐν κιθάρᾳ σοφὸν, Et qui sequuntur.

Nam eò vsque pertingit Episodium illud. Atque sic, opinor, iã omnibus patet, quomodo Episodium inter Choricos cantus collocari dixit Aristoteles. NVNC reliquũ est, vt loquamur de altera parte, quæ vocatur Exodus. ἔξοδος (inquit Aristoteles) ἐστὶ μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ᾽ ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. idest, est pars tota, & integra, postquàm nullus est Chori cantus. Videre est apud Euripidem post Chori cãtum, de quo diximus, statim exordiri Exodum. in illis versibus.

Ἀγ. ὦ ναοφύλακες, βώμιοί τ᾽ ἐπιστάται
Θόας ἄναξ γῆς τῆσδε ποῦ κυρεῖ βεβώς; Et qui sequuntur.

Nuncius enim inducitur à poëta valde prudenter, & artificiosè, qui nunciat Thoanti Regi fugam Iphigeniæ, ipsiusque prætextum omnẽ, dum simularet se Orestem, & Pyladem velle mactare, imponendi in nauem simulacri Dianæ, quod secum asportauit in Græciam. Thoas magna accenditur irã, furibundusque, atque animi impotens

insectari fugientes statuit, concitatque ciues ad eos persequendos. Soluitur verò fabula ex Machina, prohibente Minerua, ac sedante iram Thoantis, omnemque tumultum Verùm de solutione hac fabulæ & manchina loquemur posteà; Atque sic patet, qualis sit Exodus; nam in ea neque post eam, vnquam cantat chorus, loquitur tantùm, nō autem cantat. Has ego partes omnes, quasi digito monstrare volui, ac copiosè explicare, vt quiuis per se hoc exemplo perspecto, in aliis etiam tragœdiis possit partes has distinguere, dignoscereque veterum poëtarum artificium in scribēdis tragœdiis. Adde, quòd Aristotelis locus, alioqui obscurissimus, iam patefactus videtur; & lucidus ab omni parte. Atq. vtinam tamen mihi hoc cōcedat Deus Opt. Max. vt his meis vigiliis, ac laboribus virorum bonorum gratiam mihi promereri liceat: satis enim magnum præmium; si hoc assequar, me assecutum putabo; sed me omnino assecuturum spero, cum intelligent, operam me pro viribus dedisse, vt tàm difficilem Aristotelis librum explicarem, omniaque sincere, atque ingenuè protulisse; quæ sentiebam, nam quicquid maleuoli loquātur, parùm, me, au. nihil prorsus, mouet. Superest vt de Choro dicamus, qui etiam inter partes tragœdiæ connumeratur. Atque significatio primùm dictionis consideranda. Nam Chorus multitudinem significat ex pluribus in vnum locum simul collectis aut ad canendum, aut ad saltandum, aut ad loquendum, sed hoc postremum minus propriè. Sic Demosthenes accipit in oratione in Midiam. » cum ait; ὅσα μὲν δὴ τοὺς χορευτὰς οἰόμενοι ἡμῖν ἀφείλετο τοῦ χορείου ἐνόχλησεν. Paulò » post. ἀλλὰ καὶ τὸν διδάσκαλον διέφθειρέ μου τοῦ χοροῦ. Nam erat διδάσκαλος χοροῦ. qui docebat saltationis modum. paulò post ἀλλ' ἀδίδακτος εἰσῆλθεν ὁ χορός. Consuetudo quippe olim fuit, vt in vnum plures coacti, iocularia proferrent, voluptatis causa, vnde paulò post effluxit vsus poëmatum comicorum, & tragicorum. Chorus igitur alius comicus alius tragicus, de comico nunc non loquimur, sed de tragico tantùm. In choro tragico numerus erat olim personarum quinquaginta, vsque ad Eumenidas Aeschyli; sed paulatim imminutus fuit, ac ad breuiorem numerum redactus. Declarat hoc Iulius Pollux libro quarto his verbis. τὸ δὲ παλαιὸν ὁ τραγικὸς χορὸς πεντήκοντα ἦσαν ἄχρι τῆς Εὐμενίδων » Αἰσχύλου, πρὸς δὲ τὸν ὄχλον αὐτῶν τοῦ πλήθους ἐκπλαγέντων συνέστειλεν ὁ νόμος εἰς ἐλάττω ἀριθμὸν » τὸν χορόν. nam tragicus chorus (vt idem ait) non continebat postea plures, quàm. xv. » Comicus verò. xxiiii. Chori forma in progrediendo duplex erat. στοῖχος. ζυγός. In tragico choro cum essent quindecim στοῖχοι, hoc est, ordines, erant tres. nam singuli ordines quinos continebant. Verba Iulii Poll. sunt hæc. στοῖχοι τρεῖς ἐκ πέντε ἦσαν γὰρ πεντεκαίδεκα. Quòd si Chorus diuideretur εἰς ζυγά. idest iuga (sic enim libet Latinè referre) erāt » quinque, nam singula ternis constabāt. Verba Pollucis sunt. ζυγὰ δὲ πέντε ἐκ τριῶν. Idem paulò post. Si parodus fiebat κατὰ στοίχους, exibant κατὰ πέντε. Si parodus autem fiebat κατὰ ζυγά, exibant κατὰ τρεῖς. Parodus etiā aliquando fiebat καθ' ἕνα Chorus tragicus partim loquebatur, partim canebat: loquebatur in ipsa statim parodo; declarat hoc Arist. » in contextu, cum ait χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ. obseruari potest etiā apud Euripidem in Iphigenia, & cæteris omnibus tragœdiis, constant enim omnes eodem artificio; sed nos ex ea proferemus exemplum. Chorus igitur in parodo ita alloquitur Iphigeniam.

χο. ἔμολον, τί νέον; τίνα φροντίδ' ἔχεις,
» τί με πρὸς ναοὺς ἄγαγες, ἄγαγες;
» ὦ παῖ τοῦ τᾶς Τροίας πύργους
» ἐλθόντος κλεινᾷ σὺν κώπᾳ
» χιλιοναύτᾳ μυριοτευχεῖ
» τῶν Ἀτρειδᾶν τῶν κλεινῶν.

» Iphigenia rursus respondens ita chorum alloquitur.

ἰφ. ὦ δμωαὶ δυσθρηνήτοις
» ὡς θρήνοις ἔγκειμαι.

» Obseruaui tamen apud Sopboclem in Oedipode Tyrranno rem aliter se habere, ac adnotauit hoc loco Aristoteles, nam in prima parodo statim Chorus, non loquitur quidem, sed cantat; versus hi sunt.

χο.

xo. ὦ Διὸς ἀδυεπὲς φάτι, τίς ποτε
τᾶς πολυχρύσου πυθῶνος
ἀγλαὰς ἔβας θήβας
ἐκτέταμαι φοβερὰν φρένα
δείματι πάλλων.
ἰήιε δάλιε παιὰν
ἀμφὶ σοὶ ἀζόμενος. & qui sequuntur.

Nam longa est precatio, cũ cantu, vt opinor, prolata. Sed aut dicendum, hoc vno tantùm in loco legem prætergressum fuisse Parodi Sophoclem, cum in aliis sanctissime semper seruet, vt chorum faciat in prima parodo loquentem. Aut quod omnino verissimum est. Chorus ille nõ est Chorus proprius eius tragœdiæ, sed puerorum Chorus, qui vna cum sacerdote, iussu Oedipodis, recedunt ab aris. Nam ait Oedipus.

ἀλλ' ὡς τάχιστα παῖδες, ὑμεῖς μὲν βάθρων
ἵστασθε, τούσδ' ἄραντες ἱκτῆρας κλάδους.
ἄλλος δὲ κάδμου λαὸν ὧδ' ἀθροιζέτω
ὡς πᾶν ἐμοῦ δράσοντος. ἢ γὰρ εὐτυχεῖς
σὺν τῷ θεῷ φανούμεθα, ἢ πεπτωκότες.

Sacerdos igitur obtemperans Oedipodi, consurgit discessurus, & abducit simul puerorum chorum.

xoρ. ὦ παῖδες ἱστώμεσθα. τῶνδε γὰρ χάριν
καὶ δεῦρ' ἔβημεν, ὧν ὅδ' ἐξαγγέλλεται.
φοῖβος δ' ὁ πέμψας τάσδε μαντείας, ἅμα
σωτὴρ θ' ἵκοιτο, καὶ νόσου παυστήριος.

Chorus igitur puerorum discessurus & ipse vnà cum sacerdote consurgit; sed priusquàm discedát, ita cantans precatur.

xo. ὦ Διὸς ἀδυεπὲς φάτι. Et quæ sequuntur.

Precationem hanc puerorum audiens Oedipus. ait.

oi. αἰτεῖς. ἃ δ' αἰτεῖς. Et quæ sequuntur.

Cum igitur Chorus ille puerorum decedat, non est peculiaris Chorus tragœdiæ, neque enim in tragœdiis vnquàm ex pueris cõstituuntur chori, quia propter ætatis imbecillitatem, & nondum firmam rationem in rebus aut agendis, aut cognoscendis, nõ possunt συναγωνίζεσθαι, quod proprium est munus Chori, vt postea dicemus. Peculiaris igitur Chorus alius est Tragœdiæ illius Sophocleæ, qui constat ex senioribus. incipit autem loqui, vbi hi leguntur versus.

xo. ὥσπερ μ' ἀραῖον ἔλαβες. ὧδ' ἄναξ ἐρῶ.
οὔτ' ἔκτανον γὰρ, οὔτε τὸν κτανόντ' ἔχω
δεῖξαι. Et quæ sequuntur.

Ante hos versus igitur, vbi finẽ loquẽdi facit Oedipus horribilem illam pronuncians execrationem, prologo finis est statuẽdus. Parodi verò principium statuendum in iis versib. à me paulò ante recitatis, in quibus chorus alloquitur Oedipodem. Atque hęc cum ita sese habeant, verissimum est, sine vlla exceptione, quod scribit Aristoteles. Parodum, finemque Prologi esse, vbi primùm loqui incipit Chorus: Loquebatur etiã Chorus post exodum; declarat hoc Aristoteles in contextu, cum ait. ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας, μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. obseruari hoc etiam potest in Euripidis Iphigenia, nã ab eo versu.

Ἀγ. ὦ ναυφύλακες;

Cantare nunquàm videas Chorum, sed loqui tantum.

xo. τί δ' ἔστιν, εἰ χρὴ μὴ κελευθεῖσιν λέγειν; Paulò post.

xo. ἄπιστον εἶπας μῦθον. Et sic in reliquis deinceps.

Canebat Chorus tragicus; canereque incipiebat statim ante Episodium (nam Episodium, non vnum quidem, sed multiplex) Chori tragici vocabatur τὸ στάσιμον. idest stabile. quia non concitatus erat, sed lentus ac stabilis, & ideò in eo neque anapæstus, neque trochæus, qui pedes erãt frequẽtes in cãtibus Comicis. Iul. Poll. lib. IIII. ita ait

ἡ δὲ παράβασις ὡς τὸ πολὺ μὲν ἐν ἀναπαίστῳ μέτρῳ, εἰ δέ τι καὶ ἐν ἄλλῳ ἀνάπαιστα τὸ πλεῖον ἔχει. Cicero lib. Tusc. quæst. I I. ait. Nō adhibetur Spartis vlla sine anapæsto adhortatio; quod factum puto, quia vehementem esse oportet, & celeri impetu ferri, vt magis animos feriat auditorum. In tragicis igitur cantibus non intermiscebantur anapæstus, aut trochæus, quia nimium erant rotatiles, ac celeres. στάσιμον igitur vocatur Chori pars, cum cantat, quòd adhibitis tardis pedibus, vt potè spondeo, & aliis huiusmodi tardo vtebatur, remissoque cantu. morem hunc cantandi in Choris introductum scribit Aristoteles paulò post ab Agathone. sed eam consuetudinem improbat Aristoteles, præsertim si canant aliquid præter rem, nam quò spectat, inquit, τὰ ἐμβόλιμα ᾄδειν, sed hæc, aliaque multa, quæ ad hanc rem pertinent, suo loco copiosè explicabimus. Nunc superest, vt loquamur de commo, quæ est tertia chorici pars. Commus luctum significat. Dixit superius Aristoteles in diuisione Chorici alteram partem vocari πάροδον, alteram στάσιμον, atque has quidem esse omnium communes; proprias autem esse partes quasdā, quæ à scena prouenιūt, & commū. verba Græca sunt τὰ ἀπὸ σκηνῆς, καὶ κομμοῦς. Locus difficilis est; sed ita omnino debet intelligi. Aristoteles voluit his verbis diuersam rationē, quā secuti sunt poëtę in Choris scribēdis ostendere, alii enim nōnulla apposuerunt, quæ apud reliquos non fuerant vsitata. Quòd si summatim colligas obseruationem artis veterū in his choris scribendis, videas esse nonnullas partes, quæ ab omnibus probatæ fuerūt, ac adhibitæ. vt potè τὴν πάροδον, καὶ στάσιμον. Omnes enim poëtæ partim loquentem, partim canentem Chorum faciunt. has igitur partes omnibus communes esse poëtis dicit Aristoteles. Videas quoque nonnullas partes esse aliquorum poëtarum peculiares, quòd scilicet ipsi tantùm illis vsi fuerint, præter consuetudinem aliorum; hæ autem sunt τὰ ἀπὸ σκηνῆς, καὶ κόμμοι. nam luctum augere studuerunt nonnulli ex scenæ apparatu aliquo magis lugubri, aut truculento aliquo sonitu machinarum; aut alia quauis re, quæ ad scenam, & apparatū spectet. Vel per τὰ ἀπὸ σκηνῆς potes intelligere ipsam recitationem, & pronunciationem histrionum in scena. nam sic accipere videtur Aristoteles hæc verba in Problematibus, vt paulò post adnotabimus. Præterea & hæc peculiaris fuit nonnullorum consuetudo, adhiberi in choris κόμμον. explicat Aristoteles κόμμον esse κοινὸν θρῆνον χοροῦ. idest chori communem luctum non omnes poëtæ hoc faciunt, sed aliqui tantùm. Apud Sophoclem certè videas chori luctum communem hunc, in Oedipode Tyranno. Nam Chorum illic inducit Sophocles; qui Oedipodem, cum delapsus esset in maximam calamitatem, non solatur, sed vnà cum eo luget, illiusque, lugendo, luctum auget. in his versibus.

Οἰδ. αἶ. αἶ. αἶ. φεῦ. φεῦ.
δύστανος ἐγὼ, ποῖ γᾶς
φέρομαι τλάμων; πᾶ μοι φθογγὰ
διαπέταται φοράδην;
ἰὼ δαῖμον, ἵν' ἐξήλου.
Χο. ἐς δεινὸν, οὐδ' ἀκουστὸν, οὐδ' ἐπόψιμον. Paulò post.
Χο. καὶ θαῦμά γ' οὐδὲν ἐν τοσοῖσδε πήμασι
διπλᾶ σε πενθεῖν, καὶ διπλᾶ φέρειν κακά. Paulò post.
Χο. ὦ δεινὰ δράσας, πῶς ἔτλης τοιαῦτα σὰς
ὄψεις μαρᾶναι; τίς σ' ἐπῆρε δαιμόνων; Paulò post.
Χο. δείλαιε τοῦ νοῦ, τῆς τε συμφορᾶς ἴσον,
ὥς σ' ἠθέλησα μηδ' ἀναγνῶναί ποτε.

Non fungitur quidē chorus in his erga Oedipū proprio munere; debet enim officiū virilè (vt Horatius ait) tueri chorus; solarique miseros. At nō sine magno artificio aliquādo, prætermisso peculiari officio suo, chorus inducitur lugens in maximis malis, & calamitatibus alienis, quæ tantæ sunt, vt consolatione leniri nō possint; & eorū, qui solari cupiūt, animos frāgāt, ad luctūque simul impellāt. Ari. in Proble. sectione. x i x. problemate penult. vbi quærit διὰ τί οἱ ἐν τραγῳδίᾳ χοροὶ οὔθ' ὑποδωριστὶ, οὔθ' ὑποφρυγιστὶ ᾄδουσι αἴτιον; ἡ δὲ ὑπολυδιστὶ μεγαλοπρεπὴς, καὶ στάσιμον, διὸ καὶ κιθαρῳδικωτάτη ἐστὶ τῶν ἁρμονιῶν. ταῦτα δ' ἄμφω χορῷ μὲν ἀνάρμοστα, τοῖς δὲ ἀπὸ σκηνῆς οἰκειότερα, ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἡρώων μιμηταί. in his verbis nomi

nat

» nat τὰ ἀπὸ σκηνῆς. Idem problemate.x v. eiusdem sectionis ait. vbi quærit. διὰ τί οἱ μὲν νό-
» μοι οὐκ ἐν ἀντιστρόφοις ἐποιοῦντο. αἱ δὲ ἄλλαι ᾠδαὶ αἱ χορικαί; ait. διὸ καὶ οἱ διθύραμβοι, ἐπειδὴ μιμητι-
» κοὶ ἐγένοντο, οὐκ ἔτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους. πρότερον δὲ εἶχον. Paulò post, καὶ διὰ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς
» σκηνῆς οὐκ ἀντίστροφα. τὰ δὲ τοῦ χοροῦ ἀντίστροφα, ὁ μὲν γὰρ ὑποκριτὴς ἀγωνιστής. ὁ δὲ χορὸς ἧττον μιμεῖται.

» Μέρη μὲν οὖν τραγῳδίας οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴρηται. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν, καὶ εἰς
» ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ᾽ ἐστὶν ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάν-
» τας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρη-
» μένοις.

» Partes igitur Tragœdiæ, quæ quasi formæ habendæ sunt, superius
» explicauimus, rursus secundum quantitatem discretam, & in quas se-
» cetur, singillatim quoque diximus, deinceps verò, quæ fabulas texen-
» tes sectari, contrà quæ vitare oporteat, tùm verò à quibus locis Tra-
» gœdiæ ipsius opus ducatur, supradictis addendum.

Epilogus hic est eorum, quæ superius dicta fuerunt, & propositio eorum, quæ postea dicenda sunt. Declarauit hactenus partes tragœdiæ, tùm eas, quæ ad formam, & qualitatem; tùm eas, quæ ad magnitudinem, & quantitatem spectant. Nunc verò pol- «
licetur se dicturum de locis, vnde aptè argumentum tragicum sumi debeat, persequiturque ea quæ attribui debent iis, quæ tragœdiæ argumētum poëtis dare possunt, personis. cōstituit igitur veluti topicen quādam tragicam; nam quærit, explicatque
» quales homines apti sint ad tragœdiam. Verba Græca sunt in contextu hæc, ὧν δεῖ στο-
» χάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι τοὺς συνιστάντας μύθους, omnes enim qui tradunt artis alicuius præceptiones, necesse est, vt hæc duo seruent; doceant scilicet, quid sequi oportet, quidque vitandum sit, sic enim facilius tota ars perdiscitur; στοχάζεσθαι ait, quasi respi- «
cere, habere sibi propositum aliquid, quo cogitatio intendatur; sic etiam non dissimi- «
» li ratione ait libro primo Rhetoricorum, διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχον-
» τος, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐστί.

» Ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγῳδίας μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμέ-
» νην; καὶ ταύτην φοβερῶν, καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικήν, τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς
» ἐστι, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι, οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐ-
» τυχίας εἰς δυστυχίαν. οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν.

» Quoniam igitur Tragœdiæ pulcherimæ compositio, non quidem
» simplex esse debet, sed implexa, eademque terribiliū, miserabilium'ue
» imitatrix, id quod profectò imitationis huiusce proprium est. Pri-
» mum quidem satis apparet minime decere, bonos, & æquos viros ex
» felicibus infelices factos, in scenam afferre, vt quod terrifici, miseran-
» di'ue nihil habeat, sed scelesti.

More suo Aristoteles repetit nonnulla, quæ superius multis rationibus comprobata fuerunt, atque ex iis alia quædam deducit conclusa. Dictum est eam fore pulcherrimam tragœdiæ constitutionem, quæ non simplex, sed implexa fuerit; & eiusmodi rerum imitationem contineat, quæ terribiles simul, ac commiserabiles sint. Ex his igitur deducit cōsequentē disputationē omnē. Non est, quòd quisquā putet, omnes personas, aut actiones aptas esse ad tragœdiā. Ac primū quærimus, An viri boni apti sint ad tragœdiā cōstituēdā. Tragœdia quippe cōstituitur, ex actione aliqua, alicuius personæ, in qua sit mutatio felicitatis in infelicitatē. quod quærimus igitur est hoc; An viri boni ex felicitate in infelicitatē lapsi, argumēta tragœdiæ scribēdæ præbere possint? respondet Aristo. Viros bonos nequaquā esse aptos ad tragœdiā; rationemque affert huiusmodi; proprium est imitationis tragicę imitari res miserabiles & terribiles, tales «

autem non sunt calamitates, quæ bonis accidunt viris. Boni igitur uiri, eorumque calamitates prorsus excluduntur à tragœdiis, quia hoc neque terribile, neque miserabile est, sed nefarium potius. Dicat aliquis hoc loco, Aristoteles libro Rhetoricorum secundo, vbi de commiseratione loquitur, ait in eius definitione oriri cõmiserationem erga eos, qui indigni videntur tot malis. his verbis. ἔλεος δὲ λύπη τις ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ. καὶ λυπηρῷ τῷ ἀναξίου τυγχάνειν. Et paulò post. μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα.
„ οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει, κἂν οἴωνται τινὰς εἶναι ἐπιεικεῖς, ὁ γὰρ
„ μηδένα οἰόμενος πάντας οἴονται ἀξίους εἶναι κακοῦ. Patet ex his viros bonos, quibus acciderit aliquid mali, dignos esse commiseratione. quo loco etiam vtitur hac ipsa dictione, qua vsus est etiam in poëtices loco hoc. ἐπιεικεῖς. cur igitur eos, si commiserabiles maximè, inprimisque sunt; & commiserationem ciere proprium est tragœdiæ, excludit nunc à tragica imitatione? Respondeo, in tragœdiis, cum sint peripetiæ, quales superius expositæ fuerunt, non requiri tantùm, vt commiserabilis sit actio, sed etiam terribilis, eo, quo antè dictum est, modo; Cum igitur simul Aristoteles in eadem persona requirat commiserabile, & terribile; & terribile non existat ex iis, quæ accidunt viris bonis; ideò putat eos à tragœdia excludi debere. Nam quamuis aliqua commiseratio sit ἄνευ φόβου idest sine metu, & horrore; ea tamen maxima est, quæ metum, horroremque simul continet, declarat hoc Aristoteles libro secun-
„ do Rhetoricorum, cum ait ὅλως γὰρ δεῖ λαβεῖν, ὅτι ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται. ταῦτα ἐπ' ἄλλων
„ γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. Ibidem paulò antè. καὶ ὅλως δὲ, ὅσα οὕτως ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβη-
„ κότα, ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὑτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ ἑαυτῷ, ἢ τῶν αὑτοῦ. Adde, quòd metus hic tragicus est cum religione, pendetque à Diis, quos veremur, ne nobis irati, in similẽ impellant nos quoque aliquando calamitatem, sicuti illos; ideò superius de fortuitis loquebamur, & de fato, vnde hæc omnia proueniunt. Idem Aristoteles libro secundo explicat, quæ sint φοβερὰ, mox addit, quomodo augeri possint, his verbis, πάντα δὲ τὰ φο-
„ βερὰ φοβερώτερα, ὅσα ἂν ἁμαρτοῦσιν ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχηται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς.
„ ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. Cum ait Aristoteles ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις idest inimicis, & aduersariis, loquitur de rebus humanis, quæ in mortalium manu positæ sunt, ex quibus existit metus, talem enim metum considerant Oratores: sed poëtæ metum considerant, qui prouenit à rebus, quæ in manu Deorum positæ sunt; Si igitur leuiter hoc immutes, & quem metum illic Aristotèles, Oratoribus inseruiens, refert ad aduersarios potentes, tu referas ad potentiam Deorum: perbellè sese habebunt omnia, & verba erũt consentanea, nam ait ibidem. καὶ ἂν βοήθειαι μὴ ὦσιν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι. ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν
„ ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα, ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν. τὰ μὲν οὖν φοβερὰ, καὶ ἃ φοβοῦνται σχεδόν. ὡς εἰπεῖν τὰ μέ-
„ γιστα ταῦτά ἐστιν. Vocat in hoc contextu Aristoteles viros bonos, ἐπιεικεῖς vt magis probitatem, ac sanctitatem exprimat illorum hac appellatione. Sic etiam libro secundo Rhetoricorum ait, vbi loquitur de indignatione, ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ. Cum verò ait esse μιαρὸν, si aduersa accidant viris bonis, hæc est sentẽtia. Videtur æquitati, religionique prorsus, repugnare, si malis. ac miseriis videas conflictari probum aliquem hominem; nam digna præmio videtur esse probitas; Diique ipsi, ob æquitatem, & bonitatem singularem, sicuti improbos plectunt, maleque perdunt; ita credibile est, vt bonos seruent, ament, ac foueant. Demosthenes hominem fœdum, ac detestãdum volens significare hoc nomine sæpe appellat Aeschinem, in oratione περὶ στεφάνου. verba hæc sunt; ἐν εἰδῆτ' ἡλίκα πράγματα, ἡ μιαρὰ κεφαλὴ ταράξασα αὕτη ἔλαθεν, οὐκ ἴσασι. Paulò antè non dissimili modo ipsum vocat κάθαρμα. Cum ait; σὺ δὲ ἀρτίως ὦ κάθαρμα, ἢ τοῖς βίοις τῆς μετουσίας. Idem in oratione in Midiam. καὶ ταῦτ' ἔλεγεν ἡ μιαρὰ, καὶ ἀναιδὴς αὕτη κεφαλή.

„ Οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας. ἀτραγῳδότατον γὰρ τοῦτ' ἐστι πάντων. οὐδὲν γὰρ ἔχει
„ ὧν δεῖ. οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινόν. οὔτε φοβερόν ἐστιν.

„ Parique ratione ab aduersa fortuna ad secundam prouectos, praquos effingere. hoc enim omnium à Tragœdia maximè alienum, vt
„ quod rerum, quæ requiruntur, expers omnino sit, humanitatis dico,
„ ne dum terrifici, atque miserabilis.

Mali

Mali quoque viri (inquit Aristoteles) ab aduersa fortuna in secundam prouecti, ex-
cluduntur à tragœdia. Ratio autem, & probatio huius rei ita sese habet, ducta ex iisdē
principiis, ex quibus superior ducebatur; ii, quorum calamitas nō potest ciere animos
hominum ad cōmiserationem, non sunt apti ad tragœdiæ argumentum. nam commi
seratio maximè ad hoc genus poëmatis spectat, eiusque propria est. Mali verò si qui
euehuntur ad felicitatem qua ratione possunt commiserationem ciere? primùm, quia
felices, felicitas verò non concitat commiserationem, commiseramur enim infelices;
Deinde, quia mali; nam etsi infelices essent, non tamen id efficerent; meritò igitur ait
Aristoteles hunc modum, quem exposuimus, esse prorsus ἀτραγῳδότατον. nam non ha-
bet in se, neque τὸ ἐλεεινὸν, neque τὸ φοβερὸν, quod satis patet ex superioribus, quæ dicta
fuerunt. Sed ne φιλάνθρωπον quidem, nedum illa duo, quæ difficilius cōcitātur. Quo
loco adnotandum est, posse in animis hominum inesse τὸ φιλάνθρωπον, etiam si non insit
τὸ ἐλεεινὸν, καὶ τὸ φοβερὸν. quid autem sit τὸ φιλάνθρωπον dicemus paulò post. Nunc declaran
dum, quid sit εὐτυχία, nam antè nunquàm declaratum fuit; hoc enim si intelligatur sin
gillatim, facilius diiudicabimus rem totam. Aristoteles lib. primo Rhetoricorum eam
» ita definit, atque explicat, εὐτυχία δέ ἐστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίνεσθαι, καὶ ὑπάρχειν, ἢ
» πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα. Neque verò est quòd quisquam miretur ab Aristotele di-
ctum, fortunam causam esse multorum commodorum; nam ipsa efficit simul aliquan
do etiam ea, quæ ab arte proueniunt. Nonnulla interdum, quæ non ab vlla arte, sed à
» natura proficiscuntur. verba Aristotelis hæc sunt eodem loco. αἰτία δ' ἐστὶν ἡ τύχη ἐνίων
» μὲν, ὧν αἱ τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων. ὑγιείας μὲν γὰρ ἡ τέχνη αἰτία ἐστὶ, κάλλους δὲ, καὶ μεγέθους
» φύσις. ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστιν ὁ φθόνος. nulla enim ratione me-
lius dignosci possunt, qualia sint fortunæ bona, quàm vt prospicias, an ex illis vlla con
fletur inuidia apud homines. Iam verò qui intelligit, qualis sit εὐτυχία facilè per se in-
telligere potest à contrario, qualis sit ἀτυχία. nam cum inuidiæ contraria sit commise-
ratio; ἀτυχία erit appellanda ea, quæ continet omnia illa, ex quibus cietur commisera-
» tio. hinc præclarè dictum est à Pindaro, κρεῖττον ὁ φθόνος ἢ τὸ ἔλεος. sed redeo ad rem. Cum
malorum felicitas, neque in se habeat ἐλεεινὸν, neque φοβερὸν, neque τὸ φιλάνθρωπον; pror-
sus constitui ex ea non potest vlla actio tragica; sciēdum erga improbos homines, qui
ex infelicitate ad felicitatem prouehuntur, animos nostros affici solere, quadam affe-
ctione, quæ à græcis νέμεσις, à nostris indignatio vocatur. qualis est illa apud Horatiū
in Mænam Pompeii libertum. cum ait.

» Licet superbus ambules pecunia,
» Fortuna non mutat genus.
» Vides ne sacram metiente te viam,
» Cum bis ter vlnarum toga,
» Vt ora vertat huc, & huc euntium
» Liberrima indignatio?
» Sectus flagellis hic triumuiralibus
» Præconis ad fastidium,
» Arat Falerni mille fundi iugera,
» Et appiam mannis terit
» Sedilibus magnus in primis eques,
» Othone contempto, sedet.

Indignationem quoque Aristoteles lib. II. Rhetoricorū, non secus ac inuidiam, com-
miserationi ait esse contrariam. his verbis ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν
» τὸ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους τὸ
» λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις, καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ, δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως
» πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι, τοῖς δὲ νεμεσᾶν. Hæc autem affectio in bonorum virorum tan-
tùm animis innascitur; vnde & Diis ipsam attribui solere, eodem loco ait Aristoteles.
διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον,
ὡς σύνεγγυς τι, καὶ ταυτὸν ὂν τῷ νεμεσᾶν, ex his omnibus patet non cōmiserationem, sed indi
gnationem moueri in homines improbos, prouectos ad summam felicitatem; mini-

mè omnium igitur hæc actio ſpectat ad tragœdiam;cuius peculiare munus eſt concitare commiſerationem.

» Οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν. τὸ μὲν γὰρ φιλάν-
» θρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον, οὔτε φόβον. ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιον
» ἐστὶ δυστυχοῦντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον. ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον.
» ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φοβερὸν φαίνεται τὸ συμβαῖνον.

» Sed nec omnino improbos ex ſecunda fortuna in aduerſam lapſos,
» quandoquidem talis compoſitio, quæ alioqui humanitatem præ ſe fer
» re poteſt, miſerandi aut terrifici planè nihil habet. Vt enim immeren-
» tis miſericordiam excitat, ita terror à ſimili incutitur. Quo circa cùm
» nec miſerandi, nec terrifici quicquam ab his proueniat.

Homines valde mali, quorum improbitas apud omnes in confeſſo eſt, ex ſecunda in aduerſam fortunam, reiiciuntur ab actionibus tragicis; qui non commiſeratione, ſed odio digni ſunt. Sed annotandum eſt, non temerè ab Ariſtotele dictum fuiſſe in con textu σφόδρα πονηρόν. Nam mali quodam modo, vt poſtea declarabimus, conſtituunt actionem tragicam; at non valdè mali, prorſuſque improbi. Verùm eliciamus rurſus argumentationem, quæ ſpectat ad hoc probandum, ductam ex iiſdem locis. Tragica actio, & perſona cuius actio conſtituitur in tragœdia, eiuſmodi eſſe debet, vt commiſerationem cieat, & metum, in animis auditorum; ſed homines valde improbi neque hoc neque illud efficiunt; vt probabimus ſingillatim. Non mouent hi commiſerationem, quia commiſeratio cietur erga indignè, præterque omne fas patientem incommoda. de qua re Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo, & nos paulò ante ſatis multa diximus. Hinc Demoſthenes in oratione in Midiam; quòd improbus, crudelis, inſolenſque eſſet, dignum non eſſe commiſeratione demonſtrat. his verbis σὺ τοί-
» νυν τὰ παιδία ἀξιώσεις ἐλεεῖν ὁ εἰς τοὺς δὴ ἀπουδάζειν εἰς ταῦτα τὰ ὑπὸ σοῦ δημοσίᾳ προπηλακιζομένους·
» οὐ μόνον τῶν ὄντων ἀνθρώπων μισὸς ἂν εἴη φανερώτατος, τοσαύτην ὑπερηφανίαν, καὶ ὑπερμαχίαν, καὶ τὸ τῷ
» κρίνεσθαι παρέχεσθαι ὕβριν μεγάλην μὲν ὡν ἀρχὴν. μᾶλλον δὲ τύχην εἶναι εὐρημένον, εἰ ἄλλο τι ἀνάξιον
» ταῦτα ἑαυτὸν εἰ οὕτω βραχεῖ χρόνῳ περὶ σαυτὸν δίκαιον ποιήσασθαι, φθόνον, ἢ ὧν ζῇς, καὶ ἐφ' οἷς ἐξεπα-
» τᾶς, ἔλεον. οὐκ ἔστιν οὐδαμόθεν σοι προσήκων ἔλεος, ἀλλὰ τοὐναντίον μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ὀργή. Metus verò concitatur, cum intuemur aliquem nobis ſimil em, in miſeriam eſſe lapſum. Similem auditoribus ipſis intelligit Ariſtoteles; qui ferè omnes boni cenſendi ſunt, vel de bonis tantum loquitur. nam ex eorum animis norma ſumitur ſcribendę tragœdiæ; neque vllus debet poëta improbos vnquam reſpicere, ſed totam ſuam ſcriptionem accommodare ad bonorum naturam. Viri igitur boni, cum immerenti alicui viro bono aliquid mali vident accidiſſe, metuunt, quòd ſimilem illum ſibi, ſeque illi eſſe intelligunt, ne idem ſibi aliquando accidat, quia pari viuunt conditione. Hic verò metus planè nihil aliud eſt, quàm religio quædam meticuloſa, qua animi hominũ deuinciuntur, nam vera religio ea eſt, quæ cum pietate, & obſeruantia erga Deos coniuncta eſt, pro maximis illorũ in humanũ genus collatis beneficiis; maximè enim æquum eſt, vt homines meritam Diis immortalibus gratiam diuinis honoribus, & memori mente, gratóque animo perſoluant. Hic eſt optimus Deorum cultus, idemque caſtiſſimus; atque ſanctiſſimus, pleniſſimus pietatis ac veræ religionis, vt eos ſemper pura mente, & voce veneremur tanquam authores noſtrorum omnium commodorum; non autẽ extimeſcamus tanquam crudeles tyrannos, nam (vt verè inquit Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum) οὐδεὶς φιλεῖ ὃν φοβεῖται. Sed tragica actio, & recitatio inicit metum noſtris animis Deorum; eoſque tanquã truculentos vltores ſemper oſtendit. Quoniam igitur actio illa, in qua viri valde improbi, multiſque ſceleribus polluti ex felicitate in miſeriam labuntur, neque commiſerationem neque metum in ſe, vti diximus, habet; Tragœdia includi non poteſt. Obiiciat ſe aliquis nobis hoc loco, dicatque huiuſmodi genus virorum, actionumque, quàmuis improbitatem, ſceluſque

præſeferant;

præseferant;aliqua tamen comiseratione dignos videri;nam miseria, & incōmodum, omnisque calamitas suapte natura tantam habet vim, vt, quamuis improbo accidat animos tamen moueat nostros.Respondet Aristoteles,id quidem verum esse, sed hoc affectionis genus non appellari commiserationem; at humanitatē potius, quæ à Græcis vocatur φιλανθρωπία. hæc enim minor aliquantò est, quàm commiseratio, & magis generalis,nam nascitur ex vi & natura cōmunis cuiusdam συμπαθείας,quæ est inter homines propter societatem humanam, & quòd homines sunt ex eàdem, scilicet specie.Huic opponitur immanitas à Cice.dicta, seu à Græcis quæ vocatur μισανθρωπία.Cicero libro primo Officiorum. Non modo id virtutis non est, sed potius immanitatis omnem humanitatē repellentis.Idem in oratione per Domo sua ad Pont.Tam amans suorum,atque sui,quàm communis humanitas postulat.Demosthenes eam sæpe nominat vbique,sed ego ex oratione in Midiam afferam aliquot exempla. Legibus primùm hanc φιλανθρωπίαν attribuit, quæ omne genus hominum tuentur,ac fouent, ab iisque damnum,& iniuriam propulsant,cum ait ἀκούετε ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι τοῦ νόμου τῆς φιλανθρωπίας ὃς οὐδὲ τοὺς δούλους ὑβρίζεσθαι ἀξιοῖ. Paulò post εἰσὶ τινὲς ἕλληνες ἄνθρωποι οὕτως ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι τοὺς τρόπους ὄντες πολλά. Et quæ sequuntur.Paulò post profert hæc verba, in quibus agnoscas affinitatem,quam dicimus esse inter φιλανθρωπίαν, & ἔλεον. Sic. δεῖ ἴσα, μέτριος, καὶ φιλάνθρωπος ὑμῶν, καὶ ἐλεῶν πολλούς; τούτῳ ταὐτὸ μόνον, δίκαιον ὑπάρχειν παρὰ πάντων, ἄν ποτε εἰς χρείαν, καὶ ἀγῶνα ἀφίκηται. Rursus paulò ante de legibus loquens inquit. ἀλλὰ μὴν οὐδὲν δεῖ ὄφελος καλῶς, καὶ φιλανθρώπως τοὺς νόμους ὑμῖν πολλῶν κεῖσθαι, εἰ τοῖς ἐπιδοῦσι,καὶ βιαζομένοις αὐτοὺς ἡ παρ᾽ ὑμῶν ὀργὴ τῶν ἀεὶ κυρίων μὴ γενήσεται; Timonem μισάνθρωπον veteres narrarunt fuisse,qui non vnum aliquem tantùm oderat,sed omne hominum genus cupiebat malè perdi. Ea enim est vis odii,vt non tantùm in hunc,vel illum, vt potè Socratem, & Platonem vim suam effundat,sed etiam in nationes, & genus totum hominum.De hac re Aristoteles loquitur libro secundo Rhetor.his verbis. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθέκαστα,οἷον καλλίᾳ ἢ σωκράτει. τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη, τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ,καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος. Ipsa φιλανθρωπία igitur,quæ huic opposita est, commotionem,& affectionem in animis nostris quandam excitat etiam in improbos homines, quos iurè calamitosos esse,maleque affectos scimus,ac videmus,vt potè, si latronem immanissimum videas torqueri,ac dilacerari,vncoq́ue trahi;commouéri necesse erit te,vi illa insita,quam iamdiu humanitatem dixi vocari, seu φιλανθρωπίαν, neque tamen commiseraberis;quia non indignè idipsum patitur,sed iurè plectitur; neque timebis tibi,quia te prorsus illius dissimilem esse cognosces. Cum igitur hoc non iniiciat timorem,neque commiserationem, iis,quibus diximus,de causis,neque ἐλεεινόν, neque φοβερόν dici poterit.Sed appellabitur τὸ φιλάνθρωπον; Et sic patet homines improbos miseros,non esse aptos ad constituendam fabulam, seu actionem tragicam.

ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν, καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι᾽ ἁμαρτίαν τινὰ τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων, καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον, Οἰδίπους, καὶ Θυέστης, καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες.

Reliquum est,vt ad hæc maximè idoneus is habeatur, qui medius inter tales sit. Is autem erit,qui nec virtute,nec iustitia antecellat, minimeq́ue per vitium,prauitatem'ue, in ipsam infelicitatem lapsus fuerit, verum humano quodam errore, ex magna quidem existimatione, atque felicitate:quemadmodum Oedipus, Thyestes, cæterique ex huiusmodi generibus illustres viri.

In tragœdia (vti iam sæpè dictum est) hoc poëtis debet esse propositum, vt commiseratio,et terror cieatur,cietur autem,non tam verbis flebilibus,horribilibusque,aut rerū atrocium,horribiliumque actione; vel potius personis ipsis, circa quas versatur

tragœdia; res enim aliqua fuerit fortasse per se atrox, ac miserabilis, flebilique etiam sermone expressa, sed quoniam viro improbo accidit, nullam cōmouere potest cōmiserationem; persona igitur hoc facit potius, quàm res; persona inquam, cui aliquid aduersi acciderit. Optimum autem fuerit, opinor, si colligamus tres eos modos actionū. quæ tragœdiæ non conueniunt. Primus est. BONI viri in infelicitatem lapsi. Alter est. MALI, improbique viri felicitatem assecuti. Tertius est; MALI in miseriam lapsi. Cum igitur nullus ex his modis tragœdiam constituere posit. relinquitur quartus modus; qui medius est inter hos; Sed fortasse aliquis reprehendat Aristotelis hanc enumerationē; quòd non omnes modos complectatur. nam si rectè consideres, prætermissus est modus hic. BONI felicitatem assecuti; respondeo, non fuisse necesse, vt in eo enumerando operam poneret suam Aristoteles; satis enim patet alienissimum illum esse à tragœdia. nam res lugubres cum tractet tragicus poëta; felicitatem sibi nunquàm proponit imitatione sua exprimendam, præsertim bonorum, quia lætitiam parit & spem at ipsa cōmiserationem vult ciere, & metum. Rursus se mihi obiiciat aliquis. dicatque, extare apud tragicos similem actionis modum. vt apud Sophoclem in Electra. nam ea cum proba effingatur, simulque Orestes bonus exprimatur, vterque felicitatem assequitur; hic regno paterno potitus, perempto Aegisto, illa è teterrima seruitute vindicata. Respondeo Aegistum, & Clytemnestrā ab alia parte infelices exprimi; quòd si adhuc instet aliquis. At Aristoteles; ait improbos, qui in infelicitatem labuntur, non esse aptos tragœdiæ; respondeo etiam; peripetiæ, & agnitionis esse habēdam rationem, quæ pulcherrimè illam actionem constituunt; addo etiam vsitatum fuisse olim apud veteres, vt tragœdiæ continerent infelicitatem, de qua re postea suo loco copiosius agemus. Cum igitur (vt redeam, vnde sum digressus) modi hi omnes, quos exposuimus, talium euentuum, et actionum tragœdiam non possint constituere, Reliquū est, vt vnus tantùm concedatur modus tragœdiæ constituendæ; ex euentu, & actione infelicis alicuius, qui medius sit inter hos. medium voco inter bonū, ac malum; nam inter felicem, & infelicem non potest vllus esse medius, præterquàmquòd hoc non est quærēdum in tragœdia, etiam si quo modo esse posit; nam mala, ac infelicitatem exprimit personarum, vt commiserationem excitet; alioqui id non efficeret, sicuti patet; Quærendum igitur est, qualis hic sit. Ac planè inter bonum, ac malum is est collocandus, qui peccat quidem, sed imprudens peccat; huiusmodi enim neque bonus appellandus, quia iam peccauit; neque rursus malus, quia non consultò peccauit, sed per imprudentiam. Sicuti liberalis est, qui neque auarus, neque prodigus; nam cum liberalis cogitet diligenter, cui oportet, quantum oportet, & quando oportet aliquid tribuere, neque cuiuis temere effusè largiatur suas opes; prodigus dici non potest. rursus cum largiatur, multò minus auarus est appellandus; nam auarus neq. cui oportet, neq. quādo neq. quantū oportet, largitur; cū nolit ex suis opibus ne assem quidē detrahere. Sic de forti dicendū, qui medium locū obtinet inter audacem, et timidum. Neq. est, quòd quisquàm hoc loco dicat inter virtutem, & vitium non posse collocari aliquid medium; satis enim scio id verum esse, nam medium inter duo dissimilia eiusdē qualitatis potius constituitur, vtpotè inter duo vitiorum genera medium collocatur κατὰ ἔλλειψιν, καὶ ὑπερβολήν. vt docet Aristoteles lib. III. Ethic. Cicero ea, inter quæ medium nō constituitur, in Topicis, vbi loquitur de Contrariis, vocat aduersa, vt sapiētia, stultitia. Verum, cum hæc recipiant τὸ ἧττον καὶ μᾶλλον. quodam modo ea media vocari possunt, nam qui paululum declinat à sapientia, continuò stultus est. Sed minus stultus hic, quàm ille, hic magis. quàm alter. Adde quòd quę media constituuntur inter duo, nomen habent per se separatum. Ennius, qui statam formam ponebat inter pulchritudinem, & deformitatem summam (vt est apud A. Gellium, vbi reprehendit Biantis ratiocinationem illam) non tàm ponebat, tanquàm verum mediū, quàm κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Signum huiusmodi mediorum esto. quòd eà media, quæ inter duo extrema, nominatim ponūtur diuersa, (extrema inquàm κατὰ ἔλλειψιν καὶ ὑπερβολήν) non multa sunt, sed vnum tantùm. Quæ verò media vocantur inter duo aduersa κατὰ μᾶλλον καὶ ἧττον. multa sunt, sicuti patet. Præterea medium ex extremis, ex æquo compo-

cōponitur vtrisque diuersum est ab iis. at si mediū sumas inter stultitiā & sapientiā, illud ostendas oportet compositū ex vtrisque æquali modo. quod quale sit futurum prorsus nemo videre potest, nisi κατὰ μᾶλλον (vt diximus) καὶ ἧττον. Hæc media recentiores vocant. Alia per negationem, alia per comparationem, seu proportionē. Præterea Aristoteles in lib. περὶ ἑρμηνείας sub finem quærit, cum dicimus; Bonus est. An huic pronunciato sit contrarium. Hoc. MALVS. vel NON BONVS. Respondet autem, cōtrarium esse bono non bonum, quia ad eundem hominem refertur, & negat idem de eodem. Sed si quæras, quale sit medium inter bonum, & malum, respondeo esse hoc; Neque bonum, neque malum. quod est per negationem vtriusque. exempli causa; qui in ciuitate præclara natus, in negociis ciuilibus, ac forensibus versatur hominis iuuandi gratia; bonus est. Qui verò in eādem natus ciuitate abstinet ab administratione reip. neque suis prodest ciuibus. NON EST bonus, medius inter hos fuerit, qui in solitudine versatur. Verum de his hactenus. Nunc loquamur de eo, qui per imprudentiam peccat, qui medius dicitur ab Aristotele inter bonum, & malum; hoc est minus malus, quàm vt verè malus vocari posit, & minus bonus, quàm vt verè bonus dici debeat. Ac primùm repetenda quędā sunt ex disputationibus philosophorum, vt facilius hæc intelligantur. Aristoteles libro tertio Ethicorum, omnia quæ homines agunt, aut voluntaria esse, aut non voluntaria appellanda. Voluntaria sunt, quæ ἐκ τῆς προαιρέσεως idest ab electione proueniunt. Non volūtaria sunt ea, quæ aliquis inuitus facit: atque sanè inuitus videtur agere aliquid tribus modis, aut vi coactus; aut ignoratione, & imprudentia adductus; aut metu maioris alicuius mali. quæ tamen postremo loco dicta sunt partim quidem voluntaria, partim autem non
» voluntaria videntur esse. Verba Arist. lib. III. Ethicorum sunt hæc. δοκεῖ δὲ ἀκούσια τὰ
» βίᾳ, ἢ δι' ἄγνοιαν γιγνόμενα. βίαιον δὲ οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν. exemplum affert Aristoteles eodem
loco eius actionis, quæ partim voluntaria, partim non voluntaria est. huiusmodi vt
si Tyrannus (inquit) iubeat aliquem perimere parentem, quòd si perimat, sit inco-
» lumis, si non perimat, perdatur etiam ipse. ἀμφισβήτησιν ἔχει τοῦτο πότερον ἀκούσιον, ἢ ἑκούσιον.
» Aliud exemplum quoque affertur. τοιοῦτον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ τὰς ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκβο-
» λάς, ἁπλῶς μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀποβάλλεται ἑκών, ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ αὑτοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν ἅπαντες οἱ νοῦν ἔ-
» χοντες. μικταὶ μὲν οὖν εἰσὶν αἱ τοιαῦται πράξεις, ἐοίκασι δὲ μᾶλλον ἑκουσίοις· αἱρεταὶ γάρ εἰσι τότε, ὅτε πράτ-
» τονται. τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως κατὰ τὸν καιρόν ἐστι. καὶ τὸ ἑκούσιον δὴ, καὶ τὸ ἀκούσιον ὅτε πράττει λεκτέον.
Hæc Aristoteles ita disserit de iis voluntariis, & non voluntariis (mistæ enim sunt) actionibus, quæ tertio continentur modo. Violenta sunt ea quorum principium, & electio non est in nobis. Ea quæ per imprudentiam & ignoratione fiunt; vel cum facta sunt, nobis dolorem afferunt, quòd pœniteat fecisse: vel non afferunt dolorem, quòd non pœniteat; sæpè enim homines per imprudentiam aliquid agunt, quod postea lætantur à se factum. Priora illa non voluntaria dici debent; posteriora autē pror
» sus voluntaria. Verba Aristotelis eodem loco paulò post hæc sunt. τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν οὐχ
» ἑκούσιον μὲν ἅπαν ἐστὶν, ἀκούσιον δὲ τὸ ἐπίλυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν πράξας ὁτιοῦν μηδὲν δὲ
» δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ πέπραχεν, ὅ γε μὴ ᾔδει, οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυπούμενός γε. τοῦ δὲ δι'
» ἄγνοιαν ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ ἄκων δοκεῖ, ὁ δὲ μὴ μεταμελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος ἔστω οὐχ ἑκών, ἐπεὶ γὰρ
» διαφέρει βέλτιον ὄνομα ἔχειν ἴδιον. Præterea sciendum aliud esse agere per imprudentiam,
& ignorationem. hoc est δι' ἄγνοιαν. aliud ignorantem hoc est ἀγνοοῦντα. nam qui ignorans agit, ignorat quid æquum sit, quidque oportet, vel non oportet agere, vt siquis iratus aut ebrius peccet. qui verò per ignorationem agit, scit quidem quid æquum, quid oportet; imprudenter tamen, & inuitus agit. hic quidem particulare ignorat, quod agit, vt Oedipus, qui peremit Laium patrem, sciebat enim nefas esse perimere patrem; sed ignorabat illum esse patrem. hi quidem igitur, qui per imprudentiam peccant, excusatione, & commiseratione digni, vt idem ait Aristoteles libro ter-
» tio Ethicorum sub initium, his verbis. οἱ δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλέου
» γινομένου. si igitur huiusmodi commiseratione digna, patet referri posse ad tragœdiam, quæ eam perturbationem in primis studet excitare in animis auditorum. Diuisionem harum actionum inquit Aristoteles vtilem esse legum latoribus, vt diiu-

dicent, qui puniendi, qui rursus non puniendi sint; nam voluntariæ actiones supplicio lui debent. non voluntariæ sæpè veniam extorquent; quia cômiserabiles. Sed nón illis tantùm verum etiam poëtis tragicis, vtile est hæc dignoscere, vt sciant aptè actionem in tragœdiis constituere. nam actio violenta ad tragœdiam referri non pôtest, voluntaria multò minus, quia improbitatem, & scelus præsefert, Neque rursus illa, quæ ab ignorãte sicuti ab Ebrio, & Irato patratur, quos PYTTACVS MITYLENAEVS (vt idem refert Aristoteles) duplici pœna afficiendos putabat; primùm, quòd cum in illius potestate positum esset, ebrius fieret, vel non; id efficere non studuisset, quod facilè potuisset; deinde propter patratũ scelus. Reliqua igitur vna est actio eorum, qui δι' ἄγνοιαν peccant; hi enim commiseratione digni, ac venia. Hanc sumunt tragici poëtæ, conanturque exprimere, & imitari. Quare cum Aristoteles hominem quærit, qui medius sit inter bonum, & malum; hunc ipsum significauit, qui ignoratione peccat, & imprudentia. nam bonus nón est, quia peccauit. neque tamen omninò malus, quia imprudenter peccauit, doletque se peccasse. Describit verò illum in contextu Aristoteles his verbis. ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων, καὶ δικαιοσύνῃ. μήτε διὰ κακίαν, καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν. ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά. Si enim excelleret virtute, et probitate, fieretque infelix; hoc potius nefarium esset habendum, & μιαρὸν, vt antè dictum est. Si autem improbus; & malus fieret infelix; quia infelicitas illa, & calamitas propter scelera illi accidit, non est commiseratione dignus vlla, sed supplicio: debet igitur talis esse, qualem superius diximus, qui ob peccatum aliquod per imprudentiã admissum in miseriam sit lapsus. Atque hæc quidem ita sese habent. Aliud verò etiam requiritur in huiusmodi actione, & persona tragica de qua loquimur; vt peccatum illud magnum sit, ac fœdum; & ab alto felicitatis gradu in maximã miseriam cadat; nam si aut peccatum fuerit leue, aut miseria nõ satis magna; cõmiseratiõe quoque leuem cieri necesse erit; sed quã maximã esse hanc oportet, vt magis afficiat, perturbetque animos auditorũ. Considerãda illa verba τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων, καὶ εὐτυχίᾳ. idest eorũ hominũ, qui in magna felicitate, gloriaq; siti sunt. significauit enim Arist. si ita intelligas, tragicã actionẽ non duci à peccato cuiusuis hominis, qui è plebe sit, & filius terræ; si sequaris lectionẽ nõnullorum librorũ, qui manuscripti sunt, & tollas illas duas dictiones, καὶ εὐτυχίᾳ (est enim apud me manuscriptus liber, in quo nõ leguntur hę dictiones) sensus fuerit referendus nõ ad hominem, qualem diximus; sed ad peccatum de quo loquitur Aristot. Sic δι' ἁμαρτίαν τῶν ὄντων ἐν μεγάλῃ δόξῃ idest propter aliquod peccatũ quod admittitur in iis, quæ in magna sunt existimatione apud homines, grauissimaque habentur, & maximè nefaria, quale est cõcubitus cum matre, quale est parricidiũ, & quæ huiusmodi sunt. Sed cũ hæc patrari soleant etiam àb infimis sępè hominibus, dicat aliquis fortasse, sententiam hanc nõ posse satis probari, cum in tragœdiis; Reges tantùm, Heroesque nobilissimi inserantur, eorumque actiones argumentum poëtis prębeant tragicis. Verùm respondeo cõsiderãda esse alia Aristotelis verba paulò antè posita, cũ ait, μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν. Nam quálibet ex infima plebe aliquis patret graue facinus, quale diximus, quomodo tamen in infelicitatem ex felicitate labi potest? nam quæ tandẽ, aut quanta huiusmodi hominis erat felicitas. Verum quid felicitatem dixi, cúm nunquam hi felices dici possint; cum semper in summa versentur infelicitate; propter incommoda vitæ, quæ patiuntur, & paupertatem, seu inopiam. Ingeniosè igitur Aristo. duo hæc sumpsit. Peccatum, graue, & magnum. Deinde. VT EX FElicitate labatur in Miseriam; simul enim hæc accidere nulli possunt, nisi qui summa dignitate sit, & authoritate vir; in altoque felicitatis gradu à fortuna collocatus. Misertimi enim fiunt, & grauissimo, casu, instar altissimarum turrium, decidunt. hanc esse Aristotelis sententiam, vt de nobilibus ac illustri loco natis viris non sit locutus, patet ex ipsa definitione tragœdiæ, in qua nulla est huiusmodi virorum mentio. Atqui, si fuisset necesse apponere, ad naturam, essentiamq; tragœdiæ declarandam; non pręterniisisset eo loco; nam definitio debet omnia complecti; vt integra sit. Sed vide Aristotelis artificium; Animaduertebat vir summus, si diceret in tragœdia effingi personam, quæ propter peccatum

catum aliquod graue, per imprudentiam admissum; delaberetur ex summa felicitate, in maximã calamitatem, nõ posse hoc ad vllũ referri, præterquàm ad Reges, Heroas virosque illustres. non igitur fuit necesse, vt illud, quod ex consequentibus satis poterat intelligi, frustra apponeret; cũ sit breuitatis amator; nullumque verbũ, quod otiosum sit, aut inane adscribat vnquam in suis libris. Rursus ponderanda illa verba καὶ οἱ ἐκ τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Nam ambiguum videtur. An de illustribus genere; An de illustribus, ac insignibus propter tàm magna errata, loquatur. Sed affirmarim ego omnino Aristotelem loqui de iis, qui insignes sunt, ac illustres propter rarum aliquod, & inusitatum peccatum, quo admisso statim ex summa felicitate lapsi sint in magnã calamitatem, neque enim vnquam necesse fuit, vt Aristoteles proferret, Nobilitatis, Illustriumque genere virorum esse habendam rationem; nam etiam si tragœdia personas Regias Heroicasque recipit; non erat tamen artis idipsum proferre, cum consequatur ex altero; quod magis est primarium. Satis enim patet ad calamitatem ex felicitate, qua nulla vnquam potiti sunt, delabi non posse ignobiles homines, ac viles. Exempla verò personarum huiusmodi sunt; Oedipodis, Thyestæ, & reliquorum similium, qui cum felicissimi essent, propter admissa scelera, cuiusmodi dicta sunt, ad calamitatem redacti sunt maximam. Neque verò est, quòd quisquam putet omnes tragœdias tales actiones, aut tales complecti personas, quales exposuimus; nam paucæ admodum eiusmodi sunt. Sed Aristoteles in tradendis præceptionibus tragœdiæ scribendæ, actionis, personæque deligendæ, quæ apta sit ad tragœdiam, specimen capitã præstantissima actione, & persona, quæ sibi videtur aptissima. Non debent igitur omnes veterũ tragœdiæ perpendi hoc examine, aut redigi ad hanc normam; nam prçter actionem, personamque Oedipodis, qualem expressit Sophocles; nescio, an aliam reperias apud vllum ex veteribus. Hercules in Trachiniis apud eundem Sophoclem commiserabilis videtur, propter atrocitatem fortasse malorum, quæ perpetitur; at non, quòd talem personam sustineat, quæ sit media inter bonum, & malum. Bonus enim potius existimandus, quàm malus; eodem modo in Electra, nam ea quidem bona; non media inter bonam, & malam. Orestes quoque. Aegisthus verò, & Clytemnestra prorsus mali. quòd si redigas ad hanc normam Aristotelis, erit nefarium scelus, id est μιαρὸν Electram bonam immerentem infelicem esse, & incommoda pati tàm magna. Quare facilè adducor ad credendum Aristotelem, cum tragœdiæ artificium traderet, planè exquirere voluisse, præstantissimum actionis genus, atque aptissimam personam effingere. Sicuti in demonstratione tradenda; quæ enim tandem apud philosophos demonstratio inuenitur vlla adeò integra, & absoluta ab omni parte, quæ conueniat cum præceptionibus Aristotelis, quas tradit in Libris ὑστέρων ἀναλυτικῶν? Sed sanè optimum fuerit ad præstantissimam hanc actionem Tragicam, quam hoc loco effingit, cæteras omnes adaptare, efficereque, vt quamsimillimæ illi sint; aut quàm minime procul fieri poterit, absint ab ea, quæ absolutissima est.

» Ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασι.
» καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν
» μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος.

» Necesse est igitur pulchram fabulam constare magis ex vno hoc » genere, quàm ex duplici, vt nonnulli putant, cuius quidem ex miseria » ad felicitatem mutatio non sit; sed contra ex felicitate ad miseriam, » errore sanè non leui, minimè verò per dedecus, ex illo quidem viro- » rum, de quo dictum est, genere: quódve potius ad meliores, quàm ad » deteriores spectet.

Connectuntur cum iis, quæ superius dicta sunt, in hunc modum. Postquàm Do-

cuit Aristoteles quales personæ aptæ sint ad tragœdiam; dixitque opotere eas ex summa felicitate in magnam miseriam lapsos videri, propter graue aliquod erratũ, quod insigne sit, ac illustre, propter magnitudinem; & attrocitatem, ostendit actionem eandem potius debere ex simplici genere constare, quàm duplici. Simplex genus intelligit Fabulæ, in qua persona aliqua ex felici, fit infelix; vt in Oedipode Sophoclis, aut è contrario ex infelici felix, vt in Iphigenia Euripidis licet perspicere; Duplex verò fabulæ genus vocatur ab Aristotele, in qua alia persona fit ex felici infelix, alia ex infelici felix, sicuti apparet in Electra Sophoclis, in ea enim exprimitur felix Aegistus & Clytemnestra. Electra infelix. Rursus è contrario Aegistus & Clytemnestra infelices Electra verò vnà cum Oreste, felix. Et sic patet locus hic alioqui difficillimus. Et quoniam aliæ fabulæ, quę simplices vocantur, in infelicitatem desinunt, aliæ in felicitatem, quærit Aristoteles, vtræ sint præstantiores; ac sanè palmã illis tribuit, quæ in infelicitatẽ exeunt, quia hoc magis est tragœdiæ proprium, quę semper ex infelicitate hominum captat luctum, ac commiserationem; modò illa infelicitas non accidat improbo alicui valde merenti, propter improbitatem, & scelus aliquod nefarium spontè admissum, nam huiusmodi, odium, vti ante diximus, concitat in se potius, atque illud atrox, quàm commiserationem, nam à cõmiseratione quàm longissime abest odium, commiserationem enim scimus ex beneuolẽtia ortum habere, cui contrariũ est odiũ. Infelicitas igitur talis exprimi debet, quæ acciderit homini, qui medius sit inter bonũ & malũ, hoc est, neque bonus, neque malus, qualis est ante declaratus. Quòd si tales personæ non occurrant (paucissimæ enim occurrant necesse est propter raritatem facti) neque possis arripere in fabula scribenda personam, quæ media sit inter bonum & malum; potius debebis arripere personam, in qua insit probitas, quàm in qua insit improbitas. Verba Aristotelis sunt: ἢ βελτίονος μᾶλλον, ἢ χείρονος. quæ huiusmodi sensum habent. Si non possis effingere qualẽ diximus, effingito aliquem, qui propius ab eo absit, ab altera parte ad probitatẽ tendens, quàm in improbitatem ab altera parte propius inclinet. Atque sic patet, noluisse Aristotelem omnino bonum virum concedere in actione tragica; sed aliquid tamen detraxisse ab ea persona, quam mediam constituebat inter bonũ, & malum. Ac sanè omnia optima ratione facta sunt ab Aristotele, qui semper hoc sibi habebat propositum, vt tragœdia excitaret & commiserationem, & metum simul. Nam malus commiserationem non excitat, si infelix fuerit, tantum abest, vt excitet terrorem, & metum. bonus commiserationem quidem excitat, si quid aduersi patiatur; at non terrorem, sed potius μιαρόν. ac sicuti terror inducit in animos religionẽ, obstringitque eos magis cultu quodã, ac pietate erga deos; quorum potentiam extimescunt; sic τὸ μιαρὸν animos abalienat prorsus à Diis, qui quasi mortalia negligant, probitatemque hominum non intueantur, foueantque eos, qui virtute fuerint præditi, malis multis bonos viros conflictari permittant; ex qua re indignatio grauis oritur in animis hominum in Deos ipsos; & opinio; ipsos securum (vt ille ait) agere æuum, ac ociosè dormitare in regendis mortalibus, maximum enim prouidentiæ Deorum signum esse iũdicant homines, si viros bonos præmiis afficiant, improbos autem vlciscantur, maleque perdant. Hinc multum terroris iniici videas ex recitatione tragœdiæ Sophocleæ, quæ Aiax inscribitur; quòd enim ille suis viribus fidens Deos negligeret, ac de iis obtrectaret, in insaniam mentis iniectus est à Minerua, qua impulsus multa perridiculè cum fecisset, eaque postquam resipuit, agnouisset ac resciisset, gladio incubuit. sic scilicet discimus; omnes deorũ contemptores, atq. obtrectatores malè mulctari à Diis, pellique in amentiam; hoc enim maximum est vltionis genus, quo Dii homines insolẽtes suique numinis contemptores plectunt. Nec verò desunt hac nostra ætate Aiaces, qui μελαγχολῶντες ex ira Dei Opt. Max. quòd diutius illorum improbitatem perferre non potest, in solitudinem vastam, quasi amentes, furoreque vesano concitati, procul remotam ab oculis & vestigiis hominũ, profecti se ipsos iugulant; nec sine prouidentia eiusdem Dei opt. max. fit, vt superstites sæpè sint, quamuis occidisse se ipsos cupierint; exemplo vt sint aliis; ne vnquam ipsius sanctissimum numen aspernentur, quid? quòd ea ipsa corporis parte plectuntur, qua peccare

 soliti

soliti Deosque lædere, vt cum ex impurissimis faucibus impia, ac nefaria vox prodiret in Deum optimum parentem mortalium; eædem ferro resectæ amplius non essent vocales, sed postea muti uiuerent. An hoc prouidentia caret?

Σημεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον· πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ ἀλκμαίωνα, καὶ Οἰδίπουν, καὶ Ὀρέστην, καὶ Μελέαγρον, καὶ Θυέστην, καὶ Τήλεφον, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ, ἢ ποιῆσαι,

Huius autem rei indicium sit vsus. etenim iam inde ab initio poëtæ quascunque nacti essent fabulas, admittebant: nunc autem pulcherrimæ circa paucas omnino familias componuntur: vt sunt Alcmæonis, Oedipodis, Orestis, Meleagri, Thyestis, Thelephi, cæterorumque generis huiusmodi, quibus, vel facinora quidem grauia perpetrasse, vel ipsos tulisse contingit.

Probatio est eorum omnium, quæ antè dicta sunt, pulcherrimas scilicet esse fabulas tragicas, quæ eas recipiunt actiones, ac personas, quæ propius accedunt ad meliores, quàm ad deteriores. Comprobat verò hæc vsu bonorum poëtarum, qui, non sicuti olim mos fuit, quaslibet temerè recipiebant fabulas, sed eas tantum admittebant actiones, quæ venustatem aliquam habere videbantur. Erant autem huiusmodi admodum paucæ necessariò, fabulæ: quia cum sumerent eas à veris actionibus, sicuti faciendum esse aliquando diximus ante, raroque grauia hæc alicui acciderent; à paucis familiis talia deducebant ad imitationem tragicam. Neque verò sine causa dixit Aristoteles περὶ ὀλίγας οἰκίας; Nam tragicæ actiones hæ, quamuis vni aut Regi, aut Heroi acciderent; ea tamen calamitas totam sequebatur ipsius familiam; hinc videas ex vna calamitate, varias effingi actiones, quatenus eam calamitatẽ, multis eiusdem gentis, accidisse vario modo credibile est. Oedipodis vnius est vna calamitas. Sed & ex persona Antigones ducta est alia fabula, eo, quo diximus, modo, & altera Oedipodis ἐπὶ κολωνῷ, hæc enim actio illam calamitatẽ est subsecuta; Electræ quoque persona, & Orestis, & Iphigeniæ argumentum poëtis tragicis obtulit scribendæ fabulæ; cũ tamen omnes ex vno ducantur principio. quid dicam de Hecuba, Andromache, & cæteris id genus? nonne omnes ex eodem fonte manarunt? Enumerat verò in contextu Aristoteles Alcmæonis, Oedipodis, Orestæ, Meleagri, Thyestæ. Telephique actiones tragicas, de quibus singillatim dicendum, breuiter tamen; vt nequid prætermisisse videamur. Alcmæon Amphiarai, & Eriphyles filius fuit. Amphiaraus, quoniam ex vaticiniis cognitũ habebat, se in expeditione Thebana interiturũ, nolebat eò proficisci, Eriphyle monile accepit ab Argia, vt maritũ cogeret. coëgit. Quid multis? vbi eo venit, terra absorptus est. Auaram matrem Alcmæon filius, vt patris mortem vlcisceretur, peremit, de ea re Propertius libro secundo ita ait.

Aspice quid donis Eriphyle inuenit auaris?

Vergilius quoque libro sexto.

Mœstamque Eriphylen
Crudelis nati monstrantem vulnera cernit.

Athenæus libro sexto. Alcmæonem narrat in insaniam, ira Deorum, quòd matrem peremisset, lapsum; mox insania liberatum, his verbis. ἔφορος δὲ, ἢ Δημόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν τῇ τριακοστῇ τῆς ἱστοριῶν περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ λέγων φησίν. Ὀνόμαρχος δὲ, καὶ Φαΰλλος, καὶ Φάλαικος οὐ μόνον ἐσύλησαν τὰ τοῦ θεοῦ ἀναθήματα, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον αἱ γυναῖκες αὐτῶν. τόν τε τῆς Ἐριφύλης κόσμον ἔλαβον. ὃν Ἀλκμαίων εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκε, κελεύσαντος τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν τῆς Ἑλένης ὅρμον Μενελάου ἀναθέντος, ἐκατέρῳ γὰρ ὁ θεὸς ἔχρησε. Ἀλκμαίωνι μὲν πυνθανομένῳ, πῶς ἂν τῆς μανίας ἀπαλλαγείη.

Τιμῆεν μ' αἰτεῖς δῶρον μανίας ἀποπαῦσαι
καὶ σὺ φέρε τιμῆεν ἐμοὶ γέρας, ὥ ποτε μήτηρ
Ἀμφιάραον ἔκρυψ' ὑπὸ γῆν αὐτοῖσιν σὺν ἵπποις.

M.Cic.in libro Acad. quæst. de tragœdia,quæ Alcmæon inscribebatur, meminit,versusque recitat.puto autem Alcmæonem in ea furentem exprimi.

Quid ipse Alcmæon tuus,qui negat cor sibi cum oculis
Consentire? Nonne ibidem incitato furore,
Vnde hæc flamma oritur. & illa deinceps
Incede incede, adsunt adsunt,me me expetunt.

Quid cum virginis fidem implorat?

Fer mi auxilium, pestem abige à me
Flammiferam,hanc vim quæ me excruciat.
Cæruleæ incinctæ igni incedunt,
Circunstant cum ardentibus tædis.

Aristoteles verò libro Ethicorum tertio vbi loquitur,de actionibus voluntariis hominum,deque iis,quas ui coacti agimus,ait,nonnulla eiusmodi esse, adeoque nefaria, vt satius sit mori,quàm compelli ad ea agenda,quo loco è re nata reprehendit Euripidem,qui in Alcmæonis tragœdia,conatus est ostendere compulsum illum ad cædẽ matris;cum tamen leues quasdam excogitarit causas, quibus vix compelli; posse aut debere ad tantum facinus admittendum videbatur, verba sunt hæc. ἔνια δ' ἴσως οὐκ ἔστιν ἀναγκασθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθανετέον παθόντα τὰ δεινότατα, καὶ γὰρ τὸν Εὐριπίδου Ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκάσαντα μητροκτονῆσαι, ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε τὸ κρῖναι ποῖον ἀντὶ ποίου αἱρετέον, καὶ τί ἀντὶ τινὸς ὑπομενετέον, ἔτι δὲ χαλεπώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσι. Et quæ sequuntur. Hæc de Alcmæone hactenus dicta sint. De Oedipode nihil hoc loco dicam, satis enim multa antè dicta sunt, & multò plura dicentur postea. De Oreste itidem non est necesse, vt loquar,satis enim nota actio,apud Euripidem in Oreste,& Sophoclem in Electra. De Meleagro pauca dicamus. Oeneus,quoniam in primitiis fructuum dicandis,prætierat Dianam, in eius regionem immissus Deæ ira aper est,ideo vocatus ab vrbe eius regionis Calydonius,qui peremptus fuit postea ab Atalanta, cui Meleager Oenei filius præmia tribuit,et spolia. Aegrè tulerũt fratres matris Meleagri tres,quos omnes peremit Meleager. Althæa mater ipsius, vt fratrum cædem vlcisceretur, stipitem ardentem,quo protrahebatur,ex fato,Meleagri vita;paulatim elanguescere est passa, donec mortuus est Meleager filius;de hac re Ouidius libro octauo Metamor. Nunc de Thyeste dicendum. Atreus, & Thyestes Pelopis filii, Thyestes regno pulsus ab Atreo fratre,qui ipsi etiam filios vorandos apposuit. Thyestes fratrem execratus,vnde Horatius Thyesteas preces vocat,idest quas Græci vocant ἀράς. Cum filia Thyestes ex oraculo concubuit, ex qua genitus Aegisthus,qui Atreum, & Agamemnonem peremit,ipse postea ab Oreste Agamemnonis filio peremptus;hinc Horatius in Odis. Et sæuam Pelopis domum. Cicero quoque in Epistolis familiaribus. Pelopidarum facta vocat;res atroces cum vult significare. Thyestem Chæremonis citat Athenæus libro decimotertio,cuius hi sunt versus elegantes de rosis.

ῥόδ' ὀξυφεγγῆ κρίνεσιν ἀργεννοῖς ὁμοῦ
πολλὴν ὀπώραν κυπρίδος εἰσορᾷν παρῆν.
ἄκραισι περκάζουσαν οἰνάνθαις χρόνου.

Hæc de Thyeste.

TELEPHVS verò Mysorum rex,cum Græci regionem inuasissent,congressus singulari certamine cum fortiss. hostium duce Achille, vulneratus est. vulnus cum sanari nõ posset. accepit ab Oraculo;oportere rursus ab eodem vulnerari. exorauit Achillem,ut se vulneraret. hoc nonnulli referũt ad ferruginem,seu æruginem,quæ(vt scribit Plinius) vim habet exiccandi, & adstringendi. de Telepho, & Peleo simul Horatius in Epistola ad Pisones, Telephe,vel Peleu.& quæ sequuntur. satis enim patet illic accipi pro personis tragicis,ac commiserabilibus. Veteres magna vlcera τηλέφεια ἕλκη à Telepho vocarant. Horatius quoque in Epodis ait.

Mouit Nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum,& in quem Tela acuta torserat.

Athenæus lib.x. Agathonis tragici Telephum citat. Atque hæc quidem singillatim nomina

mina virorum declarata fuerunt, ex quibus tragœdiarum ſcribendarum argumenta propter inſignem ipſorum, totiuſque familiæ calamitatem, captarũ. Nunc libet, quoniam idem Athenæus Alcmæonem Achæi Eretrienſis citat, vocatque σατυρικὸν libro IIII. vbi ſunt hæc ipſius verba. Ἀχαιὸς δὲ ὁ ἐρετριεὺς ἐν ἀλκμαίωνι τῷ σατυρικῷ κερκνοποιοὺς καλεῖ τοὺς δελφοὺς διὰ τούτων.

κερκνοποιὸς προσβλέπων βδελύττομαι. παρὰ τὸ

(Hæc ſunt Athenæi verba) τὰ ἱερεῖα περιτέμνοντας, δῆλον ὡς ἱμαγειρεύοντας αὐτὰ, καὶ ἐκπαραλύοντας. Rurſus libro XIIII. eiuſdem Achæi citatur ὀμφάλεος σατυρικὸς. cuius hi erant verſus.

θοίνῃ δὲ πρῶτον τέρψομαι. πάρεσι γὰρ
τὸ δεύτερον τῷ μικκαλόντι φόρτῳ
μύρῳ σὺ χρίσω πάμπαν ὕδωρ δὲ μὴ δίδου.
ὕδωρ δὲ νίψαι χεῖρας οὐ πρόσθεν δίδως.
καὶ σφάττα γ' ἐκ πολλῶν ἐπαίρεται.

Diligenter hi ſunt adnotandi verſus, quia facilè ex iis cognoſci poterit qualia fuerint apud veteres dramata Satyrica. de quibus breuiter profero, quid ſentiam. Mos fuit apud veteres Græcos ſcribere poëmata quædam, quæ, cum perſonam tragicam aliquam ſæpe præſeferant, à qua ducatur inſcriptio ipſorum, facilè poſſet aliquis fortaſſe ſuſpicari tragicas illas fuiſſe recitationes, quæ ſatyrorum luſus haberent intermiſtos, vti antè quodam loco diximus, ad relaxandos animos. Veriſsimum quidem illud eſſe demonſtrauimus antiquiorum teſtimonio; ſed aliæ quædam inſcriptiones hæ ſunt. ἀλκμαίων σατυρικὸς. ὀμφάλεος σατυρικὸς. Crediderim igitur has fuiſſe Satyras ipſas aut poëmata ferè ſatyris ipſis ſimilia, quòd ſiquis miretur Alcmæonis perſonam, quæ tragica eſt miſceri iis, facilè dixerim eſſe exiſtimandum, tùnc Alcmæonem in Satyricã actionem introductum, cum inſanus erat, poſt cędem matris, perbellè enim conuenit cum inſanis, ac furentibus hominibus, Silenis, & Satyris, qui petulci ſunt, & furentes etiam ipſi. Extat Euripidis κύκλωψ; quod Satyricum omnino drama cenſendum eſt, quàmuis inter tragœdias cõnumeretur, conſueuerant enim poëtæ veteres tragici dramata etiam Satyrica aliquãdo ſcribere, quæ luctuoſa eſſent, ſicuti tragœdię. nam apud Euripidem effoditur oculus Cyclopi ab Vlyſſe. aptè verò concinnauit Euripides totam illam actionem. Nam Sileni, ac Satyri finguntur nauare operam Polyphemo in paſcendis gregibus; & caſeo cõficiundo; lacteque mulgẽdo. ait enim loquẽs Silenus.

τούτῳ νεὼς ληφθέντες ἐσμὲν ἐν δόμοις
δοῦλοι, καλοῦσι δ' αὐτὸν ᾧ λατρεύομεν
πολύφημον. ἀντὶ δ' εὐίων βακχευμάτων
ποίμνας κύκλωπος ἀνοσίου ποιμαίνομεν. Et quæ ſequuntur.

Vlyſſes appellens ad littora colloquitur cum Sileno, & choro Satyrorum: ſermones vbique iocoſi, ac petulci. propinat illis Vlyſſes merum. contra illi pollicentur ſe daturos lac, & caſeum, carnesque, quibus veſcantur. Silenus cum bibiſſet, ait.

σι. παπαιὰξ ὡς καλὴν ὀσμὴν ἔχει. Paulò poſt.
σι. βαβαὶ χορεῦσαι παρακαλεῖ μ' ὁ βάκχος
ἆ. ἆ. ἆ. ὀδυ. μῶν τὸν λάρυγγα διεκάθηρέ σου καλῶς.
σι. ὥστε εἰς ἄκρους γε τοὺς ὄνυχας ἀφίκετο.

Quis non videt dramata hæc perridicula eſſe, ac iocularia? paulò poſt Helenam ob inexplebilem laſciuiam carpens Silenus ait;

σι. οὐκοῦν ἐπειδὴ τὴν νεᾶνιν εἵλετε
ἅπαντες αὐτὴν διεκροτήσατ' ἐν μέρει;
ἐπεί γε πολλοῖς ἥδεται γαμουμένη.

Non vno (inquit) marito contenta. vt de Phryne ſua Horatius ſcribit. & de Aufilena in quodam Epigrammate Catullus. Ac ne ego prolixior ſim videre quilibet poteſt illic laſciuientes, Bacchanteſque Satyros: quatenus autem effoditur oculus Cyclopi, lugubre drama eſt. tale igitur fuit genus poëmatum. Hinc Athenæus eiuſdem Achæi citat ἶριν σατυρικήν. lib X. vbi ait. Ἀχαιὸς ὁ ἐρετριεὺς γλαφυρὸς ὢν ποιητὴς περὶ τὴν σύνθεσιν ἔσθ' ὅτε καὶ μελαίνει τὴν φράσιν, καὶ πολλὰ αἰνιγματωδῶς ἐκφέρει ὥσπερ ἐν ἴριδι σατυρικῇ. mira-

tur Athenæus, cur obſcurè aliquando loqueretur Achæus, cum aliàs ſemper dilucido vteretur ſermone. Sed ego crediderim in dramatibus ſatyricis obſcurandâ ænigmaticis figuris aliquando fuiſſe orationem; id enim poſtulabat Satyrici dramatis (ni fallor) artificium; talisque ſermo bellè conuenit petulcis, laſciuientibusque diis. vt apud Euripidem in Cyclope.

» Χο. λαψάτω τὸν φάρυγα νῦν
» εὐτόνως ὁ καρπαῖος
» τὰ ξοάνω ἀκεστριμόνος. hæc obſcura. atque ænigmati ſimilia. rurſus illa laſciuiæ plena, ac prorſus ſatyrica. ὦ κυκλώπιον.
» ὦ ἀπαπολέσαι. Et quæ ſequuntur. Rurſus illa iocoſa.
» κυ. ἄριστον ἐστὶν εὖ παρεσκευασμένον;
» σι. πάρεστι. ὁ φάρυγξ εὐτρεπὴς ἔστω μόνον.
» κυ. ἦ καὶ γάλακτος εἰσὶ κρατῆρες πλέῳ;
» σι. ὥστ' ἐκπιεῖν γ' ἢν βούλῃ ὅλον πίθον.
» κυ. μόσχειον, ἢ βόειον, ἢ μεμιγμένον
» σι. ὃν ἂν θέλῃς σύ. μὴ με καταπίῃς μόνον. Idem Athenæus libro. x. ſub initium ipſum, Aſtydamantis tragici nominat ἡρακλῆ σατυρικὸν, in quo effingebatur vorax Hercules. atque, vt ipſe ait, ἀδηφάγος, ex qua re ſatis licet perſpicere, quale fuerit in hoc ſcribendo genere poëmatis artificium apud veteres. Verùm de hac re ſatis, ac fortaſſe plura, quàm oportuit, dicta ſunt. Sed omnino tollenda erat dubitatio, ac quæſtio omnis, quæ de hac re ſæpe inter eruditos homines eſſe ſolet. Nunc redeo ad inſtitutum ſermonem vnde ſum digreſſus. Verba ſunt illa conſideranda diligẽ
» ter, quæ ſtatim protulit Ariſtoteles poſt allata exempla. ſic. καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν
» δεινὰ, ἢ ποιῆσαι. Cum enim eiuſmodi ſint perſonæ ad tragœdiam aptæ, cuiuſmodi diximus; omnes quoque, quæ iis fuerint ſimiles, poterunt actionem tragicam conſtituere. quaſi normam quandam tradat Ariſtoteles diiudicandi actiones, quæ ad tragœdiam ſpectent, cum enim paucarum familiarum calamitates extiterint, ex quibus argumentum tragicum ſumi poſsit, poterunt ſua vigilantia, & peritia colligentes, ac diiudicãtes, ea, quæ aliquando mortalibus accidunt, redigere ad numerum reliquarum actionum tragicarum. Perſonæ igitur, quarum actiones, ob calamitatem, tragœdiam conſtituant; dignoſcentur duplici veluti quodam ſigno. nam aut patrant, aut patiuntur aliquid graue. quæ aut ſimul, aut ſeparatim conſiderari, atque collocari in Fabulis neceſſe eſt. Sed alterum quidem tantùm ſeparatim collocari poteſt. quod eſt PATI. Alterum ſine altero nõ poteſt. atque huius rei ſanè ratiò probabilis hæc eſſe videtur. NAM PATRANTEM aliquem exprimere quis poteſt, quin etiam addat eum, qui PATIATVR. quid enim patrat, aut cur, aliquis aliquid, ſi nõ infert alicui damnum, dolore, cruciatum, cædem? Sed alterum ſeparatim collocari poteſt in tragœdia; hoc eſt, vt Patientem exprimamus. Nam quamuis ea, quæ patimur mala, & incommoda, plerunq. inferri nobis ab aliquo ſoleant; Sunt tamẽ nonnulla incommoda, quę vel à fortuna, & caſu proueniunt, vel à Diis iratis inferuntur; aut alia quàuis occulta ratione, & cauſa oriuntur. Quod ſi quis miretur fortaſſe, Cur Ariſtoteles, cum ſuperius à tragœdia improbos, ac facinoroſos homines excludendos cenſuerit; nunc in tragœdiis nonnullis dicat, PATRANTEM aliquem exprimi ſcelus aliquod, qui enim patrat ſcelus, facinoroſus eſt. Reſpondeo Ariſtotelẽ à tragicis actionibus excluſiſſe non facinoroſos quidẽ patrantes aliquod ſcelus; ſed facinoroſos infelices, quòd illorum calamitates commiſerabiles nõ ſunt; nunc verò ſi Patrantem facinoroſum retinet, id non facit, per ſe, neq. enim cogitatione complecti poteſt vllus patrantem tantùm, quin ſimul occurrat etiã is, in quem patrarit ſcelus, hoc eſt qui incommodum fuerit perpeſſus illatum à facinoroſo patrante, cõmiſeratio igitur tota cietur à perſona eius, qui patitur, atque eo modo conſtituitur actio tragica; in ea enim inſit commiſeratio oportet. Exempla poterunt rem apertè demonſtrare. In Electra apud Sophoclem; patrat cædem Oreſtes, patitur cędem Aegiſtus, ac Clytemneſtra. Quòd ſiquis ſe mihi hoc loco obiiciat, dicatq́ue Aegiſtum, ac Clytemneſtram, cum improbæ perſonæ effingantur, non poſſe, cum iure

re plectantur, patianturque incommoda, & cædem, ciere commiserationem, respondeo, verissimum quidem id esse, sed propriam huius fabulę, in exodo presertim (quod antè quoque diximus) esse peripetiam; quæ terroris plenissima est, sicuti patet. Adde, quòd Electra commiserationem ciet, atq. ab ipsius persona ducitur inscriptio tragœdiæ. Quòd si rursus dicat aliquis, ab initio tragœdiæ id quidem fieri; sed postea, commutata fortuna, Electram felicem existere, neque amplius commiserabilem videri, respondeo, esse quoddam fabularum genus ex duplici constitutione actionis diuersæ implexas, de qua re Aristoteles paulò antè disseruit; ac aliquantò post copiosius loquetur, quamuis tota uis exodi illius fabulæ in terrore, qui ex peripetia nascitur, versari mihi videtur. Atque hæc ita sanè sese habent. Sed apertius exemplum rei, de qua loquebamur, sumi potest ex Medea Euripidis, ipsa enim patrat, quæ filios discerpit; Filii patiuntur, dolet Iason pater, commiseratio tota existit à filiis, qui discerpuntur, & à Iasone lugente; In Iphigenia quoque in Aulide patrat Agamemnon: patitur Iphigenia, quamuis facinorosus vix dici potest Agamemnon; oraculo enim, seu vaticinio monitus id patrat, ac coactus propè. Nunc redeo, vnde digressus fuerã. Aliæ sunt tragœdię in quibus aliquem tantummodo PATI videas, non quidem à PATRANTE, sed alia quapiam de causa, cruciatus, incommoda, inopiam, aliaque innumerabilia mala, quale exẽplum afferri potest ex Philoctete Sophoclis, qui in Lemno insula desertus ab omnibus, in solitudine versans, inopia victus laborabat; vlcerumque dolore excruciabatur. Ex eiusdem quoque Sophoclis Trachiniis, in qua tragœdia Hercules, cum tunicã cruore Nessi imbutam induisset; miris modis exulcerari, ac conflictari intestino igne corpus vorante, cœpit. in his PATRANS nullus est, qui facinorosus appellari possit; nam hoc Deianiræ quis attribuat? quæ per imprudentiam tunicam eam dono dedit Herculi; sperans illum sibi maiore amore posse vinciri, nullum igitur scelus in Deianira; Sed amoris potius magna quædam vis. Vnum addo, quòd est valde necessarium cognitu. Poëtæ veteres, qui tragœdias scripserunt; non tantum ipsas calamitates, quæ acciderant, colligere, eoque modo exprimere solitos in suis fabulis, quo acciderant, cõsueuisse; sed etiam alias ex aliis calamitates confingere secundum probabile; actionem que, pro arbitratu, constituere, diuerso planè modo, atque sic licet intueri de eâdem re Argumenta diuersa ratione probabiliter conficta. Nec leuis concertatio olim hæc inter duos poëtas aliquando fuisse videtur; Vter melius constituisse actionem videretur. Atque vt exemplum aliquod huius rei, de qua loquimur, afferamus. Satis constat Oedipodem, postquam rescisset ea, quæ per imprudentiam patrarat, regno deiectum, oculos sibi effodisse, ne lucem amplius hanc, quæ mortalibus est suauissima, intueretur, quasi sibimet ipse ea pœna videretur dignus. Hæc igitur actio nihil fuit immutata; neque immutari debuit, quia ita accidit, reliqua verò, quæ huic actioni coniuncta sunt, variis modis, pro arbitratu poëtarum prolata fuerunt, adeò vt οἰκονομίαν, artificiumque alterius, cum alterius dispositione, & artificio cõferre possimus; Sophocles, vt propius rem attingamus, in Oedipode Iocasten inducit suspendio periisse, vbi primum incestas nuptias agnoscere cœpit, antè quàm easdem agnosceret Oedipus; oculosq. sibi effoderet; nã Iocastes exitiũ, quę prius perierat, illius auxit multò magis dolorem. Euripides in Phœnissis, eãdẽ Iocasten facit superstitẽ calamitati Oedipodis, atq. vnà cũ Oedipode multos annos post in domo Creontis, qui regno successerat, vixisse, quousque audita morte duorum filiorum Eteoclis, & Polynicis, qui in singulari certamine mutuò sibi illatis vulneribus conciderant, ipsa quoquè se iugulauit, ait enim.

» μήτηρ δ' ὅπως εἰσεῖδε τήνδε συμφοράν,
» ὑπεραλγήσασ' ἥρπασ' ἐκ νεκρῶν ξίφος,
» κἄπραξε δεινά, διὰ μέσου γὰρ αὐχένος
» ὠθεῖ σίδηρον, ἐν δὲ τοῖσι φιλτάτοις
» θανοῦσα κεῖται περιβαλοῦσ' ἀμφοῖν χέρας.

Præterea eadem in tragœdia Euripides duas alias actiones cõplectitur duobus Episodiis, quas Sophocles duabus separatis tragœdiis assignauit. Nam inducitur Antigone pro pietate singulari erga fratres, cupiens eos humare, quos inhumatos esse iusse-

rat Creon Rex. Rursus inducitur Oedipus, audito oraculo, sibi esse in Atticam eundum, vbi finem ac leuamen malorum nancisceretur suorum; totum illud vaticinium patefaciens, quod secus est à Sophocle factum in tragœdia, quæ inscribitur ἐπὶ Κολωνῷ. præterea eiicitur à Creonte; inuitusque cedit regione: ait enim.

" Οι. τί μ' ἆρ' Ἀπόλλων ὧδ' ἀποκτείνεις Κρέον;
" ἀποκτενεῖς γὰρ, εἴ με γῆς ἔξω βαλεῖς.
" Κρέ. ἐγὼ δὲ ναίειν σ' οὐκ ἐάσαιμ' ἂν χθόνα.

In eadem Euripidis tragœdia. Præterea alia est discrepantia inter Eutipidem, & Sophoclem, quòd Euripides in Phœnissis, antequàm in Atticam iret exulatum Oedipus, illum audientem facit Cædem filiorum mutuam Eteoclis, & Polynicis, postea discedentem iussu Creontis: Sophocles autem Oedipodem facit, dum esset in Colonæo vico Atticæ regionis, audientem ab Ismene filia, ipsorum cædem. Rursus Sophocles in Antigone facit edicentē Creontem, nequis humo mandet Polynicem; quòd bellū nefarium patriæ intulisset; Antigonen humantem mox eandem edicto Creontis viuā humo defossam. Euripides in Phœnissis cupientem quidem humare facit, sed discedentem post ea cum Oedipode patre. Rursus Sophocles in Antigone facit Hemonem Creontis filium, qui amore ardebat Antigones, seipsum perimentem. Euripides in Phœnissis inducit Creontem, dum colloquitur cum Antigone, suadētem, vt patrem abire sinat; ipsa verò secum in vrbe commoretur Thebana; mox despondenda Hæmoni filio. Antigonem autem facit nuptias has pugnaci animo detrectantem. sic.

" Αν. ἦ γὰρ γαμοῦμαι ζῶσα παιδὶ σῷ ποτε;
" Κρ. πολλή σ' ἀνάγκη. ποῖ γὰρ ἐκφεύξῃ λέχος.
" Αν. νὺξ ἆρ' ἐκείνη Δαναΐδων μ' ἕξει μίαν. Paulò post.
" Κρέ. ἴθ', οὐ γὰρ φονεύσεις παῖδ' ἐμὸν, λεῖπε χθόνα.

Quamuis quātum spectat ad sepulturam Polynicis; cū prohibeat Antigonem Creon apud Euripidem; illa discessura cum patre ait aliquantò post clàm se redituram, vt sepeliat. Sic.

" Αν. ἐγὼ σφε θάψω, κἂν ἀπεννέπῃ πόλις.
" Κρ. σεαυτὴν ἂν ἐγγὺς τῷδε συνθάψαις νεκρῷ.

Hæc, atque alia multa discrepātia videat aliquis, qui accuratè legat in Oeconomia Fabularum duorum præclarissimorum poëtarum; neque eodem modo singula narrari; licet enim (sicuti dixi) retenta primaria actione, vt nihil immutetur; reliqua euenta aliarum personarum quas pati calamitatem credibile est, ob infelicitatem primariæ illius personæ, cum ex eadem sint gente, & familia, illi consanguinitate coniuncti, immutare, alioque narrare modo, pluresque, aut vnam ea, qua demonstratum est, via, ac ratione, actionem constituere, cum enim ex eadem familia omnes eæ personæ sint, facilè fuerit per Episodia coniunctim cum primaria actione, eorum incommoda, & calamitatem exprimere. aut etiam si volueris separatim, alia actione fabulaque constituta. Obiiciat se mihi fortasse aliquis hoc loco, dicatque. hæc quæ à nobis dicta sunt, discrepare à præceptione illa insigni Aristotelis, quam superius exposuimus; Fabulas nō esse immutandas; sed retinendas, vti semel receptę fuerint. Respōdeo, hæc, præceptioni illi præclaræ, quæ in primis seruari debet, non repugnare. Nam si discrepant inter se aliqua ex parte Sophocles, & Euripides in iis, quæ ad primariam actionem nō pertinent, sed illius quodammodo sunt affecta describendis, pro suo iure id fecisse existimandum est; nam eadem viuentes ætate, easdemque tractantes fabulas poterant variā seruare οἰκονομίαν ex probabili deductam, cum nondum essent receptæ tunc Fabulæ illæ, & actiones. Eosdem tamen non videas calamitatem Oedipodis, diuerso modo narrantes; erat enim recepta sic ea actio ex euentu ipso, neque poterat immutari: Tantam enim vim hæc habet res, vt etiam falsa, si recepta sint semel, non licet immutare. refert Aelianus lib. v. sub finem de Medea Fabulam ita fuisse confictam, præter veritatem, ab Euripido, suadentibus Corinthiis. Euenta verò, & calamitates aliarum personarum, quæ inde ortum habebant, poterant ex verisimili, diuersis modis effingi. variaque ratione ex iis licebat pro arbitratu poëtarum actiones plures, aut vnam constituere; modo

do fabulæ naturam, Epiſodiorumque diligenter ſeruarent.id quod video factũ à preclaris duobus illis poëtis. Vter verò ingenioſius actiones,fabulaſque cõſtituerit.οἰκονομίαν ſeruarit,melius'ne hic plures actiones, per Epiſodia,collegerit in vnam fabulam; an ille diuerſis fabulis ſingula ſit cõplexus,aliis adſcitis Epiſodiis ex veriſimili, id enim non difficile eſt factu ingenioſo poëtæ, qui artem callet ſcribendarum tragœdiarum. Vter,inquàm,maiore artificio Fabulas ſcripſerit;hoc iam relinquitur iudicandũ;hoc enim perpetuum fuit olim inter eos certamen. Hęc qui ignorat ita fieri poſſe à poetis, neque tenet artem cõſtituendarum fabularum;miratur poſtea, ſiquid in fabulis ſecus narrari videt ab hoc,quàm ab illo. Quàm multos ego noui noſtra ætate rudes homines,ac imperitos huius artis,qui quæſtiones excitant inter ſe,de varietate narrationũ illarum; quaſi verò de hiſtoria aliqua agatur; ignorant quippè præclarum hoc artificium,quod expoſuimus;ſeruatum à veteribus Poëtis,in calamitatibus infelicium virorum exprimendis,tum nihil immutando; tùm immutando etiam, ſed eo,quo diximus,modo. Et quoniam (vt redeam ad primam diſputationem)perſonæ exprimũtur à poëtis, quæ aliquam calamitatẽ perpeſſæ fuerint : Archelaum Macedonum regem, ferunt rogaſſe aliquando Euripidem,quem ſecum diutiſsime in conuictu ſibi coniũctiſsimum,chariſsimumque habuit,vt de ſe tragœdiam ſcriberet;reſpondiſſeque illũ; Bona verba,quæſo ò Rex. Vtinam nequid vnquàm tibi accidat,quod ſit tragœdia dignum; ex quibus verbis ſatis intelligi poteſt tragica imitatione exprimi actiones perſonarum,quæ aliquid graue fuerint perpeſſæ.

„ ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία ἐκ ταύτης τῆς συστάσεώς ἐστι. διὸ καὶ οἱ
„ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες τὸ αὐτὸ, ἁμαρτάνουσιν. ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, καὶ πολ
„ λαὶ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι. τοῦτο γάρ ἐστιν, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγι-
„ στον. ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν, καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἂν κατορθῶσι.

„ Erit igitur pulcherrima illa Tragœdia,quæ ex huiuſmodi compoſi
„ tione conſtiterit. Quamobrem illi quidem decipiuntur ob id ipſum,
„ quo Euripidem damnant, vt qui in tragœdiis ſuis illud obſeruẽt, ea-
„ rũque plures in infelicitate terminẽtur.id quod omnino, vt diximus,
„ ex arte eſt. Argumento verò illud ſit maximo, quòd in ſcenis, atque
„ adeò in certaminibus, hæc ſi rectè recitentur, maximè quidem tragi-
„ cæ apparent.

Poſtquàm Ariſtoteles expoſuit, quales eos eſſe oportet, qui ad tragœdiam ſint apti; nam & medios eſſe inter bonum,& malum,hoc eſt,neque bonos,neque malos, præterea ex felicitate in infelicitatem ſummam,ob aliquod admiſſum per imprudentiã ſcelus,labi oportet,atque demum graue aliquid patrare,aut pati;Epilogum ſtatuit,quo breuiter ſententiam ſuam explicat, his verbis.Erit igitur pulcherrima tragœdia ſecũdum artem ex tali cõſtitutione.ita enim debent verti. Paccius in ſua verſione prætermiſit verba illa κατὰ τέχνην, quæ maximi ſunt ponderis, vt paulò poſt oſtendam. Eam verò conſtitutionem intelligit fabulæ,quæ deſinit in infelicitatem, & miſeriam. Reprehendit autem eos,qui aliter ſentiebant, Euripidemque accuſabant, qui eiuſmodi conſcripſiſſet tragœdias,quę deſineret in infelicitatem.Atqui,inquit Ariſtoteles,Euripidem reprehendunt in eo,in quo eſt maximè laudandus;nam illud eſt magis artificioſum. Poteſt autem comprobari eadem ratione, quæ toties eſt à me expoſita; quia proprium tragœdiæ eſt concitare commiſerationem,& terrorem in animis auditorũ, hoc autem facilius fit,cum fabula in infelicitatem deſinat, quamuis antè luctuoſa fuerit,turbarumque, ac mœroris plena ; tollitur tamen ſtatim ex animis auditorum omnis cõmiſeratio,propter exitum rerum felicem : quo fit,vt læti potius,quàm mœrentes inde recedãt;nam commiſerationi opponitur lætitia,quam ex bonorum virorum commodis,ac felicitate capimus. Adnotanda illa verba. κατὰ τὴν τέχνην. ait enim Ari-

ſtoteles ſecundum artes has laudatiſsimas eſſe fabulas. Vulgus hominum rude, atque imperitum, quod ſenſu ducitur & opinione, magis quàm prudentia, & cognitione, aut peritia; ſemper ferè diſsidet, ab eo, quod eſt rectum, et probatur à ſapientibus; huic igitur poëtæ inſeruientes olim Fabulas conſcribebant, quales vulgò probari poſſe putarent; diſcedebantque ab arte, quæ normam tradit rectè ſcribendi; Ars enim poſtulat, vt tragicis recitationibus expurgētur duæ maximæ illę animi perturbationes, de quibus in definitione tragœdiæ locuti fuimus; metus, & cōmiſeratio; homines verò, qui voluptatibus, rebusque iucundis facilius alliciuntur, ſæpe res lugubres, tragicasque, quòd iniucundę ſunt, refugiunt. Felicē igitur poſtulant actionum exitum; ne perpetuò eos angant, vrgeantque & terror, & commiſeratio. & redeant ad hilaritatem priſtinam; hanc rem, vulgique naturam præclarè exprimit Ariſtoteles lib. III. Ethicorū, his verbis. τοῖς πολλοῖς δὲ ἡ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνεσθαι, οὐ γὰρ οὖσα ἀγαθὸν φαίνεται, αἱροῦνται οὖν τὸ ἡδὺ, ὡς ἀγαθὸν τὴν δὲ λύπην, ὡς κακὸν, φεύγουσι. Idem Ariſtoteles paulò ante politè, vereque diiudicat, quantum interſit inter ſapientem, & vulgarem, rudemque hominem, in rebus dignoſcendis; Atque vtrumque quidem appetere ait bonum, ſed hunc ſpecie quadam nonnullorum, quæ videntur bona, cum non ſint, ſæpe decipi; illum verò nunquam decipi; nam ſapiens ipſe ſibi norma eſt, atque menſura quædam. Verba illius hæc ſunt. ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρθῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται. καθ' ἑκάστην γὰρ ἕξιν ἴδιά ἐστι, καὶ καλὰ, καὶ ἡδέα. καὶ διαφέρει πλεῖστον ἴσως ὁ σπουδαῖος τῷ τἀληθὲς ἐν ἑκάστοις ὁρᾶν, ὥσπερ κανὼν, καὶ μέτρον αὐτῶν ὤν. Eodem fermè modo in diiudicandis tragœdiis poëtarum diſcrepat vulgaris, quia artem non tenet, à ſapiente, & docto, qui bene peritus eſt totius artificii; Nullus autem poëta, qui cupit ſua ſcripta diu verſari in manibus hominum, debet vnquam aliò reſpicere, quàm ad artem, & normam rectè ſcribendi. nam ſi vulgarium hominum auribus, ſenſibuſque voluerit inſeruire, ſemper fluctuabit, nunquamque ſatis certam rationem in ſcribendo inire poterit; cum vulgus mutabile ſit, modoque hoc, modò illud probet; ſępè etiā improbet, quod paulò antè probabat. τοῖς δὲ φαύλοις (inquit ibidem Ariſtoteles, rem totam eleganti ſimilitudine demonſtrans) ὑγιεινά ἐστι τὰ κατ' ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα, τοῖς δ' ἐπινόσοις ἕτερα, ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ, καὶ γλυκέα, καὶ θερμὰ, καὶ βαρέα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα. Ars eodem modo ſeſe ſemper habet; iudicioque & obſeruatione prudentum comprobata eſt; hanc igitur ſequi oportet in omnibus rebus agendis; tùm etiam, quod ad rem noſtram ſpectat, in ſcribendis, ac conſtituendis fabulis tragicis. nam ſi quis inanem vulgi plauſum vt captet; recedat ab arte, in magnos labetur errores, ſæpéque etiam ab eodem vulgo, quòd inconſtans eſt, minus probabitur; Hanc ego exiſtimo fuiſſe Ariſtotelis ſententiam cum ait, ſecundum artem, eas eſſe pulcherrimas fabulas. Euripidem igitur importunè reprehendunt nonnulli, quòd fabulas ſcribat magna ex parte deſinentes in infelicitatem, cum id ſecundum artem ſit, naturamque tragœdiæ rectum. Probat hoc ipſum Ariſtoteles ſigno admodum aperto; In ſcena, & in Theatro, cum recitationibus tragicis inter ſe certant poëtæ, eæ videntur fabulæ magis referre tragœdiæ naturam, quæ deſinunt in infelicitatem; nam, quæ deſinunt in felicitatem & lætitiam, multum abſunt à tragœdiæ natura; quæ ſemper luctuoſa eſt, & commiſerabiles refert hominum calamitates. Habet in contextu Ariſtoteles σκηνῶν καὶ ἀγώνων, quia reſpicit ad morem veterum poëtarum, qui inter ſe certabant de laude poëmatum. de qua re nos ſuperius ſæpè locuti fuimus; Rurſus illa verba adnotanda in contextu, ἂν κατορθῶσι. id eſt, ſi proſperum ſortiantur euentum, rectèque ſuccedant. ſæpè enim hiſtrionum culpa, aut alterius cuiuſuis rei, vim ſuam non oſtendunt fabulæ tragicæ, ſed frigent. Hinc præclarè Plutarchus extollens Satyri hiſtrionis recitationem, ait; referēs verba primùm ipſius Satyri ad Demoſth. ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἴτιον ἰάσομαι ταχέως, ἄν μοι τῶν Εὐριπίδου τινὰ ῥήσεων, ἢ Σοφοκλέους ἐθελήσῃς εἰπεῖν ἀπὸ στόματος, εἰπόντος δὲ τοῦ Δημοσθένους μεταλαβόντα τὸν σάτυρον οὕτω πλάσαι, καὶ διεξελθεῖν ἐν ἤθει πρέποντι, καὶ διαθέσει τὴν αὐτὴν ῥῆσιν, ὥσθ' ὅλως ἑτέραν τῷ Δημοσθένει φανῆναι. πεισθέντα δ' ὅσον ἐκ τῆς ὑποκρίσεως τῷ λόγῳ κόσμου, καὶ χάριτος πρόσεστι. Et quæ ſequuntur. Si igitur κατορθῶσιν, id eſt, benè ſucceſſerint, adiuuante hiſtrionum peritia, vim ſermonis recitationes eiuſmodi tragœdiarum, quarū exitus eſt in infelicitatem;

tatem;planè apparebunt φαγμιώτατοι. Quatenus verò ad Euripidem spectat, quod ait Aristoteles,licet perspicere, verum sit,nec ne:nam maxima pars tragœdiarum Euripidis(loquor de iis,quæ extant) secus videtur sese habere,ac narrat Aristoteles hoc loco.nam Orestes, quod postea copiosius ostendemus, felicem habet exitum; Iphigenia etiam ipsa in Tauris, alioqui propter agnitionem, & peripetiam plurimi facienda. Præterea Hippolytus, Helena, Rhesus, Alcestis in primis, in qua, opera Herculis reuocata ad superos vxor Admeto restituitur optatissima,Andromache,in qua Peleus immortalitate potitus in fortunatorum insulas transfertur. Iphigenia in Aulide.Ion.omnes hæ,inquam, tragœdię felicem videntur habere exitum, nam quæcunque ex Machina solutionem habent,inter eas,quæ desinunt in felicitatem,connumerari possunt. Verùm sanè Hecuba pulcherrimo constat exitu, ac planè artificioso, in infelicitatem:nam preterquàm quod Polymnestor,oculis effossis,infelix apparet;lugensque Hecuba filii Polydori necem; multum infelicitatis præsefert, vaticinium illud,quod profertur à Polymnestore,in Hecubam, & Agamemnonem, & Cassandram. Sic.

» πο. κύων γενήσῃ πύρσ' ἔχουσα δέργματα. Hoc de Hecuba.

Rursus in Cassandram. Sic.

» πο. καὶ σήν γ' ἀνάγκη παῖδα κασσάνδραν θανεῖν.

Rursus in Agamemnonem,quem ait à Clytemnestra peremptum iri.

» πο. κτενεῖ νιν ἡ τοῦδ' ἄλοχος οἰκουρὸς πικρά.

Præsagia hæc futuræ infelicitatis,ab infelicissimo homine prolata efficiunt, vt etiã ipsi,qui sibi felices videbantur,infelices sint,dum iis iniicit metum futuræ infelicitatis.Itidem tragœdia,quę inscribitur φοίνισσαι,in infelicitatem desinit, nam Oedipus inducitur, effossis oculis, in exilium missus à Creonte Rege, miserrimus discedere è Thebana regione,in qua paulò ante fuerat Rex. ait verò.

» οἰδ. ὦ πάτρας κλεινῆς πολῖται
» λεύσσετ', οἰδίπους ὅδε,
» ὃς τὰ κλείν' αἰνίγματ' ἔγνω, καὶ μέγιστος ἦν ἀνήρ.
» ὃς μόνος σφιγγὸς κατέσχον τὰς μιαιφόνου κράτη.
» νῦν ἄτιμος οἰκτρὸς οἰκτρὸς ἐξελαύνομαι χθονός,
» ἀτὰρ τί ταῦτα θρηνῶ, καὶ μάτην ὀδύρομαι;
» τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν.

Quid verò his cõmiserabilius,horribilius'ue esse,aut cogitari potest? aut quæ maior calamitas?In his igitur tragœdiis talem exitum in infelicitatem secundum artem, aliisque etiam,sicuti videre est,constituit Euripides peritè admodum;quod si in aliis exitus in felicitatem perspicitur;hoc planè existimandum est esse ab Euripide factum; vt vulgi sensibus inseruiret, à quo huiusmodi genus tragœdiarum maxime probari videbat.

» Καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν
» φαίνεται.

» Euripidesque ipse,tametsi aliqua parum rectè dispenset, omnium
» tamen poëtarum maximè tragicus videri potest.

Postquàm Aristoteles eorum refutauit sentẽtiam, qui Euripidem reprehendebant, quòd tragœdias faceret exeuntes in infelicitatẽ;idipsum Euripidi ipse magnæ tribuit laudi,atque de eo quid sentiat liberè profert.dormitauit alicubi Euripides in œconomia tragœdiarum;Hoc vno excepto,omnium præstantissimus est poëta in scribendis tragœdiis Euripides cẽsendus,quòd tragicè prorsus loquatur, hoc est,luctuosè,et flebiliter,sicuti maximè conuenit huic poëmati,in quo cienda est commiseratio.Sunt hi versus statim in principio Orestæ positi.

» οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὧδ' εἰπεῖν ἔπος
» οὐδὲ πάθος οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,

ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

Quos Cicero ſcribit tanti ponderis exiſtimatos fuiſſe à Socrate, vt eos reuocarit magna cum admiratione;bisque, ac ter recitari voluerit, id quod contigiſſe in verſibus Vergilianis,Dulces exuuiæ,Seruius narrat.Nã Auguſtus Cæſar dulcedine, ac ſuauitate illorum verſuum, ita eſt allectus, vt iuſſerit bis proferri. Nec verò mirũ tàm doctè grauiterque tragœdias ſcripſiſſe Euripidem, è Scholis enim prodiit ſummorum philoſophorum maximarum, plurimarumque rerum cognitione inſtructus;nam & Anaxagorã,et Socratem audiuit. Verũ de his ſatis;qui plura volet intelligere, ſcireque de Euripidis doctrina,præſtantiaque quid veteres ſenſerint, quãtumque ipſi tribuerint, poterit omnia perlegere,quæ collegit Dialogo quinto de Hiſtoria poëtarũ LILIVS GREGORIVS GYRALDVS FERRARIENSIS, vir Eruditiſsimus; quẽ ego mehercle tanti facio,ob ſingularem doctrinam,et variam eruditionem omnium rerũ,quanti debeo eum,qui noſtra ia hæc ſtudia tantopere excolit,exornatque, atque antiquitatem omnem inueſtigans,in abſtruſis,reconditiſque veterum libris,omnia profert in medium,vt aliis proſit.ſed vt redeam ad Euripidem;is œconomiam,ac diſpoſitionem in fabulis nõ exactè videtur ſeruaſſe. Exemplum ego vnũ afferam ex Alceſtide ipſius tragœdia. qualis enim quæſo,aut quàm probabilis οἰκονομία eſt? vt Herculem victorem coronatum redeuntem à pugna inducat; ignarumque faciat funeſtationis ædiũ Admeti propter Alceſtidis mortem,apud illum diuerſantem,quod cum ab eo poſtea lugente intellexiſſet,cupiens diſcedere Hercules ait;

Ἡρ. ξένους πρὸς ἄλλην ἑστίαν πορεύσομαι

Cui reſpondet ſtatim Admetus,prohibens illum diſcedere.

Ἀδ. οὐκ ἔστιν ἄναξ. μὴ τοσόνδ' ἔλθοι κακόν.
Ἡρ. αἰσχρὸν παρὰ κλαίουσι θοινᾶσθαι ξένους.
Ἀδ. χωρὶς ξενῶνές εἰσιν, οἷ σ' εἰσάξομεν.
Ἡρ. μέθες με, καί σοι μυρίαν ἕξω χάριν. Paulò poſt.
Χο. τί δρᾷς τοιαύτης συμφορᾶς προκειμένης;
Ἀδ. μήτι τολμᾷς ξενοδοχεῖν; τί μῶρος εἶ;

Ipſe Ariſtoteles lib. Ethicorum. I I I. ſub initium fermè, οἰκονομίαν Euripidis reprehendit in Alcmæone. parum enim probabiles cauſas protulit, quibus impelli potuerit ad cædem matris. ridiculamque ait eſſe totam Euripidis narrationem illam. Poſſem meum iudicium ſecutus, Ariſtotelisque normam; multa alia loca proferre, in quibus dormitauit Euripides, multumque errauit in diſpoſitione partium tragœdię; ſed quia in tanta iudiciorum varietate, periculoſum eſt proferre, quod ſentias, poterit vnuſquiſque per ſe illius tragœdias legens, adhibita Ariſtotelis norma animaduertere, vbi in œconomia lapſus ſit. quàmquàm verè hoc ſit ab Ariſtotele prolatum. Iulius quoque Pollux lib. I I I I. vbi agit de choricis cantilenis, dormitaſſe Euripidem oſtendit, his verbis. εὐριπίδης ἐν τῇ Δανάῃ τὸν χορὸν, τὰς γυναῖκας ὑπὲρ αὐτοῦ τι ποιήσας παρᾳδεῖν, ἐκλαθόμενος ὡς ἄνδρας λέγειν, ἐποίησε τῷ σχήματι τῆς λέξεως τὰς γυναῖκας. quid enim turpius, quàm ſuimet ipſius obliuiſci; ſuæque diſpoſitionis inſtitutæ? Euripides igitur in Danaë chorum, qui mulieres conſtituebat, ſui oblitus, tanquã mares contineret, loquentẽ facit. Nũc, his prętermiſsis; breuiter declaro, quibus in rebus οἰκονομία verſetur; aut quali egeat artificio. Satis verò in libello priore noſtrarũ annotationũ expoſuimus, quomodo veteres Græci protulerint hanc dictionẽ pro diſpoſitione, ac collocatione partiũ in oratione; multiſque allatis exemplis id ita eſſe probauimus; & ſi quidam παρέργως ſcriptor, non fortaſſe παρέργως quicquid à me de ea re ante, quàm ille ſcriberet, triennio prolatũ fuit, vna cum aliis multis ſuis inſeruit ſcriptis; ſtuduitque efficere, vt ſi forte ignorarent homines, Vter prior edidiſſet, crederet me corniculã eſſe Horatianæ illi perſimilem; ſed in poſteriore libello, mearum annotationũ, ſatis honori meo cauere conatus ſum. Hęc igitur ſint hactenus hoc loco παρέργως dicta. In tragœdiis diligenti opus eſt οἰκονομίᾳ & diſpoſitione; in prologo, in epiſodiis; in exodo; nam non procul hæ partes repetendæ ab iis, quæ multum abſunt ab actione, ſed ab iis, quæ cohærent propius, & ſtatim rem aut præcedere, aut conſequi ſolent; vt actio tota ſibi conſtet, nihilque habeat

repugnans,

repugnans, aut parum consentaneum. Respiciendum igitur est diligenter ad id, quod superius diximus vocari τὸ εἰκὸς, ex quo partes illę omnes ducuntur, cōnectunturque cum actione: οἰκονομία præterea facit, vt, quod prius dicendum sit, non dicatur posteriore loco; docet etiam quomodo personis id, quod singulis conuenit, attribuamus; accōmodateque ad naturam locorum, morum, temporumque scribamus. singula hæc exēplis probarem, si putarē esse necesse, sed facilè omnia per se diiudicabit vnusquisque; qui attentè voluerit legere, ac perpendere veterum scripta.

» Δευτέρα δὲ ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις, ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα κα-
» θάπερ ἡ ὀδύσσεια, καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι, δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη
» διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν. ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεα-
» ταῖς. ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία.

» Secundo loco sequitur, quæ à nonnullis in primo collocatur, illa
» ex duplici genere compositio, quo ex ordine Odyssea est: vt quæ di-
» uersa ratione, partim ex præstantioribus personis, partim ex humilio-
» ribus constet. huic sanè primas tribuit theatralis imperitia. Quippe
» vates hanc auram sequuntur, componentes quidem ad vota spectato-
» rum, cæterum voluptas illa nō Tragœdiæ, sed Comœdiæ propria est.

Dictum est antè duas esse fabularum cōstitutiones; alteram quidem simplicem, alteram verò duplicem. Simplex est, cum mutatio fit felicitatis in infelicitatem eo, quo est antè dictum, modo. Vel (vt apertius dicam) in qua persona, cuius actio exprimitur, ex felici fit infelix. Duplex est, cū mutatio fit partim infelicitatis in felicitatem, partim felicitatis in infelicitatem, non tamen in eadem persona, sed in diuersis; exemplum verò affert ex Homeri Odysséa. Nec verò mirum, nam ex Homeri poëmate hoc; Iliade quoque, & Margite, sicuti declaratum est antè à me copiosè, desumpta est non tantum materies, sed etiam forma comœdię, & tragœdiæ; ex Margite quidem, comœdię; ex Odysséa verò, èt Iliade tragœdiæ; nam dramaticè quoque scripsit Homerus, quatenus patiebatur Epopœia. Refert Aelianus pictorem quendam, quamuis fœda, at vera tamen imitatione expressisse Homerum vomentem, cœteros autem poëtas humi stratos lambentes. quasi innueret peritus pictor, omnes poëtas scribendi rationem, & artificium sumpsisse ex Homero. Apud Homerum igitur in Odyssea, Vlysses primò quidem infelicissimus, variisque malis conflictatus apparet; sed idem sub finem poëmatis felicissimus. Rursus Proci beati, affluentesque delitiis ab initio exprimuntur; iidem postea miserrimi; quòd ab Vlysse perimuntur. Vlysses, si rectè consideres, quid sibi voluerit in contextu Aristoteles, est βελτίων idest melior. Proci autem χείρονες idest deteriores, seu peiores; contrarius autem vtrisque euentus, nā Vlysses ex infelici fit felix, Proci ex felicitate in miseriā labūtur; verba Græca sunt, » καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς » βελτίοσι, καὶ χείροσι. Quæ neque intellexit, neque aptè vertit Paccius, cū ait. quæ diuersa ratione partim ex præstantioribus personis, partim ex humilioribus cōstat. Nam de iis non loquitur in præsentia Arist. sicuti patet; debent igitur intelligi, sicuti nos exposuimus, quæ contrariū præseferat euentū bonis; ac deterioribus. Talem constitutionē fabulæ secutus est Sophocles in Electra nam illa βελτίων est. Clytemnestra autem, & Aegisthus χείρονες. Cum igitur hæc ita sese habeant; quæstio erat inter antiquos. Vtra constitutio fabulæ præstantior esset; simplex'ne, an duplex. Multi quidem existimabāt duplicem esse simplici anteponendam. Sed ait Aristoteles nulla ratione hoc satis probari posse, præter quàm falsa quadam voluptate indoctæ multitudinis, & imperitorum quorundam spectatorum inscitia. Magis enim ii delectantur eiusmodi exitu, quia placidior est, ac minus terroris in se habet, et expletur animus suauitate quadam, quæ ex vltione improborum, & felicitate bonorum percipitur. Hæc fuit ratio, qua olim adducti sunt in hanc sententiam poëtę, vt tales scriberent tragœdias, quia specta

torum auribus,voluptatiq́ue erat inseruiendum,vt plausum,acclamationemq́ue ali quam in theatro elicerent. Sed affirmat Aristoteles huiusmodi voluptatem non esse in tragœdiis quærendam; nam magis propria est comœdiarum; quasi innuat tragœdiæ proprium esse ex felicitate desinere in infelicitatem. comœdiæ autem ex infelicitate in felicitatem,seu ex perturbatione, & turbulentia rerum in quietem, & tranquillitatem. Quare non satis videtur ex Aristotelis sententia probari posse Euripidis tragœdia, quæ Orestes inscribitur.nam rixæ omnes, turbæ, miseriæque in summam desinunt concordiam, tranquillitatem, & felicitatem. Tyndarus Clytemnestræ pater,insectatur Orestem;is Menelai implorat opem, quam cum nō ferret Menelaus irā Tyndari prohibentis veritus;irritati ob hoc ipsum Orestes,& Pylades communi cōsensu statuunt Helenam perimere, quæ aderat,vt dolorem hunc infligerent Menelao.Sed Helenam ex oculis illorum tollunt dii,in cœlumq́ue, commiserati, tranferūt. Hermionem illi postea Helenes filiam aggrediuntur ferro.superuenit Menelaus; magnus vtrinque clamor.Apollo certamen dirimit. Orestæ mandat,vt Hermionem ducat vxorem; expiatusq́ue cæde materna regnum Argiuorum accipiat. Argumentum tragœdiæ huius quàmsimillimum est comico; nam plurimæ rixæ ab initio, atque con certationes exprimuntur,quæ postremò sedantur;eo planè more,quo in comœdiis solent.Non dissimilis est exitus in Andromache.in Rheso.aliisq́ue multis.quas plane tragœdias nihil dubitem, Aristotelis sententiam secutus, comediis similes esse affirmare; hoc vno excepto, quòd in comœdia non adhibetur Machina per quam dii cum hominibus colloquantur;quàmuis in vetere comœdia id factum sæpè, sed de noua loquor; Reliqua prorsus omnia quàmsimillima comicis actionibus.ideò ait Aristoteles in con
» textu ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονὴ, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας. idest.non eiusdem generis voluptas est,quæ percipitur ex tragœdia,& illa,quæ ex comœdia. Miretur fortasse aliquis hoc loco,cur voluptatem ex tragœdia percipi dicat Aristoteles.si enim ciet terrorem,& cōmiserationem tragœdia,quæ duæ perturbationes opinati mali sunt, quo modo oblectant,at qua afficiunt voluptate auditores? quasi lugubria, ac luctuosa hilaritatem aut voluptatem afferant, quis enim sanæ mētis homo talia vnquam dixerit? Sed respondeo;voluptatem, quæ capitur ex tragœdia, esse eam, quam parit imitatio, quantum verò habeat hæc vim ad oblectandos animos,vel inde satis cognosci potest, quòd etiam horribilia, si imitatione aliqua expressa sese nobis obtulerint;delectationem,voluptatemq́ue afferunt.de qua re quoniam superius suo loco copiosissime disputatum fuit;non est necesse, vt plura dicamus. Talis est igitur voluptas quæ ex tragœdia percipitur.Nec dissimilis huic est, quæ ex comœdia prouenit quatenus imitationem cōtinet. Hæc igitur oblectat, quòd festiuè imitatur ridiculas actiones hominum, illa quòd artificiosè imitatur mœrorem, luctum, calamitatemq́ue mortalium. Quòd si quæras vtra maior voluptas,ausim affirmare,quæ ex tragœdia prouenit maiorem multò.altius enim peruadit animos, rariusq́ue nobis cōtingit;maioreq́ue quadam vi fit imitatio illa; quantò igitur difficilius exprimi eam posse scimus, tantò magis,si exacta fuerit,admiramur;maioremq́ue capimus voluptatem. Verùm vt redeam vnde digressus fui;Constitutio fabulæ duplex, cuius altera pars in felicitatem desinit, commutata fortuna,eo,quo diximus,modo;si quando magis probatur;quàm simplex primumq́ue obtinet locum; & alteri præponitur; id omninò fit propter imbecillum, parumq́ue firmum spectatorum iudicium;sic enim comparatum est natura,vt vulgus minus res laudabiles dignoscat; semperq́ue probet ea, quæ minus sunt probanda:im-
» probetq́ue,quæ magis sunt probāda.Verba aūt illa adnotāda διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν θεάτρων. Eleganti enim traslatione vocauit theatrorū imbecillitatem;intelligēs in populo nul
» lā mentis aciē,aut animi firmitudinē inesse.Sic quoque Cic. lib.de Orat. 1. ait si in his
» paulùm modò offensum fit,theatra tota reclamāt.hinc idē Cic.eodē lib.monet oratori vitandā esse aduersam populi acclamationē. Idē Cic. imbecillitatem populi in vnū locum ad audiendum collecti volens significare in oratione pro Mil.ait. Et quidem
» cæteras tempestates,& procellas in illis duntaxat concionum fluctibus semper putaui
» Miloni esse subeūdas.Dum igitur Poëtæ sese suasq́ue fabulas ad vulgi aures,iudiciūq́ue

que

que accommodant, populique captare ſtudent gratiam in ſcribendis tragœdiis; illud genus minus laudabile prætulerunt alteri, quod eſt maximè artificioſum, primoque loco collocandum.

» Ἐκεῖ γὰρ ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον Ὀρέστης, καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευ-
» τῆς ἐξέρχονται, καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

» In hac enim ſiqui, velut Oreſtes, & Aegiſthus, ſecundum fabulam,
» inimici fuerint, reconciliata tandem inter ſe amicitia, neuterque ab al-
» tero obtruncatus diſcedet

Affert rationem Ariſtoteles, cur genus illud tragœdiarum, quæ duplices vocantur ſimiles ſint comœdiis. Eſt autem huiuſmodi. In comœdiis poſt longas concertationes, minas, ac rixas; exitus fabulæ eſt in quietē, conſenſum, & amicitiam, ſeu affinitatem, qua arctius animi coniunguntur. Hoc prope fit in eo genere tragœdiarum, nam inimici, qui iratis animis congreſſuri videbantur, inter ſeque pugnaturi; dum alter alteri minatur, ſtruitque inſidias, reconcialiata demum inter ſe gratia, diſcedunt vnanimes. Eſt apud me manuſcriptus codex in quo deſunt illæ dictiones οἷον ὀρέστης, καὶ αἴγισθος. Si tollas igitur has dictiones, poterunt ea, quæ dicuntur in contextu, omnia ver-
» ti. Sic. illic enim quàmuis inimicitias acerbiſſimas inter ſe exerceant in fabula; poſtea
» reconciliatis animis inter ſe diſcedūt, neque vllus perimitur. Ambiguum tamen videri poterit, an hæc ad comœdiam, an ad tragœdiam ſint referenda; Quòd ſi quis velit referre ad tragœdiam; vt ſit ſenſus. Ea tragœdia; quam diximus in felicitatem deſinere, eiuſmodi eſt, vt quàmlibet inimiciſſimi inter ſe homines inducātur in fabulam, poſtea tamen ſub exitum fabulæ redeant in gratiam. neque alter alteri damnum inferat, aut cædem. Non ſatis illi conuenire videbuntur; nam tragœdia, quæ duplicem habet conſtitutionem, de qua locuti fuimus, ſimilem Odyſſéæ Homericæ, non quidem facit redeuntes in gratiam inimicos; ſed probos viros permentes improbos, inimicitiarum gratia, vt iniurias illorum vlciſcantur. Quòd ſi quis dicat eſſe nonnullas tragœdias, in quibus apparet eiuſmodi exitus, qualem diximus ſuperius in Andromache, in Oreſte, in Rheſo apud Euripidem eſſe; reſpondeo id quidem verum eſſe, magiſque comicas has videri, quàm Electra Sophoclis, quę duplicem habet conſtitutionem, & ſimilis eſt Odyſſéæ. Sed de hoc genere non eſt aperte locutus Ariſtoteles. Quòd ſi tamen de vtroque locutum velis Ariſtotelem; erunt recipienda verba quæ-
» dam, quæ leguntur in manuſcripto libro, qui eſt apud me; καὶ ἡ ἐκ δυστυχίας εἰς εὐτυχίαν
» μεταβάλλουσα. Sunt autem inſerenda in ſuperiore cōtextu. Sic. δευτέρα δὲ πρώτη λεγομένη
» ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις, ἡ διπλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδυσσεία, τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς
» βελτίοσι, καὶ χείροσι. καὶ ἡ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλουσα. δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη. & quæ ſe-
» quūtur. Paulò poſt igitur ait ad hāc reſpiciēs. ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλ-
» λον τῆς κωμῳδίας. Nā Odyſſéæ cum ſit ſimilis, quæ duplicē habet conſtitutionē, quia cō
» mutatio duplex fit, alia proborū ex infelicitate in felicitatē. alia improborū ex felicitate in infelicitatē, qualis eſt Electra Sophoclis, et cędes fiat, non recōciliatio; nō poteſt dici comœdiæ ſimilis ab omni parte; At altera, in qua mutatio fit infelicitatis in felicitatē, qualis eſt Oreſtes Euripidis, et Andromache, ſimilis planè ab omni parte eſt comœdiæ, quia felicem habet exitum; & reconciliationem mutuam, poſt multas rixas, & concertationes. atque ſic patet, opinor, pulcherrimus hic locus Ariſtotelis.

» Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν
» πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον, καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος.

» Terrificum verò illud, atque miſerandum cum ab apparatu ſcenæ
» proficiſcitur, tum à rerum compoſitione; id quod multo præſtantius,
» meliorisque vatis eſt.

Soluit obiectionem Aristoteles, quæ posset afferri ab aliquo aduersus ea, quæ dicta sunt, obiectio est huiusmodi. Non debet talis constitutio reprehendi, quia & si felicē habet exitum rerum, tamen alia quadam ratione consequuntur poëtæ, atque exprimunt ea duo, quæ sunt tragœdiæ propria τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ ἐλεεινόν. quia apparatus eiusmodi fieri potest, qui speciem præseferat τοῦ φοβεροῦ, καὶ ἐλεεινοῦ. Respondet Aristoteles, verum quidem id esse, vt τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν aliqua ex parte proueniat ex apparatu, sed commodius, maioreque quadam vi excitari, atque enasci ex cōstitutione ipsa rerum, & fabula. Apparatus enim est quiddam ἄτεχνον. atque extrinsecus additum. Constitutio autem rerum, & fabula est ἔντεχνον. Ad artem igitur hæc poëtæ spectat: egetque peritissimo artifice scribendi poëmatis, nam tota vis poëticæ facultatis est in ipso poëta; reliqua adiumēta quædam sunt; Cum igitur duplici modo concitetur cōmiseratio, & terror, qui ex constitutione rerum, fabulaque prouenit, præstantior est alter: qui ex apparatu, leuior est; & minus ad poëticen spectat: studet enim imperitus poëta, cum ipse sua peritia id assequi non possit, commiserationem ciere ex apparatu, sed peritus poëta ex ipsa fabula potius.

„ Δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν, οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα
„ γινόμενα, καὶ φρίττειν, καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων, ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδί-
„ ποδος μῦθον. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενον
„ ἐστιν.

„ Sic enim fabulam contexuisse oportet, vt etiam sublato spectaculo
„ quis, quæ geri contigerunt, percipiens planè exhorreat, misereatur'ue:
„ quibus apprimè duobus, qui fabulam Oedipodis cognouerit, afficie-
„ tur. Illud autem, quod ad spectaculum pertinet, minus sanè operosum
„ est, & impendio indiget.

Præceptionem dat Aristoteles, quæ ex superius dictis deducitur, huiusmodi. Oportere poëtam ita fabulam conscribere, vt in ea tota vis insit mouendi commiseratione, & perterrefaciendi, vt etiam si ex oculis sublatus fuerit apparatus, omniaque, quæ ad scenam, pertinent, & theatrum, vis tamen appareat in ipsa fabula, & rerum constitutione; Exemplum rei huius sumitur ex Oedipode Sophocleo. Tolle enim apparatum tolle scenam, reliquaque omnia scenica adiumenta, nihilò tamen minus efficiet id, quod conuenit tragico poëmati. Nam aliquis vel legens tacitus, vel audiens ab alio recitari sine gesticulatione vlla, aut imitatione, quali vtuntur histriones in scena; intelliget, & sentiet animum suum magna commoueri commiseratione erga Oedipodem. Cicero in Bruto, vbi loquitur de C. Pisone genero suo, orationem illius ostendit ex gesticulatione magis & motu corporis, atque pronunciatione, quàm ex artificio probari solitam: Itaque tantos processus faciebat, vt euolare, non excurrere videretur, eratque verborum & delectus elegans, et apta, & quasi rotunda constructio. gestusque natura ita venustus, vt ars etiam quæ non erat, & è disciplina modus quidam videretur accedere. Idem de Hortensio paulò post. Vox canora & suauis; motus, & gestus etiam plus artis habebat, quàm erat oratori satis. Oratores enim etiam ipsi habent, vnde orationem suam exornent, augeantque, extrinseco gestus, pronunciationisque adiumento, quo sublato, sæpe tota friget oratio, neq. vllam habet vim, sed ea est optimi oratio oratoris, vt etiā sine gestu, & motu corporis; aculeos habeat, ac vim, quā quærimus; vt in rebus, verbisque insit; non in gestu, & pronunciatione dicentis. Adnotanda illa verba. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον, καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστι. Non placet versio Paccii, cum ait Minus sanè operosum est, & impendio indiget. nam Aristotelis sententia est. Illud quod apparatum, scenamque spectat, minus est artificiosum; nam in eo non ponit operam suam poëtice; potiusque eget opera & sumptu Aedilium, quàm artificio, & opera poëtarum. Nam χορηγίαν appellauit sumptum,

operam

operamque quã in ludis ſcenicis adhibere conſueuerant χορηγοὶ ab Athenienſib. olim dicti; de quibus ſuperius ſatis multa à nobis dicta fuerunt. ipſi autẽ ædiles, ſeu χορηγοὶ poëtis miniſtrabant in apparatu faciendo, ſcenaque, ac theatro ornando.

» οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες, οὐδὲν
» τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν· οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.

» Proinde, qui non terrificum illud, ſed portentoſum duntaxat ſpecta
» culo exhibent, alieni prorſus à Tragœdia habendi ſunt, quippe dele-
» ctatio non omnifariam à Tragœdia, ſed quæ tantum propria ei fuerit
» quærenda eſt.

Poſtquàm Ariſt. docuit terrorẽ eſſe excitandũ ex ipſis rebus, & fabula; reprehẽditq. eos qui ex apparatu illũ ciere conantur; oſtendit; quã longè diuerſum illi faciunt ab eo quod eſt faciendũ; nã dũ putant ſe aſſequi τὸ φοβερόν. efficiunt, vt potius appareat τὸ τερατῶδες. τέρατα Græci portẽta vocãt. de his Hermogenes in lib. περὶ γοργότητος, cap. περὶ πολιτικοῦ λόγου, ait ſic. μυθικὰ δὲ κἀκεῖνα καὶ ποιητικά τε ὑπερβάλλοντα μὲν ἀνθρώπου φύσιν. ὑπ' ἐκείνων δὲ τερατολογούμενα, ὡς γεγονότα καὶ πιστεύεσθαι ἄξια, οἷον ὅτι ἀχιλλεὺς τοσόνδε ἐπήδα, καὶ ὅτι ὁ οὐχ ὁ ἕκτωρ τηλικοῦτον ῥᾳδίως ἔρριπτε λίθον καὶ ὅτι τηλικοῦτος ἦν. Paulò poſt. καὶ ὅλως τὰ ἀδύνατα, καὶ ἄπιστα τερατεύεσθαι τὸ μὲν τοιαῦτα λέγειν ἢ ποιεῖν ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα ποιητικὰ μὲν καὶ ἰδικά. ἔστι δὲ ἔχει τερατολογίας. Proclus quoque in quæſtionibus poëticis. vbi ait poëtam ſumere ἀπὸ τῆς φυσικῆς nonnulla, his vtitur verbis. ὅσα κατὰ φύσιν, οἷον γενέσεις, γάμους, τόκους, αὐξήσεις, ἀλλ' οὐ τερατώδη. Portenta autem omnia, quia præter naturam conſuetudinemque exiſtunt admirationem iniiciunt. ac terrorem, ex inſpectione horribili. at alius hic terror eſt, diuerſuſque ab eo, quem quærimus in tragœdia. Præterea portentoſa hæc oculis ſeſe obiiciunt, atrocitateque ſua perterrefaciunt intuentes. At τὸ φοβερὸν tragicum ex euentu fortuito, qualis eſt ante expoſitus, prouenit. Adde, quòd ſicut monſtra appellamus ea, quæ ex diſsimilibus conſtant partibus, aut pluribus præter naturam; ſic Apparatus ſcenicus ſi fuerit horrificus, Fabula autem longè diuerſa; quoniam nulla eſt inter duas has res ſimilitudo; portentoſum quidpiam præſeferunt vt ſi Alceſtin tragœdiam Euripidis, cuius exitus ſimilis comico eſt in felicitatem, & hilaritatem, uideas recitari in ſcena, quæ horrificum preſeferat apparatum. Senſus igitur eſt Ariſtotelis, ſi ſummatim proferas, hic. Qui terribile illud non inducunt, quod eſt tragœdiæ proprium; ſed portentoſum tantum, horrificumque apparatum obiiciunt oculis ſpectatorum, minimè aſſequuntur tragœdiæ finem, nam non omnis delectatio eſt exquirenda in tragœdia; ſed quæ ipſius tantùm eſt propria, quæque ex natura ipſarum rerum, quas continet, enaſcitur: ſicuti enim ab vnaquaquaque re, & animali exigendum eſt, & expectandum, quod eſt ipſius proprium; ſic à tragœdia, nam ſi quis exigat ab equo, vt Arationi inſeruiat, à boue, vt Ephippia, equitemque dorſo gerat, non expetat id ab iis, quod proprium eſt ipſorum, nam neque boui clitellæ, neque equo aratrum conuenit. Tale quiddam minimè conſentaneum naturæ ipſorum volens declarare Horatius, ait.

» Optat ephippia bos. exoptat arare Caballus.

Quod dictum referri poteſt ad omnia, quę diſcedunt à naturali officio, & innata actione. Eodem igitur modo. cum peculiarem habeat naturam tragœdia; id ab ea eliciendũm voluptatis genus, quòd ipſius natura pollicetur; nam ſicuti in omnibus rebus naturalibus, atque animantibus peculiaris ineſt natura; ita quoque in ſingulis poëmatum generibus.

» ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέους, καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητήν
» φανερὸν, ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον.

» Quoniam autem à timore, miſericordia'ue talem delectationem

per imitationem poëta parare debet, satis quidem apparet in ipsis rebus id esse inserendum.

Postquàm dictum est non omnem voluptatem esse quærendam in tragœdia; declarat breuiter Aristoteles, quasi epilogum statuens superius dictorum omnium, qualis sit peculiaris tragœdiæ voluptas; Ea autem est, quæ paratur per cõmiserationem, & terrorem, adhibita imitatione; Rursus hic existit quæstio, de qua superius aliquid diximus, dicat enim quispiam, hoc postulat Aristoteles, vt voluptas paretur in tragœdia per commiserationem, & terrorem; Sed tantùm abest, vt ex duabus illis perturbationibus oriatur vlla voluptas, sed potius maximus oriatur luctus, & dolor; quæ igitur voluptas in lugendo? Respondeo hæc vera esse; nam quis neget ex illis perturbationibus, cum ex calamitate, & infelicitate hominum bonorum proueniant; sicuti est antè dictum copiosè, enasci luctum? sed per imitationem cum exprimantur incommoda, calamitatesque quamlibet maximę, luctũ pariunt cum voluptate, omnis enim imitatio, quamuis truculentarum, miserabiliumque rerum sit, iucunda, & sanè in luctu per se etiam voluptas est. declarat hoc Aristoteles libro Rhet. I. cum ait. καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίνεταί τις ἡδονή, ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν: ἡδονὴ δ' ἐν τῷ μεμνῆσθαι, καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον καὶ ἃ ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν, διὸ καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται. τοῖσι δὲ πᾶσιν ἱφίμερον ὦρσε γόοιο. Verũ de his hactenus, nam superius quoque declarata fuerunt. Requirit etiam aliud Aristoteles, de quo iamdudum locuti fuimus; quod exprimitur his verbis, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον, damnat enim illorum sententiam, qui ex theatri scenæque apparatu studebant duas has animi perturbationes mouere, neglecta rerum constitutione ac fabula ipsa; imo tantum apparatui tribuebant, vt etiam si tragœdia comicum haberet, lætumque exitum; quod repugnat naturæ ipsius, putarent ex apparatu, qui horrificam præseferret speciem, posse elici. Sed ait Aristoteles prudenter, ac verè, non hoc extrinsecus ab apparatu; Sed à rebus ipsis esse petendum; nam si ab Apparatu proueniat; iam non poëte hoc fuerit artificio tribuendum; sed χορηγοῖς, & ædilibus, curatoribusque theatri, & scenę. Hermogenes in lib. περὶ ἰδεῶν. vbi loquitur περὶ σεμνότητος ait sermonem fieri σεμνὸν, si ducatur à rebus, quæ eiusmodi fuerint, vt siquis de Diis, de Religione, de Sacerdotiis, de Rep. loquatur, aliisque rebus huiusmodi; nã res vim, pondusque addunt verbis, atque orationi. Verba illius hæc sunt. ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ σεμναὶ μάλιστα μὲν αἱ περὶ θεῶν, ὡς περὶ θεῶν λεγόμεναι. Paulò post. δεύτεραι δὲ μετ' ἐκείνας σεμναὶ αἱ περὶ τῶν θείων ὡς ὄντων πραγμάτων: οἷον ὡρῶν φύσεως εἰ ἐξετάζοι τις ὅπως τι, καὶ καθ' ἃς αἰτίας γίνονται, καὶ τίνα τὴν παντὸς περιφοράν, καὶ φύσιν, ἢ καὶ ὅσα γῆς, ἢ θαλάττης, εἰ ζητοίη τις ὅπως γίνεται. ἢ σκηπτῶν φορᾶς. ἢ ὅλως τοιαῦτα. ταῦτα δὲ εἰ μὲν οὕτως ἐξετάζοιτο κατὰ τὰς αἰτίας, σεμνὸν μὲν, καὶ πολιτικὸν δύναται ποιεῖν τὸν λόγον. Sicuti igitur apud Oratores ex rebus ipsis conficitur σεμνὸς λόγος, ita quoque apud poëtas tragicos ex ipsis rebus horribilibus, & commiserabilibus, de quibus agitur in fabula, concitanda est commiseratio, & terror; non ex apparatu, aut alia quauis re, quæ sit præter fabulam, & actionem. Idem Hermogenes in libro περὶ μεθόδου δεινότητος, vbi docet, quid sit tragicè loqui, ostendit exemplo Homeri & Demosthenis; nihil aliud esse tragicè loqui, quàm de rebus flebilibus, ac commiserabilibus, verbis quoque cõmiserabilibus loqui; τὸ τραγικῶς λέγειν Ὅμηρος μὲν ἐδίδαξε; Δημοσθένης δὲ ἐμιμήσατο. ὅτι μὲν γὰρ τραγῳδός. καὶ πατὴρ τραγῳδίας Ὅμηρος, Πλάτων μαρτυρεῖ. Paulò post. πάσας πόλιας ἔπι πόρθησαν ἐν δυσὶν ἵπποι.

Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει
τέκνα δὲ τ' ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας.

Ibidem paulò post, de Demosthene. ταῦτα ποιεῖ καὶ Δημοσθένης, καὶ οὕτω τραγῳδεῖ. φανὰς ἀλώσεις ἰδόντας ὅλον ἐν ὀλίγοις ῥήμασι λέγων. ἦν ἰδεῖν οἰκίας κατεσκαμμένας: τείχη περιῃρημένα. χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ, γύναια δὲ καὶ παιδάρια. καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς. Locus verò hic, de quo loquitur Hermogenes, est in oratione Demosth. περὶ παραπρεσβείας. insignis planè, & admirabilis, in quo commiserationem excitare studet in animis Atheniensium recitans Phocensium calamitatem. Tota verò ratio mouendæ commiserationis est ducta ab ipsis rebus, quæ commiserabiles sunt. ideò dicitur ab Hermogene tragicè loqui. debent igitur eadem ratione etiam poëtæ tragici à rebus ipsis, ad eas verba commiserabilia

miſerabilia adaptantes, ducere commiſerationem non ab apparatu; aut ſcena, quæ horribilem aliquam præſeferat ſpeciem. Verba Ariſtotelis in contextu ſunt. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον. ideſt, hoc ipſum autem in rebus, quas continet fabula, eſt faciendum. Non diſsimili ratione dixit Hermogenes libro περὶ εὑρέσεως. σεμνὸς δὲ εἴη που ἂν καὶ τοῖς οὖσι, τί ἄλλο μᾶλλον ἂν εἴη ὁ λόγος, καὶ τὸ μὲν σεμνὸν τοῦ λόγου σεμνῶς οὐχ ἑρμηνεύεται ὑπὸ τῆς τοῦ ῥήτορος δυνάμεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς τοῦ πράγματος. Grauitas (inquit) & dignitas, ſi eſt, quid aliud eſt, quàm ipſe ſermo? & grauitas quidem, & dignitas non exprimitur à facundia, & vi Oratoris aptè, copioſéque loquentis; ſed potius ex neceſsitate rei ipſius; quia cum res grauis, ſeueraque ſit, neceſſariò cogit oratorem, vt de ea orationē, graue, ſeuerā, plenamque dignitatis habeat. Hæc ſi vera ſunt, ſicuti planè veriſsima videntur, pari ratione dicendū eſt in tragœdia, non facultate, & eloquentia poëtæ ſcribentis res flebiles fieri, ſed ex natura ipſa, quæ illarum eſt flebilis, ac commiſerabilis. Ad actionem igitur, & res, quas continet fabula reſpiciat neceſſe eſt poeta tragicus, atque ex iis concitet commiſerationem, & terrorem; non autem aliunde petat; nam niſi res commiſerabiles fuerint, fruſtra laborabit ſi voluerit commiſerationem ex apparatu deducere, res interim narrans, quæ alterius cuiuſdam naturæ ſint.

ποῖα οὖν δεινὰ, ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. ἀνάγκη δὲ ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος, οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες.

De rebus itaque contingentibus, quæ terrifici, quæ'ue miſerabilis ſpeciem allaturæ ſint, deinceps dicere aggrediamur. Neceſſe autem eſt huiuſmodi actiones vel amicorum inuicem, hoſtium, ſiue etiam neutrorum eſſe. Itaque ſi hoſtis hoſtem obtruncet, obtruncaturus'ue ſit, nequaquam miſerabile illud, præterquam necis ipſo affectu, aſſequetur: idque ſequetur, ſi inter neutros id accidat.

Poſtquàm Ariſtoteles declarauit ipſum τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ ἐλεεινὸν eſſe eliciēdū ex ipſis rebus, non ex apparatu. explicat, quales nam ſint eæ res, & perſonæ. quibus id effici poſſit; Ac primum perpendenda in contextu diligenter ſunt illa verba ποῖα δεινὰ, καὶ οἰκτρὰ; nō enim ſine cauſa δεινὰ dixit, nō autem ἐλεεινὰ. quamuis poſtea rurſus ea vtatur dictione aptè, vti oſtendemus. Ariſtoteles ipſe lib. II. Rhetoricorum; vbi loquitur de commiſeratione; ait ſolere nos commiſerari eos, quos cognoſcimus; rectè quidem, nam nullus commiſeratur eos, quos non cognoſcit; niſi φιλανθρώπως fortaſſe. Quòd ſi nobis aliqua affinitate, & conſanguinitate ſint coniuncti, eos, non dicet quiſpiam, nos commiſerari. maior enim quædam hæc eſt animi perturbatio, quàm vt commiſeratio appellari debeat. Duobus igitur nominibus hæc diſtinguit Ariſtoteles; nam illa vocat commiſerabilia mala, quæ accidunt hominibus, quos cognoſcimus aliquatenus. hæc autē vocat δεινὰ, quæ accidunt conſanguineis. Verba Ariſtotelis ſunt hæc. ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητος. περὶ δὲ τούτους ὥσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας ἔχουσι. Exemplum eſto. ſi quis filium ſuum videat duci ad cædem; aut vnco dilacerari; non quidem illum commiſerari propriè dici poterit; nam maiore quadam affici illum neceſſe eſt perturbatione; id quod Amaſidi contigiſſe olim narrat Ariſtoteles eodem loco. & nos ſuperius, alia de cauſa retulimus, neque enim (tanta erat vis doloris) illacrymatus eſt, cum tamen idem commiſeratus amicum inopem, ſtipemque petentem, vt mēdici, & proſeuchæ ſolent, lacrymas ſtatim effuderit. reddens huius rei rationē Ariſtoteles ait lib. Rhet. II. τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινὸν, ἐκεῖνο δὲ δεινόν. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου. καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. tantā igitur habet vim τὸ δεινὸν, vt pellat, trudatque τὸν ἔλεον. Cum igitur Ariſtoteles paulò poſt in hoc contextu poëtices, explicet ad tragœdiam apta eſſe ea mala, quæ accidunt & oriuntur inter conſanguineos. Ideò

Propoſuit ſe locuturum de iis, quæ δεινὰ vocantur, nunc ſic appellantur, non autẽ ἐλεεινά. Sed obiiciat ſe quiſpiam Ariſtoteli hoc loco, dicatque illum non conſentanea loqui. Dixit enim ante ſæpè dicetque poſtea, proprium eſſe tragœdiæ concitare commiſeratione͂, cur igitur nunc non loquitur περὶ ἐλεεινῶν ſed περὶ δεινῶν; quæ duo, cũ ſimul eſſe non poſsint, repugnantia, atque contraria videntur eſſe. nam τὸ δεινὸν eſt (vt ait) ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου. Reſpondeo Ariſtotelem non loqui repugnantia. nam idem dici, diuerſa ratione, poteſt, & δεινόν. & ἐλεεινόν. quod apertiſsimè probo. diligenterque velim ab omnibus cõſiderari, vt intelligant quàm ingenioſè omnia protulerit Ariſtoteles, quàmque hæc bellè conueniant illis, quæ ab eo tradita ſunt lib. I I. Rhetoricorum. Cædes filiorum, ac dilaceratio, aliaque huiuſmodi patri dicantur accidere non quidẽ ἐλεεινά, ſed δεινά. Eadem verò dici poterunt accidere amicis, qui illos cognoſcebant de facie; ἐλεεινά. Si igitur ad conſanguineos conſanguineorũ mala referas, rationeque ipſorum conſideres; ſunt δεινὰ hoc eſt, grauia, atrociaque vocanda. ſi autem ad amicos, qui illos tantũmodo norint referas, vocabuntur eadem tunc ἐλεεινά, hoc eſt commiſerabilia. Cum igitur Ariſtoteles pollicetur hoc loco ſi locuturum περὶ δεινῶν. reſpexit ad cõſanguineos: primum enim ea inter conſanguineos mala oriuntur; mox incurrunt in oculos amicorum, qui commiſeratione mouentur; & vocantur ratione ipſorũ ἐλεεινά. àtque hoc modo aliquando, commiſerabilia, non atrocia, dicit ſpectare ad tragœdiã. multoque crebrius vſurpat eam appellationem, quia ferè ſemper reſpicit ad auditores, & ſpectatores; nunc verò reſpexit ad ipſorum naturam & ortum. nam primũ exiſtunt, & oriuntur δεινὰ inter conſanguineos; mox aliis, qui ipſos cognoſcũt, oblata amicis fiũt ἐλεεινά. oportet autem ipſum poëtam primum noſſe illud, quàm hoc; nam hoc ex illo pendet; aptè igitur volens declarare commiſerabilia, prius conſiderat τὰ δεινά, ab ipſo enim ortu inter ignotos ita vocari incipiunt, vt antè diximus. mox ad alios relata, dicuntur ἐλεεινά. Hinc magno artificio Demoſthenes in oratione περὶ παραπρεσ. loquens de calamitate Phocenſium, ait. θέαμα δεινόν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, καὶ ἐλεεινόν. ὅτε γὰρ νῦν ἐπορευόμεθα εἰς δελφοὺς ἐξ ἀνάγκης ἦν ὁρᾶν ἡμῖν πάντα ταῦτα. hoc eſt. Spectaculum atrox, & cõmiſerabile; vtrunque enim protulit, & δεινόν, et ἐλεεινόν, quoniã mala quę acciderãt Phocenſibus ratione ipſorũ, qui inter ſe cõſanguinei erãt, vocari poterãt δεινά. ratione aũt Athenienſiũ, qui ipſis erant amici, ἐλεεινά. vel etiã propter ipſos Athenienſes δεινά. nã ea ratione voluit Demoſthenes, ſignificare, magnã coniunctionem animorum, quæ erat inter Athenienſes, & Phocenſes, quaſi conſanguinei forent. Hermogenes, vbi loquitur περὶ δεινότητος. ſatis declarat, quomodo veteres protulerint hanc dictione͂, his verbis. εἰ δὲ ἴσως ἡμῖν περὶ τοῦ ὀνόματος δοκεῖ τι, δεινὸν εἶναι λέγειν ῥήτορα τὸν φοβερόν, ἢ μέγαν, ἢ ἰσχυρόν, ἢ πάντα ταῦτα, τοὔνομα γὰρ τὸ τῆς δεινότητος οἶδα μὲν τιθέντας τοὺς ἀρχαίους ἐπὶ τούτων. His declaratis; redeo ad Ariſtotelis contextum. Enumeratione colligit Ariſtoteles, quot ſint hominũ genera, inter quos oriri poſsint facta δεινά. ſeu atrocia; atque enumeratio cum ſit triplex, eam retinet partẽ, quæ videtur ad rem, de qua agit, ſpectare. Atrocia, vtpotè cædes, fiũt aut inter inimicos. aut inter amicos. aut inter neutros. Si inter inimicos, nulla poteſt eſſe commiſeratio, præterquàm ex ipſa re. quod poſtea explicabimus. ſi inter neutros, qui ſcilicet ſe ipſos mutuò nõ cognoſcant; nulla commiſeratio exiſtet. Ergo inter amicos hæc ſi fiant, ad tragœdiam pertinent, neutros μηδετέρους vocat Ariſtoteles. Cicero lib. I I. de Diuinatione. vidẽdum verò quid bonum, quid malum; quid neutrum. Sic enim vocat, quod eſt neque bonũ, neque malum. de qua re nos ſuperius copioſè ſatis diximus. ſic idem Cic. Anguem appellauit neutrum, ideſt neque marem, neque fœminã. hanc veteres nõnulli Philoſophi, quod docet in Academicis quęſtionibus Cic. vocabant ἀδιαφορίαν. Medium igitur collocatur inter inimicũ, & amicum, per negationem NEVTER. Ariſtoteles libro Ethicorum quarto; vbi conatur ſtatuere medium inter ἄρεσκον. & δύσκολον, ſeu δύσεριν. planè neutrum, qualem hoc loco effingit, mihi videtur ſignificare, his verbis. οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐδὲν ἀντιτείνοντες. οἱ δ' ἐξ ἐναντίας τούτοις πρὸς πάντα ἀντιτείνοντες, καὶ τοῦ λυπεῖν οὐδ' ὁτιοῦν φροντίζοντες, δύσκολοι, καὶ δυσέριδες καλοῦνται. ἡ δὲ μέση τούτων ἕξις ἐπαινετή. ὄνομα δ' οὐκ ἀποδέδοται αὐτῇ τι. ἔοικε δὲ μάλιστα φιλίᾳ. διαφέρει δὲ τῆς φιλίας ὅτι ἄνευ πάθους ἐστί. καὶ τοῦ στέργειν οἷς ὁμιλεῖ.

» ὁμιλεῖ. ἔτι γὰρ τῷ φιλεῖν ἢ ἐχθαίρειν ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ. ἀλλὰ τῷ τοιοῦτος εἶναι, ὁμοίως γὰρ πρὸς
» ἀγνῶτας, καὶ γνωρίμους, καὶ συνήθεις, καὶ ἀσυνήθεις αὐτὸ ποιήσει, πλὴν καὶ ἐν ἑκάστοις ὡς ἁρμόζει. Hæc
verba ſiquis diligenter conſideret, videat bel le conuenire ei, de quo loquimur. ſed ta-
lem medium hominem ait Ariſtoteles carere nomine. Sunt quædam genera cõtrario
rum, quæ, quia habent medium nomine carens, videntur eſſe ex eo genere, quæ non
habẽt. Nos de hac re ſuperius ſatis multa. Ariſtoteles verò paulòpoſt lib. III. Ethi. ait
» ἀντικεῖσθαι δὲ φαίνεται τὰ ἄκρα ἑαυτοῖς διὰ τὸ ἀνώνυμον εἶναι τὸ μέσον. NEVTRVM igitur vocamus,
qui medius eſt inter amicum, & inimicum, quia vt ait Ariſtoteles, ὅτι οὐδὲν ἄνευ πάθους,
neque amat, neque odit. Nũc redeo ad primum enumerationis membrum, quod eſt,
» ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ. Si inimicus inimicum perimat; factum illud non modo
atrox, ſed etiam egregiũ exiſtimatur; fortitudiniſque laudem in ſe habet; vt Achilles,
qui Hectorem peremit. ita enim cõparatum eſt natura, vt omnes homines inimicos
perdere, ac proſternere cupiant. Adde quòd inimicitiis ortum dedit contumelia, aut
iniuria aliqua, quã vlciſci honorificũ eſſe omnes putant. hinc Ariſtoteles lib. Rhet. II.
» ait. ποιητικὰ δὲ ἔχθρας ὀργὴ, ἐπηρεασμὸς, διαβολή. ſciendum verò inter ſe differre ὀργὴν & ἔχ-
» θραν. nam ἔχθρα (vt ibidem ait Ariſtoteles) καὶ ἄνευ τοῦ πρὸς αὑτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολαμβάνωμεν εἶναι
» τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, οἷον Καλλίᾳ, ἢ Σωκράτει. Cum igitur inimici-
tiæ, & odium duplicem habeant vim. nam ſuſcipiuntur non modò in hunc, vel illum
hominem, vt potè Socratẽ, Philippum; ſed etiam in talem, vel talem, vt furem, latro-
nem, auarum. & aliquando in totam nationem, vt in Tauroſcythas, quos mactare ho-
mines audimus; aut in Paphlagonas, & Myſos, quos deſides, inerteſque eſſe ſcimus.
Preterea cum inimicitiæ ex ira oriantur, iraque in ſe iucunditatem quandam habeat,
propter vltionis appetitionem; nulla commiſeratio cieri poteſt; cum inimicus inimi-
cum perimit, vlciſcendi cauſa. id enim experti etiam nos aliquando ſcimus eſſe iucun
dum, propèque innatum hominibus. hinc Ariſtoteles lib. Rhetor. II. οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται
» τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν. οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὑτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ
» ἧττον. ibidẽ paulò poſt. καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι ἡδύ, οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν ἐστί, τὸ τυγχάνειν ἡδύ,
» οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνεπιτεύκτως μὴ τιμωρούμενοι, ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσι. Idem Ariſtote-
les lib. Politicorum. V. ait, contumeliæ partes eſſe plures, atque earum vnamquamque
iram concitare, quæ poſtea homines impellunt ad vlciſcendum. τῆς δ' ὕβρεως οὔσης πολυμε-
» ροῦς ἕκαστον αὐτῶν αἴτιον γίγνεται τῆς ὀργῆς, τῶν δ' ὀργιζομένων χεδὸν οἱ πλεῖστοι τιμωρίας χάριν ἐπιτίθεν-
» ται, ἀλλ' οὐχ ὑπεροχῆς, οἷον ἡ μὲν τῶν Πεισιστρατιδῶν διὰ τὸ προπηλακίσαι μὲν τὴν Ἁρμοδίου, ἀδελφὴν
» ἐπηρεάσαι δὲ Ἁρμόδιον. Idem paulò poſt. iram, ait, eſſe odii particulam quandam eſſeq. inter-
» dum iræ vim maiorem, quàm odii. Verba ſunt hæc. μόριον δὲ τι τοῦ μίσους καὶ τὴν ὀργὴν δεῖ τιθέ-
» ναι, τρόπον γάρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γίνεται πράξεων, πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μίσους. συντονώ-
» τερον γὰρ ἐπιτίθενται, διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι λογισμῷ τὸ πάθος. Cũ igitur talis natura inimicitiarũ,
inimicorũque ſit, vt ſibi mutuò cædẽ inferãt, cõmiſeratio nulla oriri poterit. Orietur
fortaſſe cõmotio quædam animi (vt inquit Ariſtoteles in contextu) κατ' αὐτὸ τὸ πάθος.
quatenus homines ſunt; homines enim natura mirabili quadam ſocietate, ac lege
συμπαθείας cõiuncti inter ſe ſunt. Affectio autẽ hæc, vt antè diximus, φιλανθρωπία voca
tur; de qua Ariſtoteles. lib. VIII. Ethicorum, cum loquitur, ait. φύσει τ' ἐνυπάρχειν ἔοικε
» πρὸς τὸ γεγεννημένον τῷ γεννήσαντι, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀρνίθοις, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις
» τῶν ζώων, καὶ τοῖς ὁμοεθνέσι πρὸς ἄλληλα, καὶ μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις, ὅθεν τοὺς φιλανθρώπους ἐπαινοῦμεν.
» ἴδοι δ' ἄν τις, καὶ ἐν ταῖς πλάναις ὡς οἰκεῖον ἅπας ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ φίλον. Notanda verò etiã
illa verba in cõtextu. οὔτε ποιῶν, οὔτε μέλλων. nam ſententia eſt Ariſtotelis hæc. inimicus,
neque patrans cædẽ, neque patraturus, hoc eſt, ita affectus; vt patrare omninò velit,
ſi poſsit. commiſerationem ciere poteſt. quale autem hoc ſit declarabimus paulò poſt
apertius. Multò minus, hoc poſſunt efficere οἱ μηδετέρως ἔχοντες. quia ſeipſos non co-
gnoſcunt; ergo duæ partes enumerationis iam excluduntur, ac reiiciuntur tanquàm
parum aptæ ad tragœdiam.

» Ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη, οἷον, ἢ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα,
» ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ, ἢ μέλλῃ, ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο δρᾷ, ταῦτα ζητητέον.

» Perturbationes verò ipsæ, quando euenerint inter necessarios, ve-
» luti si frater fratrem, filius patrem, mater filium, filius matrem vel ne-
» cet, vel necaturus sit, aut etiam tale quid facinus patret, patraturus'ue
» sit, captandæ sunt.

Relinquitur igitur vnum tantum genus actionum, & personarum aptum ad tragœdiam, quod continet ea, quæ accidunt, atrocia inter amicos, nam hæc plurimum in se habent cōmiserationis. Verùm obiiciat se aliquis fortasse hoc loco Aristoteli, dicatque, ipsum repugnantia loqui; dixit enim antè, ea, quæ accidunt inter inimicos; neque atrocia esse, neque commiserabilia; Nunc verò ait; si accidant inter amicos; esse atrocia, & commiseratione digna; exemplum est, Orestis, qui peremit Clytemnestram matrem: & Alcmæonis, qui Eriphylen. At patet hos cum patrata fuit cædes, non fuisse amicos, sed inimicos, alioqui patrari non potuisset, nisi odio impulsus ille patrasset. quomodo igitur atrocia hæc accidere ait Aristoteles inter amicos? Respondeo, dupli ci modo id fieri posse, neque repugnātia loqui Aristotelem. nam atrocia accidunt inter amicos ignorantes id ita sese habere, quod tamen paulò post detectum scelus factumque atrox esse apparet, vt in Oedipode, qui imprudens patrem peremit; & cum Iocaste matre concubuit postquam enim rescivit, atque agnouit, factum vtrumque nefarium, atque atrox visum est. Altero modo atrocia fiunt inter amicos; cum orta in eos simultate, exulceratisque odio animis, propter iniuriam illatam; amicitia, coniunctioque non modo dirimitur, sed etiam mutatur in contrarium; Exemplum Alcmæonis esto, qui prius matrem quidem singulari pietate complectebatur; mox cum illa patrem Amphiaraum peremisset; irritatus ea iniuria Alcmæon matrem odisse cœpit, atque eo odio adductus vlcisci patris mortem cupiens; peremit. Cædes igitur hæc ab inimicis, nō ab amicis fit. Sed rursus dicat aliquis, si ab inimicis in inimicos hæc proueniunt, quomodo cōmiserationem excitabunt, aut quomodo atrocia videri poterunt? respondeo vtrumque in his inesse propter consanguinitatem, cuius ius, cum maximū sanctissimumq. sit à natura ipsa sancitum inter homines, nefas videtur esse violare; Quòd si quando contingit vt violetur, atrox videtur factum, atq. legibus naturæ repugnare. Eorum igitur calamitatem, qui odio aliquo impulsi, cōiunctionem consanguinitatis derimunt; contemptoque omni iure naturali, se ipsos perimunt; nō commiseramur modo, sed & cædem intuentes illorum inhorrescimus, quòd non sine Deorū ira talia patrari posse existimamus; qui homines improbos vlcisci pro sua æquitate dum volunt; efficiunt sæpe, vt præteritorum scelerum, quæ ab auis, proauisque fuerint admissa; nepotes pœnas luant; atque furore exagitati seipsos perimant. Hinc Horatius, de Romanis libro tertio Odarum ait.

» Delicta maiorum immeritus lues
» Romane.

Et Idem paulò post in Epodis.

» Sic est, acerba fata Romanos agunt.
» Scelusque fraternæ necis,
» Vt immerentis fluxit in terram Remi,
» Sacer nepotibus cruor.

Huiusmodi igitur facta atrocia, ob hanc causam hominum animis iniiciunt terrorem. Et atrocia quidem sunt (vt antè diximus) ipsis consanguineis inter se, reliquis verò qui ipsos norunt de facie, atque amicitiæ aliquo vinculo cum illis coniuncti sunt; commiserabilia, & horribilia; omnes enim homines (ut inquit Aristoteles lib. Rhet.
» secūdo) ἐλεοῦσι τοὺς γνωρίμους. nam si fuerint σφόδρα ἐγγύς (proferam illius verba) οἰκειότατοι tunc erunt δεινὰ, non ἐλεεινά. Verùm de hac re satis multa superius à nobis dicta sunt, Nunc alia quædam explicanda, quæ sunt in contextu; Ac primùm quidem sciendum,
» cùm Aristoteles dixit ἐν ταῖς φιλίαις. non amicitia, quæ vulgò conglutinari inter homines solent mutua collocutione, & consuetudine; sed affinitatem, cognationem, consangui-

ſanguinitatemq́ue intellexiſſe eorum, qui inter ſe arctiore quodam vinculo natura cõiuncti ſunt. Satis verò patet hoc, libro octauo Ethicorũ, vbi varia amicitiarum genera enumerans Ariſt. hanc quoq. ſanguinis generiſque coniunctionem φιλίαν vocat, his verbis. ἕτερον δ᾽ ἐστὶ φιλίας εἶδος τὸ καθ᾽ ὑπεροχὴν, οἷον πατρὶ πρὸς υἱὸν, καὶ ὅλως πρεσβυτέρῳ πρὸς νεώτερον, ἀνδρί τε πρὸς γυναῖκα, καὶ παντὶ ἄρχοντι πρὸς ἀρχόμενον. διαφέρουσι δ᾽ αὗται καὶ ἀλλήλων, οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἄρχουσι πρὸς ἀρχομένους. ἀλλ᾽ οὐδὲ πατρὶ πρὸς υἱὸν, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, οὐδ᾽ ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα ἑτέρα γὰρ ἑκάστῳ τούτων ἀρετὴ, καὶ τὸ ἔργον: ἕτερα δὲ καὶ δι᾽ ἃ φιλοῦσι. ἕτεραι δὲ καὶ φιλήσεις, καὶ φιλίαι. Amicitiam in his verbis vocat κατ᾽ ὑπεροχὴν coniunctionem, conſanguinitatem filiorum cum patre, & patris cum filiis, viri cum vxore. et vxoris cum viro. differunt autem ſingulæ hæ inter ſe cognationes, & coniunctiones, ſeu (ſi malis vti verbo Ariſtotelis Græco) φιλίαι, quia diuerſis è cauſis oriuntur; diuerſaque eſt ſingularum vis; Non fuerit autem alienum à poetica facultate, ſi diligentius; ex Ariſtotelis præſcripto, harum vnumquodque genus ſingillatim cõſiderauerimus, facilius enim intelligemus, quomodo hæ ad tragœdiam adaptari poſſint. Omnis quidem φιλία συγγενικὴ (ſic enim etiã vocat Ariſto. à cæteris diſtinguens) varia eſt; ſed tota pendet ex ea, quæ πατρικὴ φιλία dicitur, hoc eſt paterna conſanguinitas. Parentes igitur liberos amant tanquam partem quandam ſuimet ipſorum, & rem, quæ ex ipſis extiterit. Liberi autem parentes amant, tanquã ii, qui ſe agnoſcunt, ac ſentiunt illorum eſſe partem quandam; aut quiddam, quod ab ipſis extiterit. Magis autẽ & prius liberos ſuos diligunt ipſi parentes, quàm liberi ſuos parentes. magis quidem, quia maior coniunctionis cauſa eſt, quæ prouenit ab aliquo erga aliquem, nam inde principium veluti quoddam ducit; indeq. vincula exiſtunt, quibus alterum ipſi adiungitur; maximè enim agnatum eſt aliquis ei, ex quo pendet, & ortum eſt, verba Ariſtotelis libro octauo Ethicorum ſunt, τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ οἰκεῖον τῷ ἀφ᾽ οὗ. Prius autem incipiunt parentes diligere liberos, quam liberi parentes, quia prius intelligunt illos ex ſe procreatos, quam hi ſe ex illis. Paulatim enim liberi incipiunt, progrediente ætate, parentes ſuos internoſcere. hinc matres, fit, vt magis liberos ament, quia ex ipſis primũ procreantur exeuntque in lucem, ipſæque prius internoſcere liberos ſuos incipiunt. Fratres verò ſeſe mutuo amant, quia ex iiſdem ſe procreatos intelligunt, ideò dicere ſolemus ταὐτὸν αἷμα (inquit Ariſtoteles) καὶ ῥίζαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. hinc Horatius, ad Piſones ſcribens ait.

Vos ò Pompilius ſanguis.

Et Vergilius libro ſexto quamuis ad nepotem referat, eſt enim à proauo, ſeu authore gentis Anchiſæ prolatum.

Proiice tela manu ſanguis meus.

Sophocles ſæpe ὁμαίμονας fratres vocat eadem ratione. Augetur fraternus amor, educatione, quæ ſimul fit, & æquali ætate, nam, vt eſt in vetere adagio. ἧλιξ ἥλικα. proferam autem ipſius Ariſtotelis verba; nam loquens de fratribus, φιλίαν vocat ipſorum coniunctionem, his verbis. μέγα δὲ πρὸς φιλίαν καὶ τὸ σύντροφον καὶ τὸ καθ᾽ ἡλικίαν. διὸ ἡ ἀδελφικὴ τῇ ἑταιρικῇ ὁμοιοῦται. Patrueles autem ſororum, fratrumque filii: priuigni, vitrici, nouercæ, aliique id genus, vt propius, longius'ue à primo coniunctionis genere abfuerint, ita etiam minus, magiſue amant, habet autem fratrum (ait Ariſtoteles ibidem) φιλία τὸ ἡδὺ καὶ τὸ χρήσιμον. Rurſus inter vxorem, & maritum φιλία videtur eſſe ſecundum naturam; nam homo animal eſt πολιτικὸν, καὶ συνδυαστικὸν, coniunctioniſque, & ſocietatis appetentiſſimus. præterea liberorum procreatio arctiore quodam vinculo, maritũ vxoremque coniungit, ſunt enim liberi veluti pignora quædam mutuæ fidei, & ſocietatis; cõmuniſque conuictus. Hæc ego recenſere volui, tùm vt oſtenderem Ariſtotelẽ, φίλους conſanguineos, & agnatos ſeu affines vocare, φιλίαν verò ipſam affinitatem & conſanguinitatẽ; tùm vt vnuſquiſq. perſpiceret, quantopere hæc poëtis ſcripturis tragœdiam vtilia ſint; noſſe enim illos exactè oportet ortũ, naturamq. omnis affinitatis; & cõſanguinitatis quid ex quaq. proueniat, quid huius, quid illius propriũ; quàm arcta hęc ſit, quã illa arctior; qua re quælibet ipſarũ innitatur; quale ſit officiũ huius erga illũ quale alterius erga alterum, Nam qui hæc non internoſcit, ac diiudicat; non ſatis apt. mihi

videtur argumenta tragica tractaturus,aut veterum poëtarũ fabulas,quæ extant,dicaturus,nã si Euripidẽ legas,aut Sophoc. Iphigenia sese tibi offert, quæ exprimitur qualis sit erga Orestẽ fratrem,qualis Orestes erga illã. Qualis Clytemnestra erga Electrã,qualis Electra erga Agamemnonem patrẽ. Antigone erga Polynicen fratrẽ mortuũ; Admetus erga Alcestin,Medea erga Iasonẽ;ac ne singula cõnumerẽ (nõ est enim necesse) planè omnia,quæ in tragœdiis insunt,ex his fontibus manarunt; sunt igitur etiã,atque etiã diligenter consideranda exempla, quæ affert Aristo.in contextu poë-

» tices;his verbis. οἷον ἢ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα. ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ. Signi-

» ficauit enim φιλίαν ἀδελφικὴν (vtar enim appellationibus,quibus vtitur ipse Aristoteles

» libro octauo Ethicorum) καὶ φιλίαν πατρικήν. aliasquoqne expresserunt tragici poëtæ, vt

» Euripides in Alcestide τὴν ξενικὴν,in persona Herculis, erga Admetũ. Idem in Iphige-

» nia τὴν ἑταιρικὴν.in persona Pyladæ erga Oresten. τὴν βασιλικὴν expresit Sophocles in Oedipode Tyranno erga Thebanos,sub initium tragœdiæ ipsius. Verum vt redeam

» ad Aristotelis contextum, non temere addidit. ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτον τι ἄλλο δρᾷ. Nam tragœdiæ non semper patrantes facinus aliquod, sed patraturos aliquando solùm faciunt homines;cum tamen non patrent postea,quale exemplum peti potest ex Iphigenia. Et quoniam non semper de cæde agitur in tragœdiis, verum etiam de aliis nefariis

» rebus,ideo additum est. ἢ τοιοῦτον τι ἄλλο δρᾷ. Quòd siquis quærat exempla rerum atrocium,quæ accidunt inter filium,& patrem. Esto exemplum Oedipodis, qui peremit Laium,quamuis imprudens; nam qui volens peremerit, vix vspiam legitur in Tragœdiis:quamuis matrem quoque perimere per se nefarium est. Sed si addas, vlciscendi patris causã,iam nõ videtur nefarium,sed fortasse æquum. Aristoteles libro secundo Rhetoricorum,vbi de locis Enthymematum agit, hoc dicit esse ἐκ διαιρέσεως, his

» verbis. ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου. ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι. δίκαιον ἐστιν, εἰ τις ἂν κτείνῃ πόσιν, ἀποθνήσ-

» κειν ταύτην, καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν. οὐκοῦν ταῦτα καὶ πέπρακται. συντεθέντα γὰρ ἴσως, οὐκ ἔτι δί-

» καιον. nam perimere eam,quæ maritum occidit; iustum est. Si ita seiunctum proferas; filium autem perimere matrem, vlciscendi patris causa,non est fortasse æquum, si ita coniunctim proferas. cœdis inter matrem & filium exemplum est in Electra Euripidis, & Sophoclis;nam Orestes Clytemnestram perimit. cædis rursus filiorum à matre patratæ,exemplum est in Medea Euripidis.

» Τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. λέγω δὲ, οἷον, τὴν Κλυταιμνήστραν

» ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου, καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος. αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν

» δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς. τὸ δὲ καλῶς, τί λέγομεν, εἴπωμεν σαφέστερον.

» Proinde receptas fabulas mutare non licet:verbi gratia. Clytemne

» stram ab Oreste extinctam, Eriphylen ad Alcmæone:quas sanè inue

» nire,atque susceptis iam rectè vti oportet. Id autem,quod diximus re-

» ctè,exactius declarandum.

Consequitur præceptum pulcherrimum. non oportere in fabulis tragicis immutari euenta;sed eodem modo esse narranda,quo semel narrata fuerunt. exempla sunt hæc. Clytemnestra ab Oreste filio interfecta fuit. Eriphyle ab Alcmeone ibidem filio. qui secus narrare voluerit, aut non vlciscendi, patris causa vtrunque matrem peremisse

» aut non peremisse ipsos,sed alios misisse,qui perimerent, grauissimè peccabit,nam Fabularum,actionumque tragicarum constitutiones, quæ semel receptæ sunt;nõ debẽt immutari. de hac etiam Horatius ad Pisones scribens,ait.

Siquid inexpertum scenæ committis,& audes
Personam formare nouam,seruetur ad imum
Qualis ab incepto processerit,& sibi constet.
Difficile est propriè communia dicere. Tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus.
Quàm si proferres ignota,indictaque primus.

Notan-

Notandũ verò quàm ingeniosè exempla illa protulerit Arist.in cõtextu.Sic.οἷον τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου, καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος. hæc enim pauca verba euentũ tantũmodo ipsum rei cõplectuntur; actionemque exprimunt. satis enim per hoc ostendit eã nõ esse immutandam;sed semper eodẽ euentu esse cõstituendã. Reliqua,quæ circa actionẽ euẽtumq; ipsius,si eo narres modo,quo alter narrauit, aut aliquantò secius;nihil refert.imò prologũ, episodia, exodũ, choricũque immutate licet pro arbitratu.si enim non liceret; nõ posset eiusdem actionis Fabula scribi à duobus poëtis,aut pluribus etiam,id quod factum tamen artificiosè ea ratione videmus, qua dixi. Esto igitur euentum rei semper idem. actioque non immutetur vnquàm. reliqua,vt libuerit scribenti,immutentur,quę circa actionẽ versantur extrinsecus sumpta.Verùm de hac re satis.nam superius aliquantò copiosius diximus. Adnotanda verba,quæ sequũtur.αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς.hæc ita vertit Paccius.quas sanè inuenire,atque susceptis iam rectè vti oportet. Verũ tu aptius apertiusque ita vertas.Ipsum aũt inuenire oportet et iã receptis rectè vti. Videtur.n.innuere Arist.fabulas aut esse nouas,nuperque inuẽtas.aut antè vsitatas, pertractatasque ab aliis. Si nouæ fuerint;licet poëtæ eas pro arbitratu confingere,et constituere vt vt voluerit.Si vsitatæ ab alis,rectè iis vtatur oportet.et quoniã in cõtextu dictũ erat καλῶς, declarat apertius(sicuti sæpè solet)quid sibi velit per eã dictionẽ.nã magnã habet vim. RECTÈ is poëta vtitur fabulis,qui nihil inducit factũ,preter id,quod tragicũ videri posit.Quatenus verò illa inuenire poëtã oportere dixit Aristoteles, his aũt rectè vti; non dissimili ratione locutus est libro primo Rhetor.vbi agit de artificialibus,& inartificialibus argumentationibus.Postquàm enim vtranque qualia sint declarauit, addit hæc verba,ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρῆσθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν. Artificialia enim argumenta ipse orator inuenit, inartificialia verò nõ inuenit quidem,quia suppeditant aliunde, sed vtitur tantùm,atque in eo multum operæ ponit, vt artificiosè, rectéque vtatur. idem igitur faciendũ poëtæ in iam receptis vsitatisque fabulis. Hermogenes in libro περὶ γοργότητος.vbi agit περὶ δεινότητος.eadẽ ferè ratione locutus videtur, cũ ait.ἐπὶ λόγου τι, ὅπερ ἐστὶν τὰ πᾶσι τοῖς πεφυκόσι σῶμα λόγου ποιεῖν χρῆσθαι δυνάσθαι δεινότης, καὶ κατὰ καιρόν. ὥσπερ γὰρ δεινὸς χρῆσθαι πράγμασι λέγεται δεινότης. ὁ εἰς δέον τοῖς παραπεσοῦσι πράγμασι χρώμενος. οἷον ὕλῃ ἐστὶ τῇ ὥσπερ τέχνης αὐτῷ. καὶ δεινὸς στρατηγὸς ὁ τοῖς ὑπὸ τὴν στρατηγείαν πράγμασιν εἰδὼς εἰς δέον χρῆσθαι. οὕτω καὶ ῥήτωρ ἂν εἴη δεινὸς ὁ τοῖς τῇ ῥητορικῇ πράγμασι, καὶ ταῖς ὕλαις αὐτῆς εἰς δέον χρώμενος. Eodem igitur modo dixit Aristoteles debere poëtam χρῆσθαι καλῶς fabulis Sed idem Hermogenes de eadẽ re loquens adhuc apertius ait καὶ αὐτῇ τῇ χρῆσθαι δεινότης, καὶ τέχνη, τοῖς εἴδεσι τοῦ λόγου γινώσκοντά τι, ὡς δεῖ χρῆσθαι, καὶ δυνάμενον, duo enim requiruntur,vt & aliquis norit rectè vti; & possit etiam vti. quæ, quamuis ab Hermogene de oratore dicantur,possunt aptè tamen referri quoque ad poëtam.

Ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας καὶ γινώσκοντας καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν.

Fit enim interdum sic ipsa actio,quod antiqui obseruabant, perinde ac ab scientibus,& agnoscentibus, vt Euripides fecit: qui filios necantem Medeam induxit.

Vt doceat Aristoteles, quomodo receptis iam fabulis poëta rectè vti posit:facta tragica,per enumerationem colligit, quot sint,& qualia.Sunt autem modi horum quatuor, quos ego summatim colligo, subiicioque omnes oculis simul,mox singillatim declaro. Aliquis aut patrat scelus, aut patraturus est. Si patrat, aut sciens, & cognoscens:aut ignorans, & imprudens: sed mox agniturus. Si patraturus; aut imprudens, aut sciens.Si imprudens,non perficit tamen,quia,agnitione facta,desistit ab eo,quod erat aggressus.Si sciens,aliquando tamen non conficit,quia non potest,etiam si conficere optat. Quatuor hi sunt modi actionum tragicarum, neque sanè plures his excogitari possunt. Primus modus est, qui primum vsitatus fuit apud veteres poëtas,si-

O

ne vlla agnitione & peripetia; explicabant enim illi factum aliquod atrox, & cædē; satisque se putabant artificiosè ea ratione tragœdiam scripsisse. hic autem modus erat, vt exprimerent aliquem scientem alterum, vltionis gratia, perimere. Rudis sanè, simplexque modus, qui in actione ipsa nihil habet artificij; nulloque eget ingenio aut industria poëtæ constitutio illius, vt apta appareat. sed tragicus tamen, quia continet τὰ δεινὰ, & ἐλεεινὰ. eo, quo antè diximus, modo. exemplum affert Aristoteles ex Euripidis Medea. illa enim sciens dilacerat liberos, vt dolorem, luctumque afferat Iasoni eius vlciscendi causa; Crudele planè factum, atrox, & cōmiserabile. Quòd autem sciens satis patet. lepidè verò, & artificiosè hæsitantē illam, et ambigentem, priusquàm perimeret filios; facit Euripides.

αἰαῖ τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται
γυναῖκες. ὄμμα φαιδρὸν ὡς εἶδον τέκνων
οὐκ ἂν δυναίμην. χαιρέτω βουλεύματα
τὰ πρόσθεν ἄξω παῖδας ἐκ γαίας ἐμούς.
τί δεῖ με πατέρα τῶνδε τοῖς τούτων κακοῖς
λυποῦσαν, αὐτὴν δὶς τόσα κτᾶσθαι κακά;
οὐ δῆτ' ἔγωγε. χαιρέτω βουλεύματα.
καί τοι τί πάσχω; βούλομαι γέλωτ' ὀφλεῖν,
ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς ἐμοὺς ἀζημίους;
τολμητέον τάδε. Et quæ sequuntur.

Nec verò temerè Aristoteles Euripidis ex Medea attulit in primis exemplum. Nam cum ante dixisset oportere poëtam fabulis iam receptis rectè vti, velletque declarare, quomodo posset aliquis iis rectè vti; modos omnes enumerare est aggressus actionū tragicarum: & de primo cum loqueretur modo, Medeæ ex Euripide protulit exemplum, quia satis constat, suadentibus Corinthiis, (id quod antè quoque à me dictum fuit) Euripidem talem confinxisse fabulam; cum res secus accidisset, præter omnem historiæ fidem. Sed appono ipsius Aeliani verba; quæ sunt libro. v. sub finem. λέγει τις λόγος τὴν φήμην τὴν κατὰ τῆς Μηδείας ψευδῆ εἶναι, μὴ γὰρ αὐτὴν ἀποκτεῖναι τὰ τέκνα, ἀλλὰ Κορινθίους. τὸ δὲ μυθολόγημα τοῦτο ὑπὲρ τ' πολλ ἴσως ἤδη τὸ δρᾶμα Εὐριπίδην φασὶ διαπλάσαι δεηθέντων Κορινθίων, καὶ ἐπικρατῆσαι τοῦ ἀληθοῦς τὸ ψευδὸς διὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ ἀρετήν. ὑπὲρ δὲ τοῦ τολμήματος φασὶ τῶν παίδων μέχρι τοῦ νῦν ἐναγίζουσι τοῖς παισὶ Κορίνθιοι, οἱονεὶ δασμὸν τούτοις ἀποδιδόντες. Iam verò cum Euripides Medeæ actionem ita primus constituerit, etiā si constat aliter sese habere, non licet alteri poëtæ alio quodam modo ipsam constituere. Sed est potius primo modo, quámuis falsus, confictusque ab Euripide præter veritatem sit, insistendū. Hac igitur planè de causa putarim Medeæ exemplum ab Aristotele prolatū, quia sciebat vir summus, qua ratione id fuisset totum ab Euripide confictum in illa actione cōstituenda, vt Corinthiis morem gereret. Idem Aristoteles lib. II. Rhetoricorū, sub finem de Medea loquens ait, vbi disserit de Enthymematū locis. ἄλλος τόπος τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι, οἷον ἡ Καρκίνου Μηδεία, οἱ μὲν κατηγοροῦσιν ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν. οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς. ἥμαρτε γάρ. ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων. ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε. τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα. εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησε. qui locus est diligenter considerandus, quia valde cōfirmat ea, quæ à nobis antè dicta fuerunt. Carcinus poëta tragicus scripsit olim tragœdiā, quæ inscribebatur Medea. Sed constitutio actionis in ea fabula longè fuit diuersa ab ea, quam scripsit Euripides. Videtur enim Carcinus fecisse Medeam, non perimentem quidem filios, sicuti facit Euripides; sed amandantem illos procul in naue impositos, vt incolumes essent; eandem postea perimere cupientem ipsum Iasonem maritum, à quo fuerat deserta, & eiecta. Cum igitur accusaretur Medea, quòd filios peremisset (nusquam enim visebātur, indeque coniectura omnis, atque suspicio oriebatur) respondit illa, se quidem liberos non peremisse, sed in aliam regionem amādasse; se verò affirmauit Iasonem ipsum peremisse voluisse, si potuisset, rationemque vtriusque facti attulit; inquit enim, nisi peremisset Iasonem, se reprehensione dignam fore etiam si filios peremisset. Licet, opinor, vnicuique perspicere, quàm diuersa ratione actionem Medeæ constituerit Car-

cinus, ab Euripide. hic enim (quod antè dixi) dum obsequi vellet Corinthiis, rem secus narrauit; Carcinus autem fidem historiæ; veritatemque facti secutus; aliter fabulam scripsit; Quod si quis roget, cum diuerso modo à duobus poëtis actio huiusmodi fuerit constituta; utram potius sequi debeamus, respondeo, eam pro recepta habendam esse, quæ prius fuerit constituta, quàmuis falsa sit. & altera vera; nimirũ enim magnam habent vim fabulæ semel receptæ, neque facilè possunt immutari.

Ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινὸν, εἶθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Ζοφοκλέους Οἰδίπους, τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος· ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον, ὁ Ἀλκμαίωνος Ἀστυδάμας, ἢ ὁ Τηλέγονος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ.

Fit etiam ab ignorantibus quidẽ vim facinoris, agnituris verò mox necessitudinẽ: qualis Sophocleus est Oedipus. id quod omnino est extra tragœdiam: in tragœdia verò ipsa vt Alcmæonẽ Astydamas, Telegonus'ue in Vlysse vulnerato.

Secundus modus est, cum aliquis imprudens patrat graue aliquod, atque atrox facinus, postea autem agnoscit atrocitatem facti, ex amicitia, & propinquitate quam simul etiam agnoscit; cum ante ignoraret, nam factum quidem id à se sciebat, sed atrox non videbatur, quia ignorabat esse amicum, ac propinquum sibi consanguinitate, quẽ peremit, aut in quem scelus aliquod patranit; qualecunque sit, modo nefarium appareat. Vtitur rursus hoc loco Aristoteles ea dictione, cum ait, ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν, intelligitque consanguinitatem, & cognationem. Exemplum verò affertur Oedipodis Sophoclei, nam Oedipus patrem Laium imprudens peremit; cumque Iocaste matre concubuit, & multo post vtrumque agnouit se patrasse. Adnotandum diligenter in hoc secundo modo, ea, quæ patrantur ab ignaris, et agnoscuntur postea; aut agnosci post multum temporis in ipso dramate, aut patrari in tragœdia, mox in eadem statim agnosci, Exemplum prioris est in Oedipode Sophoclis, nam patrata quæ fuerunt ab illo, non patrantur in ipso dramate, sed antea cũ fuissent patrata, eorum agnitio fit in dramate. Antequàm enim regnum Thebanæ vrbis obtineret Oedipus, soluto sphingis ænigmate, Laium patrem peremerat; mox regno potitus vxorem duxit Iocasten matrem, ex eaque liberos suscepit; multosque annos post agnouit vtrumque, hæc verò agnitio cadit in ipsum Drama. Fuit quippe necesse fabulam ita constituere, nam tragœdia periodo vnius Solis actionẽ suam transigit, neque potest, sicuti Epopœia imitationem complecti rerum, quæ longissimo temporis spatio videantur actæ. Cum igitur Sophocli esset eius rei tragœdia cõstituenda; coactus fuit properare ad vltima, & agnitione inducta, simul complecti, quæ multis annis antè fuerant acta. Exemplum alterius est in Vlysse vulnerato; & in Alcmæone Astydamantis tragici poëtę, nam perperàm legũtur verba illa in impressis libris. ὁ Ἀλκμαίωνος Ἀστυδάμας. cum sit legendum. ὁ Ἀλκμαίων τοῦ Ἀστυδάμαντος. Astydamantẽ tragicũ, præter cęteros, nominat Atheneus, sub initium lib. x. cuius Herculẽ satyricũ citat. Isocratis auditor primũ hic fuit, cum eloquentiæ nauaret operam, mox se ad tragœdias scribẽdas trãstulit. De Alcmęone aũt Thucydides sub finẽ lib. II. ait λέγεται δὲ καὶ Ἀλκμαίωνι τῷ Ἀμφιάρεω ὅτε δὴ ἀλᾶσθαι αὐτὸν μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρὸς, τὸν Ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν, ὑπειπόντα οὐκ εἶναι λύσιν τῶν δειμάτων, πρὶν ἂν εὑρὼν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατοικίσηται, ἥτις ὅτε ἔκτεινε τὴν μητέρα, μήπω ὑπὸ ἡλίου ἑωρᾶτο μηδὲ γῆ ἦν, ὡς τῆς γε ἄλλης αὐτῷ μεμιασμένης ὁ δ' ἀπορῶν ὥς φασι, μόλις κατενόησε τὴν πρόσχωσιν ταύτην τοῦ Ἀχελῴου. & quæ sequuntur; tragœdiã Vlyssis vulnerati citat Atheneus quoque lib. XIII, quã scripsit Cheræmon. Verba illius sunt hęc ὀρθῶς δ' ἐν τῷ τραυματίᾳ Χαιρήμων φησὶ τὸν τραγικὸν λέγει, ὡς τὸν οἶνον τῶν χρωμένων κεράννυσθαι, οὕτως καὶ τὸν ἔρωτα. ὃς μετριάζων μὲν ἐστὶν εὔχαρις, ἐπιτεινόμενος δὲ καὶ διαταράττων χαλεπώτατος, διόπερ ὁ ποιητὴς οὗτος οὐ κακῶς αὐτοῦ τὰς δυνάμεις διαιρῶν φησὶ, δίδυμα γὰρ τόξα αὐτὸν ἐντείνεσθαι χαρίτων.

τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι τύχᾳ

τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.

ὁ δ' αὐτὸς ποιητὴς καὶ περὶ τῶν ἐρώντων ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ φαρμακίᾳ φησὶν οὕτως.

ὡς οὐχὶ φύσει τοὺς ἐρῶντας ζῆν μόνους.
δεῖ πρῶτον μὲν στρατευλικωτέρους εἶναι
πονεῖν τε δυναμένους τοῖς σώμασι
προσεδρικοὺς, ἰταμοὺς, προθύμους, ἀπόρους.

Libuit verò hæc omnia quia perlepida sunt, apponere. Idem Athenæus ex Antiphane tragico citat φαρμακίαν libro decimo, ὁ αὐτὸς φησὶν ἀντιφάνης ἐν τῷ φαρμακίᾳ. tametsi nō nominat Vlyssem; licet tamen suspicari illum esse. Epicharmi poetæ Vlyssem quoque ναυαγὸν libro decimoquarto idem nominat, vbi ait Diomum bubulcum Siculum primùm Inuenisse Idyllia. Verba sunt hæc: ἦν δὲ καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν βοσκημάτων ὁ βουκολιασμὸς καλούμενος. Διόμος δ' ἦν ὁ βουκόλος σικελιώτης ὁ πρῶτος εὑρὼν τὸ εἶδος. eundem αὐτόμολον, eiusdem Epicharmi. Neque verò mirum ex Vlysis persona, tum comicos tum tragicos multas sumpsisse fabulas, quatenus enim leuia quàm plurima & humilia narrantur ab Homero, de eo, de Penelope, de procis, comicis apta visa sunt. Eiusdem quoque Vlysis calamitates variæ cum extiterint, varia quoque argumenta tragicis poëtis præbuerunt scribendarum tragœdiarum, singula autem ab eodem Homero sumpta sunt, nam naufragum inducit Vlyssem; magnoque cum periculo vix enatantem facit ad Phæacū littora libro quinto Odyss. Rursus eundem αὐτόμολον libro decimoquarto, cum sopitū, solum in littus Phæaces exposuerunt. Sed redeo ad Vlyssem φαρμακίαν. Telegonus ex Circe Vlysis filius patrem vulnerauit, & interfecit imprudens, ignarusque. Hinc Horatius libro primo Odarum ait.

Telegoni iuga parricidæ.

Sed Astydamas poëta tragicus (vt ait Aristoteles in contextu) & patrātem & agnoscētem simul in eodem dramate faciebat Telegonum. Vtroque enim modo aptè fieri pōtest, tum extra Drama, tum in ipso Dramate, sed Agnitio semper in dramate fit oportet; Non fuerit autem difficile ingenioso poëtæ intuenti naturam rerum, et actionum vel hoc, vel illud efficere. Cum enim necesse esset Telegonum filium, qui in eodem conuictu patris erat, statim rescire mortem patris; atque intelligere quo loco, & quo telo fuisset peremptus; eodem folis periodo, & factam cædem, & agnitionem, facile, imò verò opus erat potius, complecti, præterquam quòd aliquis per imprudentiam aliquem perimens ex consanguineis suis; cum latitantem videret, crederetque hostem in insidiis collocatum, sagitta, aut telo aliquo, statim per se proxime accedens ad hominem peremptum; agnouisse illum induci potest. Hæc igitur patrantur, agnoscunturque simul statim in eodem dramate.

ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα τὸ μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων, δι' ἄγνοιαν ἀναγνωρίσαι, πρὶν ποιῆσαι.

Tertius præterea modus est, per ignorantiam: videlicet debere aliquem hæc facinora patrare, inter patrandum verò agnoscere.

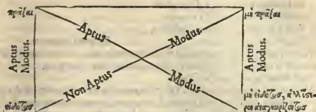
Tertius modus est, cum aliquis ignorans aliquid patraturus est; mox tamen agnoscens, sciensque factus, non patrat. Exemplum esto in Iphigenia Euripidis; mactatura enim Orestem fratrem cum esset, statim agnoscens non mactat. Addit verò Aristoteles in contextu τῶν ἀνηκέστων. graue enim atroxque factum illud in tragœdiis esse oportet, quod aliquis patraturus fermè fuerit, quia maximum affert auditoribus terrorem qui proprius tragœdiæ est; & admirationē incredibilem. Aiunt enim. Quid si mactasset? quàm parum absfuit à cæde? Quàm variis imaginibus miseri mortales illuduntur? Verba illa sunt annotanda ἀναγνωρίσαι πρὶν ποιῆσαι, id enim maximè; in primisque requiritur in hoc tertiò modo; vt agnoscat, ante quàm patret; statimque desistat ab eo patrando.

καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως. ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη, ἢ μή, καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας.

Præter hos, nullus est alius. siquidem quid agi, vel non agi, idque à

» scientibus, vel nescientibus necesse est.

Colligit Aristoteles necessaria enumeratione plures his quatuor modis (nam quartum explicabit postea) excogitari nullum posse. Ante vero colligit per enumeratione͂ tres tantùm modos, quàm explicet quartum, quia quartus ad tragœdiam nõ est aptus, sicuti dicemus.

Licet vnicuique intueri in hac figura exprimi tres actionũ tragicarum modos aptos. Vnum non aptum.

» τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πρᾶξαι χείριστον. τό, τε, γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ
» οὐ τραγικόν. ἀπαθὲς γάρ. διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις. οἷον, ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν
» Κρέοντα ὁ Αἵμων.

» E quibus facinus prudente͂ aggredi, minime verò perficere est ab-
» surdum: cùm non tragicum quidem, velut perturbationis expers, sed
» omnino scelerosum præse ferat. Quo fit vt huiusmodi actione͂ sequa-
» tur nemo, vel certe rarissima sit inuentu, vt in Antigone Creontem
» Aemo fecit.

Quartus modus est cũ aliquis sciens patraturus est; & nõ patrat: hunc quartum modum deterrimum omnium ferè à tragœdia reiicit Aristoteles, quia non conuenit tragœdiæ, est enim expers omnis perturbationis, quia nefarium est, & sceleratum facinus. Adnotandum tamen est, non prorsus reiici hunc quartum modum ab Aristotele; quia veteres poëtæ aliquando ipso vsi sunt, tamen ait esse χείριστον idest deterrimum. Ratio autem affertur duplex, primùm enim continet ea, quæ procul abesse debent à tragœdia; Deinde non continet ea, quæ in tragœdia in primis inesse debent. continet τὸ μιαρόν. quod superius diximus, procul amouendum esse ab actione; non habet autem τὸ ἐλεεινόν, & τὸ φοβερόν, quæ in tragœdia insint oportet. Cicero
» libro primo Epistol. familiarium scribens ad Lentulum, ait. In eo, in quo non pos-
» sis inimicum lædere, non esse lædendi cupiditatem ostendendam. Ideò hic quartus modus rarò inuenitur in tragœdia; semel tamen eo vsus est Sophocles in Antigone, vbi Hæmon in Creontem patrem nudato ense impetum facit illum peremptarus. Res autem ita sese habet. Antigone Oedipodis filia fratrem deflet Polynicen inhumatum, iussu Creontis Regis, qui & ipsam viuam desodi iussit. Creõtis filius Hæmõ Antigonen perditè amat, irascitur patri Creonti; multaque minatur; sed mox abstinens à cæde patris, se ipsum perimit. Versus Sophoclis hi sunt in quibus minitantem facit Hæmonem patri.

» Κρ. ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ' ὡς ἔτι ζῶσαν γαμεῖς.
» Αι. ἥδ' οὖν θανεῖται. καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινά.
» Κρ. ἦ ἔτ' ἀπειλῶν ὧδ' ἐπεξέρχῃ θρασύς;
» Αι. τίς δ' ἔστ' ἀπειλὴ πρὸς κενὰς γνώμας λέγειν;
» Κρ. κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός.

Paulo post vbi loquitur nuncius.

,, ὁδ' ὡς ὁρᾷ σφε στυγνὸν οἰμώξας ἔσω
,, χωρεῖ πρὸς αὐτὸν, κἀνακωκύσας καλεῖ.
,, ὦ τλῆμον, οἷον ἔργον εἴργασαι; τίνα
,, νοῦν ἔσχες; ἐν τῷ συμφορᾶς διεφθάρης;
,, ἔξελθε τέκνον ἱκέσιός σε λίσσομαι.
,, τὸν δ' ἀγρίοις ὄσσοισι παπτήνας ὁ παῖς,
,, πτύσας προσώπῳ, κοὐδὲν ἀντειπὼν, ξίφους
,, ἕλκει διπλοῦς κνώδοντας. ἐκ δ' ὁρμωμένου
,, πατρὸς φυγαῖσιν ἤμπλακ'· εἶθ' ὁ δύσμορος
,, αὑτῷ χολωθεὶς, ὥσπερ εἶχ' ἐπενταθεὶς,
,, ἤρεισε πλευραῖς μέσσον ἔγχος. Et quæ sequuntur.

Tametsi interpres quicunque ille sit, aliter omnia interpretatur cum ait: οὐ κυρίως προ-
,, σπτύσας τῷ πατρί. οὐχ ἕλκει δὲ ξίφος κατὰ τοῦ πατρὸς ὥσπερ ᾤετο. ἔστι γὰρ ἄνω.
,, ὁ δ' ἐνθάδε, καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινά.
,, ὁ ἄγγελος δὲ οὕτω νομίζων ἀπαγγέλλει. Vel igitur nuncius ita existimarit; vel alia quæuis sententia subsit, certè ita verba sonant, & superior ille versus ambiguum habet sensum. Si igitur in Sophocleis his versibus non inducitur Hæmon, qualem superius diximus aliterque versus, quoniam ambiguè prolati sunt, intelligi debent, ab alio exemplum poëta sumpsit Aristoteles, sed Sophoclis hi versus rem totam bellè exprimere mihi videntur, cum præsertim fugisse præ metum Creontem ait, cum in se stringi à filio gladium vidit.

,, ἐκ δ' ὁρμωμένου.
,, πατρὸς φυγαῖσιν ἤμπλακε.

Euripides in Phœnissis Creontem facit despondẽtem Antigonem Hemoni filio, illã reluctantem, & sequi cupientem patrem Oedipodem, nihil præterea de hac re.

,, Τὸ γὰρ πρᾶξαι δεύτερον.

,, Proximum huic erit, scelus patrare.

Iam verò comparat inter se hos quatuor modos Aristoteles. quartus ille de quo locuti fuimus; (cum aliquis sciens patraturus est cædem, neque patrat) vltimus; omniũ deterrimus est censendus, infimoque gradu collocandus; Primas autem (sequor ordinem superius institutum ab Aristotele) modus, cum scilicet sciens aliquis cædem patrat; paulò altiore gradu statuendus est; aliquantoque probatior est quarto, infimum igitur gradum obtinet quartus modus. Proximum huic primus, quia patratur cædes; & habet in se illud τὸ δεινὸν, & ἐλεινόν. quod requirit tragœdia.

,, βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶξαι, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι. τό, τε γὰρ μιαρὸν
,, οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν.

,, Quo sane potius est imprudentem quidem patrare, patrantem ve-
,, rò agnoscere, etenim & à facinore scelus abest: & ipsa planè agnitio
,, stuporis est plena.

Secundus modus præstantior primo; altioreque gradu cõstituendus, est autem hic. cum imprudens aliquis cædem patrat, aut aliud quoduis facinus atrox, & nefarium postea verò agnoscit se patrasse. Nam modus hic non habet in se quidpiam μιαρὸν, & multa continet, quæ præseferunt τὸ ἐκπληκτικόν. nam in præsentia vocat, quod antè tam sæpe vocauit φοβερόν. nam ἐκπλήττοντα, & καταπλήττοντα vocantur ea, quæ iniiciunt metum, ac horrorem, Demosthenes in Orat. περὶ στεφάνου ait. παρακαλεῖν δὲ αὐτοὺς μηδὲν καταπλαγέντας τὸν Φίλιππον ἀντέχεσθαι τῆς ἑαυτῶν, καὶ τῆς ἄλλων ἑλλήνων ἐλευθερίας.

,, Κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. λέγω δέ. οἷον, ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀπο
,, κτείνειν. ἀποκτείνει δὲ οὔκ, ἀλλ' ἀνεγνώρισε· καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν· καὶ

» ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισεν.

» Nouiſsimum verò præſtantiſsimum eſt: exempli gratia: in Creſphō
» te, Merope filium interficere debet, non autem interficit, ita etiam
» & in Iphigenia ſoror fratrem, in Helle filius matrem abalienaturus
» agnoſcit.

Tertius modus omnium præſtantiſsimus eſt, ſupremoque gradu collocandus. Eſt autem hic, cum aliquis patraturus cædem; antequàm patret, agnoſcit, & ideò non patrat. Affert huiuſmodi exempla duo Ariſtoteles. Prius eſt, in Creſphonte (ſic enim inſcribebatur tragœdia) Merope filiū interfectura, nō interficit quia agnoſcit. De Creſphonte meminit Demoſthenes in oratione περὶ στεφάνου, vbi illudit Aeſchinem, tanquam hiſtrionem, qui in tragœdiis perſonam referret Creſphontæ, & aliorum Regū.
» οἱ δὲ μισθ' ἔχειν τὸν τυχόντα, ἀλλὰ τούτων ἕνα τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς προσφόρτων, ἢ Κρέοντα, ἢ ὅτε ἐν Κολυττῷ
» ποτὲ Οἰνόμαον κακῶς ὑποκρινόμενος ἐπέτριψας. Ariſtoteles quoque libro Ethic. tertio ſub initium fermè, his verbis, vbi enumerat omnes modos, quibus aliquis aliquid ignorare dici poteſt; mirificè autem tota illa diſputatio ad tragœdiæ hunc modum, de quo
» loquimur, ſpectat. ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα οὐδεὶς ἂν ἀγνοήσειε μὴ μαινόμενος· δῆλον δ' ὡς οὐδὲ τὸν
» πράττοντα, πῶς γὰρ ἑαυτόν γε. ὃ δὲ πράττει ἀγνοήσειεν ἄν τις. οἷον λέγοντές φασιν ἐκπεσεῖν αὐτούς, ἢ οὐκ εἰ-
» δέναι, ὅτι ἀπόρρητα ἦν, ὥσπερ Αἰσχύλος τὰ μυστικά, ἢ δεῖξαι βουλόμενος ἀφεῖναι. ὡς ὁ τὸν καταπέλτην,
» οἰηθείη δ' ἄν τις καὶ τὸν υἱὸν πολέμιον εἶναι, ὥσπερ ἡ Μερόπη καὶ ἐσφαιρῶσθαι τὸ λελογχωμένον δόρυ. ἢ τὸν
» λίθον κίσηριν εἶναι, κἂν ἐπὶ σωτηρίᾳ παίσαντ' ἀποκτεῖναι ἄν, καὶ δεῖξαι βουλόμενος, ὥσπερ οἱ ἀκροχειριζό-
» μενοι, πατάξειεν ἄν. περὶ πάντα δὴ ταῦτα τῆς ἀγνοίας οὔσης, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις ὁ τούτων τι ἀγνοήσας ἄκων
» δοκεῖ πεπραχέναι. & quæ ſequuntur. Plutarchus quoq. lib. 11. περὶ σαρκοφαγίας de Merope loquens, profert nonnulla, quæ maximè illuſtrant hunc Ariſtotelis locum. σκόπει
» δὲ καὶ τὴν ἐν τραγῳδίᾳ Μερόπην ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτὸν ὡς φονέα τοῦ υἱοῦ πέλεκυν ἀραμένην, καὶ λέγουσαν.
» ὠνητέραν τὴν δ' ἐγὼ δίδωμί σοι πληγήν.
» ὅσον ἐν θεάτρῳ κίνημα ποιεῖ συνεξορθιάζουσα φόβου. καὶ δέος μὴ φθάσῃ τὸν ἐπιλαμβανόμενον γέροντα, καὶ τρώ-
» σῃ τὸ μειράκιον εἰ δ' ἕτερος λέγοι παρεστὼς γέρων.
» παῖε, πολέμιος ἐστί. ἕτερος δέ
» μὴ παίσῃς υἱός ἐστι.
» πότερον ἀδίκημα μεῖζον, ἐχθροῦ κόλασιν ἐκλιπεῖν διὰ τὸν υἱόν, ἢ τεκνοκτονίᾳ περιπεσεῖν ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν
» ἐχθρὸν ὀργῆς. ὁπότε τοίνυν οὐ μῖσος ἐστίν. οὐδὲ θυμὸς ὁ πρὸς τὸν φόνον ἐξάγων ἡμᾶς, οὐδὲ ἄμυνά τις οὐδὲ
» φόβος ὑπὲρ αὐτῶν ἀλλ' εἰς ἡδονῆς μέρος. & quæ ſequūtur. Debet hic locus diligenter conſiderari; nam explicat totam actionem tragicam Meropes, quæ filium peremptura erat, tanquàm eum qui filium peremiſſet. Mox aūt agnitio pulcherrima facta eſt, præterea quatenus ait ſubeſſe ſemper oportere cauſam aliquam cædis patrandæ. aut odiū, aut iram, aut vltionis appetitum, aut metum; oſtendit qualia conueniant facinora imitationi tragicæ. ſi enim voluptas tantum hominem ad patrandam cædem impellat; is planè nefarius exiſtimari debet; neque aptus ad tragœdiam. Alterum exemplum, quod affert Ariſtoteles, ex tragœdia, quæ inſcribebatur Helle, ſeu Phrixus. Filius enim matrem cum eſſet amandaturus in aliquam ſolitudinem, mox eam agnoſcens, deſtitit. ἐκδιδόναι μέλλων. (abalienaturus vertit Paccius). Athenæus lib. v I. vbi loquitur de ſeruis, nominat tragœdiā Euripidis, atque ex ea verſus recitat vnū. καὶ Εὐριπίδης δ' ἐν Φρί-
» ξῳ λάτριας αὐτοὺς ὀνομάζει διὰ τούτων.
» λάτρις πενέστης ἀμὸς ἀρχαίων δόμων.

Fabula verò tùm Meropes, tùm Helles, ſatis vulgò nota eſt, ideo nihil de iis hoc loco dicam; Alterum poteſt addi exemplum ſimile ſuperioribus ex Iphigenia Euripidis; nam ſoror mactatura fratrem, non mactat, quia agnoſcit. de qua re ſatis multa antè dicta ſunt.

» Διὰ τοῦτο, ὅπερ πάλαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσί. ζητοῦντες γὰρ οὐκ
» ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀπὸ τύχης εὗρον τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις. ἀναγκάζονται
» οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη.

„ Quapropter (ficuti iam pridem diximus) multarum familiarum
„ Tragœdiæ non funt. fiquidem quærentes non ab arte quidem, fed
„ à fortuna mutuati funt:ita fabulas contexere.Itaque fit, vt inuiti coga
„ mur ad eafdem fæpius familias recidere,quibus videlicet huiufmodi
„ perturbationes contigere.

Hactenus explicati funt omnes modi actionum tragicarũ;quales fint. Nunc ex iis, quæ antè dicta fuerunt,deducit conclufionem Ariftoteles huiufmodi; Non effe omnium perfonarum,non omnium actionum,& euentorum tragœdiam; fed neceffariò ad pauca euenta,& paucas admodum familias redigi. Notãdum veteres non tantùm à perfona,cui accidit calamitas,captaffe tragœdiarum argumenta; fed etiam à confanguineis,cognatifque illius,qui non expertes effe videbantur eiufdẽ calamitatis.& fic ex vna familia multæ tragœdiæ quidẽ deductæ funt, at è diuerfis perfonis. ex eadem tamen calamitate omnes manarunt.Ratio verò fuperioris conclufionis hæc affertur; quia argumenta tragica,et actiones magis ab ipfa fortuna,atque euentu,quàm ab arte petenda funt.Innuit vtique Ariftoteles,fi fieri poffit,oportere actiones tragicas effe veras,quia ita acciderint,ea, quæ ipfis continentur; ars enim excogitat, confingitque verifimilia;etiam fi non acciderint.Verùm illud magis propriũ tragœdiæ, quàm hoc. τὰ φοβερά, τὰ ἐλεεινά, τὰ θαυμαστά, ex quibus actiones tragicæ conftituantur raro accidunt ita,vt fimul in eadem actione infint;fortuita enim funt;& fati quandam vim præferunt.ideò paucarum familiarum tragœdiæ funt.vt Pelopidarum, Labdacidarũ, Heraclidarum.atque hinc factum omnino,vt videas veteres poëtas omnes eadem tractaffe argumenta,fed mutatis Epifodiis;nam mutatio hæc facit, vt diuerfo modo fcribatur fabula,quia ducuntur ex verifimili, & coniunguntur cum actione, quæ vera eft, & nunquàm mutatur.aut raró quidem:Calamitates vero Troianæ vrbis magnã fegetem præbuerunt fcribendarum tragœdiarum.quod ex Horatio antè retulimus, & Thucydides libro primo hiftoriarum fuarum ait fepè obfcuratam veritatem rerum geftarum, Troianis illis perfonis & narrationib.fub quarum inuolucro res geftas fuæ ætatis proferebant.

„ περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους, καὶ τίνας εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται
„ ἱκανῶς.

„ Igitur tum quales effe fabulas oporteat,fatis iam dictum.

Poftquàm Ariftoteles fatis differuit de prima tragœdiæ parte,quæ eft Fabula.declarauitque omnia,quæ eò fpectant;quales,qualefue effe debeant;quales perfonas complecti,quo ordine contexi,quibus partibus conftare oporteat. Epilogum ftatuit,vt commodius,ficuti requirit Methodus certa artificiosè fcribẽdi, qua ipfe vbique vtitur,de artibus,& fcientiis ad reliquas partes,quæ antè fuis locis difpofitæ fuerunt, tranfgrediatur:appellat verò fabulam etiã in Epilogo σύστασιν πραγμάτων. ficuti antè, nihil enim aliud eft fabula tragica,quam actionis conftitutio,quę cõmiferationem,terroremque afferre poffit ob fui atrocitatem.

„ περὶ δὲ τῶν ἠθῶν τέτταρά ἐστιν, ὧν δεῖ στοχάζεσθαι,

„ Quantũ ad mores,quatuor fanè funt,quæ indigent cõfideratione.

Tragœdiæ partes antè ftatuit Ariftoteles ex certa methodo,quã fecutus eft in ipfis inueniendis, & ordinandis, effe fex. FABULAM. MORES. SENTENTIAM. DICTIONEM. APPARATVM. MELODIAM. Iam de vna harum, hoc eft de fabula,& eius conftitutione egit.Nunc igitur aggreditur fecundã,hoc eft MORES. nam moratum oportet effe omne poëma;& tragœdiam in primis,quæ redundat affectionibus,ac perturbationibus,nam vt Ariftotelis fententiam fecutus Hermogenes in libro
„ περὶ δεινότητος ait. ἡ τραγῳδία πλοκὴ οὖσα, καὶ ἦθος ἔχουσα, ὅπερ δεῖ καταμαθεῖν καὶ ἐκ τῆς τραγῳδίας,
„ οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ὁμήρου, τοῦτον γὰρ ἴσως ὁ πλάτων πατέρα τραγῳδίας εἶπε, καὶ χορηγὸν. διρῶ
μο

μὲν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτοῦ ἀναμὶξ ὄντων, καὶ ἔδομεν. Omnis autem commiseratio, terror & admiratio, ex oratione morata proficiſcitur, hæc autem ex miſtione morum conficitur, rurſus repetit verbum illud στοχάζεσθαι Ariſtoteles, quia Poëtice, ſicuti etiam Rhetorice, ars eſt στοχαστικὴ quatenus ex veriſimili multa deducit. Sic etiam Proclus in Queſtionib. poëticis ait. δεῖ δὲ τὸν ποιητὴν εὐλογίας στοχάζεσθαι, καὶ ἐναρμοσίας, καὶ εὐρυθμίας. In moribus Poëtæ quatuor ſunt diligenter conſideranda. Totidem antem, nec plura conſiderari oportere colligi poteſt hac enumeratione, & methodo. Mores duplici modo conſiderantur à poëta, aut ſecundum habitum, quo modo etiam conſiderantur à Philoſophis. Habitus autem eſt animi (vt Cice. libro primo de Inuẽtione philoſophorum, atque Ariſtotelis in primis ſententiam ſecutus ait) cõſtans, & abſoluta aliqua in ſe perfectio, vt virtutis aut artis alicuius perceptio, aut cuiuſuis ſcientiæ. Vel mores (nã hic eſt alter modus) cõſiderantur à poëta, quatenus in perſonis inſunt his vel his. Quatenus igitur primo modo cõſiderantur mores à poëta, exiſtit prima pars Enumerationis, boni'ne ſint, an mali, hoc enim totum ab habitu prouenit. Rurſus quarta pars enumerationis, itidem & tertia ex eodem primo modo exiſtit; nam, cum habitus animi omnis, ſit conſtans; æquabiles, ſimileſque mores eſſe oportet, duo enim hæc ſunt ſeparata, τὸ ὁμαλὸν. τὸ ὅμοιον, vt poſtea dicemus. Quatenus autem ſecundo modo conſiderantur mores à poëta, exiſtit ſecunda pars enumerationis, quam vocat Ariſtoteles τὸ ἁρμόττον hoc enim ſeruari non poteſt, niſi ad perſonas reſpicias, vel has, vel illas, nam quot modis diſtinguantur, dicemus paulò poſt copioſè. Hæc eſt igitur ratio, quam ſecutus eſt Ariſtoteles in hac enumeratione, ſeu diuiſione.

Ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὰν ὁ λόγος, ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν τινα, φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην. χρηστὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει. καὶ γὰρ γυνή ἐστι χρηστὴ, καὶ δοῦλος. καίτοιγε ἴσως τούτων τὸ μὲν χεῖρον· τὸ δὲ ὅλως φαῦλόν ἐστι.

Eorum vnum, idque primum eſt, vt probitatem præ ſe ferant. vtcunque enim mos ineritſi, quemadmodum dictum eſt, tum ſermo, tum actio animi propoſitum, qualecunque fuerit, indicauerit: improbus quidem ſi improbum, probus ſi probũ: id verò ineſt in vno quoque genere. Nam & mulier proba eſt, & ſeruus, tametſi fortaſſe hoc deterius, illud omnino improbum ſit.

Prima pars enumerationis quadripertitæ, continet hoc ὅπως τὰ ἤθη χρηστά. Vt ſint probi mores. Sed interim declarat Ariſtoteles id quod antè copioſè dictum fuit. Si quis enim quærat; quando'ne oratio, ſeu poëma dicetur habere mores; Reſpondet ipſemet in contextu; quando vel actio, vel ſermo indicauerit animi habitum, & electionem, qualis ſit. Duo vero protulit, & actionem, & ſermonem, quia his duobus ſignificatur, detegiturque animi habitus, alioqui occultus, & abditus, neque enim cadit ſub ſenſum. Sed tunc primum cognoſcimus aliquem, qualibus moribus ſit præditus, cum illum agentem videmus aliquid; aut loquentem, index enim animi, morumque eſt ſermo, de hac rè plura dicerem, ſed non eſt neceſſe, quia ſuperius hæc copioſè à me declarata fuerunt. Sed adnotandum hoc loco ingenioſè ab Ariſtotele dictum fuiſſe ὅπως χρηστὰ ᾖ tantùmmodo, non autem φαῦλα etiam, innuit enim ſummus vir, poëtam non debere in ſuis poëmatibus improbos mores effingere, atque hac in re conuenit cum Platone; nam (vt Proclus teſtatur, ſatiſque patet apud ipſum in Dialogis de rep.) Duæ cauſæ Platonem impulerunt, vt poëmata tragica, comica, reliquaque omnia reiiceret, in quibus eſſet imitatio. Altera quidem διὰ τὸ ποικίλον. Altera autem διὰ τὸ τῶν παθῶν ἀμέτρως κινητικόν. Varietas eſt (Sic enim appello τὸ ποικίλον, ſeu ποικιλίαν à Proclo vocatam) cùm imitamur tam bonos, quàm malos, temperatos, iuſtos, incontinentes, & iniuſtos, fures, adulteros; & huiuſmodi miſtim, nam Plato non probat hãc miſtam varietatem, quia ſi poëſis hoc ſibi habet vnum propoſitum ſemper, vt vtilita-

tem afferat institutioni hominum;non est necesse imitari vllum hominum genus,præter bonos,& sapientes;nam si varietas insit in poëmate,illa cum homines suapte natura propensiores ad voluptatem sint, quàm ad virtutem, & sapientiam,necesse est vt illorum mores corrumpantur;dum student illis similes esse. Est quidem (inquit Proclus)illa παντοίη imitatio iucundissima; sed non est πολιτική idest non pertinet ad rectè instituendam hominum vitam.Hæc ego pauca excerpsi ex Proclo in libro de Quæstionibus poëticis. Aristoteles igitur Platonis sententiam partim nô probauit,partim probauit:nô probauit,quatenus Plato redundare affectionibus,& perturbationibus animi nolebat poëmata;nam tali imitatione putauit,longè aliter quàm sentiebat Plato;non modo corrumpi mores hominum; affluereque ipsorum animos talibus affectionibus,sed expurgari potius ab omni genere perturbationum; qua autem ratione id fieri posse existimet Aristoteles,nos superius in definitione tragœdiæ, copiosè declarauimus. Probauit autem Platonis sententiam Aristoteles, quatenus improborũ non vult morum imitationem fieri in tragœdia,neque aliis poëmatibus, nisi forte in comœdia,est enim maximè necesse pro rerum materie, de quibus illic agitur. Quamuis,cum Platoni vix videretur imitatio cõstare posse,nisi improborum mistio fieret, tollendam prorsus omnem imitationem esse aliquando existimarit. Hinc Proclus in Quæstione quarta;Is erit,inquit,secundum τοὺς τύπους à Platone descriptos absolutissimus laudatissimusq. poëta,qui sublata omni varietate,& mutatiõe imitationis,erit tãtummodo Deorum,& bonorum virorum laudator,vel,vt ipsius proferam verba, τῶν
» θεῶν,ἢ τῶν ἀνδρῶν ἀγαθοποιῶν ὑμνῳδός. Quod si voluerit tamen aliquas fabulas per imitatio-
» nem effingere,nam hoc aliquando concedit Plato;necesse erit vt fabulas aptè fingat ductas, vel à rebus naturalibus,quæ præter naturam non sunt,vel ἀπὸ τῶν ἠθικῶν,λαμβά-
» νων τὰ εἰκότα καὶ ἄξια τῶν ἀεὶ τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ κοσμουμένων, οἷον τὸ μὴ ἄλλων παίδων εἰς πατέρας
» ὕβρεις,καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τοῖς παραπετάσμασι τῶν θείων αἰνιγμάτων. Vocat autem παραπετάσματα
» fabulas,idest integumenta,& inuolucra quædam rerum diuinarum,ea enim de causa ab antiquis philosophis, vt alibi diximus,cum eiusmodi vigeret philosophandi ratio, fabulæ confictæ fuerunt. Addit paulò post Proclus. Si contigerit,vt de Heroibus mẽtio fiat, vt in singulis actionibus ipsorum expressa appareat imitatio; nam præclaræ sunt,& pertinent ad rectè instituendam hominum vitam; Si autem contigerit, vt improborum mores sint exprimendi,id nisi coactus poëta rarò faciat;sit saltem eorum imitatio ἐπιρρεπτίζουσα, ἵν᾽ ᾖ τοῖς νέοις ἀφίλημος πρὸς ἀκρόασιν. Idem paulo post,imitatio sit tantùm virorum bonorum;& si quando contigerit imitari hominem agitatum perturbationibus(παθαινόμενον ipse vocat)aut improbum,vt saltem non sit ἀνεπίληπτος idest desperatæ improbitatis, quæ corrigi nequeat. Sed adhuc apertius in Quæstione tertia idem Proclus ait imitationẽ fieri debere tantũ bonorũ morũ. Disciplina(inquit) alia est vniuersalis;alia particularis. Vniuersalis ad philosophum, aut legum latorem pertinet. Particularis autem est propria ἀγαθοῦ τινὸς δὲ τοῦ ὑμνῳδοῦ(poëtam significans). καὶ γὰρ καὶ οὗτος ἐστὶ παιδείας τις τρόπος τοῖς ἀρχαίοις μάλιστα συνήθης δὲ διὰ τινὰ πεῖραν τῶν κατ᾽ ἀρετὴν
» ζησάντων,ὁ λόγος ἄλλους κατ᾽ ἐκείνων μιμεῖσθαι εἰς ἀρετήν. οἷον τὸ ὁμήρου.
» καὶ τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν. καὶ τόδε.
» οὐχ ὁράας οἷον κλέος ἔλλαβε δῖος ὀρέστης.
» πάντας ἐπ᾽ ἀνθρώπους. καὶ τόδε.
» οὐ γὰρ τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι
» κάρτιστοι μὲν ἔσαν,καὶ καρτίστοις ἐμάχοντο.
» ἅπασα γὰρ τοιαύτη παιδεία μὲν,ἀλλὰ δὲ παραδειγμάτων. Hæc ego volui referre ex Proclo, vt quilibet perspiceret non sine causa,cum Arist. loqueretur de moribus; primùm monuisse;vt effingant poëtæ τὰ χρηστὰ ἤθη;nam in tragœdiis;an secus sit aliquando factum; an quoque rectè factum à veteribus poëtis,postea dicemus. Nunc redeo ad cõtextum Aristotelis explicandum. Bonos mores ait esse considerandos ἐν ἑκάστῳ γένει. Videndum quid intelligi debeat per illã dictionem γένος. duplex apponit ipse exemplum, cum ait. γυνὴ,& δοῦλος. nam illud ad sexum hoc ad fortunam refertur. Cice. quoque libro primo de Inuentione,vbi dat confirmationis præcepta,ait,atque hominum genus quidem

dem etiam in ſexu conſideratur, virile, an muliebre. Idem paulò poſt. In fortuna quæritur, ſeruus ſit, an liber; pecunioſus, an tenuis; priuatus, an cum poteſtate; felix an clarus, an contra. Ariſt. ipſe lib. Rhetoric. III. vbi loquitur de oratione morata, ait ipſam duplicem eſſe, nam ἀκολουθεῖ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει, καὶ ἕξει. Declarat autēquid ſit γένος. his verbis, λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων, καὶ γυνὴ ἀνὴρ καὶ λάκων. Aetatem, ſexum, nationem, ea vna dictione exprimit, ſed hoc loco in Poëtice, ſicuti diximus, ſexum tantùm, & fortunam. Verum de his poſtea copioſius agemus. Probitas morum non ſimplici quadā ratione per ſe eſt conſideranda; ſed propter ea, in quibus ineſt; nā iidem mores, qui in aliqua perſona laudantur; in alia iidem non fuerint laudabiles, exemplum horū eſto. Neſtor, Socrates, Pericles, probus, mulier proba, ſeruus probus quilibet horum in ſuo genere probus. Sed hic, ſi cum altero conferatur, minus probus; imò vero improbus dici poteſt. Tantum diſcrepantiæ, ac diuerſitatis eſt in moribus propter perſonas. Da mihi ſeruum aliquem non eſſe furacē, in ſeruo hęc erit ſumma virtus & probitas; In viro inſigni, ac Herôe, nulla laus. In muliere laus eſt texere, pingere acu, nere: in viro hæc non laudātur. Hinc Athenæus Alexidis poëtæ Comici libro ſexto citat ὀδυσσεὺς ὑφαίνων. per iocum enim, vt ſolēt Comici, poëta ille tale cōfinxit drama. Alexandrum accepimus à Philippo Macedonū Rege patre reprehenſum, cum eum inter cantores canentem deprehendiſſet, quòd regi non conueniret. Neroni datum probro, quòd peritus eſſet cantor, quòdque verſus ſcriberet. Cōmodo quòd optimè luctaretur, & iacularetur; Quare laudes eæ, quę conueniunt inferioribus, laudes nō ſunt, ſi attribuantur præſtantioribus. Verùm de his hactenus. nā ſpectāt fortaſſe ad ſecundam partē potius. Illa verba adnotanda in contextu. NAM ET MVLIER proba, & ſeruus probus. Sic enim vertit Paccius, ſed malè: nam γυνὴ hic ſignificat vxorem. Hoc loco velim omnes cōſiderent, quanti referat perperam vnam dictionem vertere. tametſi fortaſſe hoc χεῖρον, illud omninò φαῦλον ſit, nām ſententia Ariſtotelis hæc eſt, probitas vxoris ſi attribuatur viro iam deterior ſit; Si ſerui mores attribuantur Regi, aut viro alicui inſigni, non modò deterior, ſed malus etiam videri poterit, ex quo patet, eam, quæ in ſeruo erat probitas, iam in Rege eſſe vitium. vxor igitur proba eſt, ſi caſta, ſi verecunda, ſi taciturna, ſi officioſa erga virum. Seruus probus, ſi fidelis, ſi ſedulus, ſi obſequens, ſi officioſus erga dominum; Rex probus, ſi iuſtus, ſi vigilās, ſi officioſus erga populos ſibi ſubiectos. De ſeruo Ariſt. lib. VIII. Ethi. ait, ἀλλ' οἷον τεχνίτῃ πρὸς ὄργανον, καὶ ψυχὴ πρὸς σῶμα καὶ δεσπότῃ πρὸς δοῦλον, ὠφελεῖται μὲν γὰρ πάντα ταῦτα ὑπὸ τῶν χρωμένων, φιλία δ' οὐκ ἔστι πρὸς ἄψυχα, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἵππον ἢ βοῦν, οὐδὲ πρὸς δοῦλον, ᾗ δοῦλος, οὐδὲν γὰρ κοινόν ἐστιν, ὁ γὰρ δοῦλος ἔμψυχον ὄργανον, τὸ δ' ὄργανον, ἄψυχος δοῦλος. ᾗ μὲν οὖν δοῦλος οὐκ ἔστι φιλία πρὸς αὐτόν. probat his verbis Ariſtoteles non poſſe amicitiam vocari inter dominum, & ſeruum, ſed quatenus ait ſeruum eſſe animatum inſtrumentum, quo vtitur dominus, vel ex hoc ipſo ſatis cognoſci poteſt, quale ſit officium, probitaſque ſerui, vt ſcilicet ſui vſum domino in omnibus rebus præbeat. De hac re Horatius ad Piſones ſcribens ait. Intererit multum Dauus'ne loquatur an heros, Maturus'ue ſenex, an adhuc florente iuuenta, Feruidus, an matrona potens, an ſedula nutrix Mercator'ue vagus, cultorue virentis agelli, Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis.

Δεύτερον δὲ, τὰ ἁρμόττοντα. ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ, τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι.

Secundo loco ſequitur, vt conuenientes ſint. Fortitudo enim mos eſt: ſed eſſe vel fortem, vel prudentem, vtique mulieri non conuenit.

Alterum, quod requiritur in moribus; eſt, vt ſint conuenientes. Fortitudo enim virtus eſt ſumma. At ſi attribuatur fœminæ; & poëta fœminā effingat forte, qualis Achilles effingitur ab Homero, non conuenire illi videbitur; Si quis quærat, quid ſit illud quo hæc ſecunda pars differat à prima; iam diximus antè, cum declararemus methodum huius enumerationis, ſeu diuiſionis: Addo tamen hoc præterea. Requirebamus

antè, vt in personis exprimeretur probitas, quæ diuersa est, pro diuerso hominum genere; hic verò requiritur conuenientia, ideſt τὸ ἁρμόττον. exemplum, quod retuli, in Greco cõtextu, ita ſeſe habet: ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶν. hoc loco illa dictio γυναικὶ rectè vertitur mulieri, ſeu fœminæ, nam ſexum ſignificauit Ariſtoteles. Sed non poſſum ſatis mirari; quomodo interdum fiat vt tantopere hallucinentur aliquando homines in vertendo; quid enim erat? quod Paccius, in ſuperiore loco nõ animaduerteret γυναῖκα vxorem ſignificare; ſi enim de muliere id quoque proferatur; non'ne idem bis proferre videbitur Ariſtoteles? aut quæſo, quomodo opponetur vnquam MVLIER SERVO? aut quomodo ſecunda pars à prima diſtingui poterit? Hoc quidem erat ſaltem animaduertendum, Hermogenes quoque
» optimè explicat huoc locum, in libro ſecundo περὶ γοργότητος. his verbis, ἠθικὸς δὲ λόγος
» γένοιτο ἄν, εἰ τοῖς ὑποκειμένοις προσώποις οἰκείους, καὶ πρέποντας τοὺς λόγους περιάπτοι τις, οἷον στρατη-
» γοῖς. ἢ ῥήτορσιν, ἢ τοῖς ἰδίως ὀνομασθεῖσιν ἠθικοῖς, οἷον λάγνοις, ἢ δειλοῖς, ἢ φιλαργύροις, ἢ τοῖς τοιούτοις,
» καὶ μαθησόμεθα ποῖα εἴδη ἐστὶν ἁρμόττει προσώποις ἐν τῷ περὶ ἠθότητος. Paulò poſt. ἦθος τόνιον
» ἐν λόγῳ ποιεῖ ἐπιείκεια, καὶ ἀφέλεια, καὶ πρὸς τούτοις τὸ κατ' αὐτὴν ἐμφαινόμενον ἀληθές, καὶ ἐνδιάθε-
» τον. Horatius ad Piſones ſcribens, de moribus adaptandis cuique ætati; ait.

» Si Plauſoris eges aulæa manentis, & vſque
» Seſſuri donec cantor (Vos Plaudite) dicat.
» Aetatis cuiuſque notandi ſunt tibi mores.
» Mobilibuſque decor naturis dandus, & annis, & quæ ſequuuntur,
» Idem paulò poſt. Ne fortè ſeniles
» Mandentur iuueni partes, pueroque viriles.
» Semper in adiunctis, æuoque morabimur aptis;
Paulò poſt autem idem ipſum, quod Ariſtoteles hoc loco, ita explicat
» Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis
» Quo ſit amore parens, quo frater amandus, & hoſpes
» Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium, quæ
» Partes in bellum miſſi ducis; ille profectò
» Reddere perſonæ ſcit conuenientia cuique
» Reſpicere exemplar vitæ morumque iubebo
» Doctum imitatorem, & veras hinc ducere voces.

De iis etiam quæ propria ſunt ſingularum ætatum, qui volet, copioſè poterit legere Apud Ariſtotelem libro Rhetoric. ſecundo: vbi quales homines ſint moribus, affectionibus, habitibus, ætate, fortunaque deſcribit.

» τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος, καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, ὥσπερ εἴ-
» ρηται.

» Tertio, vt conſtent ſibi, eſt enim ſeparatum hoc ab eo, quod eſt præ
» ſe ferre per mores probitatem, conueniensque ſeruare.

Tertium, quod requiritur in moribus eſt τὸ ὅμοιον ideſt. SIMILE. Similes enim effingi ſemper oportet. Hoc autem differt à ſuperiore; nam τὸ ἁρμόττον refertur ad ſexum, ætatem, & dignitatem. τὸ ὅμοιον autem refertur ad aliquem hominem, vt pote Socratem. Platonem. Periclem. cuius mores exprimi debent, ſicuti antè ab aliis poëtis, qui antè ſcripſerunt, expreſſi fuerunt. τὸ ὅμοιον igitur deducitur ex fama iam confirmata, & opinione ab hominibus recepta; ſed rem totam apertius declaro. Si Poeta effingit aliquam perſonam, debet quàm maxime fieri poteſt, effingere ſecundum ſimile; ſimile autem tunc agnoſcetur, cum talia aget, & dicet, qualia homines iam ſciunt, ipſum agere ſolere & dicere. exempli cauſa. Receptum eſt in opinionem hominum; Achillem inexorabilem eſſe; acrem; talis eſt igitur effingẽdus. Vlyſſem callidum eſſe, ac vafrum; talis exprimendus. Medeam ferocem; talis igitur exprimenda ſecundum ſimile. de qua re Horatius ad Piſones ſcribens ait.

» Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge

Scriptor;

Scriptor;honoratum si forte reponis Achillem;
Impiger,iracundus,inexorabilis,acer;
Iura neget sibi nata;nihil non arroget,armis.
Sit Medea ferox,inuictaque flebilis Inò.
Perfidus Ixion,Iò vaga,tristis Orestes.

Proclus, Platonis inter pres, Philosophus doctiss.in Quæstione prima poëtica.vbi quærit,reddereque conatur rationem, cur Plato non recipiat in suam remp. poëticē, poëtasque, qui imitantur;ait; qui ἀνομοίως imitantur; idest non exprimunt personas, quales sunt,secundum simile. Sed ipse'met Proclus explicat, quid sit ἀνομοίως imitari; Cum aut Herôas,aut Deos imitantur, iis attribuentes ea,quæ hominibus cōueniūt. ἀνομοίως etiam, quia ipsis sermones perturbationis plenos attribuunt, quos ipse vocat λόγους ἐμπαθεῖς, cum dii omnibus vacent perturbationibus. δεῖ δὲ (referam enim Procli ipsius verba) τὸν μιμητὴν, καὶ τοῖς ἀνομοίοις οἰκείως παρέχεσθαι τοῖς πράγμασιν εἰκόνας ἐκείνων ἐπιβουλομένους, καὶ τὰ ὀνόματα τὰ πρέποντα τοῖς ἀνομοίοις ἐκλέγεσθαι. Hinc Plato sæpè dicere solet Homerū de Diis καλῶς ψεύδεσθαι.idest pulchre,honorificeque mentiri;pulcbrum mendaciū appelliás,quod fit διὰ ὀνομάτων καλῶν,hoc est sub prætextu honestorū nominū;quibus inuoluit veritatem. Præterea eundē Homerum de Heroibus parū honorificè mētiri,dum iis attribuit illa,quę hominū propria sunt. Et sic Homerum, cū fuerit opus mentiri;non honestè mentiri, propter improprietatem nominū quæ Diis non conueniunt.Cū aūt fuerit opus vera proferre,ipsum mētiri, quia falsò perturbationes attribuit Diis quæ mortalium propriæ sunt. Causam verò horum erratorum explicat Plato in Timæo.sic. ὅτι τὸ μιμητικὸν ἔθνος (poëtas intelligens) οἷς ἂν ἐντραφῇ. αὐτὰ μιμεῖσθαι ῥᾷστα μάλιστα. ὃ δὲ ἐστὶ παρὰ τὴν τροφὴν ἑκάστῳ difficile est imitari τῷ ἔργῳ idest,reipsa; multò autem difficilius sermone. Et ideò poëtæ nō possunt Herôum facta exprimere;neque illorum vitam fortem, prudentem, atque honestam imitari; neque illorum effingere sermones, quos in bello cum hostibus, vel in vrbe inter suos ciues proferunt;sed eos ipsis attribuunt sermones,quibus vulgò homines improbi,ac parum prudentes vtuntur;inde sumētes nomina & appellationes,hoc est ab iis rebus,& nominibus, quibus à pueritia assueti sunt.Imitatio igitur (inquit Proclus) ἀνόμοιος duplex est; Altera quidem, vt si pictor Achillē volens exprimere, Thersiten exprimat.Altera autē, vt Achillem quidem exprimat; sed illi attribuat res non conuenientes, & effingat aliquando. οὐ φυλάττοντα ζωὴν ἀνδρικήν. idest nō seruantem rationem viuendi virilem;qualem ipsum secutum semper constat.

Τέταρτον δὲ, τὸ ὁμαλόν. κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων, καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτιθεὶς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι.

Quarto vt æquali tenore procedant. Quanquam enim histrio, vt qui talem personam induerit, inæqualis appareat, omnino tamen illa inæquabilitas æquabiliter perpetuò regenda.

Quartum,quod ait Aristoteles in moribus esse seruandū à poëtis,est τὸ ὁμαλόν. idest æquabilitas,sic enim etiam τὸ ἀνώμαλον inæqualitatē vocare posis; æquabilitas hæc postulat,vt quem semel poëta iracundum effinxerit, eundem vsque ad exitum effingat iracundum;quem placidum,eodem modo.modo,& fortem,& callidum; singulaque huiusmodi;differt pars hæc à priore,quia τὸ ὅμοιον ducitur ab iis, qui antè scripserunt; τὸ ὁμαλὸν autem non itidem; nam præceptio hæc refertur potissimum.ad eos, qui nuper à poëta fuerint expressi mores in noua aliqua persona, quam faciat loquentē.Prętereа necesse fuit hoc addere priori,quia poterit fortasse quispiam exprimere τὸ ὅμοιον, sed ἀνωμάλως;id docet Aristoteles diligenter esse cauendum. Ratio autem huius præceptionis est huiusmodi.mores,actionesque ex habitu proueniunt;Habitus aūt constans est,semperque se eodem modo habet, debent igitur æquabiliter mores in omni persona exprimi. Atque hoc sanè videtur esse secūdum genus imitationis ἀνομοίων, de

quo differit Proclus in Quæstionibus poëticis;vt paulò antè retulimus,cum affereba mus exemplum eorum, qui effingunt Achillē aliquando οὐ διαφυλάττοντα τὴν ἀνδρείαν debet enim semper fortis, virilisque exprimi Achilles:atque sic in eius persona seruabitur τὸ ὁμαλὸν,id quod ingeniosè est ab Homero factum.Sed,quoniam erat consuetudo olim,vt vnus tantùm,mox duo;postea tres ad summum(hoc enim superius ex Aristotelis præscripto à nobis declaratum fuit,cum loqueremur περὶ ὑποκριτικοῦ) histriones adhiberentur in recitandis tragœdiis;contingere poterat , vt culpa histrionis diuersorum hominum diuersos mores in eadem tragœdia referentis ; appareret aliqua inæquabilitas;innuit Aristoteles,debere quidem ipsum histrionem seruare æquabilitatem in tota tragœdia;sed hoc magis esse positum in artificio poëtarum qui tales effingant vsque ad exitum personas, vt nulla deprehendatur in moribus discrepantia. quamuis igitur inæquabilis sit vox,& actio histrionis (necesse est enim vt id aliquando fiat,quòd variarum personarum refert mores, subinde tantùm mutatis vestibus) æquabiliter tamen inæquabilem esse oportet. quod argutè,breuiterque ab Aristotele dictum ita videtur intelligendum. Histrio æquabilitatem seruat in Oreste,in Oedipode,in Aiace, quotiescunque eiusdem hominis resumens personam,mutatis vestibus, ita aptè effingit,vt ille ipse videatur,non secus, ac si nunquàm aliam postea , mutatis vestibus,sumpsisset personam. Idem histrio ἀνώμαλος dici potest,quia nō eiusdem personæ mores semper in eadem tragœdia effingit. Est igitur ὁμαλῶς ἀνώμαλος.idest. æquabiliter inæquabilis.ἀνώμαλος quidem,quatenus varios diuersarum personarum mores effingit.ὁμαλὸς autem,quatenus post aliquod temporis interuallum,eandem resumēs personā, post aliā diuersam,ita effingit, ac si ab ea effingenda nunquàm discessisset. Horatius quoque de hac re locutus videtur,cum ait.

Siquid inexpertum scenæ committis;& audes
Personam formare nouam,seruetur ad imum
Qualis ab incepto processerit,& sibi constet.

Ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον, οἷον, ὁ Μενέλαος ἐν τῷ Ὀρέστῃ.

Exemplum improbi moris sit alioqui minimè necessarium : verbi gratia:in Oreste Menelaus.

Declarat singillatim Arist.ea,quæ prius dicta sunt,pertinere ad mores,appositis exēplis ex veterū tragœdiis;nō omnia tamē,sed tria tantū,nam prætermittit τὸ ὅμοιον. exēpla enim hæc eo spectant;nō fuisse hæc à poëtis aliquādo,præsertim ab Euripide,seruata in moribus effingendis,atq. ideo ipsum reprehendendū esse. Exemplū,quo primùm demonstrat Aristoteles,non exprimi mores bonos , sicuti oportet ; sumitur ex tragœdia Euripidis,quæ Orestes inscribitur,inducitur enim in eam, persona Menelai , cuius implorabat opem Orestes post cædem Clytemnestræ,& Aegisthi. At Menelaus ad ductus oratione Tyndarei patris Helenes,& Clytemnestræ,aduersatur Orestę,in iudicio: Orestes indignatus Hermionen Menelai filiam,& Helenen ipsius vxorem perimere statuit,Magnæ vtrinque turbæ,& minæ,ex Machina sub exitum fabulæ loquitur Apollo , qui omnes turbas sedat. Quatenus igitur Menelaus non fert opem Orestę Agamennonis fratris filio , qui iustissima de causa,vlciscendi patris gratia,improbam matrem,atque impudicam peremerat;sed aduersatur potius ; improbus videtur. Versus Euripidis hi sunt.

Ὀρ. ψῆφος καθ' ἡμῶν οἴσεται τῇδ' ἡμέρᾳ
Με. φεύγειν πόλιν τήνδ'; ἢ θανεῖν; ἢ μὴ θανεῖν;
Ὀρ. θανεῖν ὑπ' ἀστῶν λευσίμῳ πετρώματι.
Με. κᾆτ' οὐχὶ φεύγεις γῆς ὑπερβαλὼν ὅρους;
Ὀρ. κύκλῳ γὰρ εἱλισσόμεσθα παγχάλκοις ὅπλοις.
Με. ἰδίᾳ πρὸς ἐχθρῶν, ἢ πρὸς Ἀργείας χθονός;
Ὀρ. πάντων πρὸς ἀστῶν ὡς θάνω, βραχὺς λόγος

Με.

Με. ὦ μέλεος ἥκεις ξυμφορᾶς εἰς τοὔσχατον.
Ὀρ. ἐν σοὶ δ' ἐλπὶς ἡ 'μὴ καταφυγὰς ἔχει κακῶν.
ἀλλ' ἀθλίως πράσσουσιν εὐτυχὴς μολὼν,
μετάδος φίλοισι σοῖσι σῆς εὐπραξίας. Et qui sequuntur.

Paulò post hi versus sunt, in quibus Tyndareum inducit irascentem Menelao, quòd colloqueretur cum Oreste.

Τυν. Μενέλαε προσφθέγγῃ νιν ἀνόσιον κάρα;
Με. τί γάρ; φίλου μοι πατρός ἐστιν ἔκγονος;
Τυν. κείνου γὰρ ὅδε πέφυκε τοιοῦτος γεγώς.
Με. πέφυκεν. εἰ δὲ δυστυχεῖ. τιμητέος.
Τυν. βεβαρβάρωσαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις. Idem aliquantò post.
Τυν. Μενέλαε σοὶ δὲ τόδε λέγω. δράσεις τι πρός.
εἰ τοὐμὸν ἔχθος ἐναριθμεῖ, κῆδος τ' ἐμὸν,
μὴ τῷδ' ἀμύνειν φόνον ἐναντίον θεοῖς.
ἔα δ' ὑπ' ἀστῶν καταφονευθῆναι πέτροις.
ἢ μὴ 'πίβαινε σπαρτιάτιδος χθονός.
τοσαῦτ' ἀκούσας, ἴσθι. μηδὲ δυσσεβεῖς
ἕλῃ παρώσας εὐσεβεστέρους φίλους.

Paulò post Menelaus recusans ferre opem Oresti ait.

μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὰς ἄγαν προθυμίας
μισοῦσι δ' ἀστοί. Et quæ sequuntur.

Respondens verò Orestes, inquit.

ὦ πλὴν γυναικὸς οὕνεκα στρατηλατεῖν
τἄλλ' οὐδέν. ὦ κάκιστε. τιμωρεῖν φίλοις
φεύγεις; ἀποστραφείς με; τὰ δ' Ἀγαμέμνονος
φροῦδ'; ἄφιλος ἦσθ' ἄρ' ὦ πάτερ, πράσσων κακῶς.
οἴμοι προδέδομαι, κοὐκέτ' εἰσὶν ἐλπίδες.

Hæc quidem ita sese habent apud Euripidem in Oreste. Eius autem interpres, quisquis ille fuit, qui Argumenta tragœdiarum scripsit; vel quòd Aristotelis poëticen legisset, vel, quòd rectè ipse per se rem totam diiudicasset, ait, τὸ δρᾶμα τῶν ἐπὶ σκηνῆς εὐδοκιμούντων (de Oreste loquitur) χείριστον δὲ τοῖς ἤθεσι, πλὴν γὰρ Πυλάδου πάντες φαῦλοι ἦσαν quamuis & Pylades ipse (meo iudicio) sit φαῦλος, nam suadet perimendam Hermionen, & Helenen. Adnotandum verò, quod ait interpres in his verbis. Oresten tragœdiã Euripidis vnam ex illis fuisse, quæ plurimum populo in scena placuerunt; nam cõuenit cũ eo, quod ante ab Aristotele dictum fuit; populi iudicium, non esse magni faciendum in tragœdiis, sæpe enim probat, quæ minus probandæ sunt; propriam enim magis respicit voluptatem, quàm artificiũ, quod requiritur in tali poëmatum genere. Exemplũ, quo mores improbi demonstrantur, peti etiam potest ex Oedipode Tyranno Sophoclis, vbi Iocasten impia de oraculis loquentem facit.

Ἰο. σύ νυν ἀφεὶς σεαυτὸν ὧν λέγεις πέρι,
ἐμοῦ 'πάκουσον, καὶ μάθ' οὕνεκ' ἐστί σοι
βρότειον οὐδὲν μαντικῆς ἔχον τέχνης
φανῶ δέ σοι σημεῖα τῶνδε σύντομα.
χρησμὸς γὰρ ἦλθε. Et quæ sequuntur. Paulò post.
τοιαῦτα φῆμαι μαντικαὶ διώρισαν
ὧν ἐντρέπου σὺ μηδέν. Paulò post.
ὥστ' οὐχὶ μαντείας γ' ἂν οὔτε τῇδ' ἐγὼ
βλέψαιμ' ἂν οὕνεκ' οὔτε τῇδ' ἂν ὕστερον.

Sed excusari facilè potest Sophocles; nam præterquàm quòd non ἐπιῤῥαπίζουσι (vt Proclus ait) Chorum facit statim reprehẽdentem verba nefaria Iocastes; atque multa proferentem contra eos, qui oraculorum religionem sanctissimam tollere, aut aliqua ex parte violare conantur, quæ omnia illic legi possunt. Adde quòd Iocastæ concedi illa possunt, cupienti Oedipodem solari, atque ex illius animo omnẽ metum abstergere;

„ Τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόττοντος ὅ, τε θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ, καὶ ἡ τῆς Μενα-
„ λίππης ῥῆσις.

„ Indecori, atque inconuenientis Vlyſsis eiulatio in Scylla: Menalip-
„ pesque ſermo.

Exempla affert Ariſtoteles, ex quibus cognoſcas veterum errata poëtarum, quòd in ſermone non ſeruarint τὸ ἁρμόττον, quod ſecundo loco requirebamus. Poëtæ, qui non ſeruant τὸ ἁρμόττον, cōficiunt ſermonem ἀπρεπῆ. nam τὸ πρέπον idem eſt, quod ἁρμόττον, & ſic vocat Cicero in eo libro qui inſcribitur Orator. Exempla autem duo afferuntur ab Ariſto. Alterum Vlyſsis, Alterum Menalippes. Dicendum igitur, quale ſit vtrumque. Ac primùm de Vlyſſe. Athenæus libro decimoquarto citat ex Epicharmo Ὀδυσσέα ναυαγόν, ideſt naufragum; quod etiam ſuperius retulimus alio loco. Homerus quoque in naufragio periclitantem Vlyſſem ita facit loquentem.

„ τρὶς μάκαρες Δαναοὶ, καὶ τετράκις οἳ τότ' ὄλοντο
„ Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν Ἀτρείδῃσι φέροντες
„ ὡς δὴ ἐγώ γ' ὄφελον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν

Quem locum refert Vergi. libro primo Aeneid. cum ait.

ô Terque, quaterque beati. & quæ ſequuntur

Reprehendit verò Ariſtoteles; quia non decet viros magnos et ſapiētes eiulare: de qua re quid ſentiendum ſit; narrat A. Gell. libro primo ex ſententia Stoicorum. De Menalippes ſermone leguntur quædam libro decimoquarto apud eundem Athenæum, qui Euripidis citans Δεσμώτιν, ἢ Μεναλίππην, profert hos verſus, qui quoniam lepidi ſunt, & graues, apponentur à me.

„ ἀνθρώπων δὲ πολλοὶ τοῦ γέλωτος οὕνεκα
„ ἀσκοῦσι χάριτας κερτόμους, ἐγὼ δέ πως
„ μισῶ γελοίους, οἳ λίαν μὲν ἤδη σοφῶν
„ ἀχάλιν' ἔχουσι στόματα, κ'εἰς ἀνδρῶν μὲν οὐ
„ τελοῦσιν ἀριθμόν. ἐν γέλωτι δ' εὐπρεπεῖς.

Idem Menalippen Eurip. citat libro duodecimo. ſciendum verò, cum Euripides philoſophiæ operam dediſſet, multoſque annos audiuiſſet Anaxagoram primùm, poſtea Socratem, voluiſſe interdum opiniones inſignium illorum philoſophorum conſignatas relinquere ſuis tragœdiis. Quare factum, vt Menalippen faciens loquentē, expreſſerit Anaxagoræ ſententiam: de hac re meminit Dionyſius Halicarnaſſeus in ſuis Rhe-
„ toricis, vbi loquitur περὶ ἐσχηματισμένου λόγου. verba ſunt hæc. Εὐριπίδης ὁ ποιητὴς ἐν ὅλῳ
„ δράματι λόγον ἐσχηματισμένον παρήγει ἐν τῇ Μεναλίππῃ τῇ σοφῇ. κἀκεῖ δὲ τὸ σχῆμα διπλοῦν, τὸ μὲν αὐ-
„ τοῦ τοῦ ποιητοῦ, τὸ δὲ τοῦ ὑποκειμένου προσώπου τῆς Μεναλίππης. συγγέγονεν Ἀναξαγόρᾳ ὁ Εὐριπίδης, δό-
„ γμα δὲ ἦν Ἀναξαγόρου τὸ ὁμοῦ πάντα χρήματα. μετὰ ταῦτα συγγενόμενος Σωκράτει, καὶ κρείττονος λό-
„ γου μετασχὼν ἀξιώσει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τὸν Ἀναξαγόρου λόγον μέμψας ἐν τοῖς δράμασιν, ἐξήγαγεν αὐ-
„ τὸ τὸ δόγμα ἐν τῇ Μεναλίππῃ τῇ σοφῇ. ita enim inſcripſerat Tragœdiam, quia eam philoſophicè loquentem faciebat, atque apertè fatentem ſe ab aliis ea accepiſſe, hoc eſt à ſua matre, quòd ea ratione occultare philoſophica dogmata voluit Euripides. atque ideò tale ſermonis genus Halicarnaſſeus vocat ἐσχηματισμένον. ſequuntur verba hæc, quæ rem magis declarant. ἡ γοῦν ἀρχὴ τοῦ λόγου αὐτῷ ἀντίθεσιν τινὰ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἔννοιαν. φησὶ
„ γὰρ ἡ Μεναλίππη.
„ καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα.

Euripidis igitur σχηματισμὸς οὗτος. quem narrauimus. ſed & alter eſt σχηματισμὸς non quidem poëtæ, ſed ipſius Menalippes loquentis, quē explicat idē Halicarnaſs. nam expoſuerat quidē infantes inter ſtabula boum, cum autem pater ipſius putaret hoc eſſe oſtentum, decreuerat cremare infantes. Menalippe verò cum vellet eos ſeruare; philoſophicis rationibus oſtendit illud non eſſe oſtentū, & ſic ἐν παραινέσεως σχήματι φιλοσοφεῖ. ideſt ſub prætextu admonendi, et hortandi patrē philoſophatur. Hoc verò nihil aliud eſt, quàm quod Cice. ſæpè ait, Oratores ex infinita quæſtione ducere, quàm plurima,

quæ

quæ inuoluunt circumſtantiis quęſtionis finitæ,nam non adhibitis perſonis, temporibus,locis'ue quæſtiones infinitas tractare,philoſophorũ propriũ eſt munus, ſed ſub prætextu,figuraque ſermonis forenſis,qui ad queſtionem finitam ſpectat ſæpè philoſophantur Oratores; ſicuti feciſſe Euripidem patet,& ſi ſortaſſe nimius in ea re fuit Euripides;Id verò etiam in comœdiis olim factum eſt;licetq ue omnino fieri,ſi modò intra modum fiat,& ἐσχηματισμένως,nam apertè id efficere philoſophorum eſt munus,
» Hinc eodem loco Dionyſius. ἡ δέ γε κωμῳδία ὅτι πολιτεύεται ἐν τοῖς δράμασι, καὶ φιλοσοφεῖ ἡ
» τῶν περὶ τὸν Κρατῖνον, καὶ Ἀριστοφάνην, καὶ Εὔπολιν, τί δεῖ καὶ λέγειν; ἡ γάρ τοι κωμῳδία αὐτὸ τὸ γελοῖον προ
» σχεμένη φιλοσοφεῖ. Neque aliò reſpexiſſe puto Horatium, cum ait.
» Scribendi rectè ſapere eſt,& principium,& fons;
» Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ.
Sed idem Dionyſius Halicar.in ſecunda diſputatione adhuc apertius, quod ad Mena-
» lippen ſpectat, declarat his verbis ἡ Μελανίππη σοφή. τὸ δρᾶμα Εὐριπίδου ἐπιγέγραπται μὲν σοφὴ
» ὅτι φιλοσοφεῖ, καὶ διὰ τοῦτο τοιούτου πατρὸς δεῖ, ἵνα μὴ ἀπίθανος ᾖ ἡ φιλοσοφία. ἔχει δὲ διπλοῦν σχῆμα, τὸ
» μὲν τοῦ ποιητοῦ τοιόνδε. τὸ δὲ τοῦ προσώπου τοῦ ἐν τῷ δράματι τῆς Μελανίππης, ὃ δὲ τοῦ προσώπου τοιόνδε.
» Ἀναξαγόρου προσεφοίτησεν Εὐριπίδης. Ἀναξαγόρου δὲ λόγος ἐστὶν ὅτι πάντα ἐν πᾶσιν εἶτα ὕστερον διεκρίθη.
» μετὰ ταῦτα ὡμίλησε καὶ Σωκράτει. καὶ ὁμολογεῖ τὴν διδασκαλίαν τὴν ἀρχαίαν διὰ τῆς Μελανίππης.
» καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα.
» ὡς οὐρανὸς γαλατημορφία
» οὕτω μὲν ὁ ποιητὴς σχηματίζει τὸ αὐτοῦ. ἡ δὲ Μελανίππη ἐπαιδώθη μὲν ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶ
» νος, γίγνεται δὲ ταύτῃ παιδία. ἐξέθηκε δὲ αὐτὰ εἰς τὰ τοῦ πατρὸς βουφόρβια, ὁ δὲ πατὴρ ἡγεῖται ἐκ βοὸς εἶναι.
» καὶ εἰς τέρας βούλεται κατακαῦσαι. Sed oſtendere nititur Menalippe oſtentum non eſſe,putabat enim pater quòd infantes inter boues fuiſſent inuenti; ex bobus fuiſſe prognatos;non potuit autem,niſi philoſophicis rationibus hoc patri perſuadere. Paulò poſt.
» περιεχομένη γὰρ πάθεσιν αἰτίας τοῦ σῶσαι τὰ παιδία, λέγει.
» εἰ δὲ παρθένος φθαρεῖσα ἐξέθηκε τὰ παιδία
» καὶ φοβουμένη τὸν πατέρα, σὺ φόνον δράσεις;
Quamobrem (inquit Halicarnaſſeus artificium totum hoc conſiderans) Menalippe ſuum ipſius factum exponit ἐν σχήματι συμβουλῆς. Hęc ego volui copioſius aliquanto exponere, verbaque ipſius Dionyſii apponere, tùm quia locus valdè videtur adnotandus,tùm quia mirificè explicat ſententiam Ariſtotelis. Dionyſius enim vt doceret qua ratione fieret ſermo ἐσχηματισμένος,hoc protulit exemplum,quamuis & alia multa,quale in primis eſt illud ex Xenophonte, cùm enim apertè nõ auderet Socratem laudare, laudat tamen ſub prætextu τῶν ἀπομνημονευμάτων. Ariſtoteles verò,idẽ Menalippes exemplum hoc loco protulit, vt oſtenderet non ſeruari in moribus τὸ πρέπον ſeu τὸ ἁρμόττον, quod ipſe vocat;nõ enim tàm graues è media philoſophia ſermones deducti Menalippe mulieri conuenire videntur.

» τοῦ δὲ ἀνωμάλου, ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια. οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ.

» Inæquabilis Iphigenia in Aulide, vt cui poſterior ſupplicatio priori
» non conſonet.

Tertio loco affert Ariſtoteles exemplum morum inæquabilium, atque illud quidẽ etiam ex Euripide ſumptum;(vt mireris doctum poëtam tantopere in morum artificio hallucinatum)in Iphigenia in Aulide,quæ tragœdia extat adhuc. Adnotanda illa Paccii verba in verſione. VT CVI poſterior ſupplicatio priori non conſonet.in Gręco
» contextu ita ſcribitur, οὐδὲν ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ, quæ verba ita debebant verti. Nul
» la ex parte ſimilis eſt Iphigenia ſupplicans ei,qualem ſe gerit poſtea. Vel.ſic. Non ta
» lis videtur poſtea eſſe Iphigenia,qualis ante,cum proſtrata ad patris pedes,illi ſupplicabat pro ſuá ſalute. Verſus Euripidis, in quibus Iphigeniam facit ſupplicem eſſe patri, hi ſunt.
» ἸΦ. εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον ὦ πάτερ λόγον
» πείθειν ἐπᾴδουσ' ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας

κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν οὓς ἐβουλόμην
ἐνταῦθ' ἂν ἦλθον. νῦν δὲ τἀπ' ἐμοῦ σοφὰ
δάκρυα παρέξω. ταῦτα γὰρ δυναίμεθα.
ἱκετηρίαν δὲ γόνασιν ἐξάπτω σέθεν.
τὸ σῶμα τοὐμόν, ὅπερ ἔτικτεν ἥδε σοι,
μή μ' ἀπολέσῃς ἄωρον. ἡδὺ γὰρ τὸ φῶς
λεύσσειν. τὰ δ' ὑπὸ γῆς μή μ' ἰδεῖν ἀναγκάσῃς. Et qui ſequuntur.

Mox verò, cum Achilles polliceretur, ſe non permiſſurum eam mactari; forti animo reſpondet, ſe omnino mactari velle pro ſalute Græcorum. Verſus hi ſunt in quibus Achilles alloquitur Iphigeniam.

Αχ. μᾶλλον δὲ λέκτρων σῶν πόθος μ' εἰσέρχεται,
εἰς τὴν φύσιν βλέψαντα. γενναία γὰρ εἶ.
ὅρα δ'. ἐγὼ γὰρ βούλομαί σ' εὐεργετεῖν,
λαβεῖν τ' ἐς οἴκους, ἄχθομαι τ' ἴστω θέτις,
εἰ μή σε σώσω Δαναΐδαισι διὰ μάχης
ἐλθών. ἄθρησον. ὁ θάνατος δεινὸν κακόν.
Ἰφ. λέγω τάδ' οὐδὲν οὐδέν' εὐλαβουμένη.
ἡ Τυνδαρὶς παῖς διὰ τὸ σῶμ' ἀρκεῖ μάχας
ἀνδρῶν τιθεῖσα, καὶ φόνους, σὺ δ', ὦ ξένε,
μὴ θνῆσκε δι' ἐμὲ, μηδ' ἀποκτείνῃς τινά.
ἔα δὲ σῶσαί μ' Ἑλλάδ' ἢν δυνώμεθα.

Eadem Iphigenia paulò poſt, fortiore adhuc animo talia profert, alloquens matrem Clytemneſtram.

Ἰφ. παῦσαί με, μὴ κάκιζε. τάδε δ' ἐμοὶ πιθοῦ
μήτ' οὖν γε τὸν σὸν πλόκαμον ἐκτέμῃς τριχός,
μήτ' ἀμφὶ σῶμα μέλανας ἀμπίσχῃ πέπλους
Κλυ. τί δὴ τόδ' εἶπας ὦ τέκνον, ἀπολέσασά σε;
Ἰφ. οὐ σύ γε. σέσωσμαι. κατ' ἐμὲ δ' εὐκλεὴς ἔσῃ. Paulò poſt.
ὡς εὐτυχοῦσά γ' Ἑλλάδος τ' εὐεργέτις.

Atque hæc quidem ita ſeſe habent. Iam vero Paccius interpres duas videtur ſupplicationes intelligere, cùm tamen vna tantùm ſit apud Euripidem, vt patet.

χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός· καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός.

Et ſanè in moribus, ſicut in ipſa rerum compoſitione, tum neceſſarium, tum veriſimile exquirendum eſt; atque etiam vti neceſſariò veriſimili'ue ordine cuncta procedant.

Præceptum duplex eſt, quod tradit Ariſtoteles hoc loco, poſtquã oſtendit in ſingulis, quæ in moribus requirũtur veterum, ac Euripidis in primis errata; Primum quidem eſt huiuſmodi. Neceſſarium, & veriſimile in moribus eſt ſeruãdum, non ſecus ac antè dictum eſt ſeruari debere in fabula, rerumque & actionum conſtitutione; ſi in moribus ſeruetur neceſſariũ ac veriſimile, non fuerit in ipſis vllum genus errati quale ſuperius oſtendimus; qui enim ex neceſſario, aut veriſimili mores exprimit perſonarum, ſeruat τὸ ἁρμόττον, τὸ ὅμοιον, τὸ ὁμαλόν. quæ tria ſuperius in moribus requiri declarauimus. Nam & quartum illud, quod requiritur, ſi ſcierit poëta viros tãtum bonos ſibi in tragœdiis eſſe effingendos, eorumque mores ſolùm exprimendos; non alios vtique ſibi propoſuerit; quos imitetur. Quod ſiquis ſeſe mihi obiiciat hoc loco, dicatque Sophoclem in Electra exprimere improborum mores Aegiſthi, & Clytemneſtræ; reſpondeo verum id quidem eſſe; ſed exitum ipſorum infelicitatis pleniſſimum demonſtrari; cũ enim hoc fit, licet pro arbitratu vnicuique tales effingere, præſertim in duplici fabularũ genere, de quo ſuperius locuti fuimus; Si igitur Menalippes cùm

sibi

sibi proposuit exprimendos mores Euripides, diligenter cogitasset; mulierem illã esse quam effingebat, neque probabile, aut verisimile visum iri auditoribus, vt tàm doctè, grauiterq. loquatur de rebus quę ad philosophiam pertinent, planè seruasset τὸ ἁρμόττον; neque lapsus esset in tàm præclaro tragœdiæ scribendæ artificio, Quod siquis quærat, cur in moribus vtrunque protulerit Aristoteles, sicuti etiam in fabula, necessarium, & verisimile; is sciat velit hac ratione factum, mores à poëta aut exprimuntur in iis personis, quæ tales vixerunt, quorumque euenta, & actiones sumptæ ad tragœdiam scribendam, veræ sunt. aut in iis, quę effinguntur; non enim omnes in tragœdia debent fingi. vt antè docuimus. Si igitur personæ veræ sunt, & facta ab ipsis, euętaque rerum, quæ narrantur, vera sunt; debent tunc personarum mores exprimi à poëta, secundum necessarium. hoc est (vt aptè declarat Auerroës) secundum veritatem. Si nouæ sint personæ, illarum mores exprimendi erunt secundum verisimile. hoc est (vt idẽ interpretatur Auerroës) secundum plurimorum opinionem. Hæc duo qui diligenter considerauerit effeceritque planè in morihus personarum effingendis, non peccabit vnquàm. Possem hoc loco ex Sophocle, & Euripide (non enim vbique peccauit) afferre exempla aliquot, ad cõprobanda, & demõstranda apertius ea, quæ dicta sunt; sed quia non magnopere videtur necesse, breuitatis causa, prætermitto, pro se igitur quisque perquirat; sunt enim in promptu. Alterum præceptum est huiusmodi. Ordo ex necessario, aut verisimili ductus, est in moribus personarum exprimendis seruandus. verba Gręca sunt Aristotelis hęc. καὶ τὸ τοιοῦτο μετὰ τὸ τοιοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός. idest. Et » hoc post hoc esse, fieriq́ue oportet secundum necessariũ, vel verisimile. qui locus obscurissimus est; sed hunc omnino habet sensum. Mores diuersi, discrepantesq́ue inter se sunt pro dissimilitudine personarum, ac discrepantia animorum. neque possunt interdum alii alios subsequi; aut simul cohærere. quare danda opera est, vt simul cohæreant; vnumque genus, ex altero simili, & cognato deducatur. hoc verò efficere non poterit, nisi singulorum morum, affectionũ, habituumq́ue naturã optime norit. Sed exemplis allatis hoc totum quale sit breuiter declaro. Contemptio, iniuriam; iniuria dolorem, dolor cupiditatem vlciscendi parit, excitatque in animis hominum. At hæc sunt mutuo cohærentia, vt dici possint. hæc post hæc. Euripides igitur in Oreste hæc omnia exprimit in moribus personarũ, simul seruans τὸ ἁρμόττον. implorat opem à Menelao patris fratre Orestes contra Tyndareum, & Argiuos, contemnit Oresten Menelaus; indignatur Orestes. mox cum Pylade init consilium perimendæ Helenes, & Hermiones, vt vlciscatur Menelaum. Sic videas in maximo periculo extimescentem Oresten; imbellem Menelaum, suorumq́ue contemptorem; iracundum fortemq́ue Oresten. Nõ dissimili ratione Sophocles in Aiace. Teucer fratrem, pro pietate singulari erga illum, humare studet: Menelaus prohibet humari: hinc concertatio, & rixa. Superueniens Vlysses alterum alteri conciliat. In harum quoque personarum moribus exprimendis videre est, quod ait Aristoteles. HAEC POST HAEC ex necessario, & verisimili. Fratri enim erga fratrem conuenit pietas, officii amorisq́ue plenissima. Pietatem exigit, officiumq́ue fraterna calamitas. miseriis inimicorum insultant magis magisq́ue inimici, ac lætantur. imbelles pauidiq́ue etiam mortuos, cum viuos nõ potuerint, vlcisci cupiunt. prudentes fortesq́ue viri mortuos non oderunt inimicos; conciliantq́ue iratos. Pius Teucer erga Aiacẽ, quia calamitosus. insultat Teucro, & Aiaci mortuo inprimis Menelaus, quia inimicus, imbellis, & pauidus. Prudens, fortisq́ue Vlysses Menelaum Teucro conciliat. Tales hæ quidem personæ effinguntur moribus κατὰ τὸ ὅμοιον, nam tales fuisse accepimus, cum vixerunt. Sed apparet etiam in his moribus. HOC POST HOC. ex necessario, seu verisimili ductum. Hæc igitur Aristotelis præceptio hanc habet vim. quam in omnibus veterum tragœdiis considerare licet. nam in Iphigenia in Aulide, Achilles cum fortis effingatur κατὰ τὸ ὅμοιον, talis enim vixit. studet è periculo Iphigeniam liberare. hoc enim proprium est fortitudinis. Tecmessa in Aiace, vnà cum filiolo inferias soluunt Aiaci. quod propriũ est coniugis, & filiorum. atque hoc faciunt post hoc: nam Iphigeniæ periculum ingens excitat Achillis fortitudinẽ. Aiacis mors, & calamitas, ciet lacrymas, suscitatq́ue officiũ;

& pietatem Tecmessæ; verum de his hactenus. puto enim iam satis patefactum hunc Aristotelis locum alioqui obscurissimum. Sed miretur fortasse aliquis hoc. Cur, cum dicat hoc loco Aristoteles, in moribus requiri eundem ordinem, & seriem, quæ requirebatur in constitutione actionum, seu fabula, ex necessario, et verisimili; illic dederit præceptionem, oportere non HAEC POST HAEC, SED HAEC PER HAEC. tanquàm ex causa dependentia mutuò constitui; non autem consequentia tempore, sicuti illic copiosè declarauimus; nunc de moribus loquens det præceptionem oportere exprimi, tanquàm Hæc post Hæc. Respondeo tamen, cum, Hoc post Hoc, nihilò minus etiã causam, effectumque significet, quàm tempus: nam effectum est post causam, rectè de moribus cum loqueretur, dixisse HOC POST HOC. cum præsertim in moribus nõ solum causa, effectumque, sed etiam interuallum temporis consideretur. nam prius hic irritat, mox ille irascitur. hic prius in calamitatem labitur; mox ille officiosus est erga lapsum in calamitatem. Sed in fabula, actionumque constitutione, cũ interuallum, seriesque temporis nulla prorsus ratione deberet considerari, sed causæ tantum mutuò ex se pendentes, alia ex alia; fuit necesse dicere. HAEC PER HAEC. hic enim modus loquendi, causas tantũ significat. cũ alter modus HAEC POST HAEC, & causas, & tempus prius, ac posterius denotet. Neque verò illud prætermittendum puto; Hoc ipsum, quod requirit in moribus Aristoteles, artificium, nõ multum discrepare ab eo, quod requirit Hermogenes, aliique Rhetores, qui eandem rationem scribendi de arte secuti sunt. nã sicuti ille lib. II. περὶ γοργότητος, vbi docet quomodo conficiatur forensis, & oratorius sermo, quem ipse πολιτικὸν vocat, requirit aptè misceri suas illas species & formas orationis inter se, alias minus, alias magis. Sic. φημὶ τοίνυν
„ ἐν τῷ τοιούτῳ λόγῳ πλεονάζειν μὲν ἀεὶ τό τε τὴν σεμνότητα ποιοῦν τοῦ τύπου, καὶ ὁ ἐνδεικνύμενόν τι καὶ ἀληθὲς, καὶ
„ μετὰ τούτους τὸ γοργόν. οὐχ ἥκιστα δὲ καθαρότητά τι, καὶ διηκρίνειαν. τὴν μέντοι βραχύτητά τι, καὶ σφο-
„ δρότητα παραδεδόσθω μὲν τοῖς εἰρημένοις, ἀκμὴ δὲ καὶ σεμνότης ἀπ' αὐτῆς καὶ ἔτι λαμπρότης ἔστω μὲν
„ ὀφείλει, οὐ μὴν οὕτως οὐδ' ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον αἱ προειρημέναι τῶν ἰδεῶν. Non diuerso planè modo in tragœdiis commisceri mores oportet personarum. vt alii grauitatem, et sanctitatem. alii iracundiam. alii pietatem, & officium. alii improbitatem, plus minus'ue præseferant. Verùm hæc longiore egent disputatione, dabimus igitur operam, vt de tali mistione morum alio loco copiosius disseramus; qualisque in tragœdia, & comœdia, aliisque poëmatum generibus requiratur, ostendamus.

φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτῆς δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν
„ τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ ἀπόπλουν.
„

„ Quare manifestum est, fabularum solutiones ex ipsismet potissi-
„ mum fabulis proficisci debere, non autem ab aliquo artificioso: vt in
„ Medea, & in Iliade illa per nauigationem.

ʻPaccius locum hunc non intellexit, quod fortasse mireris, sed ita planè est. dormitant aliquãdo homines, & hallucinãtur in re etiam perspicua. per ea enim verba ἀπὸ μηχα-
„ νῆς cum Machinam sceoicam, qua inducebantur repentè loquentes Dii, Aristoteles
„ intellexerit, vertit Paccius. Artificioso aliquo; quod perridiculum videri potest; sed redeo ad declarandum Aristotelis contextum; ex superius dictis deducitur pulcherrima præceptio, quæ spectat ad artificium soluendarum fabularum. Qui mores optimè in personis exprimere scierit; aliosque post alios pro eorum natura, ex verisimili effingere, facilè inueniet solutionem fabulæ, tota enim pendet ex personarum moribus; vitabitque erratum, in quod sæpè veteres poëtæ inciderunt, qui per machinã inducentes Deos, Deas'ue, soluunt fabulam, atque exodum, quæ vltima est tragœdiæ pars, cõficiunt. nam solutio fabulæ, est ipsa exodus, seu exitus fabulæ. exitus verò debet duci ex præcedentibus moribus, non quibusuis, sed qui magis accommodati ad soluendam fabulam videbuntur; quod si videatur non posse deduci ex præcedentibus, ingeniosus, peritusque poëta debebit excogitare aliquid verisimile, quod cum iis, quę ante dicta sunt, sit coniunctum, quasi pars, ex quo deducat exodum, seu solutionem fa-

bulæ

bulæ.id verò fit multis modis, ſed aliquando etiam, inducendo in ſcenam perſonam aliquam, quæ antè non fuerit inducta.modò ſit eiuſmodi, vt eius ſermo,propter aliquam probabilem cauſam, coniungi cum aliis antè dictis poſsit. Exemplum huius rei peti poteſt ex Aiace Sophoclis;nam cum Aiax ſibi mortem conſciuiſſet, eſſet ſolutio fabulæ conſtituenda;neque deduci poſſet à perſona Tecmeſſæ,quæ captiua erat mulier;neque à perſona filioli, tum propter ætatem, quæ omni ſenſu,ratiocinatione que caret earum rerum, quæ aut voluptatem, aut dolorem afferunt;tùm quia ex captiua natus erat.neque itidem ex perſona Teucri fratris;cui, quòd vir erat, lugere non ſatis erat decorum,tum propter alias cauſas;nam quatenus conuenit,lugentem ſatis dolentemque facit Teucrum Sophocles; neceſſe fuit captare exodum fabulæ à perſona Menelai,& Agamemnonis,quorum vterque inimicisſimus cùm fuiſſet Aiaci,prohibere conatus eſt,ne humaretur Aiax; quamuis poſtea exorante Vlyſſe conceſſerint. Exodus hæc tota ex moribus ducta eſt ſecundum veriſimile.Quamobrem cum ſolutio,exituſque fabulę,ſemper ab ingenioſo poëta,ſi modo naturam, conuenientiamq́. morum ſingularum perſonarum cõſiderare diligenter voluerit.ex veriſimili, aut neceſſario deduci poſsit, improbat Ariſtoteles morem ſoluendi fabulas, quo ſæpe veteres vſi fuerunt,ex machina;inducentes Deum, Deam'ue aliquam loquentem. Horatius quoque ad Piſones ſcribens monuit hoc rarò eſſe faciendum.cum ait.

Nec Deus interſit,niſi dignus vindice nodus.

Cicero libro de Nat.Deorum.1.innuit hoc ipſum olim à poëtis tragicis factum,vt fabulam ſoluerent.his verbis.vt tragici poëtæ,cum explicare argumenti exitum nõ poteſtis,ad Deum confugitis.Plato quoque in Cratylo ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀποφεύγουσι θεοὺς αἴροντες,quem locum nõ putat Eraſmus cognitũ fuiſſe Ficino interpreti, qui ita vertit:quibuſdam machinamẽtis ad Deos confugitis. Hæc Eraſmus in Agadiis;ſed nimirum non video, quare reprehendi poſsit Ficinus, cũ ſatis aperte Machinam ſcenicam expreſſerit;ex qua loquebantur Dii.ſed illo omiſſo.affero ego locum Polybii aptiſsimum ad rem hanc intelligendam.nam vbi de traiectione alpium Annibalis loquitur,nonnullos reprehendit hiſtoricos,qui quaſi rem ſupra omnem fidem narraturi eſſent, tragicos videntur imitati, qui ad Machinam ſæpè confugiunt.his verbis. ἅμα γὰρ τὸν Ἀννίβαν ἀμίμητόν τινα παρεισάγοντες στρατηγὸν, καὶ τόλμῃ καὶ προνοίᾳ τοῦτον ὁμολογουμένως ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἀλογιστότατον. ἅμα δὲ καταστροφὴν οὐ δυνάμενοι λαμβάνειν οὐδ' ἔξοδον τῷ ψεύδους, θεοὺς, καὶ θεῶν παῖδας εἰς πραγματικὴν ἱστορίαν παρεισάγουσι. Exempla Machinæ affert Ariſtoteles, ex tragœdia, quæ inſcribitur Medea; extat quidem nunc Euripidis Medea, in qua tamen nullus Deus ἀπὸ τῆς μηχανῆς. de alia igitur Medea locutus eſt Ariſtoteles ab alio poëta edita;nam idem lib.11. Rhetoricorum Carcini Medeam citat;de qua re ſuperius ſatis. Alterũ exemplum ſumitur ex Homeri Iliade;vbi explicantur τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν. Verba hæc, propter ignorationem loci Homerici, quod ſatis mirari non poſſum, non intellexit,neque aptè vertit Paccius. ait enim vt illa per nauigationem;nam ita debent verti, vt ea, quæ pertinent ad enauigationẽ; ſeu diſceſſum,quem parabant,Claſsis Græcorum.Innuit Ariſtoteles ea,quæ narrantur ab Homero lib.11.Iliados.Cum Gręci,deſperata Ilii expugnatione,cogitarent de diſceſſu,& multa inter ſe conſultarent,Homerus facit Iunonem alloquentem Mineruam,vt è cœlo deſcẽdens rectà pergat ad Vlyſſem; iubeatque diſſuadere, ne re infecta diſcedant. Verſus ibi ſunt.

βῆ δὲ κατ' Οὐλύμποιο καρήνων ἀΐξασα. Paulò poſt.
ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη προσέφη γλαυκῶπις Ἀθήνη
διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ
οὕτω δὴ οἶκόνδε, φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν
φεύξεσθ' ἐν νήεσσι πολυκλήϊσι πεσόντες. Et qui ſequuntur.

Rurſus Priamum eodem modo Iris alloquitur, in his verſibus.

Τρωσὶν δ' ἄγγελος ἦλθε ποδήνεμος ὠκέα Ἶρις
πὰρ Διὸς αἰγιόχοιο σὺν ἀγγελίῃ ἀλεγεινῇ Paulò poſt.
Ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη προσέφη πόδας ὠκέα Ἶρις. Et qui ſequuntur.

Locum igitur priorem, fortasse & hunc, reprehendit Aristoteles. quia inducit Deam Mineruã, atque Iridem veluti ἐκ μηχανῆς: poterat enim Homerus alia vti solutione deducta ex ipsis rebus, & facere aliquem ex Græcis ducibus, suo consilio, ac prudentia, potius quàm monitu Deorum ex machina loquentem, vehementius discessum dissuadentem, ac post longam orationem demum persuadentem.

,, ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος: ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄν-
,, θρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδί-
,, δομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν.

,, Quo sanè artificioso vtendum in iis, quæ extra Tragœdiam sunt:
,, quæcunque videlicet vel prius fuêre, quæ neutiquam fieri potest, vt
,, alio pacto ad humanam peruenerint notitiam: vel quæ futura denun-
,, ciatione, diuinatione'ue indigeant, quandoquidem deos cuncta inspi-
,, cere, satis quidem apud nos constat.

Docet Aristoteles, qua ratione aliquando veteres poëtæ in tragœdiis vsi fuerint machina; vt ostendat inutilem omnino esse, posseque solui fabulam facilè absque machina. Si Machina adhibenda est; semper in iis rebus ea vti debemus, quæ extra tragœdiã sunt; Ea solutio dicitur esse po sita extra tragœdiam, quæ nõ deducitur ex ipsis rebus, quæ tragœdiæ actione, fabulaque continentur. Duobus igitur de causis machina vsi sunt veteres poëtæ tragici in tragœdiis. aut vt declararent res præteritas, & factas. aut vt declararent res futuras, quæque mox essent faciendæ. In declarandis præteritis hoc requiritur, vt alio modo nõ possint à nobis cognosci; In declarandis autẽ futuris hoc requiritur, vt egeant prædictione, & diuinatione, seu præceptione, & mãdato. Exemplum prioris modi, sumi potest ex Euripide in tragœdia, quæ inscribitur Orestes. in qua de raptu Helenes loquens inducitur Apollo, omniaque patefaciens, quæ antè ignorabantur. Versus hi sunt.

,, ἈΠ. Μενέλαε παῦσαι λῆμ' ἔχων τεθηγμένον
,, Φοῖβός σ' ὁ Λητοῦς παῖς ὅδ' ἐγγὺς ὢν καλῶ.
,, σύ θ' ὃς ξιφήρης τῇδ' ἐφεδρεύεις κόρῃ
,, Ὀρέσθ' ἵν' εἰδῇς οὓς φέρων ἥκω λόγους.
,, Ἑλένην μὲν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὢν
,, ἥμαρτες ὀργὴν Μενέλεῳ ποιούμενος
,, ἥδ' ἐστὶν, ἣν ὁρᾶτ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς.
,, σεσωσμένη τε, κοὐ θανοῦσα πρὸς σέθεν.
,, ἐγώ νιν ἐξέσωσα, κἀπὸ φασγάνου
,, τοῦ σοῦ κελευσθεὶς ἥρπασ' ἐκ Διὸς πατρός.
,, Ζηνὸς γὰρ οὖσαν ζῆν νιν ἄφθιτον χρεών.
,, κάστορί τε πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
,, σύνθακος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.

Hactenus igitur patefiunt res, quæ antè ignorabantur à Menelao, ex Oreste: Mox idem Apollo ex Machina præscribit, mandatque Oresti ea, quæ sunt agenda. Sic.

,, σὲ δ' αὖ χρεὼν
,, ὀρέστα γαίας τῆσδ' ὑπερβαλόνθ' ὅρους
,, παῤῥάσιον οἰκεῖν δάπεδον ἐνιαυτοῦ κύκλον
,, κεκλήσεται δὲ σῆς φυλῆς ἐπώνυμον. Et quæ sequuntur.

Paulò post idem Appollo vaticinatur, panditque, ea, quæ euentura sunt Oreste, his verbis.

,, ἐφ' ἧς δ' ἔχεις Ὀρέστα φάσγανον δέρῃ,
,, γῆμαι πέπρωταί σ' Ἑρμιόνην, ὃς δ' οἴεται
,, Νεοπτόλεμος γαμεῖν νιν, οὐ γαμεῖ ποτε.
,, θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα Δελφικῷ ξίφει, Et quæ sequuntur.

Sermo

Sermo igitur hic Apollinis ex machina tria illa omnia, quæ requirebat Aristoteles, continet. Non dissimile quoque exemplum posterioris modi, cum scilicet ex Machina Dii prædicunt futura, sumi potest ex Euripidis Electra, & Helene eiusdem; in qua ex machina Διόσκουροι Castor & Pollux loquûtur, patefaciuntque Theoclymeni, quæ fato euentura erant ipsi, Helenæ, & Menelao. hoc verò differt exemplum à priore, quòd prius illud tria simul omnia continet; hoc verò vnum separatim, hoc est, futurarum prædictionem. Exemplum quoque prioris, quatenus & facta narrantur, & futura prædicuntur, peti potest ex Iphigenia in Tauris. Ego, ne longior sim, versus non appono; eiusdem modi exemplum legi potest in Hippolyto, vbi loquitur Diana; et in Andromache, vbi loquitur Thetis. nec nô & in Rheso, vbi Minerua loquitur. Est verò obseruatione dignum, Deos etiam in Prologo tragœdiarum induci loquentes, & si non semper ex Machina; sed in ipsa scena, vt apud Euripidem Bacchus in Bacchis. ait enim.

ἥκω Διὸς παῖς τήνδε Θηβαίων χθόνα
Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἡ Κάδμου κόρη
Σεμέλη λοχευθεῖσ' ἀστραπηφόρῳ πυρί.

Non ex machina quidem hæc profert Bacchus, sed in scena versans inter mortales. & apud eundem Euripidem eodem modo in Troadibus Neptunus, cum ait.

ἥκω λιπὼν αἰγαῖον ἁλμυρὸν βάθος.

Rursus apud eundem eodem modo in Ione Mercurius, vbi inquit;

Ἄτλας ὁ χαλκέοισι νώτοις οὐρανὸν
θεῶν παλαιὸν οἶκον ἐκτρίβων. Paulò post.
ἥκω δὲ Δελφῶν τήνδε γῆν. & quæ sequuntur.

Omnes Dii in prologis loquentes, aiunt se venisse in ea loca, vbi cõsistunt locuturi. sicuti patet in exemplis allatis, tollendę admirationis gratia. Apud Sophoclem quoq. in Aiace Minerua in prologo alloquitur Vlyssem. Sed in eadem tragœdia aliquando videas, & in prologo, vti diximus, in scenam aduentantes, loquentesque Deos; & rursus ex Machina alios loquẽtes in solutione, & exodo fabulæ. exemplum huius rei peti potest ex Euripide in Ione. nã Minerua ex Machina loquẽs, soluit fabulam; sedatque omnes turbas. Origo autem inducendi Deos in scenã per Machinam, fluxit ex ea opinione, quæ omnium mortalium ferè animis insita est, Deos hominum negocia procurare, cunctaque veluti ex alto despicere: quæ quidem opinio ab omnibus philosophis, vno excepto Epicuro, probata fuit; multisque rationibus cõfirmata. Hanc verò vigilantiam πρόνοιαν veteres in Diis vocarunt. Cic. lib. de Diuinat. I I. Deos esse, & eorum prouidentia mundum administrari, eosdemque consulere rebus humanis, nec solùm vniuersis, sed etiam singulis. Idem lib. I I I. de natura Deorũ. Sit igitur persuasum omnibus, dominos esse omnium rerum, ac moderatores Deos, eaque, quæ gerantur eorum geri ditione, et numine, eosdemque optimè de genere hominũ mereri, et qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, scire. Xenophon. lib. primo ἀπομνημονευμάτων. καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν (de Socrate loquitur) ἀνθρώπων, οὐχ ὃν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι τὰ δ' οὐκ εἰδέναι. Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

Ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν· εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας, οἷον, τὸ ἐν τῷ Οἰδίποδι τῷ Σοφοκλέους.

Quodcunque verò rationi consentaneum minus sit, explodendum quidem ab ipsis actionibus, si non prorsus, at à Tragœdia: vt est in Sophoclis Oedipode.

Tam longè aberrauit à sententia Aristotelis Paccius in hoc loco vertendo, vt planè mirari satis nõ possim; illum verba Aristotelis alioqui aperta, et perspicua non intellexisse. Debent igitur ita verti. Absurdũ enim fuerit, si quis dicat, credatúe, nihil in ipsis

rebus inesse, aut saltem extra Tragœdiam aliquid esse, ex quo deducatur solutio fabulæ, qualia sunt illa apud Sophoclem in Oedipode; Videtur Aristoteles obiectioni alicuius aduersari, qui fortasse dicat. Necesse esse aliquando fabulas ex machina solue re, quia solutio, seu exodus non semper à rebus, quæ insunt in tragœdia duci potest. Sed respondet Aristoteles; Stulti esse, parumque periti hominis hoc putare, nam in rebus semper inest aliquid, vnde solutio fabulæ aptè deducatur, sine machina. Quòd si aliquando contingat, vt in rebus nihil insit; esse tamen multa extrà tragœdiam, quæ idem poterunt præstare. Sicuti patet in Oedipode Sophoclis. Locus verò hic diligenter adnotandus; quia difficilis videtur, et obscurus, sed ego breuiter aperteque omnia declarare conabor. Ea dicuntur inesse in rebus, quæ maximè pertinent ad fabulam, & sine quibus actio non constituitur tragica, actionem voco eam, quam in primis imitari conatur poëta. Exempli causa. Actio in Aiace est hæc, Aiax postquam resciuit, quæ fecit per insaniam; gladio incubuit. rursus in Oedipode Tyranno. Oedipus, postquã agnouit se patrem peremisse, & cum Iocaste matre concubuisse, oculis se ipsum priuauit; regnoque deiectus est. In Electra quoque. Orestes cum iam in adultam venisset ætatem, clàm Argos veniens Aegisthum, Clytemnestramque perimit. Atque sic patet in omnibus tragœdiis; actionem vnam esse, quæ si per se consideretur, remotis Prologo, Episodiis, & Exodo; nudata apparebit magis, & vnã tantũ personã, aut duas ad summũ continebit; Ea itaq. dicuntur inesse in rebus ab Arist. quæ insunt in ipsa actione necessariò, spectantq. ad eas personas quę necessario ad constitutionẽ actionis requiruntur. Exitus igitur, solutioq. fabulæ ab iis, si possit, peti debet; nã hoc maximè artificiosum est, sicuti Sophocles in Electra videtur fecisse, nam solutio ducitur ex ipsamet actione; in qua Orestes Aegisthum, & Clytemnestram perimit. In Trachiniis quoque eodem modo, nam exodus sumitur ab ipso Hercule eunte in Pyram; vt concremaretur. Atque hæc quidem ita sese habent. Ea verò dicuntur esse extra rem, quæ adiuncta quidem sunt, & cohærentia, sed non constituunt ipsam actionem per se, vel potius sine quibus actio integra permanet, atque hæc sunt ea, ex quibus Episodia ducuntur, nam Episodia continent personas etiam, quarum non est actio ipsa; sed adiunctas ad ipsam, vt ornatior, ampliorque fiat. Ex his igitur ait Aristoteles saltem petendam esse solutionem fabulæ, atque exemplum affert Oedipodis Tyrrani Sophoclei. Cum enim in ea tragœdia post agnitionem facta fuisset peripetia; Soluendaque esset fabula, neque posset solui ex actione ipsa, quia tota collocata fuerat in Episodio, quo continetur peripetia, necesse fuit, vt solutionem duceret ab iis, quæ extra actionem erant; sed adiuncta tamen ipsi actioni, duxit igitur eam Sophocles à persona Creontis, qui Oedipodi iam perpesso grauem illam calamitatem, superuenit. Versus hi sunt.

Χο. ἀλλ' ὧν ἐπαιτεῖς, ἐσδέον πάρεσθ' ὅδε
κρέων, τὸ πράσσειν, καὶ τὸ βουλεύειν. ἐπεὶ
χώρας λέλειπται μοῦνος ἀντὶ σοῦ φύλαξ.
Οι. οἴμοι τί δῆτα λέξομεν πρὸς τόνδ' ἔπος;
τίς μοι φανεῖται πίστις ἔνδικος, τὰ γὰρ
πάρος πρὸς αὐτὸν πάντ' ἐφηύρημαι κακός.
Κρ. οὐχ ὡς γελαστὴς οἰδίπους ἐλήλυθα.
οὐδ' ὡς ὀνειδιῶν τι τῶν πάρος κακῶν.

Solutio autem fabulæ est in illis verbis aperta.

Κρ. ἅλις ἵν' ἐξήκεις δακρύων.
ἀλλ' ἴθι στέγης ἔσω.

Atque videtur quidem Sophocles magnopere laudandus, qui omnia fecit, quare non cogeretur ad Machinam confugere, atque ex ea solutionem fabulæ ducere, non enim ea vsus est Sophocles vnquam, aut semel tantum (loquor de tragœdiis, quæ extant) in Philoctete; sed planè, si consideres tragœdiæ cursum, coactus fuit ex Machina inducere Herculem, qui futura euenta pandens Philoctete solueret fabulam. In Aiace autẽ magis apertè videri potest, quomodo solutio ducatur ab iis, quæ extra rem sunt, &

actionem,

actionem,nam postquàm Aiax sibi mortē consciuisset; atque tota actio iam esset tragœdiæ confecta,sublata persona,circa quam versabatur,facit Sophocles superuenientem Menelaum, & Agamemnonem,concertantemq́ue cum Teucro de Aiacis sepultura;mox litem diremptam ab Vlysse,ex quibus omnibus extra rem,actionemq́. positis;adiunctis tamen & cohærentibus cum actione,ducitur fabulæ solutio. Eodem modo soluitur tragœdia eiusdem Sophoclis,quę inscribitur Oedipus ἐπὶ κολωνῷ;nam post obitum Oedipodis , cum solutio non posset deduci ab illius persona , quæ actionem cōstituebat,deducitur à persona Thesei superuenientis,& colloquentis cum Antigone.Iam(nisi fallor)satis illustratus est Aristotelis locus obscurus,tùm explicatione verborum,tùm ex emplis allatis.

„ Ἐπεὶ δὲ μίμησις ἐστὶν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογρά-
„ φους. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφου
„ σιν. οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους, καὶ ῥαθύμους, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα. ἔχον-
„ τας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ, οἷον τὸν Ἀχιλλέα ἀγα-
„ θὸν καὶ Ὅμηρος.

„ Cum verò Tragœdia præstātiorum imitatio sit , par fuerit quoque
„ nos ab excellentium pictorum more nō discedere:qui dum proprias,
„ verisq́ue simillimas imagines referre student, pulchriores sanè depin
„ gunt.ita etiam poëta , iracundos videlicet, desidesq́ue dum imitatur,
„ huiusmodiq́ue alia circa mores habentes, probitatis quidē,atque ira-
„ cundiæ sibi exemplum proponere debet , velut fortem Achillem : vt
„ ipse Homerus.

Dat Aristoteles aliud præceptum , quod spectat ad artificium morum effingendorum;ducitur autem ex quibusdam proloquiis antè probatis. Proloquia enim appello decreta quędam cōclusa,atque cōfirmata prius multis rationibus quorum vnum hoc fuit . Comœdiam esse imitationem τῶν φαυλοτέρων. idest viliorum;Alterum vero,hoc. Tragœdiam esse imitationem præstantiorum.Hoc igitur repetens conclusum Aristoteles,ex eo elicit præceptum maxime necessarium,quod est huiusmodi. In describendis moribus , cum tragœdia sit imitatio βελτιόνων,videndum est vt poëta effingat eos quàm aptissime,& politissime fieri potest.Id autem fiet,si non respiciat singillatim ad eius mores,quem effingit,& imitatur;sed ad naturam ipsam , & perfectum exemplar morum,quorum descriptio est facienda;vt si iracundum aliquem velit imitari , non ad illum,quem imitaturus est,sed ad naturam ,exemplarq́ue absolutum iracundiæ respiciat:Si fortem;si iustum;ad fortitudinis,iustitiæq́ue formam ipsam animū aduertat, id quod exactè seruatum est ab Homero;in Agamemnone,Vlysse,Nestore, & Achille in primis;nam(vt scribit Plutarchus)voluit in Iliade,in persona Achillis ἀνδρείαν ipsam,ab omni parte àbsolutam describere.Huiusmodi rationem scribendi(vt alibi diximus)secutus est Xenophon in Cyro;Eandem Plato in rep.describenda.Hinc Cice.in
„ oratore ad Brutum ait,Has rerum formas appellat ideas ille , non intelligendi solùm,
„ sed etiam dicendi grauissimus author , & magister Plato , easq́ue gigni negat ; & ait
„ semper esse,ac ratione,et intelligentia contineri,cętera nasci,occidere,fluere,labi,nec
„ diutius esse vno,& eodem statu.Quicquid est igitur,de quo ratione , & via dispute-
„ tur,id est ad vltimam sui generis formam ,speciemq́ue redigendum . Ridetur ob hoc
„ ipsum Plato apud Athenæum libro duodecimo sub finem his verbis. ἴσασι δὲ ὁ πλά
„ των μὴ τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλαττομένοις. Ibidem ex
„ Theopompo explicatur , quàm irrita fuerit omnis illius de rep. sermo , & institutio, quòd supra hominum captum,atque naturam eam descripserit,narranturq́ue omnes illius auditores ferè,qui tàm præclaram reip.institutionem ab eo didicerunt, Tyrannidis potiundæ cupidos fuisse , vbi postremo de Xenocratis exitio hæc proferuntur

verba. περὶ τ' ὠφελείας ἐκ τῆς καλλίστης πολιτείας, καὶ τῶν παραινουμένων νόμων Hermogenes scripturus libros περὶ ἰδεῶν eandem viam est ingressus; neque vllum sibi proposuit certum hominem, ex cuius ratione artem sumeret rectè dicendi; sed communem quandam formam respexit. verba ipsius hæc sunt. μέλλων δὲ περὶ αὐτὸ χωρεῖν ἤδη τὸ διαλέγεσθαι περὶ ἑκάστου τούτων, τοσοῦτον προδιορισάμενος αὐτὸ ποιήσω. ὅτι οὐ δεῖν ἡμῖν, οὐ περὶ τοῦ Πλάτωνος, οὐ Δημοσθένους, οὐ τοῦ δεῖνος ἰδίᾳ ὁ λόγος, λελέξεται μὲν γὰρ ἐν ὑστέρῳ καὶ περὶ τούτων. οὐ δ' ἐνῦν οὐ περὶ τούτων, ἀλλ' αὐτὸ ἕκαστον καθ' αὑτὸ προθέσθαι ὁποῖόν τι ἐστὶ συμπάντων δεῖξαι, καὶ ὅπως γίνεται. & quæ sequuntur. Explicat verò in contextu præceptum hoc quale sit, similitudine ducta à pictoribus; sicuti enim pictores imaginem aliquam expressuri, conantur multò pulchriorem effingere, quàm est; non enim ad ipsam respiciunt, sed ad exemplar quoddam generale eius figuræ; sic poëtæ hęc eadem ratio debet esse proposita in moribus personarum effingendis. Hinc Hora. ad Pisones scribens, ait.

Respicere exemplar vitæ, morumque iubebo
Doctum imitatorem.

Cicero vero in Oratore ad Brutum politissimè omnium de hac similitudine loquitur his verbis. Sed ego sic statuo nihil esse in vllo genere tàm pulchrū, quo non pulchrius id sit, vnde illud, vt ex ore aliquo, quasi imago exprimatur, quod neque oculis, neque auribus, neque vllo sensu percipi potest, cogitatione tantùm, et mente complectimur. Itaque & Phidiæ simulacris, quibus nihil in illo genere perfectius videmus, & his picturis, quas nominaui; cogitare tamen possumus pulchiora. Nec verò ille artifex, cum faceret Iouis formam, aut Mineruæ, contemplabatur aliquem, è quo similitudinem duceret, sed ipsius in mente insidebat species pulchritudinis eximia quædam, quam intuens, in eaque defixus ad illius similitudinem artem, & manum dirigebat. Huc spectat & illa Ciceronis narratio de Zeuxide pictore, apud Crotoniatas libro secundo de Inuentione, quæ illic commodè ab omnibus legi potest; Sed oritur quæstio hoc loco non leuis. Si enim exemplar iracundię, non illum ipsum hominem, quem descripturus est aliquis poëta; intueri oportet in moribus exprimendis, neque exprimere, qualis ille sit, sed qualis esse debuit; consequitur quiddam maximè absurdum; nam non exprimet mores κατὰ τὸ ὅμοιον. quod in primis seruandum esse superius diximus. Respondet Aristoteles, poëtas, etiam si intueantur perfectam morum formam, non tamen impediri, quo minus exprimant in iis τὸ ὅμοιον, nam illud ipsum exprimunt sub excellentiore quadam figura; in eo genere, quod sibi proposuerint, nā si ad aliud genus transgrederētur; id fortasse nō efficerent, essentque reprehendendi sed vnumquodque genus perse supremos quosdam habet decoris gradus, & absolutissimam recipit formā non tamen degenerās à sua natura, & effigie pristina. hæc omnia significauit Aristoteles de pictoribus loquens, his verbis; καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσι hoc est, pictores propriam effigiem vniuscuiusque effingentes, similem exprimere quidem conantur; sed formosiorem; & venustiorem multò. exemplum verò affert Aristoteles ex Homero, Achillis, in quo effingendo omnem operam posuit suam egregius ille poëta. Non dissimili ratione Dionysius Halicarnasseus in suis Rhetoricis, vbi loquitur περὶ ἐσχηματισμένων λόγων, conatur exemplis Homericis probare omne sermonis genus; nam Homerus in Aiace, in Vlysse, in Nestore, in Phœnice; & reliquis, exactè omnia expressit, exemplar ipsum talium personarum, potius, quam illas personas intuens; quod optimus quisque poëta etiam efficere debet summo studio.

Ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰς παρὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ. καὶ γὰρ κατ' αὐτάς ἐστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις, εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.

Hæc profectò seruare oportet, insuperque sensus ipsos, qui Poëticam consequuntur, præter illa, quæ necessaria sunt. Etenim in his fallimur sæpenumero. sed in sermonibus iam editis satis dictum de his.

Præceptum

Præceptum aliud dat Aristoteles; quod latè patet prioraque illa omnia complectitur, est autem huiusmodi. Poëtam in effingendis moribus personarum, respicere oportet eos sensus omnes, qui necessariò poëticen sequuntur. Poëmata recitantur, ergo audiũtur; Ab Histrionibus in scena, vbi Apparatus est, ergo spectantur. Duo igitur sensus poëticæ facultati inseruiunt. Visus, & auditus, nam oculis scenam, & apparatum, habitumque omnem histrionum, auribus autem sermonem ipsorum homines percipiunt. Pręterea poëmata scenica constant sermone, rhythmo, harmonia. Sermo et harmonia auribus; rhythmus oculis percipitur. His igitur sensibus accõmodanda omnis poësis. Sensus hi duo auditus & visus (vt inquit Aristoteles in libro de Sensu) multas percipiunt rerum dissimilitudines, & discrepantiam singularum rerum cognoscunt: tantamque habent vim in hominibus, vt per hos tàm earũ rerum, quæ mente, cogitationeque comprehenduntur, quàm illarum, quæ sub sensum actionemque cadunt, peritia comparetur; in iis quidem, quæ ad vitæ vsum pertinent; magis homines visu iuuantur, quàm auditu; ad disciplinam autem & institutionem, cultumque omnem animi capessendum, magis conducit auditus. Nam visus quàm plurimas variasque differentias discernit, quia omnes res, quæ corpore constant aliquo, colore præditę sunt, Quid multis? visus percipit ea, quæ maximè communia sunt, vtpotè, figuram, magnitudinem, motum, statum, numerum. Auditus verò sonos percipit tàntùm eorumque differentiam omnem diiudicat; & quamuis ad parandam sapientiam, & scientiam magnum hominibus prębet vsum, non tamen per se; nam sermo, qui percipitur auditu, non est per se causa disciplinæ, constat enim ex nominibus, sed per accidens; nomina enim signa quædam tantùm sunt quarundam notionum. M. Cice. libro de Natura Deorum primo ait. Epicurum vocare solitum sensus veritatis nũcios, et Idem libro de Legibus primo, profert hæc verba. Homini sensus, tanquam satellites quosdam natura attribuit, & rerum plurimarum obscuras, & necessarias intelligentias enodauit, quasi fundamenta quædam scientiæ. Idem Cice. in libro qui Orator inscribitur, ait de auditu loquens. Aures, vel animus aurium nuncio naturalem quandam in se continet vocum omnium mensionem; Themistius quoque Aristotelis interpres. libro secundo de Anima, ait quinque sensus homini datos a natura tanquam nuncios, & exploratores rerum omnium. Cum igitur sensus hi duo tantam habeant vim in rebus omnibus percipiendis, & internoscendis; poëticaque facultas ad hos omnia referat; his inseruiat poëta oportet, sic enim omnia consentanea scribet, nihil repugnans; seruabitque in moribus τὸ ὅμοιον, ϗ τὸ ἁρμόττον, ϗ τὸ ὁμαλὸν. hæc enim sensibus potissimum; imò nulla alia via; nisi sensibus, diiudicantur. Euripides, qui, vt antè diximus, in choro fœminas tanquam mares fecit loquentes, non inseruiuit sensui oculorũ, neque aurium, Histrio aliquis, qui tragicos sermones recitaturus, hilarem præseferet vultum, aut habitum Comicum, non inseruiret oculis spectatorum; sic igitur, patet; hoc præcepto voluisse Aristotelem tria illa simul complecti; nam qui inseruit sensibus, qui ad poëticen necessariò referuntur; is exactè seruat tria illa, de quibus singillatim suo loco, copiosè locuti fuimus. Hinc Cice. non minus verè quàm doctè in eo libro, qui inscribitur Orator, ait. Sed est eloquentiæ, sicuti reliquarum rerum fundamentum sapientia, vt enim in vita, sic in oratione, nihil est difficilius, quàm, quid deceat, videre; πρέπον appellant hoc Græci; nos dicamus sanè decorũ, de quo præclarè, & multa præcipiuntur, & res est cognitione dignissima. Huius ignoratione non modo in vita, sed sæpissime & in poëmatis, & in oratione peccatur, est autem, quid deceat, Oratori videndum, non in sententiis solùm, sed etiam in verbis; non enim omnis fortuna, non omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas, nec verò locus, aut tempus, aut auditor omnis eodem aut verborum genere tractandus est, aut sententiarum, semperque in omni parte orationis, vt vitę, quid deceat est considerandum, quod et in re, de qua agitur, positum est, & in personis, & eorum, qui dicunt, & eorũ, qui audiunt. Idem eodem libro paulò post. Quod si poëta fugit, vt maximum vitium, qui peccat etiam cum probam orationem affingit improbo, stultoúe sapientis, si denique pictor ille vidit; cum immolanda Iphigenia tristis Calchas esset, mœstior Vlysses, mœreret

Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis esse, quoniam summũ illum luctum penicillo non posset imitari; Si denique histrio, quid deceat quærit, quid faciendum oratori putemus? Hæc Ciceronis verba libenter apposui, quia, quamuis de oratore loquatur, multa tamen de poëtis etiam profert, mirificeque explicat ea quæ pertinent ad seruandum τὸ πρέπον, quò respiciebat omnis Aristotelis desputatio. Ait verò Aristoteles, se de his rebus copiosius locutum fuisse ἐν λόγοις ἐκδεδομένοις. Nimirum enim (vt inquit Cicero de eadem re loquens) magnus est hic locus, & magnum volumen aliud desiderat; Paulò post. idem Cice. totam disputationem περὶ πρέποντος colligens, verba hæc profert, quæ quoniam huc spectant, apponenda putaui. Vtrum decere, an oportere dicas. Oportere enim perfectionem declarat officii, quo & semper vtendum est, & omnibus. Decere, quasi aptum esse, cõsentaneumque tempori, et personæ, quod cum in factis sæpissimè, tum in dictis valet, in vultu denique, & gestu, & incessu; contraque item Dedecere.

Ἀναγνώρισις δὲ τί μὲν ἐστιν, εἴρηται πρότερον. εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως, πρώτη μὲν ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀχρείαν, ἡ διὰ τῶν σημείων.

Sanè quid sit agnitio, superius declarauimus. nunc verò de ipsius generibus. Primũ quidẽ, vt est minimè artificiosum, ita à plurimis vsurpatum, aut per dubitationem fit, aut per signa.

Hactenus Aristo. de Moribus, quæ secunda erat pars tragœdię, locutus est. Nunc genera Agnitionum enumerat, explicatque singillatim. Sed miretur fortasse aliquis, cur in hunc locum distulerit disputationem de agnitione; cum antè fabulæ partem dixerit illam esse, & nõnulla de ipsa tunc protulerit; Verùm ego putarim hoc summo cum artificio ab Aristotele factum, nam agnitionis definitio ad fabulam spectat; cum fabulæ pars sit. Sed ipsius exacta explicatio erat in hunc locum reiicienda; quoniam melius, faciliusque intelligi potest qualis sit, quomodoque fieri potest, iam declaratis moribus. Cum enim in moribus sit seruandum τὸ ἁρμόττον agnitiones quoque ex eo duci in primis videntur debere, vt conuenientes, consentaneæque sint rebus, de quibus agitur, & personis accommodatæ; adde quòd agnitiones cũ ducantur à signis; signa verò in ipsis personis sint insita; pro illorum varietate, quæ non aliunde, quàm ex genere personarum existit; varias quoque agnitiones esse oportet; Præterea morata oratio valde augetur atque exornatur, interposita aliqua agnitione: quæ ex personarum natura, moribusque necessariò enascitur. His rationibus adductum crediderim Aristotelem, vt hoc loco de agnitionum generibus loqueretur, talemque institueret suæ disputationis ordinem. nam ipse met satis ostendit hoc à se cõsulto factum, cum ait τί μὲν οὖν ἀναγνώρισις εἴρηται πρότερον hoc est. prius quidem agnitionis definitio allata fuit: hæc enim repetit Aristoteles, quasi velit se memorem ostendere sui artificii, quo in contexenda vtitur disputatione; ac methodo libri huius. Sex vero enumerat Aristoteles agnitionis modos; seu species. Prima species agnitionis non est quidem admodum artificiosa; à multis ideo poëtis vsurpata; necesse est autem, vt quæ primùm in vsum, tractationemque veniunt; parùm in se decoris, atque artificii habeát: rudia enim sunt. Prima igitur agnitionis huius parùm artificiosæ species ambiguitatis tollendæ causa videtur adhiberi cœpisse, ducique ex signis.

Τούτων δὲ τὰ μὲν σύμφυτα, οἷον, λόγχην, ἣν φοροῦσι γηγενεῖς, ἢ ἀστέρας, οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκῖνος. τὰ δὲ ἐπίκτητα, καὶ τούτων τὰ μὲν ἐν τῷ σώματι, οἷον, οὐλαί, τὰ δὲ ἐκτός, τὰ περιδέραια, καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης. ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆσθαι ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον, οἷον, Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν. εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀτεχνότεραι καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι. αἱ δὲ ἐκ περιπετείας ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς νίπτροις, βελτίους.

horum

„ Horum rursus ingenita aliqua: verbi gratia: lancea, quam Terrige-
» næ gestare solent, vel astra, qualia in Thyeste Carcinus: aduētitia ali-
» qua, sed hæc vel in corpore, vt per cicatrices: vel extrinsecus, vel per
» monilia, per torques, &, vt in Tyro, per scapham. Possumus autem me
» lioribus his vti, itemque deterioribus: verbi gratia: ex cicatrice quidē
» Vlysses agnoscitur: non tamen eodem modo à nutrice, & à subulcis:
» quandoquidem hæc fidei faciendæ gratia, artificii sunt expertia, cæte
» raque huiusmodi. Quæ verò ex peripetia, qualia in Niptris, meliora.

Cum igitur prima agnitio ducatur ex signis, declarat Aristo. quot sint, qualiaque si gnorum genera. Signorū alia sunt. σύμφυτα. idest, insita, seu ingenita. alia ἐπίκτητα. idest adscita, & aduentitia. rursus aduentitia in duas secantur partes; nam aut in corpore insunt; aut extrinsecus posita. Hæc singillatim sunt declaranda. Ingenita signa sunt, quæ nunquàm absunt à re. vt lancea, quam terrigenæ, seu gigantes solent gestare. Sicu ti Hercules clauam, & leoninam pellem. Sicuti Pallas cassidem, hastam, & Gorgonē. Hęc signa, si consideres, nō sunt quidē propriè ingenita; nā tolli possunt à re, sine illius detrimento; sed quia adeò vsitata signa hæc erant in illis personis, vt nunquàm aut à pictoribus, aut à sculptoribus effingerentur, sine illis signis, vt ab omnibus agnoscerentur. insita quodammodo dici possunt; et ingenita; non secus ac illa, quæ propriè hoc nomine vocantur à Philosophis. Sed planè non in omnibus est quærendum illud τὸ ἀκριβές, sicuti docet Aristoteles libro primo Ethicorum. Aliud exemplum affertur ex Carcino tragico, de quo, præter Suidam, & Athenæum, qui ipsius nominant aliquot fabulas, etiam Aristoteles in Ethicis, meminit, vt alibi est à me dictum. is Thyesten scripsit fabulam, agnitionemque confecit ἐκ τῶν ἀστέρων. hoc est; ex astris. Thyesten quidem Agathonis citat Athenæus; sed non Carcini: de hac vero agnitione, cum nihil vspiam legerim; non facilè sententiam meam possum proferre, qualis fuerit: sed satis patet locus Aristotelis. Aduentitia signa, quæ ab Aristotele vocantur ἐπίκτητα, aut insunt in corpore, vt cicatrices: aut extrinsecus posita; vt monilia. τὰ περιδέραια inquit Aristoteles; quæ vox generalis est, & ampla; neque monilia tantum complectitur; sed ita libuit Paccio vertere. Aliud exemplum citat Aristote
» les, ex tragœdia, quæ inscribebatur Τυρώ; in qua agnitio fiebat διὰ σκάφης. de ea legere
» est in Scholiis Apollonii; vbi hæc sunt verba. Τυρὼ Σαλμωνέως θυγάτηρ ἔτεκεν ἐκ Ποσειδῶνος
» Νηλέα, καὶ Πελίαν, εἶτα γαμεῖται Κρηθεῖ τῷ Αἰόλου, καὶ τίκτει Αἴσονα, Φέρητα; & quæ sequuntur. Fa-
» bulam Tyrûs citat Athenæus ex Sophocle lib. 11. & lib. x 1. vbi hæc sunt verba. στρο-
» γγύλος δ' ἡ Τυρὼ προσῆκε μάστιγα τράπεζαν ἀμφὶ σιτία τε καὶ καρχήσια τὴν τράπεζαν φάσκων προσιληλυθέναι
» τοὺς δράκοντας, καὶ γενέσθαι περὶ τὰ σιτία, καὶ τὰ καρχήσια, εἶδος γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις ἐπὶ τῆς τραπε-
» ζῶν παρακείμενα ἐν θεῷ ποτήρια. Vsus autem duplex est horum signorum, ad conficiendam agnitionem. alius χείρων, hoc est minus probatus, & deterior; alius βελτίων. idest præstantior, & probatior. Vsus deterior est, cum fit confirmandæ agnitionis causa; & vt ipse ait ἕνεκα πίστεως. vt in Vlysse, ex cicatrice, qui tamen aliter agnitus fuit à nutrice, & subulcis. Locus hic legi potest apud Homerum in Odyssea lib. x v 111. & lib. x x. nam Euryclea pedes Vlysis lauans ex cicatrice illum agnouit. Eumæus vero & Melanthius nō agnouerunt quidē ipsi Vlyssem; sed ille se agnoscendum præbuit; cum eandem ostendisset cicatricem; ideò Aristoteles in cōtextu ait; aliter à subulcis, aliter à nutrice agnosci Vlyssem. Versus Homeri superius apposuimus, in quibus Euryclea dū lauat illius pedes, Vlyssem agnoscit. non est igitur necesse, vt rursus apponamus. Rursus, in quibus agnoscendum se Vlysses præbet subulcis. hi sunt lib. xx. Odyss.

» αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τῶν γε νημερτέα θυμὸν ἀνέγνω,
» ἐξαῦτις σφ' ἐπέεσσιν ἀμειβόμενος προσέειπεν
» ἔνδον μὲν δὴ ὅδ' αὐτὸς ἐγὼ κακὰ πολλὰ μογήσας
» ἤλυθον εἰκοστῷ ἔτει ἐς πατρίδα γαῖαν
» γιγνώσκω δ' ὡς σφῶϊν. Et quæ sequuntur.

Paulò post hi sunt versus, in quibus ostendentem cicatricem facit subulcis.

ὣς εἰπὼν ῥάκεα μεγάλης ἀπόεργεν οὐλῆς.
τὼ δ' ἐπεὶ εἰσιδέτην εὖ τ' ἐφράσσαντο ἕκαστα
κλαῖον ἄρ' ἀμφ' Ὀδυσῆϊ δαΐφρονι χεῖρε βαλόντε
καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν καὶ χεῖρας ὤμους.

Sed consideremus, cur Aristoteles deteriorem hanc agnitionem illa esse dixerit. Deterior hæc est agnitio, quia Vlysses spontè vlcus ostēdit subulcis, vt se agnoscerent; cum illi ne suspicarentur quidem Vlyssem eū esse; sed omnia alia cogitarent. quotiescunque igitur aliquis signum aliquod ostendit alteri sui detegendi gratia; hoc est, vt ab altero, cui tunc erat ignotus, agnoscatur; minus artificiosa est, & deterior; quia nullam in se peripetiam habet; sed tantùm ἕνεκα πίστεως, hoc est confirmandæ fidei causa; atque vt persuasissimum sit illi, à quo agnosci volumus, nos illos esse, quos diximus. Vlysses enim cū subulcis dixisset se Vlyssem esse, ambigere adhuc potuissent; neque satis credere illius dicto; sed statim ostensa cicatrice, simul sui dicti veritatem, illorumque opinionem confirmauit; effecitque omnino; vt apertè cognoscerent se Vlyssem esse. Altera agnitio, cuius exemplum protulimus superius, in Eurycleę nutricis persona ex Homero, multò est prestantior; nam habet in se peripetiam. quotiescunque igitur agnitio fit præter spem inter duos, quorum neuter alterum cognoscebat; habito inter se sermone de eo, quem postea alter agnoscit, ex eo ipso sermone, præter omnem inquam spem, hæc valde probari; percellit enim mirificè animos eorum, qui agnoscunt, et illorum qui agnoscuntur, cum ipsi paulò post in agnitionem quoque alteram producantur. Vlysses enim se spontè non præbuit agnoscendum Eurycleæ; Sed semper se occultare conatus est. at illa præter omnem spem, cum illum absentem defleret, dum pedes ablueret, ex cicatrice Vlyssem agnouit. Verba illa Aristotelis, ἐν νίπτροις hoc est, in lauacris, respiciunt locum Homericum, quem paulò ante attulimus in medium. Veteres enim in Homerico poëmate, singulis Episodiis sua imponere consueuerant nomina; vt superius ἀπόπλουν, nunc νίπτρα: paulò post ἄλλον videbimus ab Aristotele vocatum, cum Vlysses à Phæacibus in Ithacense littus exponitur.

Δεύτεραι δὲ αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, διὸ οὐκ ἄτεχνοι, οἷον, Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνης, ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ, διὰ σημείων.

Ordine huic proxima sunt, quæ quoniam à poëtis confinguntur, artificio non carent: qualis in Iphigenia Orestes: qui & sororem agnouit, & agnitus ab ea est. agnouit quidem ex epistola: agnitus autem ex indiciis.

Vertit Paccius. Ordine huic proxima sunt, neque satis cognoscas referre'ne voluerit ad signa, an ad agnitionē. ad hanc enim referantur oportet, cū enim genera ipsius sex enumeret; hoc loco statuit secundum genus. Dicendum igitur, vt apertior sit diuisio. Secunda autem species agnitionum est; Declarat igitur Aristoteles secundam agnitionis speciem. Signa, ex quibus secunda agnitio fit, differunt à prioribus signis, ex quibus fit prima agnitio; quia illa carent artificio; suppetunt enim per se ex rebus ipsis; neque alia possunt, præter illa, excogitari, ex quibus commode duci possit agnitio: hæc autem signa ex quibus conficitur secunda agnitio, non carent artificio, quia confinguntur à poëtis secundum verisimile; & alia atque alia possunt excogitari, ex quibus nihilominus agnitio conficiatur quàm ex illis. Patet verò Aristotelem etiam hoc loco ita proferre has dictiones, ἔντεχνα, καὶ ἄτεχνα, sicuti protulit; & explicauit quoque libro primo Rhetor. ad Theodecten. Exemplum secundę agnitionis sumptum est ex Iphigenia Euripidis, in qua Orestes Iphigeniam agnouit ex Epistola. Iphigenia autem Oresten ἐκ τῶν ὑφασμάτων idest ex textilibus vestimentis. Nos locum hunc totum superius retulimus; atque versus Euripidis apposuimus, non est igitur opus, vt

rursus

cursus apponantur. Sciendum verò, hic vulgatos libros habere hiatum; esseque interruptos. Duo libri, qui in Medicæa sunt bibliotheca, alter manu Politiani descriptus, alter uetustior ita habet, ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ αὐτὸς λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. quæ tamen verba adhuc interrupta sunt, ni fallor, sicuti vulgata. Alius liber manuscriptus, qui apud me est, peruetustus, habet & ipse locum interruptum, sed manu docti cuiusdam viri interposita est dictio hæc. ἐκ τῶν ὑφασμάτων. quam lectionem, etiam si coniectura potius quadam video ita conglutinatam, libenter sequor; donec verior ex probabiliore aliquo libro proferatur, totũ igitur locum ita legendum censeo. ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ ἐκ τῶν ὑφασμάτων. Verũ his omissis, quatenus ad Aristotelis sententiam spectat; sciendum cum duas habeat Euripidis Iphigenia agnitiones, alteram Orestæ erga Iphigeniam per epistolam. Alteram Iphigeniæ erga Orestem, per textam vestem; priorem illam esse ἔντεχνον, qualem explicat Aristoteles in secunda specie collocandam. Posteriorem autem esse ἄτεχνον: qualem in prima specie diximus reponi debere: nam fit posterior hæc ab Oreste, ἐκ σημείων, & peripetiam non habet, sicuti prior illa, euidentem, & fortuitam. Est apud Sophoclem quoque in Electra agnitio; in qua se Orestes sorori agnoscendum præbet, ἐκ τῆς σφραγῖδος. hæc verò fit ἐκ σημείων cum enim adduci non posset ad credendum Electra Orestem viuere, illumque esse, quo cum loquebatur, eo modo fidem facit. Versus hi sunt.

Ορ. ἔστι ἔμψυχος γ' ἐγώ.
Ηλ. ἦ γὰρ σὺ κεῖνος;
Ορ. τήνδε προσβλέψασά μου
σφραγῖδα πατρὸς, ἔκμαθ' εἰ σαφῆ λέγω.
Ηλ. ὦ φίλτατον φῶς.

ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει, ἃ βούλεται ὁ ποιητὴς, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. διὸ ἐγγύς τι τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν. ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν, καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή.

Hæc itaque pro arbitrio poëta profert, non ipsa fabula. ideoque in peccatum supradictum facilẽ lapsum habent. quippe nonnulla afferre permissum est: vt in Sophoclis Thereo radii vox.

Huiusmodi signa, ex quibus secunda hæc agnitio constãt; excogitantur, confinguntúrque ab ipso poëta, pro suo arbitratu; Sed magnum periculum impendet, ne iudicio labatur in iis excogitandis, & confingendis, nam non omnia conueniunt tragœdiæ; nihilque cõfingendum est præter verisimile, et probabile: sicuti antea sæpe docuimus, omniaque sunt accommodanda ad sensus, qui poëticæ facultati inseruiũt. Periculum verò ideo inest in hac re, quia parum absunt à vitio; ac planè in huiusmodi facilè decipiuntur homines; Sunt igitur diligenter consideranda; quæ liceat, quæue non liceat confingere. nam quamuis dicat aliquis, nihil quod animæ expers sensusque sit, loquẽs aut vocem emittens vllam, in scenam posse induci, quia id non patitur natura, & similitudo veri; tamen sępe videas nõnulla eiusmodi concedi posse, quale est illud Catulli carmen, in quo Ianuam loquentem facit, nam aut proxima quadam affinitate rerum, aut ipsorum poëtarum authoritate, aut ratione aliqua diuina quæ subsit, supra captũ mortalium, vitiosa videri non debent, quamuis præter verisimile proferantur. Huius verò rei probandæ causa exemplum affert ex Sophoclis tragœdia, quæ inscribebatur Tereus; his verbis, καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ. manuscripti libri duo habent οἷον ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ, nam illa dictio καὶ, cum suo non fungeretur coniungendi munere, obrepsisse in alienum locum importunè videbatur. Sophocles induxerat in eam fabulam Terei, vocem emissam è radio, nam κερκίδα vocamus radium, quo texentes vtuntur, facilè suspicari posit aliquis, agnitionem aliquam confictam fuisse à Sophocle, quæ ducebatur ex radii voce, preter verisimile quidem; sed adeò aptè excogitatam, vt reprehendi nõ posset. Citat Athenæus libro tertio Canthari poëtæ Tereum vbi loquitur de Cydoniis malis. Philomela narratur à Tereo vitiata; cui præterea linguam exectam aiunt

ab eodem, ne ſtuprum panderet; ſed illam acu pinxiſſe rem totam, quaſi ſcripſiſſet apte deſcriptis literis. Huius igitur fabulæ actionem tragicæ cum conſtituiſſet Sophocles, fortaſſe agnitione aliqua cum opus eſſet in tragœdia, eam à radii, quod texentium mulierum inſtrumentũ eſſe cõſtat, voce deduxit; plane mihi videor rem ipſam, et ſi non extat tragœdia, intueri. Sunt in Epigrammatũ Græcorum libro primo verſus hi, quibus poëta quidam eleganter exprimit ſermones Philomelæ acu pingentis, & ſcelus Terei pandentis ſorori Procnæ.

» χαῖρε Πρόκνη· παρὰ σεῖο κασιγνήτης Φιλομήλης
» χαίρειν εἰ τόδε γ' ἐστίν. ἐμοῦ δέ σοι ἄλγεα θυμοῦ
» πέπλος ἐπαγγείλῃ, τά μοι λυγρὸς ὤπασε Τηρεύς.
» ὅς μ' ἔρξας βαρύποτμον ἐν ἔργμασι μελισομένην
» πρῶτον παρθενίης, μετέπειτα δὲ νόσφισε φωνῆς.

de Tereo fabula Anaxandridæ comici meminit Athenæus lib. nono Ἀναξανδρίδης Τηρεῖ·

» ὀχ βουλεύουσ δὲ τοὺς κὰ προυσ.
» καὶ τῶν ἀλεκτρυόνων ὀλιγῶν ἄσμενοι.

de eadem autem fabula Tereo quid ſentiat, profert ibidem Athenæus, ex Chamæ-
» leonte his verbis: ἐπεὶ δὲ τοῦ κωμικοῦ τούτου ἐμνήσθην, καὶ οἶδα τοῦτο τὸ δρᾶμα τὸν Τηρέα κεκωμῳδημένον
» οὐ πρώτοις, ἐκθέσθαι ὑμῖν ἄνδρες φίλοι, ἃ εἴρηκε περὶ αὐτοῦ Χαμαιλέων ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ
» κωμῳδίας, γράφων ὧδε. Ἀναξανδρίδης διδάσκων ποτὲ διθύραμβον Ἀθήνησιν εἰσῆλθεν ἐφ' ἵππου. καὶ ἀπήγ-
» γειλέ τι τῶν ἐκ τοῦ ᾄσματος. ἦν δὲ τὴν ὄψιν καλὸς, καὶ μέγας, καὶ κόμην ἔτρεφε, καὶ ἐφόρει ἁλουργίδα, καὶ
» κράσπεδα χρυσᾶ. Solebat Anaxandrides (quod lepidum eſt, & dignum cognitu) Fabulas, quæ populo non placuiſſent, ſcindere, atque ad Pharmacopolas mittere, vt inuoluerent thus, & ſcombros. Sicuti etiam Catullus ait ridens ineptos verſus cuiuſdam.
» Pleni thuris & inficitiarum, & Horatius non ſemel, aliique poëtæ. Verba
» Athenæi ex Chamæleonte ſunt hæc. πικρὸς δὲ ὢν τὸ ἦθος ἐποίει τι τοιοῦτον περὶ τὰς κωμῳδίας,
» ὅτι γὰρ μὴ νικῴη λαμβάνων ἐδίδου εἰς τὸν λιβανωτὸν κατατέμνειν, καὶ οὐ μετεσκεύαζεν ὥσπερ οἱ πολλοί, καὶ
» πολλὰ εἶχον τῶν κομψῶν τῶν δραμάτων ἠφάνιζε, δυσκολαίνων τοῖς θεαταῖς διὰ τὸ γῆρας, θαυμάζω οὖν πῶς,
» καὶ ὁ Τηρεὺς περιεσώθη μὴ τυχὼν νίκης, καὶ ἄλλα δράματα τῶν ὁμοίων τῷ αὐτῷ.

» Τρίτη δὲ ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα. ὥσπερ ἡ ἐν Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους. ἰδὼν
» γὰρ τὴν γραφὴν ἔκλαυσε. καὶ ἡ ἐν Ἀλκινόου ἀπολόγῳ. ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, καὶ μνη-
» σθεὶς ἐδάκρυσεν. ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν.

» Tertio per reminiſcentiam fit, dum ſpectando aliquid, in animum
» quid reuocamus, quemadmodum in Dicæogenis Cypriis, picturam
» quidem ille inſpiciens ingemuit: & in ſermone apud Alcinoum au-
» diens citharœdum Vlyſſes, ex recordatione fleuit, vel agnitus eſt.

Tertia agnitionis ſpecies declaratur ab Ariſtotele, quæ fit per memoriã. Vertit Paccius, per reminiſcentiam. Ac ſane miror virum alioqui doctiſſ. ignoraſſe, quid eſſet diſcrepantiæ inter memoriam, & reminiſcentiam. præſertim apud Ariſtotelem. nã is reminiſcentiam vocat ἀνάμνησιν. reminiſci autem appellat μιμνήσκεσθαι. ſic enim librum illum ſuum inſcribit; ſed allatis definitionibus ex Ariſtotelis libro, περὶ μνήμης, καὶ τοῦ μνημονεύειν, oſtendamus, qualis vtraque ſit; & vtra huic loco conueniat. Memoriam ait eſſe Ariſtoteles, rei abſentis quidem maxime proprie. præſentis quoque, nõ tamen rei, ſed imaginis rei ipſius. Reminiſcentiam vero, eſſe reparationẽ lapſæ memoriæ ex quibuſdam veſtigiis, quæ adhuc reliqua erãt in cogitatione. & ideo dictum eſt ante à nobis hanc fieri ſemper, intercedente obliuione. Hinc Ariſtoteles, docet in libro de reminiſcentia, eam ab his locis reparari. à ſimili, à contrario, à proximo, & huiuſmodi. quæ qui volet, poterit illic copioſius legere. Exemplum huius agnitionis, quæ per memoriam fit, affert Ariſtoteles ex Decæogene in Cypriis. alterũ quoque ex Homeri Odyſſea in ſermone, qui habetur apud Alcinoum Regem Phæacum in conuiuio. Verſus Homeri hi ſunt libro octauo.

ὡς οἱ μὲν ἐϋσσέλμων ἐπὶ νηῶν
βάντες ἀπέπλεον, πῦρ ἐν κλισίῃσι βαλόντες
Ἀργεῖοι. Paulò post.
ἤειδεν δ' ὡς ἄστυ διέπραθον υἷες Ἀχαιῶν
ἱππόθεν ἐκχύμενοι κοῖλον λόχον ἐκπρολιπόντες
ἄλλον δ' ἄλλῃ ἄειδε πόλιν κεραϊζέμεν αἰπὴν.
αὐτὰρ Ὀδυσσῆα προτὶ δώματα Δηϊφόβοιο. Et quæ sequuntur.

Paulò post.
ταῦτ' ἄρ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτὸς, αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
τήκετο, δάκρυ δ' ἔδευεν ὑπὸ βλεφάροισι παρειάς.
ὡς δὲ γυνὴ κλαίῃσι φίλον πόσιν ἀμφιπεσοῦσα,
ὅς τε ἑῆς πρόσθεν πόλιος, λαῶν τε πέσῃσιν
ἄστεϊ καὶ τεκέεσσιν ἀμύνων νηλεὲς ἦμαρ
ἡ μὲν τὸν θνῄσκοντα, καὶ ἀσπαίροντ' ἐσιδοῦσα
ἀμφ' αὐτῷ χυμένη λίγα κωκύει.
ὡς Ὀδυσεὺς ἐλεεινὸν ὑπ' ὀφρύσι δάκρυον εἶβεν. Et quæ sequuntur.

Hanc agnitionem imitatus est Vergilius lib. primo Aeneidos vbi Aeneã facit intuentem picturam, quæ erat in templo, rerum Troianarum; atque ex ea recordatũ huius, atque illius Herôis non sine lacrymis; suiique ipsius.

Sic ait, atque animum pictura pascit inani,
Multa gemens, largòque humectat flumine vultum.
Nanque videbat vti bellantes Pergama circum Et quæ sequuntur.
Nec procul hinc Rhœsi niues tentoria velis.
Agnoscit lacrymans.

Talem picturam in suo poëmate expresit vetustissimus poëta Dicæogenes; ex qua oriretur recordatio præteritorum malorum, magno cum luctu. nam sicuti recordatio præteritæ felicitatis, & voluptatis iucũda est; sic infelicitatis recordatio dolorem affert; ac sanè de hac re copiosius aliquantò loqui non grauarer, quia locus postulat, nisi sperarem me propediem editurum Philosophica problemata ex poëtarum versibus excerpta. Verba in contextu Aristotelis illa, καὶ ἡ ἐν Ἀλκινόου ἀπολόγῳ, quæ vertit Paccius. Et in sermone apud Alcinoum, mendum habẽt, quod tollo adiutus ope manuscriptorum trium librorum, quorum vnus apud me est; alii duo in Medicæa bibliotheca. in omnibus enim scriptum est. καὶ ἡ ἐν Ἀλκινόου ἀπὸ λόγου. Sensus est pulcherrimus horum verborum, nam cum dixisset agnitionem fieri ex recordatione; seu memoria; memoriam significare voluit Aristoteles excitari in nobis aut inspectione imaginũ, quæ referunt, representantque nobis, ea, quorum tunc vehementius recordamur, aut recitatione sermonis alicuius, in quo audiamus illarum rerum mentionem fieri; quarum memoria statim excitatur. duplici igitur modo talem memoriam in nobis gigni docuit Aristoteles: Sed Paccius, quòd non intellexit, perperamque vertit hæc verba, non distinxit; quo fit; vt perspici satis nõ posit in illius versione duplex hic memoriæ, agnitionisq́. modus; de quo loquitur Aristoteles, nam apud Homerum alter horum fit ἀπὸ λόγου. idest à sermone, quem audiens Vlysses apud Alcinoum; statim recordatus est illorum omnium, quæ in eo sermone proferebantur. Sunt verò in contextu et illa verba perpendenda τὸ αἰσθάνεσθαι τι ἰδόντα. idest conspicatum aliquid sentire. vel cum aliquid aliquis viderit, rursus id sensu percipiat. exempli causa. Conspicatus ego fui Athenis Socratem, eundem postea in Gallia pictum videns, illius recordor statim. Sed Aristoteles ait, αἰσθάνεσθαι. quia non semper memoria fit, ex sensu videndi; nam tantundem fiet, si audiero aliquem loquentem; ex sermone, in quo illius mentio facta sit: Colligo igitur summatim ea, quæ dicta sunt. Memoria fit, quotiescunque aliquem conspicati prius, & allocuti, rursus eundem intuemur, aut alloquimur. Nec tamen refert intuearis rursus ipsum met, aut imaginem ipsius expressam. tantundem enim memoria ex pictura renouabitur. atque hic primus est modus, qui fit per sensum oculorum. Memoria eadem fit etiam, quotiescunq. aliquem prius conspicati fuimus, aut

aliquid gessimus; rursus audimus aliquem de iis loquentem; sermo enim ille memoriã affert; atque alter hic est modus, qui ad sensum aurium pertinet; fitque audiendo, vtrunque igitur volens complecti, atque exprimere Aristoteles, ait, αἰσθέσθαι generali vocabulo, sentiẽdi, vsus. quia per vtrunque sensum memoria fit.

Τετάρτη δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ, οἷον ἐν Κλοηφόροις. ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν. ὅμοιος δὲ οὐ-
„ θείς, ἀλλ' ἢ Ὀρέστης· οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. καὶ ἡ πολυΐδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας, εἰκὸς
„ γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι ἥ τ' ἀδελφὴ ἐτύθη, καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι.
„

Quartum per syllogismum: vt in Cloëphoris, quod similis quidam
„ accessit: similis autem præter Orestem nemo: Orestes ergo accessit.
„ tum quod Polyidis de Iphigenia est. verisimile est enim ratiocinatum
„ fuisse Orestem: quòd, cum immolata soror fuerit, sibi quoque, vt im-
„ moletur, contingere.

Nunc declarat Aristoteles, quartam speciem agnitionis. quæ fit per rationem, hanc vocat Aristoteles συλλογισμόν, quia colligitur ex eo quid erat ante notum neque discre pat à forma syllogismorum, quàmuis fortasse simpliciore quodã modo, & latius hinc accipitur, neque adeò exactè. Ducitur verò huiusmodi ratiocinatio ex qua oritur agnitio à similitudine aut morum, aut staturæ corporis; exemplum est ex Cloëphoris, huiusmodi. Accessit quidã similis; Nemo similis præter Orestẽ, ergo accessit Orestes. Satis patet, quã elegans, artificiosaq. agnitio ducatur ex ratiocinatione in hoc exẽplo, erat enim illud notum, ac probatũ; neminẽ similẽ illi esse præter Orestem, ex qua alte ra simul propositione, conclusio ducitur. Videtur aliquis poëta loquens de Iphigenia tali vsus ratiocinatione, seu de Electra; nam Sophocles in hac, Euripides in illa inducit agnitionem erga Oresten, alio tamen modo, sicuti patet; nam diuersæ sunt fabularum constitutiones, diuersa episodia, diuersæ solutiones quoque, etiam si circa eandem personam, & actionem versentur; quod superius copiosè docuimus, vnum hoc in præsentia de Cloëphoris dicam; Morem fuisse apud Athenienses sacra Cereris celebrari; quo tempore virerent segetes; nam χλόην gramen virentemque herbam vocabant. Sacerdotes vero dicti à re ipsa χλοηφόροι, sicuti in aliis eiusdem sacris dictæ κανηφόροι de quibus quia passim apud Græcos, & Latinos multa legi possunt; ideo à me præter mittuntur. Alterum Exemplum affert Aristoteles, ex Polyide Sophista, qui postea tra gœdias scripsit, est autem huiusmodi; Orestes cum audisset mactatam Iphigeniam sororem iussu patris, facilè ratiocinari potuit se quoque mactatum iri, quòd esset eius frater, atque hæc sanè est illa ratiocinatio, qua vtimur, quotiescunque timemus aut comiseramur; nam cum videmus, hominem similem nobis malum aliquod, & incommodũ fuisse perpessũ; timemus statim, ne aliquando idẽ nobis accidat, ac omnis planè timor ille, & comiseratio fit per ratiocinationẽ. licet verò suspicari ex hoc exẽplo, variis modis à veteribus in tragœdiis conficta episodia; plurimi enim refert, qualia sint, quàmque cohærentia cum actione; nam (vti toties dictum est) in hoc omnis versatur poëtarum industria; possuntque pro suo iure Episodia varia excogitare; modo actionem ipsam non mutent. Exemplum si quæras præter ea quæ dicta sunt antè, poterit hoc cognosci, ex Macareo, qui imprudens, latensque se ipsum, concubuit cum sorore; mox tamen agnouit, sed antequàm agnosceret, inducebatur ab Euripide suadens Aeolo patri, vt sorores fratribus despõderet; cõiungiique vinculo iungeret, rem quippe suam Macareus agebat, at inscius, imprudensque, vti diximus. Actio igitur hęc est; vt dicatur Macareus imprudens cum imprudente, ignoranteque idipsum sorore coiuisse: ad quem verò modũ referenda sit, satis patet ex iis, quę superius declarata sunt. reliqua, vt magis artificiosa esset fabulæ peripetia, excogitata sunt ab Euripide, atque Episodiis inclusa. de hac re meminit Dionysius Halicarnasseus libro secundo, περὶ ἐσχηματισμένων λόγων, vbi ait ab oratore multa eo artificio proferri, vt dissimulanter, atq. inconsultò dicta videantur, quæ tamen postea consultò dicta videri possint. exemploque

» ploque id probat Demoſthenis, mox ex Aeolo Euripidis hæc profert. ἀλλὰ καὶ Εὐριπί-
» δης δὲ ὅλων λόγων ποιήσεως σχῆμα περαίνει ἐν ὅλῳ δράματι. πρότερον δὲ δείξομεν ἐν ὅλῳ δράματι ἐν μέ
» ρει ἑνὶ σχῆμα ποιούμενον. ἐν τῷ Αἰόλῳ ὁ Μακαρεὺς δεῖν ὁμιλέζεσθαι τῇ ἀδελφῇ καὶ λανθάνειν, καὶ συμβου-
» λεύων τῷ πατρὶ τὰς ἀδελφὰς τοῖς ἀδελφοῖς συνοικίζειν. ἵνα τὸ δίκαιον ποιήσηται. καὶ οὕτως ἐσχημάτι-
» σται ὁ λόγος κοινῇ γνώμῃ, καὶ συμβουλῇ; Hæc, atque alia multa ſi nonnulli noſtræ ætatis homines alioqui doctiſsimi, qui tragœdias ſcribunt; diligenter conſideraſſent in hac eadem Macarei actione conſtituenda; non tàm procul aberraſſent à veterum norma, & artificio. Verùm redeo ad Polyidem: de eo qui volet, legere nonnulla poterit apud Suidam. Exemplum ſimile illi eſſe poterit, ſi dicas Athenis exularunt multi philoſophi, probabile eſt igitur ratiocinatum fuiſſe aliquando Ariſtotelem, ſe quoque exulaturum.

» Καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν, ὡς εὑρήσων υἱὸν αὐτὸς, ἀπόλλυται. καὶ ἡ ἐν ταῖς
» Φινίσιν. ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον συνελογίζοντο τὴν εἱμαρμένην, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς. καὶ γὰρ ἐξετέθησαν ἐνταῦθα.

» Tale eſt illud in Theodectæ Tydeo veniens ille, quaſi natum in-
» uenturus extinguitur: & in Phœniſsis, quæ locum conſpicatæ inſtare
» ſibi fatum propterea commentæ ſunt: quoniam in fatis haberent, ibi
» debere mori: etenim in eo fuerunt expoſitæ.

Affert aliud exemplum Ariſtoteles ex tragœdia Theodectæ, quæ inſcribebatur Tydeus: non extat fabula hæc, ideò difficile eſt rem totam exactè intelligere, de Tydeo quidem legitur apud Euripidem in Phœniſsis quiddam, quod ad illius calamitatem demonſtrandam pertinet, exulaſſe enim eum refert Euripides, & patria pulſum, ſicuti Eteocles quoque, qui ambo Adraſti erant generi facti, ſpe reuertendi in pa-
» triam, illius ope nixi. Verba Ariſtotelis in contextu hæc ſunt. ὅτι ἐλθὼν ὡς εὑρήσων υἱὸν
» αὐτὸς ἀπόλλυται. Sed aliter ſe habet in manuſcriptis libris, tùm illis duobus, qui ſunt in
» Mediceạ bibliotheca; tùm in eo, qui eſt apud me, nã ſic legũtur, ὅτι ἐλθὼν ὡς εὑρήσων υἱὸν,
» αὐτὸς ἀπόλλυται. quæ verba multò ſunt apertiora, & magis pertinere videntur ad rem, nam peripetiã quandam habent in ſe: & ſi agnitionis nullum veſtigiũ apparet. De Tydeo multa legi poſsunt apud Statium, ideo nihil eſt neceſſe, vt ego plura proferam. Aliud exemplum affert Ariſtoteles ex eodem, vt opinor, Theodecte, Grȩcus contex-
» tus habet. καὶ ἡ ἐν φινίσιν. quæ verba planè nihil ſignificant. Paccius vertit Phœniſsis, ſed ego pro certo affirmo, cum Euripidis Phœniſſæ extent; non eſſe quidpiam ſimile in ea tragœdia, manuſcripti libri omnes habent ἐν τοῖς φινίδαις, quam lectionem non prorſus reiicio, nam Phineũ fortaſſe, aut Phinei filios aliquis tragica imitatione expreſsit; atque Theodectes ipſe, vt opinor φινίδαι. & ſi Suidas ſcribat φινείδαι, itaque po-
» ſtulat ratio. Niſi fortè legas φινεῦσι. nam Athenæus fabulam Sophoclis citat libro xi. vbi loquitur de Cinara. Idem quoque Ionis Chii φινικα ſæpè nominat diuerſis locis, & Eubuli. Diiudicent docti, quid ſit hoc loco reponendum potius, ego magnopere ſequor manuſcriptorum librorum authoritatem, qui de Phineo, aut Phinei filiis quidpiam præſeferunt: nam Phineus vxoris ſuaſu filios excęcauit, ira Deorum poſtea & ipſe luminibus priuatus fuit; iniuriamque diu paſſus eſt Harpyiarum: poſtremò ab Hercule peremptus, qui in ſylua deprehendit errantes filios Phinei excæcatos; & ab iis cum audiſſet ſcelus patris, vehementer indignatus hominem peremit; Hinc tragœdiæ argumentũ extitit de Phinei, & eius filiorũ calamitate. inducebantur autem in eã tragœdiam mulieres, quæ conſpicatæ locum, in quo antè audierant ſe morituras, ſtatim ſecum ſupputantes locum illum ita vocari; agnouerunt ſibi impendere exitiũ. Atque hæc quidem agnitio eſt ex ratiocinatione. Non diſsimilis agnitio eſt illa Oedipodis ἐπὶ κολωνῷ apud Sophoclem, quam ſuperius retulimus.

» Ἔστι δέ τις καὶ συνθετὸς ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου, οἷον ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέ-

" λῳ, ὁ μὲν γὰρ τὸ τόξον ἔφη γνώσεσθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει. ὁ δὲ ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωριοῦντος. διὰ
" τούτου ἐποίησεν παραλογισμόν.

" Huic & adiungitur illud; quod in theatro per paralogiſmum fit:
" exempli gratia, in Vlyſſe falſo nuncio, hic quidē arcum cogniturum
" ſe dixit, ille verò tanquam arcu cognoſcendo ab eo, propterea paralo-
" giſmum facit.

Poſtquàm ſatis multis exemplis declarauit Ariſtoteles, qualis ſit agnitio, quæ ſit per ratiocinationem; exponit quintam Agnitionis ſpeciem; quam ait compoſitam eſſe ex paralogiſmo theatri; qui paralogiſmus ſpeciem quandam habet ſyllogiſmi. nihil enim aliud eſt paralogiſmus, quàm falſa ratiocinatio, quæ reprehendi poteſt, quòd in ea ex iis, quæ ſumpta ſunt, non conceditur vnum, plura'ue. (ſic enim Cicero ait lib. primo de Inuentione. capite de reprehenſione) quod recētiores vocant peccare in materie. Sed conſideremus hunc locum aliquantò diligentius, eſt enim perquàm difficilis, & obſcurus. Paralogiſmus non ita exactè debet accipi hoc loco dictum, vt ſolet apud Dialecticos, in vna tantum concluſione. ſed referri ad totam fabulam, ſeu partem fabulæ, in qua aguitio ſit; recenſenturque ea, quæ conſequuntur agnitionem, nam in tragœdia agnitio per paralogiſmum vocatur ex ſimilitudine eius paralogiſmi; de quo loquuntur Dialectici. Sicuti enim omnis argumentatio, quæ propter aliquam ex iis cauſis, quas enumerat Ariſtoteles in libro τῶν ἐλέγχων, vbi agit de Paralogiſmo, minus colligit, atque concludit, eo nomine vocatur; Sic apud tragicos agnitio per paralogiſmum dicitur, quæ minus firma eſt, quia priora, ex quibus deducitur, aut falſa ſunt; aut parum ſolida. præterea ſicuti ſæpe contingit, vt paralogiſmo ſæpe decipiantur ii, quibus cum ſuſcepta eſt diſputatio, ſi parum perſpicaces fuerint in vitio argumentationis perſpiciendo, antequàm cōcludatur: ſic ſæpè ſit; vt poëtæ tragici agnitionem faciant inter aliquos, parùm veram. ſit autem huiuſmodi quotieſcunque ex rebus ignoratis, veluti cognitis deducitur; errore illius, qui antecedentia agnitionē non videt repugnare agnitioni ipſi, & iis quæ conſequuntur agnitionem. Atque, vt exemplis omnia patefaciamus, res ita ſeſe habet. Socrates Romæ non fuit vnquàm. aitque ſe non fuiſſe, verum agnoſcere ſe pictam in tabella vrbem, ſingulaſque regiones vrbis, Theatra, Turres, Templa, & domos. Repugnantia hæc ſunt; aliquid non vidiſſe vnquàm; & dicere ſe agnoſcere poſtea. nam nihil recognoſcimus, niſi antè prius conſpeximus. Verùm eſto; aliquis nō animaduertens illa repugnantia eſſe; cum eo loquitur, de rebus, quæ Romæ factæ ſunt; deque ſingulis hominibus, templis, ædibuſque, ac ſi Romæ ille diutius eſſet commoratus, poſſetque agnoſcere ipſam. Sermo hic quia habetur cum eo, videtur fieri per paralogiſmum. Exemplum, quod affertur ab Ariſtotele, huiuſmodi eſt. in tragœdia quæ inſcribebatur. ὀδυσσεὺς ψευδάγγελος quidam di-
" xit ſe arcum eſſe cogniturum, quem antea nunquàm viderat; hæc ſibi repugnant, vt patet; Alter verò tanquàm ſi ille agniturus fuiſſet arcum; ita locutus eſt cum eo deinceps. Atque ſic in agnitione factus eſt paralogiſmus. Sed ſi quis roget; quomodo hic Theatri, ſpectatorumque paralogiſmus eſt ab Ariſtotele vocatus? nō potius eius, qui loquebatur cum eo, tanquàm ſi agnouiſſet? Reſpondeo in nonnullis fabulis neceſſe eſſe id aliquando fieri, egereque ſummo artificio; cùm aliter agnitio confici non poſſit, neque ſolutio fabulæ. Adde quòd tragœdia illa vocabatur ψευδάγγελος, ideſt falſa nuncians qui falſa nunciat; decipiat alterum oportet mentiendo. artificioſè igitur poëta is confinxiſſe videtur falſam agnitionem per paralogiſmum, ſic enim poſtulabat fabulæ ratio, ne quis fortaſſe credat id vitio poëtæ factum. induxit igitur ſtolidum hominem poëta, (quiſquis ille fuit) deceptum repugnātibus illis duabus rebus, quæ ſunt arcum non vidiſſe, & arcum tamen ſe agniturum. artifex enim mendacii hoc laqueo hominem irretiuit; vt poſtea multa alia ab eo eliceret. Spectatorum verò gratia hic ſit paralogiſmus; vt decipiantur, etiam ipſi, ſi minus obſeruent mentientis artificium; vix enim à paucis, beneque peritis hominibus paralogiſmi cognoſcuntur. Ariſtoteles lib.

Rhetoricorum

Rhetoricorum II. non longè à fine, locum similem demonstrat apud oratores in causis. Solent enim sæpe amplificare factum, antequàm ostendunt factum. Exempli causa. Roscius parricidii accusatur. Conatur accusator miris modis amplificare scelus, eiusque fœditatem, & atrocitatem ostendere antequàm cõiecturis probarit ab eo patrem peremptum, quod Roscius inficiabatur. Si iudices igitur, patiantur se transuersos agi turbulenta illa oratione; vt damnandum censeant parricidii Roscium, nec animaduerterint, factum nõ fuisse probatum; fiet ab oratore callido paralogismus, quo decipiet parum cautos iudices. Verba Aristotelis sunt. ἄλλος δὲ τόπος τὸ δεινώσει καὶ κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν, τοῦτο δ' ἐστὶν ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα. ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὔξῃ, ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται, οὐκοῦν ἐστὶν ἐνθύμημα παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν οὐ δεδειγμένου Græcus Aristotelis interpres, rectè locum hunc interpretatur, & aptè. his verbis. ὅταν πρὸ τοῦ δεῖξαι, ὅτι ὁδὶ ἐφόνευσεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα ὡς μέγα, καὶ δεινὸν τὸ παρὰ τούτου πραχθὲν, δοκεῖ γὰρ ὡς οὐκ ἂν ἄλλως πρὸς αὔξησιν ἐχώρησε τοῦ πράγματος, εἰ μὴ ἔδειξεν ὁμολογουμένως τοῦτο γε φανερὰ ὄντα. Paulò post. δοκεῖ γὰρ πρὸ τοῦ ἀποδεῖξαι ὅτι πεποίηκεν ὁ φεύγων τὸν φόνον, καὶ ταῦτα μὴ δείξας τοῦτ' αὐτὸ ὁ γὰρ ἀκροατὴς παραλογίζεται, καὶ ἀπατᾶται, καὶ δοκεῖ τὸν κατηγοροῦντα ἀποδεῖξαι ὅτι ἐποίησεν ὁ φεύγων τὸν φόνον ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοῦ χωροῦντος πρὸς αὔξησιν τοῦ πράγματος. Sic iam, opinor patet locus, qui ante obscurissimus videri poterat.

πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς ἐκπλήξεως γιγνομένης δι' εἰκότων, οἷον, ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι, καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ. εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα, αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων, καὶ περιδεραίων.

Omnium verò optima ex parte rerum agnitio est: à qua videlicet ex verisimilibus admiratio ipsa paritur, qualis illa in Sophoclis Oedipode, & in Iphigenia. Siquidem verisimile est literas hanc mittere cupiuisse. Huiusmodi enim solæ absque vllo vel impresso signo, aut etiã extrinsecus, vt monile, fiunt.

Sexta agnitionis species est, quæ enascitur ex rebus ipsis paulatim deducta secũdum verisimile, aut necessarium; cum magna admiratione, & stupore animi illius qui agnoscit, tùm etiam aliorum omnium, qui audiũt. Atque sanè ita debet intelligi locus hic. cum in actione ipsa aliquid inest, ex quo existit agnitio; quod quale sit declaratur exemplo allato ex tragœdia Sophoclis Oedipode Tyranno. Cum enim Tiresias vates incestatum Oedipodem dixisset cæde Laii; neque adduci ad id credendum posset Oedipus, sed existimaret potius, vatem à Creonte corruptum talia protulisse; ferueretque ira, superueniens nuncius, qui illi nunciauit mortuum Polyhum patrem, vocariqueillum à Corinthiis ad regni administrationem; dumque se redire Corinthum nolle affirmat Oedipus, metu incestandæ matris, (sic enim acceperat ab Oraculo) ille verò vt metu Oedipodem liberaret ait, matrem illam ipsius non esse; paulatimque dum narrat vt à pastore inuentus in sylua, vbi fuerat infans expositus, allatusque Corinthum ad Polybum Regem, & ab illo educatus fuisset, agnitionem vides enasci ex ipsa narratione, quæ circa actionẽ fabulæ versatur; neque extrinsecus sumi ab vlla re; sed ne confingi quidem ferè ab ipso poëta, quia ex actione prorsus pendet. hæc quippè agnitio magnam admirationem affert auditoribus; tùm etiã Oedipodi ipsi; mirisque quibusdam modis illius, cæterorumque animos percellit. quia præter omnem spem contingit, & miseriam affert; cum potissimum felicitas expectaretur, & solutio ab omni metu. Hæc cõmodè poterit quilibet attentè legens apud Sophoclem obseruare; animaduertereque quomodo ex actione ipsa, & rebus, quæ fabula cõtinẽtur, agnitio tota existat. Ac planè si diligenter consideres, agnitio hæc, cum rebus ipsis tam arctè cohæreat, secũdum necessarium videtur esse ducta. tali igitur artificio vsus est Sophocles in ea tragœdia; quale nescio, an in vlla alia, vel apud ipsum, vel alios poëtas perspicere quispiam; sed ne excogitare quidem, posit. Alterum exemplum affert Aristote-

les ex Euripidis Iphigenia; in qua,ſicuti diximus omnis agnitio exiſtit ex veriſimili, quia confinxit ſecundum probabile Euripides Iphigeniã epiſtolam ſcribere ad Oreſtem fratrem,in Græciam,cum nacta eſſet occaſionem eius mittendæ. Hæc agnitio,ſi conſideres, non ita inſita eſt in ipſis rebus,ſicuti prior illa Sophoclis, neque tam arctè cohæret. Epiſtola enim illa præſefert quiddam,quod extra fabulam, actionemque eſt; et ſi connectitur per Epiſodium miro quodam artificio. Huiuſmodi igitur ſunt agnitiones,quæ ex rebus ipſis ducuntur,atque ex actione enaſcuntur.non autem à ſignis, quæ vel à poëta confingantur,vel ſint περιδέραια, vt anuli,monilia, & huiuſmodi. Verùm dicat aliquis in Iphigenia duci agnitionem . ἐκ τῶν σημείων , & quidem περιδεραίων. hoc eſt ex anuli ſigillo,quod oſtendit Oreſtes. Reſpondeo in ea tragœdia duplicem eſſe agnitionem, et priorem quidẽ eſſe magis artificioſam,in qua Oreſtes agnoſcit Iphigeniã; Alterã verò,in qua Iphigenia Oreſtem agnoſcit, minus eſſe artificioſam , quia
» ducitur ἐκ τῶν περιδεραίων. Sed de priore loquutum Ariſtotelem. Verba illa, διὰ τῶν πεποι-
» μένων σημείων , καὶ περιδεραίων . non aptè vertit,neque intellexit Paccius,cum ait. Huiuſ-
» modi enim ſolæ abſque vllo vel impreſſo ſigno , aut etiam extrinſecus , vt monile, fiunt . nam πεποιημένα σημεῖα appellauit Ariſtoteles , ea , quæ à poëtis confinguntur ex veriſimili.

» Δευτέραι δὲ αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

» Ab his verò probantur,quæ ex ſyllogiſmo.

Poſtquam Ariſtoteles omnia genera agnitionum expoſuit , diiudicauitque omniũ præſtantiſsimam agnitionem eſſe , quæ ex ipſis rebus, fabulæque actione ducitur; exponit etiam,qualis ſecundo loco ſit collocanda,eam autẽ cenſet ſecundo loco ponendã,quæ fit per ratiocinationem; Atque ſummatim vt dicam; Ariſtoteles præſtantiores eas iudicauit eſſe agnitiones , quæ propius accederent ad eam , quam præſtantiſsimã eſſe dixit:eæ autẽ propius accedunt, quæ magis ex rebus inſitis in fabula & ipſis viſceribus actionis ſumi videntur. Extremo igitur loco ponendæ illæ,quæ ex ſignis ducuntur;atque ex his illæ minus artificioſæ, quæ à ſignis extrinſecus poſitis in corpore,vt à monilibus,anulis , nam aliquantò præſtantiores ſunt,quæ ducuntur ex ſignis à poëta confictis. hac igitur norma agnitionum genera diſtinguit , ac diiudicat Ariſtoteles. Verba Græca, quæ ſunt in contextu aptius potuiſſent verti, ſic. Secundo loco cenſendæ ſunt eæ agnitiones,quæ per ratiocinationem fiunt.

» Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων
» τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομέ-
» νοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία.

» Cæterum cõſtituere fabulas oportet,& ita eas elocutione conſtrue-
» re,vt quàm maximè rem ante oculos ponant,ſic enim quæ manifeſtiſ-
» ſima fient poëta inſpiciens,perinde ac rebus,dum aguntur,interſit,cũ
» decorum ipſum inuenerit, tũ pugnantia minimè illũ latere poterunt.

Hactenus Ariſtoteles de moribus,quæ ſecunda erat tragœdiæ pars , atque de generibus agnitionum exactè locutus eſt; aliud quidpiam aggreditur,quod maximè neceſſarium eſſe videbatur iis,qui tragœdias eſſent aliquando ſcripturi . Non quiuis callet artem ſcribendi tragœdias,nam multi confuſè,temereque ſcribunt;nulla vtentes partium diſpoſitione,neque perſpicientes ſatis,quid deceat,quid'ue non deceat; ſæpeque extremas partes actionis ita effingunt,vt diſcrepent à primis; aut cum illis non cohæreant; neque rationem habent auditorum,quorum oculis,auribuſque in primis eſt inſeruiẽdum; Quid multis? abſona quàm plurima, & abſurda videas in illorum ſcriptis. Ariſtoteles igitur dat hoc loco certam normam,& Methodum,quam ſequi poëtæ debent in ſcribendis tragœdiis; Et nimirum eiuſmodi eſt,vt ſi exactè eam ſeruare voluerit; nihil vnquã perperàm ſcripturi ſint,quòd iure reprehendi poſsit. Velim igitur diligenter

ligenter omnes legant, Obſeruentque METHODVM hanc præclaram Ariſtotelis; quę nihil vtilius, nihil pulchrius excogitari poteſt. Primum præceptum eſt, vt poëta, qui aggreditur ſcribendam tragœdiam, ſabulam conſtituat. Conſtituere autem ſabulam nihil aliud eſt, quàm breuiter colligere, atque explicare ſummatim actionem, cuius imitatio facienda eſt, ex hac re hoc capiet commodum, quòd facilè perſpiciet, qualis ſit fabula, quàm tragica, An peripetiã habeat, agnitionem, & perturbationem; An denique ſimplex ſit, an duplex; An tota; & integra, An vna, an plures. Magni enim refert hęc omnia antequàm deſcribatur tragœdia, habere cognita; Sed non ſatis eſt ſimplici quadam ratione ſabulam, actionemque conſtituere; conari etiam debet poëta; vt aptè, ornatiſque, ac maximè ſignificantibus verbis eam conſtituat; ſibique cultiore quadam forma expolitam ponat antè oculos; ſic enim facilius dilucidiuſque perſpiciet, quid deceat, quidue non deceat; quid ſuperfluum ſit; quid mutilum, non ſecus ac ſolet in Theatro ſpectator, auditorque ipſe, qui ſingula optimè diiudicat; omniaque, ſi quæ inſunt, perſpicit vitia fabulæ, & errata poëtæ, digno ſcitque quid tenue, quid exile, quid nimis tumidum, quid redundans fuerit. recitatio enim ipſa & actio ſcenica omnia detegit vitia, quæ alioqui latent legentem, & ſcribentem. Poëta igitur qui actionem ſabulæ ornatè deſcriptam ſibi propoſuerit; quaſi ſpectator quidam in ſcena intuebitur ſingula exactè; intereritque ipſe agendæ ſabulę. maximum eſt iudicium vulgi, in picturis, pœmatibusque iudicandis; nec mirum, ſi Cicero accommodatè ad aures vulgi ſæpè ſcribendum dicendumque oratoribus eſſe monet. acerrimus enim iudex populus eſt ſimul collectus in vnum; omniaque ſubodoratur diligenter; Poëtæ difficillimus is eſt propoſitus in ſcribendo labor, vt inueniat τὸ πρέπον. inuentumque diſpertiatur in ſingula genera perſonarum, moratamque aptè ab omni parte ſuam faciat orationem. Sed nulla via facilior, apertiorque eſt ad inueniendum τὸ πρέπον, quàm vt fabulam conſtituat, ornateque deſcriptam ſubiiciat ſibi ante oculos, ſic enim fiet vt ſtatim decorum videat quale ſit; quomodoque ſeruari debeat. Cic.
» in Oratore ad Brutum ait. Nihil difficilius eſt in oratione, quàm quid deceat videre,
» πρέπον appellant hoc Gręci. Atque ſanè maxima erratorum pars in ſcriptis oratorũ, & poëtarum prouenit ex huius ignoratione. ſummum vitium in oratione, vt ſint aliqua repugnantia, neque conſentanea. Vitabitur igitur ab eo, qui perſpiciet τὸ πρέπον. perſpicietur autem facillime eo, quo eſt antè dictum, modo.

» Σημεῖον δὲ τοῦτου, ὃ ἐπιτιμᾶ τῷ Καρκίνῳ. ὁ γὰρ Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα
» τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν. ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε, δυσχερανάντων τοῦτο τῶν θεατῶν.

» Argumento ſit illud: quod Carcino vitio datur, etenim Amphia-
» raus è templo exibat: id verò, cum non videret ſpectator, obſcu-
» rum fuit, cecidit autem hic à ſcena cunctis ob id ſpectatoribus indi-
» gnantibus.

Exemplo probat id, quod dixit Ariſtoteles; nã Carcinus in ſcribenda tragœdia, quæ inſcribebatur Amphiaraus, cùm confuſè, temereque omnia proferret; turpiter eſt lapſus. nam cum tota ipſa fabula in Amphiarao verſaretur, omnia erant exactè exprimẽda, quæ ab ipſo dicebantur, & agebantur, vt ne quid lateret ſpectatorem, ex iis præſertim, quę magni ſunt ponderis; in primis conſtituunt actionem. exemplum ſumi poteſt ex Oedipode Sophoclis. Circa eius perſonam tota verſatur actio. in actione autem in primis cõſideratur peripetia, atque calamitas; appareat itaque perſpicueque videatur oportet, id per quod veluti medium tranſit à felicitate in infelicitatẽ; hoc ſi lateat ſpectatorem, (latet autem quotieſcunque non exprimitur euidenter) meritò indignatur, exploditque poëtam; Atque vt propius rem attingam, ſicuti meus eſt mos, iuuandi ſtudioſos gratia. Si Oedipus verſus eos non protuliſſet, poſtquàm agnitio facta eſt.

» (OI. ἰοὺ ἰού, τὰ πάντ' ἂν ἐξήκοι σαφῆ.
» ὦ φῶς τελευταῖόν σε προσβλέψαιμι νῦν.

ὅσιος πέφασμαι φύς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷς
τ' οὐ χρῆν μ' ὁμιλῶν. οὕς τέ μ' οὐκ ἔδει κτανών.)

non significassetque se omnia agnouisse; mœroremque maximum nō prætulisset ob id facinus nefarium, quamuis per imprudentiā admissum; dixisset insuper decreuisse se, nolle amplius lucem intueri; frustrà postea Nuncius in scenam venisset nuncians; illum sibi ipsi oculos confodisse. ac paulò post ipse met lugens prodiisset;

οἰδ. αἶ. αἶ αἶ
φεῦ φεῦ δύστανος ἐγώ, ποῖ γᾶς
φέρομαι τλάμων. Et quæ sequuntur.

Atque hæc eiu latio vt euidentior esset, Chorus, dum egreditur Oedipus. ita inducitur loquens.

χο. ὦ δεινὸν ἰδεῖν πάθος ἀνθρώποις,
ὦ δεινότατον πάντων, ὅσ' ἐγὼ
προσέκυρσ' ἤδη, τίς σ' ὦ τλῆμον
προσέβη μανία; Et quæ sequuntur.

Nam artificiose prolixius loquentem facit Chorum Sophocles, dum exit in scenam Oedipus confossus oculos; vt præparatiores sint ad eam calamitatem Oedipodis spectandum spectatores. Idem Sophocles in eâdem tragœdia; vbi Iocasten facit agnouisse nefaria scelera per imprudentiam admissa; non eam quidem clàm inducit discedentem è scena, nam si id fecisset, cùm paulò post Nuncius esset nunciaturus suspendio illam spontaneo periisse; minus euidens fuisset actio, fefellissetque spectatores. discessura igitur Iocaste hæc profert.

ιο. ἰοὺ ἰού. δύστηνε. τοῦτο γάρ σ' ἔχω
μόνον προσειπεῖν ἄλλο δ' οὔποθ' ὕστερον. Subinde Chorus.
χο. τί ποτε βέβηκεν οἰδίπους ὑπ' ἀγρίας
ἄξασα λύπης ἡ γυνή; δέδοιχ' ὅπως
μὴ κ τῆς σιωπῆς τῆσδ' ἀναρρήξῃ κακά.
οἰδ ὁποῖα χρῄζει ῥηγνύτω.

Hæc atq. alia euidentiā afferūt futuro suspēdio, & calamitati Iocastes. Idem per se quiuis poterit obseruare, hæc vestigia secutus, in Aiace eiusdē Sopho. nā vt euidens esset illius discessus in solitudinem, vbi gladio incubuit, atque eius tota calamitas apertius cognosceretur; magna vsus est προπαρασκευῇ. primum illius cōquerentis, ac discedentis; mox Nuncii properantis ad Tecmessam iussu Teucri, ne pateretur eo die Aiacem exire è tentorio solum; quòd audisset à Calchante vate; fatalem eum diem, exitiosumque esse Aiaci; mox Tecmessę quærentis Aiacem; dolentisque, ac suspicantis magnum aliquod impendere malum, quòd exisset.

χορ. οὐκ ἔνδον, ἀλλὰ φροῦδος ἀρτίως νέας
βουλὰς νέοισιν ἐγκαταζεύξας τρόποις.
ἀγγ. ἰοὺ. ἰοὺ. ἰού.
βραδεῖαν ἡμᾶς ἆρ' ὁ τήνδε τὴν ὁδὸν.
πέμπων ἔπεμψεν. ἢ φάνην ἐγὼ βραδύς. Aliquantò post.
τεκ. ὦ 'γὼ φίλοι πρόστητ' ἀναγκαίας τύχης
καὶ σπεύσαθ' οἱ μὲν τεῦκρον ἐν τάχει μολεῖν. Et quæ sequuntur.

Hæc igitur peritè, artificioseque ita sunt à Sophocle scripta; vt nihil, quod ad actionē primariam pertinebat, spectatores subterfugeret. Carcinus verò exeuntē sine vlla euidentia fecit è templo Amphiaraum, cum tota peripetia fabulæ ex ea vna re penderet. Oblitus enim est poëta, neque vidit, quia confusè scripsit, neque tragœdiæ actionem constituit summatim collectam sibi ante oculos, antequàm scriberet. M. Cic. in Bruto vbi de Cn. Sicinio loquitur; non dissimile quiddam recenset, ei oratori in scribendo contigisse. Sed proferā ipsius Ciceronis verba, vt facilius res tota intelligatur. Memoria autem ita fuit nulla, vt aliquoties tria cum proposuisset, aut quartum adderet, aut tertium quæreret; Magna hæc immemoris ingenii signa, sed nihil turpius, quàm quod etiam in scriptis obliuiscebatur, quid paulò ante posuisset, vt in eo libro, vbi se

exeuntem

exeuntem è senatu, et cum Pansa nostro, & cum Curione. F. colloquentem facit, cum senatum Cęsar Cos. habuisset, omnisque ille sermo ductus è percunctatione filii, quid in senatu esset actum. in quo multis verbis cum inueheretur in Cæsarem Curio, disputatioque esset inter eos, vt est cõsuetudo dialogorum, cum sermo esset institutus, senatu misso, quem senatum Cæsar Cos. habuisset, reprehendit eas rçs, quas idem Cæsar anno post, & deinceps reliquis annis administrauisset in Gallia. Paulò post. de eodem. Sed ita totus errat, vt in eodem sermone dicat in senatu se Cæsare Cos. non accedere. sed id dicat ipso Cos. exiens è senatu. Hæc sunt igitur repugnantia, quæ Aristoteles vocat ὑπεναντία, quæ siquis in suis scriptis nõ videt, turpiter errat. estque magnopere reprehendendus. Opus est autem in hac re vitanda ea animi parte, quę custos est cæterarum ingenii partium memoria. hac qui debiles sunt poëtæ vel etiam qui debiles non sunt; vti debent hoc adiumento, quod exponit Aristoteles in contextu; constituendæ summatim ante oculos fabulæ; atque actionis, quam est expressurus. Neque alia ratione adducti fuerunt antiqui Rhetores, vt docerent, primùm in causis forensibus considerandam esse iudicationem, et constitutionem causæ, ex intentione accusatoris, & depulsione rei; sic enim facilius tota causa qualis sit, quibusque egeat argumentis, quomodoque sit tractanda, cognosci potest. Verùm de his hactenus: nunc redeo ad contextum Aristotelis. Amphiaraus propter calamitatem in quam lapsus est calliditate, & proditione Eriphyles vxoris, magnam segetem præbuit scribendi tragicis poëtis. sicuti etiam Alcmæon filius, qui matrem peremit, Amphiarai patris vlciscendi gratia. Sed hæc vulgò iam nota sunt, & nos de Alcmæone superius, satis multa diximus. Verba illa. ἐξέπεσεν ὑπὸ τῶν θεατῶν ad Carcinum poëtam debent referri, ait enim Aristoteles, ob id, quòd euidenter exeuntem è templo non fecisset Amphiaraum à spectatoribus in ipsa scena, dum recitaretur tragœdia, antequàm perueniret ad exodum, fuisse explosum. Sic igitur ἐκπεσεῖν idest cecidisse ob erratum, & acclamationem aduersam spectatorum dicitur Carcinus. non dissimili ratione locutus est idem Aristoteles libro Ethic. tertio cum ait. ὁ δὲ πράττει, ἀγνοήσειεν ἄν τις, οἷον λέγοντές φασιν ἐκπεσεῖν αὐτούς, ἢ οὐκ εἰδέναι, ὅτι ἀπόῤῥητα ἦν. Plutarchus quoque in Symposiacis quæstionibus libro septimo ait οὐ γὰρ αὐλητρίδα παρόντων ἐκείνων ἐκπεσεῖν θαυμαστὸν ἦν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ πότον, καὶ σῖτον λιτὸν κατελάμβανον ὑφ' ἡδονῆς, καὶ κλάσιν ὡς τὸ συμπόσιον. Sed paulò post ipse Aristoteles loquens de poëtis, qui errant, exploduntur que. ait. ἐκπίπτουσι, quod suo loco declarabimus. Amphiaraum ex Philippide citat Athenæus libro tertio, vbi de vrtica pisce loquitur; apponit illius versum hunc. Φιλιππίδης ἐν ἀμφιαράῳ.

ὄσρῳ, ἀκαλήφαις, λεπάδας παρέθηκέ μοι.

Ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον ποιεῖν. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσίν εἰσι, διὸ καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα.

Proinde quantum fieri potest fingendum illud: quod ex habitibus naturalibus paratur. quãdoquidem hi maximè suapte natura persuadent, qui perturbationibus affecti sunt. Quo fit vt exagitatus exagitet, perturbetque verissime perturbatus.

Aliud dat præceptum Aristoteles poëtæ scripturo tragœdiã, valde necessarium. est autem huiusmodi. Debet poëta, vt facilius, aptiusque exprimat in singulis personis animi motiones, ac perturbationes, sermonesque, qui inde proueniunt; ita singulas personas dum scribit, sibi effingere, atque ponere antè oculos earum omnem habitũ tũ animi, tum corporis; oculos, frontẽ, vultũ denique ipsum; vt intueri sibi videatur; tunc enim facillimè ea ratione poterit singulis attribuere sermonem κατὰ τὸ πρέπον. & ex ipsis habitibus elicere mores, atque orationem omnẽ, quę conueniat singulis personis. Nihil quippè difficilius est hoc, neque vlla in re magis requiritur officiũ, artificiumque poetæ; optimum igitur fuerit, vt si posit, ipse met diuersos earum persona-

rum habitus induat; dumque scribit, atque effingit huius, illius'ue sermones, se totū in illum transferat; quasique sui oblitus, illum se putet esse. Hoc si efficiet, magnum pondus, vimque addet sermoni, atque in quamcunque voluerit partem animos auditorum impellet; is enim denique auditorum mentes permouet, qui aptè imitatur; is verò rectè imitatur, qui quasi ille ipse sit, quem imitatur; ita scribit loquentemque facit. hinc Horatius ad Pisones scribens ait.

Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; iuuat aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit.
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta
Romani tollent equites, peditesque cachinnum.

Auerroës quoque in sua Paraphrasi locum hunc ita explicat(verba enim ipsius apponā; sed elimatiora, quàm sunt in versione Latina) Sermonis poëtice summa perfectio, & laus est, cum poëta ita omnia narrat, atque exprimit; vt rem narratam, quasi præsentem sub sensu, & aspectu auditorum ponat, vt non solum rem narratam comprehendat, sed etiam mentibus auditorum repræsentet, quasi intueantur: hoc verò non nisi periti, & exercitati poëtæ faciunt. Idem paulò post. Optimè ergo poterit aliquis referre ea, quæ ipse cum quibuslibet circumstantiis suis propriis per se comprehendit, quasique præsens oculis intuetur: talia enim facilius referre, exprimereque poterit: atque figuris poëticis informare, seu concipere mente imitationem, quam postea exprimat metro. Verba illa Aristot. πιθανώτατοι γὰρ ἀπ᾽ αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσι λόγοι sunt diligenter perpendenda, nam sensus est. Ii sermones maximè persuadent, permouent, qui ab ipsa natura non ficti ab arte, sed veri proueniunt: aut si ab arte proximè secundum naturam fuerint efficti; si tales enim fuerint, non differunt à naturalibus. Naturales autem sermones tunc dicuntur, cum proferuntur ab ipsis'met hominibus, qui sunt in calamitate positi; & ea perturbatione agitantur, qui enim vacant aliqua perturbatione, fieri non potest, vt exactè in eo genere exprimāt sermonem. Imitatio igitur perducit poëtam necessariò ad habitus naturales suscipiendos, alioqui non rectè imitari potest, nam iratus melius irati exprimet sermonem, ac vultum. Dolens dolentis, & amans amantis. Hinc Horatius ad Pisones scribens ait.

Telephus, & Peleus cum pauper, & exul vterque
Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba.
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poëmata; dulcia sunto,
Et quocunque volent animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident; ita flentibus adsint
Humani vultus; si vis me flere dolendum est
Primùm ipsi tibi, tunc tua me infortunia lædent
Telephe vel Peleu, male si mandata loqueris
Aut dormitabo, aut ridebo: tristia mœstum
Vultum verba decent, iratum plena minarum.

Refert A. Gellius, Polum histrionem, cum in scena referret sermonem Electræ lugentis Oresten fratrem, sicuti videre est apud Sophoclem, in his versibus dum vrnam teneret, in qua cineres esse putabat fratris.

ΗΛ. ὦ φιλτάτου μνημεῖον ἀνθρώπων ἐμοὶ
ψυχῆς Ὀρέστου λοιπόν. Et qui sequuntur.

Polum inquam refert A. Gellius eo tempore verè luxisse, magnopereque commouisse animos spectatorum, quòd vrna in qua filii mortui erant cineres manibus teneret; Nimirum enim ex habitu naturali verus existit fletus, ira, dolor, & lætitia, cæteræque omnes animi affectiones. Plato in Dialogo, qui inscribitur Ion, siue de Furore poëtarum, multa in hanc sententiam differit. εἰπὲ μοι ὦ Ἴων, ὅταν εὖ εἴπῃς ἔπη, καὶ ἐκπλήξῃς μάλιστα τοὺς θεωμένους, ἢ τὸν Ὀδυσσέα, ὅταν ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἐφαλλόμενον ᾄδῃς, ἐκφανῆ γινόμενον τοῖς μνηστῆρσι

καὶ

» καὶ ἐκχέοντα τοὺς ὀϊστοὺς πρὸ τῶν ποδῶν, ἢ Ἀχιλλέα ἐπὶ τὸν Ἕκτορα ὁρμῶντα, ἢ καὶ τῶν περὶ Ἀνδρομά-
» χην ἐλεεινῶν τι, ἢ περὶ Ἑκάβην, ἢ περὶ Πρίαμον; τότε πότερον ἔμφρων εἶ, ἢ ἔξω σαυτοῦ γίγνῃ, καὶ παρὰ
» τοῖς πράγμασιν οἴεταί σου εἶναι ἡ ψυχὴ, οἷς λέγεις ἐνθουσιάζουσα, ἢ ἐν Ἰθάκῃ οὖσιν. ἢ ἐν Τροίᾳ, ἢ ὅπως ἂν καὶ
» τὰ ἔπη ἔχῃ. ΙΩΝ. ἐγὼ μὲν ὡς ἀκροᾶται, ὅταν ἐλεεινόν τι λέγω δακρύων ἐμπίπλανται μου οἱ ὀφθαλμοί, ὅταν τε
» φοβερὸν, ἢ δεινὸν ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ ἡ καρδία πηδᾷ. Non multò post idem Pla
» to de Histrionibus recitantibus in scena ait. καθορῶ γὰρ ἑκάστοτε αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος
» κλαίοντάς τε, καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας, καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις.

» Διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν ἢ μανικοῦ· τούτων γὰρ οἱ μὲν, εὔπλαστοι, οἱ δὲ, ἐξεταστικοί
» εἰσιν.

» Quapropter vel versatilis ingenii viri, vel furore perciti poëtica
» est, etenim poëtarum aliqui ab ipsa natura ad poëticam bene formati
» fu nt, aliqui autem à mente abstrahuntur.

Paccius hæc, quæ postremo loco ab Aristo. dicuntur, non intellexisse videtur, cũ ait. Etenim poëtarũ aliqui ab ipsa natura ad poëticã bene formati sunt, aliqui autẽ à mente abstrahuntur. Debent igitur verti sic. ex his enim hi quidem ficti factique sunt ab ipsa natura apti ad confingendum; & comminiscendum, illi verò optimè indagant, inquiruntque omnia propter incredibilem aciem mentis. Vel, si paucioribus verbis volueris referre. sic. hi enim apti sunt ad fingendum; illi vero ad inquirendum, & indagandum. Deducit conclusionem quandam Aristoteles ex iis, quę superius dicta sunt, quæ est huiusmodi. Poëticam facultatem non in quouis homine esse, sed in iis tantum aut qui admirabili quadam acie mentis præditi sunt, aut qui furore agitantur. Videtur Aristoteles tùm Platonis explicare sententiam, qui existimabat poëtas furore mentis impelli, tùm suam quoque, quæ aliquantò apertior est; neque inuoluta metaphorarum latebris; aut allegoriarum; sub quarum velamine multa protulit Plato, veterem secutus philosophandi rationem, is igitur in Dialogo, qui inscribitur Ion. ἐν
» τούτῳ γὰρ δὴ μάλιστα μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι ἡμῖν, ἵνα μὴ διστάζωμεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστι τὰ καλὰ
» ταῦτα ποιήματα, οὐδὲ ἀνθρώπων ἀλλὰ θεῖα καὶ θεῶν. οἱ δὲ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἑρμηνεῖς εἰσι τῶν θεῶν κα-
» τεχόμενοι ἐξ ὅτου ἂν ἕκαστος κατέχηται. Hinc à veteribus dictum ab Appollinis Musarumq.
» furore impelli mentes poëtarum. neq. posse, illis non aspirantibus, quicquàm quod
» probandum sit, scribere: de qua re Plato quoque ait in eodem Dialogo. λέγουσι γὰρ δή-
» πουθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιῤῥύτων, ἐκ μουσῶν κήπων τινῶν, καὶ ναπῶν δρεπόμενοι
» τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν, ὥσπερ αἱ μέλιτται, καὶ ἀληθῆ λέγουσι κοῦφον γὰρ χρῆμα ὁ ποιητὴς ἐστι, καὶ πτηνόν,
» καὶ ἱερόν, καὶ οὐ πρότερον οἷός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεος τε γένηται, καὶ ἔκφρων, καὶ ὁ νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ
» ἐνῇ. ἕως δ' ἂν τουτὶ ἔχῃ τὸ κτῆμα ἀδύνατος πᾶς ποιεῖν ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ χρησμῳδεῖν. Paulò antè ve
» rò hoc apertissimè demonstrat. θεία δὲ δυνάμει ἣ σε κινεῖ ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ. ἣν Εὐριπίδης μὲν μα-
» γνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοὶ ἡρακλείαν. Et quæ sequuntur.
» Horatius quoque ad Pisones scribens ait.

Natura fieret laudabile carmen, an arte
» Quæsitum est; ego nec studium sine diuite vena
» Nec rude quid prosit video ingenium, Alterius sic
» Altera poscit opem res, & coniurat amicè.

Quos verò Aristoteles in contextu vocat εὐφυεῖς, idest ingeniosos. Isocrates quoque de discipulis loquens in Parænesi ait. παρὰ τῶν εὐφυῶν δεῖ μέγαν λαμβάνειν. μισθὸν ὅτι πολλὰ μανθάνουσι. παρὰ δὲ τῶν ἀφυῶν. ὅτι πολλοὺς κόπους παρέχουσι. nam ἀφυεῖς rudi ingenio preditos, obtusaque mentis acie vocat homines; ac minimè dociles. Hinc veteres sæpe εὐφυΐαν dixerunt. Sed videamus quomodo Aristoteles tùm furorem, tùm ingenium requirat in poëtica facultate, qui scribit poëmata; aliorum mores, affectiones, sermonesque referat necesse est; id verò commodè satis efficere nunquam poterit, nisi planè sui immemor, illorum suscipiat mores, & affectiones omnes; habitumq. induat; hoc ipsum igitur est furere; extra se ipsum sæpe esse, in alienisque viuere sensibus, & immorari perturbationibus. Hinc Horatius de furore Bacchi loquens libro tertio Odarum ait.

» Quô me Bacche rapis tui
» Plenum? quæ nemora, aut quos agor in ſpecus
» Velox mente noua, quibus
» Antris egregii Cæſaris audiar
» Aeternum meditans decus
» Stellis inſerere, & concilio Iouis? Paulò poſt.
» Nil paruum, aut humili modo,
» Nil mortale loquor.

Furori enim Apollinis & Muſarum affinem veteres eſſe dixerunt furorem Bacchi. Nonnulli Græcorum poëtas vocarunt hac de cauſa μουσοπλήκτους quaſi furore Muſarũ impulſos, aut à Muſis perculſos. Rurſus poëtam nemo negarit oportere in ſcribendo eſſe vigilantem. multaque perquirere, & indagare, quæ ad mores hominum exprimendos ſpectant; tota autem hæc perſpicacia mentis, & vis excogitandi, atque indagandi à natura prouenit. Hinc Horatius libro Odarum quarto ait.

» Quem tu Melpomene ſemel
» Naſcentem Placido lumine videris,
» Illum non labor Iſthmius
» Clarabit pugilem, non equus impiger
» Curru ducet Achaico
» Victorem, neque res bellica Deliis
» Ornatum foliis ducem
» Oſtendet Capitolio.
» Sed quæ Tybur aquæ fertile perfluunt
» Et ſpiſſæ nemorum comæ
» Fingent Aeolio carmine nobilem Paulò poſt.
» O' Mutis quoque piſcibus
» Donatura Cycni, ſi libeat, vocem.
» Totum muneris hoc tui eſt,
» Quòd monſtror digito prætereuntium
» Romanæ fidicen lyræ,
» Quòd ſpiro & placeo, ſi placeo, tuum eſt.

Planè enim Horat. in his verſib. nihil aliud ſignificare voluit, quàm à natura homines gigni aptos ad poëticen, mireque beatos illos eſſe, cui hoc ab incunabulis contigerit vt ingenio ſint perſpicaci, atque apto ad pangenda poëmata.

» Τούς τε λόγους τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου, εἶθ᾽ οὕτως
» ἐπεισοδιοῦν, καὶ παρατείνειν.

» Cæterùm confictos ſermones oportet etiam confingentem ipſum
» vniuersè explicare, moxque Epiſodiis ad hunc modum vti, ac rem
» diducere.

Tertium hoc eſt præceptum, quod traditur ab Ariſtotele, & ſpectat ad methodum qua vti debet poëta in ſcribenda tragœdia. eſt autem huiuſmodi. Oportet ipſum poëtam, poſtquàm ſummatim expoſuerit actionem, de qua ſcripturus eſt fabulam, eoque modo, quo dictum eſt antè, ſingula inſpexerit, vt nihil ſit in ea repugnãs, indagare loca, quibus aptè inſeri poſſint Epiſodia, & coniungi cum actione. Hoc præceptũ pulcherrimum eſt, & vtiliſſimum. eorumque ſatis arguit imperitiam, qui temere aggrediuntur poemata ſcribere; vt neque actionem dignoſcant ab Epiſodiis, neque Epiſodia qualia ſint, quo'ue ordine collocari debeant, ſatis ſciant; Cùm nonnulli etiam ſint, qui ne nomina hæc quidẽ artis, & appellationes partium tragœdiæ norint; quare minus mirari debemus tam paucos reperiri probatos poëtas.

» Scribimus indocti, doctique poëmata paſſim. Inquit Horat.

Sed maxima pars ſcribentium ignorat, quo ordine ſit progrediendum, quæ via, ratioque ineunda ſit ſcribendi. Epiſodia extrinſecus ſumuntur; vt toties docuimus, ſunt enim πράγματα ἐξωγενῆ; ſed oportet ea παρείρειν, quod verbum ſatis demonſtrat, debere illa coniungi cum actione ita, vt inſerta ſint, et cohęreant; non ſecus ac emblemata & teſſerulę in vermiculato opere inſeri ſolent; aliquantoque etiã arctius, ſiquid tale excogitari poteſt, quod Epiſodiorum connexioni cum actione ſimile ſit. multò ſanè aptius excogitantur Epiſodia, interſerunturque, poſtquàm actio fuerit ſummatim conſtituta, quàm ſi prius ea volueris cõfingere, quàm actionem conſtitueris. Hic igitur ordo ſeruandus, hæc via, ratioque ineunda eſt ſcribendæ tragœdiæ. hinc enim conſequetur illud Horatianum.

Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat; iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præſens in tempus omittat
Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi carminis author

Omnia enim hæc fiunt in Epiſodiis; neque ſine his talis ordo, qui proprius eſt poëmatum, poſſet ſeruari; vti ſatis patere poteſt vnicuique, qui rem attentè conſiderare voluerit. neque aliò reſpexit Horatius, quàm ad methodum collocandorum Epiſodiorum; ſed de hac fortaſſe copioſius agemus, cum de Epopœia loquemur.

λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου, οἷον τῆς Ἰφιγενείας τυθείσης τινὸς κόρης, καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην. χρόνῳ δ᾽ ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας.

Ad hunc verò modũ vniuerſale illud ſpeculari oportere dico. verbi gratia: Iphigenia conſtituta ad aras quædam virgo, atque ex oculis ſacrificantium clàm ſurrepta, delata verò in aliam regionem, in qua deæ, hoſpitum ſacrificia ex lege debebãtur, eius ſacri miniſterio ipſa præpoſita eſt. procedente tempore ſacerdotis fratri illuc accedere contigit.

Quoniam dixerat Ariſtoteles ab initio methodi huius, quam tradere inſtituit, ſcribẽdæ tragœdiæ. generalem quandam fabulæ explicationis ſummam eſſe colligendam in vnum, atque ob oculos ponendam; vt facilius eam poſſet poëta intueri, atque perpendere, qualis eſſet. Nunc affert exemplum, ſummatimque ipſe exponit generalem actionis conſtitutionem quãdam, qualem ipſe requirit, poſtulatque fieri à poëta, antequam ſcribere incipiat. Sumptum eſt autem ex Iphigenia Euripidis in Tauris. τὸ καθόλου θεωρεῖσθαι ideò vocat in contextu, quia ſpeculatio quædam eſt actionis ſegregatæ ab omni circumſtantia, locorum, perſonarum, & temporum; ſicuti Cicero infinitam generalemque ait quæſtionem apud oratores (quam θέσιν vocant) omnibus nudatam eſſe circunſtantiis. nam quotieſcunque adduntur circunſtantiæ, particularis, finitaque fit quæſtio. Quòd ſi quæras, quæ nam vtilitas capiatur ex hac generalis fabulæ conſtitutionis ſpeculatione; Reſpondeo in hoc veluti typo quodam perſpici poſſe, qualis ſit fabula futura, quàm apta ad tragœdiam, quàm affluens affectionibus; quomodo ſit inter ſe connexa; quàm prolixa; an ſimplex, an implexa, an peripetiam poſſit recipere. Hæ, atque aliæ multæ cõmoditates, ſicuti etiam alio loco diximus, capi poſſunt ex hac generali actionis conſtitutione. Quæ narrantur in contextu per ſe notiſſima ſunt, neque vlla egent explicatione. Vnum tantũ dicam, quod attinet ad morem mactandi hoſpites, & homines, nã Porphyrius in lib. II. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων ſub finem ait. φύλαρχος δὲ κοινῇ πάντας τοὺς Ἕλληνας πρὶν ἐπὶ πολεμίους ἐξιέναι ἀνθρωποκτονεῖν ἱστορεῖ, καὶ παρίημι

» θρῆνοις καὶ σκύθαις. Idem paulò antè testatur etiam apud Rhodios mactari consueuisse
» olim homines Saturno his verbis:ἐθύετο γὰρ καὶ ἐν Ῥόδῳ μηνὶ μεταγειτνιῶνι ἕκτῃ ἱσταμένου ἄνθρω-
» πος τῷ κρόνῳ: ibidem refert Mineruæ, Agraulo, & Diomedi Salaminios hominem sa-
» crificare consueuisse in hunc modum. ὁ δὲ σφαγιαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐφήβων ἀγόμενος τρὶς περιέθει
» τὸν βωμόν, ἔπειτα ὁ ἱερεὺς αὐτὸν λόγχῃ ἔπαιεν κατὰ τοῦ στομάχου, καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπὶ τὴν νησθεῖσαν πυ-
» ρὰν ὡλοκαύτιζεν. Sed consuetudinem hanc sustulisse fertur Cypriorum Rex Diphilus,
» εἰς βουθυσίαν μεταστήσας· προσήκατο δὲ ὁ δαίμων ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸν βοῦν. Non diuersa ratione
Amosin Regem aiunt legem mactandi homines sustulisse, propter fœdam immanita-
» tem, hoc ita refert Porphyrius: κατέλυσε δὲ ἐν Ἡλίου πόλει τῆς Αἰγύπτου τὸν τῆς ἀνθρωποκτονίας
» νόμον Ἄμωσις. ἐθύοντο δὲ τῆς ἡμέρας τρεῖς τῇ Ἥρᾳ καὶ ἐδοκιμάζοντο, καθάπερ οἱ ζητούμενοι καθαροὶ μόσχοι,
» καὶ συσφραγιζόμενοι. Lacedęmonii quoque Marti hominem mactabant. Phœnices præte
rea in magnis calamitatibus vel bellorum, vel pestilentiæ, vel annonæ inopiæ Saturno
» mactabant hominem sibi coniunctissimum. φοίνικες δὲ ἐν ταῖς μεγάλαις συμφοραῖς ἢ πολέμων,
» ἢ αὐχμῶν, ἢ λοιμῶν ἐθύοντο τῶν φιλτάτων τινὰ ἐπιψηφίζοντες κρόνῳ

» Διατί; ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεὸς διά τινα αἰτίαν. ἔξω τοῦ καθόλου ἐλθεῖν ἐκεῖ, καὶ ἐφ' ὅτι δὲ, ἔξω
» τοῦ μύθου. ἐλθὼν δὲ καὶ ληφθεὶς θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισεν.

» Cur autem contigerit, vt ipsum Deus ob quandam culpam venire
» illuc impulerit, extra vniuersale est: quorsum verò, extra fabulam. ita-
» que cum accessisset, captus, immolandusque mox, sororē agnouit.

Ostendit Aristoteles nonnulla esse optima ratione prætermittenda, quia sunt præter actionem; cuius facienda est constitutio. Si quis enim quærat Cur in generali fabulæ explicatione, non est additum hoc. Cur in Tauricam regionem frater illius Virginis sacerdotis Dianæ venerit; hoc enim sequebatur statim, vt explicaretur, cum ante dictum esset Aliquantò autem post fratri contigit eò venire. Cur? dicat aliquis. Respondet Aristoteles hanc αἰτιολογίαν, seu causæ explicationem non esse addendam, quia est præter generalem illam actionis constitutionem. Nimirum in tragœdia multa sunt prætermittenda tanquam nota passim, aut minus spectantia ad actionem; quæ quàm maxime simplex debet constitui, atque expedita à pluri mis quæstionibus, quæ alioqui in ipsam deriuari possent: exempli causa, si quis dicat, Cur Orestes in Tauricam regionem venit? monitus oraculo, vt se expiaret à scelere matris cæsæ. Cur matrem occidit? quia illa patrem peremerat? cur illa patrem peremit? vt vlcisceretur mortem filiæ mactatæ, Cur eam mactauit pater? pro incolumitate totius exercitus, monente Calchante vate. Patet longam hanc esse causarum con nexionem; quæ mutuò cohærent inter se. Sed singulæ ex his causis, vnam continet per se actionem tragicam; statim igitur ab initio αἰτιολογία prima excludenda est, ne si admittatur illa, cogamur & aliam subinde, mox & aliam afferre; quod fuerit in tragœdia summum vitium, nam actio non erit vna, & simplex; sed multiplex, sicuti patet. Prudenter igitur, & artificiosè actio est ab Euripide constuta, qui actionem est complexus, sed causam actionis prætermisit, vt potę minime conuenientem actioni, quæ erat constituenda. Percunctatur Iphigenia, ante agnitionem, ab Oreste, quæ gerantur Argis, sic.

» ΙΦ. Ἀχαιὸς ἐλέγετο δή τις Ἀγαμέμνων ἄναξ.
» ΟΡ. οὐκ οἶδ' ἀπῆλθε τοῦ λόγου τούτου γύναι.

Videtur nolle Orestes ingredi narrationem necis Agamemnonis; non tàm, vt, quòd refugeret animus ea recensere, quæ luctum ipsi innouarent, quàm, quoniam artificio poëtæ id est factum, qui αἰτιολογίαν factorum fugiebat, ne multiplex fieret actio cum debeat esse vna, & simplex. Sed quia gemitus erat eliciendus Iphigeniæ ex commemoratione earum rerum, vt facilius peripetia, & agnitio, quæ paulò post erat facienda, fieręt; ait igitur, instans Iphigenia, vt proferat.

» ΙΦ. μὴ πρὸς θεῶν ἀλλ' εἴφ' ἵν' εὐφρανθῶ ξένε, profert Orestes
» ΟΡ. τέθνηκεν ὁ τλήμων. πρὸς δ' ἀπώλεσεν τινα. ingemiscit Iphigenia.

ΙΦ. τίθνηκ

ἰφ. τί θῆκε; ποίᾳ συμφορᾷ; τάλαιν' ἐγώ. admiratur Orestes.

ὀρ. ἵν' ἐστενάξας τοῦτο μῶν προσῆκέ σοι. propè agnitio facta est. Sed rursus, ne exitum haberet fabula, longè receditur ab hac. hoc est magni artificii, sicut antè monuimus.

ἰφ. τὸν ὄλβον αὐτοῦ τὸν πάροιθ' ἀνεστέναξα. recedit à suspicione gemitus Orestes.

ὀρ. δεινῶς γὰρ ἐκ γυναικὸς οἴχεται σφαγείς. Rursus ingemiscit Iphig.

ἰφ. ὦ πανδάκρυτος ἡ κτανοῦσα χ' ὡ κτανών. Iam renuit Orestes se de hac re plura dicere velle, ea de causa, qua diximus, ante; ne cogeretur omnium factorum reddere causam, & sic actio fieret multiplex.

ὀρ. παῦσαί νυν ἤδη, μηδ' ἐρωτήσῃς πέρα.
ἰφ. τοσόνδε γ' εἰ ζῇ τοῦ ταλαιπώρου δάμαρ.
ὀρ. οὐκ ἔστι. παῖς νιν ὃν ἔτιχ' οὗτος ὤλεσεν.

Tantùm attingit hanc rem; nec plura profert, ita igitur actio remanet simplex, & fit paucis iis dictis maior quædam προπαρασκευὴ agnitionis futuræ paulò post. Rursus, si quis quærat addi aliam percunctationem & causam; postquam in Tauricam regioné, vt se expiaret materna cæde audierit, venisse Orestem; quæ esset futura ratio expiationis, vel potius, postquam apertum erat Orestem venisse eò monitu Apollinis, subinde aliquis quæreret. Cur? vt se expiaret, si responderet Orestes, cæde materna, hæc fuerit extra fabulam; ideò pretermitti debet, nam actio tota illa simplex, versatur circa mactationé futurã hospitũ, & agnitioné, postquam mactatio nõ fit. Sed salus ac lætitia insperata vtriq. euenit, cũ tamen interim expiatio fiat, & si eam sileat Orestes sibi mandatam ab Apolline; auferturque simulacrum Dianæ. Hæc enim erant præter actioné; ideo explicanda non fuerunt, nam actio, inquit Aristoteles hæc est ἐλθὼν, καὶ ληφθεὶς θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισε. quicquid est præter hæc est extra actionem, neque addi debent; sed aut leuiter perstringi; aut omnino prætermitti; quia alterius sunt actionis. Ex his igitur patet, quantum diligentiæ adhibere oportet poëtam in constituenda actione, quantopereque cauere, ne affinitate rerum, quæ proximæ sunt, & iungi ferè posse videntur cum actione, deceptus, multiplicem constituat actionem, cum debeat esse simplex.

Εἴθ' ὡς Εὐριπίδης, εἴθ' ὡς Πολυΐδης ἐποίησε κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπών, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει τυθῆναι. καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία.

Siue vt Euripides finxit, siue, vt Polyides, ex verisimilibus locutus: quòd non modo sororem, verùm & ipsum sacrificari oportebat. vnde quidem salus parta est.

Coniunguntur hæc arctè cum superioribus, cùm enim Aristoteles summatim exposuisset actionis totius constitutionem. sic. ἐλθὼν καὶ ληφθεὶς, θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισε. vt apertè cognosci possent ea, quæ extra actionem erant, deducit ab extremo verbo consequentia omnia, sic. Agnouit, vel vt Euripides confinxit, vel vt Polyides. Agnitio duplici modo, ac diuerso facta est à duobus poëtis antiquissimis, & peritissimis, vt cognoscere posis iam verissimum esse, quod toties à me superius dictum fuit, licere eiusdem actionis fabulam scribere, ita vt nihil in ea immutetur, vetat enim lex tragœdiarum, mutatis tamen, varioque modo confictis Episodiis, prologo, solutione, & agnitione; Nam si hoc non liceret; nulla esset ars scribendarum tragœdiarum; laborarentque inopia rerum poëtæ; & nouæ semper actiones ex euentis quæ contigissent essent afferendæ in medium; aut ex verisimili confingendæ. Sed cum liceat pro arbitratu, ingenioque vniuscuiusque hæc omnia comminisci, modò ducantur ex verisimili; ideo diuersam rationem in agnitione eiusdem fabulæ confingenda secuti sunt Euripides, & Polyides. Licet verò artificium huius cum illius artificio conferre, diiudicareque vtrum laudatius, Euripides ex epistolę scriptione deduxit agnitionem. Polyides ex ratiocinatione, vti etiam dictum est antè, Orestæ, qui cum duceretur ad Aram ma

ctandus,talia protulit verba.fato quodam id sibi videri accidisse; vt cum soror Iphigenia antè eodem mactationis genere periisset,ipse quoque mactaretur,nec dissuari videretur fortuna;cum frater illius esset. Hæc audiens Iphigenia statim agnouit Orestem fratrem, neque mactauit.differt igitur hæc agnitio ab illa, quia diuerso modo conficta fuit; Præterea apud Euripidem Orestes prior Iphigeniam agnoscit. Sed Polyides Iphigeniam prius agnoscentem faciebat Orestem. Adnotanda illa verba,vbi loquitur
" Aristoteles de Polyide. κατὰ τὸ εἰκὸς ἐποίησε. dicat enim fortasse aliquis.Nonne & Euripides κατὰ τὸ εἰκὸς suam confinxit agnitionem?Respondeo hoc verissimum esse, & verba illa ad vtrumque referenda: tam enim hic, quàm ille ex verisimili agnitionem confinxit;Nec desint alii modi eiusdem agnitionis confingendæ aliis poetis,si voluerint diuersa ratione eandem actionem Iphigeniæ pertractare,latè enim patet id quod est verisimile,& varium multiplexque est; cum veritas vna tantùm, simplexque sit.
" Rursus illa verba perpendenda. καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία. Hæc enim coniungenda cum superioribus;quia continent finem exitumque agnitionis. Agnitio in tragœdiis non fit,nisi vt referatur ad alium finem;hoc est,vt ex ea aut felicitas,aut infelicitas proueniat;ex agnitione igitur Orestis,& Iphigeniæ parta est vtrique salus,& felicitas.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα ἐπεισοδιοῦν.

" Quo facto nominibus statim substitutis Episodia aggredienda.
"

Pergit Aristoteles declarare methodum,ordinemque,quo progrediendũ est in scribendis tragœdiis.aliudque dat præceptũ,quod est huiusmodi.Postquàm Poeta actionem constituerit;satisque intuitus fuerit generalem ipsius constitutionem sine circũstantiis,vti dictum est,debebit mox apponere circumstantias personarum et locorum hoc est ipsa nomina;vt ex generali particularis actio fiat & similis sit ὑποθέσει seu quæstioni finitæ Rhetorum.neque tantùm nomina imponet illis personis,circa quas potissimum versatur actio;vt potè Oresti,& Iphigeniæ; Sed considerans,quot, qualiaq. requirantur Episodia; nomina quoq. imponet iis personis,ex quib. Episodia fuerint deducenda.exempli causa.in Eurip. Iphig. Pylades,Thoas,Bubulcus:nonnulla.n. nomina aut vera proferuntur certorum hominũ vt Pylades, Thoas, & reliqua huiusmodi aut à generali appellatione ficta sumuntur. vt ibidem Bubulcus, ac παιδαγωγὸς,apud Sophoclem in Electra.& cætera id genus.in choris quoq. eodẽ modo.nam nunquam certæ personæ in choris loquuntur.sed generali appellatione cõstant aut mulierũ,aut virorũ, qui ætate distinguuntur:aliquando.n.senes,aliquando iuuenes;neq.verò hoc difficile factu,cũ enim Chorus semper adiutorẽ se præbeat ac suasorẽ alicui;tales personæ fuerint fingendæ,qualis fuerit illa cui συναγωνίζεται. Hinc apud Sophoclẽ in Oedipode, Chorus complectitur viros prouectiores, ciues Thebanos, quia συναγωνίζονται Oedipodi. Apud Euripidem in Iphigenia Chorus constat ex mulieribus æqualibus ipsi Iphigeniæ,quia ipsi opem erant laturę. Hæc est igitur ratio confingendorum nominum in tragœdiis;ac sanè meminisse oportet eius,quod est antè dictum ab Aristotele;in tragœdiis aliquando omnia confingi nomina. Aliquando vno vero retento,reliqua confingi. Aliquando,omnia vera proferri certarum personarum. Sed considerãdum quid post impositionem nominum Poetam efficere oportet. Debet, inquit Aristoteles,operam suam omnem ponere Poeta in Episodiis constituendis.

" Ὅπως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν, οἷον ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία, δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ
" ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως.

" Sed hæc quo pacto legitima sint, sanè considerandum:veluti furor
" in Oreste,propter quem captus est,salusque per expurgationem.

Postquàm Aristoteles in Methodo,ordineque tradendo, quem inire oportet scribẽdarum tragœdiarum;docuit,quo tempore primùm sunt Episodia constituenda in fabula;Dat præceptiones duas,quæ pertinent ad artificium Episodiorum.quarũ Prior est

est hæc. Videndum diligenter, vt episodia sint propria, coniunctaque actioni. οἰκεῖα vocat ipse, legitima vertit Paccius; non satis apte, vti mihi quidem videtur. Nam Aristo. sententia hęc est, vt Episodia ducantur ex rebus agnatis, coniunctisque & affectis ad actionem; quæ enim docet Cicero in Topicis affecta vocari; hęc ego putarim ab Aristotele vocari hoc in loco οἰκεῖα. Non longè igitur ducantur Episodia oportet à rebus longinquis; Rhetores vbi procemiorum tradunt artificium, monẽt separatum esse non oportere exordium; separatum enim est, quod nõ ex ipsa causa ductum est; nec sicut aliquod membrum annexum orationi. Exordiũ quippe, & Epilogus quid aliud sunt, quàm Episodia quædam orationis forensis? Eadem igitur ratio præcipiendi est in his seruanda. Pręceptionem hanc, vt facilius intelligeremus, qualis sit, exemplo declarauit Aristoteles. quod continetur his verbis. οἷον ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. Breuiter cõplexus est Aristoteles ea, ex quibus Episodia totius illius tragœdiæ, quæ Iphigenia in Tauris inscribitur: ne singillatim omnia Episodia cogeretur recensere; quamuis enim plura Episodia sint; omnia tamen ex eodem manãt fonte; hoc est insania Orestis, quæ erat expianda. hæc quidẽ nõ inest in fabula, sed breuiter narratur, & extrinsecus posita gignit omnia Episodia; fabulæ materiem pręb et. semper igitur Episodia conficere volenti, respiciendum est ad proximam causam actionis: sicuti etiam Sophocles facit in Oedipode Tyranno. Nam actio est. Oedipus vt agnouit se patrem Laium peremisse, & cum matre cõcubuisse, seipsum excæcauit; regnoque pulsus est. Causa proxima agnitionis, pestilentia est, quæ impulit Oedipodem, vt mitteret ad oraculum, à quo tulit responsum, expiandã esse necem Laii; Hinc omnia manant Episodia. Et pestilentiæ quidem breuis quædam mentio fit in prologo; Sed apud Euripidem insaniæ in prologo non est vlla mentio; ex quo obseruari potest, vel à proxima causa prologum ducendum; vel si libuerit prætermittere, aliud extrinsecus quærendum esse, sicuti fecit Euripides, qui prologũm à somnio Iphigeniæ duxit; non ab insania Orestis, de qua postea in quodam Episodio breuiter meminit post agnitionem, & si ea causa est quodãmodo ipsius actionis proxima. Rursus quoniam sicuti proxima causa actionis fuit insania (proximam voco, quia aliæ multæ causæ hanc ordine collocatæ præcedunt) ita alteram causam veluti finem, cuius gratia, postremo loco, post actionem statuere oportet. vt actio media sit inter hanc, & illam. Causa veluti finis cuius gratia in tragœdia Euripidis eadem est, expiatio insaniæ; & sceleris admissi in cædenda matre atque exportatio simulacri: in Oedipode aũt auerruncatio pestilentiæ: & iræ Deorum. Sed summi est artificii, hanc non inserere in tragœdia. Nam quàmuis hoc fuerit ab Euripide factum, Sophocles tamen non fecisse videtur, quod est multò artificiosius; Euripides dicentem facit in quodã Episodio Orestem se eò venisse sui expiandi causa, & exportãdi Deæ simulachri; assequitur igitur expiationem, quæ fit hoc modo. prætenditur fuga, ea vt cautius iniri possit; simulat Iphigenia expurgandum simulacrum Deæ, quod fuerat incestatũ intuitu nefarii hominis qui matrem peremerat. expurgatio autẽ fit ablutione aquæ marinæ; atque amouetur procul Tauroscythę, ne & ipsi incestentur; verùm prætextus hic commoditatẽ fugę, & exportationi simulacri magnam affert. dum igitur prætextum fugæ quęrunt, expiatur Orestes, & exportatur in Græciam simulacrum. quod fit adiuuante Iphigenia, præter id quod sperant cum paulò antè fuisset ferè ab ea mactandus; sed apud Sophoclem illud factum quod erat propositum tanquàm finis, næ exprimitur, sed factũ intelligitur, dum alterum fit. Atque hæc proprie in tragœdiis vocatur peripetia. vt aliquid agas, quod non proposueras tibi agendũ, & id tamen agendo consequare, quod in animo habebas, tibique ab initio proposueras; in quo perspici potest, id quod in primis proponi debebat agendum, & erat in animo, vt ageretur; fortuitò fieri; id verò quod fortuitò, & secundario modo factum, primarium illud consequi debebat tanquàm primarium fieri; perinde ac si illud ab initio fuisset propositum, quod ageretur. In Oedipode igitur Sophoclis perspicere licet de pestilentiæ auerruncatione, qui finis erat in actione, nullam postea fieri; sed alterum tantùm euentum narrari, qui non erat in primis propositus in imitatione actionis; ex qua re satis cognoscas, qualis sit pe

ripetia. Hanc ego diſcrepantiam, quam mihi perſpexiſſe videbar in laudatiſsimis horum duorum poëtarum tragœdiis, exponere volui; non quòd animus ſit diſcedere, aut ſuadere alicui, vt diſcedat à præſcripto Ariſtotelis, qui Euripidis veſtigia in Iphigenia ſecutus videtur; Hoc igitur doctorum virorum iudicio perpendendum etiam atque etiam relinquo.

» Ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα, ἡ δ' ἐποποιΐα τούτοις μηκύνεται.

» In dramatibus itaque, ſiue actibus Epiſodia ipſa breuia eſſe debēt, » contra in his longior Epopœia fit.

Alterum hoc eſt præceptum, quod ſpectat ad artificium Epiſodiorū. Dramata vocat Ariſtoteles tragœdiam, & comœdiam, reliquaque huiuſmodi poëmata, in quibus negociantes homines, & agentes exprimuntur; nihilque poëta ipſe profert ſub ſua perſona. In his igitur ait breuia oportere eſſe Epiſodia; in Epopœia verò longa eſſe, ac produci pro arbitratu Poëtæ. Vtrunque Poëma & Tragicum, & Epicum per Epiſodia augetur; ſed Epicū longiora, pluraque recipit Epiſodio, quia imitatione ſua complectitur res multorum annorum: Tragicum Poëma non excedit periodū vnius Solis; neceſſe eſt igitur, vt breuia illius ſint Epiſodia. de qua re ſuperius locuti fuimus, vbi diſſerebat Ariſtoteles de longitudine fabularum. Nec multò poſt de Epopœia, eiuſque incremento, quod totum per Epiſodia fit, copioſius loquemur; quo loco de illius omni artificio diſputat Ariſtoteles.

» Τῆς γὰρ ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστὶν, ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος. ἐπεὶ δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι, αὐτὸς ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος. αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ' ἄλλα ἐπεισόδια.

» Nimirum Odyſſeæ longus eſt ſermo. Per multos annos peregrè » quidam cùm iret, & à Neptuno obſeruatus, & à cunctis relictus, ita re » bus ipſius domeſticis conſtitutis, vt fortunæ omnes à procis abſume- » rentur: filioque inſidiæ iam inſtarent, iactatus pelago domum perue- » nit: cumque aliquos agnouiſſet, illos aggreſſus. ipſe quidem ſoſpes eua- » ſit, inimicos autem perdidit. Hoc itaque proprium eius poëmatis eſt, » nam cætera ad Epiſodia pertinent.

Quoniam dixerat Ariſtoteles in tragœdia breuia eſſe Epiſodia; in Epopeia verò prolixa; quia totum incrementum ipſius, ex iis prouenit, probat idem, aperteque demonſtrat exemplo allato ex Homeri Odyſſea. Exponit enim primum ſummatim actionem propriam eius poëmatis; mox conſiderandum relinquit, quot, qualiaque ſint Epiſodia. ἀποδημοῦντος τινὸς ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος. Hæc perſpiciuntur libro primo, nam hoſpitantem illum facit apud Calypiò Atlantis filiā in inſula in qua Dea inhabitabat, eò autē naufragio eiectus venerat, ſolus ſuperſtes, cum omnes ſocii iam vario exitio extincti periiſſent. Sed eodem libro primo in illis verſibus.

» ἑρμείαν μὲν ἔπειτα διάκτορον ἀργειφόντην
» νῆσον ἐς ὠγυγίην ὀτρύνομεν ὄφρα τάχιστα
» νύμφῃ ἐϋπλοκάμῳ εἴπῃ νημερτέα βουλὴν
» νόστον ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ὥς κε νέηται,
» αὐτὰρ ἐγὼν ἰθάκηνδ' ἐσελεύσομαι ὄφρα οἱ υἱὸν, Et quæ ſequuntur.

Paulò poſt in iis

» πέμψω δ' ἐς σπάρτην τε, καὶ ἐς πύλον ἠμαθόεντα.

νόστον πευσόμενος πατρὸς φίλου ἤν που ἀκούσῃ.

Licet perspicere duplicem Episodiorum distributionem futuram: nam alia ducuntur à persona Vlysis, alia autem à persona Telemachi. Primũ Episodium est, in quo Minerua Mentoris habitum sumens Ithacam ad Telemachũ venit cum eo collocutura libro primo. Alterum Episodium est libro secundo, in quo Telemachus concionem habet, & conqueritur de procis, tametsi fortasse hæc actionis est pars, nõ Episodium. Tertium Episodium est eodem libro, in quo se parat ad nauigationem Telemachus profecturus ad Nestorem. Quartum Episodium, est libro tertio, in quo Telemachus hospitatur apud Nestorem, & cum eo colloquitur. Quintum Episodium libro quarto, in quo hospitatur Telemachus apud Menelaum, & cum illo de variis rebus colloquitur. Sextum Episodium eodem libro, in quo Menelaus Protei vaticinia refert; & ex iis significat Telemacho (id enim à Proteo audierat) Vlyssem, apud Calypsò inuitum detineri. Septimo loco post Episodiũ hoc consequitur narratio, sic enim appellãda, quæ ad actionem spectat ipsam, estque libro eodem, in quã Proci, audita profectione Telemachi, ira perciti, parare conãtur insidias illi redeunti; vt perimerent: Hactenus protenduntur Episodia, quę ducuntur ex persona Telemachi: Octauum Episodium eodem libro est, in quo Penelope luget propter discessum Telemachi. & eam in somnis solatur Minerua. Rursus Nonum Episodium, nisi malis narrationem ipsius actionem vocare, est libro quinto, in quo Mercurius à Ioue missus Calypsò alloquitur, mandatque, vt discedere patiatur Vlyssem. Decimo loco narratio (nõ iam Episodium) quæ ad ipsam actionem pertinet, est eodem libro Calypsûs & Vlysis collocutionem cõtinens, et eiusdem Vlysis ratem sibi fabricantis laborem. Vndecimo loco narratio cõsequitur altera, quę actionis est pars, nõ Episodiũ, eodem libro est, in quo ob tempestatẽ à Neptuno, excitatam, qui Vlysi iratus erat; fracta rate, ac dissoluta naufragium patitur Vlysses, magnoque labore, & periculo, sospes quidem enatat ope Inûs ad Phæacum littora; sed omnium egenus, nudusque. Duodecimo loco, non Episodiũ, sed actionis primariæ narratio est libro sexto Nausicaæ proficiscentis ad littus & supplicem Vlyssem commiserantis. Tertiodecimo loco itidem, nõ Episodium, sed actio ipsa libro septimo est Vlysis ad Regiam Alcinoi venientis, et apud illum hospitantis, quæ quidem narratio tota ad actionem spectat; Spectare ad actionem sæpe dico, non quòd Episodia quoque ad actionem non spectent; sed quia illæ narrationes insunt in primaria actione, quã sibi proposuit poëta. Quartodecimo loco altera actionis pars, siue narratio, libro quarto cõsultantium Phęacum de reducendo Vlysse; eorundem Epulantium, & certantium disco. Quintodecimo loco post has actionis primarię narrationes cõsequitur episodiũ eodẽ libro Demodoci canentis furta Veneris, & Martis. Iliacamq. expugnationẽ; quã audiens, ob memoriam pristinæ infelicitatis, luget Vlysses, agnosciturque ab Alcinoo. Postea libro nono existit Episodium illud longissimũ narrationum Vlysis, quo Episodio alia innumerabilia continentur, sed postremo expositum facit à Phæacibus in Ithacam libro decimoquarto. Rursus postquam satis multa Episodia duxit Homerus ex persona Vlysis lib. decimoquinto, digreditur ad personam Telemachi, Aliudque Episodiũ facit eius discedentis à Menelao, & redeuntis Ithacã, & digredientis ad Eumæum subulcum. Rursus illic Episodiũ alterum videas colloquentium inter se Eumæi, & Vlysis multa confingentis, ne à subulco agnosceretur. Libro decimosexto agnitio inter Vlyssem, & Telemachum, & sic deinceps aliæ multæ agnitiones. Postea quæ narrantur omnia, non Episodia sunt; sed narrationes, & membra ipsius actionis; vel potius actio ipsa est, nam ait in contextu actionẽ exponens Aristoteles. καὶ ἀναγνωρίσας τινάς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε. Tametsi Aristoteles videtur in contextu omnia, quæ ad procos spectant; & ad naufragium Vlysis, actione primaria velle cõtineri. Id si ita est, non erunt Episodia vocanda, sed actionis partes. Atque ego sanè totum vt poëma distinguerem normam Aristotelis secutus, alia Episodia, alias narrationes ipsius actionis vocari. Aponerem hoc loco par exemplum, ac similem distributionẽ Aeneidos Vergilianæ; vt perspicere posset vnusquisque, quæ actio est primaria, quæ rursus, & quot, qualiaque

ſint Epiſodia; ſed alio loco id commodius faciemus, vbi de Epopœiæ artificio loquemur.

» Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύσις. τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν
» πολλάκις ἡ δέσις: τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις.

» Vniuerſa verò Tragœdia partim connexione, partim ſolutione cõ
» tinetur. quæ extra ſunt, & aliqua præterea, quæ intra habentur, ple-
» runque connexiò continet: reliqua verò ſolutio.

Hactenus ab inſtituto ſermone digrediens Ariſtoteles declarauit Epiſodia Epopeiæ prolixiora eſſe, quàm tragœdiæ. Loquebatur enim de Epiſodiorum artificio; methodumque tradens, quam in ſcribenda tragœdia ſeruare oportet poëtam; præcipiebat poſt impoſitionem nominum; eſſe conficienda Epiſodia, deducendaque aptè ex iis, quæ actionem præcedunt, & conſequuntur, ſicuti declaratum fiut. Poſtquam igitur docuit Epiſodia eſſe excogitanda; docet deinceps, quid efficere debeat poëta; Debet autẽ inquit Ariſtoteles, conſiderare totam tragœdiam ſimul, iam epiſodiis, & actione conformatam; diſtribuereque in partes duas; quarum appellationes hæ ſunt, δέσις, καὶ λύσις idest connexio; & ſolutio. Magnam vtilitatem capiet poëta ex hac bipertita diſtributione tragœdiæ; preſcribet enim veluti quandam ſibi metam; ad quam deducenda paulatim ſit fabula; ad eam verò cum peruenerit, intelliget aliò flectendum & tendendum ad exitum fabulæ; finemque faciendum, neque difficile ipſi fuerit perſpicere, quæ Epiſodia connexioni, quæ ſolutioni apta ſint. Sciendum verò connexionem complecti alia, quæ extra fabulæ actionem poſita ſunt; alia itidem, quæ in actione
» ipſa inſunt, hæc vocat Ariſtoteles τὰ ἔσωθεν: illa appellat τὰ ἔξωθεν. Solutionem autem ſemper complecti ea, quæ in actione inſunt. Hoc ſanè quale ſit, apertius declarabimus poſtea allatis exemplis. Porrò, qui hæc diligenter obſeruabit, poëta, non video, quomodo labi poſsit in ſcribendo; aut aberrare ab eo, quod rectum eſt; nam diſtinguens interiora, hoc eſt ea, quæ actionis ſunt, ab iis, quæ extra ſunt, ſimulque miſcens, cum opus fuerit; rurſus ſeparatim hæc tractans, accommodateque ſuis locis diſtribuens, laudatiſsimum ab omni parte conficiet drama; Atque hæc quidem ita ſeſe habent. Venit verò mihi in mentem è re nata hoc loco admirari cuiuſdam inepti hominis amentiam & inſcitiam; qui, quòd ab aliis audiſſet vulgò dictum, videri ſibi libellum hunc Ariſtotelis mancum; me quidem ſatis importunè interpellauit aliquando, ſubinde inculcans miſerè diſcerptum, lacerumque ſibi videri huius libri contextum. Ego hominem cũ rogaſſem, vt locum aliquem proferret, qui ipſi videretur non ſatis cohærere cum cæteris; vbique interruptio aliqua appareret cõtextus; protulit locum hunc, quem nunc ſum interpretatus, oſtendereque conatus eſt non cohærere. Cum enim (inquit) antè de Epiſodiis locutus ſit Ariſtoteles conficiendis, quomodo ſtatim tranſgreditur ad
» hæc? ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύσις. & quæ ſequuntur, diſcrepantia enim ſunt ab illis, quæ prius dicta ſunt; & prorſus diſiuncta, quo fit, vt credam aliquid omnino deeſſe. Hæc ille. Ego cum totam methodum Ariſtotelis ipſi patefacere conatus eſſem, apertè demonſtraui, locum non eſſe interruptum. Ac ſanè hominem, vt tempus poſtulabat, incaſtigatum nõ dimiſi. Quid multis? Mihi ſemper fuit certamen, eritque ſemper de hac re cum hominibus, qui, cum librum Ariſtotelis hunc attentè non legerint, neque methodi connexionem, ſeriemque obſeruarint vnquam, conantur tamen temere, nulla allata ratione, aut loco demonſtrato, qui interruptus ſit, proferre mancum eſſe, ac mutilum. Vtinam aliquando methodum Ariſtotelis perpendant, nam ſententiã, ſatis ſcio, mutabunt, neque alios deterrebunt, ſicuti adhuc facere conati ſunt, ab huius elegantiſsimi libri lectione. Me certè vigiliarum mearum, meorumque laborum nunquam pœnitebit; etiam ſi maximum ſit (quod facilè auguror) mihi aliquando ſubeundum certamen, cum iis, qui quod ipſi tractant ſolùm niteſcere poſſe putantes; aliorum laborem irritum in omni literarum genere exiſtimant; Verùm de hac re, cum

ſe

se mihi obtulerit occasio, copiosius agemus. Nunc ad institutam explicationem Aristotelis est redeundum.

» λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους, ὃ ἔσχατόν ἐστιν. ἐξ οὗ με-
» ταβαίνειν εἰς εὐτυχίαν, λύσιν τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους.

» Connexionem appello totum id, quod à principio ad vltimam vs-
» que pertinet partem, ex qua mutatio fortunæ fit; solutionem à muta-
» tionis principio, ad finem vsque.

More suo declarat Aristoteles, voces nouas, quas ipse effinxit, primusque protulit. In tragœdia mutatio est felicitatis in infelicitatem, vt antè dictum fuit, nam quamuis nonnullæ tragœdię in felicitatem desinant, illud tamen est magis proprium huius poëmatis. Connexionem igitur ait se appellare Aristoteles, à principio quicquid narratur, & deducitur vsque ad mutationē felicitatis in infelicitatem, vel si ex aliu genere cōstet, vsque ad mutationem infelicitatis in felicitatem; Solutionem autem eam partē tragœdię, quæ à mutatione huiusmodi protēditur vsque ad exitū, finemque fabulæ.

» ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τοῦ Θεοδέκτου, δέσις μὲν τά τε προπεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λη-
» ψις, λύσις δὲ, ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.

» Vt in Lynceo Theodectæ. in quo connexio quidem, acta prius, na-
» tique captiuitatem continet: solutio à mortis accusatione ad extre-
» mum vsque.

Quoniam tragœdia hæc non extat, difficile est intelligere, quid sibi velit Aristoteles. Sed in aliis tragœdiis, quæ extant, hoc facilè possumus demonstrare, atque id quidem conabimur efficere, nequid, quod necessarium sit ad explicationem huius artificii, prętermisisse videamur. Libri manuscripti duo, alter in Medicæa bibliotheca, alter quoque, qui est apud me, non πεπραγμένα, sed προπεπραγμένα habent. In Iphigenia Euripidis (ne recedam ab ea, quam sæpe nominat Aristoteles) δέσις complectitur omnia, quæ protenduntur usque ad Agnitionem, post quam consequitur mutatio in felicitatem. Reliqua omnia continentur τῇ λύσει idest solutione. Solutionis autem principium est in illis versibus.

» ΟΡ. λέγοιμ' ἄν. ἀρχὴ δ' ἥδε μοι πολλῶν πόνων.
» ἐπεὶ τὰ μητρὸς ταῦθ', ἃ σιγῶμεν, κακὰ
» εἰς χεῖρας ἦλθε μεταδρομαῖς Ἐρινύων
» ἠλαυνόμεσθα φυγάδες. & qui sequuntur.

Nam exponens Orestes Iphigeniæ causam profectionis, initium dat consultationi de exportando Deæ simulacro. Hinc autem omnis solutio fabulæ. Rursus in Oedipode Sophoclis Tyranno δέσις protenditur vsque ad eos versus, qui consequuntur agnitionem; nam statim post agnitionem mutatio fit felicitatis in infelicitatem.

» ΟΙ. ἰοὺ. ἰού. τὰ πάντ' ἂν ἐξήκοι σαφῆ
» ὦ φῶς. τελευταῖόν σε προσβλέψαιμι νῦν.

Reliqua omnia vsque ad exitum fabulæ solutione continentur; sed consideremus, quo modo connexio contineat τὰ ἔξωθεν, καὶ τὰ ἔσωθεν. Prologo Oedipodis Tragœdiæ expri muntur sacerdotes sacra diis facientes, stantesque ad aras pro auerruncanda pestilentia. Hoc vero est vnum ἐκ τῶν ἔξωθεν. Rursus Episodio cōsequenti collocutio cū Creonte, & expositio responsi Delphici, aliaque nōnulla huiusmodi; præterea execratio, collocutio cùm Tiresia, hęc omnia extrinsecus sumpta: In Tiresiæ sermone, quatenus innuit ab ipso Oedipode peremptum Laium, perspicere est quiddā τῶν ἔσωθεν, hoc enim ad actionem primariam spectat. Præterea contentio inter Oedipodem, & Creontem; ἐκ τῶν ἔξωθεν ducitur. Paulò post nuncii aduentus, narratioq́; tota ἐκ τῶν ἔξωθεν est, quamuis posterior pars narrationis, in qua nuncius tollere cupiēs ex animo Oedipodis me-

tum omnem, exponit Polybi regis illum non esse filium, aliaque nonnulla explicat signa, quæ ad eam rem comprobandam pertinent, continet aliquid τῶν ἔσωθεν (sic enim sæpè libet vti Aristotelis ipsius vocibus) nam ex iis pendet tota agnitio, quæ maxima pars est primariæ actionis in illa tragœdia, Post hæc sermo totus serui, quem accersi iusserat Oedipus, videri potest ἐκ τῶν ἔσωθεν. nam totam actionem conficit comprobata agnitione. Hactenus extenditur Connexio, in qua apertè videre potest vnusquisque contineri, tùm nonnulla τῶν ἔξωθεν, tùm aliqua τῶν ἔσωθεν. Solutio deinde, quæ consequitur, cum consequentia agnitionem contineat; habet in se τὰ ἔσωθεν nam oculis se priuat Oedipus, miserrimusque fit, hoc quippe in actionem includitur. Reliqua, vt eiulatio Oedipodis; Creontis sermo; & quæ huiusmodi sunt, omnia sunt ἐκ τῶν ἔξωθεν; Patet igitur, ni fallor, locus hic Aristotelis alioqui obscurissimus. Nunc reliqua persequor.

» Τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα, τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη, ἡ μὲν πεπλεγμένη,
» ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια, καὶ ἀναγνώρισις. ἡ δὲ παθητική, οἷον, οἵτε Αἴαντες. καὶ οἱ Ἰξίονες. ἡ
» δὲ ἠθική, οἷον, αἱ Φθιώτιδες, καὶ ὁ Πηλεύς. τὸ δὲ τέταρτον, οἷον. αἵτε Φόρκιδες, καὶ Προμηθεὺς καὶ
» ὅσα ἐν ἅδῃ.

» Quatuor autem Tragœdiæ sunt genera. totidem quoque & partes
» dictæ: quorum sanè complicitum illud dicimus, quod omnino ex pe-
» ripetia, atque agnitione constat: Patheticum vt Aiaces, atque Ixiones:
» Moratum, Phthiotidas, & Peleum: Quartū veluti Ph orcidas, & Pro
» metheum: quæcunque insuper, quæ apud inferos sunt.

Pergit adhuc Aristoteles tradere methodum, ordinemque quo progredi debet poëta ad scribendas tragœdias. Postquam igitur considerauerit poëta terminum connexionis, & solutionis in fabula, consideret oportet, ad quod genus tragœdiarum referri debeat illa, quam scripturus est. Non autem hoc fuerit admodum difficile cognitu, si scierit, quot sint tragœdiarum genera. conferens igitur argumentum suæ fabulæ, cum aliquo illarum genere; diiudicabit, ad quod genus sit referenda. Tragœdiarum genera, sunt quatuor. Totidem autem esse, probatur necessaria enumeratione ducta ex iis, quæ prius dicta fuerunt. Declaratum enim est partes tragœdiarum esse tres, perturbationem, seu τὸ πάθος. agnitionem seu ἀναγνώρισιν, & peripetiam. Aristoteles hæc tria assumens conficit duo genera tragœdiarum, nam simul ponens agnitionem, & peripetiam conficit vnum genus tragœdiarum, quod vocatur πεπλεγμένον hoc est duplex, seu complicitum, aptè enim hæc duo iunguntur, atque, vt antè copiosè docuimus agnitio sine peripetia nunquam ponitur, neque peripetia sine agnitione: hoc considerans Aristoteles, prudenter simul iunctam vtramque protulit, & vnum genus confecit tragœdiarum, quale est, Iphigeniæ, Oedipodis: Electræ, & quæ huiusmodi sunt. Altera pars, quæ est Perturbatio, seu τὸ πάθος. constituit alterum genus per se: sunt enim apud veteres nonnullæ tragœdię, in quibus cum neque Agnitio, neque Peripetia insit; inest tantummodo Perturbatio. de qua re nos superius satis multa locuti fuimus. Exempla affert Aristoteles huius generis in contextu per hęc verba οἷον οἵτε αἴαντες, καὶ οἱ ἰξίονες, idest. Aiaces, & Ixiones, protulit numero multitudi-
» nis, non quòd plures Aiaces, aut Ixiones fuerint, de quorum calamitate fuerint confictæ tragœdiæ; sed planè eo modo profert, quo Cicer. sæpe solet. Curios. Lælios. Furios. Crassos. Antonios, non plures significans; sed similitudinem, vel ita locutus est Aristoteles, quia plures poëtæ eandem fabulam Aiacis, & Ixionis scripserunt, plures igitur Aiaces, & Ixiones; Fabulas intelligens quæ ita inscribuntur, non viros. Aiacis fabula extat apud Sophoclem, qui μαστιγοφόρος vocatur, Eubuli Ixionem citat Athenæus libro viii, his verbis, φησὶν ἐν ἰξίονι εὔβουλος.

» ἁμίλλαν παρόντων ἰδίους ἑκάστοτε,
» ἄνθη καὶ σίλλια, καὶ φλυαρίαν

καὶ

" καὶ πάρεδροι ἰσοδαιμονία.

Aliud est genus tragœdiarum, quod Moratum vocatur; atque hoc sanè non deducitur ex superiore diuisione partium. Sed per se enumeratur ab Aristotele, distinctũ ab illis. Morata tragœdia est, in quá multa proferuntur, quæ ad vitam instituendam spectant, isque potissimum labor est Poëtæ propositus, vt sanctitatem morum exprimat, & probitatem in singulis personis; præceptionesque tradat, & γνώμας quasdam communes, quibus admonentur homines; vt virtutem sequãtur; & ea agant, quæ honesta sunt. Hunc ego locum Aristotelis ita intelligendum puto; nam adduci non possum, vt credam de tragœdia morata locutum hoc loco, in qua aptè exprimantur personarum mores, in quibus appareat vniuscuiusque electio qualis sit; omnis enim tragœdia, qualiscunque generis fuerit: necessario morata esse debet. alioqui vix poëtica videri debet in ea esse imitatio vlla, cum in moribus personarum eo modo effingendis plurimùm operæ ponant Poëtæ. Exempla Moralis (sic enim libentius dixerim, vt à morata distinguam) tragœdiæ duo affert Aristoteles. οἷον φθιώτιδες, καὶ πηλεύς; de quibus nihil adhuc legi. Quartum tragœdiarum genus est duplex, tum earum, quæ personas Deorum faciunt loquentes in scena, qualis est Prometheus apud Aschylum in qua Oceanus, aliæque huiusmodi personæ Deorum loquuntur. eiusdem quoque Eumenides. in quam προφήτης Apollo, reliquique dii inducuntur; tùm earum quæ continent actiones inferorum, in quibus scilicet imitatio est earum rerum, quæ fiunt apud inferos. Viuere enim credũtur illic, ex veterum opinione homines, moueri, colloquique inter se, ac meminisse eorum, quæ dum viuerent agebant. Præterea plecti, pœnasque luere ob scelera admissa. Quòd si quod peccatum eiusmodi sit, vt propter fœditatem non repellat atque excludat omnem cõmiserationem, & terrorem, atque is à quo sit patratum nõ prorsus malus videatur; illius calamitas conueniet tragœdię. Huiusmodi Prometheus est, (etsi hoc differt quòd apud superos ad Caucasum plectitur) qui studio iuuandi mortales multa fecit; ideoque Caucaso alligatus fertur iussu Iouis, quã rem politissimè narrauit Lucianus; dignissimus certè, qui ab omnibus mortalibus tanquàm parens ametur; cuiusque calamitas cum ea de causa ipsi acciderit, non propter nefarium aliquod scelus, commiserationem cieat omnium hominũ. Tale argumentum fabulæ scripsit Aeschylus, quæ adhuc extat. vocaturque προμηθεὺς δεσμούμενος, vel, vt Athenæus lib. III. δεσμώτης, citans hos versus.

" γυναικὶ δ' ὧν ἔτυχε γ' οὐδὲ μάτην γὰρ

" χαρτογλωσσεῖν οἶμαι.

Quam dictionem declarat, perpenditque Athenæus; ideoque mihi libuit locum adnotare. Apud inferos magnus luctus, atque eiulatus est eorum, qui discruciantur; facilè igitur, quoniam luctuosa, flebiliaque sunt, hæc ad tragœdiam possunt referri. cum præsertim non alio negocíantes, colloquentesque inter se homines induci possint, quàm apud superos inter nos solent. Exempla tragœdiarum, quæ imitationem continent inferorum, non affert Aristoteles; Sed earũ, quæ Deos colloquẽtes faciunt exempla affert. vt φορκίδες, καὶ προμηθεύς. de quo genere superius ex Aeschylo diximus. Cum igitur quatuor sint tragœdiarum genera; considerabit etiam, atque etiã Poëta, cuiusmodi sit illa, quam scripturus est; diuersam enim rationem sequi oportebit; si vel hæc vel illa, vel alterius generis fuerit.

" Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν, εἰ δὲ μὴ, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε
" καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσιν τοὺς ποιητάς. γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἑκά-
" στου τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν

Quare magnopere poëtis conandnm, vt horum omnium quàm
" locupletes sint. quòd si omnium minus queant, saltem principalium,
" atq. quamplurimorum: eoque etiam enixius, quo ad taxandos poëtas hæc ætas in tãtum prona est, vt quos in omnibus his partibus pro-

bandos nouerit, in singulis etiam mirum in modum excellere æquum censeat.

Cum quatuor sint tragœdiarum genera, conandum est, vt qui hoc sibi ab ineunte ætate proposuit munus scribendi Dramata; in promptu omnia habeat; excellatque æque in singulis. Videbat Aristoteles pancos reperiri Poëtas, qui ab omni parte essent absoluti; possentque ornatè, & artificiose omne genus tragœdiarum tractare. Magni enim id est ingenii, magnarumque virium mentis, vt non immeritò Poëtas nasci sit à Cicerone dictum, cum vix vlla exercitatione, summam in omni genere Dramatum scribendo laudem assequi possint; Alius in comœdiis scribendis non infeliciter operā suam ponit. Alius ad tragœdiam scribendam planè videtur à natura fictus. Alius cōmodius Epicum tractat Poëma. nam, vt ait Cicero in lib. de Optimo genere oratorū, vnumquodque genus diuersum est à reliquis; & in singulis suus est cuiusque certus sonus, & quædam intelligentibus nota vox. Itaque licet dicere, & Ennium summum Epicum Poëtam, si cui ita videtur, et Pacuuium tragicum; & Cæcilium fortasse comicum. Hæc ille. Sed Aristoteles etiam in vno genere poëmatis scribēdo difficile esse affirmat, vt aliquis excellat; cum eius variæ sint formæ, interque se valde discrepantes. Exempli causa. vnū est genus poëtarum perfectorum in tragœdia. à quo qui absunt, non genere quidem differunt, vt Comicus à Tragico, sed in eodem non sunt pares. Laudatissimus, perfectusque is est existimandus Poëta tragicus, qui singula Dramatum genera illa quatuor ex æquo tractare potest, doctè, ornatè, artificiosè. is verò minus laudatus, ac perfectus, qui in vno tantum genere excellit. Nec verò mirum, hæc ab Aristotele dici; multò enim difficilius est Drama scribere, in quo insit agnitio, & peripetia; quàm in quo perturbatio tantùm insit. Oratorum alii excellunt in iudicialibus causis; Alii deliberatiuum genus magna cū venustate & grauitate tractant; Alii ad demonstratiuum genus, pompamque laudationis planè nati videntur. At is perfectus censetur Orator, qui in omni genere cum laude versatur. Optimum enim vnum est, & proximum quod ei simillimum, quod autem optimo dissimillimum. id est deterrimum. Vna fingendi est ars (inquit Cicero lib. de Oratore. III.) in qua præstantes fuerunt Myro, Polycletus, Lysippus, qui omnes inter se dissimiles fuerunt, sed ita tamen vt neminem sui velis esse dissimilem. Vna est ars, ratioque picturæ, dissimillimi tamen inter se Zeuxis, Aglaophon, Apelles, neque eorum quisquam est, cui quidquàm in arte sua deesse videatur, & si hoc in his, quasi mutis artibus est mirandum, & tamen verum; quantò admirabilius in oratione, & lingua, quæ cum in iisdem verbis, sententiisque versetur, summas habet dissimilitudines? non sic, vt alii vituperandi sint, sed vt ii quos constet esse laudandos, in dispari tamen genere laudentur. Atq. id primùm in Poëtis cerni licet, quàm inter se Aeschylus, Sophocles, Euripides dissimiles sint, quāquàm omnibus par penè laus in dissimili scribendi genere tribuatur. Hęc Cicero. Poëtæ igitur quàmuis in quatuor omnibus generibus tragœdiarū scribendis fuerint inter se dissimiles, tamen omnes excellent; fieri enim non potest, vt eadem sit similitudo sententiarum, & verborum in omnibus. Sed ea fuerit improbanda dissimilitudo, cum alii vnum genus tantùm, alii duo, alii quatuor tractare scient, tantò enim ii superiores illis fuerint, quantò in pluribus tragœdiarum generibus præstiterint. Ac planè sicuti pictor improbatur, qui in vna tantum animalium specie pingenda, vt pote equo, aut homine se exercuit; cætera autem pingere nescit. Sic Poëta improbandus, qui vnum tantum genus tragœdiarum tractare sciet; in reliquis non fuerit exercitatus. Sed omnino summa quæque in omni genere assequi difficillimum est. hinc Cic. lib. primo de Oratore, in procemio ait. Verè mihi hoc videor esse dicturus ex omnibus iis, qui in harum artium studiis liberalissimis sint, doctrinisque versati; minimā copiam poetarum egregiorū extitisse, atque in hoc ipso numero, in quo perraro exoritur aliquis excellens, si diligenter & ex nostrorum, & Græcorum copia comparare voles, multò tamen pauciores oratores, quàm Poëtæ boni reperientur; Hæc Cic. & quàmuis difficilius reperiri bonos oratores affirmet; quàm Poëtas; difficillimum tamen etiam esse

inquit

» inquit egregios Poëtas inuenire. Nimirũ enim hoc multo maius est quàm vulgò opinantur homines; & pluribus ex artibus collectum; nã præter scientia, quam innumerabilium rerũ comprehẽdi oportet à Poëta; omnes quoque animi motus, moresque, quos hominũ generi natura tribuit, penitus pernoscat necesse est, omnis enim imitatio poëtarum, & artificium in iis exprimendis versatur; præterea omnem artem inflectendi mẽtes auditorum in quàmuis partem teneat oportet. Lepôrem suauitatemque verborum internoscat; numeros diiudicet; paratos habeat locos, vnde grauitatem sententiarum, ponderaque sermonis promat, cuiuscunque generis fuerit. Sed cum sciret Aristoteles difficillimum esse tàm multa ingenio, quamuis perspicaci, & exercitatione, quantumlibet longa. ait in contextu. ἀεὶ πλεῖστα, conandum est, vt omnia hæc assequatur si posšit Poëta, & efficiat, sin minus omnia poterit, saltem maxima, & plurima habeat in promptu. At homines rudes, qui ignorant, quàm magni hæc sint laboris, quàm infinitæ industriæ, & acris ingenii, proni plus æquo ad reprehendendos Poëtas. & vt ostendat iniquam illorum esse reprehensionem, ait ipsos συκοφαντεῖν, cum sit cauillationis, calliditatisque plenissima. exigũt enim à Poëtis, quod supra ipsorum, neque ipsorum tantùm, sed omnium hominum ingenũ vires; Si igitur in aliquo genere tragœdiarum Poëta excellat; non satis esse putant. volunt enim in omnibus generibus illis quatuor excellere, quasi id facile sit factu. Sed nimirum Poëtę iudicio vulgi censentur, cum illorum auribus inseruiant in theatro; cumque nobis à natura sermo insitus sit, existimant non admodum difficile esse sermonem ad omnem personam, ad omnes mores, & affectiones animi adaptare, neque magni esse laboris fabulam constituere, episodia excogitare, in partes ęquas distribuere; cum non nisi à peritissimis, exercitatissimisque Poëtis id effici posšit. Sed planè doctis, qui omnia diligenter perpẽdunt, nouerunt que quàm magni sit laboris in singulis excellere, nedum in omnibus simul, satis est, si placeant Poëtæ, probenturque. Hinc Horatius prudenter ait.

» neque te vt miretur turba labores,
» Contentus paucis lectoribus, an tua demens
» Vilibus in ludis dictari carmina malis?
» Non ego, nam satis est equidem mihi plaudere, vt audax
» Contemptis aliis explosa Arbuscula dixit.
» Men' moueat Cimex Patilius? aut crucier, quòd
» Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus
» Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?
» Plotius, & Varius, Mecœnas, Vergiliusque
» Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atque
» Fuscus, & hæc vtinam Viscorum laudet vterque. & quæ sequuntur.
» Idem Paulò pòst. quibus hæc, sint qualiacumque
» Arridere velim, doliturus si placeant spe
» Deterius nostra.

Idem Horatius Epistolarum libro primo, maledicentiã, obtrectationemque hominũ in Poëtas significare volens, ita librum suum alloquitur.

fuge, quo discedere gestis?
» Non erit emisso reditus tibi, quid miser egi?
» Quid volui? dices vbi te quis læserit. Paulò post
» Contrectatus vbi manibus sordescere vulgi
» Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
» Aut fugies Vticam, aut vnctus mitteris Ilerdam.

Zoilus, qui à veteribus ὁμηρομάστιξ est dictus, vexauit Homerum, Homerique poëmata. Cercopem infestissimum sibi habuit Hesiodus. Amphimanes Cous Pindarum est insectatus. Męuius Vergilium. Nullus denique poëta apud veteres suos nõ habuit obtrectatores, atque sycophantas, vt vtar Aristotelis verbo. Sed quò maiore inuidia vrgentur, tantò fortius reluctari debẽt poëtæ; dareque operam vt in omni genere scriptionis excellant; sibique illud Horatianum proponant.

,, Mediocribus esse poëtis
,, Non dii,non homines,non concessere columnæ.

Quatenus ad dictionem illam συκοφαντεῖσ spectat,ita quoque Demosthenes locutus est
,, in oratione περὶ στεφάνου. ὅτι ὁ τὸν ῥήτορα βουλόμενος δικαίως ἐξετάζειν, καὶ μὴ συκοφαντεῖν. οὐκ ἂν
,, οἷα σὺ νῦν ἔλεγες, τοιαῦτα κατηγόρει.

,, Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην, καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ τοῦτο δὲ ὧν ἡ
,, αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις.

,, Minimè verò fortasse conuenit eandem Tragœdiam, siue diuer-
,, sam appellare à fabula : id quod earum ipsa quidem connexio, atque
,, solutio indicauerit.

Pergit adhuc Aristoteles preclaram illam methodum ostendere,quæ ineunda est ei, qui aptè voluerit,ordinateque fabulam scribere tragicam. Posset ambigere fortasse aliquis,cum tàm multæ eiusdem argumenti apud veteres extent tragœdię;Nam Oedipodem (de fabula loquor) multi scripserunt. Aiacem , itidem Orestem , & reliquas huiusmodi;discrepent ne inter se,an eædem sint fabulæ,nomen enim satis demonstrat esse easdem.Respondet Aristoteles certam quãdam tradi posse normam et rationem, qua cognoscat aliquis ; eadem ne sit , an diuersa appellanda fabula.est autem hæc;et diligenter quidẽ obseruanda.Quotiescunq. eadem est connexio,& solutio in fabulis diuersorũ poëtarũ;dicendũ est easdẽ esse fabulas,neq.inter se discrepare . Quotiescumq. autẽ diuersa fuerit cõnexio,& solutio fabularũ,etiam si eandẽ contineant actionẽ; diuersas esse fabulas dicemus . Vtilis quippe norma, & præceptio hæc est Aristot.nam qui sciert solutione , & connexione diuersas fieri fabulas,non dubitabit eandem sibi proponere actionem,quam imitetur,quæ etiam ab aliis fuerit tractata.Neque paucitate actionum deterrebitur;paucarum enim familiarum(vt ante inquit Aristoteles) sunt tragicæ calamitates;de iis loquor,quæ acciderint;rarò enim accidunt ; Præterea hoc suscipiet certamen,vt conetur aptius fabulam cõstituere,quàm ab aliis fuerit constituta . Has,aliasque multas commoditates affert huius rei cognitio . Sed præceptio hæc Aristotelis coniungenda est cum superioribus , quia spectat ad eandem methodum.Postquam poëta prop ositam sibi actionem,de qua scripturus est fabulam,distribuerit in duas partes,conne xionem,& solutionem;consideraueritque ad quod tragœdiarum genus ex ill is quatuor sit referenda;perspiciet postea,atque indagabit diligenter;An alii,ante ipsum,poëtæ eandem actionem tractarint,atque expresserint; Si videbit non esse ab aliis expressam,pro suo arbitratu potest connex ionem , solutionemq. fabulæ comminisci.Sin autem cognoscet ab aliis fuisse tractatam eandem actionem , non continuò reiiciet actionem illam;sed dabit operam , vt exprimat diuerso modo mutans connexionem ,& solutionem.Connexio quippè fabulæ, vti ante demonstratum fuit,omnia complectitur Episodia.Solutio quoque exodum continet; necesse est igitur diuersam quoque existere tra gœdiam mutatis Episodiis . Huc spectat Horatiana illa præceptio in Epistola ad Pisones.

,, Publica materies priuati iuris erit , si
,, Nec circa vilem,patulumque moraberis orbem,
,, Nec verbum verbo curabis reddere fidus
,, Interpres,nec desilies imitator in arctum,
,, Vnde pedem referre pudor vetat , aut operis lex.

difficiles hi quidem sunt versus,& obscuri , sed id omnino significare voluit Horatius,quod dixi,nam qui connexionem,& solutionem in fabula ab aliis ante tractata, mutat;non reddit verbum verbo,tanquam fidus aliquis interpres ; nec se imitationi alterius addicit, quod facere coguntur ii,qui connexionem non mutant in fabula , & solutionem .

,, πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς, δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι.

Cæterùm

» Cæterùm non pauci egregiè nectentes inepte soluunt. Oportet au-
» tem ab vtraque parte plausum iugiter excitare.

Postquàm Aristoteles docuit; quomodo eadem, quomodoque diuersa dicetur fabula propter connexionem, & solutionem: aliam dat præceptionem, maximè necessariã iis, qui tragœdiam scribere voluerint, est autem huiusmodi. Quoniam tragœdia constat connexione, & solutione, multum est in vtraque elaborandum. multi enim poetę sunt, qui aptè connectunt, sed parùm aptè postea soluunt fabulam. Pulcherrimus est Ciceronis locus libro primo Epistolarum ad Q. Fratrem, Epistola prima, sub fi-
» nem; qui huc spectat, ait enim. Illud te ad extremum, & oro, & hortor, vt tãquam
» poetæ boni & actores industrii solent, sic tu in extrema parte, & conclusione mu-
» neris, ac negocii tui diligentißimus sis, vt hic tertius annus imperii tui, tanquam
» tertius actus perfectißimus, atque ornatißimus fuisse videatur. Debet igitur diligens poëta, qui laudem sibi parare studet, non minus artificii ponere in solutione, quàm in connexione. Cum enim solutio extrema sit fabulæ pars, maximè inhæret mẽtibus auditorum, sæpeque contingit, vt tota fabulæ venustas depereat, nisi apta fuerit solutio. Adnotanda illa verba in contextu δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι, hoc est: oportet autem ab vtraque parte, cõnexione scilicet & solutione, fabulæ; plausum spectatorum captare. nam κροτεῖσθαι & συγκροτεῖσθαι est applaudere. Non dissimili ratione locutus est Horatius cum ait.

» Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi,
» Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque
» Sessuri donec cantor, Vos plaudite, dicat;
» Aetatis cuiusque. & quæ sequuntur.

» Καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον, οἷον, εἴ-
» τις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον.

» Illudque cum primis cauere, ne contextum Epopœiæ proprium, in
» Tragœdia confingamus, talem verò esse dicimus, qui complures con-
» tineat fabulas: exempli gratia: si quis totum illud Iliadis vnica velit
» complecti fabula.

Pergit methodum monstrare Aristoteles scribendæ tragœdiæ. Dat igitur aliam præceptionem: quæ ad constituendam actionem spectat; Non omnes quidem aptè in tragœdia actionem constituunt; nam non simplicem, sed multiplicem, multimembremque arripiunt actionem, quod in tragœdia est valde vitiosum. Simplex enim & vna debet esse actio tragica, vt antè sæpe diximus. Epopeia constitutionem suæ actionis facit multiplicem; Non quidem quòd & ipsa plures, quàm vnam, recipiat actiones; sed eiusmodi est; vt singulæ ipsius partes, aut particulæ potius, vnam tragicam actionem constituant, ideò Aristoteles σύστημα ἐποποιικὸν vocauit πολύμυθον. sic enim debet intelligi locus ille. Si quis igitur actionem Epicam poëmatis Homerici, aut Iliadis, aut Odysseæ conferat cũ aliqua actione tragica; erit illa πολύμυθος, singula enim Episodia Epopœiæ; imò episodii cuiusuis pars vna, actionem tragœdiæ subministrare potest; Poëta posset decipi aliquis in constituenda actione tragica, nam cum in Epopœia quoque vna tantum sit actio, eodemque modo constituatur, facilè est labi in errorem, & ideò Aristo. monet, vt caueat, ne actionẽ constituat πολύμυθον, hoc si obseruarit; vitabit vitiũ illud; si præterea animaduertet certo contineri spatio actionẽ tragicam, nam periodũ Solis vnius (vt ante declaratum fuit) nõ excedit. Epopęia autem multorum annorum actionem complectitur. Hoc verò volens significare Aristoteles in cõtextu apposuit illa verba, εἴ τις τὸν Ἰλιάδος ὅλον ποιεῖ μῦθον, hoc est, si quis totam Iliadis fabulam vna tragœdia concludat, ἀλλὰ, inquit, aptè; quia pars aliqua Epopœiæ; tragœdiam constituit; Et tota quidem Epopœia multas actiones tragicas continet; Si verò totã Epopeiæ actio-

nem aliquis conetur vni tragœdiæ inserere, vehementer errabit.

Ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος. ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.

Ibi etenim propter poëmatis longitudinem partes ipsæ congruentem suscipiunt magnitudinem, in actibus verò multò præter id, quod susceptum negocium exposcit, longiores euaderent.

Explicat rationem, cur constitutio actionis tragicæ non debet esse πολύμυθον, sicuti Epicæ. est autem huiusmodi. Epopœiæ longissimũ est poëma, multumque excrescit, quia non habet præfinitum tempus; ideo partes quoque ipsius longiores sint necesse est; vt sint conuenientes & respondeant toti. partes vocat (vt opinor) ipsa Episodia. Grande, vastumque corpus, grandia quoque membra, & partes habeat oportet, hanc igitur vocat conuenientem partium magnitudinẽ in contextu Aristoteles, quæ proportioni totius competit; At diuersa ratio est in tragœdiis; nam si prolixiores partes (Episodia intelligo) aliquis efficere studeat; non conuenient actioni, quæ per se pusilla est, cum non excedat Solis vnius periodum. δράματα habet in contextu Aristoteles, quia generale hoc nomẽ est omnium poëmatum, in quibus imitatio fit agentium hominum, seu negociantium. neque potest Epopœia δρᾶμα vocari; nam habet ἀπαγγελίαν. vt superius diximus. & postea suo loco copiosius dicemus.

Σημεῖον δὲ ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην ἢ Μήδειαν, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν ἢ κακῶς ἀγωνίζονται.

Cuius rei signum id esse potest, quod hi qui totum Ilii excidium simul composuẽre, ac non potius singulàs separatim partes, sicuti Euripides Medeam, vel Niobem (quod Aeschylus minimè obseruauerit) vel prorsus cadunt, vel certè infeliciter certant.

Omnis ars, quæ præceptiones tradit, artificiosè aliquid agendi, obseruatione nititur earum rerum, quæ rectè, minus'ue rectè antè actæ fuerunt; has enim improbari, illas probari cognoscens; facile præcipit, quid sit vitandum, quid sequendum. Aristoteles igitur præceptionem, quã paulò antè dedit; non esse tragicam fabulã & actionem constituendã, eo modo, quo constituitur Epica; volens comprobare, affert exempla quorundam poëtarum, qui, quòd parum artificiosè actionem constituissent, vehementer improbati ab omnibus fuerunt. Si in Epopœia vna actio vnius personæ requiritur, quantò magis in tragœdia? scripserunt olim nonnulli Ilii excidium, & vastationẽ; hoc reprehendit Aristoteles, quia eiusmodi poëmata non constant vna actione, sed pluribus. ideò vt hoc significaret, addidit in contextu ὅλην. quia singillatim omnia, quæ acciderunt in eo excidio, persecuti sunt. Hoc planè aduersatur artificio scribendorum poëmatum. Neque grauarer plura de hac re dicere in præsentia, nisi paulò post mihi copiosè esset agendum de Epopœia; eiusque omni artificio. vbi hoc idem affert exemplum ex antiquis Poëtis. Aristoteles, de vastatione Ilii. Historicorum munus est proprium, non poëtarum, aut vnius personæ multas actiones persequi, aut multarũ personarum. nam poëtæ circa vnã vnius personę versantur actionem. Siquid præter hanc addunt; id Episodicè faciunt, hac tamẽ lege, vt ad eam referatur. Athenæus lib. XIIII. Acati Argiui nominat Ἰλιούπερσιν, qualem inscriptionem, & actionẽ multiplicem in poëmate vno positam reprehendit hoc loco Aristoteles. verba Athenæi sunt hæc. καὶ ἐὰν μὲν ὑποθῶμαι, τίνες ἦσαν οἱ εἰς τὸν δούρειον ἵππον ἐγκατακλεισθέντες, οὐδ' ἂν δυοῖν ἴσως εἴποις τ' ὀνόματα, καὶ οὐδὲ ταῦτα ἐκ τῶν Στησιχόρου, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀκάτου Ἀργείου Ἰλιουπέρσιδος. οὗτος γὰρ παμπόλλους τινὰς κατέλεξεν. Hic igitur Acatus, aliique, qui Ἰλιούπερσιν scripserunt, peccarunt, quiá nõ vnam, sicuti opus est, complexi sunt actionem; sed plures, plurimarumque personarũ actiones persecuti fuerunt. Tragici igitur, non secus, ac Epici, vnã debent vnius personæ

ſonæ arripere actionem.atque,vt ait Ariſtoteles in contextu,κατὰ μέρος.Verum nō temerè ſæpe à nobis dictum eſt. VNAM VNIVS PERSONAE ACTIONEM. nam ſi quis circa vnam perſonam verſetur,nō continuo laudandus,poſſunt enim vnius perſonæ plures, diuerſæque eſſe actiones, præterea tàm prolixe fortaſſe poteſt vna actio exprimi in Tragœdia,vt non concludatur periodo unius Solis, id quod eſt proprium omniū Dramatum.Ideo in contextu volens hæc ſignificare Ariſt.ait; debere nos imitari in hac re Euripidem, nō Aeſchylum. Vterque horū Nioben fabulam ſcripſit.ſed Aeſchylus aberrauit ab artificio conſtituendæ actionis;nam prolixiorem conſtituit, quàm patiantur anguſtiæ Dramatum.hâc rem declarat Suidas cum ait.ἐν δὲ τῷ πλεο-
» νάζειν τῷ βάρει τῶν προσώπων κωμῳδεῖται παρὰ Ἀριστοφάνους, ἐν μὲν γὰρ τῇ Νιόβῃ ἕως τρίτου ἡμέρας ἐπι-
» καθημένη τῷ τάφῳ τῶν παίδων οὐδὲν φθέγγεται ἐγκεκαλυμμένη. ἐν δὲ τοῖς Ἕκτορος λύτροις Ἀχιλλεὺς
» ὁμοίως ἐγκεκαλυμμένος οὐ φθέγγεται, πλὴν ἐν ἀρχαῖς ὀλίγα πρὸς Ἑρμῆν ἀμοιβαῖα. Et ſi nihil magno perè affirmo, nam illa verba ἕως τρίτου ἡμέρας aliter etiam poſſunt intelligi.Tertio enim die imitatio fieri potuit in ſcena; bidui verò iam præteriti, facta mentio ſolùm. Verùm locus hic adnotandus eſt etiam alia de cauſa. Aeſchylus in tragœdiis ſcribendis in primis animi magnitudinem,& fortitudinem in Heroibus exprimere ſolebat, quare factum eſt, vt non faciat lugentes,& eiulantes Heróas;ſicuti cæteri poëtæ.Niobem igitur vehementer dolentem ob mortem filiorum cum vellet monſtrare;nō illam quidem lugētem, aut flebiliter loquentem fecit;ſed ſedentem iuxta tumulum filiorū, obuoluto capite;Idem expreſſit in Achille Aeſchylus,vt patet ex verbis, quæ ſuperius recitaui.Poſſunt hæc conferri cum eo loco Ciceronis,qui eſt in Oratore ad Brutum,vbi ait,pictorem quendam egregium,cum deſperaret poſſe ſe penicillo ſummū Agamemnonis luctum imitari in mactatione Iphigeniæ,caput illius obuolutum pinxiſſe.Quam rem paulò ante,cum loqueremur περὶ τὸ πρόσωπον, retulimus. Verùm de his hactenus. Satis igitur conſtat Nioben Aeſchylum ſcripſiſſe. Medeam ab eo quoque ſcriptam innuere videtur Ariſtoteles;ſed id mihi non ſatis liquet ex vllo alio veterum;qui id ſcriptum reliquerit. Nioben quoque ſcimus tragœdiam à Sophocle ſcriptam,atque eam nominat Athenæus libro quarto vbi loquitur περὶ αὐλῶν ἐλύμων, καὶ φρυγίων. Qui igitur(nam hæc eſt totius diſputationis concluſio)actionem tragicam,eo modo,quo Epica ſolet,conſtituunt,vel ἐκπίπτουσι (inquit Ariſtoteles eo vtens verbo, quod ſuperius declarauimus) ideſt explodūtur; vel infeliciter,ſineque laude certant; certamen autem intelligit,de quo toties locuti fuimus, tragicorū poëtarum in ſcena contendentium de laude, & præſtantia Dramatum. Aeſcylum ſcribit Quintilianus rudem in pleriſque & incōpoſitum fuiſſe,ac propter id ab Athenienſibus permiſſum, vt poſteriores poëtæ eius fabulas correctas in certamen deferrent, eoque modo multos fuiſſe coronatos.Plutarchus Laconem quendam refert libro Sympoſiac. octauo Cap.VIII.cum Athenis ſpectaſſet tragicos poëtas in theatro certantes, riſiſſe illorum
» diligentiam in re ludicra. Verba illius ſunt hæc.χαρίεν γάρ τοι τὸ τοῦ Λάκωνος Ἀθήνησι καινοῖς
» ἀγωνιζομένοις τραγῳδοῖς, θεώμενος τὰς παρασκευὰς τῶν χορηγῶν, καὶ τὰς σπουδὰς τῶν διδασκάλων, καὶ
» τὴν ἅμιλλαν, οὐκ ἔφη σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν, τῷ γὰρ ὄντι παίζοντας δεῖ
» παίζειν.

» ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις, καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς,
» πράγμασι στοχάζονται, ὧν βούλονται, θαυμαστῶς. τραγικὸν γὰρ τοῦτο, καὶ φιλάνθρωπον.

» Siquidem propter id vnum cecidit Agathon.tametſi tum in peripe
» tiis,tum in ſimplicibus actionibus hi quidem ſuum mirabiliter propo
» ſitum aſſequantur.Etenim tragicum, atque humanum eſt.

Agatho,cuius ἄνθος fabulam paulò ante nominauit,exploſus fuit aliquando à ſpectatoribus,quòd parum artificioſè actionem tragicam conſtituiſſet,ſimilemque effeciſſet Epicæ conſtitutioni;qua ætate viuebat Socrates, & Plato, floruit Athenis Agatho hic poëta tragicus,eaque ratione putarim ab Ariſtotele nominari,quòd hominē

de facie perfamiliariter noſſet, ſæpeque illius tragœdiarum recitationi interfuiſſet. Eum Plato facit loquentem in Conuiuio. erat autem inſigni forma corporis; multique illum deperibant. Hinc Plutarchus libro octauo Sympoſ.Cap.viii.vbi quærit, quæ recitationes conuiuiis cōueniant; ait.πλάτωνα δὲ τὸν Ἀριστοφάνους λόγον περὶ τοῦ ἔρωτος, ὡς κωμῳδίαν ἐμβάλλειν εἰς τὸ συμπόσιον. Paulò poſt.εἶτα οἱ πρὸς σωκράτην διαπληκτισμοὶ περὶ Ἀγάθωνος, καὶ σωκράτους ἐγκώμιον ὦ φίλαι χάριτες, & quæ ſequuntur. Verùm de Agathone hactenus; Nunc reliqua perſequor. Poſtquàm hoc exemplo probauit Ariſtoteles, conſtitutionem tragicam, ſi ſimilis ſit Epicæ, vitioſam eſſe, neqne ſatis probari, ideòque reprehendendos eſſe veteres poëtas, qui artificium hoc ignorarunt; hoc vno excepto, in aliis rebus egregios illos eſſe demonſtrat, laudeque ſumma dignos; nam ſi, vel duplices, vel ſimplices fabulas ſibi propoſuiſſent ſcribendas; præclarè operam ſuam in vtroque genere ponebant; peripetias, agnitiones, reliquaque omnia, quæ in duplici fabula requiruntur, aptè conficiebant; Suidas refert in Aeſchylo, non vſum fuiſſe illum peripetiis ſæpè in ſuis fabulis; ſed aliquantò poſt cœpiſſe poëtas eiuſmodi genere duplici
„ fabularum vti, in quibus eſſet peripetia, Verba illius ſunt hæc, αὐτὶ διαλόγου αὐτῷ τῶν δρα-
„ μάτων οὐ πολλὰς περιπετείας, καὶ πλοκὰς ἔχουσιν, ὡς παρὰ τοῖς νεωτέροις, μόνον γὰρ σπουδάζει μέγεθος,
„ καὶ ὄγκον περιθεῖναι τοῖς προσώποις, ἀρχαῖον εἶναι κρίνων τοῦτο τὸ μέρος τὸ μεγαλοπρεπές τε, καὶ ἡρωϊ-
„ κόν. Hæc ille. Ariſt. verò in cōtextu cū ait καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι, intelligit actiones, quæ ſimplices ſunt, neq peripetiā habeant, nā quæ cū peripetia ſunt, duplices vocari diximus antè. In fabulis, quę ſimplices ſunt ſine peripetia, qualis eſt Aiax Soph. qualis Medea Euripidis, tunc ſumma cōſequuntur poëtæ, cum perturbationibus refertā conſtituunt actionem, ac cōmiſerabilem, ab omni parte luctum cientes, & cōmiſerationem; nam & hæ fabulæ artificioſè quoq. videntur ſcriptæ, τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον inquit Ariſt. nō diſcedunt igitur ab actionis genere, quæ ſuaptè natura tragica eſt, & cōmiſerabilis; imò periti videntur in diiudicādis rebus tragicis, & cōmiſerabilibus, hoc loco ponit Ariſtoteles φιλάνθρωπον, ἀντὶ ἐλεεινοῦ. de qua re ſatis ſuperius diſputauimus;

„ Ἔστι δὲ τοῦτο ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος. καὶ ὁ ἀν-
„ δρεῖος μὲν, ἄδικος δὲ ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει. εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι
„ πολλὰ, καὶ παρὰ τὸ εἰκός.

„ Cum ſapiens, idemque prauus: veluti Siſyphus deceptus fuerit: ſiue
„ fortis, idemque iniuſtus ſuperatus, veriſimile enim eſt, vt Agathon aſſe-
„ rit. quandoquidem multa præter ipſum veriſimile accidere, à veriſi-
„ mile non diſcrepat.

Vt apertius oſtendat Ariſtoteles eos poëtas, vno excepto artificio conſtituendę actionis tragicæ; in reliquis eſſe laudandos, nam & peripetias apte conficiunt; & perturbationes aptè miſcent in ſimplicibus fabulis. Præterea peritè diiudicant, quæ perſonæ ad tragœdiam aptæ ſint, quæúe non aptæ; Exempli gratia. Sapientem decipere difficile eſt, quia omnia dignoſcit, ac præuidet; mireque ſubodoratur technas aliorum. Ac ſapientem quidem decipere, qui probus ſit, etiam ſi quis poſſit, nolit; quòd ſi quis velit, conetúrque decipere, prorſus improbus, ac nefarius erit exiſtimandus; neque commiſerationem videas ex huiuſmodi re cieri; ſed indignationem potius, & odium in improbum illum hominem. patet igitur modum hunc non ſatis eſſe aptum ad tragœdiam. Iam verò ſapientem decipere, peritumque rerum humanarū hominem (ſic enim libentius verterim hoc loco σοφὸν, quàm ſapientem, cum ſapientia vix diſiungi à virtute poſſit) ſi improbus fuerit, ac crudelis, quales multi reperiūtur; ſumma laus eſt, quia ingenioſi tantùm homines id efficere poſſe videntur, neque terrore caret factum hoc, quia prouidentia Dei detruſus in inſidias videtur; vt luat pœnas ſuæ improbitatis; Nec non commiſerationem in ſe habet, quia is, à quo deceptus eſt, antequam deciperet, multa incōmoda perpetiebatur. Exemplum totius huius narrationis ſumi poteſt ex Electra Sophoclis. Improbus Aegiſthus, improba Clytemneſtra, ſed & hęc, & ille, ſapientes,

ſapientes,peritique rerum humanarum, & callidi;mira quadem techna,ſeu induſtria Oreſtis inſidiis irretiti,truduntur ad necem,luuntque pœnas ſuę improbitatis. Huiu ſmodi igitur perſonæ aptiſsimæ ſunt ad tragœdiam; Veteres illi in deligendis his perſonis valde vigilantes erant, laudantur itaque ab Ariſtotele. Exemplum, quod ipſe affert,eſt Siſyphi.de eo tragœdiam ſcripſit olim Aeſchylus,ſi Suidæ credimus,qui inter illius fabulas,& hanc connumerat.Eodem modo cenſenda eſt apta ad tragœdiam perſona,quæ fortitudine corporis ſit prædita;ſed ſumma ſit iniquitate,& crudelitate inſignis,huius perſonæ exemplum non appoſuit Ariſtoteles, ſed à nobis facilè poteſt proferri. Huiuſmodi videtur fuiſſe Oenomaus, de quo fabulam multi apud Græcos ſcripſerunt;poſtea apud Latinos quoque eiuſmodi extitit fabula; nominat enim Cic. in Epiſtolis familiaribus ex vetuſto quodam poëta.Demoſthenes in oratione περὶ στεφάνου,calliditatem Aeſchinæ volens ſignificare,crudelitatis pleniſsimam;illum Oenomaum vocat,ex tragœdiis antiquorum ſumpta appellatione,per ſimilitudinem,ſicuti & Cic.in Epiſtolis ad Atticum aliquãdo ſolet; Paridem,Menelaum appellare ſub hac ſimilitudine perſonarum tragicarum, ciues Rom.qui cum illis ſcelere aliquo conferri
„ iure poterant.Verba Demoſth.ſunt hæc.βούλει με, ὃν ἄν σὺ λοιδορούμενος, καὶ διασύρων
„ καλέσειας βάταλον, σὲ δὲ μηδ' ἥρωα τὸν τυχόντα, ἀλλὰ τούτων τινὰ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς κρεσφόντην ἢ κρέον-
„ τα, ἢ ὃν ἐν κολυττῷ ποτε οἰνόμαον κακὸς ὑποκρινόμενος ἐπέτριψας. τότε τοίνυν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ
„ παιανιεὺς ἐγὼ βάταλος οἰνομάου τοῦ κοθωκίδου σοῦ πλείονος ἄξιος ὢν ἐφάνην τῇ πατρίδι. Tales igitur perſonæ fortes quidem,ſed quæ fortitudine corporis abutuntur ad necem mortaliũ, aptiſsimæ ſunt ad tragœdiam,cum ab aliquo victæ inducuntur ſuccumbere, ac proſterni.Quòd ſi actiones,euentaque vera fuerint,vt Siſyphi,& Oenomai; nihil dubitamus recipi poſſe,quia ita acciderunt.Iam verò ſi actio confingatur ex veriſimili; taleque euentum excogitatur à poëta; quod non accident,ſed accidiſſe probabile ſit; nominaque etiam perſonarum omnia,vt in hoc genere ſit fabularum, quæ ex veriſimili finguntur;à poëta ipſo fuerint conficta ex probabili;nihilò minus debet recipi; nam ſi illæ,quæ ex veris actionibus ducuntur,fabulæ eiuſdem generis,quæ circa talem verſantur perſonã,qualem diximus,recipiuntur,cur etiã non recipiantur hę,quę ex veriſimili ſunt confictæ,verſanturque circa perſonã,cui probabile eſt talia accidiſſe? Agathon olim huiuſmodi fictione nouarum fabularũ vehementer videtur fuiſſe delectatus,vt etiã ſuperius oſtẽdimus,cũ loqueremur de illius tragœdia, quæ inſcribebatur Flos;Cũ igitur aliquando reprehenderetur à nõnullis poëta hic,quod in fingendis nouis fabulis recederet à veriſimili;ita ſe excuſabat;veriſimile eſſe,aliquãdo nõnulla,imò multa accidere præter veriſimile;ideoque ſibi licere talia confingere. de hac eadem rè copioſius meminit Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo ſub finem, vbi de appa-
„ rentibus Enthymematum locis agit,cum ait.ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ ἀγάθων λέγει,
„ τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτο εἶναι λέγοι βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα, γίνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκὸς
„ ὥστ' εἰκὸς, καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς, εἰ δὲ τοῦτο ἐστι, τὸ μὴ εἰκὸς, εἰκὸς, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς. Argutulè quidem ille,& ingenioſè hoc protulit,ſed danda eſt opera,vt ſi fieri poſsit, circa veras actiones verſemur;Sin minus, nouas ex veriſimili confingamus. Veriſimile autem cum ſit id quod contingit;&cõtingentia alia rarò,alia ſæpè contingant,ſatius fuerit ea ſequi, quæ ſæpè cõtingunt,magis enim probabilia ſunt, Sed & rarò cõtingentia poëtis cõ ce dũtur,ob hoc fortaſſe, quia admirationẽ afferũt,atque huc planè reſpiciebat Agathonis reſponſum illud,Tragica enim ſunt,quæ admirabilia videri poſsunt.

„ Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνί-
„ ζεσθαι, μὴ ὥσπερ παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ παρὰ Σοφοκλεῖ.

„ Chori ſummam penes vnum duntaxat ex hiſtrionibus eſſe opor-
„ tet,totiuſque partem eſſe: vti autem concertationibus,non ſicut apud
„ Euripidem,ſed ſicut apud Sophoclem.

Pergit iam diu inſtitutam methodum tradere Ariſto. ſcribendæ tragœdiæ,cumque rationem conſtituendæ actionis, conficiendorumque Epiſodiorum demonſtraſſet;

quidque in actione vitandum,ac diligenter cauendum sit,postremo docuisset, tradit præceptionem,quæ pertinet ad Chori artificium,est autem huiusmodi.Chorus tragicus ex multis constat, vt ante declarauimus; ambigere igitur aliquis potuisset; omnes'ue an vnus tantum in Choro loquatur. Respondet Aristoteles vni tantum partes Chori esse mandandas,cum loquitur;quod non solúm apud Sophoclem,et Euripidē, in tragœdiis, sed etiam apud Aristophanem in comœdiis, vbi plures erant in Choro personæ,factum fuisse obseruari potest. Ego exempla apponā.vt res liquidius cognoscatur.ex Sophocle in Aiace.vbi Chorus ait alloquens Tecmessam, quasi vnus.

" ΧΟ. οὐδ' ἐν σ' ἀπιστῶ, καὶ δέος οἰμῶξαι γύναι,
" τοιοῦδ' ἀποκλαφθεῖσαν ἀρίστου φίλου.

Respondet Tecmessa,quasi vnum alloqueretur.sic.

" ΤΕΚ. σοὶ μὲν δοκεῖν ταῦτ' ἔστ', ἐμοὶ δ' ἄγαν φρονεῖν

Aliquando tamen obseruo,quasi plures, alloqui quempiam solere Chorum. vt apud eundem Sophoclem in Aiace.

" ΧΟΡ. ὦ δεῖα τίμμοσα, δύσμορον γένος.
" ὅρα μολοῦσα τόνδ' ὅποι ἔπτη βοᾶ.
" ΤΕΚ. ἴδ' μ' αὖ τάλαιναν ἀρίστου πεπαυμένην
" κουρὰν ἀφύταν ἴσθ' ἰδοῦσ' ἀνίστατι; Ait Tecmessa ἀνίστατι.ex quo patet,quod volumus.

" Præterea videre est summo artificio Chorum aliquando in duas partes diuidi;& fieri duo ἡμιχόρια.quæ nihilò minus continent vnius loquentis personam, vt in Sophoclis Aiace eōdem..

" ΗΜ. πόνος πόνῳ πόνον φέρει.
" πᾷ, πᾷ
" πᾷ γὰρ οὐκ ἔβαν ἐγώ,
" ἰδού. ἰδού. δοῦπον αὖ κλύω τινά. Paulò post.
" ΗΜ. ἔχετε οὖν;
" ΗΜ. πόνου γε πλῆθος κ' οὐδὲν εἰς ὄψιν πλέον.
" ΗΜ. ἀλλ' οὐδ' ἐμοί. & quæ sequuntur.

Per opportunè autem diuisio Chori fit;cū opus esset passim inuestigare Aiacem,qui clàm abierat è tentorio.Idem in Oreste Euripidis eâdem de causa fit. vbi ait.

" ΗΜ. χωρεῖτ', ἐπειγόμεσθ'. ἐγὼ μὲν οὖν στίβον
" τὸν δ' ἐκφυλάξω τὸν πρὸς ἡλίου βολάς.
" ΗΜ. καὶ μὴν ἐγὼ τὸν δ' ὃς πρὸς ἑσπέραν φέρει.

Alterum quoque est præceptum in contextu, quod pertinet ad Chori artificium. huiusmodi. Oportet Chorum particulam esse totius,sic enim ait Aristoteles. δεῖ μόριον εἶν τοῦ ὅλου. Debet verò locus hic ita intelligi. Si Chorus fuerit particula totius, erit quiddam coniunctum cum toto; Totum appello Drama, seu tragœdiam, & fabulam.in Dramate collocutio fit inter personas;collocutio autem ex mutuis sermonibus,& responsionibus deducitur. Quotiescunque igitur de eâdem re colloquetur cum aliis Chorus,erit particula totius.quotiescunque verò proferet aliquid,quod nō sit coniunctum cum sermone mutuo aliarum personarum de eâdem re;non erit Chorus particula Dramatis,sed quiddam segregatum à fabula; Oportet igitur Poëtas facere loquentem Chorum de iisdem rebus, de quibus colloquuntur reliquæ personæ in fabula.Tertium præterea consequitur præceptum, quo artificium Chori conficiēdi monstratur ab Aristotele.Oportet Chorum ita induci loquētem in fabulis, vt opituletur laborantibus. consilium det; operam polliceatur suam. Soletur lugentes, faueat bonis,malos insectetur,ac reprehendat.Omnia hæc Chori officia latissimè persequitur Horatius in Epistola ad Pisones.cum ait.

Authoris partes Chorus. Et quæ sequuntur.

" de hac enim re superius locuti etiam fuimus;& in nostrarum Annotationū lib.primo satis copiosè,allatis ex Sophocle exemplis,declarauimus;cum antè nos omnes perperā illum locum fuissent interpretati. Vno verbo omnia complectitur Aristoteles. συναγωνίζεσθαι. quod habet hanc vim, vt quispiam in eâdem re laboret. idem procuret, efficereque

cereque

cereque studeat; & suam operam ad alios iuuandos conferat. NON SICVTI apud Euripidem. Sed SICVTI APVD Sophoclem. significauit his verbis Aristoteles, artificiosius Chôris attribuisse, id quod ipsorum est proprium. Sophoclem, quàm Euripidem: nam opem præstare decet bonis, in pietate, & religione seruanda; non malis hominibus in aliquo scelere patrando. Sophocles in Aiace Chorum inducit commilitonum συναγωνιζόμενον Aiaci, postea Tecmessæ, & Teucro. Rursus in Electra Chorum videas, ipsi Electræ fauere, quæ miserabiliter lugebat mortem Agamemnonis patris; & suam deflebat calamitatem. Non dissimili ratione Chorus, in Oedipode Tyranno, opem ipsi Regi præstat in placandis Diis; & detegenda cæde Laii; sicuti monuerat Apollo. Euripides verò συναγωνιζόμενον quidem inducit Chorum, sed nō semper eo modo. nam in Iphigenia in Tauris, Iphigenia rogat; vt sileant, nequis resciret se exportaturam Deæ simulacrum. mox illæ pollicentur silentium.

Ἰφ. ὦ φίλταται γυναῖκες, εἰς ὑμᾶς βλέπω,
καὶ τἄμ' ἐν ὑμῖν ἐστιν, ἢ καλῶς ἔχειν.
ἢ μηδὲν εἶναι, καὶ στερηθῆναι πάτρας.
φίλου τ' ἀδελφοῦ, φιλτάτου τε συγγόνου. Et quæ sequuntur.

Paulò post.

Χορ. θάρσει φίλη δέσποινα, καὶ σῴζου μόνον,
ὡς ἔκ γ' ἐμοῦ πάντα σιγηθήσεται.
ἴστω μέγας Ζεὺς ὤν.

Pollicetur Iphigenia se illas quoque (nam Chorus ex Græcis cōstabat mulieribus ministris ipsius) seruaturam: sic.

σωθεῖσα δ' ὡς ἂν καὶ σὺ κοινωνῇς τύχης,
σώσω σ' ἐς Ἑλλάδ'.

Neque tamen seruat postea, nam discedens illa cum Oreste, ipsas relinquit in Taurica regione. Hoc (nisi fallor) non admodum est artificiosum; neque satis aptè inducū tur συναγωνιζόμεναι, cum deserantur postea. Apud eundem Euripidem in Oreste. Electra iurgiosè compellat Chorum importunè superuenientem.

Ἠλ. ὦ φίλταται γυναῖκες ἡσυχῷ ποδὶ
χωρεῖτε, μὴ ψοφεῖτε, μηδ' ἔστω κτύπος.
Χορ. σίγα. λεπτὸν ἴχνος ἀρβύλας
τίθετε, μὴ κτυπεῖτε, μηδ' ἔστω κτύπος.
Ἠλ. ἀποπρὸ βᾶτ'. ἐκεῖσ' ἀποπρό μοι κοίτας.
Χορ. ἰδοὺ πείθομαι.
Ἠλ. ἆ. ἆ. σύριγγος ὅπως πνοὰ
λεπτοῦ δόνακος ὦ φίλα φώνει μοι.
Χορ. ἰδ' ἀτρεμαῖαν ὡς ὑπόροφον φέρω βοάν.
Ἠλ. ναὶ οὕτω κάταγε, κάταγε πρόσιθ' ἀτρέμας
ἀτρέμας ἴθι λόγον ἀπόδος ἐφ' ὅ, τι
χρέος ἐμόλετέ ποτε:
χρόνια γὰρ πεσὼν ὅδ' εὐνάζεται.

Hæc, atque alia multa loca posſit aliquis, si diligentius intueatur, obseruare apud Euripidem; in quibus non rectè συναγωνιζόμενον facit Chorum.

Τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. καίτοι τί διαφέρει, ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον.

Reliquis verò concessa potius ea sint quæ ad susceptam pertinent fabulam: quàm quæ ad aliam Tragœdiam, quapropter intercalare concinunt. Huiusmodi sanè rei initium primum ab Agathone sumptum. Atqui quidnam differt inter canere, intercalare, locutionem'ue illam, quæ aliud ex alio nectit, integrumque Episodium?

Consequitur quartum præceptum, quod dat Aristoteles, de artificio Chori. Potuisset enim aliquis quærere. Si vni tantum personæ Chori sermo mandandus est, quid reliquæ (Chorus enim quindecim cōtinet) ageant in Theatro? Respondet igitur Aristoteles, oportere ipsas, nō quidem ociosas esse, ac mutas in scena, turpe enim id esset, aut parum decorum, sed aliquid proferre, quod ad actionem, fabulamque spectet. Videtur olim fuisse consuetudo in Choris tùm tragicis, tùm Comicis, vt multa loquerentur præter rem, aut Poëtæ expurgandi gratia, aut obtrectandi causa. Hunc igitur morem reprehendit Aristoteles, non enim decet Chorum loqui quidpiam, quod non sit cum fabula coniunctum: Quid multis? hoc potissimum in Dramatibus est seruandū (quod sæpè diximus) vt partes inter se iunctæ sint; & altera ex altera pendeat, nihilque sit, vt in vetere est adagio, ἀπροσδιόνυσα, aut πάρεργον. Ea, quę preter rem sunt, vólens significare Aristot. appellat ἄλλης τραγῳδίας, idest alterius tragœdiæ. quasi ea, quæ non ad fabulam, quæ in manibus est, sed ad aliam spectant. Hoc vitium pulcherrimè vitarunt Sophocles, & Euripides, quatenus in iis, quæ extant, perspici potest; Agathon quoque; nam hunc primum authorem fuisse refert in contextu Aristoteles, à quo fluxit consuetudo, vt Chorus caneret in Theatro τὰ ἐμβόλιμα idest; inserta, & coniuncta quædam cum tota actione. exempla vbique sunt apud Sophoclem, & Euripidem. vbi Chorus concinit. nam de cantu Chori superius locuti fuimus; & loca cantilenis apta demōstrauimus. aut igitur Deos precatur Chorus, vt meliora dent, aut conqueritur, & lugent, eorum, quibus præstò est, calamitatem. Horatius Chori cantilenas prorsus
» reicit. cum ait. Nequid medios intercinat actus. nisi fortè putes etiam Horatium fuisse locutum tantummodo de cantilenis, quæ sunt præter fabulam, neque coniunguntur cum actione; Sub hanc canendi cōsuetudinem videtur magnopere probare Aristoteles; multum enim differt, aliquid canere ἐμβόλιμον. quod cum fabula, & actione sit coniunctum; aut narrationem aliquam in medium afferre, quę ad fabulam non spectet. neque eidem etiam semper insistere, sed (quod multò magis est reprehendendū) ab ea in aliam quādam longè diuersam excurrere, & Episodium inserere sermonem.
» Nam ὃ ἐπεισόδιον ὅλον, cum ait Aristoteles, sumit pro eo, quod est extra fabulam, & ad actionem nō spectat; sed est aliunde intensum. quo modo etiam superius fabulas vocabat Episodicas; quas dicebat esse deteriores. Hoc igitur diligenter est aduertendum nequis fortè aliter intelligendum putaret locum hunc. nam et Paccius in eo vertendo multis modis lapsus est; quò enim spectat illa interrogatio? aut quid sibi vult hoc loco illud INTERCALARE; nam alio modo ἐμβόλιμα protulit Aristoteles; non igitur di
» ctionis vim percepit, neque expressit Paccius. Debent verò omnia ita verti. Reliquis
» verò personis, qui in Choro sunt, ea vna excepta, quæ loquens inducitur; attribuūtur
» potius ea, quæ ad fabulæ actionem pertinent; canunt enim quædam. quæ fabulæ sunt
» inserta, & cum tota actione coniuncta, quod primum excogitauit Agathon. Et sanè quidpiam differre videtur, si quis coniuncta cum actione canentem faciat chorum; aut proferentem narrationem aliquam prolixam, quæ diuersas habeat, ac discrepantes partes; totaque sit Episodica.

» Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται, λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως, καὶ διανοίας εἰπεῖν.

» **Iam verò cum de his omnibus dixerimus: reliquū est, vt de Dictio-**
» **ne, atque Sententia agamus.**

Hactenus Aristoteles locutus est de præclara illa methodo, quam seruare oportet poetam in scribendis tragœdiis; Si enim eo ordine, quo declaratū est, progressus fuerit; omnia aptè, miroque artificio persequetur; atque nihil ipsum subterfugiet, quod reprehendi ab vllo possit: id quod sæpe contingit iis, qui sine vlla methodo ad scribendum se conferunt; confuséque omnia tractant. Apponit igitur post disputationē hanc Epilogum, qui, non quidē hanc (nam hæc à cæteris fluxit) sed eam, vnde fluxit,
» complectitur; ait enim. Hactenus de fabula, Moribusque locuti fuimus; enarrauimus-
» que, quicquid ad duas has partes videbatur spectare. Nunc reliquum est, vt alias duas

partes

partes explicemus. SENTENTIAM, & DICTIONEM. nam de apparatu, vt postea dicemus, ne verbum quidē, quòd ad histrionem & χορηγὸν potius, quàm ad poetam spectat. Proponit verò se de sententia, & dictione locuturum, eo ordine, quo superius inuentæ hæ partes, atque inter se collocatæ fuerant.

Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν, ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω. τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό, τε ἀποδεικνύναι, καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν· οἷον, ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος, καὶ σμικρότητα.

Tametsi de sententia in iis, quos de Rhetorica scripsimus libris: vt quod eius viæ & rationis magis proprium sit, disseruimus. Ad sententiā ea omnia pertinent, quæcunque oratione adstruere oportet. cuius partes erunt ostendere, soluere, perturbationes præparare, sicuti misericordiam, timorem, iram, cæteraque huius generis: adhæc, exaggerare, ac diminuere.

Pars tragœdiæ tertia vt dictum fuit superius est SENTENTIA; quam Aristoteles cæterique omnes Rhetores Græci διάνοιαν vocant: de hac igitur erat dicendū, sed quia in Rhetoricis satis copiosè de ea disputatum fuit (ad illam enim facultatem in primis spectat de ea disserere) nō est necesse rursus eadem repetere. ex hoc loco licet cognoscere Poeticen sequi Rhetoricen, posterioreque loco esse collocandam; Rursus, Rhetorices magis esse proprium considerare τὴν διάνοιαν τοῦ λόγου quàm poëtices. nam Rhetorice, exprimit sermonem naturalem nobis à natura tributum; Poëtice autem à Rhetorice expressum sermonem sumens numerisque includens profert; similemque Rhetorico efficere conatur. Sententiarum in primis curam suscipit aptè effingendarum Rhetorica facultas, vt pro dignitate rerum loqui doceat. Sententiæ graues, suauesque excogitari debēt; Simulque vinciri, & expleri; alioqui instar fuerit Oratio antiquissimæ illius picturæ paucorum colorum; Neque satis est sententiam proferre; in conclusione quoque & numero sententiæ elaborandum est. Summum vitium in sententiis leuitas est. requirunt enim pondus, & grauitatem; pondus autē in iis fuerit; si res aptè exprimant, multaque simul complectuntur. Ad sententiam vero pertinent, omnia, quæ proferuntur aliquid significandi, probandi, refellendi'ue gratia. Hinc Hermogenes sub initium fermè libri primi περὶ ἰδεῶν ait. ἅπας τοίνυν λόγος ἔννοιαν τε ἔχει πάντως τινὰ ἢ ἐννοίας καὶ μέθοδον περὶ τὴν ἔννοιαν, καὶ λέξιν ᾗ τούτοις ἐφήρμοσαι. Verum quoniam de his rebus superius multa locuti fuimus; non videtur necesse, vt plura addamus. Plutarchus multum operæ ponit in sententiis Homeri perpendendis, illarumque figuris explicandis. ἔστι δὲ διάνοια παρ' αὐτῷ πολλοῖς εἴδεσι ἐσχηματισμένη. ἐν ἔστι καὶ προσεπιφώνησις, καὶ προσωποποιΐα. & quæ sequuntur. Nunquàm enim ferè poëtæ nudas, aut simplices sententias proferūt; sed semper aliquo habitu indutas. &, vt Græci dicunt, ἐσχηματισμένας. de his qui volet, legat Quintilianum, Ciceronem multis in locis, aliosque quamplurimos. Verba ego quædam tantùm Ciceronis apponam ex eo libro, qui inscribitur Orator; ex quibus cognoscas Demosthenem ideo peritissimum Oratorem habitum à veteribus, quòd miro quodam artificio sententias tractauit. Sed sententiarum ornamenta maiora sunt, quibus quia frequētissimè Demosthenes vtitur, sunt qui putent iccirco eius eloquentiam maximè esse laudabilem. Et verò nullus ferè ab eo locus sine quadam conformatione sentētiæ edicitur; nec quicquàm est aliud dicere, nisi omnes, aut certè plerasque aliqua specie illuminare sententias; Partes, seu officia sententiarum Aristoteles in cōtextu ait esse quinq. hæc. Demonstrare. Soluere. Perturbationes ciere. Augere. Minuere. Obscura demonstrantur, contraria, & repugnantia soluuntur. Perturbatio ad animos auditorū refertur. exilia, & tenuia augentur. Magna & grandia minuuntur. Hæc tàm Poëta, quàm Orator efficere debet; in communi enim hominū collocutione posi

ta ſunt. Ariſtoteles libro Rhetoricorum ſecundo; locos firmandi, & ſoluendi Enthymemata docuit; multisque poëtarum exemplis allatis ſuam omnem diſputationem cõprobauit; quòd ſcilicet nihilò minus his omnibus vtũtur Poëtę, quàm Oratores. Quatenus verò Ariſtoteles in contextu ait, ad ſententiam pertinere τὰ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. eiuſdem alter locus conſiderandus eſt. libro primo Rhetoricorum, vbi ait. ἐπεὶ δὲ αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσί, φανερὸν ὅτι ταῦτα ἐστὶ λαβεῖν. τὸ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη, καὶ περὶ τὰς ἀρετάς, καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη. τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς. & quæ ſequuntur. docet enim illic Ariſtoteles multas rationes, quæ rem facilius probant, duci à natura perturbationum. Has quidem Orator cõmouere ſtudet, vt facilius perſuadeat. Nam, vt ait Ariſtoteles ibidem, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι, καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες, καὶ μισοῦντες. Poëta verò, vt finem ſuum aſſequatur, qui eſt impellere hominum animos in diuerſas perturbationes, qualiſcunque fuerit rerum ſubiectarum, quas tractat & imitatur materies; Cicero totum hoc mihi politiſsimè videtur protuliſſe in eo libro, qui inſcribitur Orator; cum ait. Duo ſunt quæ bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiam faciant, quorum alterum eſt, quod Græci ἠθικὸν vocant, ad naturas, & ad mores, & ad omnem vitæ conſuetudinem accommodatum. Alterum (quod iidem παθητικὸν nominant) quo perturbantur animi, & concitantur. in quo vno regnat oratio; illud ſuperius come, iucundum, ad beneuolentiam conciliandam paratum. Hoc vehemens, incenſum, incitatum, quo cauſæ eripiuntur, quod cum rapidè fertur, ſuſtineri nullo pacto poteſt. Auerroes in ſua paraphraſi locum hunc Ariſtotelis ita explicat. Sermones, quibus perturbationes mouentur, magis proprii ſunt Rhetorices, quàm Poëtices; Perturbationes autem animi, quæ mouentur per ſermonem Rhetoricum, & Poëticum ſunt metus, ira, amor, odium, gaudium, & dolor; & cætera, quæ hominum animis accidunt; quæ enumerata ſunt in libris Rhetoricorum. Et quemadmodũ ſermones Rhetorici tales excitant affectiones ſua vi; ſic apparatus hiſtrionum, quo perſonam aliquam repreſentãt, & vox, & geſtus; quaſi præſentes res obiiciãtur oculis ſpectatorum, tales cient perturbationes. Ex quibus Auerrois verbis licet perſpicere, quantum interſit inter hunc & illum modũ mouendi affectiones, quaque id ratione efficiat poëta, & qua itidem orator. Poſtremò illa verba in contextu perpendenda; καὶ τὸ μέγεθος, καὶ σμικρότητα. Nam ſententiarum in oratione duo hæc maxima ſunt officia; augere rem, & minuere. Ariſtoteles lib. II. Rhetoricorum ſub finem de his ait. τὸ δ' αὔξειν, καὶ μειοῦν ἐστὶν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. eodem loco plurima legi poſſunt de ratione ſoluendi argumentationes. vbi ait. περὶ δὲ λύσεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν, ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. reliqua, qui volet, ibi leget copioſè; nam non ſine cauſa dixit Ariſtoteles; hæc ad Rhetoricen ſpectare, inde igitur ſunt ſumenda, & referenda ad Poëticen, ſicuti ipſe monet. M. Cicero in Oratore rem totam hanc doctè animaduertit. ait enim, quatenus ad augendi, & minuendi officia ſpectat. Augendis verò rebus, & contra abiiciẽdis nihil eſt, quod non perficere poſsit oratio, quod & inter media argumenta faciẽdum eſt, quotieſcunque dabitur vel amplificandi, vel minuendi locus; & penè infinitè in perorando.

Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι. ὅταν ἢ ἐλεεινά, ἢ δεινά, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν.

Conſtat autem ſupra dictarum partium rebus accommodata afferre oportere: cùm videlicet vel miſerabilia, vel grauia, vel mira, vel veriſimilia aſtruenda ſunt.

Pulcherrimum dat hoc loco præceptum Ariſtoteles, quod ſummo ſtudio, curaque ſeruari oportet ab eo qui poëmata ſcribit; Cum ſententiarum pondere refertam in primis oporteat eſſe tragœdiam; Sententięque diuerſæ ſint pro materie rerum, de quibus agitur; poëtam neceſſe eſt reſpicere ad naturam rerum; vt ex iis eliciat aptas ſententias,

tias,quibus omnia explicet venustè,ornatè,& accommodatè. Non dissimile verò est, quod ab Aristo. traditur hoc loco,ab iis,quæ superius declarata fuerunt; vbi dictum est,sententiam explicare,ea,quæ insunt in rebus,& ipsis conueniunt,hoc est τὰ οἰκεῖα, καὶ τὰ ἁρμόττοντα. Cum igitur sententiarum officia sint quinque,vt exposuimus paulò ante,Soluere,perturbare,augere,imminuere,probare;hæc omnia sciendum est commode duci ex vi, & natura ipsarum rerum; quarum fit imitatio,In tragœdia (de ea enim in præsentia loquimur) commiserationem,terroremque concitare oportet; ac concitari hæc non possunt,nisi res fuerint commiserabiles,& horribiles,fiunt autem huiusmodi,si aptis sententiis exprimantur. Quòd autem à rebus sententiæ ducantur probat Aristoteles de probationibus loquens libro secundo Rhetoricorum, cum ait; πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν, καὶ συλλογίζεσθαι εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴτε ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτου ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα ἢ πάντα, ἢ ἔνια, μηδὲν γὰρ ἔχων ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. Diligenter perpendenda illa verba εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴτε ὁποιῳοῦν: nam syllogismus quid aliud est, quàm διάνοια, aut quiddā ἐκ τῆς διανοίας. per eam enim ratiocinamur, & id,quod ex ratiocinatione colligimus; verè sententia potest appellari. Rursus ratiocinatio diuersa est,quia alia ciuilis & oratoria (sic enim voco,quem appellauit Arist. πολιτικὸν συλλογισμὸν) nā orator cū versetur circa res ciuiles,& vrbanas; tùm oratio ipsius omnis,tùm ratiocinatio ciuilis,ac politica vocatur; Alia philosophica, quatenus eiusmodi disputationes complectitur,quæ ad Philosophos pertinent; Alia Astronomica, Alia Geometrica, Alia Musica, Alia Poëtica, pro diuersitate rerū,quas cōtinet; innuit igitur Aristot. ex subiectis rebus enasci diuersas ratiocinationes, & sententias; quas nemo vnquā proferre poterit, nisi res ipsas, vnde eliciūtur, habeat in promptu. Atque idipsum sanè apertissima ratione demonstratur. Quis enim in Atheniensium curia; si consultatio fiat de bello gerendo, satis aptè suadere possit illis bellum esse gerendum, si non habuerit copias ipsorum,& vectigalia,ciuitatisque totius vires perspectas; socios,fœderatos,vectigales populos nō norit, quorum præsidio firmiores esse possint? Quis rursus satis comodè,& ornatè illos laudare poterit, qui nesciat, quot præclaros ciues,& Imperatores ea tulerit respublica,quot prælia prosperè gesserint, Si ignorent Salaminiam,Marathoniamque pugnam? Nimirum enim res sunt,quæ dicentibus sententias,argumentationes,verba etiam ipsa suppeditant. Ait igitur Aristoteles eodem libro secundo Rhetoricorum, paulò post. τὰ ὑπάρχοντα οὖν καὶ δοκοῦντα ὑπάρχειν λεκτέον, ὅτι ἐκ τούτων λέγομεν. Paulò post. ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν, οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν εἰ μὴ ἀγαθὸν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. Paulò post. φανερὸν οὖν ὅτι ἀναγκαῖον πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων, περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποβλέποντας μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ περιγράφοντας τὰ πλεῖστα, καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος. Verùm de his hactenus; nam satis, opinor, patet tota Aristotelis præceptio. Non est etiam illud prætermittendum, Aristotelem in contextu enumerare quatuor,quæ continent. Argumentationes seu sentētias ductas ex rebus tragicis, sunt autem hæc. Commiserabilia; Horribilia; Magna; Verisimilia; quæ si singillatim consideres, videas aptè ab Aristo. posita; quia ad tragœdiam pertinent. Commiserationem, ac terrorem iam diximus in eo moueri oportere; grandem præterea, ac maiestatis plenam orationem esse oportet tragicam. Hinc Horatius eam cum matrona comparat, tùm propter grauitatem, tùm propter verecūdiam sermonis, cum ait ad Pisones scribens.

» Effutire leues indigna tragœdia versus,
» Vt festis matrona moueri iussa diebus
» Intererit satyris paulùm pudibunda proteruis.

Non quidem, quòd humilia quandoque non proferat tragœdia; nam idest paulò ante declaratum aliquando fieri necesse esse, & Horatius idem.

» Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri,
» Telephus,& Peleus, cum pauper,& exul vterque,
» Proiicit ampullas,& sesquipedalia verba.

Quamuis fortasse alia de causa. Sed magna, & grandia propriè tragœdiæ competunt;

Postremo verisimilia sectatur tragicus, quia ex iis omnia finguntur in actione, & in Episodiis, præterea, siquid suadendum, dissuadendumúe est, probandum, aut refellendum; id cōmodè totum ducitur ex verisimilibus. Quatuor igitur hæ in sententiis tragicæ orationis in primis inesse oportet.

" πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ
" ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγον-
" τος ἔργον, εἰ φαίνοιτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον.

" In quibus tamen hæc habenda distinctio est: quod aliqua quidem,
" nullo doctrinæ adminiculo apparere necesse est: aliqua verò sermone
" ipso dicentem præparari, ac vi etiam sermonis euenire. Quod enim
" dicentis munus esset: si nō quidē sermonis vi, grata esse viderentur?

Obiicere se potuisset aliquis hoc loco Aristoteli, mirarique; cur dixerit in tragœdia quatuor illa conandum esse conficere sententiis, & oratione, quasi verò res per se non sint tragicę adeo commiserabiles, et horribiles, vt satis magnum iniicere terrorē posśint, & commiserationem excitare. Respondet Aristoteles diligenter omnia esse perpendenda; nam aliquando res eiusmodi sunt, vt sine vllo sententiarū pondere satis graues sint; atque, vel si leuiter proferantur sine vllo ornatu, & artificio, posśint vehementer mouere auditorum animos. Aliquando autem eiusmodi, vt nisi addatur sententiarum pondus, atque ornatus, vix feriant aures audientium, in his igitur multum operæ ponendū est; hic enim dicentis artificiū apparet, hic perspicitur; quantū scribendo valeat ingeniosus poëta, hic deniq. summus est labor, res leues, addito sententiarū pondere, graues efficere; paruas extollere; languentes excitare; repentes humi euehere; parū mœstis ac luctuosis, luctū mœroremq. adiungere; quæ enim aut qualis esset scribētis aut dicentis virtus, & artificium; si res suapte natura graues, iucundæ, luctuosæ, & grandes apparerent, non peritia & ingenio ipsius; qui aut loquitur, aut scribit? Sermo de Diis, de religione, de templis, de Cœlo, per se grandis, grauisque est(vt ait Hermo
" genes)neque multum scribentis eget artificio. Hæc sapientia (inquit Cic. in Oratore)
" maximè adhibenda est eloquenti, vt sit temporum, personarumque moderator; nam
" nec semper, nec apud omnes nec pro omnibus nec de omnibus eodē modo dicendū
" arbitror. Is igitur erit eloquens, qui ad id, quodcunque decebit, poterit accommodare
" orationem, quod cum statuerit, tùm vt quidq. erit dicendum ita dicet; nec satura
" ieiune, nec grandia minutè, nec item cōtrà; sed erit rebus ipsis par, & æqualis oratio;
Idem Hermogenes vbi loquitur περὶ κάλλους ait tunc maximè intermiscendā esse formam illam loquendi; cum oratio per se exilis est; ac nimium subtilis; & paulò post Arist. ipse in hoc libro, monet oportere scribentes poëmata in primis elaborare ἐν τοῖς ἀργοῖς. idest, cum rem per se ociosam, & nō satis ornatam animaduertent, tunc enim conandum est, plurimū decoris, & vis in oratione inserere, quod tùm ex verbis, tùm ex sententiis summo artificio excogitatis facile fit. ἄνευ διδασκαλίας cum ait Aristoteles in contextu, sensus est, nonnulla sunt, quæ etiam sine oratione, et vi sententiarum, quibus exprimunt, videri possunt grandia, atrocia, commiserabilia. Præterea adnotanda illa verba καὶ παρὰ τὸν λόγον γίνεσθαι, idest iuxta ipsum sermonem fieri, si ad verbum volueris referre. Eodem modo locutus est Aristoteles libro secundo Rhetoricorum, vbi
" locos enthymematum apparentium demonstrat, cum ait. ἄλλος. παρὰ ἀναίτιον ὡς αἴτιον
" οἷον τῷ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι, τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι. οἷον Δημάδης τὴν Δημο-
" σθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν, μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. Eodem loco. ἄλλος
" παρὰ τὴν ἔλλειψιν. ait. Demosthenes quoque in oratione περὶ στεφάνου ita locutus est. λό-
" γων τὸν παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα ἔλεγχον οὖσαν φυγὴν, νῦν ὕστερον ἥκει. hoc est subterfugiens sermonē
qui penes secundumque ipsas res est. Idem paulò post in eo præclaro loco, quē innuit Cic. in Oratore cum ait in eo nō esse positas Græciæ fortunas. πάνυ γὰρ παρὰ τοῦτο γέγονε τὰ τῆς Ἑλλήνων πράγματα, εἰ τουτὶ τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ μὴ τουτὶ διελέχθην ἐγὼ, ἢ δευρὶ τὴν χεῖρα, ἢ μὴ δεῦρο.

σφόδρα παρλώηκα. hoc est (si priora verba referas Latinè) valde equidem, opinor, secundum hæc illæ res euenerunt.

» Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν, ἓν μὲν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς
» ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. οἷον, τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ, καὶ
» διήγησις, καὶ ἀπειλὴ, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον.

» Circa dictionem vnum quidem speculationis est genus, de figuris
» videlicet ipsius: quod quidem ad histrionicã, atque ad eũ, qui huiusce-
» modi arti præsit, pertinet: exempli gratia: quid sit mandatũ, quid pre-
» ces, quid narratio, quid minæ, quid interrogatio, quid responsio, cæte-
» raque id genus.

Postquam Aristoteles de SENTENTIA locutus est, ingreditur disputationem de DICTIONE. quæ est alia pars tragœdiæ. Verùm quoniam dictio diuerso modo consideratur; necesse fuit, vt prius internosceret, qua ratione de ea esset agendum, quatenus spectat ad Poëticen. Primum igitur reiicit tractationem quandam, quæ versatur in habitibus dictionũ considerandis: hæc vocat Aristoteles σχήματα τῆς λέξεως, neque enim est quòd quisquam putet de figuris dictionis, sicuti grãmatici solent, hic Arist. loqui. Sed σχήματα vocat, habitus quosdã, cõformationesq. oris, frontis, oculorũ, vultus, gesticulationis manuũ, totius deniq. corporis, quæ variæ fiunt à pronunciantibus pro diuersitate affectionũ, quę significantur dictionibus. eodẽ modo σχήματα protulit Demosth. in oratione περὶ στεφάνου, vbi ait illudens Aeschinẽ oratorẽ, tanquàm histrionẽ.
» τοιαῦτα κατηγόρει παραδείγματα πλάττων, καὶ ῥήματα, καὶ σχήματα μιμούμενος. Hoc doctè, &
» aptè declarat in sua paraphrasi Auerroes cum ait: & intelligo per figuram sermonis,
» seu orationis figurã annũciantis, & figurã interrogantis, vel annũciationis & interro-
» gationis, & figurã imperationis, & figurã deprecationis. alia est nempe figura annun
» ciantis, alia interrogantis, & alia imperantis, & alia deprecantis. Non est itaque po-
» nenda hæc pars artis poëticæ, sed potius alicuius alterius artis. Huiusmodi verò varietatem nosse spectat ad histrionicam artem, (sic enim libet ὑποκριτικὴν vocare) sciendum olim ipsos Poëtas recitare in scena solitos sua dramata, cum nondum periti in recitando extitissent histriones. postea verò labentibus annis, fuere, qui artem histrionicam profiterentur se tradere; quæ tota in voce, vultu, gestu, motioneque corporis effingenda versabatur. Ac sanè artẽ hanc primus literis mandauit Glaucon Teius. de qua re Aristoteles libro Rhetoricorum. III. sub initium ita ait. οὔπω δ' ἐπικεχείρηται
» τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν, ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τρα
» γῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν
» ποιητικὴν, ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν. καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος. ἔστι δ' αὐτὸ μὲν ἐν τῇ φωνῇ πῶς αὐ-
» τῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος, οἷον ποτὲ μεγάλῃ, καὶ ποτὲ μικρᾷ, καὶ μέσῃ καὶ πῶς τοῖς τόνοις. οἷον
» ὀξείᾳ, βαρείᾳ καὶ μέσῃ: τρία γὰρ ἐστὶ περὶ ὧν σκοποῦσι, ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. Huiusmodi igitur est ars histrionica, ad quam ait spectare τὰ σχήματα τῆς λέξεως. quare non est in hoc libello poëtices de dictione loqui, quatenus pronunciatur & effingitur addito gestu, & vultu, & voce; non enim histrionibus inseruit Aristoteles in hoc libello; sed iis, qui artificiosè tragica Dramata, & Epopœiam scribere voluerint. Aristoteles lib. III. Rhetoricorum inanem laborem esse demonstrat, quòd pronunciatione Rhetorica pollicebantur se scripturos; non quidem, quòd ea oratoribus non sit maximè necessaria; magni enim refert hoc'ne an illo modo aliquid pronũcietur; Sed quia satis de ea locuti fuissent, qui histrionicam artem libris mandarant: ait igitur, si aliquando illorum de pronunciatione Rhetorica ars scripta exeat in lucem, simillimã
» fore histrionicæ. Verba sunt hæc. ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ, ἐγκεχει-
» ρήκασι δ' ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς τινὲς οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις. Verùm naturæ potius hanc histrionum esse facultatem docet Aristoteles, quàm artis. Sic. καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτι-
» κὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον. περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. Si igitur naturæ, non artis est pronun-

ciatio, gesticulatioque ipsa; ac motionis totius corporis norma. vel si ars est, non ad Poëtas, sed ad alios spectat; meritò Aristoteles hanc tractationem prætermisit; eamque arripuit, quæ artificii tantùm poëtici videbatur esse propria. Sed veteres ea ratione impulsi sunt ad histrionicam artem scribendi, quòd magnam in pronunciatione hominum diuersitatem, ac varietatem cernebant; tradique præceptiones quasdam generales, ac certas posse animaduertebant accommodatas ad omne animi affectionum genus. adde quòd nihil facilius homines imitantur, quàm vocem. verba Aristotelis eodem libro Rhetoricorum tertio. hæc sunt, quæ huc spectant. ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν· καὶ ἡ ῥαψῳδία, καὶ ἡ ὑποκριτική, καὶ ἄλλαι γε. Hinc præclarè est à Cicerone dictum in eo libro, qui inscribitur Orator. Orationem mollem esse, & teneram, & ita flexibilem, vt sequatur quocunque torqueas vocisque mutationes esse totidem, quot sunt animorum, qui maximè voce commouentur. Adnotanda vero illa verba, quæ sunt in contextu. καὶ τὴν τοιούτων ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν. Architectum vocamus qui cæteris præest, præscribitque agendi modum. Sic igitur dixit hoc loco Aristoteles, loqui de figurata pronunciatione dictionum, spectare vel ad histrionicam, vel ad eum, qui totius huius rei sit architectus: intelligit eum Aristoteles, qui præceptiones tradit, atque institutionem vocis effingendæ & adaptandæ ad animi affectiones exprimendas, quicunque ille fuerit; quasi innuat etiam alios, præter eos, qui histrionicam docerent, artem pronũciandi tradere solitos. non dissimili ratione lib. primo Ethic. vocatur Politice μάλιστα ἀρχιτεκτονική. Histrionica ars, siue alia quæpiam, magistra pronunciandi, docet huiusmodi quasdam differentias vocis, sumptas à diuersitate dictionum. Aliqua dictio imperatiua est (sic enim in præsentia dicam) alia precandi vim habet; alia narratiua est; alia minandi speciem præsefert; alia interrogandi, alia respõdendi. diuersã singula hæc actionem, vultum, corporisque motionem requirũt. Neque grauarer ex Poëtis apponere hoc loco exempla; nisi putarem id nõ esse magnopere necesse. cum omnibus sint in promptu. refert Aristoteles lib. III. Rhetoricorum. Dictionem aliam esse γραφικήν (vtar enim ipsius appellationibus) aliam ἀγωνιστικήν, atque huius esse speciem duplicem; ἠθικήν, & παθητικήν, quam in primis adamant, & sectantur histriones, poëtæque in scribendis Dramatibus efficere student. Verba Aristotelis sunt hæc. ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν ἡ ἀκριβεστάτη, ἀγωνιστικὴ δὲ ἡ ὑποκριτικωτάτη, ταύτης δὲ δύο εἴδη, ἡ μὲν γὰρ ἠθικὴ, ἡ δὲ παθητική· διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. Nonnulla sunt, ex quibus si tollas pronunciationem, ac gestum, quæ statim languent, de qua re Aristoteles eodem loco ita ait. διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον φαίνεται εὐήθη. ideò Cicero in eo libro, qui inscribitur Orator, ait. Itaque ille perfectus, quem iam dudum nostra indicat oratio, vtcunque se affectum videri, & animum audientis mouere volet, ita certum vocis admouebit sonum. Cum gestu verò coniunctus est vultus, quibus omnibus dici vix potest, quantum intersit quemadmodum loquatur Orator, nam & infantes actionis dignitate eloquentiæ sæpe fructum tulerunt, & diserti deformitate agendi multi infantes putati sunt; vt iam non sine causa Demosthenes tribuerit et primas, & secundas, et tertias actioni. Hæc ille. Imperiosi, ac minantis vultum vocemque imitari; superbi ac turgidi orationem exprimere; lætitia elati hominis gestum, sermonemque effingere difficillimum est, quia sæpe dum id facere imitando student homines, in vitium maximum cadunt; vt putide loquantur, & artem in pronunciando non occultent. ideo præclarè ait Aristoteles lib. III. Rhetoricorum magnoperè esse laudandum Theodorum histrionem, qui ita aptè singulos hominum loquentium affectus, voce, vultuque exprimebat, vt eos ipsos loquentes audire sibi aliquis videretur. καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν, ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι, αἱ δ᾽ ἀλλότριαι. & ibidem paulò ante, talem dat præceptionem pronunciandi. διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως. τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον. Qui plura scire volet de tota hac ratione pronunciãdi, legat Ciceronem libro de Oratore. III. vbi copiosè omnes dantur pronunciationis effingendæ præceptiones, quatenus tamẽ ad Oratorẽ

spectant

spectant; Nec sanè indiligenter tota hæc res percipi debet, quia vt eodèm libro inquit Cicero, vna actio in dicendo dominatur, & est veluti quidam sermo corporis.

Παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν, ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται. ὅτι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Προταγόρας ἐπιτιμᾷ. ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει εἰπών. μῆνιν ἄειδε θεά. τὸ γὰρ κελεῦσαι φησι· ποιεῖν τι ἢ μή, ἐπίταξίς ἐστι.

Quandoquidem præter horũ peritiam, ignorationem'ue nulla quidem accusatio, quæ digna sit studio, ad Poëticam refertur. Nam quis, obsecro, in his peccatum esse suspicetur, quæ Protagoras accusat? si quis videlicet, dum precari se existimet, interim præcipiat? hoc pacto: Iram pande Dea, quandoquidem (inquit ille) iubere aliquid fieri, vel non fieri, præceptum est.

Vt probet Aristoteles *θεωρίαν περὶ τὰ σχήματα τῆς λέξεως* non spectare ad artificium, vt Methodum poëtices, tali vtitur argumentatione; Ea ex quorum ignoratione nulla consequitur reprehensio poëtarũ, & poëtices facultatis; non spectant ad ipsius ipsorumúe facultatem. Quorum itidem peritia, & cognitio nihil adiumenti affert poëtis, poëticæque facultati; ad eam non pertinent; Sed huiusmodi sunt *τὰ σχήματα τῆς λέξεως*, sunt igitur ad aliam artem, hoc est ad histrionicam, aut aliam quamuis, quæ hoc profiteatur, reiicienda. Addidit verò illa verba in contextu Aristoteles. *ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς* quia multi reprehendere conantur poëtas in iis, quæ potius adscribenda sunt histrionibus, de qua re sub finem huius libelli plura dicemus; sed hæ reprehensiones parui sunt faciendæ, quia non spectant ad artem, quę poëtæ propria est; Vulgus igitur hominum sæpe errata histrionum putat esse poëtarum, verùm hæc aptè sunt internoscenda, ac diiudicanda; ne falsò reprehendantur poëtæ; quod si tamen fiat; negligere debebit talem reprehensionem poëta; Protagoras Sophista ille notissimus, cuius argumentum captiosum refert. A. Gellius; & Aristoteles innuit libro Rhetoricorum secundo, vbi de apparentium Enthymematum locis agit; Homerum subtili, ac friuola quadam ratione reprehendere solebat in primo statim versu Iliados; quòd, cum præcadi sit mos Musas, et Apollinem initio poëmatum, vt in dicendo aspirent; & faueant in scribenda actione, quam sibi narrandam, & imitandam proposuerint; ipse non precatus sit, sed quasi imperans protulerit.

μῆνιν ἄειδε θεά.

Nam definiens quid esset imperare, ita dicebat. Imperare est, cum aliquis mandat aliquid alicui faciendum, vel non faciendum. *ποιεῖν τι, ἢ μὴ ποιεῖν* habent manuscripti libri; nam in vulgatis deest prostrema dictio. Zoilum quoque accepimus friuola hac ratione vsum reprehendendi, multa contra Homerum scripsisse; testatur enim Suidas illum lib. IX. aduersus Homeri poëmata edidisse; Easque reprehensiones grammaticas fuisse, & leues circa sermonis structuram, & dictionum significationem. Nimirum leues hæ, ac ferè contemnendæ sunt cauillationes grammaticorum; quid enim quæso refert, hoc an illo modo interpreteris verba Homerica, aut quæ tandem vtilitas ex his capi potest?

Διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης, καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

Quapropter facessat hæc consideratio perinde ac alterius facultatis, non autem Poëticæ propria.

Conclusio est superius dictorum omnium huiusmodi, cum igitur hæc ad poëticen non spectent; omittenda sunt & relinquenda aliis, qui minutiorem aliquam facultatẽ seu artem profitentur. Grammaticos, opinor, intelligit Aristoteles. Nec sine causa πώ

ρημα vocauit, ficuti etiam in Topicis libro primo definiens Problema ait: πρόβλημα δ' ἐστὶ διαλεκτικὸν θεώρημα τὸ συντεῖνον, ἢ πρὸς αἵρεσιν καὶ φυγὴν, ἢ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ γνῶσιν, ἢ αὐτὸ ἢ ὡς συνεργὸν. πρὸς τι ἕτερον τῶν τοιούτων. Dionyſius, quoque Haliçar. in libro περὶ συνθέσεως ait. πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων θεωρημάτων περὶ τὴν ἐκλογήν. M. Cic. libro de Oratore primo explicat quid profiteantur Grammatici; In Grammaticis poëtarum pertractatio, hiſtoriarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidam ſonus.

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη· στοιχεῖον, συλλαβὴ, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος.

Dictionis vniuerſæ partes hæ ſunt: Elementum, ſyllaba, cõiunctio, nomen, verbum, articulus, caſus, oratio.

Aptiſsimè locum hũc in ſua paraphraſi declarat Auerroes, ait enim. Elemẽta, in quę reſoluitur omnis oratio poëtica, ſunt octo (ſic enim debet fortaſſe legi ille locus) litera ſyllaba, copulatio, nomen, verbum, caſus, oratio; vel etiam ſic. Sunt quinque Syllaba, copulatio, diſiunctio vniuerſalium; caſus, oratio; nam per vniuerſalium diſiunctionem intellexit nomen, verbum, & articulum, his enim vniuerſalia diſtinguũtur, ac diſgregantur in particularia, exempli cauſa addito articulo, diſtingo marem à fœmina, addito nomine, rem particularem diſtinguo, addito verbo, tempus certum ſignifico. Sed omnimo in hac diuiſione defuerit, litera; quæ non videbatur eſſe prætermittenda, quamuis poſtea aliũ contextum declarans ait; Elementa verò ſyllabarum ſunt res, quæ diuidi non poſſunt, quarum natura eſt ingredi in ſyllabarum compoſitionem; & eſt litera ſimpliciſsimum eorum, ex quibus conſtituitur oratio. Sciendum verò Ariſtotelem vocaſſe hoc loco λέξιν longum ſermonem de aliqua re habitum, non ſicuti grammatici ſolent proferre pro dictione. & ſic etiam libro Rhetoric. tertio ait. λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ τελευτὴν hic periodum vocat λέξιν, eſt enim prolixa narratio quædam; patet autem hoc eſſe veriſsimum, quia λέξεως partem ſtatuit eſſe τὸν λόγον. nam per λόγον intelligit collectionem duarum, triumue, aut plurium dictionum aliquid ſignificantium, vt Socrates cœnat, Socrates loquitur cum Xanthippe, & quæ huiuſmodi ſunt. Poſsit mirari fortaſſe hoc loco aliquis, cur Ariſt. in poëtices tractatione agat de his, quæ potius ad Grammaticum ſpectant. Reſpondeo, grammatici quoque munus eſſe, hæc conſiderare, ſed diuerſa ratione, aliumque habere ſibi propoſitum finem. Finis enim grammatico hic propoſitus eſt, vt partes orationis aptè inter ſe connectat, ſtructuramque rectã ipſius faciat. Hinc Theodorus Gaza vir doctiſſ. qui ſummo ingenio methodum illam conſcripſit, ait ſub initium libri quarti. λοιπὸν δὲ περὶ συντάξεως τῶν τοῦ λόγου μερῶν εἰπεῖν, γραμματικοῦ γὰρ καὶ περὶ ταῦτα θεωρία, καὶ τῆς γε τοιαύτης συντάξεως, καὶ τοῦ λόγου αἰτία πραγματεύεσθαι. ὁ περὶ ἑκάστου τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν συντελέσας. ὡς ἐκ τούτων κλίσεως; ἢ χαρακτηρισμοῦ, ἢ προσῳδίας; ἢ ὀρθογραφίας; καθάπερ καὶ ὁ διαλεκτικὸς τοῦ συλλογιστικοῦ λόγου αἰτία περὶ ὀνόματος; καὶ ῥήματος καὶ προτάσεως εἴρηκε. Hæc ego volui Gazæ verba apponere, quia tanto artificio videntur eſſe prolata, vt agnoſcam eruditiſsimi illius hominis miram quandam induſtriam in diſcernenda methodo hac, & diſtinguenda; ſicuti ſolet in reliquis artibus, & ſcientiis Ariſtoteles, cum opus eſt, tantique mehercle facio Gazam, in hoc præſertim quarto libro, vt nulli veterum poſtponendum putem. Teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus in libro περὶ συνθέσεως Theophraſtum philoſophum doctiſsimum olim librum ſcripſiſſe περὶ λέξεως, vt nequis fortaſſe putet leuia hæc eſſe, neque ſatis digna philoſopho. Hæc ego eò libentius profero, quia ea inſolentia ſunt hac ætate noſtrates philoſophi, vt quò ſordidius, impuriusq; loquuntur, eò ſe doctiores habitum iri exiſtiment. Sed velim audiant verba Dionyſii, vt cognoſcant, quantum operæ etiam in ipſis dictionibus dignoſcendis, & eligendis poſuerit Theophraſtus: εἴρηται δὲ ἴσα περὶ τούτων καὶ Θεοφράστῳ [illegible] περὶ λέξεως, [illegible] ὀνόματα φύσει, καλὰ παραλαμβανόμενα [illegible], καὶ μεγαλοπρεπῆ [illegible] ποίημα χρηστὸν [illegible] λόγος. Sed nimium iam πολλοί τοι [illegible]

(de

(de Philosophis nostræ ætatis loquor) πολλοῖς ἡ τὸ βάνχοι. Nunc redeo ad institutum sermonem. Eo quo diximus modo, literam, syllabam, & reliqua considerat Grammaticus. at Poëta, longe diuersa ratione circa eadem versatur; vt nitidam scilicet, fluxam, suauem, numerosamque conficiat orationem; sed cũ oratio ex verbis, nominibusque componatur; & illa modò lenia, modo aspera sint; propter syllabarum connexionem, Syllabæ verò ex literis consientur, planè necesse est hæc ab initio vt cognoscat. Rem totam hâc pulcherrima serie declarat Halicarnasseus, in eodem aureo libello περὶ συνθέσεως; vbi ait. παρὰ μὲν τὰς τῶν γραμμάτων συμπλοκάς, ἡ τῶν συλλαβῶν γίνεται δύναμις ποικίλη, παρὰ δὲ τὰς τῶν συλλαβῶν συνθέσεις ἡ τῶν ὀνομάτων φύσις παντοδαπή. παρὰ δὲ τὰς τῶν ὀνομάτων ἁρμονίας πολύμορφος ὁ λόγος γίνεται, ὥστε πολλὴ ἀνάγκη καλὴν μὲν εἶναι λέξιν ἐν ᾗ καλά ἐστιν ὀνόματα, καλῶν δὲ ὀνομάτων, συλλαβάς τε, καὶ γράμματα καλὰ αἴτια εἶναι ἡδεῖαν τε διάλεκτον ἐκ τῶν ἡδυνόντων τὴν ἀκοὴν γίνεσθαι, καὶ τὸ παραπλήσιον ὀνομάτων τε, καὶ συλλαβῶν, καὶ γραμμάτων τὰς τε κατὰ μέρος ἐν τούτοις διαφοράς, καθ' ἃς δηλοῦται τά τε ἤθη, καὶ τὰ πάθη, καὶ αἱ διαθέσεις, καὶ τὰ ἔργα τῶν προσώπων, ἐκ τῶν πρώτως κατασκευασθέντων γραμμάτων, γίνεσθαι τοιαῦτα. Præterea videre est apud poëtas sæpissimè, noua confingi nomina ex apta syllabarum connexione, vel vt sonum, vel vt temporis longitudinem, & interuallum; vel vt corporis magnitudiné, vel perturbationis alicuius vim exprimant; sicuti Homerus facit, quo loco sonitum vndarum ad littus fractarum significare volens ait.

ἠϊόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω. Sicuti Vergilius apud nos, strepitum nauticarum funium significans

Stridorque rudentum.

Hanc igitur vtilitatem poëtis affert syllabarum consideratio; & literarum; sunt enim (vt inquit Dionysius) sæpe τὰ γράμματα μιμητικώτατα. vt appparet in hoc versu Homeri.

ῥόχθει γὰρ μέγα κῦμα ποτὶ ξερὸν ἠπείροιο. rursus in illo.

σμαραγεῖ δέ τε πόντος. Magistra horum omnium natura est, quę nos aptos reddidit ad imitandas voces, & sonos adaptione, et cõnexione mutua literarum, et syllabarum; vt & mugitus boum, & hinnitus equorum; & balatus ouium, & serræ stridorem, & ventorum sonitum his exprimamus. Rhetorice quoque suo Oratori præscribit hanc eandem literarum, syllabarumque considerationem; neque sanè quicquàm differt in hoc poëta ab oratore, vno excepto, quòd astrictior numeris, & rhythmo est Poëtæ oratio; exactiusque hac de causa singularum literarum, & syllabarum naturam, vim, connexionem, & sonum cõsiderat, quàm Orator. Hinc Cicero in eo libro, qui inscribitur Orator, ait. Quod cum ita sit, tamen ea, quæ suprà dicta sunt, plus in disputãdo, quàm ea, de quibus dicẽdum est, dignitatis habuerunt; de verbis enim componendis, & de syllabis propemodum dinumerandis, et dimetiẽdis loquemur, quę etiam si sunt, sicuti mihi videntur necessaria, tamẽ fiunt magnificentius quàm docetur. est id omnino verum, sed propriè in hoc dicitur, nam omnium magnarum artium, sicut arborum, altitudo nos delectat; radices, stirpesque non item, sed esse illa sine his nõ potest. Hæc ille. qui plura volet cognoscere, legat librum Halicarnassei περὶ συνθέσεως, vbi vir ille præclarus, singularum literarum naturam contemplans; syllabarumque connexiones lenes, & asperas diiudicans; satis ostendit, quomodo inter se cohærere debeant, vt voces concinnas orationemque suauem efficiãt. Aristoteles, qui sciebat tractationem hãc cõmunem esse Oratori cum Poëta, libro Rhetoricorum. III. ait, se de dictione in libro de Poëtica locutum exactius. ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεως ἔστιν εἰπεῖν ἀκριβολογητέον ἡμῖν, ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν, περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ἴσω ἔτι ἐκεῖνα τεθεωρημένα. Ex partibus connumeratis duas tantùm, aut tres cõsiderat Dialecticus. Nomen, verbum, & orationem, sicuti patet in libro περὶ ἑρμηνείας. non intuetur enim, atque perpendit dialecticus literas, & syllabas, cũ nullum vsum ipsi præbeant ad conficiendas ratiocinationes, et demonstrationes. Atque hinc fortasse omnis desidia manauit dialecticorum, at philosophorum; qui, quòd accuratam verborum, syllabarum, literarumque considerationem videntes sibi, sicut Poëtis, & Oratoribus non esse necessariam; ornamenta sermonis negligere cœperunt. & si testatur Halicarnasseus nonnullos non defuisse, qui, ne negligere viderẽtur ea, in quibus alios gloriã

sibi magnam parasse videbant; libros conscribere conati sunt, de ornatu orationis, & apta verborum collocatione, & conformatione; quamuis parum feliciter ipsis res cesserit; Chrysippus, siquis alius, de dialectice exactissime locutus est, at adeò inornatè (si Dionysio credimus) vt nihil sordidius, aut insuauius sit oratione illius. Verba illius sunt hæc. καὶ οἱ φιλοσοφίαν ἐπαγγελλόμενοι, καὶ τὰς διαλεκτικὰς ἐκφέροντες τέχνας οὕτως εἰσὶν ἄθλιοι περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, ὥστ' αἰδεῖσθαι, καὶ λέγειν. ἀπόχρη δὲ τεκμηρίῳ χρήσασθαι τῷ λόγῳ Χρυσίππου τοῦ Στωικοῦ, περαιτέρω γὰρ ἂν οὐ προβαίην, τούτου γὰρ οὔτε ἄμεινον οὐδεὶς τὰς διαλεκτικὰς τέχνας ἠκρίβωσεν, οὔτε χεῖρον ἁρμονίᾳ συνταχθέντας ἐξενήνοχε λόγους. At dissimilis planè horum fuit Aristoteles, qui tanto artificio omnia, ac ornatu descripsit, vt ne verbum quidem vnũ inueniri posit; in quo non sit summus decor: venustas, & ornamentum. Hinc Cicero. quodam loco præclarè scriptum reliquit. Aureum eloquentię flumen, ab Aristotele fundi; eoque nihil esse acutius, nihil politius; Multumque operæ posuisse in coniungenda eloquentia cum philosophia.

Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἀδιαίρετος οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή. καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον.

Elementum indiuidua dicitur vox, non quidem omnis, sed illa tantum, ex qua suapte natura intelligibilis vox constitui potest. quandoquidem & indiuisibiles sunt ferarum voces, quarum sanè nullam elementum dicimus.

Partes eas, quas superius enumerauit, singillatim explicat, definitque Aristoteles, ac primum; elementum, seu literam; στοιχεῖον à Gręcis dictũ παρὰ τὸ στείχειν, quod est serie, & ordine quodam deinceps incedere, non enim fortuitò collocantur inter se ad constituendam syllabam, sed certa quadam ratione cohærẽt. hinc Gaza doctè reliquit scriptum libro quarto suæ Methodi. οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν στοιχεῖον ἐπιπλέκεται ἀλλήλοις εἰς σύστασιν συλλαβῆς, ἀλλ' ὡς καὶ τοὔνομα δηλοῖ, στίχος τι, καὶ εὐτάκτως ποιούμενα πρὸς [illegible] λόγου. Dionysius Halicarnasseus in lib. περὶ συνθέσεως alia quadam ratione vocata ait στοιχεῖα à similitudine quippè elementorum; his verbis, γράμματα μὲν λέγεται, ὅτι γραμμαῖς τισὶ σημαίνεται. στοιχεῖα δὲ ὅτι πᾶσα φωνὴ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων λαμβάνει πρώτων, καὶ τὴν διάλυσιν εἰς ταῦτα ποιεῖται τελευταῖα. Definitio elementi est hæc. Elementum est vox, quæ non diuiditur, aut diuidi potest. hanc definitionem ab Aristotele sumpsit Gaza. cum ait. ἀρκτέον δ' ἴσως ἀπὸ τοῦ πρώτου, οἷον τῶν στοιχείων. ταῦτα γὰρ ὁ πρῶτα, καὶ ἀμερῆ ἐστι τ' ἀνθρώπου φωνῆ. Elementum est quiddam simplicissimum (vt ait Auerroes) ergo diuidi non potest. si huiusmodi; est ab hoc incipiendum, si voluerimus ordinem naturæ sequi, qui progreditur à simplicissimis paulatim ad composita. hanc rem quoque animaduertit Halicarnasseus, ait enim elemẽta, seu literas esse principia humanæ, articulatæque vocis; quæ diuisionem nullam recipiunt. verba illius sunt hæc. ἀρχαὶ μὲν οὖν εἰσὶ τῆς ἀνθρωπίνης, καὶ ἐνάρθρου φωνῆς, αἱ μηκέτι δεχόμεναι διαίρεσιν. Sed quia etiam brutorum voces indiuisibiles sunt; nequis putaret hac definitione ipsas contineri; ait Aristoteles. οὐ πᾶσα δὲ, & quæ sequuntur, hoc est nõ omnis quidem vox indiuisibilis est elementum, sed ea tantum, ex qua existit, ac gignitur vox, quæ sensum aliquem habet, & intelligi potest, hæc illa est quam Halicarnasseus ἀνθρωπίνην, καὶ ἔναρθρον vocat. Auerroes quoque in sua Paraphrasi ait, & quoniam voces, seu soni bestiarum diuidi non possunt in literas, propterea dicimus, nullam vocem earum compositam esse ex literis; neque vllam partem vocum illarum esse literam.

Ταύτης δὲ μέρη τό τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν. ἡμίφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς, ἔχον φωνὴν ἀκουστήν, οἷον, τὸ σ, καὶ τὸ ρ. ἄφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς, καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνὴν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φωνὴν, γινόμενον ἀκουστόν. οἷον τὸ γ, καὶ τὸ δ.

Hæc vocalis, siue semiuocalis, aut etiam muta appellatur. Vocalis,

que

„ quæ ſine vlla prorſus adiectione ſonum , qui exaudiri poſſit,reddit. «
„ Semiuocalis, quæ non ſine adiectione , vt σ, ρ. Muta, quæ cum adie-
„ ctione per ſe nullum omnino ſonũ reddit, adiuncta verò his, quæ ali-
„ quam vocem reddunt exaudiri poteſt: vt γ & δ.

„ Auerroes locum hunc ita explicat. Huius vocis, quę litera eſt, partes ſunt, litera vo-
„ calis, & litera conſonans, & habet duas partes; vna eſt, quæ penitus non recipit proten
„ ſionem vllam ſonando; Altera autem eſt, quæ recipit protenſionem, & cæteræ quæ vo
„ cantur ſemiuocales, & mutæ, & omnes hæ voces generantur ex percuſsione, quæ fit à
„ labiis, & dentibus, aut ab aliis partibus gutturis, ſeu faucium. In eodem libro περὶ συν-
θέσεως Dionyſius Halicarnaſſeus, ex ſententia Ariſtoxeni Muſici, literas non diſsimili
„ modo diuidit, ait enim. τῶν δὲ στοιχείων τε, καὶ γραμμάτων οὐ μία πάντων φύσις, διαφορὰ δὲ αὐτῶν.
„ πρώτη μὲν ὡς Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς ἀποφαίνεται, καθ' ἣν τὰ μὲν φωνὰς ἀποτελεῖ, τὰ δὲ ψόφους: φωνὰς
„ μὲν τὰ λεγόμενα φωνήεντα, ψόφους δὲ τὰ λοιπὰ πάντα. Ariſt. in contextu definiens vocalẽ ait eſſe
„ φωνὴν ἀκουστὴν ἄνευ προσβολῆς. rurſus definiens ſemiuocalem & mutam inquit: φωνὴν ἀκου-
„ στὴν μετὰ προσβολῆς. Neſcio autem, qua ratione Paccius προσβολὴν verterit additionem,
nam id non ſignificat hæc dictio, ſed percuſsionem, & colliſionem, et impetum quen-
dam. Atque ſanè hoc rectè explicat Auerroes, ait enim conſonantes egere, in pronun-
ciatione, percuſsione labiorum; linguæ, & faucium, alioqui exaudiri non poſſent, qua
non egent vocales; nam ſine hac percuſsione, ſeu impreſsione labiorum, & linguæ per «
ſe exaudiuntur; Ideò Ariſtoxenus, vt paulò ante retulimus ex Dionyſio, vocales ap- «
pellabat φωνὰς, & conſonantes ψόφους. quid enim aliud eſt ψόφος, quàm ſonus qui fit μετὰ
τῆς προσβολῆς? Idem Dionyſius, ibidem declarat apertius alia quadam ratione, quę vo-
„ cales dicantur, & quæ conſonantes. δευτέρα διαφορὰ ἐστὶ καθ' ἣν τῶν φωνούντων ἃ μὲν καθ' ἑαυτὰ «
„ ψόφους ὁποίους δή τινας ἀποτελεῖν πέφυκε, ῥοῖζον, ἢ συριγμὸν, ἢ ποππυσμὸν, ἢ τοιούτων τινῶν ἄλλων ἤ-
„ χων δηλωτικά. ἃ δὲ ἐστὶν ἁπάσης ἄμοιρα φωνῆς, καὶ ψόφου, καὶ οὐχ οἷον τε ἠχεῖσθαι καθ' ἑαυτά. τὰ μὲν τε
„ μὲν τινὰς ἐκάλεσαν ἄφωνα. ἕτερα δὲ ἡμίφωνα. Alii diuerſam in his diuidendis, atque explican «
dis rationem ſecuti ſunt; vt minus mirum videri debeat, ſi etiã Ariſtotelis diuiſio alio
quodam modo facta eſt. Verba Halicarnaſſei, quibus hoc declarat, hæc ſunt. οἱ δὲ ψυ-
„ χὴν νέμοντες τοῖς πρώτοις τι καὶ στοιχειώδεσι φωνῆς διωρίζοντο. φωνήεντα μὲν ἐκάλεσαν ὅσα καὶ καθ' ἑαυτὰ
„ φωνεῖται, καὶ μεθ' ἑτέρων, καὶ ἐστὶν αὐτοτελῆ. ἡμίφωνα δὲ ὅσα μετὰ μὲν τῶν φωνηέντων κρεῖττον ἐκφέρεται. καθ' ἑαυτὰ
„ δὲ χεῖρον τι καὶ οὐκ αὐτοτελῶς. ἄφωνα ὅσα ὅτι τὰς τελείας ὅτι τὰς ἡμιτελείας φωνὰς ἔχει καθ' ἑαυτὰ, μεθ' ἑ-
„ τέρων δὲ καὶ φωνεῖται. Hæc ego apponere volui ex diſputatione rhetoris doctiſs. ſumpta, vt
quilibet poſſet cum Ariſt. explicatione conferre; mirifice enim locum hunc totũ illu
ſtrant. Ingenioſè quoq. veterum veſtigia ſecutus, hæc omnia explicat lib. IIII. Gaza,
vt videre quilibet poteſt. Plutarchus libro nono Sympoſiac. capite tertio, vbi Muſicũ
cum Rhetore; & Geometram cum Grammatico differentẽ facit, varias explicat quæ
ad vocales, et conſonantes ſpectãt; illic igitur legi poſsimt. Auerroes in ſua Paraphra
ſi de iis omnibus ita diſſerit; nam apponam ipſius verba; ſicuti adhuc feci multis in lo
cis, aliquantò elimatiora, & puriora, quàm in interpretis verſione leguntur. Litera
ſemiuocalis eſt, quæ habet cum vocali protractionem quandam, & non habet per ſe
„ ſonum, qui exaudiri poſsit. Litera verò conſonans eſt, quæ cum vocali ſonat; ſed per
„ ſe poſita, non habet ſonum, qui audiri poſsit, ſicuti vocales habent. intelligo autem ſo
„ num, qui exaudiri poteſt, in conſonantibus, quando componitur cum alio, & ſimul
„ cum eo ſonat. Et conſonantibus quidem non ineſt ſonus, niſi quando componuntur
„ cum illis, quibus ineſt ſonus; & ſunt quæ apud nos dicuntur literę quietæ, ſeu mutę.

„ Ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος, καὶ τόποις, καὶ δασύτητι, καὶ ψιλότητι, καὶ μή-
„ κει, καὶ βραχύτητι, ἔτι δὲ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ, περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς με-
„ τρικοῖς προσήκει θεωρεῖν.

„ Hæc differunt inter ſe figura oris, locis, aſpiratione, tenuitate, longi-
„ tudine, breuitate, acumine, præterea grauitate, inflexione. de quibus

„ sanè in his, quæ ad metra pertinent, consideratio propria est.

Postquàm elementa diuisit in partes tres, singulasque definiens explicauit; nunc differentiam ipsorum declarat, qualis sit. Ac multis sanè modis tùm vocales, tum consonantes, tum semiuocales inter se differunt. Quòd siquis quærat, quem vsum præbeant nobis hæ differentiæ in poëtica facultate, si nouerimus ipsas? Respondeo, cum poëtarum oratio numeris constet; suauitatemque aliquando requirat, & lenitatem; aliquando asperitatem, non posse nos satis aptè eam conficere, aut internoscere, nisi has differentias cognouerimus. Ac de vocalibus primū loquemur, idipsumque esse verissimum ostendemus. Vocales numero septem sunt, duæ longæ. η. ω. duæ breues. ε. ο. Tres ancipites, α, ι, υ. Græcarum literarū ego affero exempla, quia Aristotelis vestigia sequor; facilè tamen hac norma etiam Latinas perpendere poterimus. Omnes vocales proferūtur, arteria spiritum concipiente, & valde simplici quadā oris figuratione; linguæque sine vllo prorsus labore excurrentis; Sed planè quiescentis. Ex iis quæ sunt longæ cōtinuum quendam, & productum emittunt sonum. breues autem vno spiritus ictu, & breui arteriæ commotione proferuntur, breuemque faciunt sonum. Ancipites si longæ fuerint, longarum; si breues, breuium naturam imitantur; Longæ igitur in prolatione multum temporis sonant, ac exaudiuntur, ideòque suauissimam, grauitatisque plenam vocem efficiunt. Breues autem, quoniam cito proferuntur; & statim præteruolant aures, deteriorem faciunt sonum; atque vt Halicarnasseus ait, μικρόφωνα δὲ, καὶ „ κατακλονίζει τὸν ἦχον. Præterea ex longis maximè sonorum est α cum longum est, profertur enim hiulco ore. Præterea etiam ω, nam rotundatur in ipso proferendo os; & contrahuntur labia, vt curuentur postea in circulum veluti quendam. στρογγύλλεται „ (inquit Dionysius) ἐν αὐτῷ τὸ στόμα, καὶ περιστέλλει τὰ χείλη. Hęc igitur harū vocalium natura est; quorum concursus maxime vitandus, hiulcam enim & languidam reddunt orationem. Quòd si hæc ita sese habent; iam satis patet, opinor, quomodo differant in„ ter se σχήμασι τοῦ σώματος καὶ μήκει, καὶ βραχύτητι, καὶ τόποις. (sic enim ait Arist. in contextu) qualemq. vsum poëtis præbeant; & quomodo ad poëticam facultatem spectent. Quatenus verò spectat ad cōsonantes, & semiuocales; id ipsum eti demonstrari potest. Ex semiuocalibus aliæ sunt simplices, alię sunt duplices, simplices voco (Secutus normam Halicarnassei) λ. μ. ν. ρ. nam immutalibus ad verba respicientes quædam barytona appellarunt grammatici. Duplices sunt tres, hæ ζ. ξ. ψ. singulæ verò harum quatenus ad poëticen, & Rhetoricen spectant, ita diiudicantur. Grauiorem constituunt syllabam, ac dictionem duplices, quàm simplices, perfectiores enim sunt, leuiores autem esse videntur simplices, & sonum, qui velocius præteruolat, efficere, quo pacto autem singulæ pronuncientur, quaque oris figura, linguæ motu, dentium, & faucium statu, est diligenter & oratori, & poëtæ considerandū, quia naturam ab his accipit aut lenē, aut horridam, aut tardam, aut celerem dictio; postea etiā oratio, quę ex dictionibus cōstat. Suauem facit orationem. λ & est (vt ait Halicarnasseus) τῶν ἡμιφώνων γλυκύτατον. ρ horridam facit, & est (vt idem inquit) τῶν ὁμογενῶν γενναιότατον. mediū quendam sonum ac naturam habent μ. & ν. Inuenustam autem, & insuauem reddit dictionem, & orationem τὸ σ; atque, si fortè aliquando contigerit, vt crebrius ponatur, valde angit aures auditorū. θηριώδους γὰρ καὶ ἀλόγου (nā proferā Halic. verba) μᾶλλον, ἢ λογικῆς ἐφάπτεσθαι δοκεῖ φωνῆς ὁ συριγμός. rarò igitur veteres, qui aptè scribere conati sunt; vsi videntur; neq. defuerunt olim, qui integras cantilenas, & poëmata cōscripsere ἀσίγμως, quod testimonio versiū Pindari probat Halic. vt illic videre quilibet potest; ego enim, ne lōgior sim, prętermitto. ex duplicibus τό ψ valde fugiendum, quia eundem habet συριγμὸν ξ aliquantò suauius. τὸ ξ autem asperius, & habet præterea eūdem συριγμόν; quem improbari diximus in dictionibus. Aspiratarum quoque, ac tenuium & mediarum natura, & vis est poëtæ pernoscenda eadem de causa; diuerso enim oris, linguæ, & faucium statu, ac motu pronunciantur, cū differant δασύτητι, καὶ ψιλότητι, nam ψιλὸν est τὸ τ. δασὺ τὸ θ. μέσον τὸ δ. de quibus Aristot. in contextu. respiciendum præterea ad accentum dictionum; nam aliæ per acutum, aliæ per grauē, aliæ per medium proferuntur; mediū puto ab Arist. vocari,

cari, circumflexum quem grammatici vocant: τὰ δ' ἀντία (inquit Dionysius Halicarn.)
» κράτιστα ὅτε τῷ πνεύματι πολλῷ λέγεται, χείριστα δὲ ὅτε μέσῳ, κακίω δὲ ὅτε ψιλῷ, ταῦτα γὰρ τὴν ἑαυ-
» τῶν δύναμιν ἔχει μόνην. τὰ δὲ ἀντία, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος προσθήκην. Verùm de his hactenus;
nam satis omnes differentiæ literarum, de quibus Aristoteles loquitur in cõtextu, declaratæ sunt, ac illarũ vsus demonstratus, qualis sit; & quomodo Poëtis inseruiat. multa potuissem ex Ciceronis lib. de Or. I I I. ex Quintiliani etiã lib. I I. apponere, sed ego Halicarnasseum in primis secutus, satius esse putaui; si breuiter hæc explicarem. legat igitur, qui volet, illic copiosè. Erasmus nostra ætate ab hinc plures annos librum edidit de Pronunciatione, in quo omnia exactè explanauit, quæ ad hanc disputationem pertinent. non quidem ad Rhetoricen, aut ad Poëticen referens, vt doceret suauiorem grauioremque & fluxam magis facere orationẽ, sed vt suis Batauis, & Hollandis, cæterisque id genus hominibus, qui in Latinis, Græcisque literis proferendis, pingue quiddam, atque horridum sonant, rectam pronunciandi normam daret; eorumque vocem leniret, atque inflecteret ad suauitatem. Adnotanda verò diligenter illa sunt Ari-
» stotelis verba in contextu. περὶ ὧν καθ' ἕκαστον τῷ μετρικῷ προσήκει θεωρεῖν. ait enim exactius de his loqui pertinere ad eum, qui de metris loquitur; ea autem facultas particula quædã grammaticæ est, & inseruit poeticæ, & Rhetoricæ aliqua ex parte: nam & ipsa numeros asciscit; metra autem numerorum partes quædam sunt, vt antè copiosius declaratum fuit. Dionysii Halicarnas. locus est in libro περὶ συνθέσεως; vbi loquitur de numero, & ordine literarum; pulcherrimus, valdeque annotandus. ait enim non ad Rhetoricẽ pertinere eam disputationem, sed ad grammaticam, & metricam facultatẽ;
» non secus ac Aristoteles hoc loco. Verba illius sunt hæc. ὁ μὲν περὶ τούτων θεωρία γραμμα-
» τικῆς τι καὶ μετρικῆς, εἰ βούλεταί τις καὶ φιλοσοφίας οἰκειοτέρα. Neque est, quòd miretur quispiam dixisse illum hoc esse munus philosophiæ. verissimum enim est, quatenus mater est, & altrix omnium artium, & scientiarum, tùm quæ circa res, tùm quæ circa orationem versantur. Non sunt autem prætermittenda Auerrois verba, quæ sunt in Paraphrasi, ingeniosè enim & doctè locum hunc explicant; sunt autem hæc. Et literæ istę diuersæ fiunt secundum diuersitatem figurarum oris, & locorum, quibus connectuntur, & vnde progredi incipiunt, præterea secundum breuitatem, et longitudinem; grauem quoque, & acutum accentum, & summatim vt dicam, secundum omnem terminationem, & extremitatem, atque media, quæ inter ipsas sunt; hæc verò copiosius declarantur ab his, qui de concentibus, & metris, atque omnibus proportionibus poëticis loquuntur.

» Συλλαβὴ δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος συνθετὴ ἐξ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος. καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ
» τοῦ α συλλαβή, καὶ μετὰ τοῦ α, οἷον, τὸ γρα. ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς με-
» τρικῆς ἐστι

» Syllaba vox est nihil penitus significans composita ex muta, & vo
» cem aliquo pacto habente: nam γρ etiam absque α syllaba est: & cum
» α, veluti γρα. sed harum differentias examinare, metricæ artis est.

Postquàm elementum definiuit, eiusque partes; quibusque modis inter se differant declarauit; seriem disputationis secutus, explicat, atque definit syllabam; Sed miretur fortasse aliquis, ac quærat, cur Aristoteles elementũ, literamque definiens, numerum ipsarum, quot sint, non quæsiuit; Respondeo, hoc non fuisse necessarium, quia nõ spectat ad facultatem poëticam talia perquirere. Atque hoc sanè, sicuti multa alia, doctè
» animaduertit Dionysius Halicarnass. in lib. περὶ συνθέσεως. vbi ait de facultate Rhetori
» ca loquens. ὁ ἀριθμὸς δὲ αὐτῶν στοιχείων ὅσος ἐστὶν οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν ἀκριβῶς, ἐπεὶ πολλὴν παρέσχε, καὶ
» τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀπορίαν τὸ πρᾶγμα, οἱ μὲν γὰρ ἑπτακαίδεκα κατὰ πάντα τῆς φωνῆς στοιχεῖα, κατε-
» σκευάσθαι τὰ λοιπὰ ἐκ τούτων, οἱ δὲ καὶ τῶν εἰκοσιτεσσάρων, οἱ χρώμενοι, πλείω. ἡ δὲ τούτων θεωρία γραμ-
» ματικῆς ἐστιν, ἢ μετρικῆς. Rhetores igitur, & Poëticæ facultatis professores hanc quæstionẽ omittunt; arripiũt enim ipsam iam conclusam ab altera facultate, cuius proprium est eã perpendere. ideò locuturus Halicarnass. de iis quæ ad oratoriam facultatẽ tantùm

ſpectant ait; ſe proferre tanquam confeſſum, & decretum inter eos, qui alteram facultatem tractant; literas eſſe vigintiquatuor; ſolent enim artes plerunque, quę vocantur à Græcis ὑπάλληλαι. arripere prioris alicuius, tanquam miniſtræ concluſiones; ex quib. tanquam principiis certis, & iam probatis elicit ſuas diſputationes. Verba illius ſunt hæc. ἀμῶ δὲ ἀπόχρη μήτε ἐλάττους τῶν κλ. μήτε πλείους ὑποθεμένους διαιρεῖσθαι τὰς τῆς φωνῆς ἀρχάς, καὶ τοὺς συμβιβασμοὺς αὐτῇ λόγῳ. Verùm de his hactenus, nunc ſyllabæ definitioně explico. SYLLABA eſt vox, quæ nihil ſignificat. Hoc additũ eſt, vt diſtinguatur à dictionibus monoſyllabis, quæ quidem ſignificant, ſicuti patet. Sed cum ſignificant non iam ſyllabæ, ſed dictiones vocantur. COMPOSITA ex muta, & vocem habente. Compoſitam vocat, vt diſtinguat ab elemento, quod ſimplex eſt & ἀδιαίρετον, vt paulò antè diximus. Componitur autem ex duobus; ex muta ſcilicet & vocali; nam ex duabus mutis, vel ex muta, & ſemiuocali non poteſt confici ſyllaba. vt ſi dicas γρ. ſine α. vel alia vocali non erit ſyllaba: quia enunciari non poteſt. Oportet enim ſyllabam, cum ſit dictionis pars, enũciari; alioqui ſi ſyllabę non enunciarentur ſingillatim per ſe, neque dictio ex ſyllabis cõpoſita ſimul poſſet enunciari. Verba Gręca in contextu in vulgatis libris ita leguntur συνθετὴ ἐξ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος, καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ α συλλαβὴ, καὶ μετὰ τοῦ α. οἷον τὸ γρα. Sed ſi cõſideres, corrupta ſunt, & mutila. Ego igitur ex lectione manuſcripti libri, qui eſt apud me; ita corrigo. συνθετὴ ἐξ ἀφώνου, καὶ φωνὴν ἔχοντος, καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ. α. οὐκ ἔστι συλλαβὴ, ἀλλὰ μετὰ τοῦ. α. οἷον τὸ γρα. Auerroes quatenus ſyllaba dicitur compoſita ex conſonante, & vocali pulcherrimè explicat, & ingenioſè. nam ait conſonantem eſſe tanquam materiam. Vocalem verò tanquam formam. Sed apponam verba illius, vt facilius res tota intelligatur: Syllaba eſt vox compoſita ex literis vocalibus, & conſonantibus nihil ſignificans. Et ſummatim ſciendum eſt, quoniã vox, ſeu ſyllaba ex duobus cõficitur, alterum in ea eſſe tanquam materiã hoc eſt conſonantem; alterum tanquàm formam, hoc eſt vocalem, & ideò à noſtratibus hominibus vocales vocantur mouentes, & excitantes mutas literas. Hæc ille. ex quibus patet quomodo ſyllaba dicatur cõpoſita. Dionyſius Halicarnaſſ. in libro περὶ συνθέσεως ait: ἐκ δὲ τῶν γραμμάτων τοιούτων τι ὄντων, καὶ δυνάμεις τοιαύτας ἐχόντων αἱ καλούμεναι γίνονται συλλαβαί. In ſyllabis Poëtæ & Oratores duo conſiderant. breuitatem. ſeu longitudinem, & ſonum, quia ex his cum conficiantur dictiones, & ex dictionibus oratio, plurimi refert quales illæ ſint. componuntur autem per hanc methodum ſyllabæ, vt idem docet Halicarnaſſ. primùm enim aliqua vocalis ſeu longa, ſeu breuis; nuda, ſimplexq́ue conſtituitur, quæ ſyllabam per ſe conſtituit; vt patet in dictione ὁδὸς in priore ſyllaba. ο. huic literæ ſeu ſyllabæ ſi apponas ρ & ſcribas ῥόδος remanet quidem eadem ſyllaba breuis. Sed ſuſcipient aliquam mutationem addita prima litera illa ρ. Præterea ſi rurſus huic anteponas aliam literam conſonantem, ſeu mutam fiet ſyllaba τρο vt in dictione τρόπος. Poſtremò ſi aliam illi, anteponas, fiet ſyllaba ſτρο. vt in dictione ſτρόφος ſeu ſτροφὴ. Hæc poſtrema, quam quarto loco enumerauimus maxima eſt omnium, & magis compoſita. Tertio itidem loco expoſita ſyllaba magis idem ſimplex quàm quarta, ſed magis compoſita, quàm ſecunda. & ſic reliquæ eodem modo. Tribus igitur additionibus, quæ proferri poſſunt (Græci προσθήκας ἀκουσὰς vocant) aucta fuit ſyllaba illa, & breuis nihilòminus relicta eſt. Hæc omnia noſſe oportet oratorem, & poëtam, vt complicare ſciat literas; & ſyllabas conficere, complexionemq́ue horridam, & aſperam vitare poſſit; ſi ita locus poſtulet. præterea conſideret breuis ne ſit, an longa. nam vt Halicarnaſſ. ait οὐ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει οὔτε ἐν λόγοις ψιλοῖς οὔτ' ἐν ποιήμασιν, ὁ μάλιστα δεῖ ῥυθμῶν ἢ μέτρων κατασκευαζομένοις πᾶσα βραχεῖα, καὶ πᾶσα μακρὰ συλλαβή. Sed exactius conſiderare hęc, fortaſſe ad metricam artem, potius quàm ad facultatem poëticam ſpectat. Non diſſimili ratione poſt longam de ſyllabis diſputationem, quia nimis exactè in ea fuerat verſatus, ait. οὐκ ἀναγκαῖον δὲ ἐν τῷ παρόντι ταῦτα σκοπεῖν, ἀρκεῖ γὰρ ὅσον εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἥρμοττεν εἰρῆσθαι. Nihil turpius ſcribenti artis alicuius præceptiones contingere poteſt, quàm ſi imprudens tranſgrediatur in fines alterius, quæ proxima, finitimaque illi ſit. Hoc igitur diligenter eſt euitandum, quod Halicarnaſſ. & Ariſtoteles, ſicuti patet hoc loco, ſummo ſtudio efficere conati ſunt.

» Σύνδεσμος δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν· ἐκ
» πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἣν μὴ ἁρ-
» μόττει ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι καθ' αὑτὸν, οἷον, μὲν, ἤτοι, δή. ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν
» φωνῶν μιᾶς, σημαντικὴν δὲ ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν φωνήν.

» Coniunctio vox est minime significans: quæ nec impedit, nec efficit
» aliquam vocem significare, apta quidem ex pluribus vocibus compo
» ni, extremo atque medio orationis cōgruens: quam quidem in initio
» orationis suapte natura poni minime conuenit: vt μὲν, ἤτοι, δή: siue vox
» per se quidem minime significās ex pluribus vocibus vnam, apta ve-
» rò vocem vnam significantem reddere.

Nunc coniunctionem definit & explicat Aristoteles, est autem coniunctio vox quæ non significat quidpiam, sed copulat tantum, ea enim propriè vox dicitur significare, quæ rem aliquam significat, sed coniunctiones rem nullam prorsum designāt certam, ideò appellata ab Aristotele vox ἄσημος. Quæ οὔτε κωλύει. Vetustus manuscriptus, qui est apud me habet κολλᾷ. idest conglutinat. coniungitque, quam lectionem prorsus recipio, altera reiecta, quæ pulcherrimum Aristotelis sensum corrumpit. Quatenus enim cōiunctio vocatur, seu σύνδεσμος, posset aliquis suspicari, an coniungeret, seu interpellaret & mutilam faceret si tolleretur vocem vnam significantem, quæ ex pluribus vocibus hoc est syllabis sit composita, VOCEM significantem, vocat Aristoteles vt PARIETEM, LVCERNAM, ARBOREM, PLVRES VOCES cùm ait, intelligit syllabas. Vna vox significans, ex pluribus vocibus non significantibus, hoc est syllabis componitur; Coniunctiones verò sunt hæ. μὲν. δὴ δέ. ἤτοι. & reliquæ huiusmodi: non inseruntur igitur hæ coniunctiones, in compositione dictionis, dum componitur ex syllabis. Et hoc differt CONIVNCTIO à SYLLABA. nā vtraque vox est non significans; sed differunt, quia syllaba ingreditur compositionem dictionis, seu (vt verbo vtar Aristotelis) vocis significantis; at coniunctio non ingreditur, sed separatim profertur, sicuti patet. Atque sic patet locus alioqui difficillimus, & obscurissimus, quem neque Georgius Valla, neque Paccius aptè verterūt, vti etiam me tacente videre est
» in ipsorum versione. Debet autem ita verti. CONIVNCTIO est vox nihil significās,
» quæ neque conglutinat, neque conficit vocem vnam significantem, quæ ex pluribus
» vocibus, seu syllabis posit aptè componi; Alio etiam modo explicat Coniunctionis naturam, ac vim Aristoteles. sic. Coniunctio est, quæ & in extremis partibus, & in medio (nisi conueniat, aut collocari aptè posit principio) collocatur sermonis per se seiuncta, ac separata. Hac quippè explicatione (si ita vertas) nihil ingeniosius aut artificiosius potest excogitari; nam Coniunctiones hæ. μὲν, δὲ, δὴ, τοι, δήλαδὴ, καὶ. & reliquæ huiusmodi, semper collocantur in medio sermonis, vt satis patet. Rursus hæ ὅτι, ἀλλὰ, καίτοιγε, ὥσπερ, & quę huiusmodi sunt, semper collocantur in principio ser-
» monis. Illa verba in cōtextu Græco τιθέναι καθ' αὑτήν. corrigēda fuit ex manuscripto τίθεσθαι καθ' αὑτήν. Rursus illa dictio ἣν μὴ legi debet ἣν μή. malè igitur hæc omnia vertit Paccius, debentque, vti nos superius expressimus, verti. Non contentus duplici hac explicatione Coniunctionis, aliam quoque affert Aristoteles, quæ est huiusmodi. Vel Coniunctio est vox nihil significans, quæ tamen ex pluribus vocibus significantibus, vnā quandam aliam, ac diuersam significantem dictionem potest conficere. Hic quoque contextus in vulgatis libris est corruptus, sed Medicæus liber manuscriptus rectam præsefert, si vnius literæ labeculam tollas, lectionem, habet enim sic verba hæc descripta. ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν σημαντικὸν δὲ ποιεῖν πέφυκε μίαν σημαντικὴν φωνήν. si tu
» illam dictionem σημαντικὸν ita scribas, vna litera, vnoque accentu tantùm immutato.
» σημαντικῶν. erit nitidissimus ab omni parte locus hic, vt legas. ἢ φωνὴ (nam rursus ap-
» pono integra omnia) ἄσημος, ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν, σημαντικῶν δὲ, ποιεῖν πέφυκε μίαν σημαντικὴν φωνήν. Exemplum eius rei, de qua loquitur Aristoteles, fuerit in his dictionibus. ἐπεὶ α

παιδικα. εἰκοσικαιδια εἰκοσικαιτέσσαρα. & in hac. καλοκάγαθος. & in hac καλοκἀγαθία; nam coniunctio illa. καὶ. est quidem ἄσημος, sed ex pluribus, duabus scilicet vocibus significantibus, quæ sunt εἰκοσι. & δια. vel καλὸς & ἀγαθὸς, conficit vnam, ac diuersam vocem significantem, quæ est καλοκἀγαθος. & εἰκοσιδια. Nõn sine causa igitur Aristot. tres attulit explicationes cõiunctionis, vt triplicem ipsius vim patefaceret, sicuti opinor omnes iam posse apertissimè perspicere. Conferat qui volet versionem Paccii cum nostra versione, & interpretatione; Animaduertet enim (sat scio) ipsum loca hæc non intellixisse, perperàmque, & confusè omnia vertisse. Neque hæc à me quisquàm putet velim obtrectandi gratia dici; sed tantùm veritatis patefaciendæ causa, in loco presertim obscurissimo, & corrupto, sicuti ostendimus paulò antè. Auerroes in sua Paraphrasi locum hunc ita explanat.
,, Copulatio est vox cõposita, nihil significans separatim, vt est, & , de-
,, mum, atque, & sanè, summatim vt dicam, dictiones hæ sunt tanquam vincula quædã
,, partium orationis inter se, et hoc quidem faciunt, aut in principio sermonis, vt. QVO-
,, NIAM. QVIDEM, & dictiones, quæ continuationem significant, vt QVANDO, SI,
,, & aliæ his similes. Præterea quædam, quæ disiungunt, vt AVT. SIVE, & quæ exci-
,, piendi vim habent, vt PRAETER PRAETERQVAM & similes; & quæ aduersantur;
,, vt. Sed, veruntamen, & istæ quoque aut in principio orationis, aut in fine, aut in me-
,, dio collocantur. Postremò coniunctio vox est non significatiua, separans voces simpli
,, ces, quæ quando coniungitur cum aliis, simul significat cum illis, vt dictiones, quæ
,, συγκατηγορηματικαὶ vocantur. Voces simplices appello, non vt sunt literæ; quoniã voces
,, significatiuæ, separatim cõpositę ex vocibus pluri b. aut ex trib. aut ex quatuor, aut etiã
,, ex pluribus, secundũ figuras aptè cõponendi, sunt nomen, & verbũ.
Hæc ille, quę ego illius sententiarũ vestigia secutus ita retuli; nam interpretis inscitia omnia corrupta sunt. Iàm verò si quis quærat, quem vsum præbeat in facultate poëtica consideratio harum coniunctionum; facile cognoscet; si meminerit, quod sępe à nobis dictum fuit, poëtas oportere conficere orationem ornatam, aptam, numeris inclusam, fluentem, suauem, nihil vt in ea sit asperũ, nihil ociosum; nihil præposterum, Arist. libr. Rhetor. tertio magnam vim ostendit esse in disiunctis, & carentibus copula, si aptè proferan-
,, tur, ait enim καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως. ἦλθον ἀπήντησα ἐδεόμην, ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς
,, ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει, καὶ τόνῳ εἰπεῖν.
Idem paulò post in disiunctis propriam quandam naturam inesse demonstrat, quia ex vno multa fiunt, vnũ enim facit ex multis cõiun-
,, ctio rursus disiunctio multa ex vno. Verba illius, hæc sunt ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα, ἐν
,, ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι, ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά. τοὐναντίον ἔσται ἔχει αὔξησιν. ἦλ-
,, θον. διελέχθην. ἱκέτευσα πολλά.
Plutar. in versibus Homeri perpendit stucturãverborum,
,, quæ aptè iunguntur συνδέσμῳ. Verba illius hæc sunt. ἔστι δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ἡ τῶν συνδέσμων ἐναλ
,, λαγή. οἷον ὅτι μ' οὔ πώποτ' ἔμικτο. χόλον δ' ἀλέεινε γυναικός. ἀντὶ τοῦ χόλον γάρ. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ
,, λέξιν ἐστὶ σχήματα, οἷς καὶ ἄλλοι πάντες οὐ μόνον ποιηταί, ἀλλὰ καὶ πεζῶν λόγων συνθέται κέχρηνται.
Aristoteles ipse libro Rhetoricorum tertio, vbi loquitur περὶ τοῦ ἑλληνίζειν. & quinque enumerat partes illius artificii, primum exponit σύνδεσμον. nam in eo magna vis est πρῶ
,, τον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις ἂν ἀποδιδῷ τις, ὡς πεφύκασι πρότεροι, καὶ ὕστεροι γίνεσθαι ἀλλήλων. οἷον
,, ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν, ὥσπερ ὁ μὲν, καὶ ὁ ἐγὼ, ἀπαιτεῖ τὸν δὲ, καὶ τὸν ὁ δὲ. δεῖ δὲ ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις. &
quæ sequuntur. Plura qui volet legere περὶ συνδέσμων. poterit apud Demetrium Phalereum (si illius liber est, qui circumfertur) vbi loquitur περὶ συνθέσεως τοῦ λόγου. Quintilianus etiam libro primo locum hunc in poëtice Aristotelis videtur legisse, atque obseruasse ab Aristotele tres tantùm partes orationis poni. ait enim. Veteres enim quo-
rum fuerunt Aristoteles quoque & Theodectes verba modo, & nomina, & coniun-
,, ctiones tradiderunt, videlicet, quòd in verbis vim sermonis, in nominibus materiam
,, (quia alterum est, quod loquimur, alterum de quo loquimur) in coniunctionibus au
,, tem complexum eorum esse iudicauerunt, quas coniunctiones à plerisque dici scio.
,, Sed hęc videtur ἐκ συνδέσμου magis propria translatio. Paulatim à Stoicis auctus est nu
,, merus, ac primum coniunctionibus articuli additi.
Hæc ille. sed miror, quomodo dicat à Stoicis articulum positum inter partes orationis, cum etiam Aristoteles hoc libro poëtices posuerit. Res tota aut consideranda diligentius, aut Quintilianus videtur

tur erraſſe, minusque attentè legiſſe Ariſtotelem.

Ἄρθρον δέ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχὴν, ἢ τέλος, ἢ διορισμὸν δηλοῖ, οἷον, τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα. ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει, οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν πεφυκυῖαν συντίθεσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου.

Articulus vox eſt minime ſignificans, quæ vel principium orationis, vel finem, vel ſeparationem oſtēdit, quemadmodum τὸ φημὶ, τὸ περὶ & alia: ſiue vox minime quidem ſignificans: quæ nec impedit, nec efficit aliquam vocem ſignificare, aptam ex pluribus vocibus componi, tam extremis quàm mediis cohærens.

Quoniam etiam articulus magnum uſum poetis in oratione conficiunda præbet, ideò Ariſt. ipſius naturam, officiumq. in ſtructura explicat. Tria facit in oratione articulus, Principiū mōſtrat orationis. Finem quoque, et ſeparationem: principium quidem vt ὁ φίλιππος, ἡ ἑλλάς vnde ἄρθρα προτακτικὰ à grammaticis vocantur: finem verò vt οὗ. οἷ. ὅς ἥ. Vnde à grammaticis hæc ἄρθρα ὑποτακτικὰ dicuntur. Separationem autem, vt cū dicimus τὸ φημὶ, καὶ τὸ περὶ. Nonnunquā enim ita proferre cōſueuerunt Græci articulū, vt aliquid, oſtendant, & quaſi ſegregatū à cæteris digito mōſtrent vt ὁ Ἀλέξανδρος ὁ φιλίππου. Sed διορισμὸς poteſt etiā intelligi pro ſeparatione, quæ fit marium à fœminis per articulum, vt τὴν ὁδὸν ταύτην. τὸν λόγον τοῦτον. Medicæus liber illas dictiones φημὶ, καὶ περὶ ita habet deſcriptas τὸ περὶ. καὶ τὸ φημί. Sed planè, quid ſibi uelint hæc, non ſatis perſpicio; nā adduci nō poſſum, vt διορισμοῦ exemplū attulerit Ariſtoteles in his literis. Aliam definitionē etiam affert Ariſtoteles in contextu articuli, quæ non diſsimilis eſt priori, quam attulit coniunctionis: ideo nihil eſt neceſſe, vt plura dicamus; facilè enim intelligi poteſt, neque difficile eſt excogitare exempla, verbum illud κωλύει. rurſus immutari debet, & legi κολούει.

Ὄνομα δέ ἐστι φωνὴ συνθετὴ, σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ' αὑτὸ σημαντικόν. ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαῖνον· οἷον ἐν τῷ θεοδώρῳ, τὸ δῶρον οὐ σημαίνει.

Nomen cōpoſita vox eſt ſignificans ſine tempora: cuius aliqua per ſe pars nihil ſignificat. nam & in cōpoſitis ſic obſeruamus, vt nullū per ſe ſeparatū ſignificaret: vt in θεοδώρῳ: in quo δῶρον minime ſignificat.

Planè peccare mihi viderer, ac meritò incurrere in reprehenſionem omnium. ſi plura de hac definitione afferre conarer in medium. totidem enim verbis deſcripta eſt in lib. περὶ ἑρμηνείας. et ſatis copioſè tùm à Græcis, tùm à Latinis interpretibus, viris doctiſſimis declarata fuit. Quā autem ratione nomen dialecticus conſideret. illic patet. Hoc loco autem inſeruit eadem definitio poetæ, qui & ipſe nomina conſiderat multò exactius, quàm Dialecticus, nam & propria ab impropriis, & traſlata à non traſlatis, & duplicia à ſimplicibus, & lenia ab horridis, & peregrina à noſtratibus diſtinguit, quæ nulla prorſus ratione cōſiderat Dialecticus: Orator tamen eodem fermè modo conſiderat, quo poeta; nam quatenus ad orationis ornatum ſpectat, non diſcrepat Rhetorice à poetice; ideò tùm à Cicerone libro tertio de Ora. & in aliis libris; præterea à Dionyſio in libro περὶ συνθέσεως. & à Demetrio, aliiſque omnibus Rhetoribus quàm plurima de iis rebus traduntur præcepta.

Ῥῆμα δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτὸ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἢ λευκὸν οὐ προσσημαίνει τὸ πότε, τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε προσσημαίνει, τὸ μὲν, τὸν παρόντα χρόνον, τὸ δὲ, τὸν παρεληλυθότα.

Verbum compoſita vox eſt, ſignificans cum tempore: cuius (quem

„ admodum de nomine diximus) nulla per se pars separata significat. „ Etenim homo, siue album, nequaquam cum tempore significat: ambu „ lat verò, vel ambulauit cum tempore significat: illud quidem præsens, „ hoc præteritum.

Hæc est definitio verbi, quæ eodẽ modo, totidemque ferè verbis explicatur in libro περὶ ἑρμηνείας. Dictio illa προσημαίνει in manuscriptis libris ita scribitur. προσημαίνει itaq. debet scribi in libro περὶ ἑρμηνείας.

„ Πτῶσις δέ ἐστιν ὀνόματος ἢ ῥήματος, ἡ μὲν τὸ κατὰ τὸ τούτου, ἢ τούτῳ σημαῖνον, καὶ „ ὅσα τοιαῦτα, ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ, ἑνὶ ἢ πολλοῖς. οἷον ἄνθρωποι, ἢ ἄνθρωπος.

„ Casuum, qui tum ad nomen, tum ad verbum pertinent, hic quidẽ „ significans est secundum huius, vel huic, & quæcumque talia: ille verò „ secundum vnum vel plura, vt homines, uel homo.

Vulgatus liber, quem sequutus est Paccius, habet πλῆθος. seu πλῆθει. Sed manuscripti omnes πλῆθος. Casus ab Aristotele tàm in verbo, quàm in nomine vocantur, vt in libro περὶ ἑρμηνείας. Hoc vnum amplius habet in hoc libro poëtices. ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ ἑνὶ, ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωποι. nam numerum huiusmodi vnius, aut plurium non explicat illic. neque enim ad dialecticum spectat talia considerare: poëtæ verò hæc diligenter perpendunt, oratores quoque. Hinc Cicero species, & speciem dicimus, specierũ, & speciebus nemo dicit, innuit enim Casuum oratori, sicuti etiam poëtæ, magnam esse habendam rationem. vt in eorum sono nihil sit horridum, aut insuaue.

„ Ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικὰ, οἷον κατ' ἐρώτησιν, ἢ ἐπίταξιν. τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βάδιζε, πτώ- „ σις ῥήματος κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί.

„ Itemque alius secundum personarum modos, quatenus interro- „ gant, siue iubent: uerbi gratia: ambulauit, & ambula, quæ quidem eius- „ dem generis sunt casus verbi.

Casus alius est in nomine, alius in verbo. Casus in nomine duplici modo distinguitur. priore quidem, sicuti etiam in libro περὶ ἑρμηνείας. Φίλωνος ἢ Φίλωνι. Altero autem sicuti hoc loco tantùm in Poëtice. quatenus numero distinguuntur. Casus verbi sunt iidem, qui explicantur in libro περὶ ἑρμηνείας. cum ait. ὑγίανεν. ὑγιανεῖ. sic hoc loco ἐβάδιζεν. βάδιζε. ἐβάδισεν. adnotandus verò pulcherrimus locus, quo alter Aristotelis explicatur. Sed, antequàm profero locum hunc, sciendum illam dictionem in contextu perperàm legi ὑποκριτὰ, nam manuscripti libri omnes habent ὑποκριτικά. Aristoteles in libro περὶ ἑρμηνείας, vbi loquitur περὶ ἀποφαντικοῦ λόγου, quam enunciatiuam appel„ lamus, ait. ἀποφαντικὸς δὲ λόγος οὐ πᾶς, ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν, ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει. οὐκ ἐν ἅπασι δὲ „ ὑπάρχει, οἷον ἡ εὐχὴ λόγος μὲν, ἀλλ' οὔτ' ἀληθὴς, οὔτε ψευδής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἀφείσθωσαν, ῥητορικῆς γὰρ „ ἢ ποιητικῆς οἰκειοτέρα ἡ σκέψις. ὁ δὲ ἀποφαντικὸς τῆς νῦν θεωρίας. ad Poëticen ait, aut ad Rhetoricen pertinere loqui de aliis generibus orationis. Nunc verò in libro Poëtices inquit κατὰ τὰ ὑποκριτικά. est ὑποκριτικὴ ars histrionum, quæ inseruit poëticæ, & illius orationem exprimit: non igitur credendum est sibi aduersari Aristotelem, nam quatenus eiusmodi genus orationis scribitur, ad poëticen pertinet, quatenus pronunciatur, & exprimitur, non ad poticen, sed ad histrionicam, magis autem apparet talis orationis vis, in qua insit præcatio, detestatio, mandatum aliquod, & interdictio, si exprimatur gestu ipso, & ore repræsentantium histrionum, quàm si muta scribatur tantùm. Hoc igitur fuit, quod impulit Aristotelẽ, vt diceret talia orationis, genera esse κατὰ τὰ ὑποκριτικά: vertit Paccius Secundum personarum modos. Sed repræsentandi rationem „ intellexit Aristoteles, vti diximus. Hinc Cice. libro secundo, de Orat. ait. In re est item „ ridiculum quod ex quadam deprauata imitatione sumi solet, vt idem Crassus, per tuã nobilitatem,

nobilitatem, per vestram familiam, quid aliud fuit, in quo concio rideret, nisi illa vultus, & vocis imitatio? Per tuas statuas verò cum dixit, & extento brachio paululum etiam de gestu addidit, vehementius risimus, ex hoc genere est illa Rosciana imitatio senis. Tibi ego Antipho assero (inquit). Senium est, cum audio. Hoc totum genus cautissimè tractandum, mimorum enim est ethologorum, si nimia est imitatio. Hæc ille, ex quibus satis patet, quomodo gestu, voce, vultuque oratoria, & poëtica oratio sit exprimenda; quod proprium est Histrionicę artis docere, & efficere. Quanti autem referat nominum, verborumque casus hoc, aut illo modo proferre; & in oratione collocare, quantaque huius rei in structura sermonum sit cura suscipienda; declarat doctè, & apertè Dionysius Halicarnasseus, in libro περὶ συνθέσεως. vbi etiam ipse secutus Aristotelem, ῥηματικὰς πτώσεις appellat. πρῶτον μὲν σκοπεῖν ποῖον ὄνομα, καὶ ῥῆμα, καὶ τῶν ἄλλων τι μορίων ποίῳ συνταχθὲν ἐπιτηδείως ἔσται κείμενον, καὶ πῶς οὐκ ἄμεινον. οὐ γὰρ πάντα γε μετὰ πάντων τεθέμενα τὸ φυσικὸν διασώζειν ταῖς ἀκοαῖς, ἔπειτα διακρίνειν πῶς σχηματισθὲν καὶ τοὔνομα, ἢ τὸ ῥῆμα ἢ τῶν ἄλλων ὁτιδήποτε ἁρμονιώτερον ἐδράσεται καὶ πρὸς τὰ ὑποκείμενα πρεπωδέστερον. λέγω δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ὀνομάτων, πότερον ἑνικῶς, ἢ πληθυντικῶς λαμβανόμενα κρείττω λήψεται συζυγίαν, καὶ πότερον κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐκφερόμενα πτῶσιν, ἢ κατὰ τῶν πλαγίων τινὰ, καὶ εἴ τινα τὸ φύσει ἐξ ἀρρενικῶν γίνεσθαι θηλυκὰ, ἢ ἐκ θηλυκῶν ἀρσενικά. Idem paulò post de verbis. ἐπὶ δὲ τῶν ῥημάτων πότερα κρείττονα ἔσται λαμβανόμενα τὰ ὀρθὰ ἢ τὰ ὕπτια, καὶ κατὰ ποίας ἐγκλίσεις ἐκφερόμενα, ἃς δή τινες πτώσεις ῥηματικὰς καλοῦσι, πρακτικὴν ἕδραν λήψεται. Paulò post. καὶ οὕτω ταῦτα ἐπὶ τῶν ἄλλων λόγου μερῶν φυλακτέον, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον ὦ λέγω. Paulò post. ἐν μὲν ποιητικῇ τοῦτο δυνατώτερον ἐστὶν. ἐν δὲ λόγοις πεζοῖς ἀδυνατώτερον γίνεται. Hæc ego volui apponere, quia mirificè explicant tùm id quod propositum est de casibus verborum, tùm quia licet in iis perspicere, qua de causa hæc poëtæ considerent, & ad quem finem & vsum sint referenda ea, quæ tradit hoc loco Aristoteles, ne forte quis ignorans commoditatē tantam, quam affert harum minutiorum rerum tractatio poëtis, admiraretur exactè Aristotelem ipsas persequi, atque distinguere; vt hac methodo facilius singulas perpendere possimus.

λόγος δὲ φωνὴ συνθετὴ σημαντική. ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι. οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων, καὶ ὀνομάτων σύγκειται. οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον. μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον ἐν τῷ βαδίζει κλέων, ὁ κλέων.

Oratio vox est significans composita: cuius partes quædam separatæ aliquid omnino significant. Quàmquam enim non omnis oratio ex nominibus, & verbis constat vt hominis ipsius definitio, siquidem sine verbis etiam constare potest: omnino tamen aliquas significantes partes habebit: vt in hac oratione ambulat Cleon, illud Cleon, significans est.

Eodem quoque modo explicat hoc loco, & definit orationem, quo definiuit in libro περὶ ἑρμηνείας. Nihil igitur de hac re ego dicam; satis enim quæcunque ad definitionem hanc spectant ab Hammonio, Boëtio, & reliquis declarata fuerunt. Vnum ego perpendam in hoc contextu, quod est difficillimum, & pulcherrimum. Verba Aristotelis sunt οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων, καὶ ὀνομάτων σύγκειται, οἷον ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός. & quæ sequuntur. Videtur innuere hoc loco Aristoteles, posse confici aliquam orationem sine verbo. Idem tamen ait in lib. περὶ ἑρμηνείας omnem orationem enuntiatiuam (ἀποφαντικὴν ipse vocat) fieri ex verbis, vel ex casu aliquo verbi; & hac sententiā suam comprobat argumentatione, que ducitur à maiori, sic. Si aliqua oratio cōficeret enunciationem sine verbo, hoc in primis fieret in definitione, seu oratione definitiua, sed oratio definitiua orationē non conficit, ergo neque aliæ conficient. Hæc summatim est exposita Aristotelis sententia, & argumentatio ex eo libro sumpta; verba ipsius nō appono, ne longior sim. Sed facile est omnem dubitationem soluere; neque enim sibi repugnat Aristoteles; nam in lib. περὶ ἑρμηνείας locutus est de oratione enunciatiua tantùm, quæ fieri non potest, si ei verbum non addamus, quia verbum notā quædam est,

ſeu ſignum,per quod alterũ dicitur de altero,cum in ea dicatur prædicatum de ſubie-ᴄto;& ideò dixit nullam orationem enunciatiuam confici ſine verbo.In hoc autem libro Poët.præter enunciatiuã orationem,etiam de aliis agit;nam omnes hæ, cum ad Rhetoricen,& Poëticen ſpectent,etiam ſine verbo confici,conſtareque poſſunt ex nominibus tantùm,ſicuti patet in definitione hominis;cui ſi additur verbum, non faciet quidem enunciatiuam orationem;ſed oratio dicetur tantum, quæ vnum inuolutum explicet,atque definiat.Auerroes in commentariis ſuis in librum περὶ ἑρμηνείας quoniã Poëtices Ariſtot.librum fuerat ſua paraphaſi interpretatus,& locum hunc,qui illi repugnare videtur,animaduerterat;quæſtionẽ omnẽ explicat, & paucis oſtendere conatur,Ariſt.ſibi ipſi vndequaq.cõuenire.Apponã igitur verba ipſius, qualiacũq.fuerint ſic enim in verſione vulgata,aut paulò ſecius leguntur.Oratio quędã eſt perfecta,quędã imperfecta,& perfecta quædã eſt ſententia,quædã nõ;ſicuti demandatio,& prohibitio.Et propoſitũ eſt quidẽ hoc loco Ariſt.loqui de oratione enunciatiua;nã de orationibus imperfectis,quæ ſunt præter eam,loquitur in libris Rhetor. & Poët. ſicut de modis orationum perfectarum,quę ſunt definitiones,et deſcriptiones,loquitur in lib. Demonſtrationis. Adnotanda verò verba illa,quæ conſequũtur in contextu,μέρος μέντοι ἀεὶ τὸ σημαῖνόν τι ἕξει,οἷον ἐν τῷ βαδίζει κλέων.ὁ κλέων. ſenſus enim eſt, in oratione ſemper eſſe aliquã partẽ,quę ſignificet per ſe ſeparata à cæteris,vt in hoc pronũciato Cleon Ambulat,Cleon certũ hominẽ ſignificat;hoc declarans in lib.περὶ ἑρμηνείας paulò ſecius ait.λόγος ἐστὶ φωνὴ σημαντική,ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον,ὡς φάσις,ἀλλ' οὐχ ὡς κατάφασις,ἢ ἀπόφασις, οἷον ἄνθρωπος σημαίνει μέν τι.ἀλλ' οὐχ ὅτι ἔστιν,ἢ οὐκ ἔστιν.Videtur Ariſt.in hac definitione orationis in lib.περὶ ἑρμηνείας prætermiſiſſe illam dictionem,quam apponit in Poetices libro hoc.σημαντικὴ. Sed quamuis illic in definitione non appoſuerit; declarat tamen poſtea, cum ait, ἔστι δὲ λόγος μὲν ἅπας σημαντικὸς, οὐχ ὥσπερ ὄργανον δὲ, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται κατὰ συνθήκην.

Εἷς δέ ἐστι λόγος διχῶς. ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων,ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ,οἷον. ἡ ἰλιὰς μὲν συνδέσμῳ εἷς. ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου,τῷ ἓν σημαίνειν.

Duobus verò modis vna dicitur oratio,aut enim ſignificans vnum per ſe eſt,aut additis coniunctionibus; verbi gratia:Ilias quidem vna erit coniunctionibus oratio:hominis verò definitio vnum ſignificat.

Aptè,& breuiter explicat hunc locũ Auerroës in ſua Paraphraſi his verbis: Et oratio dicitur vna duobus modis,aut quoniam vnam ſignificat rem, ſiue ſententiam animi.vt homo eſt animal,aut quoniam eſt vna, propter cõnexionem, qua connectitur,& vincitur,vt adhortatio rhetorica; vel iudicialis & forenſis cauſa, eſt vna oratio,& poëtica narratio, eſt vna oratio. Hæc ille. Ariſtoteles verò in lib.περὶ ἑρμηνείας ait, vel vnum de multis vel multa de vno proferri affirmando,ſeu negando.Quòd ſi non fuerit vnum id multis exprimetur;neque affirmatio, vel negatio erit vna.Vnum enim in oratione aliquid dicitur,non ſi nomẽ fuerit vnum prolatum, ſed,quamus multa ſint, vnum tamen ſignificent.vt ſi dicas.Homo eſt animal bipes,ratione pręditum,manſuetum. Hæc quidem multa ſunt, ſed quia vnum ex ipſis conficitur;oratio dicetur vna. Si autem dicas.Homo albus ambulat.iam hęc non erit vna oratio,ſed plures,quia plura exprimit.Concludit igitur diſputationem ſuam Ariſt.his verbis.ὥστ' ἐπεὶ ἐὰν οὕτω καταφήσῃ τις κατὰ τούτων, οὐ μία κατάφασις. ἀλλὰ φωνὴ μὲν μία, καταφάσεις δὲ πολλαί, οὔτ' ἐὰν καθ' ἑνὸς ταῦτα,ἀλλ' ὁμοίως πολλαί. Primus igitur modus,quo aliqua oratio dicitur vna,eſt quando vnam rem ſignificat. Alter modus eſt cum oratio quidem prolixa eſt, ſed ſimul eſt connexa.Sicuti etiam declarat Ariſt. libro III.Rhet.vbi ait λέξις δὲ συνδέσμῳ μία. & quæ ſequuntur.Exemplum verò modi huiuſce affert hoc loco Iliados Homericæ. Idẽ Ariſtoteles libr.VI. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ vbi definitionem diſtinguit à pronunciato.quòd pronunciatum non ſignificat τὸ τί ἐστι.hoc eſt, quid eſt:vt cum dicimus, homo eſt albus: nam in hoc non eſt τὸ τί. definitio enim non eſt,in qua quiduis ſimpliciter pronunciatur,

tur,nam si hoc esset,omnes sermones definitiones vocari possent;et ipsa Ilias esset definitio.Sed apponam ipsius verba;nam mirè illustrant totum hunc locum;vbi Iliados
» profertur exemplum.οὐ γὰρ ἀνάγκη ἂν τοῦτο θῶμεν,τοῦτον ὁρισμὸν εἶναι ὃ ἂν λόγῳ τὸ αὐτὸ σημαίνῃ,
» ἀλλὰ τινὶ λόγῳ,τοῦτο δ' ἐὰν ἑνὸς ᾖ,μὴ τῷ συνεχεῖ, ὥσπερ ἡ ἰλιὰς,ἢ ὅσα συνδέσμῳ. & quæ sequũtur.
» & rursus lib. VII. ὁ δ' ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν εἷς οὐ συνδέσμῳ καθάπερ ἡ ἰλιὰς, ἀλλὰ τῷ ἑνὸς εἶναι.

» Ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν,ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται.τὸ δὲ
» διπλοῦν.τούτου δὲ,τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος, καὶ ἀσήμου.τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται.εἴη
» δ' ἂν,καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν ἑρμοκαϊκόξανθος.

» Nominis generum aliquod est simplex:simplex aũt voco , quod ex
» minimè significantibus cõstituitur;aliquod duplex, cuius aliud quidẽ
» ex significantibus,ac minimè significantibus componitur , aliud ex si-
» gnificantibus omnino.Triplex insuper, ac quadruplex nomẽ esse po-
» test:quemadmodum multa Megaliotorum,ἑρμοκαϊκόξανθος.

Pertinet etiam ad facultatem poëticam cognoscere nomina simplicia, & composita;scireque qua ratione componantur.nam aliquando ex duobus,aliquando ex tribus,aliquando ex quatuor,& pluribus etiam componitur nomen vnum.Nomen simplex ita definitur ab Aristotele ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται.apta planè et ingeniosa definitio.nã simplex illud appellatur quod per se constat;cuiusque partes ad nullam significationem separatæ redigi possunt;quodque vnam rem significat.vt GLACIES, ARBOR, BRVMA, AESTAS, & quæ sunt huiusmodi. Nã quamuis Aristoteles in libro
» περὶ ἑρμηνείας dixerit ἐν τῷ κάλλιππος,τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει, compositorum tamen nominũ partes aliquid significãt.vt ἵππος in eo nomine κάλλιππος:sed aliò relatũ, quàm ad id,ad quod referebatur antè, dum in compositione esset,nihil enim significat amplius , ad eandem rem si dissolutã applicetur . Hoc ita subtili ratione est illic ab Arist. dictum ; sed in contextu poëtices.quem interpretamur,cum inseruiret Poëtis, qui etymologiam verborum exactius considerant , dictionesque mira quadam ratione complicant,& componunt;vt plura significent,aliter protulit; quamuis non neget etiam in lib. περὶ ἑρμηνείας compositorum nominum partes significare,sed eo,quo
» dixi,modo . Verba illius sunt hæc . ἐν γὰρ τῷ κάλλιππος τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει
» ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ τῷ καλὸς ἵππος. οὐ μὴν δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἁπλοῖς ὀνόμασιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς
» πεπλεγμένοις, ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος ἐστὶ σημαντικόν. ἐν δὲ τούτοις, βούλεται μὲν, ἀλλ'
» οὐδενὸς κεχωρισμένου οἷον ἐν τῷ ἐπακτροκέλης,τὸ κέλης οὐδὲν τι σημαίνει καθ' ἑαυτό.& quæ sequuntur.
Duplicia igitur nomina hoc loco in Poëtice Aristoteles,ait; alia esse cõposita ex altero significante, & altero non significante.alia ex duobus aut pluribus significãtibus. Quæ tum ex significante,tum ex non significante sunt composita;videntur esse, quæ Quintilianus ait cõposita esse ex integro,& corrupto;vt maleuolus.aut ex corrupto, ex integro,vt noctiuagus.aut ex duobus corruptis,vt Pedisequus.Quæ igitur vocat Aristoteles σημαίνοντα,καὶ ἄσημα,Quintilianus appellat integra,et corrupta. Simplices voces,seu nomina simplicia definiens idem Quintilianus lib. I. cap. V. ait.simplices voces prima positione idest natura sua constant. Notanda verò illa verba Aristotelis in contextu.εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν,καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. manuscripti duo libri,& alter eorum, qui sunt in Medicæa bibliotheca,habent præterea καὶ πολλαπλοῦν.Sententia Arist.est huiusmodi.Compositum nomen apud Græcos non tantùm ex duobus cõstare,eo,quo dictum est,modo;sed etiam ex tribus; & quatuor; aliquãdo etiam ex pluribus,omnibus ferè integris, nedum corruptis . vt patet in exemplo.ἑρμοκαϊκόξανθος.ita enim legi debet. quę dictio composita est ex tribus nominibus fluuiorum;Hermi.Caici.Xanthi.à quo fuerit prolata;quá'ue de causa non satis liquet;nã non explicat Aristoteles.Libro Epigrammatum primo εἰς γραμματικὸν legitur dictio hęc ex quatuor composita nominib. ὑψιζυγοκαμψιμάτειος. Athenæus libro primo λεκανοραφάνιον ait à veteribus appellatum ἐξῶμα.in qua dictione bella est compositio,& argutula significatio. Plura non proferã

hoc loco. nam paulò post, vbi de dithyrambicis dictionibus fuerit loquẽdum, aliquid dicemus. Quintilianus libro I. cap. v. de Latinarum dictionum cõpositione loquens ait. Aut è duobus quasi corporibus coalescunt, vt maleficus. Nam ex tribus nostræ vtique linguæ non concesserim, quamuis Capsis dicat Cicero compositum ex cape si uis, & inueniantur qui Lupercalia æquè tres partes orationis esse contendat, quasi luere per caprum, nam Suouetaurilia iam persuasum est esse ex sue, oue, & tauro, Sed hæc non tàm ex tribus, quàm ex particulis trium. QVAE VERBA Quintiliani postrema etiam atque etiam adnotanda, quia declarant qualis sit compositio illa, quam Aristot. ait, fieri ἐκ τῶν ἀσήμων, καὶ σημαινόντων. nam ex omnibus, quæ sint ἄσημα, vix potest. Paulò post Quintilianus inquit. Cæterum etiam ex præpositione, & duobus vocabulis durè videtur struxisse Pacuuius, Nerei.

Repandirostrum, incuruiceruicum pecus.

Iunguntur autem aut ex duobus Latinis integris, aut ex integro, & corrupto; aut ex nostro, & peregrino, aut contrà. aut ex duobus peregrinis. Paulò post. Sed res tota magis Græcos docet, nobis minus succedit, nec id fieri natura puto, sed alienis fauemus, ideoq; cũ κυρταύχενα mirati sumus, INCVRVICERVICVM vix à risu defendimus. Innuit Quintilianus in his postremis verbis Romanos non satis probasse compositionem nominum, propter nouitatem, quamuis significantia essent, & apta. Græcorum in ea maior fuit licentia. Idem asserere videtur Horatius in Epistola ad Pisones; vbi compositionem multiplicem nominum probat, modò sit aptè facta.

Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum, si fortè necesse est.
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum.

Aristoteles in Rhetoric. lib. III. interdicit oratoribus, ne vtantur, duplicibus nominibus, & compositis, quia solutæ orationi non conueniunt, sed poëtis potius. ex quo patet cur in hoc libro de his agat. In soluta oratione si ponantur composita huiusmodi nomina; frigida sunt, & ridicula. Sed apponam Aristotelis verba vt facilius res tota intelligatur, nam multa nomina cõposita profert, quæ solutæ orationi non sunt includenda τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται κατὰ τὴν λέξιν, ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν, οἷον λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς, καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον, καὶ ὡς γοργίας ὠνόμαζε πτωχομούσους κόλακας. Paulò post. πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται. Alius est locus lib. III. Rhetoricorum valde adnotandus, vbi ait se de nominibus omnibus, & de compositis præterea exactius locutum fuisse in lib. Poëtices. innuẽs quippe disputationem hanc, in qua nunc versamur. Verba illius sunt hæc, ὄντων δὲ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε. τῶν δ' ὀνομάτων τοσαῦτ' ἔχοντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως, τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις ὀλιγάκις, καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον, ὅπου δὲ ὕστερον ἐροῦμεν, τό τε διὰ τί εἴρηται, ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. Prorsus reiici vult ab oratoribus nomina διπλᾶ, & composita Aristoteles, sicuti patet; cum tamen poëtarum sermonem mirificè ornent. Ideo idem eodem lib. rursus ait paulò post. τοῦτο δὲ ἅμα καὶ διπλοῦν, καὶ ἐπίθετον ὥστε ποίημα γίνεται. διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον, καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι διὰ τὴν ἀδολεσχίαν. Præclarè quidem, nam eiusmodi nomina in soluta oratione prorsus faciũt ἀδολεσχίαν. Demetrius vbi loquitur περὶ τῶν πεποιημένων hoc de fictis nominibus, & nouis; inter ea ponit τὰ διπλᾶ, reiicitque ad poëtas, tametsi etiam poëtis ipsis ait esse periculosũm noua nomina fingere, ἐπισφαλὲς μέν τοι τοὔργον καὶ αὐτοῖς τοῖς ποιηταῖς. καὶ τὸ δὲ πλεῖν μέν τοι ὄνομα εἶδος ἂν εἴη τοῦ πεποιημένου ὀνόματος: πᾶν γὰρ τὸ συντιθέμενον ἐκ τινῶν γέγονε δηλονότι.

Ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον:

Omne autem nomen aut est proprium, aut ab alia lingua, aut translatio, aut ornatus, aut fictum, aut productum, aut subtractum, aut commutatum.

Sic etiam Quintilianus lib.1.Cap.v.singula sunt aut nostra,aut peregrina,aut simplicia,aut composita,aut propria,aut translata,aut vsitata,aut ficta.Nam quam Aristoteles vocat γλῶτταν.is vocat peregrinum nomẽ;de qua re postea copiosius loquemur. reliqua hoc est ἀφῃρημένον,ἐκτεταμένον,ἐξηλλαγμένον,videtur velle Quintilianus ibidẽ paulò post complecti sub solœcismo, aut figuris dictionũ. Atque vel status, vel qualitates appellandas esse:octo igitur qualitates in nominibus enumerauit Aristoteles, de quibus singillatim mentionem facturus est,ac declaraturus quomodo sese habeant.

λέγω δὲ κύριον μὲν,ᾧ χρῶνται ἕκαστοι.

Proprium voco,quod omnibus in vsu est.

Primùm declarat Arioteles quod dicatur proprium,aitque esse, quo omnes vtũtur singillatim in aliqua ciuitate,aut regione.propria (inquit Quint.libro primo Cap. v.) sunt verba,quæ id significant,in quod primùm denominata sunt.Cice.autẽ libro tertio de Oratore,ait : propria sunt certa quasi vocabula rerum penè vnà nata cum rebus ipsis.Paulò post.In propriis verbis illa laus est oratoris,vt abiecta, & obsoleta fugiat,lectis,atque illustribus vtatur,in quibus plenum quiddam & sonans inesse videatur,sed in hoc verborum genere propriorum delectus est quidam habendus, atque is aurium quodam iudicio ponderandus,in quo consuetudo loquendi valet plurimum; etiã hoc, quod vulgo de oratoribus ab imperitis dici solet,bonis is verbis,aut aliquis non bonis vtitur.Hæc ille omnia referens ad oratores ait;sed eadem ad poëtas,quibus in hoc libello inseruit Aristoteles referri possunt;nam verborum propriorum, & bonorum vsus,ac copia est quasi solum quoddam,in quo ædificet poëta,et in quo adiungat artem.

γλῶτταν δὲ,ᾧ ἕτεροι.ὥστε φανερὸν,ὅτι καὶ γλῶτταν,καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ,μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ.τὸ γὰρ σίγυννον Κυπρίοις μὲν κύριον,ἡμῖν δὲ γλῶττα.

Ab alia lingua, quod aliquibus duntaxat :ex quo patet, huiusmodi atque proprium fieri posse , vt in idem quandoque recidant:minimè tamen eisdem:vt σίγυννον id est lanceola:quod Cypriis quidẽ propriũ, nobis verò ab illorum lingua.

Barbarismum quod fit gẽte,vocat Quintilianus libro primo cap.v.γλῶτταν. Vt siquis Hispanum,vel Afrum Latinę orationi nomen inserat,vt ferum,quo rotę vinciuntur, dici solet canthus,& eo , tanquàm recepto , vtitur Persius. (illum intellige Persium quem habemus) satyra quinta:sicut Catullus ploxenum circa Padum inuenit,sicuti Casnar , quod è Gallia ductum est,in Pollionem inuehens Labienus protulit,& Mastrucam Cicero pro Scauro loquẽs,et in oratione de Prouinci is cõsularibus quæ vox è Sardinia venerat. Eiusdẽ generis sunt illa,quæ protulit Vergilius lib.primo Gaza, Mapalia . Aristoteles libro Rhetoricorũ tertio aperte, & quid sit κύριον & quid γλῶττα, quomodoque sibi opponantur , declarat his verbis : ἔτι δὲ τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἡδεῖα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες, τὰ δὲ κύρια ἴσμεν. Peregrina verba incognita (inquit) nobis sunt , ideò oblectare nos non possunt , propria autem scimus , ac intelligimus quia iis à pueritia proferendis, & audiendis assueti sumus . Idem Aristoteles eodem libro paulò ante vbi docet peregrina verba esse oratori fugienda,quia sunt ψυχρά.ait. μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις. οἷον Λυκόφρων Ξέρξην πέλωρον ἄνδρα,καὶ σκίρων σίνις ἀνήρ. & reliqua,quæ sequuntur; Hermogenes in libro περὶ μεθόδου δεινότητος declarat, quæ sint peregrina nomina apertissimè,allatis exemplis , sic ὁ γὰρ ἰδιωτικὸς ἐστιν ἡ λέξις , ὁ τι χωρὶς,ὀνομάτων . ὁ γοῦν παραγγέλλων οὐκ οἶδα τί ἐστιν ἰδιωτικὸν γάρ ἐστι , καὶ προσῆκον ὅλου μᾶλλον οἱ [illegible] τὰ στάδιον . & quæ sequuntur. Idem paulò post,eodem loco exponit,quę dicantur impropria,aut quot modis corrumpantur propria nomina,& vocabula rerum , his verbis . τὰ ἁμαρτήματα κατὰ τὴν λέξιν κατὰ δύο τρόπους γίνεται, ἀκυρίᾳ,καὶ παραφθορᾷ.ἀκυρία μὲν,οἷον,ἐὰν εἴπῃ τις ἐρωτῶ,καὶ παρακαλῶ,ἀντὶ τοῦ οἴομαι,ἀκύρως εἴρηκε . τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἐστὶν ἢ προτρέπειν,τὸ δὲ ἐρωτᾶν πυνθάνε-

θαι. παραφθορὰν δὲ, οἷον ὃ καλοῦσι διάζωμα ἐὰν τις εἴπῃ διαζώστρα, ἢ τὸ αἱμυλεῖν ἀμυλεῖν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Hermogenes idem lib. secundo περὶ γοργότητος, Cap. περὶ γλυκύτητος. ait in dictione poëtica multum inesse suauitatis, hac in primis de causa, quod varia multiplexque est: ἡδεῖα δὲ καὶ ἡ ποιητικὴ λέξις, ταύτῃ δὲ καὶ ὁ ἡρόδοτος γλυκύτητος μάλιστα προφανῶς ἐχρήσατο. Paulò post de eodem Herodoto loquens ait. ὅτι καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διάλεκτον ποιητικὴν προείλετο εἰπεῖν. ἡ γὰρ ἰὰς οὖσα ποιητικὴ φύσει ἐστὶν ἡδεῖα, εἰ δὲ καὶ ἄλλαις διαλέκτοις ἐχρήσατο τισὶ λέξεσι, οὐδὲν τοῦτο. ἐπεὶ καὶ ὅμηρος, καὶ ἡσίοδος, καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι τῶν ποιητῶν ἐχρήσαντο μὲν καὶ ἄλλαις τισὶ λέξεσιν ἑτέρων διαλέκτων, τὸ πλεῖστον μὲν ἰάζουσι, καὶ ἔστιν ἡ ἰὰς, ὥσπερ ἔφην ποιητική πως. Hæc ille de Ionico sermone, & linguarum mistione, peregrinarumque dictionum vsu locutus est, non minus verè, quàm doctè. Consequitur quiddam in contextu magnopere adnotandum & pulchrum scitu. est autem hoc. Cum peregrinæ dictiones, seu γλῶτται appellentur ex quibus vtimur aliunde inuectis in nostram regionem, necessariò consequitur, vt quę nobis peregrina sunt, illis, vnde inuehũtur ad nos, sint propria. Rursus è cõtrario ea, quæ nobis propria, illis peregrina fiant, exempli gratia. Parasanga dictio Persarum, erat hæc Atheniensibus peregrina, Persis propria. Stadium Græcorum dictio, hæc Persis peregrina, Græcis propria fuerit. Neque caret exemplo locus Aristotelis in contextu, nam σίγυνον Cypriis fuerit κύριον Atheniensibus autem γλῶττα. Dionysius Halicarn. in lib. περὶ συνθέσεως docet peregrina verba vtpotè ea, quibus Bœoti vtantur, esse horrida, ieiuna, ac insuauia; neque cum Atticis conferenda, aut aliis quæ nitidæ sunt; tàm aptè tamen ab Homero in suis versibus inseri, vt nitorẽ et suauitatem magnam habeant. εἰ γὰρ τις (inquit) ἔροιτο ὁντινοῦν τῶν ποιητῶν ἢ ῥητόρων τίνα σεμνότητα, ἢ καλλιλογίαν ταῦτ' ἔχει τὰ ὀνόματα, ἃ ταῖς βοιωτίαις κεῖται πόλεσιν, ὑρία καὶ μυκαλησσὸς, καὶ ἰτωνὸς, καὶ σκῶλος, καὶ εὔτρησις, καὶ τὰ ἄλλα, ὧν ὁ ποιητὴς μέμνηται, οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν ἔχοι, ἀλλ' οὕτως αὐτὰ καλῶς ἐκεῖνος συνύφακε, ὥστε μεγαλοπρεπέστατα φαίνεσθαι.

Μεταφορὰ δ' ἐστὶν, ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον.

Translatio est nominis alieni illatio vel à genere ad speciem, vel à specie ad genus, vel à specie ad speciem, aut etiam secũdum aliquod, quod proportione respondeat.

Tertia qualitas, quæ in dictionibus consideratur, est metaphora, seu translatio; eam ita definit Aristoteles. vt dicat esse ἀλλοτρίου ὀνόματος ἐπιφοράν. Quintilianus libro secundo ait. Traslata sunt, cum aliũ natura intellectũ aliũ loco præbent. M. Cic. lib. i i i. de Oratore: tùm qualis sit trãslatio, tùm qua de causa introducta, qualemq. vsum prębeat apte aperteq. declarat his verbis. Modus tranferendi verba latissimè patet, quem necessitas genuit inopia coacta & angustiis, post autem delectatio, iucumditasque celebrauit, nam vt vestis frigoris depellendi causa reperta primò; post adhiberi cæpta est ad ornatum etiam corporis, & dignitatem, sic verbi translatio instituta est inopiæ causa; frequentata delectationis, nam gemmare vites, luxuriem esse in herbis, lætas segetes etiam rustici dicunt, quod enim declarari vix verbo proprio potest, id translato, cũ est dictum, illustrat id, quod intelligi volumus eius rei, quam alieno verbo posuimus, similitudo. Sed idem Cicer. eodem loco aptè videtur exprimere verba Aristotelis Gręca, quæ superius apposui; ait enim translationes sunt, quasi mutationes, cùm quod nõ habeas, aliunde sumas, hoc enim est ἐπιφέρειν ἀλλότριον ὄνομα, sicuti ait Aristoteles. Metaphoræ autem enumerat modos quatuor, à genere ad speciem, à specie ad genus, à specie ad speciem. postremò per analogiam, seu proportionem: de his singillatim dicendũ ex Aristotelis præscripto.

λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος, οἷον, νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε, τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστὶν ἑστάναι τι

A genere ad speciem voco: vt stetit hæc mihi nauis: etenim in portu esse, stare aliquod est.

Videtur Aristoteles ad metaphoram redigere ea, quæ reliqui ad κατάχρησιν referunt. Quintilianus libro octauo Cap. v. κατάχρησιν quam rectè dicimus abusionem, quæ nō habentibus nomen suum accommodat, quod in proximo est, sic.

Equum diuina Palladis arte

Aedificant. Discernēdum verò hoc totū genus est à translatione, in quibus verbis Quintiliani satis patet affinitatem quandam esse inter μεταφορὰν & κατάχρησιν ideò Aristot. discernendas non putauit, poetæ enim solent abusiuè etiam in iis rebus, quibus sua sunt nomina, vicinis potius vti; quod in prosa (vt idem testatur Quintilianus) rarum est. Plutarchus in vita Homeri κατάχρησιν frequentē esse apud Homerum ostendit allatis exemplis, est inquit κατάχρησις, ἥπερ ἀπὸ τοῦ κυρίως δηλουμένου μεταφέρει τὴν χρῆσιν, καὶ ἐφ' ἕτερον οὐκ ἔχον ὄνομα κύριον. ἡ μὲν περικεφαλαία κέκληται κυνέη παρ' αὐτῷ ἐπεὶ ἐκ δέρματος κυνὸς γίνεσθαι αὐτὴν ἔθος ἦν. Hæc eadem quæ Aristoteles collocat sub Metaphora, videntur à Plutarcho, & Quintiliano collocari ὑπὸ συνεκδοχὴν, quæ multas tamen habet species. Hæc variare sermonem ita solet, vt ex vno plures intelligamus (inquit Quintilianus libro octauo) parte totum, specie genus, præcedentibus sequentia; vt si dicas pro gladio ferrum, pro equo quadrupedē; pro tabellis abietem. Plutarchus quoque de ea loquens ait συνεκδοχὴ λεγομένη ἀπὸ τοῦ κυρίως σημαινομένου ἕτερόν τι τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ὄντων παρίστησι. ἢ παρὰ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, ἢ ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, ἢ ἀπὸ ἑνὸς τὰ πολλά, ἢ ἀπὸ πολλῶν τὸ ἕν, ἢ ἀπὸ εἴδους γένος. ἢ ἀπὸ γένους εἶδος. quod postremo loco dictum ad rem nostram facit, nam de eo loquitur etiam Aristoteles in contextu Poëtices. Exemplum affert Plutarchus ex Homero huiusmodi ἀπὸ γένους τὸ εἶδος οἷον

ὄρνιθας γνῶναι, καὶ ἐναίσιμα μυθήσασθαι

καὶ γὰρ οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς μαντικοὺς ὄρνιθας εἰπεῖν βούλεται.

Exemplum, quod profertur ab Aristotele ex eodem Homero sumptum est libro Odyss. primo vbi ait Mentor cum Telemacho loquens.

νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκεν ἐπ' ἀγροῦ νόσφι πόληος

ἐν λιμένι ῥείθρῳ ὑπὸ νηΐῳ ὑλήεντι.

potuisse enim videtur Homerus τὸ ἑστάναι pro τὸ ὁρμεῖν hoc est stare, pro eo quod est, in portu stare.

Ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος· ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν. τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος, οἷον, χαλκῷ, ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας τάμεν ἀτειρέϊ χαλκῷ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν, τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν. ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν τί ἐστι.

A specie ad genus: vt ipse decem peperit iam millia cōmoda Vlysses. decē millia enim multa sunt: quo sanè vocabulo pro multo vtuntur. A specie ad speciem: Abstulit ære animam: immiti ære, abscidit, hoc enim loco auferre pro abscindere, & abscindere pro auferre. vsurpauit: quod vtrunque subtrahere aliquod sit.

Altera species metaphoræ inquit Aristoteles, est contraria priori. Plutarchus quoque, vbi συνεκδοχῆς species explicat omnes, de hac quoq. meminit, que appellatur, ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος & affert exemplum hoc ex Homeri versu.

μαρμάρῳ ὀκριόεντι βαλών. εἶδος γὰρ λίθου ὁ μάρμαρος.

Exemplum affertur ab Aristotele ex eodem Homero, huiusmodi

μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν.

nam dixit μυρίον, pro ea dictione, quæ est, πολύ. Dionysius Halicar. in lib. περὶ συνθέσεως similem locum citat ex Homero ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα. sic quoque Vergilius. Mille meæ pecudes errant. Sequitur altera species metaphorę τοῦ εἴδους ἐπ' εἶδος Arist. verò lib. Rheto. tertio vbi loquitur περὶ εἰκόνων. hanc eandem speciem Metaphoræ nominat, his verbis. αἱ δ' εἰκόνες, ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις. καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσιν.

οἷον ἂν τις ὡς ἀγαθόν τι βουλόμενος αὐτὸν ἐπαγάγηται, εἴτε βλάψῃ, ὡς ὁ Καρπάθιος φησὶ τὸν λαγώ. ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασι. Sed exemplum affert Aristoteles ex Homeri versu hoc

χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας τέμνων ἀτειρεῖ

χαλκῷ. hoc est, ferro animam auferens peremit. nam auferre animam est perimere; & perimere est auferre animam. Vulgati libri habent αἰρύσας. sed legendum est ἀρύσας. Rursus post illas dictiones τὸ ταμεῖν γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι. manuscriptus liber habet. ψυχήν. vt ego paulò antè interpretatus sum. Quod si in Homeri versu legas ὑρύσας sicuti poëtices manuscriptus liber habet, & paulò post ἀρύσαι multò venustior erit trāslatio nam haurire ponitur, pro ferire, & perimere, sicuti Vergilius quoque libro secundo Aenei dos vsus est, cum ait.

Inimicus & hauserit ensis.

Homerus illo verbo ταμεῖν pro secare, seu ferire vsus est etiam libro decimotertio Iliados, cùm ait.

αἰνείας τε καὶ ἰδομενεὺς ἀτάλαντοι ἄρηι
ἵεντ' ἀλλήλων ταμέειν χρόα νηλέϊ χαλκῷ

Quintilianus libro octauo ait. Cùm in rebus animalibus aliud pro alio ponitur, vt Liuius Scipionem à Catone adlatrari solitum refert.

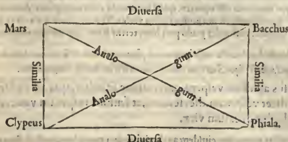
Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅτ' ἂν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον, πρὸς τὸ τρίτον. ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν, ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστι. λέγω δὲ, οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς ἄρην. ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα διονύσου.

Proportione verò respondens dixerim, quando aliquod secūdum ad primum simili ratione se habeat, qua quartum ad tertium, sumit enim vel loco secundi quartum, vel quarti secundum. interdumque addunt, pro quo dicitur, ad quod est: exempli causa: simili ratione se habet Phiala ad Bacchum, qua scutū ad Martem. dicet igitur & Phialam scutum Bacchi, & scutum Phialam Martis.

Quintilianus libro quinto Cap. xi. declarat quid sit Analogia, his verbis Ἀναλογίαν quidam à simili separauerunt; nos eam subiectam huic generi putamus. Nam vt vnum ad decem, sic decem ad centum, simile certè est, & vt hostis sic malus ciuis, & quæ sequuntur. Planè videntur verba hæc mirum in modum illustrare posse locum Aristotelis, quem præ manib. habemus, ait enim ἀνάλογον λέγω ὅτ' ἂν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. Idem Aristoteles libro tertio Rhetoricorum vbi metaphoras ex similitudine ait duci, analogiæ mentioné facit. δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι, ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀποδιδόναι, καὶ ἐπὶ θατέρα καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν. Non multo post eodem libro ait inter quatuor genera metaphorarum, eam omnium esse probatissimam quæ ducitur ex analogia, his verbis: τῶν δὲ μεταφορῶν. τεττάρων οὐσῶν εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν. ὥσπερ περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολουμένην ἐν τῷ πολέμῳ. οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. καὶ ὡς λεπτίνης. ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον. quid verò differat inter metaphoram, & similitudinem ita explicat. ἔστι δὲ καὶ εἰκὼν μεταφορά, διαφέρει γὰρ μικρόν, ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα. ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν. εἰκών ἐστι. ὅτε δὲ λέων ἐπόρουσεν ἐστὶ μεταφορά. διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι προσηγόρευσε μετενεγκὼν λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. Metaphoræ quidé & oratoribus & poëtis cōueniunt. Sed εἰκόνες, vt inquit Aristoteles, debent adhiberi rarò ab oratoribus, quia ποιητικαὶ μᾶλλον εἰσίν. Cicero quoque libro de Oratore tertio, similitudinem ait requiri in trāslatione; nam facit, vt verbum alieno in loco positum tāquam in suo, si agnoscatur, delectet. Quòd si simile nihil habet, repudiatur. Et certe ex notis rebus analogia, seu similitudo duci debet in trāslatione facienda; nam duobus in primis de causis trāslatione vtimur; tùm vt

res

res clarior fiat.vt magis aliquid significetur, quod alioqui satis exprimi nō posset propriis vocabulis. Addo etiam propter breuitatem; in translato enim verbo vno multa insint oportet.quæ audientis animum pungant, & oblectent, simulque admiratione afficiāt; quòd vi vnius verbi translati potuerint tam multa proferri. Exempla trāslationis, quę ducuntur ex analogia, huiusmodi affert Aristoteles quorum primum est. Vt si quis dicat. PHIALAM MARTIS CLYPEVM ESSE. aut è contrario BACCHI CLYPEVM ESSE PHIALAM. Huius dicti artificium summum est, & ita sese habet. Quatuor assumuntur voces, quarum natura, & significatio diuersa est, si singillatim consideres, vt MARS. Bacchus. Clypeus. Phiala. Mars dissimilis Baccho, Phiala dissimilis Clypeo, propria & conueniens Baccho Phiala. Clypeus conueniens Marti. Iam verò analogia ea quæ non conueniunt alteri per se, attribuens, simul iungit, & Phialam Bacchi Clypeum vocat; & Clypeum Martis phialam. sic

Hinc apud Aristotelem sæpè dictum est alibi; ea, inter quæ analogia est (analogata vulgò appellant) non habere vnam, communemque naturam. & hoc declarat Themistius.in li.1 1. de Anima. Quintilianus lib.v. capite vndecimo. vbi loquitur de imagine (sic enim vocat εἰκόνα.) ait. Ex hoc genere, dictum est illud Ciceronis vt corpora nostra sine mente, ita ciuitas sine lege, suis partibus, vt neruis, ac sanguine & membris vti non potest. Talis est etiā imago, si dicas; vt Remiges sine gubernatore, ita milites sine Imperatore. Hæc ille, Nec aliunde fluxit elegantissimum illud genus syllogismi, qui fit ex analogia, sicuti docet Aristoteles in libris τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν. est autē illic longā disputatio de conuersione syllogismorum, quæ fit secundum commutatam analogiā. Verùm in re nostra esto exemplum hoc. Sicuti sese habent lapides & cæmenta in arte fabrorū muralium; ita sese habēt verba, seu dictiones in arte Rhetorum. Sed fabri lapides, cæmentaque componentes in vnum parietē struunt. Rhetores quoque dictiones, & verba componentes orationis structuram faciunt; Exemplū, quod Martis, Bacchi, Clypei, & Phialæ affertur hoc loco, est etiam positum lib. tertio Rhetoricorū. vbi loquitur περὶ εἰκόνων, & earū artificio, ac vi. & ait has esse metaphoras ex duobus simul sumptas. nā si separatim diceres Clypeum Phialam esset vna tantùm metaphora. Verba Aristotelis sunt hæc, εἰσὶ δὲ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται αἱ τοῖς ἄνω ἀεὶ διαλεγόμεναι μεταφοραί. ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται ὥσπερ ἡ κατὰ ἀνάλογον μεταφορά, οἷον ἡ κύλιξ, φαμὲν φιάλη ἐστὶν Ἄρεως, καὶ τόξον, φόρμιγξ ἄχορδος. τὸ δὲ εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἁπλοῦν. Interpres Græcus explicans hūc locum ait huiusmodi similitudines, seu metaphoras ex analogia ideo ab Aristotele dictas esse ex duobus cōstare; quoniam habent ὑφ᾽ οὗ μετηνέχθη, ἤτοι ἐκ τοῦ Διονύσου. καὶ πρὸς ὃ μετηνέχθη: ἤγουν τὸν Ἄρεα; Analogia in metaphora facit vt sit illud, quod in primis requiritur, τὸ ἁρμόττον, nam si non fuerit; absurdam parùmque conuenientem esse necesse est metaphoram. hinc Cicero in metaphora monet libro.3. vitandum esse dissimilitudinem; vidēdumque, ne nimis longè ducatur, vt siquis dicat aliquē esse syrtim patrimonii; aut charybdim bonorū; satius enim fuerit scopulum, & voraginē dicere; quia in translationibus faciendis magis est inseruiē-

dum

dum oculis, quàm auribus; facilius enim ad ea, quę visa, quàm ad ea, quę audita sunt mentis oculi feruntur; de hac re etiam Aristoteles ipse loquitur. III. Rhet. his verbis.
» δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν, τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀναλόγου, εἰ δὲ μὴ ἀπρε-
» πὲς φανεῖται διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν ὡς νέῳ φοινικὶς, οὕτω γέ-
» ροντι τί. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. καὶ ἐάν τε κοσμεῖν, ἀπὸ τῶν βελτιόνων τῶν ἐν τῷ γένει φέρειν τὴν μεταφο-
» ρὰν, ἐάν τε ψέγειν ἀπὸ χειρόνων. λέγω δ' οἷον ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύον-
» τα εὔχεσθαι, τὸν δ' εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις. τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν. quæ postrema verba simillima sunt illis, quæ paulò ante in contextu exposuimus, τὸ αἰρεῖσθαι καὶ τὸ τέμνειν ἐστὶν ἀφελεῖν: Quatenus verò ait non esse ducendam metaphoram ἀπὸ τῶν χειρόνων. idipsum docet etiam Cicero libro de Oratore tertio, vbi ait in ea omnem turpitu-
» dinem esse fugiendam. Nolo (inquit) morte Africani dici castratam esse remp. nolo
» stercus curiæ dici Glauciam; nam quamuis sit simile, tamen est in vtroque deformis cogitatio similitudinis. Iam verò si metaphora debet habere τὸ ἁρμόττον, neque maiorem neque minorem esse oportet. quòd similitudo vnde metaphora ducitur minus apta fuerit; mollienda est præposito aliquo verbo. Vt si dicas; VT ITA DICAM. δεῖ
» μεταφέρειν (inquit Aristoteles paulò post libro tertio Rhet.) ἀπὸ τῶν οἰκείων καὶ φανερῶν.

» Ἔτι. ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἑσπέραν, γῆ-
» ρας ἡμέρας, καὶ τὸ γῆρας, ἑσπέραν βίου. ἢ, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου.

» Rursus ad diem vespera, pari ratione se habet, qua ad vitã senium.
» itaque dicet vesperam, diei senium, et senium vesperam vitæ: vel, sicut
» Empedocles, occasum vitæ.

Aliud affert exemplum eiusdem analogiæ, in qua metaphora inest. & sunt quatuor voces sicuti in priore exemplo quod declarauimus, inter quas fit analogia; hæ. ἑσπέρα. ἡμέρα. βίος. γῆρας. nã sicuti sese habet vesper ad diem, ita sese habet senectus ad iuuentutem relata. Exemplum prioris horum sumi potest ex illo versu Catulli.

» Soles occidere & redire possunt.
» Nobis cum semel occidit breuis lux,
» Nox est perpetuò, vna dormienda. Item ex Horatii illis versibus.
» Multis ille quidem flebilis occidit
» Nulli flebilior, quàm tibi Vergili. Et ex eodem. cum ait.
» Quid serus vesper vehat.

Acron Horatii interpres superiores declarans versus adnotat. Verbum illud OCCIDERE propriè dici de viris insignibus. puto ad metaphoram Solis Acronem respexisse. Plutarchus refert Syllæ de Pompeio adhuc adolescente dictum. MVLTOS magis Solem admirari orientem, quàm occidentem. Neque dissimile illud Antiochi dictum, quod refert Liuius. Non omnium dierum soles occiderumt. Nec autem prætermittẽ-
» dum est, quod exponit de translatione loquens Cicero in Topicis cùm ait, Solebat
» Aquilius collega, et familiaris meus, cum de litoribus ageretur. quæ omnia publica es-
» se vultis; qua fluctus elideret; hoc est, quasi qui adolescentiam florem ætatis; senectu-
» tem occasum vitæ velit definire. Aristoteles lib. III. Rheto. Periclis dictum refert, in
» quo cum vere cõfertur iuuentus. Sic ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολουμένην ἐν τῷ πο-
» λέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως ὥσπερ εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. Idem Aristoteles de Senectute aliam quandam metaphoram profert libro tertio Rhetoric. his verbis. ἡ δὲ μεταφορά, ὅταν εἴπῃ τὸ γῆρας καλάμην, ἐποίησε μάθησιν, καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους, ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. de huiusmodi genere definitionum per metaphoram multa legi possunt apud Aristotelem lib. VI. Topicorum, vbi veteres magnoperè improbat, qui metaphoras inseruerint in suas definitiones. Verùm vt redeam ad Analogicam metaphoram, de qua loquebamur; eâdem ratione Sirmionem peninsularũ ocellum, vocat. & Cic. lib. XVI. Epistol. ad Att. Cur ocellos Italiæ villulas meas non video? Empedoclẽ refert Aristoteles, in suis versibus δυσμὰς βίου vocasse vergentẽ ætatẽ, sumpta metaphora ab occasu Solis.

„ Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τὸ ἀνάλογον· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται· οἷον, τὸ
„ τὸ καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν. τὴν δὲ φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον. ἀλλ' ὁμοίως ἔχει
„ τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται σπείρων θεοκτίσαν φλόγα.

„ Licet autem quibuſdam nomen proportione reſpondens inditum
„ non ſit, nihilò tamen ſecius ſimili ratione dicetur: quemadmodũ fru-
„ gem quidem proiicere, ſerere dicimus: proiici verò à ſole flammam,
„ nominis eſt expers: cùm tamen ita ad ſolis flammam hoc ſe habeat,
„ quemadmodum ſerere ad frugem. ideoque Sol dictus, ſator diui-
„ nitus ignis.

In ſuperiore genere tranſlationum, quę fiunt per analogiam quatuor quædam ſunt voces, quarum commutatio fit; & viciſsim altera ad alteram refertur. Sed nonnulla ſunt in quibus quarta deeſt appellatio. nec Analogia fieri propterea ſatis aptè poteſt. vt patet in hoc exemplo allato ab Ariſtotele. FLAMMA, ſeu LVX, FRVCTVS, SERERE, nullus eſt qui non videat ſerere ad fructus referri; dicitur enim agricola arbores, ſeu fructus ſerere. FLAMMA ſeu LVX in hac analogia caret voce propria. Sumitur tamen ſine vlla cõmutatione à priori, & dicimus SERERE FLAMMAM, ſeu LVCEM, referentes ad SOLEM. Sic. ἥλιος σπείρει φλόγα ſicuti à vetere dictum eſt Poëta. quod tamẽ erat proprium fructuum. nam dicimus σπείρειν καρπόν. Hæc igitur analogia dici non poteſt perfecta, quia Sol non mutuat ſui appellationem officii, Agricolę, vtputa, aut alteri; qui ſerit fructus; cum tamẽ mutuetur ab illo τὸ σπείρειν, quæ ipſius erat
„ propria appellatio. Hinc Cic. lib. de Or. III. ait. Si res ſuum nomen, & vocabulum nõ
„ habet, vt pes in naui, vt nexum, quod per libram agitur, vt in vxore diuortium, neceſ-
„ ſitas cogit, quod non habeas, aliunde ſumere. Huius generis tranſlationes multę ſunt tùm apud oratores, tùm apud poëtas. M. Cic. in oratione pro Archia. Ego verò om-
„ nia, quæ gerebam iam tùm in gerendo ſpargere me, ac diſſeminare arbitrabar. Diſſeminare refert Cic. ad res ſuas geſtas, & gloriá, quod propriè de fructibus, & frugibus dicitur; cum autem ea res careat propria appellatione, neceſſariò eam mutuatur aliunde. Simile illud Vergilianum lib. I. cum ait.

„ Semina flammæ. Sicuti etiam Homerus. σπέρμα πυρὸς σώζων. & illud lib. II.
„ De cœlo lapſa per umbras.
„ Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

Currere enim dixit ſtellam aliunde mutuatus nomen, cum proprio careret. Sed quid pluribus opus eſt exemplis, cum vbique inueniantur in veterum ſcriptis poëtarum? Sunt igitur Metaphoræ aliæ per analogiá perfectam, aliæ per analogiá imperfectam, ſic enim libet appellare; cum non ab omni parte, deficiente appellatione aliqua; quatuor voces conſtitui poſſunt, inter quas fiat analogia.

„ Ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι, καὶ ἄλλως προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλό-
„ τριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον, εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ ἄρεως, ἀλλὰ οἴνου.

„ Licet autem huiuſcemodi translationis modo vti, & alio quoque:
„ cùm videlicet nominauerimus alienum quippiam, aliquid eius pro-
„ prium ab eodem remouentes: vt ſi quis appellare volens Phialam, di
„ xerit ſcutum, non Martis, ſed Bacchi.

[1] Docet Ariſt. poſſe nos alio quodá vti modo in analogica metaphora proferenda, cũ ſcilicet alieno nomini propriú miſcemus alterum, et erit analogia quidẽ ſeu trãſlatio, at non ſimilis prioribus, in quibus omnia nomina aliena ponebantur. ἀλλότριον in contextu ait Ariſt. reſpiciens ad metaphoræ propriú munus, quod eſt vti alienis verbis, & ſic ſanè ſemper appellat Cic. οἰκεῖον vocat propriú, ſic etiam Cic. lib. de Or. II. ſuum, &

ſeu ſignum,per quod alterū dicitur de altero,cum in ea dicatur prædicatum de ſubiecto;& ideò dixit nullam orationem enunciatiuam confici ſine verbo. In hoc autem libro Poët. præter enunciatiuā orationem,etiam de aliis agit;nam omnes hæ, cum ad Rhetoricen,& Poëticen ſpectent,etiam ſine verbo confici,conſtareque poſsunt ex nominibus tantùm,ſicuti patet in definitione hominis;cui ſi additur verbum, non faciet quidem enunciatiuam orationem;ſed oratio dicetur tantum, quæ vnum inuolutum explicet,atque definiat. Auerroes in commentariis ſuis in librum περὶ ἑρμηνείας quoniā Poëtices Ariſtot. librum fuerat ſua paraphaſi interpretatus,& locum hunc,qui illi repugnare videtur,animaduerterat;quæſtionē omnē explicat, & paucis oſtendere conatur,Ariſt. ſibi ipſi vndequaq. cōuenire. Apponā igitur verba ipſius, qualiacūq. fuerint ſic enim in verſione vulgata,aut paulò ſecius leguntur. Oratio quędā eſt perfecta,quędā imperfecta,& perfecta quædā eſt ſententia,quædā nō;ſicuti demandatio,& prohibitio. Et propoſitū eſt quidē hoc loco Ariſt. loqui de oratione enunciatiua;nā de orationibus imperfectis,quæ ſunt præter eam,loquitur in libris Rhetor. & Poët. ſicut de modis orationum perfectarum,quę ſunt definitiones,et deſcriptiones,loquitur in lib. Demonſtrationis. Adnotanda verò verba illa,quæ conſequūtur in contextu,μέρος μέντοι ἀεὶ τι σημαῖνον ἐστί, οἷον ἐν τῷ βαδίζει κλέων. ὁ κλέων. ſenſus enim eſt, in oratione ſemper eſſe aliquā partē,quę ſignificet per ſe ſeparata à cæteris,vt in hoc pronūciato Cleon Ambulat,Cleon certū hominē ſignificat;hoc declarans in lib. περὶ ἑρμηνείας paulò ſecius ait. λόγος ἐστὶ φωνὴ σημαντικὴ, ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον, ὡς φάσις, ἀλλ' οὐχ ὡς κατάφασις, ἢ ἀπόφασις, οἷον ἄνθρωπος σημαίνει μέν τι, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν. Videtur Ariſt. in hac definitione orationis in lib. περὶ ἑρμηνείας prætermiſiſſe illam dictionem,quam apponit in Poëtices libro hoc. συνθετὴ. Sed quamuis illic in definitione non appoſuerit; declarat tamen poſtea, cum ait, ἔστι δὲ λόγος μὲν ἅπας σημαντικὸς, οὐχ ὥσπερ ὄργανον δὲ, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται κατὰ συνθήκην.

Εἷς δέ ἐστι λόγος διχῶς. ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ, οἷον. ἡ ἰλιὰς μὲν συνδέσμῳ εἷς. ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἓν σημαίνειν.

Duobus verò modis vna dicitur oratio,aut enim ſignificans vnum per ſe eſt,aut additis coniunctionibus : verbi gratia: Ilias quidem vna erit coniunctionibus oratio:hominis verò definitio vnum ſignificat.

Aptè,& breuiter explicat hunc locū Auerroës in ſua Paraphraſi his verbis: Et oratio dicitur vna duobus modis,aut quoniam vnam ſignificat rem, ſiue ſententiam animi. vt homo eſt animal,aut quoniam eſt vna, propter cōnexionem, qua connectitur, & vincitur,vt adhortatio rhetorica; vel iudicialis & forenſis cauſa, eſt vna oratio,& poëtica narratio, eſt vna oratio. Hæc ille. Ariſtoteles verò in lib. περὶ ἑρμηνείας ait,vel vnum de multis vel multa de vno proferri affirmando,ſeu negando. Quòd ſi non fuerit vnum id multis exprimetur;neque affirmatio, vel negatio erit vna. Vnum enim in oratione aliquid dicitur,non ſi nomē fuerit vnum prolatum, ſed,quamus multa ſint, vnum tamen ſignificent. vt ſi dicas. Homo eſt animal bipes,ratione prędıtum,manſuetum. Hæc quidem multa ſunt, ſed quia vnum ex ipſis conficitur;oratio dicetur vna. Si autem dicas. Homo albus ambulat. iam hęc non erit vna oratio,ſed plures,quia plura exprimit. Concludit igitur diſputationem ſuam. Ariſt. his verbis. ὥστ' οὐδ' ἐὰν αὗται καταφάσεις ὦσι κατὰ τούτων, οὐ μία κατάφασις. ἀλλὰ φωνὴ μὲν μία, καταφάσεις δὲ πολλαί, οὔτ' ἐὰν καθ' ἑνὸς ταῦτα, ἀλλ' ὁμοίως πολλαί. Primus igitur modus,quo aliqua oratio dicitur vna, eſt quando vnam rem ſignificat. Alter modus eſt cum oratio quidem prolixa eſt, ſed ſimul eſt connexa. Sicuti etiam declarat Ariſt. libro III. Rhet. vbi ait λέξις ἡ συνδέσμῳ μία. & quæ ſequuntur. Exemplum verò modi huiuſce affert hoc loco Iliados Homericæ. Idē Ariſtoteles libr. VI. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ vbi definitionem diſtinguit à pronunciato. quòd pronunciatum non ſignificat τὸ τί ἐστι. hoc eſt, quid eſt: vt cum dicimus, homo eſt albus: nam in hoc non eſt τὸ τί. definitio enim non eſt, in qua quiduis ſimpliciter pronuncia

tur,

tur,nam ſi hoc eſſet,omnes ſermones definitiones vocari poſſent;et ipſa Ilias eſſet definitio.Sed apponam ipſius verba;nam mirè illuſtrant totum hunc locum;vbi Iliados profertur exemplum. οὐ γὰρ ἀνάγκη ἂν τοῦτο θῶμεν, τούτου ὁρισμὸν εἶναι ὃ ἐὰν λόγῳ τὸ αὐτὸ σημαίνῃ, ἀλλὰ τινὶ λόγῳ, τοῦτο δ' ἐὰν ἑνὸς ᾖ, μὴ τῷ συνεχεῖ, ὥσπερ ἡ ἰλιὰς, ἢ ὅσα συνδέσμῳ. & quæ ſequuntur. & rurſus lib. VII. ὁ δ' ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν εἷς οὐ συνδέσμῳ καθάπερ ἡ ἰλιὰς, ἀλλὰ τῷ ἑνὸς εἶναι.

Ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν, ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. τὸ δὲ διπλοῦν. τούτου δὲ, τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος, καὶ ἀσήμου. τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. εἴη δ' ἂν, καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν ἑρμοκαϊκόξανθος.

Nominis generum aliquod eſt ſimplex:ſimplex aũt voco, quod ex minimè ſignificantibus cõſtituitur;aliquod duplex, cuius aliud quidẽ ex ſignificantibus,ac minimè ſignificantibus componitur, aliud ex ſignificantibus omnino. Triplex inſuper, ac quadruplex nomẽ eſſe poteſt:quemadmodum multa Megaliotorum, ἑρμοκαϊκόξανθος.

Pertinet etiam ad facultatem poëticam cognoſcere nomina ſimplicia, & compoſita;ſcireque qua ratione componantur.nam aliquando ex duobus, aliquando ex tribus,aliquando ex quatuor,& pluribus etiam componitur nomen vnum.Nomen ſimplex ita definitur ab Ariſtotele ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται.apta planè et ingenioſa definitio.nã ſimplex illud appellatur quod per ſe conſtat;cuiuſque partes ad nullam ſignificationem ſeparatæ redigi poſſunt;quodque vnam rem ſignificat.vt GLACIES, ARBOR, BRVMA, AESTAS, & quæ ſunt huiuſmodi. Nã quamuis Ariſtoteles in libro περὶ ἑρμηνείας dixerit ἐν τῷ κάλλιππος, τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει, compoſitorum tamen nominũ partes aliquid ſignificãt.vt ἵππος in eo nomine κάλλιππος:ſed aliò relatũ, quàm ad id,ad quod referebatur antè, dum in compoſitione eſſet,nihil enim ſignificat amplius, ad eandem rem ſi diſſolutã applicetur. Hoc ita ſubtili ratione eſt illic ab Ariſt. dictum; ſed in contextu poëtices.quem interpretamur,cum inſeruiret Poëtis, qui etymologiam verborum exactius conſiderant, dictioneſque mira quadam ratione complicant,& componunt;vt plura ſignificent,aliter protulit; quamuis non neget etiam in lib. περὶ ἑρμηνείας compoſitorum nominum partes ſignificare,ſed eo,quo dixi,modo. Verba illius ſunt hæc. ἐν γὰρ τῷ κάλλιππος τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ τῷ καλὸς ἵππος. οὐ μὴν οὐδ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἁπλοῖς ὀνόμασιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς πεπλεγμένοις, ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος σημαντικόν. ἐν δὲ τούτοις, βούλεται μὲν, ἀλλ' οὐδενὸς κεχωρισμένον οἷον ἐν τῷ ἐπακτροκέλλος, τὸ κέλλος οὐδὲν σημαίνει καθ' ἑαυτό. & quæ ſequuntur. Duplicia igitur nomina hoc loco in Poëtice Ariſtoteles,ait; alia eſſe cõpoſita ex altero ſignificante, & altero non ſignificante.alia ex duobus aut pluribus ſignificãtibus. Quæ tum ex ſignificante,tum ex non ſignificante ſunt compoſita;videntur eſſe, quæ Quintilianus ait cõpoſita eſſe ex integro,& corrupto;vt maleuolus.aut ex corrupto, ex integro,vt noctiuagus.aut ex duobus corruptis,vt Pediſequus.Quæ igitur vocat Ariſtoteles σημαίνοντα, καὶ ἄσημα,Quintilianus appellat integra,et corrupta. Simplices voces,ſeu nomina ſimplicia definiens idem Quintilianus lib. I. cap. V. ait.ſimplices voces prima poſitione ideſt natura ſua conſtant. Notanda verò illa verba Ariſtotelis in contextu. εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν, καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. manuſcripti duo libri,& alter eorum, qui ſunt in Medicæa bibliotheca,habent præterea καὶ πολλαπλοῦν. Sententia Ariſt.eſt huiuſmodi.Compoſitum nomen apud Græcos non tantùm ex duobus cõſtare,eo,quo dictum eſt,modo;ſed etiam ex tribus; & quatuor; aliquãdo etiam ex pluribus,omnibus ferè integris, nedum corruptis. vt patet in exemplo. ἑρμοκαϊκόξανθος.ita enim legi debet. quę dictio compoſita eſt ex tribus nominibus fluuiorum;Hermi.Caici.Xanthi.à quo fuerit prolata;quá'ue de cauſa non ſatis liquet;nã non explicat Ariſtoteles.Libro Epigrammatum primo εἰς γραμματικοὺς legitur dictio hęc ex quatuor compoſita nominib. [illegible]. Athenæus libro primo [illegible] ait à veteribus appellatum βρῶμα.in qua dictione bella eſt compoſitio,& argutula ſignificatio. Plura non proferã

seu signum,per quod alterũ dicitur de altero,cum in ea dicatur prædicatum de subiecto;& ideò dixit nullam orationem enunciatiuam confici sine verbo. In hoc autem libro Poët. præter enunciatiuã orationem,etiam de aliis agit;nam omnes hæ, cum ad Rhetoricen,& Poëticen spectent,etiam sine verbo confici,constareque possunt ex nominibus tantùm,sicuti patet in definitione hominis;cui si additur verbum, non faciet quidem enunciatiuam orationem;sed oratio dicetur tantùm, quæ vnum inuolutum explicet,atque definiat. Auerroes in commentariis suis in librum περὶ ἑρμηνείας quoniã Poëtices Aristot.librum fuerat sua paraphasi interpretatus,& locum hunc,qui illi repugnare videtur,animaduerterat;quæstionẽ omnẽ explicat, & paucis ostendere conatur,Arist.sibi ipsi vndequaq. cõuenire. Apponã igitur verba ipsius, qualiacũq.fuerint
» sic enim in versione vulgata,aut paulò secius leguntur. Oratio quedã est perfecta,que
» dã imperfecta,& perfecta quædã est sententia,quædã nõ;sicuti demandatio,& prohibitio. Et propositũ est quidẽ hoc loco Arist.loqui de oratione enunciatiua;nã de orationibus imperfectis,quæ sunt præter eam,loquitur in libris Rhetor. & Poët. sicut de modis orationum perfectarum,quę sunt definitiones,et descriptiones,loquitur in lib. Demonstrationis. Adnotanda verò verba illa,quæ consequũtur in contextu,μέρος μέντοι
» ἀεὶ τι σημαῖνον ἕξει,οἷον ἐν τῷ βαδίζει κλέων.ὁ κλέων. sensus enim est, in oratione semper esse aliquã partẽ,quę significet per se separata à cæteris,vt in hoc pronũciato Cleon Ambu
» lat,Cleon certũ hominẽ significat;hoc declarans in lib. περὶ ἑρμηνείας paulò secius ait.λό
» γος δέ ἐστι φωνὴ σημαντική,ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον,ὡς φάσις, ἀλλ' οὐχ ὡς κατάφασις,ἢ
» ἀπόφασις, οἷον ἄνθρωπος σημαίνει μέν τι.ἀλλ' οὐχ ὅτι ἔστιν,ἢ οὐκ ἔστιν. Videtur Arist.in hac definitione orationis in lib. περὶ ἑρμηνείας prætermisisse illam dictionem,quam apponit in Poetices libro hoc. συνθετή. Sed quamuis illic in definitione non apposuerit; declarat tamen postea, cum ait, ἔστι δὲ λόγος μὲν ἅπας σημαντικὸς, οὐχ ὥσπερ ὄργανον δὲ, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται κατὰ συνθήκην.

» Εἷς δέ ἐστι λόγος διχῶς. ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων,ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ,οἷον. ἡ ἰλιὰς μὲν
» συνδέσμῳ εἷς. ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου,τῷ ἓν σημαίνειν.

» Duobus verò modis vna dicitur oratio,aut enim significans vnum
» per se est,aut additis coniunctionibus: verbi gratia:Ilias quidem vna
» erit coniunctionibus oratio:hominis verò definitio vnum significat.

Aptè,& breuiter explicat hunc locũ Auerroës in sua Paraphrasi his verbis: Et oratio dicitur vna duobus modis,aut quoniam est vna, vnam significat rem, siue sententiam animi.vt homo est animal,aut quoniam est vna, propter cõnexionem, qua connectitur, & vincitur,vt adhortatio rhetorica; vel iudicialis & forensis causa, est vna oratio,& poëtica narratio, est vna oratio. Hæc ille. Aristoteles verò in lib. περὶ ἑρμηνείας ait,vel vnum de multis vel multa de vno proferri affirmando,seu negando. Quòd si non fuerit vnum id multis exprimetur;neque affirmatio, vel negatio erit vna. Vnum enim in oratione aliquid dicitur,non si nomẽ fuerit vnum prolatum, sed,quamus multa sint, vnum tamen significent. vt si dicas. Homo est animal bipes,ratione prǽditum,mansuetum. Hæc quidem multa sunt, sed quia vnum ex ipsis conficitur;oratio dicetur vna. Si autem dicas. Homo albus ambulat.iam hęc non erit vna oratio,sed plures,quia plu
» ra exprimit. Concludit igitur disputationem suam Arist.his verbis.ὥστε ἐὰν αὗται κατα
» φάσεις ὦσι κατὰ τούτων,οὐ μία κατάφασις. ἀλλὰ φωνὴ μὲν μία, καταφάσεις δὲ πολλαί, οὔτ' ἐὰν καθ' ἑνὸς
» ταῦτα,ἀλλ' ὁμοίως πολλαί. Primus igitur modus,quo aliqua oratio dicitur vna,est quando vnam rem significat. Alter modus est cum oratio quidem prolixa est, sed simul est connexa. Sicuti etiam declarat Arist. libro I I I.Rhet. vbi ait λέξις δὲ συνδέσμῳ μία. & quæ sequuntur. Exemplum verò modi huiusce affert hoc loco Iliados Homericæ. Idẽ Aristoteles libr. V I. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ vbi definitionem distinguit à pronunciato. quòd pronunciatum non significat τὸ τί ἐστι.hoc est, quid est:vt cum dicimus, homo est albus: nam in hoc non est τὸ τί. definitio enim non est,in qua quiduis simpliciter pronuncia

tur,

tur, nam si hoc esset, omnes sermones definitiones vocari possent; et ipsa Ilias esset definitio. Sed apponam ipsius verba; nam mirè illustrant totum hunc locum; vbi Iliados profertur exemplum. οὐ γὰρ ἀνάγκη ἂν τοῦτο τιθῶμεν, τούτου ὁρισμὸν εἶναι ὃ ἂν λόγῳ τὸ αὐτὸ σημαίνῃ, ἀλλὰ τινὶ λόγῳ, τοῦτο δ' ἐὰν ἑνὸς ᾖ, μὴ τῷ συνεχὴς εἶναι, ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς, ἢ ὅσα συνδέσμῳ. & quæ sequũtur. & rursus lib. VII. ὁ δ' ὁρισμὸς λόγος ἐστὶν εἷς οὐ συνδέσμῳ καθάπερ ἡ Ἰλιὰς, ἀλλὰ τῷ ἑνὸς εἶναι.

Ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν, ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. τὸ δὲ διπλοῦν. τούτου δὲ, τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος, καὶ ἀσήμου. τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. εἴη δ' ἂν, καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν ἑρμοκαϊκόξανθος.

Nominis generum aliquod est simplex: simplex aũt voco, quod ex minimè significantibus cõstituitur; aliquod duplex, cuius aliud quidẽ ex significantibus, ac minimè significantibus componitur, aliud ex significantibus omnino. Triplex insuper, ac quadruplex nomẽ esse potest: quemadmodum multa Megaliotorum, ἑρμοκαϊκόξανθος.

Pertinet etiam ad facultatem poëticam cognoscere nomina simplicia, & composita; scireque qua ratione componantur. nam aliquando ex duobus, aliquando ex tribus, aliquando ex quatuor, & pluribus etiam componitur nomen vnum. Nomen simplex ita definitur ab Aristotele ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. apta planè et ingeniosa definitio. nã simplex illud appellatur quod per se constat; cuiusque partes ad nullam significationem separatæ redigi possunt; quodque vnam rem significat. vt GLACIES, ARBOR, BRVMA, AESTAS, & quæ sunt huiusmodi. Nã quamuis Aristoteles in libro περὶ ἑρμηνείας dixerit ἐν τῷ κάλλιππος, τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει, compositorum tamen nominũ partes aliquid significãt. vt ἵππος in eo nomine κάλλιππος: sed aliò relatũ, quàm ad id, ad quod referebatur antè, dum in compositione esset, nihil enim significat amplius, ad eandem rem si dissolutã applicetur. Hoc ita subtili ratione est illic ab Arist. dictum; sed in contextu poëtices. quem interpretamur, cum inseruiret Poëtis, qui etymologiam verborum exactius considerant, dictionesque mira quadam ratione complicant, & componunt; vt plura significent, aliter protulit; quamuis non neget etiam in lib. περὶ ἑρμηνείας compositorum nominum partes significare, sed eo, quo dixi, modo. Verba illius sunt hæc. ἐν γὰρ τῷ κάλλιππος τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ τῷ καλὸς ἵππος. οὐ μὴν δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἁπλοῖς ὀνόμασιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς πεπλεγμένοις, ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος ἐστὶ σημαντικόν. ἐν δὲ τούτοις, βούλεται μὲν, ἀλλ' οὐδενὸς κεχωρισμένον οἷον ἐν τῷ ἐπακτροκέλης, τὸ κέλης οὐδὲν τι σημαίνει καθ' ἑαυτό. & quæ sequuntur. Duplicia igitur nomina hoc loco in Poëtice Aristoteles, ait; alia esse cõposita ex altero significante, & altero non significante. alia ex duobus aut pluribus significãtibus. Quæ tum ex significante, tum ex non significante sunt composita; videntur esse, quæ Quintilianus ait cõposita esse ex integro, & corrupto; vt maleuolus. aut ex corrupto, ex integro, vt noctiuagus. aut ex duobus corruptis, vt Pedisequus. Quæ igitur vocat Aristoteles σημαίνοντα, καὶ ἄσημα, Quintilianus appellat integra, et corrupta. Simplices voces, seu nomina simplicia definiens idem Quintilianus lib. II. cap. V. ait. simplices voces prima positione idest natura sua constant. Notanda verò illa verba Aristotelis in contextu. εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν, καὶ τετραπλοῦν ὄνομα. manuscripti duo libri, & alter eorum, qui sunt in Medicæa bibliotheca, habent præterea καὶ πολλαπλοῦν. Sententia Arist. est huiusmodi. Compositum nomen apud Græcos non tantùm ex duobus cõstare, eo, quo dictum est, modo; sed etiam ex tribus; & quatuor; aliquãdo etiam ex pluribus, omnibus ferè integris, nedum corruptis. vt patet in exemplo. ἑρμοκαϊκόξανθος. ita enim legi debet. quę dictio composita est ex tribus nominibus fluuiorum; Hermi. Caici. Xanthi. à quo fuerit prolata; quá ue de causa non satis liquet; nã non explicat Aristoteles. Libro Epigrammatum primo εἰς γραμματικοὺς legitur dictio hęc ex quatuor composita nominib. ὑπερζυγοκαμψιμήτοπος: Athenæus libro primo λασαυρομάχειον ait à veteribus appellatum στρῶμα. in qua dictione bella est compositio, & argutula significatio. Plura non proferã

hoc loco.nam paulò post, vbi de dithyrambicis dictionibus fuerit loquẽdum,aliquid dicemus. Quintilianus libro I.cap.v.de Latinarum dictionum cõpositione loquens ait.Aut è duobus quasi corporibus coalescunt, vt maleficus. Nam ex tribus nostræ vtique linguæ non concesserim, quamuis Capsis dicat Cicero compositum ex cape si uis,& inueniantur qui Lupercalia æquè tres partes orationis esse contendát, quasi luere per caprum,nam Suouetaurilia iam persuasum est esse ex sue,oue,& tauro,Sed hæc non tàm ex tribus,quàm ex particulis trium. QVAE VERBA Quintiliani postrema etiam atque etiam adnotanda,quia declarant qualis sit compositio illa,quam Aristot. ait,fieri ἐκ τ' ἀσήμων, καὶ σημαινόντων.nam ex omnibus,quæ sint ἄσημα,vix potest. Paulò post Quintilianus inquit.Cæterum etiam ex præpositione, & duobus vocabulis durè videtur struxisse Pacuuius, Nerei.

Repandirostrum, incuruiceruicum pecus.

Iunguntur autem aut ex duobus Latinis integris, aut ex integro,& corrupto; aut ex nostro,& peregrino,aut contrà.aut ex duobus peregrinis.Paulò post.Sed res tota magis Græcos decet,nobis minus succedit,nec id fieri natura puto,sed alienis fauemus, ideoq. cũ κυρταύχενα mirati sumus, INCVRVICERVICVM vix à risu defendimus. Innuit Quintilianus in his postremis verbis Romanos non satis probasse compositionem nominum,propter nouitatem, quamuis significantia essent, & apta.Græcorum in ea maior fuit licentia. Idem asserere videtur Horatius in Epistola ad Pisones;vbi compositionem multiplicem nominum probat,modò sit aptè facta.

Dixeris egregiè,notum si callida verbum.

Reddiderit iunctura nouum,si fortè necesse est.

Indiciis monstrare recentibus abdita rerum.

Aristoteles in Rhetoric.lib.III.interdicit oratoribus, ne vtantur, duplicibus nominibus,& compositis,quia solutæ orationi non conueniunt,sed poëtis potius.ex quo patet cur in hoc libro de his agat. In soluta oratione si ponantur composita huiusmodi nomina;frigida sunt, & ridicula. Sed apponam Aristotelis verba vt facilius res tota intelligatur,nam multa nomina cõposita profert,quæ solutæ orationi non sunt includenda τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται κατὰ τὴν λέξιν ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν, οἷον λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς, καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον, καὶ ὡς γοργίας ὠνόμαζε πτωχομούσους κόλακ. Paulò post. πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται. Alius est locus lib.III. Rhetoricorum valde adnotandus, vbi ait se de nominibus omnibus, & de compositis præterea exactius locutum fuisse in lib.Poëtices. innuẽs quippe disputationem hanc, in qua nunc versamur.Verba illius sunt hæc, ὄντων δὲ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε. τῶν δ' ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως, τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις ὀλιγάκις, καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον, ὅπου δὲ ὕστερον ἐροῦμεν, τὸ δ' ὅτι εἴρηται, ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. Prorsus reiici vult ab oratoribus nomina διπλᾶ, & composita Aristoteles, sicuti patet; cum tamen poëtarum sermonem mirificè ornent.Ideo idem eodem lib. rursus ait paulò post. τοῦτο δὲ ἅμα καὶ διπλοῦν, καὶ ἐπίθετον ὥστε ποίημα γίνεται. διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον, καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι διὰ τὴν ἀδολεσχίαν. Præclarè quidem, nam eiusmodi nomina in soluta oratione prorsus faciũt ἀδολεσχίαν. Demetrius vbi loquitur περὶ τῶν πεποιημένων hoc de fictis nominibus, & nouis;inter ea ponit τὰ διπλᾶ,reiicitque ad poëtas,tametsi etiam poëtis ipsis ait esse periculosum noua nomina fingere, ἐπισφαλὲς μέντοι τοὔργον καὶ αὐτοῖς τοῖς ποιηταῖς. καὶ τὸ διπλοῦν μέντοι ὄνομα εἶδος ἂν εἴη τοῦ πεποιημένου ὀνόματος· πᾶν γὰρ τὸ συντιθέμενον ἐκ γένεσιν γέγονε δήπου.

Ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον.

Omne autem nomen aut est proprium, aut ab alia lingua, aut translatio, aut ornatus, aut fictum, aut productum, aut subtractum, aut commutatum.

Sic etiam Quintilianus lib.1.Cap.v.singula sunt aut nostra, aut peregrina, aut simplicia, aut composita, aut propria, aut translata, aut vsitata, aut ficta. Nam quam Aristoteles vocat γλῶτταν. is vocat peregrinum nomē; de qua re postea copiosius loquemur. reliqua hoc est ἀσημαμένα, ἐκτεταμένα, ἐξηλαγμένα, videtur velle Quintilianus ibidē paulò post complecti sub solœcismo, aut figuris dictionū. Atque vel status, vel qualitates appellandas esse: octo igitur qualitates in nominibus enumerauit Aristoteles, de quibus singillatim mentionem facturus est, ac declaraturus quomodo sese habeant.

„ λέγω δὲ κύριον μὲν, ᾧ χρῶνται ἕκαστοι.

„ Proprium voco, quod omnibus in vsu est.

Primùm declarat Arioteles quod dicatur proprium, aitque esse, quo omnes vtūtur singillatim in aliqua ciuitate, aut regione. propria (inquit Quint. libro primo Cap. v.) sunt verba, quæ id significant, in quod primùm denominata sunt. Cice. autē libro tertio de Oratore, ait: propria sunt certa quasi vocabula rerum penè vnà nata cum rebus ipsis. Paulò post. In propriis verbis illa laus est oratoris, vt abiecta, & obsoleta fugiat, lectis, atque illustribus vtatur, in quibus plenum quiddam & sonans inesse videatur, sed in hoc verborum genere propriorum delectus est quidam habendus, atque is aurium quodam iudicio ponderandus, in quo consuetudo loquēdi valet plurimum; etiā hoc, quod vulgo de oratoribus ab imperitis dici solet, bonis is verbis, aut aliquis non bonis vtitur. Hæc ille omnia referens ad oratores ait; sed eadem ad poëtas, quibus in hoc libello inseruit Aristoteles referri possunt; nam verborum propriorum, & bonorum vsus, ac copia est quasi solum quoddam, in quo ædificet poëta, et in quo adiungat artem.

„ γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. ὥστε φανερὸν, ὅτι καὶ γλῶτταν, καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ, μὴ τοῖς
„ αὐτοῖς δέ. τὸ γὰρ σίγυνον κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα.

„ Ab alia lingua, quod aliquibus duntaxat: ex quo patet, huiusmodi
„ atque proprium fieri posse, vt in idem quandoque recidant: minimè
„ tamen eisdem: vt σίγυνον id est lanceola: quod Cypriis quidē propriū,
„ nobis verò ab illorum lingua.

Barbarismum quod fit gēte, vocat Quintilianus libro primo cap. v. γλῶτταν. Vt si quis Hispanum, vel Afrum Latinæ orationi nomen inserat, vt ferum, quo rote vinciuntur, dici solet canthus, & eo, tanquàm recepto, vtitur Persius. (illum intellige Persium quem habemus) satyra quinta: sicut Catullus ploxenum circa Padum inuenit, sicuti Casnar, quod è Gallia ductum est, in Pollionem inuehens Labienus protulit, & Mastrucam Cicero pro Scauro loquēs, et in oratione de Prouinciis cōsularibus quæ vox è Sardinia venerat. Eiusdē generis sunt illa, quæ protulit Vergilius lib. primo Gaza, Mapalia. Aristoteles libro Rhetoricorū tertio aperte, & quid sit κύριον & quid γλῶττα, quomodoque sibi opponantur, declarat his verbis. ὥστε δὲ τὰ ὀνόματα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες, τὰ δὲ κύρια ἴσμεν. Peregrina verba incognita (inquit) nobis sunt, ideò oblectare nos non possunt, propria autem scimus, ac intelligimus quia iis à pueritia proferendis, & audiendis assueti sumus. Idem Aristoteles eodem
„ libro paulò ante vbi docet peregrina verba esse oratori fugienda, quia sunt ψυχρά. ait.
„ μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις. οἷον λυκόφρων ξέρξην τὸν πελώριον ἄνδρα, καὶ σκίρων σίνις ἀνήρ. & reliqua, quæ sequuntur; Hermogenes in libro περὶ μεθόδου δεινότητος declarat, quæ sint pe
„ regrina nomina apertissimè, allatis exemplis, sic ἡ γὰρ ἐθνικὴ ἐστὶν ἡ λέξις, ἢ τεχνικὴ, ἢ νομική. ὁ
„ γοῦν παρασάγγας οὐκ οἶδα τί ἐστὶ ἐθνικὸν γάρ ἐστι, καὶ περσικὸν ὅλου μέτρον οἱ φράσαντες σάδιοι. & quæ sequuntur. Idem paulò post, eodem loco exponit, quę dicantur impropria, aut quot mo „
„ dis corrumpantur propria nomina, & vocabula rerum, his verbis. τὰ ἁμαρτήματα κατὰ
„ τὴν λέξιν κατὰ δύο τρόπους γίνεται, ἀκυρίᾳ, καὶ παραφθορᾷ. ἀκυρία μὲν, οἷον, ἐὰν εἴπῃ τις ἐρωτῶ, καὶ πα „
„ ρακαλῶ, ἀντὶ τοῦ δέομαι, ἀκύρως εἴρηκε. τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἐστὶν ἡ προτρέπεσθαι, τὸ δὲ ἐρωτᾶν πυνθάν- „

„ ϕθαι. παραχθορὰν δὲ, ὅταν ὃ καλοῦσι διάζευξιν ἐάν τις εἴπῃ διαζώστρας, ἢ τὸ αἱμασιεῖν ἀμασιεῖν, καὶ τὰ τοιαῦ-
„ τα. Hermogenes idem lib. ſecundo περὶ γοργότητος, Cap. περὶ γλυκύτητος. ait in dictio-
ne poëtica multum ineſſe ſuauitatis, hac in primis de cauſa, quod varia multiplexque
„ eſt: ὡς δὲ καὶ ἡ ποιητικὴ λέξις, τοιούτῳ δὴ καὶ ὁ ῥήτωρ γλυκύτητος μάλιστα προφορικῶς ἐχρῆτο.
„ Paulò poſt de eodem Herodoto loquens ait. ὅτι καὶ αὐτὴν δι᾽ ἧς τὴν διάλεκτον ποιητικῶς
„ προείλετο εἰπεῖν. ἡ γὰρ ἰὰς οὖσα ποιητικὴ φύσει ἐστὶν ἡδεῖα, εἰ δὲ καὶ ἄλλαις διαλέκτοις ἐχρῆτο τισὶ λέξε-
„ σι, οὐδὲν τοῦτο. ἐπεὶ καὶ ὅμηρος, καὶ ἡσίοδος, καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι τῶν ποιητῶν ἐχρῶντο μὲν καὶ ἄλ-
„ λαις τισὶ λέξεσιν ἑτέραις διαλέκτων, τὸ πλεῖστον μὲν ἰάζουσι, καὶ ἔστιν ἡ ἰὰς, ὥσπερ ἔφην ποιητική πως.
Hæc ille de Ionico ſermone, & linguarum miſtione, peregrinarumque dictionum
vſu locutus eſt, non minus verè, quàm doctè. Conſequitur quiddam in contextu ma
gnopere adnotandum & pulchrum ſcitu. eſt autem hoc. Cum peregrinæ dictiones,
ſeu γλῶτται appellentur eæ quibus vtimur aliunde inuectis in noſtram regionem, ne-
ceſſariò conſequitur, vt quę nobis peregrina ſunt; illis, vnde inuehũtur ad nos, ſint pro
pria. Rurſus è cõtrario ea, quæ nobis propria, illis peregrina fiant, exempli gratia. Para
ſanga dictio Perſarum, erat hæc Athenienſibus peregrina, Perſis propria. Stadium
Græcorum dictio, hæc Perſis peregrina, Græcis propria fuerit. Neque caret exem-
plo locus Ariſtotelis in contextu, nam σίγυνον Cypriis fuerit κύριον Athenienſibus
autem γλῶττα. Dionyſius Halicarn. in lib. περὶ συνθέσεως docet peregrina verba vtpotè
ea, quibus Bœoti vtantur, eſſe horrida, ieiuna, ac inſuauia; neque cum Atticis confe
renda, aut aliis quæ nitidæ ſunt; tàm aptè tamen ab Homero in ſuis verſibus inſeri, vt
„ nitorẽ et ſuauitatem magnam habeant. εἰ γάρ τις (inquit) ἔροιτο ὁντινοῦν τῶν ποιητῶν ἢ ῥητό-
„ ρων τίνα σεμνότητα, ἢ καλλιλογίαν ταῦτα ἔχει τὰ ὀνόματα, ἃ ταῖς βοιωτίαις κεῖται πόλεσιν, ὑρία καὶ μυκα-
„ λησσὸς, καὶ ἐτεωνὸς, καὶ σκῶλος, καὶ ὀκάλεα, καὶ τὰ ἄλλα, ὧν ὁ ποιητὴς μέμνηται; οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν ἔχοι,
„ ἀλλ᾽ οὕτως αὐτὰ καλῶς ἐκεῖνος συνύφανεν, ὥστε μεγαλοπρεπέστατα φαίνεσθαι.

„ μεταφορὰ δ᾽ ἐστὶν, ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ
„ γένος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον.

„ Translatio eſt nominis alieni illatio vel à genere ad ſpeciem, vel à
„ ſpecie ad genus, vel à ſpecie ad ſpeciem, aut etiam ſecũdum aliquod,
„ quod proportione reſpondeat.

Tertia qualitas, quæ in dictionibus conſideratur, eſt metaphora, ſeu tranſlatio; eam
„ ita definit Ariſtoteles. vt dicat eſſe ἀλλοτρίου ὀνόματος ἐπιφοράν. Quintilianus libro ſecun-
„ do ait. Traſlata ſunt, cum aliũ natura intellectũ aliũ loco præbent. M. Cic. lib. 1 1. de
Oratore: tùm qualis ſit trãſlatio, tùm qua de cauſa introducta, qualemq́. vſum prębeat
apte aperteq́. declarat his verbis. Modus tranferendi verba latiſsimè patet, quem ne-
ceſsitas genuit inopia coacta & anguſtiis, poſt autem delectatio, iucumditasque cele-
brauit, nam vt veſtis frigoris depellendi cauſa reperta primò; poſt adhiberi cæpta eſt
ad ornatum etiam corporis, & dignitatem, ſic verbi tranſlatio inſtituta eſt inopiæ cau
ſa; frequentata delectationis, nam gemmare vites, luxuriem eſſe in herbis, lætas ſege-
tes etiam ruſtici dicunt, quod enim declarari vix verbo proprio poteſt, id tranſlato, cũ
eſt dictum, illuſtrat id, quod intelligi volumus eius rei, quam alieno verbo poſuimus,
ſimilitudo. Sed idem Cicer. eodem loco aptè videtur exprimere verba Ariſtotelis Gręca,
quæ ſuperius appoſui; ait enim tranſlationes ſunt, quaſi mutationes, cùm quod nõ
habeas, aliunde ſumas, hoc enim eſt ἐπιφορὰ ἀλλοτρίου ὀνόματος, ſicuti ait Ariſtoteles. Meta-
phoræ autem enumerat modos quatuor, à genere ad ſpeciem, à ſpecie ad genus, à ſpe-
cie ad ſpeciem. poſtremò per analogiam, ſeu proportionem: de his ſingillatim dicendũ
ex Ariſtotelis præſcripto.

„ λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος, οἷον, νηῦς δέ μοι ἥδ᾽ ἕστηκε, τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστὶν ἑστάναι τι

„ A genere ad ſpeciem voco: vt ſtetit hæc mihi nauis: etenim in por-
„ tu eſſe, ſtare aliquod eſt.

videtur

Videtur Aristoteles ad metaphoram redigere ea, quæ reliqui ad κατάχρησιν referunt. Quintilianus libro octauo Cap. VI. κατάχρησιν quam rectè dicimus abusionem, quæ nõ habentibus nomen suum accommodat, quod in proximo est, sic.

Equum diuina Palladis arte

Aedificant. Discernẽdum verò hoc totũ genus est à translatione, in quibus verbis Quintiliani satis patet affinitatem quandam esse inter μεταφορὰν & κατάχρησιν ideò Aristot. discernendas non putauit, poëtæ enim solent abusiuè etiam in iis rebus, quibus sua sunt nomina, vicinis potius vti; quod in prosa (vt idem testatur Quintilianus) rarum est. Plutarchus in vita Homeri κατάχρησιν frequentẽ esse apud Homerum ostendit allatis exemplis, est inquit κατάχρησις, ἥπερ ἀπὸ τοῦ κυρίως δηλουμένου μεταφέρει τὴν χρῆσιν, καὶ ἐφ' ἕτερον οὐκ ἔχον ὄνομα κύριον. ὁ μὲν περικεφαλαίαν κέκληται κυνέη παρ' αὐτῷ ἐπεὶ ἐκ δέρματος κυνὸς γίνεσθαι αὐτὴν ἔθος ἦν. Hæc eadem quæ Aristoteles collocat sub Metaphora, videntur à Plutarcho, & Quintiliano collocari ὑπὸ συνεκδοχὴν, quæ multas tamen habet species. Hæc variare sermonem ita solet, vt ex vno plures intelligamus (inquit Quintilianus libro octauo) parte totum, specie genus, præcedentibus sequentia; vt si dicas pro gladio ferrum, pro equo quadrupedẽ; pro tabellis abietem. Plutarchus quoque de ea loquens ait συνεκδοχὴ λεγομένη ἀπὸ τοῦ κυρίως σημαινομένου ἕτερόν τι τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ὄντων παρίστησι. ἢ παρὰ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, ἢ ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, ἢ ἀπὸ ἑνὸς τὰ πολλά, ἢ ἀπὸ πολλῶν τὸ ἕν, ἢ ἀπὸ εἴδους γένος. ἢ ἀπὸ γένους εἶδος. quod postremo loco dictum ad rem nostram facit, nam de eo loquitur etiam Aristoteles in contextu Poëtices. Exemplum affert Plutarchus ex Homero huiusmodi ἀπὸ γένους τὸ εἶδος οἷον

ὄρνιθας γνῶναι, καὶ ἐναίσιμα μυθήσασθαι

καὶ γὰρ οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς μαντικοὺς ὄρνιθας εἰπεῖν βούλεται.

Exemplum, quod profertur ab Aristotele ex eodem Homero sumptum est libro Odyss. primo vbi ait Mentor cum Telemacho loquens.

Νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκεν ἐπ' ἀγροῦ νόσφι πόληος

ἐν λιμένι Ῥείθρῳ ὑπὸ Νηΐῳ ὑλήεντι.

potuisse enim videtur Homerus τὸ ἑστάναι pro τὸ ὁρμεῖν hoc est stare, pro eo quod est, in portu stare.

Ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος· ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν. τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος, οἷον, χαλκῷ, ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας, τάμεν ἀτειρέι χαλκῷ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν, τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν. ἄμφω γὰρ ἀφελεῖν τί ἐστι.

A specie ad genus: vt ipse decem peperit iam millia cõmoda Vlysses. decẽ millia enim multa sunt: quo sanè vocabulo pro multo vtuntur. A specie ad speciem: Abstulit ære animam: immiti ære, abscidit, hoc enim loco auferre pro abscindere, & abscindere pro auferre. vsurpauit: quod vtrunque subtrahere aliquod sit.

Altera species metaphoræ inquit Aristoteles, est contraria priori. Plutarchus quoque, vbi συνεκδοχῆς species explicat omnes, de hac quoq. meminit, que appellatur, ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος & affert exemplum hoc ex Homeri versu.

μαρμάρῳ ὀκριόεντι βαλών. εἶδος γὰρ λίθου ὁ μάρμαρος.

Exemplum affertur ab Aristotele ex eodem Homero, huiusmodi

μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν.

nam dixit μυρίον, pro ea dictione, quæ est, πολύ. Dionysius Halicar. in lib. περὶ συνθέσεως similem locum citat ex Homero ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα. sic quoque Vergilius. Mille meæ pecudes errant. Sequitur altera species metaphorę τὸ ἐξ εἴδους ἐπ' εἶδος Arist. verò lib. Rheto. tertio vbi loquitur περὶ εἰκόνων. hanc eandem speciem Metaphoræ nominat, his verbis. αἱ δ' εἰκόνες, ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις. καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσι.

οἷον ἂν ἴσως ὡς ἀγαθὸν πειρώμενος αὐτὸν ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπάθιος φησὶ τὸν λαγώ. ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασι. Sed exemplum affert Aristoteles ex Homeri versu hoc

χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν αἰρύσας τέμνων ἀτειρεῖ

χαλκῷ. hoc est, ferro animam auferens peremit. nam auferre animam est perimere; & perimere est auferre animam. Vulgati libri habent αἰρύσας. sed legendum est αἱρύσας. Rursus post illas dictiones ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν αἰρύσαι. manuscriptus liber habet. ψυχήν. vt ego paulò antè interpretatus sum. Quod si in Homeri versu legas ἀρύσας sicuti poëtices manuscriptus liber habet, & paulò post ἀρύσαι multò venustior erit trãslatio nam haurire ponitur, pro ferire, & perimere, sicuti Vergilius quoque libro secundo Aenei dos vsus est, cum ait.

Inimicus & hauserit ensis.

Homerus illo verbo ταμεῖν pro secare, seu ferire vsus est etiam libro decimotertio Iliados, cùm ait.

αἰνείας τε καὶ Ἰδομενεὺς ἀτάλαντοι ἄρῃ

ἵεντ' ἀλλήλων ταμέειν χρόα νηλέϊ χαλκῷ

Quintilianus libro octauo ait. Cùm in rebus animalibus aliud pro alio ponitur, vt Liuius Scipionem à Catone adlatrari solitum refert.

Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅτ' ἂν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον, πρὸς τὸ τρίτον. ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν, ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστι. λέγω δὲ, οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς ἄρην. ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα διονύσου.

Proportione verò respondens dixerim, quando aliquod secũdum ad primum simili ratione se habeat, qua quartum ad tertium, sumit enim vel loco secundi quartum, vel quarti secundum. interdumque addunt, pro quo dicitur, ad quod est: exempli causa: simili ratione se habet Phiala ad Bacchum, qua scutũ ad Martem. dicet igitur & Phialam scutum Bacchi, & scutum Phialam Martis.

Quintilianus libro quinto Cap. x i. declarat quid sit Analogia, his verbis Ἀναλογίαν quidam à simili separauerunt; nos eam subiectam huic generi putamus. Nam vt vnum ad decem, sic decem ad centum, simile certè est, & vt hostis sic malus ciuis, & quæ sequuntur. Planè videntur verba hæc mirum in modum illustrare posse locum Aristotelis, quem præ manib. habemus, ait enim ἀνάλογον λέγω ὅτ' ἂν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. Idem Aristoteles libro tertio Rhetoricorum vbi metaphoras ex similitudine ait duci, analogiæ mentionẽ facit. δῆλον οὖν ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι, ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀνταποδιδόναι, καὶ ἐπὶ θατέρῳ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοιογενῶν. Non multo post eodem libro ait inter quatuor genera metaphorarum, eam omnium esse probatissimam quæ ducitur ex analogia, his verbis: τῶν δὲ μεταφορῶν. τεττάρων οὐσῶν εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατ' ἀναλογίαν. ὥσπερ περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολουμένην ἐν τῷ πολέμῳ. οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. καὶ ὡς λεπτίνης. ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον. quid verò differat inter metaphoram, & similitudinem ita explicat. ἔστι δὲ καὶ εἰκὼν μεταφορά, διαφέρει γὰρ μικρόν, ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν. εἰκών ἐστι. ὅτε δὲ λέων ἐπόρουσε ἐστὶ μεταφορά διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι προσηγόρευσε μετενεγκὼν λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. Metaphoræ quidẽ & oratoribus & poëtis cõueniunt. Sed εἰκόνες, vt inquit Aristoteles, debent adhiberi rarò ab oratoribus, quia ποιητικαὶ μᾶλλον εἰσίν. Cicero quoque libro de Oratore tertio, similitudinem ait requiri in trãslatione; nam facit, vt verbum alieno in loco positum tãquam in suo, si agnoscatur, delectet. Quòd si simile nihil habet, repudiatur. Et certe ex notis rebus analogia, seu similitudo duci debet in trãslatione facienda; nam duobus in primis de causis trãslatione vtimur; tùm ve

res clarior fiat. vt magis aliquid significetur, quod alioqui satis exprimi nõ posset propriis vocabulis. Addo etiam propter breuitatem; in translato enim verbo vno multa insint oportet, quæ audientis animum pungant, & oblectent, simulque admiratione afficiãt; quòd vi vnius verbi translati potuerint tam multa proferri. Exempla trãslationis, quę ducuntur ex analogia, huiusmodi affert Aristoteles quorum primum est. Vt si quis dicat. PHIALAM MARTIS CLVPEVM ESSE. aut è contrario BACCHI CLYPEVM ESSE PHIALAM. Huius dicti artificium summum est, & ita sese habet. Quatuor assumuntur voces, quarum natura, & significatio diuersa est, si singillatim consideres, vt MARS. Bacchus. Clypeus. Phiala. Mars dissimilis Baccho, Phiala dissimilis Clypeo, propria & conueniens Baecho Phiala. Clypeus conueniens Marti. Iam verò anologia ea, quæ non conueniunt alteri per se, attribuens, simul iungit, & Phialam Bacchi Clypeum vocat; & Clypeum Martis phialam. sic

Diuersa

Mars — Bacchus

Similia — Analogum — Similia

Clypeus — Phiala.

Diuersa

Hinc apud Aristotelem sæpè dictum est alibi; ea, inter quæ analogia est (analogata vulgò appellant) non habere vnam, communemque naturam. & hoc declarat Themistius in li. I I. de Anima. Quintilianus lib. v. capite vndecimo. vbi loquitur de imagine (sic enim vocat εἰκόνα.) ait. Ex hoc genere, dictum est illud Ciceronis vt corpora nostra sine mente, ita ciuitas sine lege, suis partibus, vt neruis, ac sanguine & membris vti non potest. Talis est etiã imago, si dicas; vt Remiges sine gubernatore, ita milites sine Imperatore. Hæc ille, Nec aliunde fluxit elegantissimum illud genus syllogismi, qui fit ex analogia, sicuti docet Aristoteles in libris τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν. est autẽ illic longa disputatio de conuersione syllogismorum, quæ fit secundum commutatam analogiã. Verùm in re nostra esto exemplum hoc. Sicuti sese habent lapides & cæmenta in arte fabrorũ muralium; ita sese habẽt verba, seu dictiones in arte Rhetorum. Sed fabri lapides, cæmentaque componentes in vnum parietẽ struunt. Rhetores quoque dictiones, & verba componentes orationis structuram faciunt; Exemplũ, quod Martis, Bacchi, Clypei, & Phialæ affertur hoc loco, est etiam positum lib. tertio Rhetoricorũ. vbi loquitur περὶ εἰκόνων, & earũ artificio, ac vi. & ait has esse metaphoras ex duobus simul sumptas. nã si separatim diceres Clypeum Phialam esset vna tantùm meta-
» phora. Verba Aristotelis sunt hæc, εἰσὶ δὲ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς ἄνω ἀεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρό-
» πον τινὰ μεταφοραί. ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται ὥσπερ ἡ κατὰ ἀνάλογον μεταφορά, οἷον ἡ ἀσπίς, φαμὲν φιάλη
» ἐστὶν ἄρεως, καὶ τόξον, φόρμιγξ ἄχορδος. τὸ δὲ εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην ἁπλοῦν.
Interpres Græcus explicans hũc locum ait huiusmodi similitudines, seu metaphoras
» ex analogia ideo ab Aristotele dictas esse ex duobus cõstare; quoniam habent τὸ οὐ με-
» ταλαχὸν, ἤτοι ἐκ τοῦ Διονύσου. καὶ πρὸς ὃν μεταλαχόν: ἤγουν τὸν ἄρη; Analogia in metaphora facit vt sit illud, quod in primis requiritur, τὸ ἁρμόττον, nam si non fuerit; absurdam parùmque conuenientem esse necesse est metaphoram. hinc Cicero in metaphora monet libro. I I I. vitandum esse dissimilitudinem; vidẽdumque, ne nimis longè ducatur, vt siquis dicat aliquẽ esse syrtim patrimonii; aut charybdim bonorũ; satius enim fuerit scopulum, & voraginẽ dicere; quia in translationibus faciendis magis est inseruiẽ

dum

» Ἐνίοις δ᾽ οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τὸ ἀνάλογον· ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται· οἷον, τὸ
» τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν. τὴν δὲ φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον. ἀλλ᾽ ὁμοίως ἔχει
» τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. διὸ εἴρηται σπείρων θεοκτίσαν φλόγα.

» Licet autem quibusdam nomen proportione respondens inditum
» non sit, nihilò tamen secius simili ratione dicetur: quemadmodũ fru-
» gem quidem proiicere, serere dicimus: proiici verò à sole flammam,
» nominis est expers: cùm tamen ita ad solis flammam hoc se habeat,
» quemadmodum serere ad frugem. ideoq́ue Sol dictus, sator diui-
» nitus ignis.

In superiore genere translationum, quę fiunt per analogiam quatuor quædam sunt voces, quarum commutatio fit; & vicissim altera ad alteram refertur. Sed nonnulla sunt in quibus quarta deest appellatio. nec Analogia fieri propterea satis aptè potest. vt patet in hoc exemplo allato ab Aristotele. FLAMMA, seu LVX, FRVCTVS, SERERE, nullus est qui non videat serere ad fructus referri; dicitur enim agricola arbores, seu fructus serere. FLAMMA seu LVX in hac analogia caret voce propria. Sumitur tamen sine vlla cõmutatione à priori, & dicimus SERERE FLAMMAM, seu LVCEM, referentes ad SOLEM. Sic. ἥλιος σπείρει φλόγα sicuti à vetere dictum est Poëta. quod tamẽ erat proprium fructuum. nam dicimus σπείρειν καρπόν. Hæc igitur analogia dici non potest perfecta, quia Sol non mutuat sui appellationem officii, Agricolę, vtputa, aut alteri; qui serit fructus; cum tamẽ mutuetur ab illo τὸ σπείρειν, quæ ipsius erat
» propria appellatio. Hinc Cic. lib. de Or. III. ait. Si res suum nomen, & vocabulum nõ
» habet, vt pes in naui, vt nexum, quod per libram agitur, vt in vxore diuortium, neces-
» sitas cogit, quod non habeas, aliunde sumere. Huius generis translationes multę sunt tùm apud oratores, tùm apud poëtas. M. Cic. in oratione pro Archia. Ego verò om-
» nia, quæ gerebam iam tùm in gerendo spargere me, ac disseminare arbitrabar. Disseminare refert Cic. ad res suas gestas, & gloriã, quod propriè de fructibus, & frugibus dicitur; cum autem ea res careat propria appellatione, necessariò eam mutuatur aliunde. Simile illud Vergilianum lib. I. cum ait.

» Semina flammæ. Sicuti etiam Homerus. σπέρμα πυρὸς σώζων. & illud lib. II.
» De cœlo lapsa per umbras.
» Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

Currere enim dixit stellam aliunde mutuatus nomen, cum proprio careret. Sed quid pluribus opus est exemplis, cum vbique inueniantur in veterum scriptis poëtarum? Sunt igitur Metaphoræ aliæ per analogiã perfectam, aliæ per analogiã imperfectam, sic enim libet appellare; cum non ab omni parte, deficiente appellatione aliqua; quatuor voces constitui possunt, inter quas fiat analogia.

» Ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι, καὶ ἄλλως προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλό-
» τριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον, εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ ἄρεως, ἀλλὰ οἴνου.

» Licet autem huiuscemodi translationis modo vti, & alio quoque:
» cùm videlicet nominauerimus alienum quippiam, aliquid eius pro-
» prium ab eodem remouentes: vt si quis appellare volens Phialam, di-
» xerit scutum, non Martis, sed Bacchi.

[1] Docet Arist. posse nos alio quodã vti modo in analogica metaphora proferenda, cũ scilicet alieno nomini propriũ miscemus alterum, et erit analogia quidẽ seu trãslatio, at non similis prioribus, in quibus omnia nomina aliena ponebantur. ἀλλότριον in contextu ait Arist. respiciens ad metaphoræ propriũ munus, quod est vti alienis verbis, & sic sanè semper appellat Cic. οἰκεῖον vocat propriũ, sic etiam Cic. lib. de Or. II. suum, &

propriũ vocabulũ dicit. Modus quippè hic videtur differre à prioribus, quia omittit μετωνυμίαν, seu (vt Cic. vocat lib. de Or. 11) traductionem atq. immutationẽ verbi, vt cũ Cererem pro frugibus. Martem pro bello. Neptunũ pro mari. Liberum pro vino dicimus. Hoc verò ita sese habere patet in exemplo allato ab Aristotele, quod idem est cũ superiore, sed leuiter mutatum, vt minus appareat μετωνυμία. sic, si quis dicat φιάλην, non Martis, aut Bacchi, sed οἴνου. hoc est vini. Aliquando videas è contrario seruari μετωνυμίαν tantum, & proferri sine translatione, vt illud Vergilii.

Poculaque inuentis Acheloia miscuit vuis.

nam pocula propriè dixit, Acheloia per μετωνυμίαν. sed in eo etiam versu apparet ferè modus hic, de quo loquitur Aristoteles; nam Vuas propria sub appellatione protulit, pocula Acheloia, sub aliena: Vertit Paccius vltimam dictionẽ Bacchi, sed legitur οἴνου, neque aliter legi debet. Nec verò sine causa dixit Aristoteles in contextu ἄοινον. nam & Quintilianus libro sexto ἄοινον vocat. Sed quærat fortasse aliquis, Cur Aristoteles in Poëtices libro hoc de metaphora loquens nihil dixerit de iis, quę ducuntur ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ τὰ ἄψυχα: de quibus omnes veteres locuti sunt. Quintilianus libro quinto Demetrius Phaler. in suo libello περὶ ἑρμηνείας. Plutarchus in Hom. & sanè constat poëticas esse huiusmodi translationes magis fortasse, quàm oratorias, nam aliquid carens anima facere loquẽs, ac si animatũ esset hoc prorsus poëtices munus est. exempla Plutarchus affert ex Hom. αἱ μὲν ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ ἔμψυχα. οἷον. Ἀγχέμαχον ποιμένα λαῶν. αἱ δὲ ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ ἄψυχα ὑπαὶ πόδα νείατον Ἴδης. quam metaphoram adnotat etiam Demetrius. πλὴν ὑπώρειαν μὲν τῆς Ἴδης πόδα ἔξεστιν εἰπεῖν τὸν ποιητήν. τὸν δὲ τοῦ ἀνθρώπου πόδα οὐκέτι ὑπώρειαν εἰπεῖν. Hanc metaphoram testatur ibidem Demetrius omnium præstantissimam esse, maximeque probari ab Aristotele, & vocari metaphoram κατ' ἐνέργειαν, quia sensum, actionemque inanimatis præbet; huius exempla innumerabilia sunt tùm apud Oratores, tùm apud Poëtas. Locus est Aristotelis libro tertio Rhetor. vbi ait Metaphoram ob oculos rem ponere, quicquid aptè exprimit. τὰ ἄψυχα ὡς ἔμψυχα. vt cum dixit Iphicrates. ὁδὸς μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων. quo loco Aristoteles quoque adnotat hanc esse metaphoram κατ' ἀναλογίαν, sicuti patet. Africam tonsam vocat Propertius. Versus hic integer est Eleg. vltima libro quarto.

Sub quorum titulis Africa tonsa iaces.

Simile illud quod refert Aristoteles libro tertio Rhetoric. ἐπὶ τῷ τάφῳ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρεσθαι τὴν Ἑλλάδα. Sed redeo ad quæstionem propositam, respondeoque Aristotelem, & si nõ nominauit, sicuti alii Rhetores hæc translationum genera; complecti tamen ipsas sub eo genere, quod vocat per analogiam, hoc verò patet tùm per se satis ex natura rerum, tùm ex verbis, & exemplis allatis paulò ante, vbi, cum translatio ducatur ἀπὸ ἐμψύχων ἐπὶ τὰ ἄψυχα. vocat κατ' ἀναλογίαν. Hermogenes quoque lib. quarto περὶ εὑρέσεως Aristotelis, (vt opinor) vestigia secutus vbi loquitur περὶ τρόπου, reiicit μεταφορὰν ἀπὸ τῶν ἀψύχων, καὶ ἐμψύχων. non quidem quod non probet; sed vt frustrà à grammaticis has appellationes fuisse prolatas ostendat, his verbis φησὶ δὲ ὡς μὲν ἐξ ὑποκειμένου πράγματος, ἀλλοτρίου δὲ σημαντικὸν ὄνομα θεῖναι, κοινὸν ἐστι δηλούμενον καὶ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἔξωθεν ἐμφαινομένου, ὃ καλεῖται καὶ μεταφορὰ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι λέγουσι τὸ ἀπὸ τῶν ἀψύχων ἐπὶ τὰ ἔμψυχα, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. ἀλλὰ καθόλου ὁ ῥητορικὸς πολυπραγμονεῖται μηδὲν μήτε ἐμψύχων, μήτε ἀψύχων οὕτω χρῆται τοῖς ἀλλοτρίοις ὀνόμασιν, οἷον προσποιεῖται τὰ τῆς πόλεως πράγματα, ἀντὶ τοῦ προσδέχεται. & quæ sequuntur.

Πεποιημένον δέ ἐστιν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπό τινων αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής· δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα. οἷον, τὰ κέρατα ἔρνυτας, καὶ τὸν ἱερέα ἀρητῆρα.

Fictum est, quod à nemine vsurpatum, à poëta ponitur; cuiusmodi hæc esse apparent: vt Cornua ramos, & sacerdotem custodem.

Hactenus de metaphora, nunc explicat, quæ sint nomina, quæ vocantur πεποιημένα. nam hæc puto esse, quæ à Cicerone libro de Oratore appellantur facta, cum ait. Singulorum verborum laus tribus existit ex rebus, si aut vetustum verbum sit, quod tamen consue-

consuetudo ferre possit, aut factum vel coniunctione, vel nouitate, in quo item est auribus consuetudinique parendum. Nouantur (idem pauló ante inquit) verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel coniungendis verbis, vt EXPECTORARE VERSVTILOQVVS. vel sine coniunctione nouantur, vt INCVRVESCERE. Horatius in Epistola ad Pisones, dum monet licere nouare aliquando verba, nouum hoc profert INVIDEOR. & apud eundem in Odarum libro secundo VIDVARI. Aristoteles libro tertio Rhetoricorum hæc eadem vocat πεποιημένα, aitque se tractasse de his, aliisque omnibus in hoc libello Poetices, his verbis, quæ li-
„ bentius refero, quia pertinent ad locum hunc, τῶν ὀνομάτων τοσούτων ὄντων εἴδη, ὅσα τεθεώρη-
„ ται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως, τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις ὀλιγάκις χρηστέον.
patet in his præceptum Aristotelis, vt Oratores raró vtantur dictionibus nouis; et verbis, quæ facta, seu πεποιημένα dicuntur. Demetrius Phalereus videtur πεποιημένα tan-
„ tùm vocare, quæ effinguntur ex imitatione vocum, ac sonorum, ait enim τὰ δ' ὀνόματα
„ πεποιημένα ὁρίζονται τὰ κατὰ μίμησιν ἐκφερόμενα τοῦ πάθους, ἢ τοῦ πράγματος. sed alio modo accipit hoc loco Aristoteles: nam inquit ea esse, quæ ab aliis antè nunquàm prolata, tunc primum proferuntur à poëta; qualia multa apud Homerum legi possunt; nam Epopoeiæ quidem facta, nouaque nomina conueniunt; non autem tragœdiæ. Homerus protulit nouum hoc verbum ἐρνίζω volens τὰ κέρατα significare, scribitur in alio con-
„ textu manuscripto ἔρνυγας. Vergilius non dissimili ratione ait: & ramosa Mycon viua
„ cis cornua cerui, & alibi, cornibus arboreis. idem ἱερέα, quæ vox communis erat, & vsitata, non dixit, sed ἀρητῆρα. quod verbum nouum est, & factum. Versus Homeri est libro primo Iliad.

„ οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμασ' ἀρητῆρα.

Plutarchus testatur Homerum multa verba nouasse. καὶ αὐτὸς ἐποίησέ τινα ὀνόματα οὐκ ὄντα πρότερον πρὸς τὰ σημαινόμενα τυπώσας. Paulò post, καὶ ὅλως πολλῇ τῇ καινότητι κέχρηται μετὰ πολλῆς ἐξουσίας, quod non videas à nostrò Vergilio factum. Cicer. libro de Oratore secundo. Hæc sunt poëtarũ licentiæ liberiora, quàm nostra, sed tamen raró habet etiam in oratione poëticum aliquod verbum dignitatem.

„ Ἐπεκτεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημένον, τὸ μὲν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον, ἢ τῷ
„ οἰκείῳ, ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ.

„ Productum, atque subtractum. Productum videlicet, quòd lon-
„ giore vocali vtatur, quàm sit eius propria, siue etiam adiectam sylla-
„ bam asciuerit.

Nunc explicat qualia sint nomina producta, ea autem sunt, quæ aut vna vocali addita augentur, aut integra syllaba. Manuscriptus liber habet μακροτέρῳ κεχρημένον τοῦ οἰκείου. ac planè sic debet legi, nõ ἢ τῷ οἰκείῳ. sensus enim est. Productum nomen vocatur, quod vna vocali longius est, quam proprium, & primarium, vnde deducitur; vel syllaba. Quintilianus libro primo adiectionem hanc numerat inter genera solœcismi. Detractionem quoque. Exempla in promptu sunt, ideò à me prætermittuntur.

„ Τὸ δὲ αὖ ἀφῃρημένον ἢ τι ἢ αὐτοῦ. ἢ ἐμβεβλημένον. ἐπεκτεταμένον μὲν, οἷον, τὸ πόλεως
„ πόληος: καὶ τὸ Πηλείδου, Πηληϊάδεω· ἀφῃρημένον δὲ, οἷον, τὸ κρῖ, καὶ τὸ δῶ: καὶ μία γίνεται
„ ἀμφοτέρων, εἷς, ἧς.

„ Subtractum, quòd aliquo siue peculiari, siue adiecto mutilum sit:
„ exempli gratia: Productũ πόλεος πόληος, Πηλείδου Πηληϊάδεω dicimus, sub-
„ tractum, vt κρῖ & δῶ: atque etiam, cum vna ex geminis fit, vt pro εἷς ἧς.
„ id est suæ.

In manuscripto Mediceo libro verba hæc priora ita leguntur. τὸ δὲ αὖ ἀφῃρημένον ὅτι ἢ αὐτοῦ, ἢ ἐμβεβλημένον. sunt nonnulli ex manuscriptis, in quib. non sunt illa, ἢ ἐμβεβλημένον.

ſed reponẽda ſunt omnino, nam ſenſus eſt. ſubtractum nomen fuerit aliquod, in quo vel aliquid quod ipſius ſit proprium, vel adiectũ quod erat, vt fieret productius, aufertur, ἢ αὐτῷ cum ait, tantùmdem eſt, ac ſi diceret οἰκείου. exempla productorum, & ſubtractorum nominum affert Ariſtoteles notiſsima omnibus; qui didicerunt dialectos, earumque varietatem. Plura autem de his legat qui volet apud Plutarchũ in Homero. nam & ἀφαίρων & alia omnia animaduertet exemplis declarata. ἑῶν. ἑῶ. ideſt ſuæ. Sic illud quoque ἐν κατὰ θυμὸν pro ἑόν. ſed hæc notiora ſunt, quàm vt mea egeant interpretatione

„ Ἐξηλλαγμένον δέ ἐστιν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ, οἷον, τὸ δεξί-
„ τερον κατὰ μαζόν, ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

„ Commutatum cuius in denomihatione aliqua quidem remanet
„ pars, aliqua verò additur: velut, Dexteriorem ſecundum mammam,
„ pro dextram.

Commutatum explicat quale ſit nomen, quod totum ſumitur à varietate linguarum, & de his Plutarchus copioſè in Homero.

„ Ἔτι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄῤῥενα, τὰ δὲ θήλεα, τὰ δὲ μεταξύ. ἄῤῥενα μὲν ὅσα τελευ-
„ τᾷ εἰς τὸ ν καὶ ρ, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ ἀφώνων σύγκειται. ταῦτα δέ ἐστι δύο, τὸ ψ καὶ ξ. θήλεα
„ δὲ, ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρὰ, οἷον, εἰς η καὶ ω, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς α,
„ ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει, εἰς ὅσα τά ἄῤῥενα, καὶ τὰ θήλεα. τὸ γὰρ ψ καὶ τὸ ξ αὐτά ἐστιν.
„ εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ ι τρία μόνα, μέλι, κόμ-
„ μι, πέπερι. εἰς δὲ τὸ υ πέντε, τὸ πῶϋ, τὸ νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα
„ καὶ ν καὶ σ.

„ Nominum prӕterea ſunt aliqua maſcula, aliqua fœminea, aliqua
„ media. Maſcula, quæcunque in ν & ρ deſinunt, & in cunctas, quæ à π: et
„ κ mutis componuntur: ſunt enim omnino duæ, ψ & ξ. Fœminea, quæ-
„ cunque in vocales ſuapte natura longas, quales ſunt η & ω, deſinunt,
„ productas inſuper in α, quo fit, vt hæ numero ſint æquales illis, in quas
„ maſcula, & fœminea deſinunt. ψ enim & ξ non diuerſæ ſunt. ſanè nul-
„ lum nomen in mutam deſinit, ſed nec in vocalem breuẽ: in ι verò tria
„ tantũ μέλι, κόμμι, πέπερι: in υ quinque, πῶϋ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Media in hæc,
„ inſuperque in ν, & σ.

Poſtquam Ariſtoteles ſingillatim octo illas perſecutus eſt nominum qualitates, declarat aliam nominum differentiam; quæ eſt propter genus marium, & fœminarum, & ea quæ inter hæc ſunt, neutra à Latinis vocata, horum verò ſingulis ſuas certas aſſignat terminationes; magni enim refert hæc ſcire poëtam, qui in omnibus nominibus ſonum perpendat oportet; nõ erit autem difficile, etiam me tacente, omnia noſſe iis, qui in grammaticis aliquantum fuerint verſati, inde enim hæc ſumuntur; quia tota ea facultas, ſeu ars poëticæ inſeruit. Dionyſius Halicarnaſſeus. in libro περὶ συνθέσεως de his multa: videat igitur qui volet. Nos alia perſequemur, ſed primùm illud conſiderandum, cur cum Ariſt. octo nominũ qualitates explicandas ſibi propoſuiſſet; ſeptem tantùm explicauit; vnã prætermiſit, hoc eſt κόσμον. cũ præſertim Cic. & Quint. tàm diligenter de ornatu loquantur; nã Quint. lib. VIII ait. ſunt inornata & hęc, quod malè diſpoſitũ eſt id ἀνοικονόμητον. quod malè figuratũ id ἀσχημάτιστον, quod malè collocatũ id κακοσύνθετον. Paulò poſt, vbi ornatum inter figuras cõpoſitionis collocat, ait. Ornatum eſt, quod perſpicuo, ac probabili plus eſt; eius primi ſunt gradus in eo quod velis, exprimẽdo

do,concipiendoque. Tertius qui hæc nitidiora faciat, quod propriè,dixeris cultum. Hæc ille. Sed Aristoteles ideò ornatum non explicauit,quia constat reliquis partibus & qualitatibus iam expositis;id verùm esse demonstrat Quintilianus libro octauo vbi inquit.Et quoniam orationis tàm ornatus,quàm perspicuitas aut in singulis verbis est,aut in pluribus positus,quid separata,quid coniuncta exigant, consideremus, quàquam rectissimè traditum est, perspicuitatem propriis, ornatum translatis verbis magis egere. Si igitur(vt patet) ornatus translatis constat, quid erat necesse,vt de eo, cũ translata exposuisset,quidpiá loqueretur Aristo. Præterea ornatus est, qui per totam orationem diffunditur,& conflatur ex prioribus omnibus qualitatibus.Sed ornatus hic(inquit idem Quintilianus) virilis,fortis,& sanctus sit,neque effœminatam leuitatem nec fuco eminentem colorem amet,sanguine, & viribus niteat. Hæc ille. & multa alia eodem loco profert,quæ ad ornatum spectant, legat igitur quilibet, apud ipsum;hac ego de causa κόσμον,quæ vna erat qualitas sermonis poëtici,putarim ab Aristotele prætermissum; nam vix adduci possum, vt credam mutilum esse contextum, cum omnes libri inter se bellè consentiant.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων,ἀλλὰ ταπεινή. παράδειγμα δὲ,ἡ Κλεοφῶντος ποίησις,καὶ ἡ Σθενέλου.

Dictionis autem virtus,vt perspicua sit,non tamen humilis.quæ igitur ex propriis nominibus constabit, maximè perspicua erit,humilis tamen,exemplum sit Cleophontis, Sthenelique poesis.

λέξιν vocat sermonem hoc loco Aristoteles; nequis fortasse putaret de dictione illum loqui, nam separatim de hac locutus est, sub appellatione ὀνόματος καὶ ῥήματος & aliarum partium. Sermonis poëtici, sicuti etiam oratorii summa virtus est perspicuitas,quã Græci σαφήνειαν vocant,summum verò vitiũ obscuritas,Græci dicunt τὸ ἀσαφές: reprehendit Quintilianus libro octauo nonnullorum imperitiam, qui, quòd putarent,laudatissimum esse orationis genus,quòd non ab omnibus passim intelligeretur subinde discipulos suos orationem obscurare iubebant, vtentes hoc verbo σκότισον. Vnde illa scilicet egregia laudatio extitit. NE EGO QVIDEM INTELLEXI. Perspicua oratio quomodo fiat ibidem docet Quintilianus,exponitque perspicuitatis virtutes,& formas omnes.Sed ego refero tantum verba, quæ ad contextum Aristotelis spectare videntur,vbi ait. Nobis prima sit virtus perspicuitas propria verba, σαφεστάτη (inquit Aristot.in contextu)μὲν οὖν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων.Demetrius quoque,vbi loquitur περὶ μεγαλοπρεπείας ait; ἡ δὲ κυρία καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεὶ, λιτὴ καὶ εὐκαταφρόνητος. Præterea Hermogenes libro primo περὶ ἰδεῶν de hac re ita scribit.λέξις δὲ καθαρὰ ἡ κοινὴ, καὶ εἰς πάντας ἥκουσα, καὶ μὴ τετραμμένη. μηδ' ἐφ' ἑαυτῆς σκληρά. Verùm periculum est,ne, si sermo conficiatur ex propriis,incidat in aliud quoddam vitium diuersum, fiatque humilis; qui enim singula profert propriis dictionibus, necesse est illius humilem, popularemque esse orationem, quare vix conueniet poëmati; hoc vidit Demetrius eodem loco; & profero ipsius verba, quia mirificè explicant Aristotelis contextum, in quo de hoc vitando vitio loquitur, sunt autem hæc: τὴν δὲ λέξιν ἐν τῷ χαρακτῆρι τούτῳ (loquitur περὶ μεγαλοπρεπείας) περιττὴν εἶναι δεῖ, καὶ ἐξηλλαγμένην, καὶ ἀσυνήθη μᾶλλον οὕτω γὰρ ἕξει τὸν ὄγκον,& quæ sequuntur.,ἡ κυρία γὰρ εὐκαταφρόνητος. sicuti paulò ante retulimus. Hermogenes quoque eiusdem est sententiæ.postquam igitur præcepit περὶ σαφηνείας, admonuitque oportere orationẽ esse καθαρὰν ex verbis propriis contextam; metuens ne humilis fieret;cum elata esse debeat,& μεγαλοπρεπής: & rursus cum μεγαλοπρεπὴς esse debeat,fiatque ex translatis,metuens ne obscura esset ait. ἀτρεπτὸς καὶ τὸ κατὰ διάνοιαν κατίφαγι,καὶ τὸ ἐπικεκρυμμένον. καὶ τὸ περιττὸν ἑαυτῶν. καὶ τὸ περισπῶν,καὶ λυμαινόμενον τὴν ἰδέαν, καὶ ἁρπάζων. ταῦτα γὰρ,καὶ τὰ τοιαῦτα ὄγκου μὲν ἐστὶ καὶ μέγεθος ἔχοντά πως οὐ μὲν καθαρά,διὸ τοῖς πολλοῖς αὐτῆς καὶ σαφηνισμοῦ τινος δεῖ.ὡς τὸ ἐπικεκρυμμένον ἐδόκει γὰρ τι. περιηρημένα χρήματα συμμαχοῦσι εἰς σαφήνειαν. magnam verò laudem perspicuitatis tribuit Isocrati Hermogenes, nam

translata propriis ita miscuit aptè, vt & perspicuè, neque humiliter tamen sit locutus. Sed Aristoteles ipse libro Rhetoric. tertio totidem penè verbis sententiam eandem refert. Ex quo liquidò cognoscas eandem preceptionem ad Poëticen, & Rhetoricen spectare: nec verò mirum, nam in sermone conficiendo penè idem artificium sequuntur.

» ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι, σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. καὶ μήτε
» ταπεινὴν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν, ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ' οὐ πρέπουσα τῷ λόγῳ.
» τῶν δ' ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα
» ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνότερον. Preter quàm quòd Aristoteles explicat id, quod volumus; mentionem facit huius disputationis, quæ est in libro Poët. Exemplum verò hoc loco plebeii, humilisque sermonis, quem vult summoperè à poëta vitari, Aristoteles affert poësim Cleophontis Atheniensis tragici; de quo apud Suidam fit mentio, & Steneli, cuius versum citat Athenæus libro decimo vbi ait. σθένελός τε ὁ ποιητὴς οὐ κακῶς εἴρηκεν.

» οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνας ἀποβάλλει.

Eiusdem verò vitii accusat Cleophontem tragicum Aristoteles libro tertio Rhetor. nam tragica nō videbatur ipsius oratio esse, sed comica potius μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μήτ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος, εἰ δὲ μὴ, κωμῳδία φαίνεται οἷον ποιεῖ κλεοφῶν.

» Σεμνὴ δὲ, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω, γλῶτ-
» ταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον.

» Illa veneranda, & omne prorsus plebeium excludēs, quæ peregri
» nis vtetur vocabulis. Peregrinum voco varietatem linguarum, trans-
» lationem, extensionem, tum quodcunque à proprio alienum est.

Si poëticus sermo ex propriis tantùm verbis conficiatur humilis fuerit, ac plebeius, quod summū vitium præsertim in Heroico poëmate, & Tragico, aliisque multis, quæ maiestatem sermonis amant. Sunt igitur propria quidem retinenda, quia perspicuum reddunt sermonem; sed immiscenda illis sunt peregrina, & externa; translata quoque ac figurata, hæc enim omnia vno nomine in contextu vocat Aristoteles τῶν ξενικῶν: quicquid enim proprium non est; receditque à consuetudine loquendi populari; peregrinum, & externum dici potest, mirificè autem nos delectant omnia τὰ ξενικὰ, non secus ac externarum vrbium, regionumque aspectus; sicuti igitur hospites in alienas vrbes eunt; sic verba translata, & ficta; aliena occupant loca, quæ vsitatorum, & propriorum verborum fuerint. Hæc autem orationem faciunt sublimen, ac elatam, (σεμνὴν vocant Greci) multa de hac re etiam me tacente, legi possunt apud Hermogenem in lib. I. περὶ τῶν ἰδεῶν. & si nōnulla ex eo paulò ante protulimus. Sed optimè, ac copiosissimè rem hanc totā declarat Arist. ipse libro tertio Rhetoric. vbi monet oratoribus modum in his esse adhibendum, quia ad poëtas potius spectant: quoniam igitur locum hunc declarant, adscribam ipsius verba; quæ sunt hæc. ψυχρὰ ποιεῖ τὴν λέξιν τὸ χρῆσθαι γλώτταις οἷον λυκόφρων ξέρξην τὸν πελώριον ἄνδρα, καὶ σκίρων σίνις ἀνήρ. quæ poëtica magis sunt, si consideres, quatenus verò ait σίνις ἀνήρ, libet locum hunc illustrioré reddere apposito versu Callimachi in hymmo Apollinis, vbi loquens de leone perempto à Cyrene, ait.

» ἤχι λέοντα. ὑλαῖος κατέπεφνε βοῶν σίνιν εὐρυπύλοιο.

Idem Aristoteles paulò post; monens oratori crebra epitheta esse fugienda, ait. τρίτον δ'
» ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τὸ ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν,
» ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα τὰ δὲ ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ φανερὸν ὅτι ποίησίς ἐστιν, ἐπεὶ δεῖ-
» γε χρῆσθαι αὐτῇ. ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν ἀλλὰ στοχάζεσθαι δεῖ τοῦ μετρίου. & quę sequuntur. Adnotanda verò postrema verba, nā cōueniunt cū iis, quę sunt in hoc loco Poët. ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν. Eodem lib. III. Rhetoric Aristoteles laudans orationem, quæ fit ex peregrinis, translatisque verbis, & figuratis; modò aptè propriis misceantur, ait, vtens pulcherrima similitudine ducta ab hospitibus, qui in alienas ingre-
» diuntur vrbes. ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ

πρὸς

ὥσπερ τῆς λέξεως, διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον. Peregrina verba, & translata admirationem afferunt auditoribus; ideò iucunda. Quòd si quis quærat, quatenus poësi, quatenusque solutæ orationi conueniant; idem Aristoteles declarat ibidem his verbis. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ, πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν, ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων. Neque verò prætermittendus alius est Aristotelis locus eodem libro. III. Rheto. vbi ait verba ξένα, seu orationem ξένην conuenire iis, qui perturbatione aliqua sunt agitati; vel licere iis vti, cum auditores fuerint incitandi, & inflammãdi seu ad iram, seu ad amorem, & odium. quod in Panegyrico factum videmus ab Isocrate sub finem; simillimus autem sermo hic fit sermoni poëtarum, in quo faciunt homines furore percitos sępe loqui, aut alia animi perturbatione; cum etiam ipsi poëtæ furore quodam impellantur. καὶ τὰ ξένα μᾶλλον ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς, συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ. & quæ sequuntur. Hoc animaduertens Vergilius libro primo Aeneidos, non quidẽ verba peregrina proferentem, sed κατ᾽ ἔλλειψιν loquentẽ facit iratam Iunonem, vt aliquo modo imitaretur furentis sermonem.

Me'ne incepto desistere victam?

Sed redeo ad Aristotelis verba. φθέγγονται γὰρ τὰ τοιαῦτα οἱ ἐνθουσιάζοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν, ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. Iam patet opinor, quæ dicantur verba ξένα, & quam habeant vim, quomodoque, & quatenus ipsis oratores, & poëtæ vtantur. nam si dolentibus, iratisque cõpetunt, patet in tragœdia posse multa collocari einsmodi.

Ἀλλ᾽ ἄν τις ἅμα ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται, ἢ βαρβαρισμός· ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα. ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, καὶ βαρβαρισμός.

Verùm, siquis hæc omnia simul congerat, vel ænigma efficiet, vel barbarismum: ænigma quidem, si translationes: barbarismum verò, si linguas.

Octo qualitates nominum superius declaratas siquis inter se commisceat; ex ipsarum commistione videat in sermone existere duo. Barbarismum scilicet, & Aenigma. declarat igitur mistiones harum qualitatum; nam separatim poni in sermone poëtico non debent. Si enim totum sermonem separatim conficias ex metaphoris; erit Aenigma. seu allegoria: sicuti patet in Ode illa Horatiana.

O' nauis; referent in mare te noui
Fluctus. o' quid agis fortiter occupa
Portum. Et quæ sequuntur.

Multæ igitur metaphoræ simul contextæ ænigma, seu allegoriã faciunt. de qua Quintilianus meminit libro. VIII. cap. VI. aliquando verò est allegoria sine translatione, at illud est præstantissimum genus, quod vtrâque constat. Sed nihilò minus ænigmata sunt sine translatione etiam. vt illud Vergilianum.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo
Treis pateat cœli spatium non amplius vlnas.

Nam vt testatur Quintilianus. Allegoria obscurior gignit ænigma; sicuti allegoria ex trãslationibus fit. Verùm Aristoteles nihilò minus ænigma gigni dicit ex metaphora; allegoriæ verò nullam facit mentionem. Atque hęc quidem ita sese habent. Iam verò si sermo ἐκ γλωττῶν conficiatur tantùm, nam quid per γλώττας intelligendum sit, est antè copiosè declaratum, existet BARBARISMVS. qui quibus modis fiat, nunc non est quęrendum, nam satis de hac re Quintilianus lib. I. locutus est. Barbarismum ideo dixit gigni ἐκ γλωττῶν. quia peregrina, externaq́. verba continent. Præterea additionẽ, detractionem, aliasque multas mutationes dictionum non aliò commodius referas, quàm hùc. eo igitur nomine omnia est complexus Aristoteles. Sed vtrunque genus fuerit vitiosum, et quod ex ænigmate, et quod ex barbarismo constet. nulla igitur ratione talis mistio probari debet â poëtis.

αἰνίγματός γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστί, τὸ λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα ἀδύνατα, συνάψαι, κατὰ

μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι. κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν, ἐνδέχεται, οἷον ἄνδρα ἴδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' αὐέρι κολλήσαντα, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Aenigmatis forma ea erit, oratio scilicet, quæ ex minime congruẽtibus inter se constet. hoc itaque per nominum compositionem effici minimè potest, per trãslationem verò potest: vt, Vidi igne, atque ære virum viro inhærentem vnum: Cæteraque id genus.

Postquàm dixit Aristoteles ex mistione multarum translationum gigni ænigmata, affert exemplum ænigmatis: quod quale sit paulò post considerabimus. Auerroes in sua Paraphrasi locum hunc explicans ait: ænigma quippe est oratio quæ comprehẽdit sententias, quarum connexio, & adaptatio impossibilis est; ac difficilis vt redigatur ad certum aliquem sensum naturæ consentaneum. Aristoteles verò libro. III. Rhetoric. ait, ænigmaticam orationem lepidam esse, & iucundam; quia metaphora constant, & noua apparent. καὶ τὰ εὖ ἠνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα, μάθησις γὰρ καὶ λέγεται μεταφορὰ, καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος τὸ καινὰ λέγειν. Aenigmata notiora sunt cum proferuntur (inquit Quintilianus) nec ea postea intelligas, nisi quis interpretetur: Quale illud est de Clytemnestra. Coa in triclinio; & in cubiculo Nola. quod & si multi interptetari conati sunt, Ecquis tamen affirmet eos Cæcilii sententiam, qui primus ænigma confinxit; assecutos esse? Ego quoque diuersum ex eo eliciens sensum expressi in libris meorum Annotationum. Oratio (inquit Auerroes) quotiescunque denudata est verbis propriis, & vsitatis, erit ænigma, nam ænigmata fiunt ex verbis communibus, transumptis, transmutatis, analogicis, ambiguis. Hinc Aristot. lib. Rhetor. III. vates ambigua proferre ait. καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν, ὅταν λέγωσιν ἀμφίβολα συμπαρανεύουσι κροῖσος ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. & quæ sequuntur. Cicero libro de Oratore. III. magnum ornamentum ait esse translationem, sed in ea obscuritatem fugiendam; quia ex eo genere fiunt ænigmata; eum verò modum non esse in verbo vno positum, sed in oratione, idest continuatione verborum. Nunc declarandum est exemplum, quod in contextu Poët. profert Aristoteles, ἄνδρα ἴδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα. est ex eo genere, quod translationem habet. sicuti patebit cucurbitulas vulgo à medicis vocatas. significare voluit hoc ænigmate vir quispiam ingeniosus. quæ igni ardente supposito ex inflammata stuppa, aut alia quauis re huiusmodi leui humeris, fœmoribusque sanguinis mittendi gratia; agglutinantur. Translatum verbum est κολλήσαντα; nam κολλᾶν est agglutinare. rursus obscura cætera. quo modo vir super viro æs agglutinent igne; qui enim ignorat vsum cucurbitularum, non facilè intelliget dictum; sed admirabitur, quæretque frustra, quid sibi velit. Dictio illa πυρίχαλκον in omnibus libris coniuncta scribitur. Sed semper existimaui esse disiungendam, sic πυρὶ χαλκὸν. nam accommodatior fuerit structura; & aptius ænigma conficietur; vti satis patet. Demetrius Phalereus. vbi de Allegoria agit, quam magnam vim habere ἐν τοῖς ἀπόῤῥητοις ostendit, quia torquet animũ dicentis obscuritate et ambiguitate. ideò factum, vt mysteria facta à veteribus sub allegoriis traderentur, vt maiorẽ præ se ferrent dignitatem; vel vt ipse ait πρὸς ἔκπληξιν καὶ φρίκην. paulò post hæc verba profert. φυλάττεσθαι μὲν δεῖ κἀπὶ ταύτης τὸ συνεχὲς, ὡς μὴ αἴνιγμα ἡμῖν ὁ λόγος γένηται. οἷον τὸ ἐπὶ τῆς σικύας τῆς ἰατρικῆς. ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα. Idem Aenigma igitur profert, & declarat Demetrius. Aristoteles quoque libro Rhetoric. tertio, vbi de metaphoris loquitur, significat hoc fuisse celebre Aenigma, ait igitur sic, declaratque Aenigma, quale sit, & quomodo confectum. ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενὲς, οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι. ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα, ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις. κόλλησιν τοίνυν ἔφη τὴν τῆς σικύας προσβολὴν, καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ἠνιγμένων ἔστι μεταφορὰν λαβεῖν ἐπιεικῶς. αἱ μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται. Atheneus quoque lib. x. vbi de griphus (sic enim veteres ænigmata vocabant) τίνες δὲ γρῖφοι πολλοὶ τοιοῦτοι εἰσὶν, οἷον.

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα
οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

qui

Qui duo versus elegi sunt. Sed Aristoteles alterum tantùm modo recenset, declarans verò Athenæus griplum statim ait. τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν σικύας προσβολήν. Atque sic, opinor satis declaratū est antiquum hoc Aenigma. Ex altero genere illud Platonis est. Homo non homo, percussit lapide non lapide, auem non auem, in arbore non arbore; nam metaphoram nullam habet, sed tantum obscurum est propter verba, quæ sententiam præseferunt parùm consentaneam;

» ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. διὸ ἀνακεκρᾶσθαί πως τούτοις.

» Quemadmodum quoque ex linguarum varietate barbarismus,
» quapropter aliquo pacto his admiscetur.

Quemadmodum ex metaphoris inter se cōnexis, sine aliarum vocū mistione, Aenigmata fiunt; sic ex verbis externis, ac peregrinis, reliquisque qualitatibus dictionum, de quibus diximus, gignitur Barbarismus; nam quodam modo ex harum mistione oritur, sicuti satis patet, etiam me exempla non proferente.

» τὸ μὲν οὖν μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, μὴ δὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα, καὶ ἡ μεταφορὰ καὶ ὁ κόσμος, καὶ
» τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη· τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν.

» Proinde sicut illud non triuiale ac minime humile lingua, transla-
» tio, ornatus, cæteræque dictæ species pariunt; ita proprium, perspi-
» cuitatem.

Dictum est antè sermonis summam virtutem esse; vt simul sit perspicua, nec sit humilis. perspicuam quidem facit orationem dictio propria, sed humilem. non satis est igitur vnum consequi, alterum non conficere posse; vtrumque enim insit in oratione poetica oportet. Ne igitur sit humilis, metaphora, & reliquis partibus, seu qualitatibus opus est. Si igitur metaphorę cum propriis nominibus misceantur, vtrumque assequemur; nam sermo poëticus erit sublimis & erectus, non autem plebeius, & humilis, additis translationibus. pręterea erit perspicuus ob verborum proprietatem; nam si trāslationes solæ essent; sermo esset obscurus & ænigmaticus. Hæc est igitur præclara mistio, quam in sermone poëtico requirit Aristoteles, vt sit aptus. Afferam ego exemplum ex Homeri versu hoc.

» Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα· πολύτροπον ὃς μάλα πολλὰ

Dictio ἔννεπε composita, & figurata per additionem ν. dictio πολύτροπον duplex est, & prorsus poëtica. πολλὰ pro πολλῶς mutationem præsefert: hæ sunt qualitates in hoc versu, metaphora nulla, reliquæ omnes proprie sunt dictiones. Aptissima igitur mistio. Afferam & aliud ex Vergilio, vt res apertior sit.

» At regina graui iamdudum saucia cura.
» Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
» Gentis honos. Multa viri virtus animo multusque recursat.

GRAVI CVRA SAVCIA. metaphora est, seu analogia REGINA. dictio propria, & reliquæ omnes. VVLNVS ALIT. VENIS Metaphora, seu analogia etiam hæc. Cæco IGNI. Epitheton, & μεταπλασμὸς dictionis, nam Cæcum posuit pro obscuro, & latente. IGNI. Analogia. CARPITVR metaphora. VIRTVS VIRI. & reliquæ omnes dictiones propriæ. RECVRSAT Metaphora. Sic igitur aptè mistio fit in his versibus; & propterea sermonem humilem non præseferunt, quia metaphoras habent; perspicuum tamen, quia propriæ sunt dictiones intermistæ.

» οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως καὶ μὴ ἰδιωτικὸν αἱ ἐπεκτά-
» σεις, καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων. διὰ μὲν τὸ ἄλλως ἔχειν, ἢ ὡς τὸ κύριον παρὰ
» τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σαφὲς ἔσται.

» Cæterùm non minimam conferre videntur partē ad dictionis per
» spicuitatem, & ad vulgare excludendum productiones, concisiones

nominumque immutationes. quandoquidem id, quod præter vsum communem fit, quatenus à proprio diuersum est, illud minime plebeium efficit: quatenus verò cum vsu communi conuenit, claritatē.

[1] Potuisset quispiam mirari; Cur Aristoteles ex octo qualitatibus prædictis metaphoram in primis ostendisset magnā vim habere in oratione poëtica, si misceatur propriis nominibus; reliquas verò qualitates quasi inusitatas, & parùm aptas prætermisisset. statuit igitur Arist. aliquā quoq. vim in illis esse, nam si verbum aliquod proferatur; quod sit ἀφῃρημένον. VERVIT, pro eruit, vel in quo sit ὑφῃρημένον: vt illud, ALTA MENTE REPOSTVM. vel ἐπεκτεταμένον. INDVPERATORES, HVIVSCE, SICCINE: vel ἐξηλλαγμένον, vt sanguine CRETVS; vel PRECVLAM PRO PERGVLAM de qua Quintilianus libro primo Capite quinto. Necesse planè fuerit his figuris distinctam orationem ornatiorem videri; nec humilem, sed adnotandum has qualitates nonnullas posse esse, aut in aliis dictionibus, aut in iisdem, in quibus etiam insit proprietas. Si in diuersis, patet talem esse mistionem, vt propria perspicuitatem afferant, qualitates autem aliæ, aut additio, aut detractio, & reliquæ exornent sermonem, efficiantque, ne humilis, & plebeius sit; si in iisdem, separatim hæc in vna dictione consideranda sunt, vt illud Homeri libro primo Iliados.

πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Ficta dictio est πολυφλοίσβοιο. præterea habet extensionem, & est (vt Aristotelis vtar verbo) ἐκτεταμένον nam πολυφλοίσβοιο pro πολυφλοίσβου ponitur, Sed in iisdem dictionibus non fuerit proprietas, & metaphora simul, diuersæ enim sunt & altera alterā trudit. Notat Quintilianus libro primo in veteribus libris tragicorum se legisse MENE, pro ME, quod est per additionem factum. Vergilius PHAEton protulit bisyllabū, hæ omnes in dictionibus mutationes quædam sunt inter octo illas qualitates enumerandæ. Quatenus verò ad id spectat, quod est in contextu, μὴ ταπεινὴν. καὶ σαφῆ. oportere esse orationem; locus est alter lib. III. Rhetoricorum, vbi Aristoteles idem explicat, & de tali mistione facit mentionem. ἡδὺς γὰρ οὕτως δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν, ἄν τι γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής. οὐδ᾽ ἂν σύντομος. ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει. καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιεῖ; ἂν μιχθῇ εὖ τὸ εἰωθὸς, καὶ τὸ ξενικὸν, καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. in quibus verbis adnotandum ab Aristotele vocari τὸ εἰωθὸς. vocabulum propriū, quia apud omnes est vulgò vsitatum, nam quod vsitatum non est, vocatur ab eodem ξενικόν.

Ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου, καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητὴν, οἷον, Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος. ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἐφ᾽ ὁπόσον βούλεται ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει. οἷον, Ἠπιχάρην εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα. καὶ, οὐκ ἂν γεινάμενος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον. τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ, γελοῖον.

Quapropter errant non parum qui huiusmodi dictionis genus accusant, quique Poëtam ipsum incessere audent. id quod priscus Euclides fecit. quasi facile quis confingat, si ei, dum iambos conscribat, in ipsa dictione nomina quantumlibet extendere liceat: quemadmodū: Ἠπιχάρην εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα: & οὐκ ἂν γεινάμενος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον. itaque ridiculus esse apparet qui hoc dicendi modo vsus est.

Cum igitur talis mistio sermonē poëticū ornatiorē reddat; illi temerè videntur fecisse, qui huiusmodi genus orationis reprehendere ausi sunt; & improbare mutationes illas varias, quas aptè diximus fieri in dictionib. per additionē, ablationē, interpositionē, & reliquas qualitates. Quibus Home. in primis vsus est in suo poëmate: Euclides olim poëta in suis iambis ob hoc ipsum acriter in Homerū inuectus fuit; taliq. vsus est ratione. Atqui (inquit) facile fuerit cuiuis scribere poëma, si liceat dictioni addere, de-

trahere,

trahere,& interferere aliquid pro arbitratu; Hunc sensum peruertit Paccius in sua versione,quia quę referri ad dictum Euclidæ oportebat, retulit ad Aristotelem, sed facile est totum illius erratum perspicere,& aptius vertere, sicuti nos declarauimus Sed redeo ad Euclidem;vide quæso hominis huius imprudentiã,et stoliditatem;in eo ipso,in quo Homerum reprehendit,lapsus est, nam eodem genere orationis vsus est in suis Iambis in quo varietates eiusmodi essent, quòd eò minus decet, quò Iambi magis similes orationi solutæ esse debent,quàm Heroici versus, quibus vsus est Homerus,profert autem Aristoteles Euclidæ Iambicos versus duos, vt rem totam perspiciamus.

» ἤ τι χάρη εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα. Alter versus est

» οὐκ ἂν γενάμενος τὸν ἐκείνου ἐξ ἐλίβορον.

Ita in vulgatis libris corruptè scribũtur versus hi, vt vix elicias sensum. Manuscripti diuersa nonnulla habẽt, μαραθῶνάδε; in qua dictione tota vis reprehensionis esse videtur, nam additio est, vt οἴκονδε. & similia, quæ ad locum referuntur, qua sæpè vtitur Homerus,sed Iambis fortasse non conueniat,quia proximè scribuntur formæ solutæ orationis. Habet alius manuscriptus liber καδίζοντα. sed non probo. nam legendum est βαδίζοντα, vt referatur ad μαραθῶνά δε idest Marathonem(quæ vrbis est appellatio) proficiscentem vidi Charen. nam χάρην habet alius liber, quod valde probo, vt virum quendam ita vocatũ denotet. In altero versu varietas est primùm in illa dictione γενάμενος: nam manuscripti libri habent ἐράμενος. itidem in illa τὸν. scribitur enim τοῦ. præterea in illa ἐξ ἐλίβορον, nam scribitur sic ἐξελλέβορον. in qua dictione putarim totam vim reprehensionis esse,nam quid erat,quod in iambis tam horrida,& inusitata dictionis figura vteretur Euclides? ἐξελλεβορίζειν dicunt Græci veratro purgare, quod ad insaniam refertur,vt Horatius quoque sæpè dicere solitus est.

» τὸ δὲ μέτρον κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν· καὶ γὰρ μεταφοραῖς, καὶ γλώτταις, καὶ τοῖς ἄλ-
» λοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς, καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο.

» Atqui mensura æquè omnibus partibus regula est, nam siquis
» translationibus,linguis,cæterisque huius generis vel indecenter, vel
» affectate vsus fuerit,pari ratione ridicula struxerit.

Præceptionem dat Aristoteles,quæ ad mistionem earum qualitatum in oratione spectat,videndũ est (inquit) vt in omnibus modus adhibeatur, ac ne qua ex illis superet reliquas, præter τὸ κύριον. si enim propria superent, humilis erit oratio; si translata, oratio fiet obscura, & ænigmatica. aptè igitur hæc illis miscenda. μηδὲν ἄγαν est in vetere Græcorum dicto. NE QVID NIMIS inquit Terentius apud Latinos. Rursus & illud notissimum μέτρον ἐν πᾶσιν ἄριστον. Quintilianus libro decimo poëtæ alligati ad certam pedum necessitatem non semper propriis vti possunt, sed depulsi à recta via necessario ad eloquenda quædam confugiunt, nec mutare modo quædam verba, extendere, corripere, conuertere, diuidere coguntur. Hæc ille,in quibus satis patet quomodo qualitates,figurasque illas orationis inter se misceant poëtæ. Sed omninò intra modũ omnia sunt facienda.

» τὸ δὲ ἁρμόττον, ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, ἐν τιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ
» μέτρον, καὶ ἐπὶ τῶν γλωττῶν δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν μετατιθεὶς ἄν τις
» τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι, ὅτι ἀληθῆ λέγομεν, οἷον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου,
» καὶ Εὐριπίδου, ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος, γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνε-
» σθαι καλὸν, τὸ δ' εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαινα ἥ μου σάρ-
» κας ἐσθίει ποδὸς, ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίειν, τὸ θοινᾶται μετέθηκε.

» Quantum verò concinnitas in carmine polleat, vel ex eo conside-
» retur,quod loco nominum ad mensuram in oratione comparatorum

„ à varietate linguarum, translationum, cæterorumq́; generis huiusmodi, si quis proprias appellationes posuerit, veram nos attulisse rationem inficias non iuerit, id quod Aeschyli, atque Euripidis in eodem faciendo iambo pariter versantium exemplo apparet: nam cum hic vnum duntaxat nomen lingua non trita loco proprii immutauerit, tam pulcher apparuit, quàm ille abiectus est visus. etenim in Philoctete Aeschylus sic locutus est: Mei pedis carnem exedit Phagedæna: ipse verò Euripides, loco exedit, epulatur apposuit.

Preceptum dat hoc loco Aristoteles, quo docet, qua ratione aliquis cognoscere possit, quantam venustatem, lepôrem, & dignitatẽ in sermone poético; & præsertim Heroicorum seu Epicorum poëtarum (hi enim plurimum translationib. & aliis mutationibus vtũtur) habeat metaphora, varietas nominum, mutatio, additio, & reliquæ id genus qualitates; est autem huiusmodi: ponderandæ sunt ęqua lance nomina & conandum in metrum intrudere alia nomina, vbi prius alia erant collocata, tunc facilè perspiciet quiuis quanti momenti sit hoc potius, quàm illo vti nomine, Paccius verba illa ἐπιλεγομένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον ita vertit, loco nominum ad mensuram in oratione comparatorum. Sed, εἰς τὸ μέτρον, debet verti aliter, hoc est. IN METRVM, loquitur enim de metro Epicorum poëtarum Aristoteles. Manuscriptus liber Mediceus habet ἐντιθεμένων, quæ multò aptior lectio est. iubet enim Aristoteles loco priorum nominum, alia reponi in metris, ita vt metra non dissoluantur. Sed adhuc apertius rem totam declarat. sic. loco peregrinorum nominum, (inquit) & trãslatorum, & aliarum dictionum, quę varietatem, ac mutationem propter aliquam ex illis octo qualitatibus præseferant, ponantur vocabula, & nomina propria & tunc licebit cognoscere veri ssimum esse, quod à nobis dictum fuit. Affert verò exemplum eiusdem versus de eadẽ re prolati à duobus summis poëtis Aeschylo, & Euripide: vterque enim in Philoctete exprimere voluit, quomodo vlceribus paulatim carnes ipsius pedis absumerentur; & Aschylus quidem ita inquit.

„ φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός.

Translatè quidem nam ἐσθίειν est edere, seu vorare. Sicuti etiam apud Latinos Vergilius locutus est in eadem re lib. III. Georg.

„ Artus sacer ignis edebat.

Euripides autem eundem versum protulit vna tantum mutata dictione, nam ait.

„ φαγέδαιναν, ἥμου σάρκας θοινᾶται ποδός.

Translatè quoque & ipse, sicuti Aschylus. Sed aliquantò etiam magis. nam θοινᾶσθαι quod est conuiuari, & epulari dixit, pro ἐσθίειν sicuti Vergilius quoque lib. II. Aeneidos, quamuis de serpentibus loquatur, ait.

„ Miseros depascitur artus.

Homerus lib. XI. Odysse. de Polyphemo vorante loquens ait.

„ τῷ κε οἱ ἐγκέφαλός γε διὰ σπέος ἄλλυδις ἄλλῃ
„ θεινομένου ῥαίοιτο πρὸς οὔδει.

Sed afferam ego ex Vergilio quoque vnum exemplum, ex quo cognosci possit, quantam in poësi vim, & venustatem habeat metaphora; nam si loco trãslati verbi propriũ ponas; animaduertes orationem languere, humilemque fieri. Versus hic est lib. IIII. Aeneidos.

„ Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni;

Si translata verba mutes; locoque ipsorum proferas propria; hoc modo. Affectionem amoris interiorem paulatim auget. & occulto consumitur amore. Hinc Cic. libro de Orat. I. non sine causa improbat eorum exercitationem, qui Ennii narrationem aliquam sibi proponentes, conabantur aliis verbis exprimere easdẽ res; cũm enim poëta ille optima quæq. vocabula tũ propria, tũ trãslata occupasset; nullus vsus erat eius exer citationis

citationis;imò ex ea magnum capiebatur damnum & incommodum,quòd deterioribus assuescebant dictionibus.

» Καὶ νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἀεδὴς, εἴ τις λέγει τὰ κύρια μετατιθείς. νῦν
» δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδὴς, καὶ δίφρον ἀεικέλλιον καταθεὶς, ὀλίγην τε τρά-
» πεζαν, δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς, μικράν τε τράπεζαν, καὶ τὸ ἠιόνες βοόωσιν, ἠιόνες κράζουσιν.

» Ad hæc. Nunc autem paruus me existens turpis ineptus: verbi gra-
» tia: si quis afferens magis propria, id ineptus immutauerit: hoc pacto:
» Debilis informis me existens, exiguusque: itemque, Indignum cur-
» rum,& exiguas dapes: dicatque currum prauum,& prauas dapes: rur
» susque pro Iones vociferantur, Iones clamant.

Aliud affert ex Homero exemplum vnius versus, in quo si translata verba mutes in propria; animaduertas humilem, ac sordidam ferè orationē fieri. Versus hic est lib. 1 x. Odyssee. vbi Polyphemum facit conquerentem; ac simul indignantem, quòd Vlysses tam pusillo corpore sibi vim intulisset.

» ἀλλ' αἰεὶ τινα φῶτα μέγαν, καὶ καλὸν ἐδέγμην
» ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν.
» νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἄκικυς
» ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν ἐπεὶ μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

Legitur in hoc cōtextu Poët. ἀειδὴς. illic autē scribitur ἄκικυς. Verba translata in hoc Homeri versu sunt ὀλίγος. & οὐτιδανὸς, & ἀειδὴς. quæ si per propria vocabula referas, dicas paruus, imbecillus. alia sunt in contextu exempla notissima. ex Homeri versibus ἠιόνες βοόωσιν. habent vulgati libri. atque ita vertit Paccius, Iones vociferantur. Sed manuscriptus habet ἠιόνες βοόωσι. ad litora enim clamor metaphoricè à poëta refertur. reliqua patent, neque egent mea interpretatione.

» Ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει. ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τού-
» τοις χρῶνται, οἷον, τὸ δωμάτων ἄπο. ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων, καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ, ἐγὼ δέ νιν, καὶ
» τὸ Ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν
» τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει.

» Ariphrades præterea, carpebat tragœdos, perinde ac in tragœdiis
» suis his vterentur, quæ in communi sermone diceret nemo: vt δόμων
» ἄπο, pro ἀπὸ δόμων, id est domibus ab, pro ab domibus: & σέθεν pro σοῦ,
» id est sui:& νίν pro αὐτὸν id est ipsum:& Ἀχιλλέως πέρι pro περὶ Ἀχιλλέως,
» id est Achille de, pro de Achille, cæteraq. huiusmodi: prorsus ignorās,
» quod hæc omnia dum proprium vitant, plebeiam interim dictionem
» effugiunt.

Ariphrades quoque tragicos poëtas reprehendere solitus erat; quòd in suis versibus nonnullarum dictionum ordinem subuerterent in collocatione, prçter consuetudinem loquendi communem, quæ est inter homines, dum familiariter colloquuntur hanc enim imitari debent pro viribus non modo Comici poëtç, sed etiam tragici, qui ideò iambis (vt sæpe dictū est) vsi sunt, quia proximè accedunt ad vulgatā formā loquēdi. Verùm tàm longè eos ab hac recedere dicebat Ariphrades, vt auderent aliquando ea proferre, quæ ne in varietate quidem, & mutatione figurarum dictionis solent concedi: hoc enim intelligit per διάλεκτον, Vel (quod magis crediderim) communem, ac quotidianū sermonem, quem inter se in cōmuni conuictu homines habent: qualia sunt hæc δωμάτων ἄπο, Ἀχιλλέως πέρι, σέθεν. νιν. cū potius dicendum sit ἀπὸ δωμάτων ex formula quotidiani sermonis, & σοῦ. & αὐτόν. hæc vbique Tragœdias Euripidis, et Sophoclis

legentibus occurrunt:non est igitur opus proponere exempla; reperiuntur quidem sæpissime etiam apud Homerum,et alios Epicos;sed his conceduntur; neque reprehendendi sunt.ac sanè tragicos tantum reprehēdebat Ariphrades. Verùm Aristoteles hac vna ratione, quæ firmissima est, & verissima tragicos poëtas tuetur, debent hi altius aliquantò insurgere,quoniam imitantur res graues,& magnas; Quòd si propriis tantum vterentur vocabulis, ex populari vsu sumptis,communemque formam loquendi, qua homines vulgò vtuntur,prorsus humilis esset ac pedestris illorum sermo;maxime igitur opus est,vt adhibita varietate,mutatione,additione,detractione, & reliquis dictionum formis ac qualitatibus;sermonem grauiorem sublimioremque reddunt. Quòd si hæc sciuisset Ariphrades, nunquàm profectò tàm temere tragicos reprehendisset in hac re. Verbum illud ἐκωμῴδει cauillationem comicam significat.quali sæpè consueuerant comici poëtæ in tragicos vti.patet vero ex Aristophane, qui κωμῳδεῖ Euripidem.

" ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ γλώτ-
" ταις. τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι· μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας
" σημεῖόν ἐστι, τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν, τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστί.

" Cæterùm magni negocii est in supradictis singulis à decenti non di
" scedere,minimeque abuti compositis nominibus,linguisque: cum pri
" mis verò decenter vti translationibus, maxime est arduum. id quod
" vnum non aliūde quæsitum sit oportet, versatilisque ingenii indolem
" præseferat. Etenim recte quid transferre, simile aliquod illius con-
" templari est.

Difficile ait esse Arist.omnibus illis poëtici sermonis formis,ornamētisq.vti;nā neq. vbique neque semper neque omnibus locis,aut personis, aut rebus conueniunt, acri igitur iudicio opus est ad singula diudicanda;ne inuenusta,aut ridicula efficiatur oratio,sed in primis difficile est aptè metaphoris vti;nam præterquàm quòd aptæ vt sint, & conuenientes rebus, ad quas transferuntur (ex rerum enim analogia sumuntur) oportet;debent quoque ita in oratione colocari,vt cum ab vna re translationem ducere cæperis,non in aliam desinas longè diuersam;de qua re copiosius loquitur Quintilianus.verba in contextu sunt,hæc. τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. Medicæus liber manuscriptus habet. πολὺ δὲ μέγιστον. Metaphoricum esse cum ait, intelligit, aptū esse ad metaphoras effingendas; ingenio enim acri opus est,nam cum ex similitudine,& analogia,quæ est inter res,ducantur;naturam omnium rerum, ac vim nosse oportet, quaque in re conueniant,& in qua non conueniant, sæpe enim alia res maior altera; multæ ab omni parte similes,& æquales:rursus multæ quæ saltem ab aliqua parte sibi respondent.hæc igitur, aliaque quàm plurima diligenter sunt perpendenda, vt aliquis apte metaphoras confingat.Nostra hac ætate putarim nihil vtilius esse,quàm ex veterum libris,qui dicendi laude floruerunt,omnes translationum formas modosque colligere;ac animo ita complecti,vt pro suis aliquis vtatur,quando opus fuerit, periculum enim est,si ex se confingat,ne disparem habeant analogiam,ne duriores sint;ne minus cognitæ;ne inusitatæ. Tota quippè vis sermonis in propriis,& translatis verbis versatur,propria rerum vocabula,quæ vsitata sint,percipere non admodum est difficile;Translationes igitur singulæ sunt adnotandæ ac perpendæ,quibus vti aliquis possit in scribendo, exornant enim nimirum orationem; humoque attollunt; ac nescio quomodo mobiliorem,vegetamque magis efficiunt;ac neruosiorem.Quod si Ciceronis translationes, & eorum, qui eâdem ætate vixerunt, conferas cum illis quibus vsi fuerunt ii qui postea scripsere, iam labefactata ac corrupta Romanorum lingua, ob infusam peregrinitatem, videas multum discrepare;magisque capiare illis, quàm his,venustæ illæ sunt,pares,ac conuenientes rebus,notæ,aptæ,ac suaues, remque ob oculos ponunt,quasi præsentem intuearis:hæ horridæ,obsoletæ,à rebus ignotis du-

ctæ;

ctæ, diſpares. Verum de his hactenus, non enim hoc ad inſtitutum meum in præſentia pertinet, redeo igitur ad Ariſtotelis contextum. μεταφορικὸν ἐστὶ inquit hoc loco, ſicuti libro Rhetor. primo. ἐνθυμηματικόν ἐστι. hoc eſt eo eſſe habitu animi, vt facile quando opus fuerit, enthymemata proferas; & excogites, vel potius iis abundes. M. Cicer. libro de Or. tertio, in tranſlatione dici non vult: Ingentes cœli fornices quia diſsimile eſt; nec Charybdim bonorum, quia longè repetitum. Nec Stercus curiæ Glauciam, quia deforme; nec Tempeſtatem comeſſationis, quia maius, neque Pupillum ſenatum mortuo Catone, quia durius. Verecūdam enim in primis eſſe decet tranſlationē, quia irrepit in alienum locum. Maxime igitur, accutiſsimique ingenii eſt tranſlationes aptè confingere, qui intueri oportet ſimilia, quæ qui dignoſcit, facilè metaphoram inde ducit.

» Τῶν δὲ ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς
» ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρη-
» μένα, ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων,
» ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσαιτο. ἔστι δὲ τὰ τοιοῦτα τὸ κύριον, καὶ μεταφορά, καὶ κόσμος.

» Duplicia verò nomina vt maximū in modum Dithyrambis qua-
» drant, ſic Heroicis linguarū varietas, Iambicisque tranſlationes, quan
» quam Heroicis quidem ſupradicta omnia valde vſui ſunt. Iambicis
» verò quòd maxime colloquia æmulentur, cuncta illa conueniunt no-
» mina, quibus ritè quis in ipſo ſermone vtatur. ſunt autē hæc propria:
» metaphorica, ornata.

Poſtquàm ſatis Ariſtoteles de octo qualitatibus nominum ac de illarum apta miſtione diſſeruit, diiudicat, quæ ad quos poëtas potiſsimùm ſpectent, vt quid huius, quid illius magis ſit proprium cognoſcamus; quidque alter ab altero, cum opus fuerit, mutuetur. Duplicia, compoſitaque nomina Dithyrambicis poëtis conueniunt, ſicuti etiā Ariſtoteles libro tertio Rhetoric. docet, & nos alibi locum explicauimus: non quidem quòd his nominibus aliis poëtis ſit interdictum, ſed quia ad illos maximè pertinent. Orationi quippè ſolutæ quam minimum conueniunt, idque docet Ariſtoteles libro
» tertio Rhetoric. vbi de primo genere ψυχρῶν agit, his verbis. τὰ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται
» κατὰ τὴν λέξιν ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασι. οἷον λυκόφρων οὐρανὸν πολυπρόσωπον τῆς μεγαλοκορύφου γῆς.
ſed quod vitium in oratione ſoluta eſt, ſumma eſt laus in verſu præſertim dithyrambica; huiuſmodi enim poëſis cantilenis, harmonia, numeriſq. & ſaltationibus erat re-
» ferta: de qua re copioſe Dionyſ. Halicarn. in libro περὶ συνθέσεως, vbi ait, οἱ δέ γε διθυραμβο-
» ποιοὶ καὶ τοὺς τρόπους μετέβαλλον δωριοὺς τε, καὶ φρυγίους, καὶ λυδίους ἐν τῷ αὐτῷ ᾄσματι ποιοῦντες
» καὶ τὰς μελῳδίας ἐξήλλαττον τότε μὲν ἐναρμονίους ποιοῦντες, τότε δὲ χρωματικάς, τότε δὲ διατόνους
» καὶ τοῖς ῥυθμοῖς κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἐνεξουσιάζοντες διετέλουν. Reliqua illic legi poſſunt. γλῶτται
(nā ſub his quę cōtineantur, ſuperius expoſuimus) Heroicis poëtis, ſeu Epicos malis appellare, coueniunt, de qua re poſtea vberius ſuo loco agemus. Tranſlationis autem
» Iambicis, Ariſt. lib. Rhet. tertio idem refert. αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς. σεμνὸν γὰρ, καὶ αὔθα-
» δες, μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. Verùmtamen, & ſi hæc ita ſunt diſtinguenda, ſingulisque ſingula aſſignanda; ſciendum tamen Heroico carmini non γλώττας tantum adaptari, ſed etiam tranſlationes, et duplicia, compoſitaq. omnia. Et rurſus Iambico competere tranſlationes, quia etiam in communi quotidianoque ſermone tranſlationibus vtimur; & ſi non admodum elatis, & turgidis. Iambicus autē poëta ſectatur quotidianum loquendi genus; (hoc enim ſignificauit Ariſtoteles cum ait διὰ τὸ μάλιστα τὴν λέξιν μιμεῖσθαι) vti iam ſæpè diximus, non tamen recipiet, eadē de cauſa, Iambicum poëma compoſita nomina, ſicuti paulò antè demonſtrauimus, vbi Euclidem poëtam reprehendebat. Sed Iambicus etiam κόσμον, quæ vna inter octo qualitates enumerata fuit, recipiet; nàm ornari plurimū vult eiuſmodi poëta. Quare ſumma.

tim vt colligam, tres hæ qualitates cõmunes omnibus sunt. Translatio. Ornatus. Proprietas. Eæ qualitates quæ continentur ταῖς γλώτταις, Epicorum propriæ sunt, aliquæ etiam tragicorum. Duplicia nomina, tragicis, Epicis, Dithyrambicisque cõueniunt, sed Dithyrambicis in primis. Possit fortasse mirari aliquis cur hoc loco de Comicis nullam mentionem fecerit; sed putarim ideò factum, quia altero libro, qui periit, ac desideratur à nobis, copiosè, quicquid ad eos spectabat, persecutus fuit.

» περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

» De Tragœdia igitur, deque ad actionem accommodata imitatio-
» ne, satis hactenus à nobis hæc dicta sint.

Postquàm Aristoteles, de fabula, de moribus, de sentẽtia, de dictione, quę partes erãt tragici poẽmatis, copiosè egit, epilogo vtitur sicuti patet. aptè autem sunt illa apposita verba περὶ τῆς μιμήσεως τῆς ἐν τῷ πράττειν: nam cum varia sit imitãdi ratio, vti superius declaratum fuit, apud poëtas in vnoquoque poẽmatum genere tragœdia imitatur agentes homines, offertque eos spectatoribus in Theatro tanquàm agentes. quod propriũ est omnium Dramaticorum poẽmatum; sicuti comœdiæ, et reliquorum. Atque ob id differunt ab Epopœia, & aliis. Sed mirari possit fortasse hoc loco aliquis, & simul accusare Aristotelem, qui, cum ab initio sibi proposuisset sex tragœdiæ partes, de duabus nihil dixerit; de APPARATV scilicet & MELODIA. Verùm puto de apparatu Aristotelem non meminisse, quia ad alios artifices pertinebat, non ad poëtam, quæ duo superius innuit, cum ait. ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς
» ποιητικῆς, ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη, τῆς τῶν ποιητῶν ἐστί.
» Præterea prætermisisse disputationem de MELODIA, quod satis esset res tota per se cognita; vt ipsémet superius ait; μελοποιΐα δὲ φανερὰν δύναμιν ἔχει πᾶσαν; quòdque alterius esset artis propria, sicuti satis notum est; nam quod antè à mè dictum fuit, veteres poẽtæ cum Dramata scripsissent, si ea recitari vellent, necesse erat, vt saltatores, et cantores adhiberent, qui ad idipsum accommodatam saltationem, & harmoniam perdiscebant; erant enim apud eos insignes, peritique ὀρχηστοδιδάσκαλοι, de quibus satis multa superius locuti fuimus. Sed addo quiddam ex Plutarcho in lib. περὶ μουσικῆς, vbi ait.
» τὸ γὰρ παλαιὸν ἴσως εἰς μελοποιΐαν τὸν τῶν διθυράμβων ποιητῶν συμβεβήκει τοὺς αὐλητὰς παρὰ τῶν ποι-
» τῶν λαμβάνειν τοὺς μισθοὺς, πρωταγωνιστούσης δηλονότι τῆς ποιήσεως, τῶν δ' αὐλητῶν ὑπηρετούντων τοῖς δι-
» δασκάλοις. Verùm si quis scire velit, quali melodia veteres in tragœdiis vterentur; de-
» clarat idem Plutarchus in eodem libro his verbis. καὶ ἡ μιξολύδιος δὲ παθητική τίς ἐστι τραγῳ-
» δίαις ἁρμόζουσα. Ἀριστόξενος δέ φησι Σαπφὼ πρώτην εὕρασθαι τὴν μιξολυδιστί, παρ' ἧς τοὺς τραγῳδοποιοὺς
» μαθεῖν, λαβόντας γοῦν αὐτοὺς συζεῦξαι τῇ δωριστί, ἐπεὶ ἡ μὲν τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ ἀξιωματικὸν ἀποδίδω-
» σιν, ἡ δὲ τὸ παθητικὸν, μέμικται δὲ διὰ τούτων ἡ τραγῳδία. Plato huiusmodi genus Melodiæ exa-
» gitat in libris de legibus; Ideò Plutarchus ibidem inquit, τούτων δὲ τῶν ἁρμονιῶν τῆς μὲν θρη-
» νῳδικῆς οὔσης, τῆς δὲ ἐκλελυμένης, εἰκότως ὁ Πλάτων παραιτησάμενος αὐτὰς, τὴν δωριστὶ, ὡς πολεμικοῖς
» ἀνδράσι ἁρμόζουσαν εἵλετο, οὐ μὰ Δία ἀγνοήσας, ὡς Ἀριστόξενός φησιν, ὅτι καὶ ἐν ἐκείναις τι χρήσιμον ἦν
» πρὸς πολιτείας φυλακήν. Paulò post. ἀλλὰ μὴν, καὶ τραγικοὶ οἶκτοι ποτὲ ἐπὶ τοῦ δωρίου τρόπου ἐμε-
» λῳδήθησαν.

» περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς, καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τρα-
» γῳδίαις συνιστάναι δραματικοὺς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην, καὶ τελείαν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ
» μέσον, καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον, ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονὴν δῆλον.

» De narratiua vero & per numeros imitatione, quod ipse quoque
» fabulæ, non secus ac in Tragœdiis actus, consistere debeant; pariter-
» que circa vnam, eamque integram atque perfectã actionem versari,
» principio scilicet, medio, fineque constantem, à qua sanè, velut ab in-
» tegro quopiam animali, voluptas quædam peculiaris proficiscatur,
» omnino manifestum est.

Hæc ita vertit Paccius. Sed prima illa verba ego sic vertẽda aptius puto, et apertius. De Narratiua autem Poësi & imitatrice per metrum, quòd in ea fabulas, sicuti in tragœdiis, constituere Dramaticas oportet. Variis modis Epopœiam describit Aristote-

" les, nam paulò antè ait, περὶ μὲν οὖν τῆς ἑξαμέτρου μιμητικῆς. (meus manuscriptus liber ha-

" bet τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς.) Alibi quoque περὶ τοὺς λόγους, καὶ διηγηματικήν. Vocat Epopœiam διηγηματικὴν duabus, opinor, de causis; tùm, quia Poëta ipse narrat; tùm quia aliquis diuersas suscipiens personas, modò huius, modò illius referens sermones inducitur. hoc verò ab Aristotele vocatur ἀπαγγελία, quæ propria est huius poëmatis; quamuis non in omni poësi Heroica ἀπαγγελία est, neque enim in Iliade, sicuti patet, cuius rei declarationem afferam postea commodiore loco. Enumerat etiam Aristoteles in contextu ea, quæ communia sunt Epopœiæ cum tragœdia. Oritur hoc loco dubitatio ex verbis Aristotelis, quæ sunt in cõtextu. cum ait oportere fabulas in Epopœia Dramaticas esse; non enim videtur hoc verum. quia in tragœdia exprimuntur personæ, tanquàm ipsæ agentes tunc eam actionem, cuius est imitatio. In Epopœia autem Poëta interloquitur, & narrat ipsos dixisse, aut egisse, adeò, vt Poëta ipse videatur induere diuersas personas, quæ tamen illic non sunt in recitatione, sicuti in tragœdia. Verùm respondendum putarim; quamuis hæc vera sint, esse tamen fabulas Dramaticas etiam in Epopœia; si quis enim, sublata persona poëtæ, qui interloquitur, & narrat, voluerit in scenam producere aliquod Drama Epicum, facilè quidem id posit efficere; ex quo Dramaticum apparebit poëma, non secus ac tragœdia, neque aliud est impedimento, quo minus totum posit in scenam porduci recitãdum, quàm longum temporis interuallum, quod est in Epopœia non vnius tantùm diei, & noctis, sed plurium dierum, mensium, & annorum; cum tragœdiæ imitationem necesse sit cõfici periodo, seu circuitu vnius Solis, vti antè declaratũ fuit. Refert Eustathius Homeri interpres particulam aliquam Iliados, & Odyssæ olim in scena ab histrionibus recitari solitam. & Plato in Ione, vbi de Rhapsodis plurima loquutur. Ob hoc igitur discrepat Epopœia à tragœdia, quòd hęc tota referri simul potest in scena, & repræsentari; Epopœia autem non potest propter longitudinem fabulæ, & longissimum temporis interuallum; Dramaticum tamen est et hoc poëmatis genus, sicuti illud. Alterũ quoque cõmune habet Epopœia cũ tragœdia: Est aũt hoc: Epopœia etiã ipsa vnam, totam, ac perfectã complectitur actionẽ. quod declarat Arist. allata similitudine animalis. sic. ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, instar animalis alicuius quod cũ ab omni parte sit integrũ, pulchrũ est, & spectantibus affert voluptatem. est autem inter fabulã, & animal aptissima analogia. Animal ἕν. Fabula μία. Animal ὅλον. Fabula ὅλη. Animal τέλειον, Fabula τελεία. Hæc vero superius cũ de tragœdia loquebamur, satis à me declarata fuerunt; ideo non repetenda existimo. Vnũ tãtum addo, quod est animaduersione dignũ; hac similitudine ducta ab animali vtitur etiam alibi Aristoteles, libro de Cœlo. 2. vbi ait orbem esse instar animalis; quia sex illas habet differentias; & notas discrepantes, sicuti homo, reliquaque animalia, quæ sunt; Supra, infra, ante, post, dextrum, sinistrũ latus, quę declarans inquit Auerroes: Totus enim orbis est quasi vnum animal & iste motus cœli localis, est quasi motus localis in animalibus, & alii motus, qui sunt in orbibus, sunt sicuti motus particulares, qui sunt in membris animalium. "

" Καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίαις τὰς συνήθεις εἶν. ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι

" δήλωσιν, ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα, ἢ πλείους ὧν ἕκαστον, ὡς ἔτυχεν,

" ἔχει πρὸς ἄλληλα.

" Itemque quod historiis vsitatis dissimiles esse debeant. quæ quidem

" non vnius tantum actionis præbeant notitiam, necesse est: sed tempo-

" ris vnius, omnium sanè, quæcunque in eo tam circa vnum, quàm plu

" res contigere, eodem scilicet modo, quo singula quæque inter se (vt

" casu euenit) se habent.

Hæc ita vertit Paccius. Sed non satis apertè nonnulla. Ego igitur sic vertenda puto, Complectens quæcuoque eo tempore acciderunt, quæ versantur vel circa vnũ hominem, vel plures, quorum singula fortuitò inter se connexionem habent, quia alterum ex altero non pendet. Connectuntur autem cum superioribus. Sic. Qooniam dixerat Aristoteles Epopœiam esse poësin διηγηματικὴν, nequis crederet ideò eam esse similem historię, ostendit quomodo differat ab historia; monetqoe interim esse caoendum, ne historiæ similis fiat; Historia persequitur actiones, & res gestas hominum; aut plurĩũ, aut vnius. vt Periclis, Alcibiadis, Cæsaris, vt Romanorum, Atheniensium; Poesis vnã debet persequi. Non oegarim tamen historiã aliquando vnam tantùm persequi actionem vnius; qualis est coniuratio Catilinæ à Salustio descripta; verùm plerunque plures actiones persequitur historia. Quatenus verò in contextu ait Aristoteles VNVM TEMPVS, significauit multas actiones diuersas; necesse est enim, vt interuallo. XX. annorum, multa fiaot, contingantqoe diuersa; quę gesta sint ab vno vel à pluribus; vt puta à Romanis. Qoorum vnumquodque ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. debent hæ dictiones verti, vt superius docuimus; sensus enim est. Rerum, quæ fiunt, & geruntur, alias fortuitum inter se ordinem habere; alias non fortuitum. Fortuitum habent ordinem ea, quæ dissimilia inter se sunt, neque alterum alterius causa fit; neque alterum ex altero pendet, neque respiciunt ad eundem finem, & exitum. exempli causa. Cice: PROCOS. in Cilicia. Idem Romam reuersus fauet Pompeio. Cæsar in Gallia bellum gerit; Idem contra Pompeium ducit exercitum. non fortuitum ordinem, sed certum, & connexum habent ea, quæ eundem respiciunt finem; & mutuò cohærent: Aristoteles libro Rhetoric. II. sub finem ferè, vbi de apparentibus locis enthymematũ agit; statuit locum HOC PER HOC. & alterum quem appellat HOC POST HOC. prius illud exemplum connexionem rerum quæ sunt eiusdem naturæ, habet; posterius ordinem tantùm rerum diuersarum, & separararum, sæpe verò oratores propter affinitatẽ horum locorum fucom faciunt. vt illic docet Aristoteles. Ordo igitur de quo loquimur est HOC PER HOC: cuius exemplum hoc fuerit, Cicero pugnat cõtra Parthos. Cicero triumphum petit. Vel Cæsar fert legem agrariam de agro Campano. Cęsar nõ dimittit exercitum. Cæsar pugnat contra remp. Cæsar potitur imperio. Ordo hic μετάλληλος est (sic enim superius vocabat Aristoteles) exemplũ quatenus ad poësin proprius spectat, sumi potest ex Aeneide Vergiliana, in qua vna actio est; & tametsi plures esse videntur, illi tamen vni subseruiunt: talem enim naturã habent Episodia de quibus antè copiosè locuti fuimus. Aristoteles in libro Prædicamentorum, vbi loquitur de QVANTITATE, alia dicit esse, quæ constant ex particulis inter se situm certũ, & collocationem connexam habentibus: alia verò ex non habentibus situm inter se cohærentem partium. Illorum exemplum est. Linea. circulus. triangulus. nam licet in his perspicere ποῦ ἕκαστον κεῖται, καὶ ποῖα συνάπτει πρὸς ἄλληλα. Horum verò exemplum est. Numerus, tempus, nam particulæ horum nõ cohærent. dicas igitur in huiosmodi τάξιν, quàm θέσιν. nam in numero (inquit Aristoteles) τὸ ἓν πρότερον ἀριθμεῖται τοῦ δύο, καὶ τὸ δύο τοῦ τριῶν, καὶ οὕτω τάξιν τινὰ ἂν ἔχοι, θέσιν δὲ οὐ πάνυ λάβοις ἄν. Paulò post de actionib. loquens ait. ἡ δὲ πρᾶξις μακρὰ τῷ γε τὸν χρόνον πολὺν εἶναι, καὶ ἡ κίνησις πολλή. Si igitur aliquis explicare voluerit πόση τίς ἡ πρᾶξις ἐστὶ, τῷ χρόνῳ ὁριεῖ, ἐνιαυσιαίαν, ἢ οὕτω πως. ex his satis patet quod volumus: nam actio poëtica & si ex pluribus partibus constat, quia tamen coniuoctæ sunt cum illa propter μεταλληλίαν, dicitor habere θέσιν. quem ego paulò antè ordioem appellabam certum, & connexum. Historicæ autem actiooes quia diuersæ sunt, nõ habent θέσιν, sed τάξιν, quem ego ordinem fortuitum vocabam, seu disiunctum. Differt igitur historia à Poësi, quòd historia ordinem illum io persequendis rerum oarrationibus gestarum sectatur, quem disiunctum dicimus ac fortuitum, seu ab Aristotele vocatum τάξιν. res enim quas oarrat dissimiles sunt, separatæ, ac diuersæ. Poësis vero longè secus facit, nam persequitur connexam seriem; atque propter affinitatem actionum ex multis vnam constituit: sicuti perspicere licet in Iliade, & Odyssea Homeri, & Aeneide Vergilii.

ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ' ἐν σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία. καὶ ἡ ἐν σικελίᾳ καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θατέρου· ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος.

Verbi causa: circa idem tempus nauale bellum in Salamine, præliumque Carthaginiensium in Sicilia; quæ minime quidem in eũdem exitum spectant. ita quoque in insequentibus temporibus, dum alterum interdum post alterum fit, quibus vnus non est exitus.

Parũm aptè non nulla vertit Paccius, nam vbi ait VERBI CAVSA, in Græco contextu scribitur, ὥσπερ γὰρ, hoc est. Quemadmodum enim; Rursus vbi vertit temporibus deinceps insequentibus, Græca verba sunt, ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις. Prętermisit Paccius illam dictionẽ ἐφεξῆς. quæ hoc loco magnã habet vim, sed iam declaro contextũ. Similitudinẽ affert Arist. per quã vult superius dicta comprobare; est autem ab iisdẽ rebus gestis ducta similitudo. sic. Res gestæ in historiis duplici modo diuersæ appellãtur; aut quę à diuersis hominibus, & populis in diuersis locis aguntur, & si eodẽ tempore, aut quæ ab iisdẽ hominibus, & populis, altera post alteram; sed non respiciũnt eundẽ finẽ; sicuti perspici potest ex allatis exemplis. Hũc duplicem ordinẽ, & modũ scribendi secuti sunt historici veteres. Priorẽ quidẽ secutus est apud Grecos Polybius, qui, quę eadem ætate gerebantur à diuersis populis diuersis in locis, simul explicat; Diodorus autem Siculus. Arrianus. Q. Curtius posteriorem modum secuti sunt in scribendis rebus gestis Alexandri Magni; Liuius quoque Romanorum. Cum igitur duplex hæc sit ratio diuersitatis, ac discrepantiæ rerum gestarum; talis profertur ab Aristotele similitudo. Quemadmodum (inquit) eodem tempore olim in diuersis locis pugnatum est ab Atheniensibus contra Barbaros apud Salamina, à Carthaginiensibus quoque in Sicilia; & tantum diuersã, ac discrepantia hæc sunt; ita etiam contingit, vt deinceps per idem tempus alterum post alterum ab eodem, seu ab iisdem fiat; et tamen erunt diuersa. Diodorus Siculus refert eadem hora pugnatum in Italia inter Tarentinos, et Lucanos; duce Archidamo Rege Tarentinorum, & in Græcia à Philippo contrà Athenienses, & Thebanos apud Cheroneã. Sed omissis exemplis redeo ad rem, de qua agitur in præsentia. Ad constituendam actionem vnã ex pluribus, opus est demõstrare exitũ, & finẽ eundem ad quẽ referantur, si enim finis hic nõ fuerit propositus nihilò minus erunt diuersæ, ac si à diuersis hominibus in diuersis gerantur locis. De prelio apud Salamina meminit Plutarchus in eo lib. qui inscribitur πότερον ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον, ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι; his verbis. τὴν δ' ἑκτὴν ἐπὶ δέκα τοῦ μουνυχιῶνος ἀρτέμιδι καθιέρωσαν ἐν ᾗ τοῖς ἕλλησι περὶ σαλαμῖνα νικῶσιν ἐπέλαμψεν ἡ θεὸς πανσέληνος. Plato quoque libro tertio de Legibus. σχεδὸν γὰρ δὴ καί τισι περὶ τὴν ἐν σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἀφίκετο δᾶτις περσικὸν στόλον ἄγων. Idem Plato libro quarto de Legibus. ἀλλὰ μὴν ὦ ξένε τήν γε περὶ σαλαμῖνα ναυμαχίαν τῶν ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένην ἡμεῖς γε οἱ κρῆτες τὴν ἑλλάδα φαμὲν σῶσαι: in eo enim prælio Xerxes à Themistocle victus fuit.

Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι. διὸ ὥσπερ εἴπομεν, ἤδη καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν, καὶ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον. λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα, καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον, νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν.

Id quod ferè poëtarum non pauci efficere solent. Quamobrem, quemadmodum superius diximus, ob id etiam præ cæteris diuinus Homerus videri iure debet, quòd bellum quidem alioqui principio,

» medio, fineque constans totum scribere minimè est aggressus. siqui-
» dem vel nimis magnum euasurum, atque adeò perceptu difficile exi-
» stimauit: vel, si ad iustam magnitudinem perstrinxisset, inculcatum ni
» mia varietate futurum. Nunc verò eius rectè vna duntaxat parte su-
» scepta, pluribus in ea Episodiis vsus est, sicuti nauium catalago, aliis
» que Episodiis: quibus poësin ipsam locupletissimam reddit.

Postquàm Arist. declarauit propriũ poëseos esse cõplecti vnã tantũ actionẽ, atq. exposuit qualis sit vna, & simplex actio; reprehendit imperitos poëtas quosdã, qui totũ hoc artificiũ ignorantes, proponebãt sibi describendas multiplices actiones, ac diuersas, more historicorũ, qui latius, fusiusq. omnia persequũtur, quę fuerint gesta spatio multorũ annorũ. Hoc vitio, ni fallor, laborauit apud nos Lucanus in describendo Cęsaris, & Pompeii ciuili bello; Sillius quoq. Italicus in Punico; & fortasse etiam Valerius Flac in Argonauticis; & Apollonius apud Græcos in iisdẽ explicandis; nam & si Dramaticũ confecerunt poëma, sicuti decet, & vnam actionem complexi sunt; ordine tamen vsi fuerunt, qui magis Historico, quàm Poëtæ conueniat; sed de hac re alibi diligentius, & copiosius. Homerum igitur extollit hoc loco Aristoteles, sicuti vbique facit, diuinumque appellat (quemadmodum & Dionysius in lib. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων) vel propter hoc vnum, quòd cum Troianum bellum esset descripturus; animaduertit, quomodo hic sibi esset vitandus scopulus; ne similis historico alicui videretur; si ordinem rerum gestarum seruasset in scribendo; id enim si fecisset, necessariò non vnam, sed multas actiones fuisset persecutus, quę & si ad vnum respiciunt finem, & multiplices ideò videri non possunt, tamen, quia ita intextæ nõ sunt, vt vna appareat actio primaria; & illę, quæ præter hanc sunt conficiant Episodia, longè absunt ab artificio poëtarum, quod requirimus; Poterat quidem, si voluisset, totum describere Troianum bellum, nam constabat principio, medio, & fine; spatioque decem annorum fuerat confectum; Sed aliam iniit rationem plenissimam artificii. Duplicem verò affert causam Aristoteles, cur id ab Homero non sit factum; Prior est, quoniam nimis magnum fuisset opus exorsus, & ideò, si totum confecisset, non potuisset vno intuitu comprehendi, quod in primis requirit Aristoteles, sicuti etiam superius est sæpè dictũ copiosè, ducta à corporibus magnis, atque paruis similitudine; μέγεθος εὐσύνοπτον appellauit in periodo, libro tertio Rhetoricorum. Altera causa est; quòd etiam si Homerus longissimum poëma producere voluisset ad iustam magnitudinem, incidisset tamen in aliud vitium longè fortasse maius; quoniam coactus fuisset pertexere opus inculcatum nimia rerum varietate, neque aptè potuisset singula explicare (sicuti decet) sub Dramatica forma. Sed posit fortasse admirari hoc loco aliquis, cur hæc ab Aristotele dicantur, cùm ab Historicis res gestæ plurimorum annorum longè breuiore libello concludantur; Verùm sciendum, Historicos non adhibere Dramaticum sermonem, sicuti poëtas; facit enim Drama, vt poëma aliquod in immensam excrescat magnitudinem; Quamobrẽ Homerus vnam suscepit particulam belli Troiani, et ex eo vnam veluti quandam confecit actionem, ea fuit. Ira Achillis, quæ quàmdiu perdurauit, multa mala Gręcis infligebantur. Vt primùm verò restincta est ob Patrocli mortem, victoriam Græcis peperit. Hinc extitit artificium illud præclarum, quod quærimus in Epopœia; actionis vnius conficiundę; hinc extitit ordo planè admirabilis, dissimilis ordini Historicorum. Sed quia actio illa, quam sibi proposuerat Homerus, erat exilis, & breuis, eam amplificauit multis Episodiis. Vnum Episodium recenset Aristoteles, exempli gratia. NAVIVM Catalogum. Hoc Episodium fit sub finem libri secundi, arrepta hac occasione. Iuppiter Agamemnonem in somnis monuerat, vt Gręcos in aciem educeret; id factum est suadentibus Vlysse, & Nestore. educuntur; enumerat igitur Homerus duces, & naues; Tertius liber habet Episodium Paridis pugnantis singulari certamine cum Menelao, spectante Helena. Quartus liber Episodium continet, concionem Deorum de expugnando Ilio. His, atque aliis multis Episodiis totam Ilia

da

da adauxit, ac pulcherrimè exornauit, vt iam facilè possit vnusquisque intueri, qua ratione sit scribendum poëma Heroicum; Nec dissimili ratione vsus est Vergilius, de quo fortasse postea.

Οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ, οἷον ὁ τὰ κυπριακὰ ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν ἰλιάδα.

Alii verò circa virum vnum, tempusque duntaxat vnũ versantur: sed actionem ipsam multimembrem constituunt: quemadmodum, qui Cyprica, & Iliadem paruam conscripsit.

Alii non intelligentes rationem & artificium Epici poëmatis, vnius viri res gestas omnes persecuti sunt, aut quæ vno aliquo tempore, ac spatio plurimorum annorum fuerint confectæ. Actionem igitur in suo poëmate non vnam, sed multiplicem, ac diuersam cõstituerunt, eo, quo dictum est antè à me, modo. Atque hoc vitio laborauit is, qui Cypriaca scripsit. Athenæus libro octauo ait, καὶ ὅλως ὁ τὰ κύπρια ποιήσας ἔπη, εἴτε κύπριός τίς ἐστιν ἢ στάσινος, ἢ ὅστις δήποτε χαίρει ὀνομαζόμενος τὴν Νέμεσιν ποιεῖ διωκομένην ὑπὸ διὸς, καὶ εἰς ἰχθὺν μεταμορφουμένην διὰ τούτων.

τοὺς δὲ μετὰ τρίτην Ἑλένην τίκτε θαῦμα βροτοῖσι.
τήν ποτε καλλίκομος Νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα. & quæ sequuntur.

Nam versus aliquot recenset ex eo poëmate; quos legat illic, qui volet: perlepidi enim sunt, & elegantes. Iliados paruæ authorem nominat Pausanias in Laconicis. vbi ait. μαχέσασθαι δὲ ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ Τηλέφου τελευτῆσαι φησὶν ὁ τὰ ἔπη ποιήσας τὴν μικρὰν ἰλιάδα. Herodotus quidem in Homeri vita ait, ab ipso Homero Iliadem paruam cõscriptam, priusquàm alteram magnam scriberet, his verbis. διατρίβων δὲ παρὰ θεστορίδῃ ποιεῖ ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή. Ἴλιον ἀείδω. & quæ sequuntur. Paulò post, καὶ τὴν καλουμένην φωκαΐδα, ἥν φασιν οἱ φωκαεῖς ὅμηρον παρ' αὐτοῖς ποιῆσαι. quod si verum est, nimirum non videtur artificii poetici peritus ab initio fuisse Homerus; cum hæc scriberet; Paulò post idem Herodotus ait, ἐν μὲν ἰλιάδι τῇ μεγάλῃ ἐρχ. ἐν α μεγαλώσει οἱ νῦν κατέλογῳ. in quibus verbis videas nominari Iliadem magnam, vt differre sciamus ab altera, quæ parua vocatur. Scribit Suidas Syagrium antiquissimum poëtam antè Homerum Iliadem scripsisse, & Homero non satis æquum se præbuisse. Prætereà Idem testatur Corianum Iliensem, adhuc vigente eo bello Iliadem scripsisse, nam post expugnationem Ilii CLXVIII. annos natus est Homerus, vt scribit Herodotus. τῆς δὲ Τρωικῶν ὕστερον γέγονεν ὅμηρος ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα ὀκτώ.

Τοιγαροῦν ἐκ μὲν ἰλιάδος, καὶ ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι· ἐκ δὲ κυπρίων πολλαί. καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς ἰλιάδος πλέον ὀκτὼ, οἷον ὅπλων κρίσις. φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, πτωχεία, λάκαινα, ἰλίου πέρσις, καὶ ἀπόπλους, καὶ Σίνων, καὶ τρῳάδες.

Verùmenimuerò Ilias simul, atque Odyssea vna tantum Tragœdia, duabus ad summum claudi possunt: contrà Cyprica, non nisi pluribus, tum parua Ilias ex octo amplius constat: vt sunt Armorum iudicium, Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, Emendicatio, Lacæna, Ilii excidium, Reditus, Sinon, Troiades.

Hæc ita vertit Paccius. Verumenimuerò Ilias simul, atque Odyssea vna tantùm tragœdia duabus ad summum constat. Verba Græca ita sonant apertius conuersa. Quare ex Iliade, & Odyssea vna tragœdia ex alterutra ipsarum separatim conficitur, vel duo ad summum. Rursus Paccius illa ita vertit. Contrà Cyprica nõ nisi pluribus, tùm parua Iliàs ex octo amplius cõnstat. Egò autem sic. ex Cypriacis multæ, & ex parua Iliade plures octo. vt armorum iudicium, & quæ sequuntur; Laudauit Homerum

hactenus Aristoteles, tanquam summũ artificem poëmatis Epici, alios verò reprehendit, qui Cypriaca scripserunt, & Iliadem paruam; ille enim vnam actionem sibi proposuit, hi verò plures. Hæc autem comprobat huiusmodi ratione. Siquis velit Epicum poëma Iliados Homeri redigere ad formam tragicam; is sanè possit pro suo iure; nam cum in tragœdia simplex, & vna actio constitui debeat; & in Iliade idipsum sit ab Homero factum; non difficile fuerit id efficere; sublatis vtique Episodiis, quæ multa augent Iliadem; item sublato interuallo, & spatio multorum dierum, atque annorũ, qui illic visuntur inserti, propter magnitudinem poëmatis, quibus sublatis remanebit nuda ipsa actio primaria, quam sibi in eo poëmate proponit Homerus; quo loco perspici potest, ex singulis Epopœiæ Episodiis singulas confici posse tragœdias. Quomodo autem id fieri posit, demonstrarem pluribus, nisi putarem satis esse notum. Sumenda enim vna particula est actionis Epicæ, vt potè si dicas: TVRNI necem apud Vergilium. Patrocli cædem apud Homerum; postea verò prologus, chorus, episodium, aliaque sunt aptè excogitanda, nomina præterea personis imponenda; seruanda demum ea methodus, quam superius ipse explicauit. Sic igitur possunt ampla, & grandia poëmata redigi ad vnam tragœdiam, quia ex vna actione tantum constant artificiosè connexa. Idem fieri potest in Odyssea Homeri vt si tragœdia inscribatur Penelope, vel Vlysses reuersus; & fiat instar Electræ Sophocleæ, in qua Orestes perimit Aegisthum, & Clytemnestram; sic in hac Vlysses procos. Agnitio verò erga Penelopen lugentem. necesse igitur esset volenti inde dramata tragica desumere, partiri in octo, aut in nouem argumenta. Dicat aliquis fortasse: At nonne, eadem, quoque nouem, & multò plura desumi possunt ex Iliade Homerica, seu Odyssea; & Aeneide Vergil. Respondeo tamen, posse quidem; sed non ex ipsa primaria actione, quæ vna est, & simplex; at ex Episodiis ipsis quæ inseruiunt & cohærent actioni; vt amplior, maiorque fiat; In Iliade verò parua; patet nullam esse actionem primariam authori propositam; neque vllam rem Episodii loco poni; sed omnia locum obtinere primariæ actionis. Enumerat Aristoteles Armorũ iudicium. Philoctetem, Illa tragœdia adhuc extat à Sophocle scripta, Neoptolemum, quam citat Athenæus Theophili. libro decimotertio & refert lepidissimum hunc versum. καὶ ὁ κόν-
λος δὲ εὖ ποτ' ὁλίμφι φυ.
οὐ συμφέρον νέᾳ ἐστὶ πρεσβύτῃ γυνή.

Eurypylum, de qua tragœdia meminit Cicer. in Tusc. quæst. Emendicationem, cum Vlysses se mendicum simulauit, & ingressus est Troianorum vrbem, de qua re Homerus libro quarto Odyss.

αὐτόν μιν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας
σπεῖρα κακ' ἀμφ' ὤμοισι βαλὼν οἰκῆϊ ἐοικὼς
ἀνδρῶν δυσμενέων κατέδυ πόλιν εὐρυάγυιαν
ἄλλῳ δ' αὐτὸν φωτὶ κατακρύπτων ἤϊσκε
δέκτῃ, ὃς οὐδὲν τοῖος ἔην ἐπὶ νηυσὶν Ἀχαιῶν
τῷ ἴκελος κατέδυ Τρώων πόλιν. & quæ sequuntur.

quo loco etiam, atque etiam poëtæ artificium considerandum est, qui eam rem in Iliade prætermisit; quoniam non omnia cõplexus est, sed vnam tantùm (vti diximus) actionem, ad quam adaptauit Episodia, quæ ipsi maximè cohærere posse cum dignitate aliqua videbantur. Lacænam; Cui similis extat Euripidis Helena. Ilii excidium, quam tragœdiã citat Athenæus ex Acato Argiuo libro decimo quarto, vocatque ἰλίου πέρσιν. Reditum. ἀπόπλουν scribit in contextu Aristoteles, de quo etiam superius mentio facta est. Eiusdem argumenti fabulã scripsit Euripides Iphigeniam in Aulide, quæ extat. Sinonẽ, quam fabulam à nemine adhuc scriptam legi. Troades, quæ tragœdia extat apud Euripidem.

Ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ. ἢ γὰρ ἁπλῆν ἢ πεπλεγμένην, ἢ ἠθικὴν, ἢ παθητικὴν δεῖ εἶν, καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας, καὶ ὄψεως ταὐτά. καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ, καὶ ἀναγνωρίσεων, καὶ παθημάτων, ἔτι τὰς διανοίας, καὶ τὴν λέξιν ἔχειν

» ἔχειν καλῶς.

» Iisdē præterea generibus Epopœia, quibus Tragœdia constet, est
» necesse: etenim vel simplicem, vel complicitam, vel moralem, vel pa-
» theticam hāc esse oportet. Cui totidē, eædemque partes, præter har-
» moniam, & apparatum respondent; vt quæ peripetiis, agnitionibus,
» affectibus, adhuc etiam sententia & dictione, egregiis quidem omni-
» bus indigere videatur.

Postquàm Aristoteles ostēdit Epopœiam hoc cōmune habere cum tragœdia, quòd vna constat actione; persequitur alia, quæ communia vtrique sunt, dictum est ante, tragœdiam aliam esse simplicem, aliam esse perplicitam ex agnitione, & peripetia: præterea aliam esse moratā, aliam παθητικήν: has omnes qualitates habet etiam Epopœia. Partes quoque quantitatis eædem in Epopœia sunt, quæ in tragœdia, præter harmoniam, & apparatum. Postremo peripetiam continet, agnitionem, & perturbationem. Horum omniū rerum exempla facilè inuenias in Odyss. Homeri, & nos cum de agnitione, ac peripetia loqueremur, satis multa protulimus. Neque verò minus requirit sententiarum, ac verborum ornatum epopœia, quàm tragœdia. Quòd ad ornatum spectat sententiarum, & verborum; aptè dixit Aristoteles oportere, vt bene sese habeant; & accommodata sint ad rem. (καλῶς ἔχειν inquit) non autem eundem esse oportere, qui in tragœdia; nam aliò quodam modo ornari debet Heroicum poēma, quàm Tragicum; aliudque requirit sententiarum genus, et si nō valde diuersum: concinnas requirit sententias Epopœia, & si nō semper graues, sicuti tragœdia. Grandis & ornata (inquit Cic. in Oratore) vox est poëtarum; atque maiorem licentiam habent faciendorum, iungendorumque verborum; voluptati enim inseruiunt aliquando magis, quàm rebus. Est autē vidēdum poëtæ Epico, vt non in sententiis solùm, sed etiam in verbis elimatus sit; nec omnem authoritatem, nec omnē honorem, nec omnem fortunam, nec omnem ætatem, eodem genere verborum, & sententiarum tractet; quamquàm hæc illi communia sunt cū tragico. Habent sanè singula genera poëmatum suū
» peculiare dicendi genus. Hinc Cicer. in libro de Optimo genere Orat. ait. si in tragœ-
» dia comicum verbum ponatur, esse vitiosum; & in comœdia turpe esse tragicum: eo-
» demque modo in cæteris, suum esse cuiusque certum sonum, & quandam intelligen-
» tibus notam vocem. Idem Cic. explicat quales sententiæ, qualiaque verba in oratione
poni debeant, & quamuis ad Oratorem illa accommodarit, possunt tamen etiam ad
» Epicum poēma transferri. Verba sunt hæc. Quoniam Eloquentia constat ex verbis, &
» sententiis, perficiēdum est, vt purè, & emendatè loquētes, quod est Latinè; verborum
» præterea & propriorū, & translatorum elegantiā persequamur; In propriis vt aptissi-
» ma eligamus; In translatis, vt similitudinem secuti, verecundè vtamur alienis. Senten-
» tiarum totidem sunt genera, quot diximus esse laudum. Sunt enim docendi acutæ; «
» delectandi quasi argutæ, comouendi graues, sed & verborum est structura quædam
» duas res efficiens, numerum, & lenitatem. Hæc ille. quæ diligenter planè sunt etiam «
» poëtæ seruanda.

» Οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται καὶ πρῶτος, καὶ ἱκανῶς. καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον «
» συνέστηκεν ἡ μὲν Ἰλιὰς ἁπλοῦν, καὶ παθητικόν, ἡ δὲ Ὀδύσσεια, πεπλεγμένον. ἀναγνώρισις «
» γὰρ διόλου, καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει, καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε. «

» Quibus sanè cūctis & ante alios, & plenissime Homerus vates vti- «
» tur. siquidem vtroque poēmate hæc omnia complexus est. Vt enim «
» Ilias simplex, atque patheticum continet genus, sic Odyssea compli- «
» citum: vt quæ agnitionibus cōstet, & per totū morata sit. ad hæc quo-
» que dictione, atque sentētia, cæteris mirū in modū vatibus antecellit.

Omnia, quę superius enumerata sunt, demõstrat Arist. esse in poëmate vtroq. Homeri, Iliade & Odyss. dignissimũ verò ostendit Homerũ, qui ab omnibus extollatur; habeaturq. plane admirabilis, ac diuinus; quòd primus (id quod summi fuit ingenii) tale excogitarit artificiũ, atq. ita excogitarit, vt cum nihil in eo prætermisisset, à posteris nihil potuerit postea vnquã addi; id quod rarò cõtingere solet; nõ enim facilè possunt primi artium inuentores eas absolutas ab omni parte tradere; sed paulatim absoluuntur, & expoliuntur. Nullus verò fuit qui artificio Homeri ne tantillum quidem addiderit; at quàm plurimi postea fuerunt poëtæ, qui cum artificium illud summum nõ perspicerent, laudem in scribendo non fuerunt assecuti; quantò enim quisque ab instituto, & forma Homerici poëmatis longius discedit; tantò ille longius abest à summo artificio; Atque ego sanè satis mirari non possum antiquorum ignauiam, & socordiam, qui cum Epicum poëma scriberent, Homeri artificium, de quo loquor, non considerarint, quale esset, omniũ certe diligentissimus in eo perpendẽdo, & exprimendo fuit Vergilius, tametsi neque is est omnia fortasse assecutus. Ilias simplex est, quia nullam habet agnitionem; peripetiam tantùm; & multis quidem in locis; sæpe enim Troiani victores; Græci victi; rursus Græci victores, Troiani victi demonstrantur; hoc verò quid aliud est, quàm peripetia, & commutatio felicitatis in infelicitatem, & infelicitatis in felicitatem? Est præterea Ilias pathetica, vbique enim cædes, vulnera, certamina, bella narrantur Odyssea verò non simplex est; sed complicita; prętêr enim quàm quod eadem in se habet; habet etiam agnitionem; qualis est libro decimosexto, vbi Telemachus patrem Vlyssem agnoscit; & libro insequenti altera; vbi canis herum agnoscit; mox alio libro altera cum illum ex cicatrice agnoscit Euryclea, dum pedes ipsius lauaret, itidem alia lib. XXIII. cum illum Penelopę vxor agnoscit, vltimo quoq. libro alia ubi à Laërte patre agnoscitur. Mirum sanè, quantum hæ agnitiones poëmata exornãt, suauiaque reddunt; Nec dubitarim ego hoc cõstanter asserere, quantò tragœdia, quæ peripetiam habet, & agnitionem, cęteris præstat, quię patheticæ tantùmmodò sunt; tantò Epicum poëma esse prestantius altero, quod nullam habet agnitionem; habet enim in se agnitio multum admirationis, & voluptatis; atque (quod summum est) ex ea magna animorum, & fortunæ commutatio pendet. Morata verò sunt poëmata Homerica, quod facilè vnusquisque perspicere potest; & nos de hac re paulò post aliquid dicemus copiosius. Verborum verò elegantia, & sententiarum grauitate planè cæteros omnes superauit Homerus; Plutarchus de vtroque poëmate, tanquam bene vbique morato, ait; εἰσὶ δὲ αὐτῷ ποιήσεις δύο, Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια, αἷς εἰ μὴ μόνον ἀρεταῖς ἐν ταῖς ποιήσεσι παρέσπαρται, λύπας τε, καὶ χαρὰς, καὶ φόβους, καὶ ἐπιθυμίας ἐξ χρὴ ἐκλέξασθαι τὴν ποίησιν, παρόντα δὲ μιμεῖσθαι, οὐ μόνον τὰ χρηστὰ ἤθη ἀλλὰ καὶ τὰ φαῦλα (hoc enim addit, vt occurrat Platonis sententiæ.) ἄνευ γὰρ τούτων παράδοξοι πράξεις οὐ συνίστανται, ἐν αἷς ἀκούοντας ἔνεστιν αἱρεῖσθαι τὰ βελτίω. πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὁμιλοῦντας, οὐ μόνον ψυχαγωγίας χάριν, ἀλλ᾽ ἵνα ἐν τούτῳ παραστήσῃ, ὡς κήδονται, καὶ οὐκ ἀμελοῦσι τῶν ἀνθρώπων οἱ θεοί. De sententia vero, & oratione sic. καὶ τὸ μὲν ὅλον παρ᾽ αὐτῷ διήγησις τῶν πραγμάτων παράδοξος, καὶ μυθώδης κατεσκεύασται ὑπὲρ τοῦ πληροῦν ἀγωνίας, καὶ θαύματος τοὺς ἐντυγχάνοντας, καὶ ἐκπληκτικὴν τὴν ἀκρόασιν καθιστάναι.

Διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιία, καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος· δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ τέλος. εἴη δ᾽ ἂν τοῦτο, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρὸς δὲ τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν.

Differt autem Epopœiæ contextus à Tragico longitudine, metroque, itaque longitudinis præfinitio sit: de qua à nobis satis est dictum. vt principium, simulque finis conspici queat. hoc autem fuerit, si contextus ipsi, veteribus quidem minores erunt: plures verò Tragœdias ad vnam auditionem dispositas complectentur.

Postquàm enumerauit Aristoteles ea omnia, quæ communia Epopœię esse videbantur

tur cum tragœdia;recenset nunc ea,quibus differunt,sunt autem duo : longitudo,& metrum. Et quatenus ad longitudinem spectat,sciendum Epicum poëma multò longius esse tragico, quia non habet præscriptum temporis spatium tàm breue. Quòd siquis quærat,quanta demum debeat esse Epici poëmatis magnitudo:respondet Aristoteles tantam esse debere,vt vno intuitu tota actio percipi possit;simulque conspici principium,& exitus,non secus,ac solet in pictorum imaginibus,quæ si paulò maiores fuerint,quàm conueniat,vno intuitu simul comprehendi nequeunt;& quia incerta,& obscura ratio hæc præcipiendi videbatur;rem aliquanto apertius declarat Aristoteles, ingeniosè, vti solet, & acutè.sic. Si poëmatis constitutio, ac confectio, breuior sumatur, quàm à veteribus sumi solebat, qui plurimum in hac re peccarunt (vnum Homerum semper excipio) facilè erit iustam poëmati assignare magnitudinem;huc referri debent ea, quæ superius de longitudine tragœdiæ dicta fuerunt; vbi antiquos poëtas, qui Heracleidem, & Theseidem ignorato omni artificio, scripserunt, reprehendit. Alia quoque ratione longitudinem præscribi Heroico poëmati potest;quod apertius,& crassiore quadam, ac magis vulgari modo explicat Aristoteles;ait enim;Si constitutio poëmatis Heroici eò vsque producatur,vt pertingat,perueniatque ad longitudinem multarum tragœdiarum, quæ simul eodem tempore, altera post alteram recitatæ fuerint;hanc eius iustam fore longitudinem; dictum verò est superius ad clepsydram recitari olim tragœdias multas consueuisse. Colligi igitur potest ex hoc loco vno heroico poëmati adæquari multas tragœdias;& sanè id valde probabile est; nam lõgiore spatio cõtinetur epopœia, quàm tragœdia,quæ egredi non potest periodum vnius Solis,vti antè est dictum copiosè.

» Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιΐα ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τρα-
» γῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. καὶ τῶν
» ὑποκριτῶν μέρος μόνον. ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν
» περαινόμενα ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος.

» Quippe proprium Epopœiæ est posse plurimũ in magnitudinem
» excrescere.id quod assequi Tragœdia non potest, quandoquidẽ hæc
» plura simul facta imitari nequit,sed id solũmodo,quod in scena tunc,
» atque adeò penes histriones est.contra in Epopœia,vt quæ mera enar
» ratio sit, plures veluti partes transactas conglutinari permissum est;
» quibus sanè, perinde ac sibi propriis, poëmatis ipsius quasi grauidus
» augetur vterus.

Illa verba sic protulit Paccius. Quippe proprium Epopœiæ est posse plurimũ in ma
» gnitudinem excrescere. At ego ita verterem. Habet autem Epopœia in se proprium
» quiddam; ex quo longitudinem maiorẽ accipere potest. Explicat Aristoteles in Epopœia inesse quiddam innatum,ac peculiare, ex quo longius magnitudo ipsius produci tur;nequis fortè putaret aliũde augeri, quàm ex seipsa;nam si extrinsecum aliquod assumeret incrementum;absurdum id quidem esset;& præter rem, de qua agitur,minimeque conueniens poëmatis artificio; ex iisdem enim rebus aptè compactum esse oportet. Hoc verò in tragœdia effici non potest; quæ non habet tàm multa insita, vnde produci,et amplificari possit;neque enim in tragœdia imitatio fit multarum rerũ, quæ simul,eodemque tempore in diuersis fiant locis,sed tantùm earũ,quæ ab histrionibus aguntur in scena;histriones autem;cum imitẽtur agentes voce, vultu, habitu, quasi illi ipsi agerent; actionem totam in scena referant oportet; sicuti agi solet inter homines;Sed Epopœia,cum narrationem longam habeat, aut ipsius poëtæ, aut alterius cuiussuis,multa complectatur necesse est,& ab vna narratione ad alteram se transferat;quare fit,vt totũ poëma magnopere augeatur. Adnotanda verò diligenter sunt ea verba,ac perpendenda, quæ sunt ab Aristotele prolata ἅμα πραττόμενα, significauit

enim Aristoteles quiddam, quod planè summum est in artificio Epopœiæ; atque vt facilius res tota perspiciatur; exemplo Homerici poëmatis patefaciam. videre est in Odyssea libro primo.narrari procorũ insolentiam, atque intemperantiam, Telemachique calamitatem, cuius bona à procis absumebantur. mox libro secundo cùm persuadere illis non posset, vt è domo sua abirent, aggreditur iter, suadente Minerua,ad Nestorem,vt ab eo sciscitetur de reditu patris.ibi longa habetur collocutio.postea lib.III.&.IIII.suadente Nestore,contendit Telemachus ad Menelaum, eâdem de causa; ibi rursus longus sermo inter eos habetur, quem summo artificio pertexuit Homerus, vt explicaret partes quasdã belli Troiani, qualis est illa lib.IIII. vbi de Durateo,& Troiano equo mentio fit; nam & si nihil prætermittendum putabat doctus,& ingeniosus poëta,quod ad Troianum bellum spectaret;vidit tamẽ postulare poëmatis artificium, vt per Episodia opportunè multa etiam alio in poëmate explicaret;Cum in serie poëmatis Iliados longa inseri non possent,ne videretur historiam potius,quàm poësin scribere, quod summum est vitium;debet enim (vt antè diximus) poëta vnam complecti actionẽ tantùm,& simplicem;Sed redeo,vnde digressus sum.Idẽ Homerus postquàm multa Episodia deduxit ex itinere,& collocutionibus Telemachi;mox ab eo digrediens narrationem suam transfert ad Vlyssem,quẽ inducit;dum apud Alcinoum regem esset;multa narrantem, quæ antè gesta fuerant. Hoc verò artificium vnum τῆς ἐπαγγελίας bellè est imitatus Vergilius; rursus ab Vlysse digrediens se transfert ad procos Penelopen, & Telemachum; Hæc ἅμα πραττόμενα, de quibus loquitur Aristoteles;illa enim simul fiebant,at diuersis in locis;dum igitur poëta animum, modò ad hæc, modò ad illa exprimenda appulit; miris modis totum suum poëma amplificauit;Hoc verò non est in poëmate Virgiliano; nam nunquam à à suo discedit Aenea;neque certè omnia Vergilius est assecutus; Perpendenda illa dictio ὄγκος,quę translatè ponitur pro grauitate orationis;& sublimitate. Aristoteles lib.
" Rhetoric. tertio κἂν μήτι πρὸς ὄγκον αὐτοῦ βούληται λέγειν, μήτι πρὸς ἁπλῶν συμβῇ. Plu-
" tarchus quoque in Hom. φρασεολογία εἰς ὄγκον πραγμάτων, καὶ λόγων ἐπαρθεῖσα. Rursus per-
" pendenda illa verba, quæ sunt in contextu; πολλὰ μέρη ἔστι ποιεῖν ἅμα περαινόμενα. In Epopœia enim multæ partes simul actionis conficiuntur;Episodia partes actionis sunt;& singula actionem per se perfectam,integramque habent; vt patet in Odyss.de Polyphemo,de procis,de Menelai Nestorisque collocutione.Singula enim horũ integra dici possunt,quia exitum habent;& confecta sunt. Secus verò in tragœdia nam Episodia imperfecta sunt,& antequam conficiantur, sese coniungunt cum primaria actione,quæ sola integra est;& conficitur;sicuti satis etiam me tacente, ac non proferente exempla,attentè intuenti patere poterit.

" ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα καὶ ἐπει-
" σοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις. τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας.

" Quapropter hac prærogatiua cum polleat:tum facilem ad magni-
" ficentiam aditum habet, tum ad auditorem subinde leuãdum,neque
" non dissimilibus Episodiis cuncta ad peragendum, Etenim Episodio-
" rum vniformitas, vt quæ cito satietatẽ afferre soleat,in causa est,cur
" Tragœdia ad finem festinet.

Tria recenset commoda,& ornamenta Aristoteles poëmatis Heroici;Primò decentius videtur esse,& maius,quàm cætera;præsefertque dignitatem quandam admirabilem,& plurimum in se habet decoris,& maiestatis. Deinde propter plurimarum rerum varietatẽ,quæ in eo inest,satietatẽ fastidiumq.tollit;relaxatq.sæpe,ac renouat animos audientiũ;seu legentium postremò pro suo iure vti potest dissimilibus Episodiis, quæ res facit,vt magis,magisq.semper excrescat;si enim similia essent vbiq. Episodia, non suppetentibus rebus subinde nouis, properaret ad exitum, & quam celerrimè clauderetur totum poëma,quod licet intueri in tragœdia,quæ quia dissimilia habere

non poteſt epiſodia, breuis vt ſit neceſſe eſt, & cito ad Epitaſin deducatur, poteſt hoc apertè demonſtrari tùm rationibus, tùm exemplis; nam tragœdia imitatur homines (vt ſæpiſſimè eſt à nobis dictum) quaſi tunc agentes; neceſſe eſt igitur omnia confici circuitu vnius Solis; ſicuti antè declaratum fuit; Quare lõgioribus Epiſodiis actionẽ tragicam amplificare non licet, quia longè repeti non poſſũt; Sed ſumenda ſunt è proximis rebus, quæ ad finem ipſius actionis reſpiciunt, Exemplum eſto, quod ſuperius retulimus ex Sophocleo Oedipode, nã & prologum & epiſodia omnia illic videre eſt coniuncta cum ipſa actione, neque longius repetita; præterea ſimilia eſſe, & pauca; neque iis plura eſſe potuiſſe; ſatis enim erat rem deducere ad agnitionẽ, & peripetiam.

τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοσεν. εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο. τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα.

Heroicum verò carmen ex ipſa quidem experientia congruens eſſe apparuit. Etenim, ſiquis alio quolibet metri genere, pluribuſ'ue inter ſe mixtis, enarratiuam facere imitationem aggreſſus fuerit, præter ipſum decens, factum videri poterit. quãdoquidem numerorum omnium ſtabiliſsimum, atque turgidiſsimum Heroicum eſt. quo ſanè fit, vt linguas, atque tranſlationes potiſsimum admittat.

Ἀπὸ τῆς πείρας ait Ariſtoteles; Sic etiam Cicero in eo libro qui inſcribitur Orator. cũ ait. Vt igitur poëtica, & verſus inuentus eſt terminatione aurium, & obſeruatione prudentium; ſic in oratione animaduerſum multò quidem ſerius, ſed eãdem natura admonente, eſſe quoſdam certos curſus, concluſioneſque verborum. Hæc ille. Experientia igitur magiſtra didicerunt homines, vel hoc, vel illud metrorum genus ad diuerſa poëmata accommodare; ſic quoque intellexerunt non alio metro melius res geſtas tractari poſſe, quàm hexametro; ſiquis igitur aut iambico, aut trimetro, aut elego, aut aliis inter ſe miſtis verſibus id genus rerum complectatur, planè perperam faciat; præterque omnem conſuetudinem, & obſeruationem prudentum. Ariſtoteles libro Rhetoric. 3 ait iambum cõuenire orationi humili, quę ſimilis eſt ſermoni, quo inter ſe colloquuntur homines; Trochæum verò ſaltationibus; verſatilis enim eſt, & ideò olim in tetrametris locum habebat; Heróum autem amplum eſſe, & grandem; ideoque non conuenire oratoribus; quos pæane vti vult in ſua oratione claudenda. Si igitur iãbus humilior eſt, patet non potuiſſe adaptari ad hoc poëmatis genus; quod grãde eſt; multo minus Trochæum, ob nimiam velocitatem, et mobilitatem; narratio enim Heroicarum rerum grauitatem requirit; neceſſe igitur fuit Heróum retinere, quia amplus eſt, & ſonorus. Verba Ariſtotelis ſunt hæc. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς, καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος, ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν, διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι, καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος. δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα, ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα; λείπεται δὲ παιάν. Quintilianus libro nono licet enim pæonem ſequatur Ephorus inuentum à Thraſymacho probatum etiam ab Ariſtotele, dactylumque vt temperatiorem breuibus; fugiat ſpõdeũ, & Trocheus alterius tarditate, alterius celeritate damnata; & Heróus, qui idem eſt dactylus, Ariſtoteli amplior, Iambus humilior videatur, Trochæum vt nimis currentem damnet, eique Cordacis nomen imponat. Ex quibus Quintiliani verbis licet perſpicere Heróum, quoniam amplus eſt, ideò reiici ab oratoribus, & accipi à Poëtis Epicis; κόρδαξ (vt ſuperius eſt declaratum) Saltationis erat nomen. Trochæus autem propter mobilitatem ſaltationi illi aptus. hincque ita vocatus & ipſe. de qua re etiam Cic. in Oratore meminit his verbis. Longè Ariſtoteli videtur ſecus, qui iudicat Heróum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio. Iambum autem nimis eſſe è vulgari ſermone; ita neque humilem, neque abiectam orationẽ; nec nimis altum, & exaggeratam probat; plenam tamen eam eſſe vult grauitatis; vt eos, qui audient, ad

» maiorem admirationem possit traducere. Trochæum autem, qui est eodē spatio, quo
» Choreus, Cordacem appellat; quia contractio, & breuitas dignitatem non habeat, ita
» pæana probat. Hæc ille. Peropportunum igitur fuit res gestas eo genere metrorum enarrare, quoniam grauitatem celeritati mistam habet propter spondeū, & Heróum pedes, quos recipit; Hinc Quintilianus lib. I x. verissimè ait. Plurimum igitur authoritatis (vt dixi) & pōderis habent longæ, celeritatis breues, quæ si miscentur quibusdam longis, currant; si continuantur, exultant acres; quæ ex breuibus ad longas insurgunt; leniores, quæ à longis in breues descendunt. Quatenus verò ab experientia
» id homines didicisse ait Aristoteles; videre quoque est Ciceronem non dissimili ra-
» tione idem dixisse in Oratore. his verbis: Esse ergo in oratione numerū quendā non
» est difficile cognoscere, iudicat enim sensus, in quo iniquū est, quod accidit nō agno-
» scere, si cur id accidat, reperire nequiamus, neque enim ipse versus ratione est co-
» gnitus, sed natura atque sensu, quē dimensa ratio docuit, quid acciderit, ita notatio naturæ, & animaduersio peperit artem. Duplex igitur ratio esse videtur, quare Herôo versu scribant Epici poëtæ res gestas. Prima est, quā exposuimus. Altera est; quia nullum genus metri magis recipit varietatem linguarum, & translationes quàm Heróum. cognosci verò hoc potest ex Homero, qui vbique varietatem veterum lingua-
» rum aptè miscuit. de hac re Plutarchus ita ait, λέξει δὲ ποικίλῃ κεχρημένος τοὺς ἀπὸ πάσης δια-
» λέκτου τῆς ἑλληνίδος χαρακτῆρας ἐγκατέμιξεν. ἐξ ὧν δῆλος ἐστὶ
» πᾶσαν μὲν ἑλλάδα ἐπελθὼν. καὶ πᾶν ἔθνος. Paulò post idem.
» ὅπως μὲν οὖν τὰς πάντων ἑλληνίδων φωνὰς ἀθροίζων ποικίλον ἀπεργάζεται τὸν λόγον, καὶ χρῆται ποτὲ μὲν
» ταῖς ξέναις, ποτὲ δὲ ταῖς ἀρχαίαις, ποτὲ δὲ ταῖς κοιναῖς, καὶ συνάπτει. καὶ θαυμάζεται, ὅτι καὶ κοινὰ λέ-
» ξεις παρ' αὐτῷ σώζουσι τὸ σεμνὸν τοῦ λόγου. Translationes verò multum ornamenti afferre orationi quiuis intelligit conueniunt autem Heroico poëmati, quia grande quiddam præseferunt & magnam afferunt dignitatem rebus, dum vitant vulgaria. Hinc Quintilianus libro octauo. translatio, in qua vel maximus est ornatus verba, non suis rebus accōmodat. Ideò Plutarchus Homerici poëmatis artificium perpendēs, ait, μεταφορὰ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ κυρίως δηλουμένου πράγματος ἐφ' ἕτερον μετενηνεγμένη μετὰ τῆς ἀμφοῖν ἀναλόγου ὁμοιότητος πολλὴ ἐστὶ καὶ ποικίλη παρ' αὐτῷ. Nec verò pauciores, aut minus illustres habet translationes Vergilius apud Latinos in sua Aeneide, quod alibi nos commodius, Vergilianum ornatum cum Homerico conferentes, considerabimus, atq. explicabimus. de translationum generibus, & earum vsu, qui plura legere volet; videat apud Aristotelem libro tertio Rhetoric. & Plutarchum in loco superius prolato, & Ciceronem libro tertio de Orat. & in eo libro, qui inscribitur Orator.

» περιττὴ τῇ περὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων. τὸ δὲ ἰαμβικὸν, καὶ τὸ τετράμετρον κινητικὰ,
» τὸ μὲν ὀρχηστικὸν, τὸ δὲ πρακτικόν. ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτὰ, ὥσπερ χαιρή-
» μων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρώῳ. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐ-
» τὴ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῷ διαιρεῖσθαι.

» Nam motus ipse enarratiuus præ cunctis aliis excellens est. iambi
» verò, atque octonarii mobiles quidē sunt: verum, vt hi saltationibus,
» sic agendis rebus illi aptissimi sunt. Ad hæc illud etiam magis absur-
» dum, si quis, vt ipse Chæremon, hos miscuerit. Quare longum contex
» tum alio, præter quàm Heroico metro rite panget nemo. nimirum id
» congruere (sicut diximus) Natura docet.

Prima illa verba hanc mihi videntur præse ferre sententiam abundat enim Epopœia, enartatiua poësis, etiam aliis; nam ait Aristoteles; non mirum est, si Epopœia, & Heroicum carmen recipit varietatem linguarū, & metaphoras magis quàm alia poëmata, & alii versus, quia aliis etiam multis rebus abundat epicum poëma; quę reliquis desunt, vt (si enumerare velis) imaginibus, seu collationibus; εἰκόνας græci vocant,

cant, quales multæ apud Homerum sunt; hyperbole, epithetis, aliis innumerabilibus, quæ in alio poëmatis genere aptè non inferuntur. Et quoniam posset aliquis quærere, cur iambico versu aut tetrametris scribatur heroicum poëma; respondet Aristoteles, vtrunque optima ratione genus fuisse reiectum; nam iambi sunt πρακτικοὶ, idest potius apti sunt sermonibus, qui inter homines quotidie habētur, dum inter se de aliqua re agunt, & colloquuntur; vel, vt breuius, & apertius dicam, iambi sunt apti comœdiæ, & tragœdiæ, & aliis generibus poëmatum, in quibus homines agentes exprimuntur, & negotiantes. Tetrametra autem sunt ὀρχηστικὰ idest apta ad saltationem, de qua re dictum est copiosè superiore quodā loco, vbi Aristoteles ex Tetrametris Trimetra facta esse asserebat, quòd poësis minus saltatione vti cæpit, atque eadem de causa ὀρχηστικὰ tetrametra idem Aristoteles vocat in Rhet. libro tertio; quæ verba superius retulimus, vti sese habent. Patet igitur, Cur Epici poëtæ neque iambico, neque tetrametro vtantur versu. Quòd si quis adhuc putaret multis versuū generibus mistis, heroicum poëma rectè posse contexi, respondet Aristoteles hoc multò magis absurdum fore; ac ridiculum, & si Chæremon id fecisse narratur apud veteres; de qua re quia superius copiosè egimus, nihil est necesse, vt repetamus. Nimirum autem misti versus multi ridiculi sint oportet, multumque præseferant leuitatis; Adde quòd legentes nunquam satis eodem vestigio mentem sistere possunt. Quid? quod cum alii mobiliores, alii tardiores sint, alii rotundiores, alii minus volubiles, existat necesse est ex tali versuum varietate summa confusio. Concludit igitur Aristoteles, longi poëmatis constitutionē, (Epopœiam intelligit) non alio debere genere versuum scribi, quàm heroo; ipsa natura monstrante, quàm hoc deceat, monstrat quippe natura ex sono numerorum, qui iucūdi auribus sunt. Adnotanda verò illa verba in contextu τὸ ἁρμόττον διαιρεῖσθαι; nam decorum ideo dignitatem obtinet, quia singulis rerum generibus separatim adaptatur, nihilque aliud est τὸ ἁρμόττον, quàm distributio eius, quod cōuenit, in singulas res pro genere diuerso aptè facta.

Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν· οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται, μιμοῦνται δὲ ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις. ὁ δὲ ὀλίγα φροιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα, ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι ἦθος. καὶ οὐδὲν ἀήθες, ἀλλ' ἔχον ἦθος.

Proin vates Homerus in hoc quoque quemadmodum & in cæteris, præcipua laude dignus est, quandoquidem omnium vnus, quid ipsum deceat poëtam, minimè ignorat. Decet autem hunc ex persona sua pauca dicere: quòd in eo imitator nō sit. itaque vates alii, dum hoc studio semper certant, pauca interim paucisque in locis imitatione assequuntur. contra Homerus pauca admodum præfatus, modo virum, modo mulierem, interdum mores aliquos inducit. nihil enim vnquam non moratum: at semper moribus præpollens, quodcunque confingit.

Homerus multis de causis laudandus, extollendusque est; nam quicquid in Epico poëmatè artificii requiritur, id totum ipse primus demonstrauit cæteris; rationemque rectè scribendi. Quatenus ad Heroicum, hexametrumque versum, de quo paulò ante loquebamur, etiam Horatius in Epistola ad Pisones, Homerum primū illius generis metrorum authorem fuisse ait.

Res gestæ regumque, ducumque, & tristia bella
Quo scribi possent numero monstrauit Homerus. ac subinde idem Horatius ostēdens, quomodo τοῦ ἁρμόττοντος fuerit in singula genera facta distributio, statim addit.

„ Versibus impariter iunctis querimonia primum.
„ Post etiam inclusa est voti sententia compos: paulò post ibidem
„ Archilochum proprio rabies armauit iambo. & quæ sequuntur.

Obseruatione enim doctorum hominum; & numerorum terminatione, auriumque iudicio diiudicata fuerunt singula versuum genera, cui magis rei scribendæ compete rent. Hermogenes libro secundo περὶ γοργότητος de metris poëtarum diuersis, ait. καὶ ἔτι μὴν ἴδια ποιητικῶν καὶ συνθήκαις, ῥυθμοῖς τε, καὶ ἀναπαύσεσι, ῥᾷστον μὲν εἰπεῖν, ὅτι τὰ μέτρα. Idē paulò post hexametrorum formas ait esse varias; vt mirum non sit iis in Epico poëmate scribendo vsos fuisse veteres. τοῦτο δὲ συμβαίνει μάλιστα μὲν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦ ἑξαμέτρου σχημάτων, ἔτι γὰρ αὐτοῦ σχήματα ἄλλο καὶ τριάκοντα, ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ γραμματικοί. Magnum est & admiratione dignum, nec tamen nisi verissimum, quod eodē loco de Homeri artificio in versibus scribendis recenset idem hermogenes; nam si in reliquorum poëtarum poësi consideres hexametrorum genus, vnum tantum, ac simplex reperias, quia pro materie diuersa earum rerum, de quibus locuti sunt, ipsa distinguere, ac variare non stu duerunt, Homerus autem ita in singulis animi affectionibus, & moribus exprimendis distinxit, & variauit, vt quamuis hexametrum vnum sit, ac simplex per se quod sex dimensionibus, ac rhythmis constot; variæ tamen pro diuersitate, ac dissimilitudine sumpta à rebus, illius formæ esse videātur; nam si vel alterius cuiusuis personæ sermonem exprimit, vel ipsemet à se ipso aliquid nunciat (quod proprium est epici poëmatis, in quo diximus, sæpè esse ἀπαγγελίαν poetarum) ita conuenientes facit numeros, vt & grauitatem, & humilitatem, & ornatum, & simplicitatem, sicuti locus personęque dignitas, & orationis genus postulat, præseferant. Verba illius sunt hæc, ὅταν γὰρ ἢ διήγησιν ἢ πάθη τοῦ λέγοντος προσλάβῃ ὁ ποιητής, ἢ τὸ ἄλλου προσώπου ἦθος μιμεῖται, ἢ καὶ ἑαυτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τοιόνδε τι, ἢ τοιόνδε πρᾶγμα ἐξαγγέλλῃ, ἀνάγκη τοῖς προσηκούσαις αὐτοῖς ἕκαστον γίνεσθαι κατὰ τὰ εἴδη τοῦ λόγου ἀναπαύσεις, καὶ βάσεις, καὶ συνθήκας, καὶ ῥυθμὸς ἢ τραχεῖς, ἢ ἀφελεῖς ἢ περιπαλεῖς. Quæ verba eò libentius apposui, quia declarant hunc Aristotelis locum, vbi ait Homerum etiam ob id esse magnopere laudandum, quòd pauca sub suæ personæ figura protulit; id enim debent in primis seruare poetæ; quia imitantur; atque ab imitatione nomen ducunt, quatenus igitur ipsi narrant non imitantur, neque munus exequuntur suum. Quòd si aliorum poëmata intuearis (inquit Aristoteles) videas ipsos multum operæ posuisse in narrationibus sub sua persona proferendis; paucisque admodum in locis expressisse loqnentes personas; atq; eo modo, quo maximè debebant, imitatos fuisse hominum actiones, & mores, qui non aliunde facilius perspiciuntur, quales sint, quàm ex sermone. Homerus verò pauca quædam præfatus statim imitari, atque exprimere personarū mores, actionesque per sermonem cæpit; totumque poëma illius vbique moratum est, quia loquentium aut virorum, aut mulierum, aut aliarum huiusmodi personarum apparet. προοίμιον; de qua superius; cum de MORIBVS ageremus, copiosè locuti fuimus;

„ Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν, μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ
„ τὸ ἄλογον, διὸ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα.

„ Sanè cōuenit Tragœdiæ ipsum præbere mirandum, magis autem
„ Epopœiæ; quòd videlicet proportione respondeat. ideoque mirandū
„ maxime huic conuenit, quoniam in ea ad ipsum agentem minimè
„ respicimus.

Multa sunt, vti diximus, in quibus conueniunt tragœdia, & epopœia; conueniunt igitur etiā hac in re, quòd sicuti oportet in tragœdia admirabilē cōficere sermonē; nouoque quodā stupore semper suspensos tenere auditorū animos. Fortuita, quę tamē nō sine fato quodā accidisse videtur, admirationē afferunt hominibus; sicuti ante declarauimus, cum de tragœdiæ artificio loqueremur; Talia quoque in Epopœia inesse oportet. Vel si non libet ex superioribus locum hunc ita explicare, dicendum est simplici quadam ratione Aristotelem monuisse, vt narrationes epicorum, sicuti etiam tragicorum;

tragicorum; sint eiusmodi, vt admirabiles videri possint, tùm propter res, quæ narrantur, tùm propter amplificationẽ; quæ grandiores ipsas faciat, ac sublimiores; nõ enim sicuti res gesta est, semper est explicanda breuiter; sed quærendæ delitiæ omnes, & fuci, quibus res exornari possint: Ac sanè magis recipit epicum poëma huiusmodi amplificationes, quàm tragicum, quia non exprimuntur agentes homines in eo, sicuti in tragœdia; licetque poëtæ præter imitationẽ loquentium personarum, etiam ex suo ingenio addere multa, quæ ad actionem exprimendam, & exornãdam pertinent; atque hoc significauit Aristoteles, per illam dictionem τὸ ἀνάλογον. quia alio modo admirabilem facit suum sermonem tragœdia; quàm Epopœia; pluresque rationes suppetunt amplificandi rem, & admirationis mouendæ in epopœia; quia multa profert ipse poëta; atque id exemplo statim declarat.

» ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη, οἱ μὲν ἑστῶτες »
» καὶ οὐ διώκοντες, ὁ δὲ ἀνανεύων. ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει.

» Porrò, siquis illa, quæ de persecutione in Hectorem sunt, in scenã
» afferat, vtique ridicula apparere fecerit. nam & illos stare, & hũc ab-
» nuere videre esset, id quod prorsus in ipsis carminibus latet.

Exemplum sumitur ex Iliados Home. libro vigesimosecundo, vbi Achillem describit insectantem Hectorem fugientem. Versus Homeri hi sunt; qui sub persona narrãtis poëtæ proferuntur.

» Ἕκτορα δ' ἀσπερχὲς κλονέων ἔφεπ' ὠκὺς Ἀχιλλεὺς
» ὡς δ' ὅτε νεβρὸν ὄρεσφι κύων ἐλάφοιο δίζαι. & qui sequuntur paulò post.
» πῶς δέ κεν Ἕκτωρ κῆρας ὑπεξέφυγεν θανάτοιο
» εἰ μή οἱ πύματόν τε καὶ ὕστατον ἤντετ' Ἀπόλλων
» ἐγγύθεν ὅς οἱ ἐπῶρσε μένος, λαιψηρά τε γοῦνα.
» λαοῖσιν δ' ἀνένευε καρήατι δῖος Ἀχιλλεύς.
» οὐδ' ἔα ἵμεναι ἐπὶ Ἕκτορι πικρὰ βέλεμνα.
» μή τις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι
» ἀλλ' ὅτε δὴ τὸ τέταρτον ἐπὶ κρουνοὺς ἀφίκοντο. & qui sequuntur.

In his versibus, vti satis patet, fugiẽs Hector, fugientẽ insequens Achilles miro quodã artificio describitur; vt intueri vtrunque, legens Homeri versus, tibi videaris; adeò aptè rem ob oculos ponit. Græci, dum Achilles Hectorem insequebatur fugientem; iacula, telaque contorquebant in Hectorem. Achilles verò veritus, ne, si illi telis Hectorem oppressissent, sibi tàm magna laus præriperetur, nutu capitis significauit Græcis, ne tela conijcerent. Hæc siquis in scenam adducere velit; currentemque Achillem exprimere, & fugientem Hectorem, rursus Græcos tela conijcientes, & nutu significantem Achillem; ne conijcerent; ridicula planè tota fuerit actionis huius imitatio, et repræsentatio. commodius igitur narrãtur ab ipso Poëta; qui singula ob oculos ponit, dùm rem exactè, ornateque explicat; Sententiis, verbisque in medium allatis, quæ euidenter omnia exprimant; Tragœdia igitur hanc vim non habet; quia agentes homines (cum Dramaticum sit poëma) imitatur; facit tamen aliquando etiam ipsa huiusmodi narrationes; quæ à Nuncio proferuntur; qualis illa est apud Sophoclem in Electra; vbi quadrigarum cursus in Pythiis, & Orestæ mors narratur; omnia enim ornamenta ac lenocinia, fucosque verborum in huiusmodi narrationibus effingẽdis quærere solent tragici Poëtæ, vt rem ob oculos ponãt, amplificentque, & admirabiliorem reddant. nullum autem locum commodiorem suæ artis, & eloquentiæ ostentãdæ habent tragici Poëtæ, quàm in Nunciorum sermone exprimendo; referũnt enim Nuncii aliunde venientes ea, quæ acta sunt; nec multum differunt à persona Poëtæ, qui in Epico poëmate, ipse quoque narrat res gestas; modumque omnem exponit, quo gestæ fuerunt. Quis verò iam non videt κατὰ τὸ ἀνάλογον Epopœiam multis in locis; imò vbique hanc amplificandi, narrandique facultatem habere? quantò igitur maior hæc est, tantò magis exprimit in rebus τὸ θαυμαστόν. Locus est Homeri in ὀδυσσ. lib. v. vbi na-

tantem exprimit Vlyssem; vndisque iactatum; Vberrima illa est, & longissima narratio; nam quæcunque naufrago homini in natatione accidere possunt, ea omnia exprimere in Vlysse eo loco voluit Homerus; neque quidquàm prætermisit; aut in peritia & fortitudine Vlysis exponenda, aut vi vndarum, aut iactatione, & motione natantis explicanda. non apertius, clariusque oculis cernere naufragum hominem ad littus incolumen enatantem posis; quàm in illis versibus legens cuncta, intueri, quasi præsens adsis. Sed obiiciat se mihi fortasse hoc loco aliquis, dicatque; Si vera est Aristotelis præceptio paulò ante tradita; Poëtam, tunc minime videri poëtam in epico poëmate, cum narrat aliquid ipse. quia non imitatur (sicuti in primis debet) neque exprimit diuersarum personarum mores, & sermonem; cur nunc à te dictum est, ibi maximè vires suas, & artificiũ ostentare poëtam, admirabilemq́. & amplam facere orationem, vbi ipse narrat aliquid? respondeo; Cum epica poësis sit ἀπαγγελτικὴ, neque agentes homines exprimat, ac imitetur; sed quomodo gesserint narret; referatque diuersarum personarũ sermones, duplicem veluti campum latissimè patentem habere, per quem expatietur, viresque suas in dicendo ostentet; Alterum quidem; cum moratos exprimit sermones diuersorum hominum; nam maximo opus est artificio in oratione morata conficienda; neque quiuis hoc efficere potest; nam ferè omnes satis esse putant, si rem narrent, vti gesta fuerit; morumque exprimendorum nullam curam suscipiũt, de qua re Halicarnasseus in suis Rhetoricis hoc hominum genus reprehendens ait;

» οἱ μὲν ἰδίαν ἀμοίρους τοὺς λόγους ποιοῦνται οἰόμενοι τοῦ πράγματος δεῖν ἀγῶνα, τὸ δὲ ἦθος ὡς πάρεργον ἡγούμενοι; & quamuis ad oratores hoc ipse referat, potest tamen etiam ad poëtas referri; Alterum campum, per quem excurrit, poëta epicus habet, in quo descriptiones locorum, vestium, temporum, motionum, gesticulationum, atque aliarum huiusmodi rerum quàmplurimarum descriptiones facit; potestque pro suo arbitratu exprimere τὸ θαυμαστὸν illud, de quo paulò ante loquebamur; Et quàmuis, quo loco has facit descriptiones, ac narrationes sub sua persona; non imitatur; quia tamen necesse est multa in iis explicari, quæ in sermone personarũ commodè exprimi ac declarari non possunt; licet poëtæ epico tali vti narratione aliqua, quam ipse proferat; nullius personæ imitans mores, & sermonem. Locus in quo hoc obseruari potest, est apud Homerum libro quinto Odyss. vbi hi sunt versus, in quibus habitum Mercurii iussu Iouis ad Calypso ituri exactè describit.

» αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.
» ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν.
» ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο. & qui sequuntur.

Et paulò post alii, in quibus insulam Calypsus, eiusque situm, & summã amœnitatem explicat. ᾧ ἔνι νύμφη

» ναῖεν ἐυπλόκαμος, τὴν δ' ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν,
» πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα καίετο, τηλόσε δ' ὀδμὴ
» κέδρου τ' εὐκεάτοιο. & qui sequuntur.

Rursus eodem libro vbi arbores securi cædentem facit Vlyssem, vt ratem, quam discessurus conscenderet, ædificaret;

» δῶκε δέ οἱ πέλεκυν μέγαν. & qui sequuntur.

Plurimi enim versus sunt; in quibus Poëta narrans ipse mirifice studet ea exprimere, quæ dixi, vt nõ minor voluptas ex tali descriptione propter illud, quod Græci vocãt τὸ ἐναργές, percipiatur, quàm in reliqua poësi; vbi personas loquentes facit, eorumq́. mores imitatur. Vergilius quoque libro primo Aeneid. vbi Veneris habitum, quẽ gerebat tunc collocutura cum Aenea, describit, ait.

» Virginis os, habitumque gerens, & virginis arma
» Spartanæ. & quæ sequuntur. paulò post.

Vbi picturam explicat, & aduentum Didonis in templum, multa quidem sine imitatione sub sua persona refert; sed planè artificiosè, & aptè; quia secus si fecisset; mutilũ, ac languens totum fuisset poëma; necesse est igitur aliquando longas inferere in Epica poësi narrationes imitatione carentes; quæ mirificè oblectant legentium animos et

habent

habent τὸ θαυμαστόν. Ac sic opinor declaratum est à me, qua ratione κατὰ τὸ ἀνάλογον magis τὸ θαυμαστὸν inserat in suo poëmate Epicus poëta, quàm Tragicus. in manuscriptis
» libris video interpositam dictionem ὡσ sic. δεῖ μὲν οὖν ὡσ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν. Rursus in consequentibus verbis additionem est aliquam videre: nam sic legũtur.
» διὸ συμβαίνει μάλιστα τοῦτο τὸ θαυμαστὸν διὰ τὸ μή. & quæ sequuntur.

» τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡδύ. σημεῖον δέ. πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι.

» Cæterùm mirandum ipsum per se esse gratum, argumẽto sit: quòd
» omnes huiusmodi aliquod, dum nunciant, veluti dicturi in gratiam,
» id semper exaggerant.

Rationem affert Aristoteles, cur narratio admirabilis debet esse tum in Tragœdia, tum in Epica Poësi. est autem hæc. Quia (inquit) omne admirabile, iucundum est. si igitur poëta aliquid narret simplici quadam ratione, neque amplificet, aut exornet, frigida erit, ac penitus elanguescet omnis narratio. lib. Rhetoricorum. I I. Aristoteles
» καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδύ, ὡς ἐπιτοπολύ, ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν ἐστιν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν.
Verùm de hac re superius locuti satis fuimus. Hinc Vergilius. lib. I. Aeneidos. ait.
» Miratur molem Aeneas.
Quòd cum voluptate quadam animi maxima, innuit illum talia spectasse; nam admiratio huiusmodi voluptatem affert, Sicuti igitur cum picturam intuemur preclaram; admiramur simul pictoris, à quo fuerit expressa, artificium, & voluptatem capimus incredibilem. quemadmodum in suo Aenea Vergilius innuit.
» Artificumque manus inter se operumque laborem.
» Miratur. Paulò post.
» Hæc dum Dardanio Aeneæ miranda videntur,
» Dum stupet, obtutuque hæret defixus in vno.
Sic in Poësi, cũ aptè, ornateque aliquid expressum audimus à perito & docto Poëta; admiramur illius artificium, magnamque voluptatem percipimus. Quòd verò ornatus, & amplificatio sermonis delectet signo huiusmodi demõstrat. omnes, qui aliquid nunciãt, rem conantur augere, et ornatius exponere, vt gratior, suauiorque ipsorum sit narratio.

» Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν, ὡς δεῖ, ἔστι δὲ τοῦτο παραλο-
» γισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι ὅταν τουδὶ οὗτος, ἢ γινομένου, τοδὶ γίνεται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ
» τὸ πρότερον εἶναι, ἢ γίνεσθαι τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. διὸ δή, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλου δὲ του-
» του ὄντος ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι, ἢ προσθεῖναι, διὰ γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὄν, παραλο-
» γίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον, ὡς ὄν.

» Homerus verò præcipuè alios docuit, quo pacto mendaciũ ipsum
» dici oporteret: quod profectò paralogismus est. Existimant enim ho-
» mines cum hoc ipso existẽte, siue facto, hoc ipsum fiat, si posterius sit,
» etiam prius esse, vel fieri: quod quidem mendacium est. sed ob id sanè
» mendacium primum est, quod alio quopiam existẽte, hoc idem esse,
» vel fieri necesse sit. siquidem cùm hoc esse verùm sciat, anima nostra
» paralogismo colligit, etiam primum esse verum.

Aliud est etiam, in quo magnoperè laudãdus est Homerus, nam docuit primus; quo modo in poësi sit confingẽdum mendacium; docuisse illum ait, quia primus aptè confinxit mendacia; vt qui sequi ipsius vestigia voluerit; facilè possit artem mentiendi perspicere. Summatim verò exponit Homeri mendacia Paralogismo contineri; Et quoniam παραλογισμῶν in libro περὶ ἐλέγχων enumerat Aristoteles septem modos, sciendum hoc loco intelligi debere quartum, qui appellatur à consequentibus. Aristoteles enim

vocat τὸν παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχον. est autem captionis genus hoc, quotiescunque retrò vicissim consequens commeare existimatur:nec tamen verum est,vt si mel est,dulce est;si dulce est,mel est;quod nequaquam verum est;non enim retrò commeat, aut cõuertitur;alia enim dulcia etiam sunt,præter mel. Alterũ exemplum est;si pluit,terra madida est:si terra madida est,pluit;potest enim rore,pruina, niue,aliisque modis madescere. Huius generis illud quoque est argumentum,quo vtuntur Rhetores, ad probandum enim aliquẽ adulterum,id,quod consequens est,sumunt;eum cõptum esse, aut vnguento delibutum,noctuque errantem videri,quę in multis vera reperiuntur, at non in omnibus. Verba Aristotelis ex libro τῶν ἐλέγχων sumpta apponam, quia simillima his sunt,quæ profert hoc loco. ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος δοκεῖ ἔλεγχος εἶναι διὰ τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν; ὅταν γὰρ τουδὶ ὄντος ἐξ ἀνάγκης τόδε ᾖ, καὶ τοῦδε ὄντος οἴονται καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης, ὅθεν καὶ περὶ τὴν δόξαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπάται γίνονται, πολλάκις γὰρ τὴν χολὴν μέλι ὑπολαμβάνομεν εἶναι διὰ τὸ ἕπεσθαι τὸ ξανθὸν χρῶμα τῷ μέλιτι,καὶ ἐπεὶ συμβαίνει τὴν γῆν ὕσαντος γίνεσθαι διάβροχον,κἂν ᾖ διάβροχος ὑπολαμβάνομεν ὗσαι,τὸ δὲ οὐκ ἀναγκαῖον. de huiusmodi genere paralogismi mentionem facit etiam Aristot. lib. Rhet. secundo, vbi de apparentibus Enthymem. locis loquitur; docetque, quomodo captiosæ argumentationes sint soluendæ. Iam verò si diligenter consideres;nihil aliud est,confingere mendacia poëtica, quàm probabiliter loqui; ex quo patet poëticen facultatem, quod alibi copiosius exposuimus,reiicere ea,quæ prorsus sunt falsa;conuenireque cum Rhetorice,quæ ex probabilibus ducit argumentationes,sicuti docet Aristoteles copiosè libro Rhetor. primo, vbi loquitur περὶ τεκμηρίων, καὶ σημείων; maximam enim partem suarum probationum elicit ex signis probabilibus, quæ etiam ad alia possunt referri; nã necessaria quę sunt, ἀντιστρέφονται. Ideò Aristoteles in libro τῶν ἐλέγχων significare volens hoc genus probationum pertinere ad Rhetoricen. ait αἱ δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσί. hæc omnia igitur etiam ad poëticen sunt referenda,quia ex his sua mendacia confingit;hoc est (vt ego interpretandum puto) verisimilia,& probabilia loqui tur. Hermog. lib. II. περὶ γοργότητος, vbi agit περὶ μεθόδων σινοιῶν enumerat singillatim omnia genera mentiendi,quib. vtuntur poetę. Atq. nisi fallor Quatuor genera statuit, Primum,quod continet fabulas antiquorũ, de Saturno, de Titanum, Gigantumque sobole, de Iouis, Martis, aliorum Deorum rapinis,ac furtis, quæ omnia ait esse περὶ τῶν ἀνθρωποπαθῶν λεγόμενα. & proptereà dicere possumus probabilia videri;quamuis non temerè huiusmodi fabularum genus ab antiquis Philosophis fuerit excogitatũ, vt superius docuimus; Alterum genus est,quod continet transmutationes hominum in alias animalium formas,vt Cadmi in draconẽ. Halcyonis, Philomelæ,& Procnes in aues, & marium mutationes in fœminas;vt Tiresiæ: vel fœmnarum in mares,vt Cænei: vel in diuersa s diuersorum animantium figuras, vt Centaurorum, Sirenum, Gorgonum, Tritonum, Pegasorum, Cyclopum,& reliquorum huiusmodi. Tertium genus est,quod plurimum in se habet τερατολογίας. vt si dicas bouem locutum; equum cecinisse,& quę huiusmodi sunt; Quartum genus est κατ᾽ ὑπερβολήν. qualia sunt illa Homerica. ὁ ἀχιλλεὺς τοσόνδε ἐπήδα, ὁ αἴας, καὶ ὁ ἕκτωρ τηλικοῦτον χερμάδιον ἐρρίπτει λίθον, καὶ ὅτι τηλικόνδε ἦσαν. Hoc quartum genus vsitatissimum est apud poëtas; & Homerum in primis,nam quamuis sint (vt Hermog. ait) ὑπερβάλλοντα ἀνθρώπου φύσιν, καὶ ὑπ᾽ ἐκείνου τερατολογούμενα; videntur tamen esse ὡς γεγονότα, καὶ πιστεύεσθαι ἄξια. Tertiũ genus haud scio,an apud vllum poëtam (de Epicis loquor) sit vsitatum,aut probari debeat; alienissimum enim est non modò à veritate,sed etiam à probabili,& verisimili, cum prorsus falsissimum sit;ac fabulosum,præterque naturam fictum. Reliqua duo genera recepta sunt ex veterum Pythagoreorum,& aliorum philosophorum disciplina;qui sub eiusmodi figmentis,de natura rerum,hominumque moribus,ac vita loquebantur. Hæc igitur ita sese habent;sed Aristoteles hoc loco, cum dixit Homerum docuisse, quomodo aptè per paralogismum mendacia confingi possent;intelligit tantùm illud sermonis genus, quo poëtæ vtuntur,amplificationis gratia,vt rem magis augeant, admirabilioremq. faciant;discedentes enim à vero,verisimilia captant,& probabilia,sed operæ precium fuerit exactius contextum declarare;appositis ad Aristotelis verba exemplis, vt locus

alioqui

alioqui difficillimus apertiſsimè intelligatur; Conſequentia alia ſunt facti, alia ſunt
» temporis, vtrumque genus complexus eſt Ariſtoteles illis verbis. τουδὶ ὄντος ἢ γινομένου
» τοδὶ γίνεται, εἰ τὸ ὕστερον ἔστι καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι. Pallet, ergo amat. Vnguentatus eſt ergo adulter. hæc ſunt conſequentia facti. Nudauit enſem, ergo peremit. Sedebat in templo Veſtæ, ergo violauit Veſtalem; hæc ſunt conſequentia temporis; τουδὶ ὄντος, ideſt, ſi exemplum afferas; cum noctu ambulet, ἢ τουδὶ γινομένου. vt potè, ſi dicas cùm cruentatus ſit; & exierit è ſylua, τοδὶ ἔστι. eſt adulter; ἢ τοδὶ γίνεται, peremit Aiacem. εἰ τὸ ὕστερον ἔστι, vt pote ſi dicas, pallet; καὶ τὸ πρότερον εἶναι ergo amat; ſed inquit Ariſtoteles, τοῦτο ἐστὶ ψεῦδος, quia pallor etiam ex ægritudine corporis proficiſcitur; & alijs cauſis; Iam verò adnotanda verba, quæ ſequuntur; διὰ γὰρ τὸ εἰδέναι τοῦτο ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχή. Non enim ab inſciis hominibus fiunt paralogiſmi; ſed prudentibns, ac ſcientibus; ſciunt enim non eſſe neceſſariò verùm, amare eum, qui pallet; proferunt tamen; quia probabile eſt; & cupiunt perſuadere audientibus. Hinc Ariſtoſtoteles libro Rhetoricorum primo, ait Sophiſtam captioſis argumentationibus vti; non ex facultate ipſi inſita; ſed ex electione; quaſi innuat Sophiſtam ſcientem pa-
» ralogiſmis vti. Verba Ariſtotelis ſunt hæc; ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαι-
» ρέσει, πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται (de Rhetore loquitur) ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ὁ δὲ κατὰ τὴν προαί-
» ρεσιν ῥήτωρ, ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ
» τὴν δύναμιν. Poëtæ igitur etiam, non ſecus ac Sophiſtæ paralogiſmis vtuntur κατὰ τὴν προαίρεσιν, quia ſciunt hòc verũ eſſe, illud probabile ac probabili vti malũt, quàm vero. illa dictio ἄλλου in manuſcriptis libris ſecus ſe habet. ἄλλο. ſic. ἄλλο δὲ, τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι, ἢ γίνεσθαι. quæ lectio multò eſt probatior. Rurſus illa verba παράδειγμα δὲ τούτου ἐκ τῶν νίπτρων. in nõnullis deſiderantur, ſed Medicæus liber habet; & agnoſcit Georg. Val. in ſua tralatione; & Paccius. puto igitur eſſe ſenſum, in Lauacris, apud Hom. in Odyſſ. vbi Eurycleã facit agnoſcentem Vlyſſem ex cicatrice, dũ pedes lauaret; ſatis apparet; ex probabili ſigno ductam agnitionem; ac ingenioſè ab Homero fuiſſe confictam. Nec verò ſine cauſa ait παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχή, nam omnes ratiocinationes tàm veræ, quàm probabiles, & falſæ, ἐκ τῆς διανοίας, quæ vis eſt, & facultas in anima noſtra, per quam ratiocinamur, proficiſcuntur.

» προαιρεῖσθαι τε ἀδύνατα, καὶ εἰκότα μᾶλλον, ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα, τούς τε λόγους μὴ
» συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, ἀλλὰ μάλιστα μηδὲν ἔχειν ἄλογον. εἰ δὲ μὴ, ἔξω τοῦ μυθεύ-
» ματος, ὥσπερ Οἰδίπους. τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ λάιος ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι,
» ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν μυσοῖς, ὁ ἄφωνος ἐκ τεγέας εἰς τὴν
» μυσίαν ἥκων.

Itemque fieri quæ neutiquam poſſunt, modo veriſimilia ſint, po-
» tius quidem eligenda eſſe, quàm quæ minime veriſimilia: licet fieri
» poſsint. Sermones quoque ipſos adeo non ex parte rationis exper-
» tium conſtitui debere, vt etiam nihil, quod non ſumma ratione prædi
» tum ſit, contineant. ſi vero ſecus fiat, extra ipſam fabulationem ſaltem
» ſit: exempli gratia: ignoratio Oedipodis, quo pacto Laius occubuerit:
» nõ autem in actibus: ſicut in Electra Pythicorũ nunciatio: itemque in
» Myſis, ex Tegea mutus vt loqueretur, profectus in Myſiam eſt.

In manuſcriptis libris eſt dictio interpoſita hæc. δεῖ. & paulò poſt non eſt altera. καί. Sic enim legitur totus locus hic. προαιρεῖσθαί τε δεῖ ἀδύνατα εἰκότα μᾶλλον ἢ δυνατὰ ἀπίθανα, nam etiam in poſterioribus verbis, non eſt illa dictio. καί. Si optio detur poëtæ, vtrum malit in oratione ponere, an id quod impoſsibile, veriſimile tamen eſt; an poſsibile, nõ veriſimile tamen, nec credibile; debet potius impoſsibile, ſed veriſimile eligere, quàm poſsibile, non credibile. Exempli gratia. Narrat Homerus Aiacem vaſtæ magnitudinis, ac immenſi ponderis lapidem conieciſſe; id, ſi vires hominis conſideres, eſt impoſ-

sibile,verisimile tamen,quia scimus hominem altero homine longè esse robustiorem; & iactus ille lapidis, quamtumuis vasti,quatenus iactus,non est pręter naturã,quod fidem arrogat alteri,quod impossibile videtur.Iam verò si dicas: Dædalum confectis ex cera alis euolasse;aut Pegasum alatum,pennatumque equum volare solitum.hoc, quatenus dicis pennatũ aliquod animal volare,verissimũ est,nedũ verisimile;sed quatenus homo dicitur pennatus,& Pegasus alatus;hoc pręter naturam est,& impossibile,tantamque habet vim;vt alteri deroget fidem,& cum possibile sit pennatum hominem volare;non tamen credibile est hominẽ esse pennatum. Aliud exemplum quod ad superius pertinet;esto. Ex eodem Homero cognoscimus, velocitatem tantam in Achille fuisse;vt incredibilis sit dictu;impossibile est hominem adeò velocem esse; sed quia homo velocitatem,& facultatem ad currendum à natura recipit;credibile fit,itẽ quod de cursore Lada(sic enim vocat Catullus quẽ alii Talum dixerunt)narratur,qui spatio vnius diei omnia littora Cretæ currens perlustrabat,est quidẽ impossibile; sed quia ad cursum aptus homo natus est,credibile videtur,atque ex hoc genere illud est; quod refert Lucianus in libro πῶς δεῖ γράφειν ἱστορίαν;Tàm vehementi clamore in prælio quidam vociferatus est,vt vno clamore decem simul peremerit;& attonitos primum, mox emortuos prostrauerit,hoc impossibile est;Sed quia natura insitus est homini clamor,ac vociferatio;credibile fit,Ac sanè si consideres;non aliunde ducuntur poëtarum ὑπερβολαὶ, quibus illi passim vtuntur, vt illa apud Vergilium.

It clamor cœlo. Non dissimile illud Homeri.

ὁμδὸ οὐρανὸν δ᾽ ἵκανε. Plutarchus hoc animaduertens ait. μάχεσθαι πολλάκις καὶ τῇ ὑπερβολῇ, ὅτε ὑπερβάλλουσα τὴν ἀλήθειαν πολλὴν ἐπίτασιν ἐμφαίνει. διὸ λευκότεροι χιόνος, θείειν δ᾽ ἀνέμοισιν ὁμοῖοι. Verùm de his hactenus;nunc reliqua persequor. In poësi Epica,sicuti etiã in aliis illud in primis videndum,ne sermones habiti absonum aliquid habeãt,aut repugnãs. Sed ab omni parte consentiant inter se,& quadrent; Quotiescunque enim aut spatiũ temporis,quo res gesta fuit;aut locus,aut persona,aut modus,non constat;non quadrant rationi,neque cum legentium, aut audientium mente conueniunt; Si fieri igitur possit,danda opera,vt nequid repugnans sit,aut absonum; quòd si non possit;saltem efficiendum, vt extra narrationem & actionem repugnantia illa posita videãtur; Hoc verò quale sit declaratur exemplo ex Oedipode Sophoclis allato. his verbis, τῷ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ λάιος ἀπώλετο. nam λάιος legendum est non ἰόλαος, vt multi habent vulgò impressi libri; Inducitur à Sophocle Oedipus ignorans à quo,quomodo, vbique peremptus fuerit Laius Rex. Atque multa absona sunt in hac actione; Nam quî ignorare potuit Oedipus illum Regem esse?Verùm esto.ignorauit.An consentaneum rationi est, illud postea non rescisse.non percunctatum fuisse? Fac non rogasse,neminem superstitem in cæde fuisse;rumor ipse non potuit hæc significare?Thebanorum Regem Laium peremptum fuisse,virum insignem, ac cædem illius ignotam fuisse Corinthiis, vbi commorabatur Oedipus apud Polybum Regem, cuius se putabat esse filium; fieri quî potest?Thebas paulò post venisse Oedipodem, ænigma soluisse, Regno Thebanæ regionis potitum esse,Iocastem vxorẽ duxisse quis credat? An adeò vecors,adeò ignarus,securus rerum omnium,vt quæ vulgò notissima erant,ignoraret ipse vnus?ne peremptum quidẽ Laium esse sciret. Atqui probabilia sunt,quæ sectatur Sophocles,à circunstantia loci, & personarum ducta, in Triuio cæsum.dum veheretur quadrigis.vnà cum comitibus;à latronibus.quo vno excepto, cætera bellè quadrabant; vnde postea iniectus Oedipodi scrupulus.sed quorsum hæc?quî tandiu sui oblitus fuit Oedipus,vt nollet peruestigare, quis ille esset, quem peremisset? aut saltem in sermone hominum tacitus perspicere? Absonum planè hoc est, & minime consentaneum rationi,atque, vt ait Aristoteles, prorsus ἄλογον. Vna hæc ratio excusandi Sophoclis videtur reliqua,quòd tota hæc ignoratio, cædesque Laii extra fabulam,& actionem posita est;nam si in Dramate fuisset;adhibenda erat ratiocinatio diligens,quæ apertè repugnãtia ostendisset.Multò igitur artificiosius,& cautius in Oedipode egit Sophocles, quàm in Electra;vbi in eundem errorem lapsus est, qui tamẽ nullo prætextu potest defendi.ne illo quidem quo prior; nam tota discrepantia in rebus

bus inest, quæ geruntur in scena. Verba Aristotelis sunt hæc. ὥσπερ οἱ ἐν Ἠλέκτρᾳ, οἱ τὰ πύθια ἀπαγγέλλοντες. Facit Sophocles παιδαγωγὸν in ea Tragœdia narrãtem Electræ, quo modo quadrigis certans Orestes, in summa celebritate Pythiorum ludorum, fracto curru, cum metæ illisisset, miserrimè attritum interiisse.

» κεῖνος γὰρ ἐλθὼν εἰς τὸ κλεινὸν Ἑλλάδος
» πρόσχημ᾽ ἀγῶνος, Δελφικῶν ἄθλων χάριν
» ὅτ᾽ ᾔσθετ᾽ ἀνδρὸς ὀρθίων κηρυγμάτων,
» δρόμον προκηρύξαντος. & quæ sequuntur.

Tota hæc narratio absona est, & minime consentanea; quis enim credat rumore ipso, aut nuncio aliquo antè non prolatam ad Electram fratris mortem? Quod si dicas, hoc probabile esse, quia mulier, semotaque à forò, non tam facilè intelligere poterat ea, quæ in Pythiis accidissent. At Clytænestræ saltē, & Aegistho ea nota esse debuissent, & explorata, qui vrbis Argiuę imperio fuerat potitus; nec aliunde sibi, quàm ab Oreste imminens periculum timebat. sed fac eos primos aduenisse; qui nunciarent; An credibile est nullum Argiuum hominem ludis interfuisse, qui spectare Orestæ exitiũ posset; cum ex vniuersa Græcia eò fieret concursus? Vertas te licet, in quamcunque volueris partem, neque vllus fuerit excusandi Poëtæ modus; Etiam igitur, atque etiã diligenter videndum; vt in sermonibus nihil discrepet; nihil repugnet; sed omnia ab omni parte quadrent, ratiocinationique auditorum qui in actione perpendenda euigilant, sint consentanea; Alterum exemplum sumitur ex tragœdia eiusdē Sophoclis, quę inscribebatur μυσοί. de qua mentionem facit Athenæus lib. v. vbi de trigono, quo instrumento Musici vtuntur, loquitur. his verbis μνημονεύει δὲ τοῦ τριγώνου τούτου καὶ Σοφοκλῆς ἐν μυσοῖς οὕτως.

» πολὺς δὲ φρὺξ τρίγωνος. & quæ sequuntur.

Et rursus idem Athenæus eundem recitans versum. lib. XIII. ait καὶ Σοφοκλῆς ἐν μυσοῖς.

» πολὺς δὲ φρὺξ. Quæ de muto narrantur in contextu perobscura sunt; quia tragœdia non extat; Sed etiam in ea, sicuti in aliis obseruat quidpiam, quod repugnat rationi.

» ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον· ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους·
» ἂν δὲ θῇ, καὶ φαίνηται εὐλογωτέρον ἐνδέχεσθαι, καὶ ἄτοπον.

» Quapropter locutum fuisse dicere, fabula quidem ridicula esset.
» Etenim à principio eiusmodi constituendæ non sunt. at si semel con-
» stitutæ fuerint, & ita sint receptæ, eas admitti quamuis absurdas, pro-
» babilius erit.

Tantum tribuendum putat veterum poëtarum authoritati Aristote les, vt receptas semel fabulas, quamuis in iis aliquid repugnans sit, ac minime cõsentaneum rationi. nolit, ne immutari quidem ab vlla parte, ne dum tolli, ac prorsus reiici. Si enim tollerentur abrogaretur fides actionibus, quas creduntur poëtę ex verò ducere euẽtu aut ex verisimili confingere. Si immutarentur; iam sibi actiones non constarent, ac dissimiles essent; Sed dictum est antè actiones semel receptas ac cõstitutas non esse immutandas; quod siquid noui confingere aliquis voluerit, id in prologo, & Episodiis, & solutione fabulæ efficere poterit pro suo arbitratu; modo actionis constitutio eadem permaneat; Ab initio potius, cum constituitur actio, diligenter est considerandum; nę vlla ex parte inter se dissentiat; Quòd si acciderit, vt dissentiat, repugnãtiaque habeat; satius est ita repugnantem sibi, & non consentaneam fabulam seruare, quàm immutare. Illæ dictiones ἂν, δὲ, θῇ. in manuscripto meo leguntur ἂν δὲ τιθῇ. Georg. Valla videtur in suo legisse ἂν, δὴ, ait enim, si fiat. Paccius in sua versione omisit verba hæc ὥστε τὸ λέγειν ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος. nisi fortè, quod magis crediderim id librariorum impressorumque culpa accidit.

» ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτὰ, δῆλον ἂν

» γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσειε. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἐμφανίζει ἡ-
» δύνων τὸ ἄτοπον.

» Quandoquidem illa etiam in Odyſſea circa Vlyſsis expoſitionem
» rationis expertia ſunt, quæ quidem nullo pacto toleranda apparerēt,
» ſi hæc eadem non bonus aliquis poëta confinxiſſet. nunc verò diuer-
» ſis bonis abſurdum illuſtrans, ſuaue ipſum poëta reddit.

Quantùm ſit authoritati antiquorum poëtarum, præſertim inſignium, tribuendū, exemplo Homeri demonſtrat. ſunt nonnulla apud Homerum minus rationi conſentanea; quæ tamen tanto viro ſunt condonanda, neque enim fieri poteſt, vt aliquo in loco non dormitaſſe videatur. Verùm age quæſo. An continuò irruas contrà dignitatē grauiſsimi, doctiſsimique poëtæ? Temerarii quidem id eſt hominis; & nimium furentis. Homerus in Odyſs: æ libro decimotertio narrat Vlyſſem cum eiectus naufragio apud Alcinoum Regem diuertiſſet; poſt aliquot dies magnis cum muneribus dimiſſum. Phæaces igitur iuſſu Regis Vlyſſem naui vectum ad Ithacenſium litora, ab iis expoſitus fuit, dum altiſsimo ſomno eſſet oppreſſus, vnà cum donariis, quæ ſecum ferebat; mox expergefactus ſolum ſe in litore vidit; ſtuporis pleniſsimus, Verſus Homeri hi ſunt, quos adſcribam, vt facilius res tota perſpiciatur.

» οἱ δ' ἐκ νηὸς βάντες ἐϋζύγου ἤπειρόνδε
» πρῶτον Ὀδυσσῆα γλαφυρῆς ἐκ νηὸς ἄειραν
» αὐτῷ σύν τε λίνῳ, καὶ ῥήγεϊ σιγαλόεντι.
» κὰδ δ' ἄρ' ἐπὶ ψαμάθῳ ἔθεσαν δεδμημένον ὕπνῳ
» ἐκ δὲ κτήματ' ἄειραν, ἅ οἱ Φαίηκες ἀγαυοὶ
» ὤπασαν οἴκαδ' ἰόντι διὰ μεγάθυμον Ἀθήνην.
» καὶ τὰ μὲν οὖν παρὰ πυθμέν' ἐλαίης ἀθρόα θῆκαν
» ἐκτὸς ὁδοῦ, μή πού τις ὁδιτάων ἀνθρώπων
» πρὶν γ' Ὀδυσῆ' ἐγρέσθαι ἐπελθὼν δηλήσαιτο
» αὐτοὶ δ' αὖτ' οἶκόνδε πάλιν κίον.

Philoſtrat. in Heroicis in Proteſilao, vbi Hom. errata ridētur abſurda, ait de hac re in
» hūc modū. καλεῖ δὲ αὐτὴν ὁμήρου παίγνιον, καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ καθεύδοντί τι γὰρ πολλαχοῦ ἀπόλλυσθαι, καὶ
» ἐκφέρεσθαι τῆς νηὸς τῆς Φαιάκων ὥσπερ ἀποθανόντα. ἐν τῇ ἀπλοίᾳ τὴν τι τοῦ ποσειδῶνος μῆνιν, δι' ἣν ἔτι νεὼς
» ὑπελείφθη τῷ Ὀδυσσεῖ οὐδεμία, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ πληροῦντες αὐτὰς ἀπώλοντο. Ibidem Philoſtratus abſurdam Homeri narrationem oſtendit, cum ait Neptunum Polyphemi vlciſcendi cauſa, Vlyſſem fuiſſe adeò acriter inſectatum; neque enim ſatis iuſta videtur cauſa
» his verbis, οὐχ ὑπὲρ τοῦ πολυφήμου γενέσθαι φησίν, οὔτε γὰρ ἀφανίσθαι τὸν Ὀδυσσέα ἐς ὄψιν τοιαῦτα ὅτ'
» ἂν εἰ ποσειδῶνι κύκλωψ παῖς ἐγένετο, μηνίσαι τ' ἂν ποσειδῶ ποτε ὑπὲρ τοῦ τοιούτου παιδὸς, ὃς λέοντος
» ὠμοῦ δίκην τοὺς ἀνθρώπους ἤσθιεν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παλαμήδους, υἱωνοῦ ὄντος, ἄπλοιαν μὲν τὴν θάλασσαν τῷ
» Ὀδυσσεῖ ἐποίει, διαφυγόντα δὲ αὐτὸν τὰ ἐκεῖ πάθη, ἀπώλεσεν αὐτῇ Ἰθάκῃ ὕστερον, θαλαττίοις ὅπλοις αἰχμὴν
» ἐπ' αὐτὸν δούς. Hæc (inquit Ariſtoteles) adeò abſurda ſunt, vt ſi fortè ab imperito poëta, minimeque inſigni fuiſſent prolata, malè cū eo eſſet actum; nam ſe deridendum omnibus præbuiſſet; incurriſſetque in reprehenſionem doctorum virorum. Verùm Homero inſigni poëtæ hæc danda venia eſt; quia aliis multis rebus hoc, quantulumcunque eſt abſurdi, delet; ac mitigat iucundiſsimis narrationibus. Manuſcripti Medicæi libri; meus quoque; non habent ἐμφανίζει, ſed ἀφανίζει. ſicque omnino legendum. Senſus enim eſt, aliis multis præclaris, artificioſiſque ſermonibus; ac virtutibus totius poëmatis; emolliri, delerique prorſus, ac tolli quicquid abſurdi in eo vno errato eſſe poſſet; nec ſolùm deleri; ſed etiam ea re ſuauiorem reddi narrationem poëmatis, vt iam non vitiū ſed ſumma virtus ſit appellanda.

» τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἠθικοῖς μήτε διανοητικοῖς. ἀπο-
» κρύπτει γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τά τε ἤθη, καὶ τὰς διανοίας.

» Cæterum in dictione, otioſis in partibus maxime elaborandum: ſe-

cus

» cus autem in his, quæ moribus, quæque ſententia polleant. quando-
» quidem ipſa valde luminoſa dictio, tum mores, tum ſententiam, quæ
» quidem per ſe ſatis conſpicua ſunt, obumbrare ſolet.

Pulcherrimum, vtiliſsimumque dat præceptum Ariſtoteles. Epici poëtæ in longa poëſi non ſemper narrare poſſunt res, quæ ſua vi auditoris animum oblectare poſsint; neceſſe eſt igitur tunc in primis ornata verba; elaborataſque ſententias afferre in medium, ne elangueſcat oratio. Nullus eſt, vel mediocriter oratoriis præceptionibus imbutus, qui neſciat orationem vim ſuam aut à rebus, aut verbis habere, idque ſæpè declarat Hermogenes, præſertim libro primo περὶ ἰδεῶν, vbi loquitur περὶ σεμνότητος; ſi res fuerint graues, magnæ, nouæ, quæ varium præſeferant exitum; lætitiam, ſpem, miſericordiam; & referta ſint moribus diuerſis ac perturbationibus; per ſe ſatis ornatam reddunt orationem, etiam ſi ſimplici quodam verborum cultu tectæ proferantur. Quòd ſi tenues exileſque fuerint res, tunc aliunde aſſumendus ornatus, verbaque eligenda quàm ornatiſsima; & ſplendidiſsima. Id videtur ſummo artificio libro quarto Georg. feciſſe Verg. vbi de apibus loquitur; nam tranſlatis verbis ferè ſemper vtitur, quæ ducuntur à caſtris, à Regibus, ab exercitu; vt grandior fiat, & ornatior ſermo; ſatis enim patet, ſi ſimplici quadam ratione rem tenuem voluiſſet exponere; nimis humilem fuiſſe futuram ipſius poëſin. Hermogenes, vbi agit περὶ κάλλους, ait parcè adhibendum eſſe ornatum in confirmatione; quia per ſe ſatis magnam habent vim, ac pondus argumentationes, quibus cauſa probatur; neque infuſcandæ ſunt ornamentis verborum. Ariſtoteles quoque libro Rhetoric. tertio ſicuti etiam hoc loco inquit, vbi ſunt Enthymemata crebra; ibi non eſſe affectus, aut mores ponẽdos in oratione; nec contrà, quia alterum ab altero truditur, ac tollitur. Idem paulò poſt eodem libro monet; vbi oratori Enthymemata non ſuccurrunt, moratè eſſe dicendum. Idem igitur ſeruare diligenter oportet poëtam; quod in primis Homerus videtur feciſſe in iis, quę ipſe narrat; vt libro decimotertio in deſcriptione Ithacenſis portus, & aliis multis in locis. Vergilius quoque apud nos libro quarto Aeneidos, vbi venationem deſcribit;

» Poſtquàm altos ventum in montes, atque inuia luſtra,
» Ecce feræ ſaxi. & quæ ſequuntur. Et paulò poſt

vbi de rumore, qui iam peruaſerat omnes gentes de amore Didûs, & Aeneę, quanto, Dii boni, artificio, ſuam exornauit poëſin deſcriptione famæ? ſi enim ſimplici quadã ratione dixiſſet; rumorem permanaſſe, nihil frigidius, aut humilius, aut magis exangue fuiſſet ea oratione. Præclarè igitur monet Ariſtoteles; Epico poëtæ tũc imprimis ornatæ, fucatæque orationis curam eſſe ſuſcipiendam; cum res languentes viderit, & exiles ſibi eſſe propoſitas, ἀργὰ ipſe vocat; nam deſidet quodam modo, & ocioſa eſt oratio; ſi non redundet, aut moribus, aut affectione aliqua; excitanda igitur ornatu verborum; vt ferueat, grandiorque fiat.

» περὶ δὲ προβλημάτων, καὶ λύσεων ἐκ πόσων τε καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη, ὧδε θεωροῦσι
» γένοιτ' ἂν φανερόν.

» Cæterum dubitationes, ac ſolutiones, ex quot videlicet, quibuſ'ue
» generibus conſtent, ita conſiderantibus manifeſtæ fient.

Quoniam ſemper parati adſunt, qui poëtas reprehendere conantur; denteſque in illorum poëmata exacuunt; inuidia adducti; & odio impulſi, Methodum tradit hoc loco Ariſtoteles, qua diiudicare poſsimus illorum reprehenſiones, verę ſint, nec ne; quaque ratione refelli poſsint, ſimul docet. προβλήματα vocat quæſtiones, quæ afferri ſolent ab obtrectatoribus; ambigunt enim rectè dictum ſit, an nõ; more eorum, qui problemata ponunt, eſt.n. problema dubitatio, de aliqua re ad quam contrariæ probationes referri poſſunt. quia ignoratur, hoc'ne, an illò modo res ſeſe habeat. ἔστι δὲ προβλήματα (inquit Ariſtoteles in Top.) καὶ ὧν ἐναντίοι εἰσὶν οἱ συλλογισμοί, ἀπορίαν γὰρ ἔχει, πότερον οὕτως ἔχει, ἢ οὐχ οὕτως, διὰ τὸ περὶ ἀμφοτέρων εἶναι λόγους πιθανούς. & quæ ſequuntur. Forma

autem problematis hæc eſt. πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος, ἢ οὔ; Hinc verò facilè cognoſci poteſt, cur multi veterum ſcripſerint προβλήματα ὁμηρικά. de quibus alio loco cõmodius loquemur, in libris noſtrorum Problematum poëticorum, quem edere cogitamus. λύσεις ſolutiones ſunt, quibus problemata allata refellimus. de Problematũ igitur, & Solutionum generibus in præſentia locuturus eſt Ariſtoteles, declaraturusque, ex quibus tebus aut locis ſumantur, quotque ſint.

» Ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὥσπερ αὖ ἢ ζωγράφος, ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιὸς, ἀνάγκη
» μιμεῖσθαι. τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἕν τι ἀεί. ἢ γὰρ οἷα ἦν, ἢ ἔστιν, ἢ οἷα φασί, καὶ δοκεῖ, ἢ οἷα
» εἶναι δεῖ.

» Etenim cum imitator poëta ſit, ſicuti quoque pictor, vel alius ima-
» ginum deſignator. eorũ ſemper vnũ aliquod, quæ tria numero ſunt,
» imitetur neceſſe eſt: qualia videlicet fuerunt, ſiue ſunt: vel qualia dicũ
» tur, videntur'ue: vel qualia eſſe oporteret.

Explicat Ariſtoteles locos, ex quibus problemata, & ſolutiones ducuntur; iacit autẽ prius fundamenta firmiſsima notiſsimarum quarundam concluſionum, ex quibus facilè colligi poterit, quæ ſint, & quot. Conſtat inter omnes iam poëticam facultatem, artemque eſſe vnam ex imitatricibus, quoniam imitatur actiones, mores, ſermonemq. hominum, non ſecus ac pictor, aut ſtatuarius, quamuis hi differunt à poëta, quia plura imitatur poëta, hi pauciora, vt ab initio dictum eſt huius libri. Cum igitur Poëta ſit imitator hominum agentium, & loquentium, vel proborum, vel improborum, ne ceſſe eſt, vt imitetur tria hæc tantum, aut horum vnum ſingillatim potius. Vel enim exprimit, quales homines, & actiones olim erant aut nunc ſunt, Vel quales videntur, famaque eſt fuiſſe. Vel quales eſſe conuenit. Sunt verò ſingula hæc diligenter perpendenda. Nam res, actiones, & perſonę quas imitatur, poëta, aut veræ ſunt, aut fictæ. Si veræ, aut ſunt aut fuerunt, vel enim viuunt; vel iamdiu interierunt. Si ſunt, ac viuunt duplici modo has imitatur poëta, aut quales aiunt vulgò eſſe, aut videntur eſſe. Si nõ viuunt, neq. ſunt; ſed iamdiu interierunt, imitatur etiam has duplici modo; aut quales rumor eſt fuiſſe, aut quales videntur fuiſſe. Si perſonæ fictæ ſunt ab ipſo poëta, eas imitatur; exprimitque, quales eſſe conuenit, & oportet. Medea olim fuit; & fama eſt eam liberos necaſſe. Aiax olim vixit; & ſibi mortem cõſciuit; Socrates olim apud Athenienſes fuit; & ſapiens habebatur, ac bonus; multis tamen viſus eſt improbus, talem igitur Ariſtophanes exprimit in Nebulis. Achilles iracundus fuit; talis exprimitur ab Homero. Chremes perſona ficta, apud Terentium, auarus exprimitur, non qualis fuit; ſed quales plerumque ſenes eſſe ſolent. Fidum παιδαγωγὸν exprimit Sophocles in Electra; non fuit ille quidem, ſed effingitur, qualis eſſe debet. Notandum tamen, quamuis perſonæ effingantur eorum, qui vixerunt, licere poëtis ipſas imitari, nõ quales fuerunt; ſed quales eſſe oportuit; recedunt enim ſæpè à vero, & excellentiorem quandam ſpeciem viri effingunt, quod etiam pictores, ac ſtatuarii ſæpè faciunt, id certè Homerus in Vlyſsis, & Achillis, aliorumque Heroum perſona ſeruauit; Quatenus Ariſtoteles in contextu ait; οἷα φασί. Horatius quoque non diſsimili ratione dixiſſe
» videtur. Aut famam ſequere. Iam verò, cum hæc ita ſeſe habeant. Si quis Homerum reprehendat; quòd falſa narrauerit de Achillis fortitudine, aut de Vlyſsis prudentia, facilè tueri illum poſsis, vt dicas illum non effingere voluiſſe Heróas, quales fuerunt; ſed quales eſſe potuerunt, aut debuerunt; eodem modo Vergilius defendendus, in perſona Aeneæ exprimenda. Siquis aſſerat rurſus Didonẽ non incubuiſſe gladio; teque reprehendat, quòd præter hiſtoriæ fidem id dicas in poëmate, reſpondere poteris; rumorem eiuſmodi eſſe, ac famam receptam. Verùm de hac re poſtea. Patet igitur ex triplici illo genere imitandi, in quo poëtæ verſantur, nobis ſummam dari facultatem reſiſtendi obtrectatoribus, ac inuidis, qui ſæpè aliena conantur falsò reprehendere.

ταῦτα

ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις, καὶ μεταφοραῖς, καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι. δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

Hæc autem dictione tum per linguas, tum per translationes enunciantur. Multæ enim dictionis ipsius affectiones sunt, quas poëtis indulgemus.

Oratio, & imitatio poëtica ex duobus necessariò conficitur, rebus, & verbis. Res cũ dico, personas etiam intelligo, quas imitatur poëta. Verbis verò exprimit id, quod imitari studet; ex qua enumeratione consequitur, Problemata fore aut in rebus, & personis, quas imitantur poetæ, aut in verbis, quibus imitationem exprimunt; verba autem aut sunt translata (vti diximus paulò antè) aut peregrina, aut concisa, aut producta. hæc igitur diligenter perspicere oportet; atque exactè habere cognita, vt, si quando opus fuerit, reprehensoribus, atque obtrectatoribus respondere possimus. Illa verba δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς. non satis aptè vertit Paccius, ait enim. Quas poëtis indulgemus, nam sententia Aristotelis est: Hæc enim omnia poëtis, poëticæque facultati, tanquam peculiaria, attribuimus; quia ipsius munus est in his versari, nam peregrinis, neque translatis omnibus, nulla verò prorsus, quæ aut per additionem, aut per concisionem figurata sit, dictione vtitur orator, sed poëta tantum, vt superius diximus.

Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς ποιητικῆς, οὐδὲ ἄλλης τέχνης, καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία. ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτήν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. ἡ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα. ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον, τὸ κατὰ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται ταῦτ' ἐν ὁποῖα ἂν ᾖ, οὐ καθ' ἑαυτήν.

Ad hæc non eadem est rectitudo ciuilis facultatis, quæ poëticæ. sed nec alterius vllius artis, præterquàm poëticæ. huius verò peccatum omnino duplex est, alterum per se, alterum per accidens. Itaque, quod ad imitandum non imitabile sibi proposuerit, per se huius peccatum erit: proponere verò non rectè, per accidens. Quemadmodũ vtrunque dextrum latus equum promouentem: aut secundum vnãquanque artem peccatum: verbi gratia; secundũ medicinã, aliam'ue quamlibet artem: aut etiã, si, quæ fieri nequeunt, confinguntur. Qualiacunque igitur hæc fuerint, minimè quidem per se huius peccati dicimus.

Tertium quiddam obseruari diligenter debet; vt sciamus cauillationes reprehendẽtium poëmata refellere; aut dignoscere, rectę sint, an non. Poëtica facultas est quædã, quę, sicuti Dialectice, & Rhetorice. non habet sibi vnum subiectũ genus, quemadmodum aliæ artes, & scientiæ, sed versatur circa communia quædam. Docet Alexander Aphrod. in librum primum Top. Arist. dialectici munus esse disserere de musicis, geometricis, astronomicisque rebus, tum de iis, quæ ad Physicum, & Medicum pertinent. nõ tamen sumere principia medicę artis, nam hoc ad Medicũ spectat; nec geometriæ; nam hoc proprium est Geometræ; sed in quauis harum artium, & scientiarum communia sequi, & probabilia. eodem modo Orator probabiliter loquitur de omnibus rebus, nam, vt libro primo Rhetoric. inquit Aristoteles, Rhetorica facultas est περὶ ἅλους ἀφωρισμένου πράγματος. Non dissimili ratione Poëtica facultas, seu ars, nullam habet subiectam materiẽ propriam rerum, circa quã versatur; sed omnia complectens, adaptansque imitationem, quæ ipsius propria est, de omnibus rebus loquitur, confi-

citque orationem moratam, quæ imitatur hominum actiones, & sermones varios. Quòd si quęras an Poëtica facultas habeat aliquid proprium, circa quod versetur; respondeo nihil præter vnam imitationem quæ fieri debet aut ex necessario, aut ex verisimili; sicuti Rhetorica quoque nihil aliud peculiare habet, quàm tractationem, & cognitionem probabilium, ex quibus argumentationes conficiuntur, rei probandæ aut refellendæ gratia. reliqua omnia assumit extrinsecus tùm à Politica in primis cui inseruit; tùm ab ea philosophiæ parte, quę de moribus vitaque hominum agit, tum ab aliis omnibus artibus, & scientiis; Poëtica igitur si aliquem loquentem facit de bello & armis, id totum sumit à militari scientia, quam Græci στρατηγικὴν vocant; Si de nauibus reficiendis aut ædificandis, à nautica; si de pharmacis, et medendi ratione; à medicina; & à reliquis omnibus eodem modo. Cum igitur hæc ita se habeant, verissimaque sint; facilè fuerit attentè considerantibus diiudicare poëtarũ errata; nam animaduertent aliqua ad Poëticam facultatem spectare, aliqua verò ad alias artes, & sciẽtias; Quòd si singula ad suam artem redigere quispiam voluerit, statim perspiciet, quale erratum sit, & Poëta ille lapsus fuerit, nec ne. Dicendum ergo ex superiore disputatione nostra, Duplex in scriptis poëtarum & erratorum esse genus; Alterum quidẽ proprium poëticæ facultatis; Alterum verò vel huius, vel illius artis & scientiæ. Prius illud erratorum genus vocatur per se, in poëtices facultatis tractatione admissum. Posterius genus erratorum vocatur κατὰ συμβεβηκὸς hoc est, per accidens; Non secus ac in Rhetorice (iuuat enim propter affinitatem duas has præclaras facultates, siue artes simul conferre) duplex quoque erratorum genus sit necesse est, Alterum per se; Alterũ per accidens: si enim Orator non probabilia, tanquam probabilia assumpserit ad aliquid confirmandum, vel refellendum, aut argumentationis genus fuerit vitiosum, quod ex prioribus confici non possit complexio ylla; hoc fuerit per se artis Rhetorices erratum. Sin autem principia sumat argumentationis ex aliqua arte, aut scientia aliter, quàm conueniat; hoc erit erratum per accidens, non enim ex eo, circa quod facultas ipsa versatur, pendet, sed ex materie alterius scientiæ, ac artis, quam perperàm tractat. Verùm vt redeam ad rem; quotiescunque poëtica in imitatione peccat; neque seruat, necessarium, ac verisimile, conaturque exprimere aliquid, quod impossibile sit; præterq. omnem fidem; ipsius erratum hoc est vocandum, quia προαιρεῖται μιμεῖσθαι (vt Aristotelis vtar verbis) τὰ ἀδυναμίαν; idest proponit sibi imitanda, & exprimenda ea, quæ fieri nequeunt; longissimèque absunt non modo à necessario, quia nõ euenerunt, neque facta sunt, sed etiam à verisimili; quia euenire nunquam possunt, aut fieri; Quotiescunque verò id, quod sibi proposuerit imitandum, & exprimendum, nõ rectè imitatur, propter ignorationem rei illius, & artis, atque scientiæ, ad quam spectat, erratum quidem hoc non est in poëtica facultate; sed in alterius artis, & scientiæ tractatione admissum; quod iamdudum dicimus ab Aristotele vocari κατὰ συμβεβηκός. Plato in eo dialogo, qui inscribitur ἴων. multa de hac re disserit. ἐκοῦν ὅσω ἂν μὴ ᾖ χ ἡ τινὰ τέχνη, τὰ ταύτης τῇ τέχνῃ τὰ λεγόμενα, ἢ πραττόμενα καλῶς γιγνώσκειν οὐχ οἷος τ' ἔσται; ἴων. ἀληθῆ λέγεις. σω. πότερον οὖν περὶ τῶν ἐπῶν ἂν ἐν οἷς ἔστι καλῶς λέγει ὅμηρος, εἴτε μὴ, σὺ κάλλιον γνώσῃ, ἢ ἡνίοχος; ἴων. ἡνίοχος. σω. ῥαψῳδὸς γάρ που εἶ, ἀλλ' οὐχ ἡνίοχος. ἴων. ναί. σω. ἡ δὲ ῥαψῳδικὴ τέχνη ἑτέρα ἐστὶ τῆς ἡνιοχικῆς; ἴων. ναί. & quæ sequuntur. Exemplum talium erratorum in cõtextu affert Aristoteles huiusmodi. Siquis Poëta imitationem quidem aptam sit secutus, aptam voco, cum proponit sibi imitanda ea, quæ in rerum natura sunt. Sed interim in aliqua narratione equũ prosilientem, aut currentem, aut incedẽtem inducat ambobus pedibus, cruribusque dexteris simul promotis, quod fieri ex natura ipsa non potest; quia animalia, quę quaternis notis incedunt (vt docet Aristoteles in libro de Incessu animalium) alternatim dexterum pedem, & crus ab vna parte simul cum sinistro pede, & crure ab altera parte mouent; huiusmodi erratum non dicetur quidem admissum artis poëticæ ignoratione; sed eius scientiæ, quæ considerat naturam, & motionem in incessu animalium. Similia errata etiam in aliis artibus reperiri possunt; & ideò benè peritum humanarum rerum oportet esse poëtam; callereque omnium artium proprietatem, & vsum. Hinc rectè Vergilius ex peritia artis nauticæ, ait libro

quinto

quinto Aeneidos.

» Obuertunt pelago proras. & illud

» Prætextunt littora puppes.

Itidem & illud lib. III. Georg. vbi de tauro loquitur.

» Pedibus qui spargat arenam.

Sumptū enim est ex obseruatione naturæ eius animātis. Nec disimile illud est, quod narrat lib. V. Aeneidos de serpente, qui enasci visus est ex cadauere Anchisæ. id enim nonnulli philosophi fieri asserunt, quorum sententiam secutus est Poeta. Quatenus verò Aristoteles in contextu ait κατὰ ἰατρικὴν: exemplum poterit afferri huiusmodi ex Homero. Is enim lib. Odyss. IIII. narrat, pharmacum Helenam dono dedisse Telemacho, quod νηπενθὲς vocat; à quo pelli & abstergi omnē mœrorem animo asserit. Versus hi sunt.

» αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον

» νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων,

» ὃς τὸ καταβρόξειεν ἐπὴν κρητῆρι μιγείη,

» οὔ κεν ἐφημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν.

» οὐδ' εἴ οἱ κατατεθναίη μήτηρ τε, πατήρ τε;.

Hoc quidem fabulosum est, & aptè ab Homero confictum, quod satis pharmaci appellatio νηπενθὲς demonstrat; sed fac, esse pharmacum aliquod, quo pellatur mœror; id quale sit, medendi ars cōsiderat, docetque. Siquid igitur in hac re peccasset poëta; peccasse videretur artis medicæ ignoratione. Sed aliud affero exemplum multò apertius. Idem Hom. lib. XI. & lib. XIIII. sicuti etiam considerat Athæneus lib. I. τῶν δειπνοσοφιστῶν, vulneratis hominibus inducit propinari vinum Pramnium, Falerni instar; & multa alia cibaria ministrari; quæ ægrotis, aut malè affectis ex vulnerib. ministrari ars medendi vetat; posset aliquis suspicari, reprehendendum esse Homerum, quòd imperitia artis medicæ lapsus sit. Sed Athenæus in eo veterum Græcorum parsimoniam, & frugalitatem in victu considerat; ait enim ὡς οὐδὲν δυνάμενοι ... οὕτω τεθεραπευμένους ἀφλεγμάντους

» εἶναι τὰ σώματα, καὶ τὰς ψυχάς, ... καὶ τὴν ... ὑγιεινὸν ὄντι, καὶ οὐχ ... καὶ

» ... τὸν Νέστορα ... τῷ ἰατρῷ ... προσφέροντα ... φλεγμοναῖς:

» ... τοῦτον ... πρέπειν, ... πάχει, καὶ πολυτροφίᾳ. & quæ sequuntur. vt mirum videri non debeat id ab Homero dictum eo loco. Idem Homerus lib. I. Odyss. de Aethiopibus ait.

» Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν.

» οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.

Magna enim concertatio olim inter Gæographos fuit de Aethiopum habitatione. Versus hos considerat, ac tuetur aduersus quosdam obtrectatores Strabo lib. I. quod illic copiosè explicatum leget, qui volet; Huiusmodi igitur sunt errata κατὰ συμβεβηκός, quæ ex ignoratione aliarum artium, & scientiarum proueniunt. Nunc emendanda sunt nonnulla verba in contextu: ac primùm illa ita legi debent. εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμή-

» σασθαι ἀδυναμίαν, αὐτοῦ ἡ ἁμαρτία. Sic habent manuscripti omnes. Reliqua ita legēda sunt.

» εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην

» ἁμάρτημα, οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν, ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται ὁποιανοῦν, οὐ καθ' ἑαυτήν. Hæc sic leguntur in Mediceis libris; & meo; manuscriptis. quæ siquis conferre voluerit cum vulgatorum librorum lectione, animaduertet primùm illam dictionem ἡ. quę antè corruptè legebatur; esse immutatam in hanc εἰ. rursus illam dictionem μὴ. in μὲν, quæ lectio probatissima est, cum antè esset corruptissima. Præterea; tolli videbit illas dictiones; κατὰ συμβεβηκὸς, quæ parùm opportune irrepserant in hunc contextum. Postremò sentiet delendas esse in vulgatis libris illa verba. ταῦτα δὲ ὁποῖα ἂν ᾖ, atque loco illorum esse reponendam hanc. ὁποιανοῦν. Ac ne quis meam vlla in re desideret, aut requirat operam, ac diligentiam Latinè proferam totam hāc Aristotelis sententiam.

» nam Pacci tralatio minus probari debet, quia secutus est corruptos libros. Si autem

» in proponenda sibi re, quam imitaretur, poëta rectè versatus fuit; attamen in equi in-

» cessu, aut cursu describendo lapsus est, dicens vtrunque dextrū pedem, ac crus simul

mouere. vel in aliqua alia arte vtpote medicina, & reliquis id genus errauit; impossibiliaque protulit, ac parùm conuenientia illi arti, qualiacunque illa sint; non erit erratum hoc vocandum, secundum ipsam poëticam. Huiusmodi igitur labeculis erat infectus, ac deprauatus pulcherrimus hic locus: quibus sublatis, omnia iam nitent, & lucidissima sunt.

ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα λύειν.

Quo fit, vt obiectiones in quæstionibus, si quis ad hæc respexerit, soluturus sit.

Hic veluti epilogus quidam est superiorum omnium, quæ dicta hactenus reprehensionibus, & solutionibus poëtices dicta fuerunt. Siquis enim in promptu habuerit, scieritque distinguere septem has differentias, quas exposuimus; non erit difficile obtrectatorum calumnias refellere; aut saltem apertè dignoscere, qualia sint illa errata poëtarum.

πρῶτον μὲν γὰρ ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται· ἀλλ᾽ ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς· τὸ γὰρ τέλος εἴρηται, οἷον, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ, ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος. παράδειγμα, ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις, εἰ μέντοι τὸ τέλος, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς. δεῖ γὰρ εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι.

Ac primum quidem, tametsi peccemus semper in his, quæ secundum artem sunt, si quæ fieri nequeunt, confingamus. rectè tum id factum se habebit, si propterea eiusdem finem assecuti fuerimus. dictus est enim eius finis: verbi causa: si hoc pacto, vel id magis stupendum fuerit, vel aliqua ipsius pars huiusmodi reddatur. Exemplum sit illa in Hectorem persecutio. si ergo finem magis, minus'ue assequi contigerit, peccatum verò in his, quæ circa artem sunt, fuerit: nequaquam satis rectè id fiet. quippe si fieri potest, nullo pacto peccandum est.

Cum duo sint errata poëtarum; alterum, quod ad ipsarum artem, & facultatem spectat, quæ in imitatione versatur; alterum, quod ad alias artes, & scientias pertinet; Nullus quidem videtur excusationi locus, cum præter illa tria, de quibus est antè dictum, poëta facit imitationem; præter autem illa tria est, quicquid impossibile exprimitur; neque secundum necessarium, aut verisimile; quod maximum est in ipsa arte, seu facultate poëtica vitium. Verumtamen Aristot. etiam iis aliquando dari veniam posse ostendit. Si quis igitur poëta in sua poësi peccauerit, quòd ἀδύνατα ponat, imiteturque, poterit sic excusari, modò finem sibi propositum per illa consequatur; Finis vero est, vt rem admirabiliorem faciat; augeatque magis, vt auditores maiore afficiat admiratione. Exẽplo nobis sit locus Homeri, vbi δίωξις ἕκτορος, de qua superius nos copiosè locuti fuimus; describit; poterant enim nutus illi tolli de medio; sed rem planè faciunt admirabiliorẽ; Non dissimilis est apud eundem Homerũ locus lib. Odyss. IIII. vbi narrat Helenam stantem iuxta equum Troianũ, in quo inclusi erant Horões Græcorum; nominatim compellasse Menelaum; & alios, cum adesset Priami filius, qui, eo nomine audito, omnes statim perdere potuisset; Versus hi sunt, vbi de Vlysse loquitur.

οἷον καὶ τόδ᾽ ἔρεξε, καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνήρ.
ἵππῳ ἔνι ξεστῷ ἵν᾽ ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι
Ἀργείων Τρώεσσι φόνον, καὶ κῆρα φέροντες
ἦλθες ἔπειτα σὺ κεῖσε, κελευσέμεναι δέ σ᾽ ἔμελλε
δαίμων, ὃς Τρώεσσιν ἐβούλετο κῦδος ὀρέξαι.

καὶ

» καί τοι Δηΐφοβος θεοείκελος ἕσπετ' ἰούσῃ.
» τρὶς δὲ περίστειξας κοῖλον λόχον ἀμφαφόωσα,
» ἐκ δ' ὀνομακλήδην Δαναῶν ὀνόμαζες ἀρίστους,
» πάντων Ἀργείων φωνὴν ἴσκουσ' ἀλόχοισιν. Paulò post. vbi ait Menelaum & Diomedem respondere voluisse, sed prohibitos ab Vlysse.

» ἀλλ' Ὀδυσεὺς κατέρυκε, καὶ ἔσχεθεν ἱεμένω περ.
» ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἀκὴν ἔσαν υἷες Ἀχαιῶν.
» Ἄντικλος δέ σε γ' οἶος ἀμείψασθαι ἐπέεσσιν
» ἤθελεν, ἀλλ' Ὀδυσεὺς ἐπὶ μάστακα χερσὶ πίεζε
» νωλεμέως κρατερῇσι, σάωσε δὲ πάντας Ἀχαιούς.

Quis non videt absurdum hoc esse, vt Helena, audientibus Troianis, cōpellaret Gręcos in equo inclusos ligneo: sed quia finem suū consequitur; & rem facit ἐκπληκτικωτέραν, licet excusare poëtam. Simili ratione defendi potest locus ille, vbi de Vlysse in litus Ithacense exposito narrat; nam quamuis aliquid in ea re sit absurdum, finem tamen opportune assequitur suum, nam & commoditatem ea res affert ad perimendos procos, & ad artificium earum agnitionum, quæ consequuntur; eodem modo excusari potest Sophocles in Electra; vbi Pythiorum narratio est, de qua superius; nam ex ea consequitur aptè peripetia, & agnitio. Locus est adnotandus diligenter, apud Philostratum ἐν ἡρωικῷ in Protesilao. vbi reprehenditur Homerus, quòd dixerit ob Helenam reducendā, quæ à Paride non reddebatur, fuisse bellum susceptum. Verba Philostrati sunt hæc,
» ἐλθεῖν, μὲν γὰρ τὴν μὲν Ἑλένην γυναῖκα ἰδεῖν οὐ φασὶν οὐ Τροίαν, καὶ ἡ ὀργὴ μὲν αὐτὴν τὴν
» Ἑλένην, καὶ ὁ μὴ μέμφεσθαι τὸ κατὰ αὐτὴν ἀπολέσθαι, reliqua ibi legi possunt commodius, ideo à me pretermittuntur: nam poëta peropportune finem suum consequitur, etiā si aliquid in narratione ea parum consentaneum apparet. Sciendum verò, hæc de quib. loquimur, potius ἄλογα esse (sic enim appellauit ante Aristoteles) quàm ἀδύνατα. Perpendenda diligenter Paccii tralatio, nam nonnulla minus aptè vertit. Sunt autem ita vertenda. Pri-
» mum enim si quæ ad artem spectant impossibilia exprimantur à poëta; erratum id pu-
» tandum est ipsius artis. Sed rectè sese habebunt; si finem propositum ipsi consequan-
» tur; Finem appello, si vel illud, quòd absurdum, & impossibile videtur, vel aliam poë-
» seos partem admirabiliorem reddat: Exemplo nobis sit, illa Hectoris persecutio; siqui-
» dem finem sine his vel magis, vel minus consequi alia ratione licet; & euitari potest
» illud absurdum, neque tamen id facere voluerit poëta, & artis poëticæ erratum, non
» coactus, sed propemodum volens admiserit; planè damnandus est, qui id facere negle-
» xerit; oportet enim, si fieri possit, pro viribus talia errata euitare; poësinque scribere,
» quæ omni careat prorsus artis vitio. Hanc nostram translationem si cum Pacciana cōferas; videas in illa multa perperā prolata; in hac verò (ni fallor) luci dissimè apparet totius huius loci, qui alioqui obscurissimus videri poterat; sentētia. In illis verbis ὁ μέντοι τέλος. prima illa dictio ὁ, in meo manuscripto libro legitur εἰ. ac planè sic legi debet; & nos ita vertimus.

» ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός. ἔλαττον
» γὰρ, εἰ μὴ ᾔδει, ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει ἢ κακομιμήτως ἔγραψε.

» Præterea vel est in his peccatum, quæ secundū artem sunt, vel quæ
» secundum aliquod accidens. leuius enim fuerit, si ceruam cornua nō
» habere ignorauerit, quàm si non bona imitatione descripserit.

Postquàm Aristoteles duo exposuit erratorum genera, quæ in poësi scribenda admittuntur; diiudicat vtrum maius sit existimandum; nec dubitandum (inquit) quin multò grauiora errata sint, quæ propter ignorationem artificii poëtici admittuntur, quàm alia, quæ vocantur κατὰ συμβεβηκός; minus enim peccat aliquis poëta, qui dixerit, ceruam cornua habere, cùm non habeat, quàm qui in artificio imitationis poëticæ labitur; In eodem genere recensenda sunt, si quis dicat Leænam esse iubatam; &

quod Homerus de bobus protulit ἑλίποδας βοῦς. quia ſciſſam habent vngulam; hoc ipſum referat ad equos, qui ſolidam habent vngulam, in eodem genere connumerandus eſt error Herodoti, quem reprehendit Ariſtoteles, cum ait: Aethiopas nigrum habere ſemen. Quatenus ad exemplum ceruæ ſpectat, quod affert Ariſtoteles hoc loco; ipſémet libro ſecundo de Partibus animalium ait τὸ δ' ἔχειν ἀρσενα πέφυκεν ἐπὶ τῶν κεράτων ὄψει, τούτοις προσέθηκεν ἑτέρων βοήθειαν ἡ φύσις, οἷον ταῖς μὲν ἐλάφοις ταχυτῆτα· τὸ γὰρ μέγεθος αὐτῶν καὶ τὸ πολυσχιδὲς βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ. Emendanda nonnulla ſunt, quæ corruptè leguntur in contextu, vt εἰ ἢ ποτέρων. omnes manuſcripti habent εἰ ἢ ἀτοπώτερον. id eſt abſurdius. Sic etiam Plutar. in libro περὶ ψυχογονίας ait. ἀτοπώτερον τὸ τὴν ψυχὴν ἀΐδιον ποιεῖν. Præterea illa dictio, quæ in vulgatis libris legitur κακομιμήτως in Medicæo libro eſt. ἀμιμήτως. quæ lectio magis probari debet; nã non modò imitatio deprauata eſt, ſi dicas ceruam habere cornua, cum non habeat; ſed prorſus nulla imitatio, quia exprimere conatur id quod non eſt.

πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ, οἷον, καὶ Σοφοκλῆς ἔφη. αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ, ποιεῖν, Εὐριπίδης δὲ, οἷοί εἰσι δι' ὃ ταύτῃ λυτέον.

Ad hæc, ſi quis ex parum veris arguatur, at certe qualia eſſe decet, ſolutio ſit, id quod Sophocles dixit, ſe quidem homines, quales eſſe oporteret effingere: Euripides autem quales eſſent.

Nunc oſtendit Ariſtoteles; cui vſui nobis eſſe poſsint tria illa, de quibus ſuperius locutus fuit; veluti fundamenta quædam, quibus nituntur omnes rationes imitationis poæticæ. Simulque docet, quo modo, inde ductis reſponſionibus aptis, poſsint poëtæ ſe tueri aduerſus inuidorum obtrectationes. Si quis igitur reprehendat Homerum, quòd Achilli tam multa attribuerit, vt credibile non ſit, adeò fortem, & conſtantem eum fuiſſe; præterque fidem hiſtoriæ dicat eſſe omnem de illo viro narrationem, & imitationem factam; reſpondendum huic cauillatori fuerit; Homerum, non qui fuerit, ſed qualis eſſe potuit ſummus Heros, Achillem expreſsiſſe; quod noſter quoque Vergilius in Aenea, Aſcanio, Achate, Anchiſe, & reliquis omnibus efficere conatus eſt; Mos enim hic veterum fuit; vt, quod ſpecimen abſolutiſsimum putarent virtutis, aut alterius cuiuſuis rei, in aliqua certa perſona, aut re demonſtrarent; quod à poëtis quidem factum videtur, vt perfectionem quandam, et ornatiorem ſcribendi rationẽ, cũ amplificatione rerum, & admiratione legentiũ ſequerentur; tùm à philoſophis, vt res magis eluceſceret, circũſtantiis certarũ perſonarũ incluſa; magis moueret animos hominum; iniiceretque quandam ſpem ſe quoq. tales eſſe aliquãdo poſſe, qualem deſcribi illum viderent, Quis enim Rex, aut princeps Cyri inſtitutionem Xenophontis legens non maximè accenditur ad virtutem, & non ſperat ſe eiuſmodi fore, ſi illũ imitetur? Multa quidem alia de hac re dici poſſent; ſed hæc ſatis eſſe arbitror; Nec ſanè aliò reſpiciebat illud, quod antè fuit ab Ariſtotele dictum Poëticen Sectari τὸ καθόλου. Sophoclem ideò magis hoc loco laudandum putat, qui homines in ſuis tragœdiis, non quales fuerant; ſed multo præſtantiores effingere conatus eſt, quàm Euripidem, qui planè expreſsit omnes, quales fuerũt; Cum igitur aliquando reprehenderetur Sophocles, quòd præter hiſtoriæ fidem actiones, moresque hominum imitaretur; reſpõdit; ſe effingere illos, quales eſſe conuenit; reſpicere quippe ſe ſignificabat vir præſtantiſsimus in deſcribendis hominum moribus, & actionibus, ad abſolutum quoddam exemplar; quod mente comprehenſum de vna quaque re habemus. Hæc igitur eſt ratio, ac via refellendi obtrectatores poëtarum.

Εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασὶν, οἷον τὰ περὶ θεῶν.

Quod, ſi neutro ſoluendum ſit modo, at certe ita eſſe dicuntur: reſpondendum erit, velut in iis, quæ ad ipſos pertinent Deos.

Explicatũ eſt, qua ratione ſe tueri poëtæ poſsint, ſiquis eos reprehẽdere velit, quòd præſtantiores effingant, quàm fuerint, homines. Verùm quia interdum contingit; vt multò

multò deteriores effingant aliquos, quàm fuisse dicantur; aut credibile sit, aut conueniat. Docet Aristoteles in hoc contextu, qua ratione se tueri possint poëtæ aduersus obtrectatores deterioris huius imitationis. Siquis igitur Homerum, aut alios poëtas reprehendat, quòd multa de Diis absurda, & nefaria cōfinxerint; cædes, furta, fœdos amores, inuidiam, odium; cæteraque omnia, quæ etiam inter homines turpia censeri solent; & quæ legibus non modo conueniunt, sed grauissimo supplicio plecti ac lui debent; responderi potest Homerum, & alios, qui talia de Diis scripserunt; nō discessisse à populari hominum opinione; et sermone; omnes enim talia de Diis et sentiunt, & narrant; Quamobrem statuit Aristoteles, satius esse ita narrare Deorum facta, vt quadrent cum vulgata hominum opinione, quàm alia, quæ magis Deorum conueniunt sanctitati, confingere. Iouem fœdis amoribus irretitum; Iunonem libidine, ira, inuidia flagrantem; Vulcanum Veneris, Martisque concubitus furtiuos deprehendentem ac detegentem; Martem cæde, ac sanguine hominum fœdatum narrat Homerus; cæterique omnes poëtæ. Atqui si Dii, pura quædam numina sunt (vti certè sunt) carentque omni contagione scelerum, & labe corporis; nihil nisi purum, nisi sanctum, nisi pietatis, & religionis plenissimum dici de iis debet; neque alia ratione adductus Plato lib. II. & III. de Legibus, Homerum, & reliquos poëtas reprehendit, quia Diis attribuūt ea, quæ nefarii homines solent patrare. de hac re, qui volet, plura leget etiā apud Proclum in libro Quęstionum poëticarum, is enim in quęstione prima, quę est. Cur plato poëtas in suam rempub. non receperit; ait, Homerum, nō satis honestè mentiri de Diis, Horoibusque, dum illis attribuit ea, quæ hominum propria sunt; Quando (inquit) opus fuerit ψεύδεσθαι (vtar ipsius verbis) ὁ καλῶς ψεύδεται δεῖν τὴν ἀνοικειότητα τῶν ὀνομάτων, quæ non conueniunt Diis. Quando autem opus fuerit vera dicere ait ipsum ψεύδεσθαι δεῖν τὴν ἀνοικειότητα τῶν παθῶν, quæ attribuit Horoibus. Aristoteles igitur (opinor) respiciens ad sententiam Platonis, clàm ipsam refellere conatur, sentit enim ipse, ea, quæ de Diis semel in opinionem hominum recepta sunt, etiam si absurda, fœdaq. sunt; nō esse à poëtis aliter narranda; Veteres quippè philophi potius accusandi; siquid in hac re peccatum est, qui dum occultare scientiam rerum naturalium atque obscurare conati sunt, ne omnibus pateret; fabularum inuolucris omnia cōtexerunt; de quaes nos superius multa disseruimus; & multò plura apud Simplicium doctissimū Aristotelis interpretem legi possunt, in procemio libri τῶν κατηγοριῶν. Plutarchus in Homerum, hæc declarans quoque ait. εἰ οὖν δὲ φησιν ὁ ποιητὴς σωζομένην τῷ Διῒ τὴν Ἥραν οὕτως αἰνίττεται, δοκεῖ ταῦτα ἀλληγορεῖσθαι, ὅτι Ἥρα μὲν νοεῖται ὁ ἀήρ, ὅπερ ἐστὶν ὑγρὰ οὐσία. Ζεὺς δὲ ὁ αἰθήρ, τουτέστιν ἡ πυρώδης καὶ θερμὴ οὐσία. Paulò post. σώζονται δὲ καὶ ὁμολογοῦσι, ὅτι ἐξ αὐτῶν σωζόντων γεννᾶται τὰ πάντα, διὸ καὶ ἐν τῇ Ἴδῃ συνέρχονται, καὶ ἡ γῆ αὐτοῖς φύει τὰς πόας, καὶ τὰ ἄνθη. τοῦ δ' αὐτοῦ λόγου ἔχεται καὶ ἐκεῖνα, ἐν οἷς φησιν ὁ Ζεὺς κρεμάσθαι τὴν Ἥραν, καὶ ἐξαρτᾶσθαι τῶν ποδῶν αὐτῆς ἄκμονας δύο, τουτέστι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν. Hæc, atq. alia multa apud eundem Plutarchum legi possunt; ex quib. patet, ex philosophorum obscuris disputationibus extitisse eiusmodi narrationes de Diis, quæ minus aliquando probandæ sunt, si ad ipsorum sanctissimum numen respicias. Xenophanes igitur Colophonius eos refellens, qui nihil nisi castum, ac sanctum de Diis narrari volebant: Homerumque, & alios poëtas reprehendebant qui secus fecissent; dicere solitus erat. ἀλλ' οὐ φασὶ τάδε. idest. At vulgò homines hæc non loquuntur de Diis, quæ vos requiritis in Homero, quasi innueret philosophus doctissimus ea quæ Homerus narrasset, quamuis fœda, ac turpia; sumpta esse ex communi hominum opinione de Diis De Xenophane meminit Arist. libro Rhetor. primo sub finem, vbi de iureiurando loquitur, refertque ipsius dictum, his verbis. καὶ τὸ τοῦ ξενοφάνους ἁρμόττει ὅτι ἐκ ἴσου πρόκλησις, αὐτὴ ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ. De eodem Xenophane mentio fit ab Aristotele libro Rhetoricorum secundo, vbi de locis agit Enthymematum, refertque rursus eius dictum huiusmodi; ex æquo impios esse eos, qui Deos asserant ortos, ac illos, qui morituros esse affirmant; cum ex vtroque consequatur Deos aliquando non esse. Plutarchus quoque in Homerum, vbi de principiis rerum naturalium loquitur. μετ' ἐκεῖνον δὲ ξενοφάνης ὁ κολοφώνιος ὑφιστάμενος τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ, καὶ τὴν γῆν, ἔοικε λαβεῖν τὴν ἀφορμὴν ταύτην ἐκ τῶν ὁμηρικῶν τούτων. M. Cicer. libro primo de Diuinatione, à Xe-

nophane ait omnem diuinationem tolli, existimabat enim Deos mortalia negligere.

Ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν, οὔτ' ἀληθῆ, ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης. ἀλλ' οὖ φασι τἄλλα· ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν, οἷον, τὰ περὶ τῶν ὅπλων, ἔγχεα δὲ σφιν ὀρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος. οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.

Fortasse enim sic dicere neque meliorem in modum, neque secundum veritatem fuerit: sed tamen ita contingit: vt Xenophanes ait, ferunt hæc quanquam non meliorem fortasse in modum, nihilominus ita se habuere velut illud, quod de armis perhibere. Recte quàm solò præfixæ hastæ. Sic enim eo tempore moris erat: vt nunc etiam apud Illyrios.

Docet Aristoteles aliud quoddam respondendi genus aduersus obtrectationes inuidorum; nam superior responsio ad eos accommodata, qui obiiciebant narrationes de Diis; erat eiusmodi. SIC AIVNT; NEQVE MELIVS ETIAM FVERIT VERA DICERE, adnotanda sunt, & perpendenda illa verba. NON MELIVS. quia ita fabulæ ab initio de Diis à philosophis fuerunt confictæ. Nunc autem, siquis obiiciat aliquid, quod pertineat ad mores, & victum eorum, quos describendos nobis in poësi proposuimus, respondendum docet, sic. NON MELIVS QVIDEM ERAT. vel. SED SESE TVNC SIC RES HABEBAT. Exemplum quod affert Aristoteles, est περὶ τῶν ὅπλων huiusmodi, ex Hom. Iliados libro vigesimo, vbi de militibus Diomedis loquitur, apponam verò & alios versus, vt facilius res tota intelligatur.

βὰν δ' ἐπὶ Τυδείδην Διομήδεα, τὸν δ' ἐκίχανον.
ἐκτὸς ἀπὸ κλισίης σὺν τεύχεσιν ἀμφὶ δ' ἑταῖροι
εὗδον ὑπὸ κρασὶν δ' ἔχον ἀσπίδας, ἔγχεα δέ σφιν
ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο, τῆλε δὲ χαλκὸς
λάμφ', ὥς τε στεροπὴ πατρὸς Διὸς, αὐτὰρ ὅγ' ἥρως
εὗδ' ὑπὸ δ' ἔστρωτο ῥινὸν βοὸς ἀγραύλοιο.

Describit eo loco Homerus Diomedem, eiusq. milites in armis dormientes; vt si opus esset, somno statim excitati arma haberent in promptu; excurrerentque ad pugnam, hastas igitur habebant ita collocatas, vt erectæ starent ὀρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος, nam σαυρωτῆρα Græci vocant (vt declarat Eustathius Homeri interpres) ferramentum quoddam ex cauatũ, in quo humi defixo collocabantur hastæ; tùm vt erectæ starent, magisq. essent paratæ; tùm etiam, ne ima hastarum pars, si sine ferramento illo defigerentur humi, obtunderetur ac limo fœdaretur. Si quis Homerum reprehendat, quòd talem morem hastarum defigendarum, qui apud Græcos non erat, expresserit, docet, respiciendum esse Aristoteles ad genus hominum, de quibus loquitur poëta; sic enim facilè poterit defendi; Singulis enim populis sui sunt attribuendi mores; generaque armorum & ipsorum vsus; ita igitur defigere hastas consueuerant illi; quod adhuc in vsu sua ætate fuisse testatur Aristoteles apud Illyrios, quibus imperabat olim Diomedes, nam è regione Illyriorum sunt insulæ vocatæ Diomedeę. Idem Homerus libro Odyss. primo, versus hos profert.

ἔγχος μὲν ῥ' ἔστησε φέρων πρὸς κίονα μακρὴν
δουροδόκης ἔντοσθεν ἐϋξόου, ἔνθα περ ἄλλα
ἔγχε' Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἵστατο πολλά.

in quibus licet perspicere Heróum Græcorum morem, qui hastas repositas domi seruabant in lignea theca, quam vocat δουροδόκην. Præterea libro tertio Odyss.

τόφρα δὲ Τηλέμαχον λοῦσεν καλὴ Πολυκάστη
Νέστορος ὁπλοτάτη θυγάτηρ Νηληϊάδαο.

nam mos erat apud Græcos, vt virgines, filięque ipsorum Regum hospites lauarent. Rursus lib. Odyss. quarto. περὶ δὲ ξίφος θέτο ὤμῳ loquens de more accingendi ensem; de quo, & aliis multis Thucydides libro primo Historiarũ suarum, in procemio. Hęc igitur

igitur diligenter consideranda;& sanè patet totius antiquitatis oportere peritum esse poëtam;varios hominum nosse mores,ac gentium naturam;præterea victus,vitæque rationem omnem;Paccius illam dictionem in contextu σαυρωτῆρα nõ satis aptè vertit.

περὶ δὲ τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι, ἢ πέπρακται. οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον, ἢ εἰρημένον, βλέποντα, ἢ σπουδαῖον, ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα, πρὸς ὅν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, ἢ οὗ ἕνεκεν, οἷον, ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται, ἢ μείζονος κακοῦ ἵνα ἀπογένηται.

An verò recte, vel non recte à quoquam siue dicatur, siue fiat, siquis inquirere velit, non modo id ipsum factum, dictum'ue cõsiderare debet, vtrum laudabile, an prauum sit: verum etiam ad agentem, dicentem'ue respicere, ad quem videlicet, vel quando, vel cui, vel gratia cuius: verbi causa: boni maioris gratia vt fiat: mali maioris, ne fiat.

Rursus aliam ostendit rationem Aristoteles poëtas defendendi;nam non continuò debet existimari aliquid perperam, minusúe rectè dictum, aut factum; sed diligenter considerandnm, prius est; à quo, cui, quando, & cur, dicatur, agaturúe. faciunt enim sæpè hæ circumstantiæ locorum, personarũ, & temporum; vt aliquid, quod per per se separatim consideratum turpe, abursurdumque videri posset; venustè, apteque dicatur. Homerus Odysseæ libro quarto profert sub Helenæ persona huiusmodi versus.

τηλεμάχῳ, τὸν ἔλειπε νέον γεγαῶτ᾽ ἐνὶ οἴκῳ
κεῖνος ἀνὴρ ὅτ᾽ ἐμεῖο κυνώπιδος εἵνεκ᾽ ἀχαιοὶ
ἤλθεθ᾽ ὑπὸ Τροίην, πόλεμον θρασὺν ὁρμαίνοντες.

in quibus seipsam Helena κυνώπιδα, idest impudentem vocat, quòd Paridem secuta fuerit. Rursus paulò post.

αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ
χαῖρ᾽ ἐπεὶ ἤδη μοι κραδίη τέτραπτο νέεσθαι
ἂψ οἶκόνδ᾽, ἄτην δὲ μετέστενον, ἣν ἀφροδίτη
δῶχ᾽ ὅτε μ᾽ ἤγαγε κεῖσε φίλης ἀπὸ πατρίδος αἴης.

vbi videtur idem significare, se sponte secutam adulterum. Hęc absurda non videbuntur, si consideres ab Helena dici, sciasque, qualem effingere ipsam voluerit Homerus Alius locus est libro tertio Odyss. vbi Telemachus talia profert.

ὦ γέρον οὔ πω τοῦτο ἔπος τελέεσθαι ὀΐω.
λίην γὰρ μέγα εἶπες ἄγη μ᾽ ἔχει, οὐκ ἂν ἐμοί γε
ἐλπομένῳ τὰ γένοιτ᾽ οὐδ᾽ εἰ θεοὶ ὣς ἐθέλοιεν. Et Aiax libro tertio Iliados
ζεῦ πάτερ οὔτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος. Impiè quidẽ aduersus Deos, sed videndũ est à Telemacho irato, & Aiace furente hæc proferri; quod facit, vt reprehendi Poëta nõ posit. Non est præter rem illud, qnod libro Rhetoricorũ secundo refert Aristoteles de Hygiænonte, qui Euripidem poëtam accusauit, quod in tragœdia quadam dixisset, esse peierandum. Sic enim ille se purgauit apud Iudices; id Bacchanalibus in scena à se fuisse prolatum. idem Aristoteles libro Rhetoricorum tertio vbi discrepantiam sermonis, ex personarum diuersitate demonstrat, ait: οὐ ταυτὰ ἄγροικος ἄν, ἢ πεπαιδευμένος εἴποι.. Videntur autem hoc loco expositæ omnes τοῦ πράττοντος circũnstantiæ, quæ sunt quinque, hæ scilicet, τὸν πράττοντα, ἢ λέγοντα. πρὸς ὅν. ὅτι. ὅτῳ. οὗ ἕνεκα. de qua re nos satis superius copiosè locuti fuimus. MAIORIS BONI potiundi grãtia. MAIORIS Mali vitandi causa. Duo hæc separatim enumerat Aristoteles, sæpe enim homines mentiuntur, aut parum consentanea rationi loquuntur vt incommodum aliquod euitent; & commodum maius consequantur. exẽplum esto in Oedipode Sophocleo, vbi Iocaste de Apolline, oraculisque obtrectans, nefaria loquitur; ita enim fortasse excusari potest Sophocles, quòd ita loquentem fecerit Iocasten, quoniã cupiebat sollicitudine graui Oedipodem maritum liberare.

„ Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν, οἷον, γλώττῃ. οὐρῆας μὲν πρῶτον. ἴσως γὰρ,
„ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας καὶ τὸν δόλωνα. εἶδος μὲν ἦν κακὸς οὐ τὸ σῶμα
„ ἀσύμμετρον. ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν· τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι.

„ Sunt etiam aliqua, quæ si ad dictionem ipsam respexeris, licet sol-
„ uere: verbi gratia, lingua, vt Principio sanè οὐρῆας nam ea vox οὐρῆας for
„ tè non mulos, sed custodes significat: ac de Dolone: Turpis erat spe-
„ cie: non, quod esset copore male compacto, verum turpi facie. nam
„ vocabulum εὐειδὲς pulchra facie aliquid Cretenses vocant.

Sæpe reprehendi solent poëtæ in oratione, quòd dictione parum vsitata, peregrina, & obsoleta sint vsi. Docet igitur Aristoteles, quomodo etiam hac in re se aduersus obtrectatores tueri possint; Tria verò ipse affert exempla ex Homero, quæ singillatim sunt consideranda. Primum exemplum sumptum est ex Homeri versu noctissimo libro primo Iliados, qui est huiusmodi.

„ οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Eustathius Homeri interpres, dictionem hanc explicans ait;

„ οὐρῆας τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἢ παρὰ τὸ ὄρος ὀρῆας, καὶ ἰωνικῶς οὐρῆας, ἐπεί τε αἱ ὄρεσιν ἔργα (ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ
„ πατρόκλου ταφῇ δηλωθήσεται) διὰ τῶν τοιούτων ζώων ἐξετελοῦντο, ἢ παρὰ τὸ οὖρον, ὃ δηλοῖ τὸν ἄκμον,
„ τοῦτο δὲ διὰ τὸ ἄγονον τῶν τοιούτων ζώων, καὶ τὸ τοῦ σπερματικοῦ πνεύματος ἄκαρπον, διὸ καὶ τὰ ἐν τοῖς
„ ᾠοῖς ἄκαρπα διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν οὔρια ἡ κοινὴ λέγει συνήθεια. Aristoteles verò innuere videtur apud Homerum eam dictionem significare τοὺς φύλακας, quia etiam addidit Canes, qui custodiæ causa alebantur, atq. ideó in Odyss. lib. 11. Telemachum in concionem euntem comitebantur δύο κύνες ἀργοί. Eustathius quoque hoc idem asserit his verbis. ὡς δὲ οὐρῆας καθ' ὁμωνυμίαν, καὶ οἱ φύλακες ποτὲ λέγονται, φανεῖται που ἐν τοῖς ἑξῆς, Homerus libro Iliados xx. mulos arationi aptos nominat, quare nō absurdum etiam fortasse, si pro Mulis illic posuit, libro primo Iliados; sunt enim militibus magno vsui. Alterum exemplum ex Homero quoque sumptum est libro Iliados vigesimo, vbi de Dolone Troiano exploratore loquitur; Versus hi sunt.

„ ἦν δέ τις ἐν τρώεσσι, δόλων εὐμήδεος υἱός
„ κήρυκος θείοιο πολύχρυσος, πολύχαλκος,
„ ὃς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης.

Considerat Aristoteles in his versibus illam dictionem εἶδος, & docet, cum referri possit ab aliquo ad totum corpus, non debere tamen referri; nisi ad faciem; nam apud Cretenses εὐειδὴς appellabatur, qui pulchra erat facie. Si enim apud Homerum eo loco intelligeres Dolonem fuisse deformi, distortoque corpore; &, vt ait Aristoteles, ἀσυμμέτρῳ; non rectè consequeretur altera dictio ποδώκης; nam cursores benè compacto sunt corpore, magnaque constant membrorum symmetria; ex qua existit agilitas. Aristoteles libro secundo Rhetoricorum ait; κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν, ἔστι νέου μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον, καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν, διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν, καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασι.

„ Καὶ τὸ ζωρότερον δὲ κέραιε, οὐ τὸ ἄκρατον ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον.

„ Et illud ζωρότερον propinabant, haud enim ζωρότερον eo in loco pro
„ mero, quo ebriosi gaudent, sed pro frequenter accipitur.

Tertium hoc exemplum est, quod sumitur ex Homero libro Iliad. nono vbi Vlyssi & Phœnici legatis missis ad Achillem, eius exorandi gratia; Patroclus iussu Achillis, parat conuiuium. Versus hi sunt, quos profert Achilles.

„ μείζονα δὴ κρητῆρα μενοιτίου υἱὲ καθίστα
„ ζωρότερον δὲ κέραιε, δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Plutarchus lib. quinto Sympos. Cap. iiii. quicquid veteres inter se disseruerunt olim de hoc Homeri versu copiosè exponit; vt mirum videri nō debeat; si Aristoteles quoque

que loci huius mentionem fecit. Ac sane primus scrupulum iniecit, ansámque dedit disserendi de hac dictione ζωρότερον cauillatio Zoili; qui versus Homeri reprehendere solitus erat. Is igitur affirmabat, absurdum vtique esse, quòd Homerus meracius bibente, hospitibusque, viris sapientissimis propinatem fecisset; interpretabatur enim ζωρότερον pro ἀκρατότερον. Multi, vt Homerum tuerentur aduersus Zoili reprehensionem hanc; dixerunt ζωρότερον accipi debere in eo versu pro τάχιον. idest celerius, seu properè magis; quam significationem videtur approbasse Aristoteles quoque, vt patet in contextu. ait enim ἀ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ θᾶττον. verebatur enim, ne si ζωρότερον aliquis intelligeret merum; parum conueniret dictum Homericum dignitati tam insignium Heroum; meracius enim bibere temulenti homines solent; Hanc interpretationem Aristotelis apposuit Plutarchus eo loco, qué citauimus paulò ante, nec tamen Aristotelis fuisse ait, sed aliorum quorumdam, his verbis. ἐγὼ δὲ ἀπεμνημόνευσα αὐτοῖς, ὅτι τὸ ζωρότερον τὸ θερμὸν οἰόνται σημαίνεσθαι λέγοντες. τῷ δὲ θερμοτέρῳ τὸ τάχιον, ὥσπερ ἡμεῖς ἐγκελευόμεθα πολλάκις τοῖς διακονοῦσι θερμότερον ἅπτεσθαι τῆς διακονίας. nam calidum, feruensque appellamus, in quo celeritas inest. Sic quoque apud Latinos, nam Vergilius libro primo Aeneid. ait.

Feruet opus. & frigere rursus eos dicimus, ac conglaciare, in quibus magna lentitudo inest; Sed hanc interpretationem, quamuis Aristotelem quoque ipsum, vti patet hoc loco, habeat authorem, non probat tamen Plutarchus, vt paulò post declarabimus. Nunc enim satius fuerit, alias veterũ explicationes singillatim proferre. Refert igitur ibidem Plutarchus Macedonem quẽdam suæ ætatis virum doctũ, etiam ipsum scopulum hunc euitasse, noluissèque eo loco ζωρότερον accipi, pro eo, quod Græci vocant propriè ἄκρατον, idest merum, ne incideret Homerus in Zoili laqueos, interpretari igitur solitum. τὸ ζωρὸν εἰρῆσθαι τὸ θερμὸν ἀπὸ τῆς ζωτικοῦ, καὶ ζέοντος. quòd scilicet vitalitatem hominum foueat vinum, sensusque vegetiores reddat; ac magis feruidos; Sosicles poëta aliam excogitabat dictionis huius explicationem; cũ enim apud Empedoclem obseruasset quiddam his verbis expressum. γίνεσθαι ζωρότερον τῶ πρὶν ἄκρατῷ. accipi volebat pro eo, quod Græci vocant εὔκρατον. Verba Plutarchi sunt hæc, μᾶλλον ἂν φῇ τὸ εὔκρατον ὑπὸ τῆ ἀνδρὸς ζωρὸν λέγεσθαι. neque absurdum videri, quòd Achilles propinari iussisset, Vlysi, & Phœnici τὸν εὔκρατον οἶνον. esse autem positum ζωρότερον pro ζωρὸν. sicuti alibi δεξιτερὸν ἀντὶ δεξιοῦ: de qua re nos paulò ante locuti fuimus. Antipater subtiliore quadam ratione dictionem interpretabatur; asserebat enim cum veteres olim annos vocassent ὥρους; & particula ζα vim haberet augendi; hinc deductam vocem ζωρότερον. qua significare voluit Hom. vetustum vinum, quale Horatius, cum ait, alloquens amphoram.

O' nata mecum consule Manlio. & alibi.
Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus.

Laudatissima enim erant vina propter vetustatem. Achillem igitur viris summa dignitate præditis propinari iussisse vinum vetustum, honoris causa. Hæ sunt veterum explicationes, quas refert Plutarchus olim ab illis fuisse excogitatas Zoili refellendi causa. Verùm ipse Plutarchus multò ingeniosius, & verius (vt videtur) dictionem ζωρότερον interpretatur; Homerumque tuetur. Ait enim: si accipias (sicuti Aristoteles hoc loco) dictum pro θᾶττον; magis absurdum fore; quia significabitur in sapientissimis illis Heróibus iuuenilis quidam ardor atq. celeritas in bibendo; ac sibi videri eos, qui ita interpretantur, in maius quoddam vitium labi; Putat igitur ipse ζωρότερον merum significare; ac magno cum artificio Homerum facere Achillem iubentem Patroclo, vt meracius vinum infundat Vlysi, ac Phœnici viris iam prouectiore ætate; his verbis. ἀγνοεῖν δὲ δοκεῖ ὁ Ζωΐλος ὅτι πρῶτον μὲν ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Φοίνικα, καὶ τὸν Ὀδυσσέα πρεσβυτέρους ὄντας εἰδὼς, οὐχ ὕδαρεῖ, χαίροντας, ἀλλ' ἀκρατοτέρῳ καθάπερ οἱ ἄλλοι γέροντες ἐπιτέτμηκε λαμβάνειν κρᾶσιν. Addit & aliam probationem rei huius; quòd Achilles, cum fuisset à Chirone institutus, totius victus rationem exactè didicerat; quare verisimile est iussisse illum meracius propinari vinum eo tempore Vlysi, & Phœnici, quoniam τοῖς ἀργοῦσι καὶ σχολάζουσι παρὰ τὸ εἰωθὸς σώμασιν ἀνειμένη καὶ μαλακωτέρα κρᾶσις ἁρμόζει. Ideo induci

Achillem ab Homero alio loco iubentem, apio suos equos pasci. quoniam equi, cum stabulantur, in ocioq. desident; pedum, articulorumque dolore laborant; huius verò morbi medelam in primis esse apium. & sanè in Iliade non obseruabis vnquam, apio pasci ab aliis equos, præter quàm ab Achille, qui medicinam à Chirone didicérat. Hæc igitur ratio est, cur meracius tunc iusserit vinum propinari; neque enim dici potest compotatione oblectatum vnquam Achillem, quum seueriore esset ingenio; neque admodum ad hilaritatem propenso, οὐ γὰρ ἦν γλυκύθυμος (inquit Plutarchus) οὐδὲ ἀγανόφρων. οὐδὲ φιλοπότης ἀλλ' ἀπηνὴς, καὶ ἄϋπνος πολλὰς νύκτας διάγων. βραχὺς δὲ ὕπνος οὐκ ἐξαρκεῖ τοῖς χρωμένοις ἀκράτῳ. λοιδορούμενος γὰρ τῷ Ἀγαμέμνονι πρῶτον αὐτὸν οἰνοβαρῆ προσείρηκεν, ὡς μάλιστα τῆς νοσημάτων τὴν οἰνοφλυγίαν προβαλλόμενος. Quæ postrema verba sunt adnotanda. quia (inquit) maxima ægritudo est ipsa ebrietas. nam ebrietatem vocat οἰνοφλυγίαν, sicuti Aristoteles hoc loco eadem vtens voce ait ὡς οἰνόφλυξ. nam ebrios Græci ita vocant; quam dictioné in mearum Annotationum lib. I. cap. V I. declaraui politissime voluisse vertere Tibullum, cum ait.

» Nec quisquam multo percussum tempora Baccho.

Nec verò prætermittenda, quæ eligantissimè differit Athenæus de hac eádem dictione ζωρότερον libro decimo.

» ἐμοὶ μὲν ἔτι ὦ παῖ ζωρότερον κέρασον. Paulò post.
» πρότερον δέ μοι λέξατε τοῦδε τί ζωρότερον. Antiphanes Milanione.
» τοῦτον ἐγὼ κρίνω μετὰ τὰ φῦλα τὰ ὑγιείας
» πίνειν ζωροτέρῳ χρώμενον οἰνοχόῳ Idem Larapone.
» κέρασον δ' ὦ ζωρότερον. Ephippus. Ephebo. φιάλην ἱκετηρίαν ἰσόμετρον κεράσας ζωρότερον ὀμβρίου. Nonnulli verò (inquit) ζωρότερον δὲ κέρασον οὐκ ἄκρατον σημαίνειν φασὶν ἀλλὰ θερμόν, ἀπὸ τοῦ ζωτικοῦ, καὶ τῆς ζέσεως. Et quæ sequuntur; nam si conferas cum Plutarchi verbis, animaduertas éadem fermè esse. Theophrastum testatur ibidem Athenæus interpretari solitum ζωρότερον τὸ κεκραμένον. Verùm de his hactenus. Nunc reliqua persequor;

» Τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται, οἷον, ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι·
» καὶ τὸ, ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν. καὶ αὐλῶν συρίγγων τε ὅμαδον· τὸ γὰρ πάν-
» τες, ἀντὶ τοῦ πολλοί, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται. τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι, καὶ τὸ, οἴη δ' ἄμμορος,
» κατὰ μεταφοράν. τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον.

» Per translationem insuper; vt, Iamque deos alios pernox, homines-
» que tenebat Insignes galea somnus: tũ illud quoq. Si quando Troiæ
» ad campos sua lumina vertant: vt etiam tibiarũ fistularumque vo-
» cem. sanè pro multis omnes per translationem dicimus. Omne enim
» aliquod multũ est. & οἴη δ' ἄμμορος: id est sola, expers similiter per trans-
» lationem. illud enim quod notissimum est, vnicũ, & solum dicimus.

Postquàm Aristoteles docuit rationem defendendi poëtas aduersus cauillationes improborum hominum, solutione, ac confutatione allata διὰ τὴν γλῶτταν. hoc est per varietatem, & dissimilitudinem eorum verborum, quæ peregrina sunt. Nunc docet aliam rationem refellendi, quæ ducitur ex metaphora; siquis igitur Homerum reprehendat, quòd dormientes faciat Deos; vt in iis versibus qui sunt lib. I I. Iliados. nam illum citat in contextu Aristoteles,

» ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
» εὗδον παννύχιοι. Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος

Hos eosdem legas lib. vltimo Iliados. Sed idem Homerus in extremis versibus profert hanc rem multò (sicuti mihi videtur) apertius.

» Ζεὺς δὲ πρὸς ὃν λέχος ἤϊ' Ὀλύμπιος ἀστεροπητής,
» ἔνθα πάρος κοιμᾶθ' ὅτε μιν γλυκὺς ὕπνος ἱκάνοι.

» οὐδὲ κάθισ' ἀνάκτος, πάρα δὲ χρυσόθρονος Ἥρη.

Siquis, inquam, Homerum reprehendat. facilè poterit refelli; si dixeris hanc esse metaphoram quandam, qua sæpè vtuntur poëtæ. omnia enim quæ hominum sunt propria; Diis attribuunt, risum, fletum, somnum, & quę huiusmodi sunt. transferuntque humana ad Deos, vt Cicero inquit. Non dissimili ratione, Vergilius lib. i. Aeneidos. ait de Ioue, quem facit osculantem Venerem.

» Oscula libauit natæ. Et eodem libro ridentem.

» Olli subrisit.

Aliud exemplum simile his in contextu affert Aristoteles ex Homero. vbi Iouem ex alto speculantem facit & intuentem Troianam regionem, & planitiem, vbi pugna cõmittebatur inter Græcos, & Troianos. ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωικὸν ἀθρήσειεν.

Nam ἀθρεῖν, hoc est cernere dixit Iouem. Sic noster quoque Vergilius.

» Et Libyæ defixit lumina regnis.

Quam rẽ aliquãto copiosius exprimit Homerus Iliados lib. iiii. ab ipso statim initio.

» οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο. Paulò post.

» Τρώων πόλιν εἰσορόωντες.

Ideò sæpe ait. εὐρύοπα Ζεὺς. Quid? non'ne aliquando è cœlo in montis Idæ fastigium descendentem Iouem facit, vt propius intueatur, ea, quæ aguntur apud Ilium? Plutar

» chus in Homerũ, de hac re ita differit. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ὁ ποιητὴς ... συγγενεῖς τὸν, ἵνα τὴν γνώμην

» αὐτῆς αἰσθητὴν τοῖς ἐντυγχάνουσι παραστήσῃ, περιέθηκεν αὐτοῖς σώματα; εἶδος δὲ ἄλλο σώματος εὔλογον,

» ὁ τοῦ ἀνθρώπου ... ἐπιστήμης, καὶ λόγου. Paulò post. ... τὸ παρέχει ὑπόμνησιν, καὶ τοῖς

» ἄλλοις φρονοῦσιν ὅτι εἰσὶ θεοί. Aliud exemplum ex Homero affert Aristoteles. cum ait.

» αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπήν.

Versus hic est lib. x x. Iliados, vbi Agamemnonem inducit se oblectantem dum tibiarum, fistularumque sonum audiret, sicuti Reges decet. sed Homerus loquẽs de tibiis; ἐνοπὴν vocat ipsarum sonum. nam ἐνοπὴν propriè vocem loquentium hominum dicimus. Hesiodus καλὴν ὄπα de Musis canentibus protulit sub poëmatis sui initium. vti satis notum est. Non est tamen reprehendendus Homerus; quia metaphora vsus est; atque hæc est optima ratio illius defendendi. Versum hunc Homeri citat, declaratque

» Athenæus. ἰάχεον τε καὶ αὐλοῖς, καὶ σύριγξιν ἔχαιρε. ὁ γοῦν Ἀγαμέμνων, αὐλῶν, συρίγγων τ' ἐνοπὴν

» ἀκούει, εἰς δὲ τὰ συμπόσια οὐ παρήγαγε, πλὴν ἐν τῇ ὁπλοποιΐᾳ γάμων γινομένων, αὐλῶν μνημονεύει. Hæc ille sed Aristoteles in superiore versu.

» ἄλλοι μέν ῥα θεοὶ πάντες, καὶ ἀνέρες εὗδον,

Sic enim legendus est; considerat in eo meram cauillationem esse obtrectatorum, qui reprehendebant Homerum, quòd πάντες dixisset cum nõ omnes dormirent. nam πάντες ἀντὶ πολλοὶ. sæpè ponitur, apud Poëtas. cuius rei etiam philosophicè admodum reddit rationem, cum ait τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι. Rursus considerandum aliud exemplum, quod affert ex versu, quem dimidiatum profert, Homeri.

» οἴη δ' ἄμμορος.

Versus hic integer est apud Homerum lib. v. Odyss. vbi de rate Vlysis loquitur, & tanquàm peritum gubernatorem Vlyssem facit intuentem Orionem Arctum, & Pleiadas. de arcto igitur, quæ nobis nunquam occidit. ait.

» ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν

» ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται; καὶ ὠρίωνα δοκεύει

» οἴη δ' ἄμμορος ἐστὶ λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Translatè locutus est Homerus, cum dixit Arcton expertem esse lauacrorum Oceani. Sicuti etiam Vergilius apud Latinos. cum ait.

» Metuentes æquore tingi.

Hæc verò, quæ per metaphoram proferuntur valde sunt probanda, quia mirificè sermonem illustrant metaphoræ, et rem ob oculos ponunt; notissimamque reddunt. Plutarc. in Hom. vbi veteres poëtas multa ab Homero sumpsisse narrat. Aratum imitari studuisse versum hunc Homeri ostendit; his verbis. πῶς δὲ καὶ ἄρκτος παράφρασι, τὸ μὲν.

» οἴη δ' ἄμμορος. ἐστὶ λοετρῶν ὠκεανοῖο. εἰπὼν

ἄρκτου κυανέου πεφυλαγμένος ὠκεανοῖο

Κατὰ δὲ προσῳδίαν, ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τὸ, δίδομεν δέ οἱ, καὶ τὸ μὲν, οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Soluimus præterea ratione accẽtus: vt Hippias Thaſius illud: δίδομεν δέ οἱ: id eſt, nos verò damus, οἱ enim articulus eſt: cui ſi circũflexum addideris accentum, pronomen, ſibi, ſignificat, quin & illud quoque: οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ: id eſt imbre minus marcet. οὗ enim, quæ negatiua particula eſt, ſi circumflexum cum aſpiratione ſumpſerit, aliud ſonat.

Aliquando cauillationes ſoluuntur accentuum conſideratione. quia (vti notũ eſt) ſæpè accẽtu diuerſo variatur ſignificatio dictionum. Ariſtoteles in libro τῶν ἐλέγχων ſex genera captionum ſophiſticarũ in dictionibus eſſe ait. his verbis. ἔστι δὲ τὰ μὲν παρὰ τὴν λέξιν ἐμποιοῦντα τὴν φαντασίαν, ἓξ τὸν ἀριθμόν. ταῦτα δ' ἐστὶν ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσῳδία, καὶ σχῆμα λέξεως. Hæc omnia conſiderat in hoc libro Poëtices. quoniam quęcunque ad dictionem ſpectant, in primis huius ſunt facultatis. Cum igitur Homerũ reprehenderent nonnulli in his duabus dictionibus. οἱ. & οὐ. non diſtinguentes ſignificationem multiplicem ex accentu. Hippias Thaſius vir doctiſsimus facilè modũ hunc eos refellendi excogitauit. Tam ſæpe οἱ apud Homerum inuenias pro αὐτῷ, vt non ſit neceſſe exempla apponere οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. Dimidiatus hic verſus Homeri eſt, ſed integer ita legitur lib. XXIII. Iliados.

ἢ δρυὸς, ἢ πεύκης, τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

Boëtius, qui primus librum τῶν ἐλέγχων Ariſtotelis Latinè vertit, non apponit verſum Homeri Græcum, ſed Latinos duos profert; Alterum ex Horatio, qui eſt.

Me tuo longas pereunte noctes.

Lydia dormis. Alterum vero ex Vergil. Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi; quaſi differre ſignificare voluerit Boëtius dicas'ne ME TVO ſeparatim, an METVO coniunctim, & rurſus. QVIA NAM diſtinctè an QVIANAM ſimul, ſed hæc magis perſpiciuntur apud Græcos, qui ſubtiliſsimè conſiderant ac diſtinguunt; ea, quæ ad accentus pertinent; Ariſt. in eo lib. oſtendit non magnopere ad Dialecticen ſpectare cauillationem hanc, quæ circa accentum verſatur; ſed potius ad Poëticen, his verbis παρὰ δὲ τὴν προσῳδίαν ἐν μὲν τοῖς ἄνευ γραφῆς διαλεκτικοῖς οὐ ῥᾴδιον ποιῆσαι λόγον. ἐν δὲ τοῖς γεγραμμένοις, καὶ ποιήμασι μᾶλλον. vt mirum non ſit tàm diligenter de hac re in hoc libro Poëtices de iis agere Ariſtotelem, Sed illic quoque copioſè omnia explicat, & eadem affert exempla ex Homero, apponam igitur illius verba; vt facilius res tota perſpiciatur; οἷον καὶ τὸν Ὅμηρον ἔνιοι διορθοῦνται πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ὡς ἄτοπον εἰρηκότα τὸ μὲν, οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ. λύουσι γὰρ αὐτὸ τῇ προσῳδίᾳ λέγοντες τὸ οὐ, ὀξύτερον. Verum eodem quoque loco profert Ariſtoteles etiam aliud exemplum quod ſuperius retulimus. δίδομεν οἱ. atque ita apertè profert, explicatque ſimul, vt non egeat locus hic mea interpretatione, adſcribam igitur ipſius verba, καὶ τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι οὐκ αὐτὸς ὁ Ζεὺς εἶπε δίδομεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι. ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐνετέλλετο διδόναι.

Τὰ δὲ διαιρέσει, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. αἶψα δὲ θνητὰ ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατα ζῶά τε πρὶν κέκρητο.

Per diuiſionem quoque: quemadmodum apud Empedoclem: Nata ſed hæc ſubito mortali corpore vidi. Ante immortali quàm animantia ſeligerentur.

Docet alium modum ſoluendi cauillationes obtrectatorum, quæ ſunt, circa interpunctiones dictionum; ſæpè enim oratio aliqua hoc, vel illo modo interpuncta, ac diſiuncta; diuerſam præſefert ſententiam, contrariam ei, quam ſequi oportet. Tradit quidem

dem solutionem quoque διὰ τὴν διαίρεσιν in libro τῶν ἐλέγχων. sed alio quodam modo considerat illic, quàm in hoc libro Poët. quod facilè vnusquisque per se perspicere poterit. Disiunctionis igitur, quatenus ad Poëticen spectat; exemplum affert, ex versibus Empedoclis sumptum, qui sanè corruptissimi habentur in vulgatis libris; nec in Medicæis rectè sese habent, sed facilè, vti spero, ipsis medelam afferemus. Nam Simplicius in librum primum Phys. Aristotelis, vbi de Empedoclis sententia disputat, qui existimabat Litem, & Amicitiam duo esse principia rerum naturalium, plurimos recẽset Empedoclis versus; inter quos & hi ita leguntur, interpuncti;

αὐτίκα δὲ θνητ' ἐφύοντο τὰ, πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι.
ζωρὰ δὲ τὰ πρὶν ἄκριτα διαλλάξαντα κελεύθους.

Athenæus quoque libro decimo, probaturus ζωρότερον significare κεκραμένον, hos eosdẽ versus refert Empedoclis, quos ideò rursus adscribẽda putaui, quia varietas quædam est in nonnullis dictionibus.

αἶψα δὲ θνητὰ φύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι,
ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα διαλλάττουσα κελεύθους.

ex quo Athenæi loco satis patet legendum esse ἄκρητα quia opponitur alteri dictioni ζωρά. non autem vt est in vulgatis Simplicii libris. ἄκριτα.

τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ. παρῴχηκε δὲ πλέον νὺξ, τὸ γὰρ πλέον ἀμφιβολόν ἐστι.

Item per Amphibologiã: Plurima præteriit nox. Illud enim πλέον amphibologicum est.

Ambiguitas dictionis sæpè, & cauillandi, & defendendi ansam præbet. Aristoteles huius exemplum, sicuti & alia ex Homero profert. Versus hi sunt lib. x x. Iliados vbi Vlysses Diomedem alloquitur.

ἀλλ' ἴομεν μάλα γὰρ νὺξ ἄνεται, ἐγγύθι δ' ἠώς.
ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε. παρῴχηκεν δὲ πλέων νὺξ
τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται.

Ambigi enim potest, dixerit. πλέων. an πλέον. ex quarum dictionum diuersitate satis patet diuersam in iis versibus existere sententiam; In lib. περὶ τῶν ἐλέγχων etiam agit Aristoteles περὶ τῆς ἀμφιβολίας. Sed planè diuerso modo, quia illic inseruit dialectico, hîc poëtæ. παρὰ δὲ τὴν ἀμφιβολίαν (inquit) οἱ τοιοίδε. τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους. Et quę sequuntur. Quintil. lib. v i i. cap. i x. amphiboliæ (sic enim vocat) species ait esse innumerabiles, adeò vt Philosophi quidam existimarint nullum esse verbum quod nõ plura significet. fit verò aut in vocibus singulis, ac simplicibus; aut in coniunctis; quarũ omnium exempla ipse copiosè profert.

τὰ δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως, οἷον τὸν κεκραμένον οἶνόν φασιν εἶναι. ὅθεν πεποίηται, κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο, καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους, ὅθεν εἴρηται ὁ γανυμήδης διὶ οἰνοχοεύειν, οὐ πινόντων οἶνον· εἴη δ' ἂν οὐ τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν.

Per consuetudinem quoque dictionis: vt illud κεκραμένον id est mixtum, quod ad vinum pertinere receptum est. Vnde & illud. Ocrea, quæ fuerat stanno confecta recenti. & χαλκέας, quæ vox alioqui fabros ærarios significans, pro ferrariis sumitur. Iuxta quod etiam Ganymedes à vino minister Iouis appellatur. cùm tamẽ Dii ipsi vinum non bibant: id quod per translationem dici neutiquam potest.

Alium quoque locũ explicat; vnde soluere, & refellere cauillationes possimus obtrectatorum. Siquis enim reprehendat verbum aliquod tanquàm minus proprium, facile fuerit respondere; ita vsum obtinuisse, qui maximus est loquẽdi magister, vt proferatur; Tradit Aristoteles in libro τῶν ἐλέγχων præceptum soluendi cauillationem πα-

κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως, ὥσπερ τὸ μὴ ζῶντος ἀσαλτοῦ ἑρμηνεύεσθαι. quamuis enim diuersum est ab hoc,non est tamen prorsus alienum;eademque norma videtur excogitatum. exemplũ quod affert Aristoteles hoc loco est huiusmodi: κεκραμένον satis notum est nihil aliud significare, quàm mistum; sed quia κρᾶσις vini fi ebat apud veteres, (de qua Atheoæus libro primo multa narrat & oos libro primo nostrarum Annotatiooũ copiose declarauimus) vsus obtinuit,vt vinum,quod proprio nomine vocatur οἶνος, dicatur à poetis κεκραμένον. qui plura cognoscere volet;legat Athenæum libro primo. Nec dissimili ratione κασσίτερον, quæ vox propriè stannum significat; pro ferro accipimus.vt sæpè patet apud Homerum.lib.XII.enim Iliados ait.

» Δώδεκα δὲ χρυσοῖο καὶ εἴκοσι κασσιτέροιο.

Quamuis hoc loco ambiguum videri possit. Idem igitur apertius ait lib.XVIII. Iliados.vbi de Vulcano loquitur,qui arma Achilli fuerat fabricatus.

» τεῦξε δὲ οἱ κνημῖδας ἑανοῦ κασσιτέροιο

Eodem modo χαλκέας videmus appellari etiam eos fabros qui ferrum cudunt;cum tameo dictio ab ære deducta ærarios tantum,seu fusores æris significet. Latini quoque ARGENTARIOS ab argento primum vocatos, eos omnes appellant,qui etiam aurea numismata,& ærea permutant, tractantque.eadem ratio est in hac dictione δρυοτόμος apud Græcos,quæ & si deducitur à quercu; ad omnes tamen syluarum cæsores refertur. ARVNDO præterea à Latinis sagitta vocata, quamuis ex arundioe non sit confecta,quia primum ex ea confici cæpit. PALMA quoque,& ADOREA ex hoc genere sunt.aliaque multa,quæ ego breuitatis causa prætermitto. Aliud exemplum affert Aristoteles in contextu,quod est huiusmodi: οἰνοχοεῖν verbum est,sicuti patet, deductum à vino; & tamen videas à poetis Ganymedem, qui Ioui fundit nectar, (neque enim potores vini sunt Dii) appellare οἰνοχόον. versus est Homeri lib.XIX.Iliados, in quo perspicias hoc esse verissimum.

» καὶ ἀντίθεον Γανυμήδην
» ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων
» τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν.

Et rursus adhuc apertius lib.IIII.Iliados, vbi de Hebe, quæ etiam ipsa pocula Diis ministrabat, ait.

» μετὰ δέ σφισι πότνια Ἥβη
» νέκταρ ἐῳνοχόει, τοὶ δὲ χρυσείοις δεπάεσσι
» δειδέχατ' ἀλλήλους.

Athenæus libro.X. ex Alcæo hunc citat versum.

» ἐν δὲ κέρναν μελιαδέος ὅττι τάχιστα κρατῆρα

Idem lib.II.ait veteres corneis poculis vti solitos;idque comprobat hac ratione.quod verba hæc κεράω. κεραννύναι, κρατήρ. κρᾶσις. ad vioum referantur,cum ἀπὸ τῶν κεράτων, hoc est,à cornibus,ex quibus olim veteres pocula conficiebant,sint deducta. οἱ πρῶτοι (inquit) λέγονται τοῖς κέρασι τῶν βοῶν πίνειν, δῆλον δ' ἐκ τοῦ καὶ μέχρι νῦν λέγεσθαι, ὅτι ... τὸ ὕδωρ κεράσαι φάσκοντας. & quæ sequuntur. nam de his copiose locuti fuimus libro Annotationum nostrarũ. II.cap.IIII. Eadem igitur ratio in his esse videtur, quæ in dictione, de qua loquitur hoc loco Aristoteles οἰνοχοεῖν. Sic Latini quoque AVSPICARI primum ab auspiciis,quæ antequàm aliquid agerent captabãt, dixerunt;mox, pro exordiri,& incipere ad omnia cæpit referri. Rursus, ADOLERE. quod ab Ador deductum,postea ad concremationem thuris,& viscerum accommodatum.Hæc igitur huiusmodi sunt,in quibus siquis poetas reprehendere conetur, satis patet,qua ratione possit refelli, Adnotanda verò in contextu illa verba. εἴη δ' ἂν τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν. hæc addit Aristoteles, nequis fortasse decipiatur, putans illa omnia, quæ exposuimus, dicta esse per metaphoram; nam aliud quiddam est metaphora,& differt ab hac consuetudine loquendi.nec sane vllus satis doctus dicat PALMAM pro victoria translatè poni. Illa translatio est.apud Verg.lib.VII.Aeneid.verè appellanda.

» Et frontem obscenam rugis arat.

Plura de hac re dicerem,sed satis sit apposuisse exempla,ex quibus satis cognosci potest,

test, quantum inter illa discrimen sit

» Δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπ' ἐναντίωμά τι δοκεῖ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν, ποσαχῶς ἂν σημαίνειεν. ἐν τῷ εἰρημένῳ, οἷον, τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος τῷ ταύτῃ κωλυθῆναι. τὸ δὲ ποσαχῶς ἐνδέχεται, ὧδέ πως. μάλιστ' ἄν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ' ἀντικρύ.

» Quando autem in nomine contrarietas inesse significationis videtur, considerandum sanè, quotuplex est eius, circa id de quo agitur, significatio: quemadmodum: Huic spicula ferrea cum prohibebat. Etenim eo in loco ἔσχετο, quod alioqui inhærebat significat, pro prohibebat accipitur. Quotuplex verò illud expenditur hoc fermè pacto: maxime verò, siquis contraria, è regione disposita suscipiat.

Alium locum ostendit Aristoteles, vnde solutio cauillationum, quæ afferuntur aduersus poëtas, duci potest; & est locus is, quem declarat in libro τῶν ἐλέγχων; & vocat παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν: apponam autem illius verba, vt res facilius intelligatur εἰσὶ δὲ τρόποι τοῦ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, εἷς μὲν ὅταν ἢ ὁ λόγος ἢ τοὔνομα κυρίως σημαίνῃ πλείω, οἷον αἰετὸς, ἢ κύων, εἷς δὲ ὅταν εἰωθότες ὦμεν οὕτω λέγειν. τρίτος δὲ ὅταν τὸ συντεθὲν πλείω σημαίνῃ, κεχωρισμένα δὲ ἁπλῶς. Hanc ὁμωνυμίαν volens Aristoteles declarare in hoc libro Poët. ait: Cum nomen videtur aliquid contrarium significare, nam ὁμώνυμα in primis hanc repugnantiam inducunt in orationem. oportet igitur diligēter dictionum significationē multiplicem perpendere, intuerique, quæ ad rem, de qua sermo habetur, accommodatior sit; Verum qui ineptis delectantur cauillationibus, sæpe eam, quæ minus accommodatā est ad rem, sumentes; poëtas reprehendere conantur; Ideò ait in contextu Aristoteles δεῖ ἐπισκοπεῖν ποσαχῶς ἂν σημαίνειεν. Nec dissimili ratione in Topicis lib. 1. instruens suum dialecticum, vt possit soluere sophistarum cauillationes, ait: πρῶτον μὲν πάντων περὶ ταυτοῦ διοριστέον ποσαχῶς λέγεται, δόξει δ' ἂν τὸ ταυτὸν, ὡς τύπῳ λαβεῖν τριχῇ διαιρεῖσθαι; & quę sequuntur. Exemplum, quòd affert Aristoteles ex versu Homeri sumptum est.

τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος. In quo ἔσχετο significat PROHIBVIT, seù REIECIT, sic enim declarat ipse τῷ κωλυθῆναι ταύτῃ. Idem Aristoteles in libro τῶν ἐλέγχων, vbi loquitur περὶ ὁμωνυμίας; ait nonnullas dictiones separatim sumptas aliud significare; aliud verò positas in cōtextu orationis; quod tamen facilè perspicitur ex affinitate aliarum dictionū, quibus cū coniunctæ proferuntur; his verbis ὅταν τὸ συντεθὲν πλείω σημαίνῃ κεχωρισμένα δὲ ἁπλῶς, exemplum autem profert huiusmodi. οἷον τὸ ἐπίσταται τὰ γράμματα. ἑκάτερον μὲν γὰρ εἰ ἔτυχεν, ἕν τι σημαίνει. τὸ ἐπίσταται. καὶ τὰ γράμματα, ἄμφω δὲ πλείω ἢ τὸ τὰ γράμματα αὐτὰ ἐπιστήμην ἔχειν, ἢ τῶν γραμμάτων ἄλλον. Hoc exemplum, si consideres, valde simile est ei quod affert in libro hoc Poët. Dat verò præceptum Aristoteles, quomodo possimus internoscere contrarias dictionum significationes, ac reiicere eas, quæ ad rem non sunt accommodatæ. Oportet (inquit) ex ipsa repugnantia diiudicare, quæ significatio aptior sit; si enim videas absurdum ex vna significatione sensum existere; ad alteram confugiendum est, hoc Aristoteles declarauit per ea verba, ἐάν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν κατ' ἀντικρύ, scilicet, κατὰ τὴν σημασίαν. quæ est κατ' ἀντικρύ. vt si proferas illum Horatii versum.

» Locus est & pluribus vmbris; nam vmbræ vocantur conuiuiorum, alienarumque mensarum asseclæ spontanei, qui à Gręcis ἄκλητοι vt libro primo docet Athenæus, & σκιαὶ, sicuti à Latinis, & sanè Landinus Horatii interpres turpiter lapsus est in hoc loco declarando propter ambiguitatem vocis: ait enim Horatium loqui, de sede, seu cœnaculo vmbroso; quod falsissimū est. At debebat saltem Landinus hac Aristotelis norma, si eam norat, vti in perpendenda dictione ambigua, nam vt paulò post in consequenti contextu declarat Aristoteles; sæpè consequentia verba tollunt ambiguitatē præcedentium.

» – ἢ ὡς γλαύκων λέγει ὅτι ἔνια ἀλόγως προϋπολαμβάνουσι, καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμε-

» μενοι συλλογίζονται, καὶ ὡς εἰρηκότες, ὅτι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει
» τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον. οἴονται γὰρ αὐτὸν λάκωνα εἶναι· ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυ-
» χεῖν τὸν Τηλέμαχον αὐτῷ εἰς λακεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ' ἴσως ἔχει, ὥσπερ οἱ κεφαλλῆνές
» φασι, παρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν Ὀδυσσέα, καὶ εἶναι Ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον.

» Siue, vt inquit Glauco. Quoniam sine ratione aliqua, præsumunt
» ipsi quidem veluti iam pronunciaturi ratiocinantur: quasique pro
» arbitrio locuti, tametsi eorum opinioni contrarium insit, redarguunt.
» quo in genere sunt illa, quæ de Icario perhibentur. Siquidem Laconẽ
» hunc extitisse existimant: ideoque sequi absurdum euntem quidem
» Lacedæmona Telemachum in eum minime incidisse: cùm tamen id
» fortasse se habeat, quemadmodum Cephalenses dicunt, qui quidem
» duxisse apud se vxorẽ Vlyssem dictitant; Icadiumque esse, non Icariũ.

Aliam tradit Aristoteles præceptionem, & normam diiudicandi eas voces, quæ ambiguæ videntur apud poëtas, nam iis sæpè vtuntur poëtæ non decipiendi causa sicuti Sophistæ; quod tradit Aristoteles tum in libro περὶ ἐλέγχων, tùm libro tertio Rhetoric. vbi monet, oratoribus ambiguas voces esse fugiendas. Normam, quam explicat in præsentia, sumit à Glaucone Teio, qui librum de Histrionum & oratorum pronunciatione, ac gestu scripsit, quod his verbis, declarat Aristoteles libro tertio Rhetoric. ὅπερ
» ἕτεροι τινὲς ἐπραγματεύθησαν καὶ γλαύκων ὁ τήιος. ἔστι δ' αὐτὸ μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς
» ἕκαστον πάθος. Is igitur monebat quosdam, ne temerè Homerum aut alios poëtas reprehenderent, sed singula prius diligenter perpenderent; turpe enim esse repugnantia sibi, ac parum certa loqui, quòd infirmis nituntur fundamentis, quæ facilè euerti possunt, ac tolli; omnes enim qui sumunt parum firma principia suarum argumentationum, facilè refelluntur ab aduersariis, nã hoc est, quod ait in contextu. ἀλόγως προϋπολαμβάνειν. Ipsi igiturmet reprehensores falsò ratiocinantur, neque proferunt vera, ac certa, sed quæ in labili quadam, & fluxa hominum opinione posita sunt, nil igitur mirum, si in ipsos rursus retorquentur eædem rationes; omnes manuscripti libri habent καταψηφισάμενοι. sed si coniecturæ aliquando locus est, putarim esse legendum, leui quadam mutatione facta, καταψευσάμενοι. Rursus ex meo manuscripto emendanda illa dictio ἄν. nam legendũ est κ' ἄν. sensus enim est. Obtrectatores hi reprehendunt veteres poëtas, etiam si in ipsorum opinione fuerit aliquid contrarium, ac repugnans. οἴησιν appellauit opinionem parum firmam; nullaque ratione certa munitam, huiusmodi opinionũ genere Democritus philosophus dicere solitus erat omnia esse perturbata. Præceptio igitur, seu norma cauillationes diiudicandi, quam elicit Aristoteles, ex Glauconis sermone, est; vt perpendamus, firmo ne nitantur fundamento illorũ ratiocinationes, an potius ex falsis, atque iis, quæ in opinione incerta posita sunt, deducantur; Hoc quale sit facile cognosci potest ex falsa illorum cauillatione, quam afferebant contrà Homerum, vbi de Icario Penelopes patre mentio fit. sed prius explico rem totam, demonstroque Homeri loca, mox docebo, qualis ipsorum fuerit reprehẽsio, & quomodo refelli possit; versus hi sunt apud Homerum libro secundo Iliados.

» ἀντίνο' οὔπως ἔστι δόμων ἀέκουσαν ἀπῶσαι,
» ἥ μ' ἔτεχ', ἥ μ' ἔθρεψε, πατὴρ δ' ἐμὸς ἄλλοθι γαίης
» ζώει, ὅ γ' ἢ τέθνηκε, κακὸν δέ με πόλλ' ἀποτίνειν
» ἰκαρίῳ, αἴ κ' αὐτὸς ἐγὼν ἀπὸ μητέρα πέμψω,
» ἐκ γὰρ τοῦ πατρὸς κακὰ πείσομαι.

Rursus eodem libro secundo.

» οἳ πατρὸς μὲν ἐς οἶκον ἀπερρίγασι νέεσθαι
» ἰκαρίου ὥς κ' αὐτὸς ἐεδνώσαιτο θύγατρα,
» δοίη δ' ᾧ κ' ἐθέλοι.

in his versibus Icariũ Penelopes patrem fuisse significat. Idem Homerus Odyss. libro

bro quarto euntem facit Telemachum Lacedæmona ad Menelaum Regem, vt percũctaretur de Vlysse patre.

„ ἀλλ' ἵξον κοίλην λακεδαίμονα κητώεσσαν

„ πρὸς δ' ἄρα δώματ' ἴσαν μενελάου κυδαλίμοιο.

Cum hæc ita se habeant, asserebant reprehensores Homeri, Icarium Lacedæmonium fuisse; & ideò absurdum sibi videri, quòd Homerus euntem fecerit illum Lacedæmona, neque hospitantem apud Icariũ matris suæ patrem, aut cum eo colloquentẽ, quæ quidem quàm friuola, ac inanis sit reprehensio, aut cauillatio potius, satis omnes perspiciunt; nam quid vetat, quo minus verum sit, id quod Cephaleni vulgò prædicabant; Icarium apud se natum suumque fuisse ciuem, non autem Lacedęmoniũ, atque Vlyssem è sua insula vxorem Penelopen ab Icario patre traditam, abduxisse Ithacam: Icadiumque vocatum non Icarium ab Homero; Hanc igitur secutus est famam, atq. opinionem, quæ adhuc vigebat, Homerus; nihilque, sicuti satis patet, absurdum fuerit in eius narratione. Huiusmodi cauillationes nullo satis firmo nituntur fundamento; ideò tolli facilè possunt, ac refelli; quia sunt in inani quadam, & varia opinione diuersorum hominum inter se dissentientium posita. Sicuti etiam de Homeri natalibus septem olim inter se ciuitates illum sibi ciuem vendicare cupientes concertarunt, quòd si quis asserat esse Chium; facilè possit refelli ab altero, qui asserat esse Argiuum.

„ διαμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν.

„ Hoc autem in genere peccatum est, verisimilis dubitatio.

Hoc ad superiora spectat, nam reprehẽsores illos cauillosos irridet Aristoteles ingeniosè admodum, ait enim, Erratum, quod illi demonstrare conantur in Homeri versibus; non est quidem ex eo genere, vt erratum sit verè appellandũ, nam errata ea sunt, quæ aut veritati, aut opinioni sapientum, & plurimorũ hominum aduersantur; Illud verò, in quo lapsum Homerum aiunt cauillatores, est potius problema quoddam verisimile, seu probabile; nam ex æquo aut hoc, aut illud incertum est, & vtrumque potest asseri. Problemata, seu quæstiones, de rebus admodum certis, & veris non proponuntur, quia dubitationem ea, quæ verá sunt, & certa, non recipiunt, rursus de rebus apertè falsis, nullus ambigit, qui sana sit mente. probabilia igitur tantum cadunt in quæstionem.

„ Ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν ἢ πρὸς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον, ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ
„ ἀνάγειν. πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνα-
„ τόν. τοιούτους δ' εἶναι, οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον. τὸ γὰρ παράδει-
„ γμα δεῖ ὑπερέχειν.

„ In summa, quod fieri nequit, vel ad ipsam Poësim, vel ad meliorem
„ eius modum, siue etiam ad famam referendum est. quantum verò ad
„ Poësin attinet, credibile potius, licet fieri non queat, eligendum est,
„ quàm incredibile, licet queat. huiusmodi autem sint, cuiusmodi pin-
„ xit Xeuxis: potiusque in melius declinent. exemplar enim ipsum supe
„ rare oportet.

Summatim colligit Aristoteles tres modos, quibus vti debemus in refellendis obtrectatorum cauillationibus. totidem enim etiam cauillationes in rebus ipsis, quæ ad poëticen spectant, esse videntur vt prius diximus. Siquis igitur obiiciat aliquid, tanquàm impossibile, id triplex vt, sit omnino est necesse. Aut enim impossibile aliquid est, quòd pręter naturã sit, vt naues in Nymphas verti, mulieres in viros, homines in arbores; Cyclopes esse Gigantes, Chimeram. Cerberus. Aut quod suprà naturam, & vires hominum, & aliarũ animantum. Vt Achilles, vt Cyrus, vt Nestor, aliiq. Heróes,

ς.

qui multò præstantiores effinguntur à poëtis, quàm credibile sit fuisse; vel esse potuerint. Aut quòd de Diis multa narrantur, quæ prorsus fieri nequeunt. Cũ triplex hoc, sit genus impossibilium, quæ poëtis obiici possunt à cauillatoribus. Triplex quoque modus refellendi demonstratur. Primus est πρὸς ποίησιν. vt dicas, cum Poësis Fabulas ingeniosè confictas acceperit olim à Philosophis, qui obscurum illud philosophandi genus sequi maluerunt, de quo superius locuti fuimus, eas esse semel receptas neque posse iure reprehendi. Quòd si quæ præter illa confingantur præter verisimile; id fortasse licere poëtis; quamuis de hac re quid sentiẽdum sit, superius copiosè exposuimus. Sacra igitur veluti quædam anchora hæc esse debet, ad quam confugiendum est, cum alio genere defensionis caremus. Secundus modus refellendi est, πρὸς τὸ βέλτιον; vt dicas, poëtas in exprimendis hominum moribus semper præstantissimũ quoddam exemplar respicere; neque quales fuerint, sed quales esse debuerint, considerare. Tertius modus est refellẽdi. πρὸς τὴν δόξαν. vt dicas, de Diis ita homines vulgò sentire, ac loqui, neque licere aliter narrare, quamuis satius, honestiusque fuerit. His ita declaratis; tradit Aristoteles pulcherrimam, maximeque vtilem præceptionem, quæ contì-
» netur his verbis. πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν.
In poësi (inquit) satius est eligere, sequique credibile impossibile, quàm non credibile possibile. Credibile impossibile est Hectorem, seu Achillem adeò fortes fuisse, nó credibile possibile est Dædalum alatum fuisse aut Pegasum. Verùm de his superius copiosè locuti fuimus; non sunt igitur repetenda. In pingendo (nam hoc affert exemplum Aristoteles) Zeuxis eandem sequebatur rationẽ; pulchriora enim omnia exprimere conabatur; semperque tendebat πρὸς τὸ βέλτιον. quod satis declarat etiam Cicer. in proœmio libri secundi de Inuentione, nec mirum verò toties ab Aristotele sumi similitudinem à pictoribus, & pictura; dum de poësi, et poëtis loquitur, magnam enim inter se affinitatem habent; Hinc Plutarchus descriptiones Homericas ait esse veluti quædam exemplaria pictoribus, vnde desumant sibi rationem rectè pingendi. εἰ δὲ καὶ ζωγραφίας διδάσκαλον ὅμηρον φαίη τις, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι, καὶ γὰρ εἶπέ τις τῶν σοφῶν, ὅτι ἐστὶν ἡ ποιητικὴ ζωγραφία λαλοῦσα, ἡ δὲ ζωγραφία ποιητικὴ σιωπῶσα. Declarat autem Aristoteles, qua ratione in pingendo vti debeant pictores, & poëtæ in scribendo, ait. τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν. hoc est, oportet exemplar, quod tibi imitandum proposueris, longè excedere; pulchrioremque multò descriptionem, seu in pictura, seu in poësi effingere.

» Πρὸς ἅ φασι τἄλογα. οὕτω τε καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστιν, εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς
» γίνεσθαι.

» Et ad illa, quæ præter rationem dicunt esse, sic respondendum, tum
» quòd aliquando sine ratione nõ sunt. verisimile enim fieri aliqua præ-
» ter id, quod verisimile est.

Nunc modum docet, quo refellere possimus obtrectatores obiicientes τὸ ἄλογον. Si quis igitur dicat; aliquid esse minus consentaneum rationi; duplici modo eius reprehensionem refutare poterimus, aut eâdem ratione vtentes, quam paulò ante exposuimus; poësin scilicet multa eiusmodi recipere, nec debere reprehendi, aut prorsus inficiantes illud, quod ipsi afferunt, esse absurdum, neque rationi consentaneum, credibile enim est aliquid etiam præter verisimile fieri aliquando, vt si insistas prius allatis exemplis. Homerus quatenus narrat à Phæacibus in littus fuisse expositum dum alto somno esset oppressus; ita defendi poterit; vt dicas, verisimile esse id tum contigisse Vlyss. quod ferè nunquam antè contigit aliis, vel quatenus Sophocles ait Oedipodem ignorasse cædem Laii à se patratam; verisimile enim fuerit; id ei semel accidisse, quod ferè vix vlli acciderit vnquam, aut accidere posiit, vt ignoret rem à se factam.

» Τὰ δ᾽ ὑπεναντία, ὡς εἰρημένα, οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι· εἰ τὸ αὐτὸ
» καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, ὥστε καὶ αὐτὸν ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ ἂν φρόνιμος ὑπο-
» θῆται.

Cæterum

» Cæterùm ita dicta contraria sic exploranda, quemadmodum in ser
» monibus elenchi, si idem & ad idem & eodem modo: sicuti dicẽtem
» ipsum: aut ad ea quæ ipse dicit, aut quæ prudens aliquis supponeret.

Contraria verò, ac repugnantia, quę superius dicta fuerunt non secus sunt in versibus poetarum consideranda, ac solent in oratione ab oratoribus, & dialecticis; sicuti enim illi habent locos, vnde promunt refutationes contrariarum rationum; ita quoque poëtæ, ex quibus normam capiunt diiudicandi an aliqua inter se discrepent, contraria'ue sint. Sunt autẽ fere hi. AN IDEM, AN AD IDEM, AN EODEM MODO, de quibus qui volet, plura leget apud Aristotelem libro Rhetoric. 11. sub finem ferè; vbi Enthymematum locos, solutionesque demonstrat. & lib. 1. Topicorum, vbi περὶ ταὐτὸ, καὶ τὸ ὁμοίως copiosè disserit; docetque, quomodo sint diiudicanda. Eodem igitur modo poëta considerare debet, à quo quiduis dicatur; & quid dicatur; qualeque sit; & vtrum, sententia, aut iudicio prudentis alicuius nitatur. nam sicuti docet Aristoteles libro primo Topicorum. non semper dialecticus probabilia sequitur, quæ in communi hominum opinione posita sunt; sed etiam ea, quæ sapientum sententia comprobãtur, aut plurimorum, aut paucorum, aut vnius. quàmuis hoc postremum rarò. nam magis ad poëtam, quàm aut ad oratorem, aut ad dialecticum spectat. vt cum Homerus ait, Oceanum omnium rerum esse parentem; sequitur Thaletis sentẽtiam qui omnia ex aqua generari asserebat. Plura, qui volet, legere poterit de huiusmodi veterum opinionibus apud Plutarchum; is enim copiosè ostẽdit, singulas diuersis in locis Homerum fuisse secutum antiquorum opinione. id quod etiã nos à Vergilio factũ ostendemus in libello, quem mox edere cogitamus Problematum poëticorum.

» Ὀρθὴ δὲ ἐπιτίμησις, καὶ ἀλογία, καὶ μοχθηρία. ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηθὲν χρήσηται
» τῷ ἀλόγῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ αἰγεῖτου πονηρίᾳ. ὥσπερ ἐν Ὀρέστῃ τοῦ μενελάου.

» Rectè enim id increpatur, quod siue rationis est expers, siue probi-
» tatis: cum videlicet nulla necessitate cogente, præter rationem aliquo
» quis vtatur: sicut Euripides Aegeeti nequitia, & in Oreste Menelai.

Postquàm Aristoteles omnia genera cauillationũ sigillatim explicauit, quibus obtrectatores vtuntur in reprehendendis poëtarum scriptis, quàmque inanes sint ostendit; atque docuit, qua ratione refelli possint; declarat ipse; quod genus reprehẽsionis, minimè sit cauillosum; sed rectum, ac firmum. quo iure poëtæ reprehendi debent ab omnibus. Duplex autem est recta, iustaque reprehensio. Altera quidem, quæ ab ipso vocatur ἀλογία. quotiescunque poëtæ narrant aliquid, quod caret ratione neque consentaneum sibi videtur; id enim maximum est erratum; & quàmuis paulò ante dictũ est, quo modo illud tueri possit aliquis; magis tamẽ ingeniosè, quàm verè plerunque fit. neque facilè approbari possunt rationes allatæ ad purgandum poëtam in eo erratorum genere; Cauendum igitur, etiam atque etiam poëtæ, ne qua in parte sui poëmatis perspiciatur inesse ἀλογία hæc de qua loquimur in præsentia, & superius multò copiosius locuti fuimus. cum præsertim nulla necessitas cogat, vti τῷ ἀλόγῳ quasi innuat Aristoteles Homerum esse excusandum, quia aliter deducere ad exitum aptè non poterat suam narrationem. Altera autẽ reprehensio, quæ iure fit, est quæ ab Arist. vocatur μοχθηρία. quotiescunque poëtam videmus in suo poëmate improbos alicuius exprimere mores, præsertim nulla vrgente necessitate. Vtriusque errati affert exemplum, in quo iure reprehendi potest Euripides, nam τῷ ἀλόγῳ vsus est in tragœdia quadam, in qua Aegeten loquentem facit; Multum, diuque me torsit, et torquet adhuc locus hic, nam vbique corruptus legitur etiam in manuscriptis; qui habent αἰγεῖτῃ. Georgius Valla, & Paccius verterunt, Aegeten, aliam lectionem secuti. Quòd si coniecturæ locus est, dùm probatior ex meliore libro profertur lectio; putarim esse le-
» gendum. ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηθὲν, χρήσηται τῷ ἀλόγῳ. ὥσπερ Εὐριπίδης ἐν τῷ αἰγεῖ. τῇ πονηρίᾳ
» ὥσπερ ἐν τῷ ὀρέστῃ τοῦ μενελάου. quæ Latinè profero, nam aliter videntur esse distinguenda;

quàm in vulgatis libris distinguuntur. Quando iis (ἀλογίᾳ, & μοχθηρίᾳ intelligo) poëta vsus fuerit, nulla vrgente necessitate. Absurda quidem narratione, seu (vt ipse ait) τῷ ἀλόγῳ; sicuti Euripides in Aegeo. Narratione autem improbitatem præseferente; vt in Oreste, Menelai personam cum imitatur. His ita interpunctis, declaro quasi adductus coniectura puto legendum esse τῷ Αἰγεῖ. Euripides in Medea redeuntem ab Oraculo facit Aegeum, qui ierat percunctatum de sobole filiorum propaganda, atque occurrentem Medeæ merenti ac iratæ, quòd eiiceretur domo à Iasone. Paulatim eò res deducitur mutua collocutione; vt Aegeus spondeat Medeæ se illam hospitio accepturum; si spontè ad se venisset; nam vocasse videri nolebat ipse, ne ius hospitii violaret, quod sibi intercedebat cum Iasone, rem cum iureiurando cõfirmasset, abit Aegeus. Medea liberos perimit paulò post. in hac igitur narratione considerat Arist. τὸ ἄλογον; nam absurdum est tam insperato aduentu Aegeum Medeę occurrisse. oraculum tàm temere exposuisse; ac demum spopôdisse se eam hospitio excepturum. rursus magis absurdum hominẽ voluisse excipere hospitio eam, quæ liberos peremisset. At nondum peremerat, dicat aliquis. esto, vt lubet. at multò magis absurdum Medeam, cum sciret Aegeum velle se excipere, ac sponpodisse; sobolis procreandæ causa; liberos peremisse. quis enim ex tàm immani muliere filios velit procreare? aut quomodo incolumes fore speret? cum liberos illam trucidare solitam sciat. Hæc ego ita interpretatus sum, coniectura (vti mihi videor) adductus satis firma, quanquàm nihil magnoperè affirmo, cum careat nostra hęc opinio manuscriptorum librorum authoritate.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν. ἢ γὰρ ὡς ἀδύνατα, ἢ ὡς ἄλογα ἢ ὡς βλαβερά, ἢ ὡς ὑπεναντία, ἢ ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην. αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων ἀριθμῶν σκεπτέαι. εἰσὶ δὲ δώδεκα.

Tales itaque obiectiones ex quinque generibus proueniunt. Etenim vel sicut illa, quæ fieri nequeunt, vel quæ rationis expertia, vel quæ lædentia, vel quæ contraria, vel quæ præter artis rectam normã existunt. solutiones autẽ, ex dictis iam enumeratis considerandæ sunt omnino duodecim.

Epilogus est superioris totius disputationis, in qua reprehensiones tùm firmæ, tùm infirmæ cauillationes, quę afferuntur contrà poëtas: & solutiones cauillationum expositæ fuerunt ab Aristotele. Ac reprehẽsiones quidem sunt quinque ex locis ductæ. Solutiones verò ipsarum habent locos, vnde promuntur duodecim. quos omnes hactenus singillatim exposuimus. Annotanda illa verba, quæ profert Aristoteles in enumeratione reprehensionum. ἢ ὡς βλαβερά. Lædentia vertit Paccius. Valla Perniciosa. Ego verò ea voce puto ab Aristotele significari omnia errata, quæ & in rebus, & in dictionibus fiunt; nam βλαβερὰ, sunt ea vocabula, quę rem minus exprimũt, imminuũtque venustatem, ac dignitatem sermonis; ac deteriorem faciunt imitationẽ; aut quòd peregrina, aut quòd durè translata. aut quòd ambigua sunt: Reliqua satis patent per se; neque egent mea interpretatione, quia satis superius declarata sunt. Auerroes in sua Paraphrasi sex ponit genera erratorum; nec est, quòd quisquam miretur; Cũ Aristoteles ponat in contextu tantummodo quinque nam omnia illic confusè leguntur; vti paulò post ostendam, et aliam quãdam diuisionem sequitur hoc loco Auerr. Sed satius igitur fuerit verba ipsius apponere, tùm quia mirificè nonnulla illustrant Aristotelis dicta; tùm quia nonnulla profert, quæ cum iis, quæ ab Aristotele prolata fuerunt conferri possunt; ait igitur: ERRORES, qui accidunt in poëtarum scriptis, propter quos iure reprehendendus est poëta, sunt sex. Primus est; cum reprę̄sentatio fit per aliquid, quod non sit possibile; imò impossibile; oportet ergo, vt fiat reprę̄sentatio per rem, quę existat in rerũ natura; aut per rem, quę existimetur esse, aut per aliquid, quod fieri potest, aliquãdo vt sit; hæc Auerrois verba significant τὰ ἀδύνατα ab Aristo

telo

„ tele vocatum. Secundus est; cum poëta distortam adducit, ac prauam repręsentationē
„ seu imitationem, ficuti pictor, in imagine aliqua pingenda, in qua pingit membrum,
„ quod non competit ei; aut nō ponit in loco competenti, atque apto; vt siquis in qua-
„ drupede ponat pedes posteriores antè, & priores pōst. Hæ sunt, quæ ab Aristotele vo
„ cantur κατὰ τὴν ὀρθότητα. Tertius error est; cum per irrationabilia, ac parum consenta-
„ nea fit imitatio, ac narratio. Veritas nanque in hac perpusilla est; mendacium autem
„ magnum. Vel cum rationalia per irrationabilia explicantur. sed hoc tolerabile fit pro-
„ pter consuetudinem, vt consueuerunt Arabes assimilare mulieres campis; & vaccis
„ syluestribus; & puellas hinnulis ceruorum. Hæc ille. in quibus, videor mihi perspice-
re Auerroem, loqui de metaphora; vt non ordinatim persequatur, quinque hos mo-
dos erratorum Poëticorum, de quibus Aristoteles in cōtextu; sed confuse de omni-
bus loquatur, Quare facile adducor, vt credam Auerrois Paraphrasin hoc loco, sicuti
in aliis multis; esse mutilam, ac confusam, vel ipsius culpa, vel interpretis vitio accide-
rit; Ideò non est magnoperè laborandum in conferendis his, quæ ab eo dicta sunt, sin-
gillatim cum iis, quæ ab Aristotele explicantur. Recitabimus tamen etiam alia gene-
ra erratorum, quæ Auerroes persequitur; nā doctè de iis videtur locutus, etiamsi non
„ sequatur exactè ordinem, quem constituit Aristoteles. Ait igitur. Quartus error est,
„ cum res ita repręsentatur, vt similis sit simili sui contrarii, aut ipsimet contrario. Vide
tur Auerroes in his verbis, quoquomodo significasse τὰ ἐναντία, quę appellat Aristo-
„ teles. Quintus error est cum adducuntur in medium duo nomina æqualiter duas di-
„ uersas res significantia. Nisi fallor innuit Auerroes τὰ κατὰ τὴν ὁμωνυμίαν. ex quo iā aper-
tissime cognosci potest, quàm hæc confusè explicentur ab eo. Sextum genus quoque
erratorum apponit Auerroes; sed adeò obscurè verba eo loco, ac corruptè legūtur in
tralatione interpretis, vt nullus possit satis certus elici sensus; ideò prætermisi. Libuit
vero superiora apponere, quia non omnino inutile existimaui, si quod ab initio mihi
proposui, excerperem ex eius Paraphrasi, quę intelligi posse videbatur. Sed, quod po-
stea hęc scribēs animaduerti, Auerroes inseruire cupiens suis Arabibus potius, quàm
exactè Aristotelem interpretari, omisit ea, quæ in illorum poëmatibus non reperire
bantur. id quod ipsemet ait, in Paraphrasi; Sunt igitur, vt ad Aristotelis epilogum re-
deamus, in poëtice Reprehensionum modi seu loci sex. Solutionum autē duodecim,
sicuti singillatim explicauimus antè.

„ πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγῳδική, διαπορήσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ ἡ
„ ἧττον φορτικὴ, βελτίων, τοιαύτη δὲ πρὸς βελτίους, θεατάς ἐστι, δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμου-
„ μένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται· οἷον,
„ οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι, καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν σκύλ-
„ λαν αὐλῶσιν.

„ Vtrū verò melior Epopœica imitatio sit, an Tragica; dubitare ali-
„ quis poterit. Etenim si illa melior, quæ minus inuidiosa, huiusmodi sa
„ nè est, quæ ad meliores fit spectatores. Manifestum quidem, quod illa
„ quæ cuncta imitari vult, magis inuidiosa est: vt quæ parum sentientes,
„ nisi multo motu moueātur, excitare debeat. Id quod inepti tibicines
„ efficere solent: qui, cùm discum imitari oporteat, seipsos in gyrum
„ agunt: Scyllamque dum modulantur, chori principem trahunt.

Postquam Aristoteles de reprehensionibus, ac cauillationibus, quæ aduersus poë-
tas excogitari solent, locutus est; & earum solutionibus; aggreditur aliam disputatio-
nem, in qua differit in vtranque partem allatis rationibus. VTRA POESIS præstan-
tior sit, tragica'ne, an epica: & hæc laudabiliorem imitationem contineat, an illa. Vide
tur enim quæstio hæc multum apud veteres agitata; tùm quia in frequenti vsu vtraq.
erat poësis; tùm quia Plato & hanc, & illā in libris de Legibus exagitarat; quasi inuti-

les, ac penitus reiiciendas; Secus verò cum sentiret Aristoteles, conatus est omnes Platonis, aliorumque tollere reprehensiones, nam multas in primis attulit Plato libro secundo, & tertio de Legibus, ad quas respexisse videtur Aristoteles; Qui sentiebant epicam imitationem, ac poësin præstantiorem esse, huiusmodi vtebantur argumentatione; Ea poësis præstantior est, quæ paucioribus eget adiumentis extrinsecus sumptis ad imitationẽ suam & vim exprimendam; Rursus ea, quæ pauciora requirit adiumenta, accõmodata est ad peritiores auditores; quæ verò huiusmodi præstantior, peritiores voco auditores, qui etiam sine gestu histrionum, ac voce, & apparatu aptè percipiunt imitationem poëmatis; nam vulgares, rudesque homines nõ aptè intelligunt, nisi omnia ponantur ob oculos, quasi tunc agantur, sensu enim viuunt instar brutorum, ac mouentur; neque mentis acie, aut cogitatione possunt vti, quam nunquam excoluerunt, segnes igitur illorum sensus, ac mentes imitatione scenica ab Histrionibus, rem, de qua agitur, referentibus voce, vultu, gestu, habitu, totius denique corporis motione; sunt irritandæ, atque excitandæ, Sed tali tantaque rerum euidentia, ac expressione non egent docti homines, qui meditationi sunt assueti; percipiuntque etiã ea, quæ longissimè absunt à corporis sensibus. Epopœia igitur, cum narratio sit ipsorum poëtarum, sola recitatione contenta est, aut etiam tacita, mutaq; lectione vnius.

» Segnius irritant animos demissa per aurem,
» Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus,

Inquit Horatius in Epistola ad Pisones, non de peritis loquens viris, sed de hominibus, qui rudes sunt, ac prorsus inculti; Ex his facilè patet Epopœiam multò esse præstantiorem tragœdia; quæ dum singulas motiones corporis magna cum agitatione, sæpè etiam distorta, ac parùm virili, qualis erat olim mimica; prorsus onerosa est, multisque eget adiumentis, nec parum molestiæ affert peritis, sapientibusque viris, quamuis fortasse rudes oblectet. Res tota vt apertior sit, faciliusq; intelligatur ab omnibus, exemplum affert Aristoteles à Tibicinibus sumptum. Dictum fuit ab initio nostrarũ explicationum huius libri. Auleticen eam esse poësin, quæ tibiis imitatur actiones, & mores hominum, nõ est igitur necesse, vt de eius imitatione plura dicamus hoc loco, aut quales ipsius essent cantilenæ recenseamus. Imperiti igitur Tibicines, Auleticen poësin exercentes, cum sono tibiarum non possint satis exprimere, & imitari actiones, motionesque eorum, quos sibi proposuerint imitandos; adiicientes præterea gestum, agitationem totius corporis magno cum risu, imitari aptè student; siquando igitur discum iaculantes homines, frendentemque discum, dum in aëre circũagitur, imitari volunt Tibiis; neque possint propter imperitiã; simul consurgentes ipsi se circum agunt; vt ea corporis motione circumactionem imitentur disci; Adnotandum autem est diligenter hoc loco, qualis olim fuerit discus, Homerus de disco mentionem facit libro primo Odyss.

» δίσκοις τερπόμενοι καὶ αἰγανέαις.

Athenæus libro primo versum hunc declarans, considerat, quàm vtilis hæc olim fuerit exercitatio corporis, his verbis, » καὶ τὴν ἐπιμέλειαν πληρώσαντες οἱ μὲν ἰσχύομεν ἤδη μελέτην » ἀθλητικὴν, δίσκοις τερπόμενοι, καὶ αἰγανέαις. τῇ παιδιᾷ τὰ πρὸς σπουδὴν ἐμμελετῶντες. Philostratus in Heroïcis, in Protesilao; de disco mentionem facit. Idem in Hyacinthi imagine ait » ὁρᾷς τὸν δίσκον; Paulò post. αὐτίκα ὁ ζωγράφος τὴν ἀπώλειαν τοῦ μειρακίου, ἀναβλέπον- » τι τῷ Ἀπόλλωνι πλάγιος ἐκπεσὼν ἐμβάλλει τῷ ὑπτίῳ τὸν δίσκον. M. Cic. lib. de Or. secundo iaci in altum solere discum significat, his verbis. Nam & seculis multis ante gymnasia inuenta ab illis, qui se in gymnasiis exercebant, sunt, quàm in his philosophi garrire cœperunt, & hoc ipso tempore cum omnia gymnasia philosophi teneant; tamen eorũ auditores discum audire, quàm philosophum malunt, qui simul vt increpuit, in media oratione, de maximis rebus, & grauissimis disputantẽ philosophum omnes actionis causa relinquunt; ita leuissimam delectationem grauissimæ (vt ipsi fuerunt) vtilitati anteponunt; Horatius quoque libro primo ode octaua.

» Sæpè disco Sæpè trans finem iaculo nobilis expedito. connumeratur etiam inter alias exercitationes discus in eo versu ab ingenioso poëta.

ἄλμα

ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον ἄκοντα, πάλην.

Disci iactum declarat Iulius Pollux his verbis libro tertio;sub finem. τὸν δὲ δίσκον ἀφεῖναι, δίσκον ἐκπέμψαι, δίσκον ἐκρῖψαι. sed & ex Dioſcoride licet cognoſcere, quo loco agit de herba,quam vocant θλάσπι. ait enim καὶ περὶ ὅλον αὐτὸν καρπὸν ὑπόπλατυν ἐξ ἄκρου, ἐν ᾧ σπερμάτιον ἐμφερὲς καρδάμῳ δισκοειδές. eam ego ſæpè inſpectaui; in qua folliculi quidam, quibus ſemina includuntur rotundi carnoſi exigui admodum & crebri; hanc præſeferunt formam. & ideo Dioſcorides δισκοειδὲς ait. Verùm hactenus de diſco. Alterum quoque affert exemplum Ariſtoteles in contextu, quo explicat, imperitos tibicines motionem addere ſolitos corporis, cum diffiderent ſe ſono tibiarũ ſatis imitari rem poſſe. Verba ſunt hæc. καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον ἂν σκύλλαν αὐλῶσι. Vocabatur à veteribus κορυφαῖος,qui à Latinis præſultor,ſeu præcentor,dux chori, & ſaltationis;de qua dictione copioſè in Comm.ſuis Budæus locutus eſt. σκύλλα quid ſit ſatis notum, eam pulcherrimis verſibus effingit Vergilius libro tertio Aeneidos.

Informem vaſtò vidiſſe ſub antro
Scyllam,& cæruleis canibus reſonantia ſaxa.

Hanc igitur ſcyllæ rabiem, ac latratum imitari cupientes tibicines; geſtu ipſo conabantur exprimere,cum ſono tibiarum ſatis non poſſent,nam trahebant ipſum Coryphæum huc,& illuc,vt imitarentur ſcyllæ motus,quos ita exprimit Vergilius, cũ ait.

Ora exertantem,& naues in ſaxa trahentem. & quæ ſequuntur.

Hoc illud eſt,igitur,quod inquit Ariſtoteles ἂν σκύλλαν αὐλῶσι. ſicuti Horatius Epiſtolarum libro ſecundo. Ep. vltima.

Ludentis ſpeciem dabit,& torquebitur,vt qui
Nunc ſatyrum,nunc agreſtem Cyclópa mouetur.

Hoc eſt; ſaltando imitatur. Ea enim ſunt cantilenarum, quæ Auletice imitabatur, nomina.

Ἡ μὲν οὖν τραγῳδία, τοιαύτη ἐστίν. ὡς καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς· ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα. πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν, ὡς οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτούς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει.

Itaque Tragœdia talis eſt. vnde priores illi iuniores ſe pro hiſtrionibus habebant. ſiquidem Myniſcus velut in eo nimium Callipidem ſimiam appellabat. talis'que propemodũ de Pindaro opinio erat. Vt autem hi ad illos ſe habent: ita quoque integra ars ad Epopœiam.

Argumentationis igitur illorum,qui anteponebant tragœdiæ Epopœiam,hæc erat concluſio;cum tragœdia multis extrinſecus adiumentis egeret;moleſtaque eſſet propter ſcenicam imitationem ab hiſtrionibus ſæpè immoderata corporis motione expreſſa;eam Epopœiæ poſtponendam;Epopœiam autem,ſua narratione cum eſſet cõtenta,neque ſcenica quæreret adiumenta multò eſſe præſtantiorem tragœdia. His ita declaratis, adhuc illorũ exponit probationem, qui aiebant immoderatam,ac nimiam illam corporis motionem ſcenicam eſſe reprehendendam;vt oſtenderent poſtea tragœdiam eſſe damnandam;ducebatur autem illorum probatio ex hoc ſigno, ſeu ſimilitudine. Sicuti ipſimet hiſtriones inter ſe alter alterum tanquam peritior parum peritum reprehendit,atque illudit,vel ob hoc ipſum tantùmmodo;quòd nimium geſticulantur;ſic quoque ea poëmata,in quibus hiſtrionum ſcenica imitatio requiritur, deteriora ſunt cenſenda iis, quæ tali motione corporis mimica carere, pro ſuo iure poſſunt. Verba hæc,quæ ſunt in contextu,neq. intellexit,neq. aptè vertit Paccius, ὡς καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς. nam ſic ſunt vertenda. Quemadmodum etiam præſtantiores hiſtriones, qui principatum obtinent, propter peritiam ſuæ artis, inferiores ſe ob idipſum alios putabãt hiſtriones,minuſque prſtantes. Myniſcus igi-

les,ac penitus reiiciendas;Secus verò cum sentiret Aristoteles,conatus est omnes Platonis,aliorumque tollere reprehensiones, nam multas in primis attulit Plato libro secundo, & tertio de Legibus, ad quas respexisse videtur Aristoteles; Qui sentiebant epicam imitationem, ac poësin præstantiorem esse, huiusmodi vtebantur argumentatione;Ea poësis præstantior est,quæ paucioribus eget adiumentis extrinsecus sumptis ad imitationẽ suam & vim exprimendam;Rursus ea,quæ pauciora requirit adiumenta,accõmodata est ad peritiores auditores;quæ verò huiusmodi præstantior,peritiores voco auditores,qui etiam sine gestu histrionum, ac voce,& apparatu aptè percipiunt imitationem poëmatis;nam vulgares,rudesque homines nõ aptè intelligunt, nisi omnia ponantur ob oculos, quasi tunc agantur,sensu enim viuunt instar brutorum,ac mouentur;neque mentis acie, aut cogitatione possunt vti, quam nunquam excoluerunt,segnes igitur illorum sensus,ac mentes imitatione scenica ab Histrionibus,rem,de qua agitur,referentibus voce,vultu,gestu,habitu,totius denique corporis motione;sunt irritandæ,atque excitandæ,Sed tali tantaque rerum euidentia, ac expressione non egent docti homines,qui meditationi sunt assueti; percipiuntque etiã ea,quæ longissimè absunt à corporis sensibus.Epopœia igitur,cum narratio sit ipsorum poëtarum,sola recitatione contenta est, aut etiam tacita, mutaq. lectione vnius.

" Segnius irritant animos demissa per aurem,
" Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus,

Inquit Horatius in Epistola ad Pisones, non de peritis loquens viris,sed de hominibus,qui rudes sunt,ac prorsus inculti;Ex his facilè patet Epopœiam multò esse præstantiorem tragœdia;quæ dum singulas motiones corporis magna cum agitatione,sæpè etiam distorta,ac parùm virili,qualis erat olim mimica; prorsus onerosa est,multisque eget adiumentis, nec parum molestiæ affert peritis,sapientibusque viris, quamuis fortasse rudes oblectet. Res tota vt apertior sit, faciliusq. intelligatur ab omnibus, exemplum affert Aristoteles à Tibicinibus sumptum. Dictum fuit ab initio nostrarũ explicationum huius libri. Auleticen eam esse poësin, quæ tibiis imitatur actiones,& mores hominum,nõ est igitur necesse, vt de eius imitatione plura dicamus hoc loco, aut quales ipsius essent cantilenæ recenseamus.Imperiti igitur Tibicines, Auleticen poësin exercentes, cum sono tibiarum non possint satis exprimere, & imitari actiones,motionesque eorum,quos sibi proposuerint imitandos; adiicientes præterea gestum,agitationem totius corporis magno cum risu,imitari aptè student;siquando igitur discum iaculantes homines,frendentemque discum, dum in aëre circũagitur,imitari volunt Tibiis;neque possint propter imperitiã; simul consurgentes ipsi se circum agunt; vt ea corporis motione circumactionem imitentur disci; Adnotandum autem est diligenter hoc loco, qualis olim fuerit discus, Homerus de disco mentionem facit libro primo Odyss.

" δίσκοις τερπόμενοι καὶ αἰγανέαις.

Athenæus libro primo versum hunc declarans, considerat, quàm vtilis hæc olim fuerit exercitatio corporis, his verbis, " καὶ τὴν ἐπιμελείας πλεονάζοντας οἱ μὲν ἐξ ὁρμῶν ἤδη μελέτην " ἀθλητικὴν, δίσκοις τερπόμενοι, καὶ αἰγανέαις. τῇ παιδιᾷ τὸ πρὸς σπουδὴν ἐμμελετῶντας. Philostratus in Heroïcis, in Protesilao; de disco mentionem facit. Idem in Hyacinthi imagine ait ὅδε σοι καὶ δίσκος; Paulò post. " αὐτίκα ὁ ζωγράφος τὴν ἀπώλειαν τοῦ μειρακίου, δηλοῦν" τι τῷ Ἀπόλλωνι πλάγιος ἐκπεσὼν ἐμβάλλει τῷ ὑακίνθῳ ὁ δίσκος. M.Cic.lib.de Or.secundo iaci in altum solere discum significat,his verbis.Nam & seculis multis ante gymnasia inuenta ab illis, qui se in gymnasiis exercebant, sunt, quàm in his philosophi garrire cæperunt,& hoc ipso tempore cum omnia gymnasia philosophi teneant; tamen eorũ auditores discum audire,quàm philosophum malunt, qui simul vt increpuit, in media oratione,de maximis rebus,& grauissimis disputantẽ philosophum omnes actionis causa relinquunt;ita leuissimam delectationem grauissimæ (vt ipsi fuerunt) vtilitati anteponunt; Horatius quoque libro primo ode octaua.

" Sæpè disco, Sæpè trans finem iaculo nobilis expedito. connumeratur etiam inter alias exercitationes discus in eo versu ab ingenioso poëta.

ἄλμα

» ἅλμα, ποδωκείαν, δίσκον ἄκοντα, πάλην.
» Disci iactum declarat Iulius Pollux his verbis libro tertio; sub finem. τὸν δὲ δίσκον ἀφεῖ-
» ναι, δίσκον ἐκπέμψαι, δίσκον ἐκρῖψαι. sed & ex Dioscoride licet cognoscere, quo loco agit
» de herba, quam vocant θλάσπι. ait enim καὶ περὶ ὅλον αὐτὸν καρπὸς ὑπόπλατυς ἐξ ἄκρου, ὡς ἀ-
» σιμμένον ἐμφερὴς καρδάμῳ δισκοειδής. eam ego sæpè inspectaui; in qua folliculi quidam, quibus semina includuntur rotundi carnosi exigui admodum & crebri; hanc præseferunt formam.

& ideo Dioscorides δισκοειδὴς ait. Verùm hactenus de disco. Alterum quoque affert exemplum Aristoteles in contextu, quo explicat, imperitos tibicines motionem addere solitos corporis, cum diffiderent se sono tibiarũ satis imitari rem posse. Verba sunt hæc. καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον ἂν σκύλλαν αὐλῶσι. Vocabatur à veteribus κορυφαῖος, qui à Latinis præsultor, seu præcentor, dux chori, & saltationis; de qua dictione copiosè in Comm. suis Budæus locutus est. σκύλλα quid sit satis notum, eam pulcherrimis versibus effingit Vergilius libro tertio Aeneidos.

» Informem vastò vidisse sub antro
» Scyllam, & cæruleis canibus resonantia saxa.

Hanc igitur scyllæ rabiem, ac latratum imitari cupientes tibicines; gestu ipso conabantur exprimere, cum sono tibiarum satis non possent, nam trahebant ipsum Coryphæum huc, & illuc, vt imitarentur scyllæ motus, quos ita exprimit Vergilius, cũ ait.

» Ora exertantem, & naues in saxa trahentem. & quæ sequuntur.

Hoc illud est, igitur, quod inquit Aristoteles ἂν σκύλλαν αὐλῶσι. sicuti Horatius Epistolarum libro secundo. Ep. vltima.

» Ludentis speciem dabit, & torquebitur, vt qui
» Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclópa mouetur.

Hoc est; saltando imitatur. Ea enim sunt cantilenarum, quæ Auletice imitabatur, nomina.

» Ἡ μὲν οὖν τραγῳδία, τοιαύτη ἐστίν. ὡς καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκρι-
» τάς· ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα. πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ
» δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν, ὡς οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτούς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει.

» Itaque Tragœdia talis est. vnde priores illi iuniores se pro histrio-
» nibus habebant. siquidem Myniscus velut in eo nimium Callipidem
» simiam appellabat. talis'que propemodũ de Pindaro opinio erat. Vt
» autem hi ad illos se habent: ita quoque integra ars ad Epopœiam.

Argumentationis igitur illorum, qui anteponebant tragœdiæ Epopœiam, hæc erat conclusio; cum tragœdia multis extrinsecus adiumentis egeret; molestaque esset propter scenicam imitationem ab histrionibus sæpè immoderata corporis motione expressa; eam Epopœiæ postponendam; Epopœiam autem, sua narratione cum esset cõtenta, neque scenica quæreret adiumenta multò esse præstantiorem tragœdia. His ita declaratis, adhuc illorũ exponit probationem, qui aiebant inmoderatam, ac nimiam illam corporis motionem scenicam esse reprehendendam; vt ostenderent postea tragœdiam esse damnandam; ducebatur autem illorum probatio ex hoc signo, seu similitudine. Sicuti ipsimet histriones inter se alter alterum tanquam peritior parum peritum reprehendit, atque illudit, vel ob hoc ipsum tantùmmodo; quòd nimium gesticulantur; sic quoque ea poëmata, in quibus histrionum scenica imitatio requiritur, deteriora sunt censenda iis, quæ tali motione corporis mimica carere, pro suo iure pos-
» sunt. Verba hæc, quæ sunt in contextu, neq. intellexit, neq. aptè vertit Paccius, ὡς καὶ οἱ
» πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς. nam sic sunt vertenda. Quemadmodum etiam præstantiores histriones, qui principatum obtinent, propter peritiam suæ artis, inferiores se ob idipsum alios putabãt histriones, minusque prestantes. Myniscus igi-

tur Callipidē vocabat simiam, quod nimia vteretur gesticulatione, et motione totius corporis, quali vitio laborauit olim apud Romanos Hortensius Orator; saltatriculāque dictus, de qua re A. Gell. meminit. Atheneus libro octauo de Mynisco hoc histrione tragico mentionem facit; vbi ait; à Platone comico poëta reprehensum, ac nótatum; tanquam helluonem, ac voracem, verba illius sunt hæc. Μυνίσκος ὁ φαγὼν ὑποκριτὴς κωμῳδεῖται ὑπὸ Πλάτωνος ἐν Σύρφακι, ὡς ὀψοφάγος. οὕτως.

δεῖ μὲν ἀναγυράσιος ὄρφως ἐστί σοι

ταῦθ' ὥσπερ φίλος Μυνίσκος ἴσθ' ὁ Χαλκιδεύς.

De Callippide verò Xenophó in Sympos. loquens ait ipsum aptum fuisse ad ciendas lacrymas, & luctum, δεινότερον γ' ἔφη οἴομαι, ἢ Καλλιππίδης ὁ ὑποκριτὴς ὃς ὑπερσεμνύνεται, ὅτι δύναται πολλοὺς κλαίοντας καθίζειν. Eleganter quidem & aptè Callipides Myniscum simiam vocabat, nam similas veteres appellabant imitatores, qui gestu omnia exprimere conantur; vnde Aristophanes ἐν ἱππεῦσιν ait οἴμοι τάλας οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις. Vsque adeo autem imitari simiæ student actionem gestumq. hominum, vt vinum etiam bibant; temulentæque fiant; quod paucissimis inter bruta accidit; vt suibus, coruis, elephanto etiam, de qua re Athenæus libro decimo ita differit. μεθύσκονται δὲ καὶ τῶν ἀλόγων ζῴων ὕες μὲν σταφυλῆς στεμφύλων χορτασθέντες, καὶ τὸ τῶν κοράκων, καὶ τῶν κυνῶν γένος τὴν οἰνοῦτταν καλουμένην φαγόντα βοτάνην, πίθηκος δὲ καὶ ἐλέφας πίνοντες οἶνον, διὸ καὶ τὰς θήρας ποιοῦνται τῶν πιθήκων, καὶ τῶν κοράκων, μεθυσθέντων τῶν μὲν οἴνῳ, τῶν δὲ τῇ οἰνούττῃ. M. Cicero antiquissimum versum refert de simia,

Simia quàm similis turpissima bestia nobis.

Sed non tantum peccabat nimio gestu Myniscus, verum etiam alius histrio qui Pindarus vocabatur, Valla Dareum, vertit.

τὴν μὲν οὖν πρὸς τοὺς βελτίους ἐπιεικεῖς, φασὶν εἶναι, οἳ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων. τὴν δὲ τραγικὴν πρὸς φαύλους. ἡ οὖν φορτικὴ χείρων δῆλον ὅτι ἂν εἴη.

Hanc igitur sicuti præstantiorum spectatorum esse dicunt, histrionica arte minime indigentium: ita ignarorum Tragœdiam, quæ, quoniam inuidiosa, ideo deterior esse apparet.

Adhuc refert Aristoteles illorum probationem, qui ostendere conabantur tragœdiæ anteponendum esse Epopœiam. Sic accommodata est (inquiunt) Epica imitatio ad viros doctos, sapientes; ideò præstantior, quàm tragœdia, quæ vulgi auribus, atque oculis inseruit; patet enim Epopœiam, cum iudicio paucorum, ac sapientū probetur; minus multis egere adiumentis; minusque molestam esse, aut onerosam auditoribus propter exactam illam omnium rerum imitationem, sæpe vsque ad fastidium, ac nauseam spectantium factam ab histrionibus, seu mimis, qui etiam turpia dictu ipso gestu exprimunt.

Πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κατηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς. ἐπεί ἐστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις, καὶ ῥαψῳδοῦντα, ὅπερ ἐποίει Σωσίστρατος, καὶ διᾴδοντα, ὅπερ ἐποίει Μνασίθεος ὁ Ὀπούντιος.

Primum igitur huiusmodi accusatio non poëticæ, sed histrionicæ est. nam & indiciorū opificio tum, qui hexametros recitat, quod Sosistratus faciebat, vtitur: tum, qui hos concinit, quod Manasitheus Opuntius.

Hactenus argumētationem illorum exposuit Aristoteles, qui putabant Epopœiam esse præstantiorem tragœdia. Nunc verò, quid ipse sentiat, exponit; ac firmis rationibus ostendit, rem aliter se habere. existimat enim Aristoteles longè præstantiorem esse tragœdiam epopœia; ait igitur. Quatenus illi tragœdiam criminantur, quod nimis gesticulosa sit; hoc non esse poëtices vitium, sed histrionice; poëtica enim scribit, hi-

strionum

ſtrionum ars refert, atque exprimit voce, ac geſtu ea, quæ à poëta ſcribūtur; ac ſanè ſæpè contingit, vt propter imperitos hiſtriones; poëtæ minus periti videantur. ideò Lucianus in Nigrino ait de quodā narraturo Philoſophi ſermonem, vereri ſe, ne malis
» hiſtrionibus ſimilis ſit, qui malè referunt, ac recitant poëtarum Dramata. ὁποῖόν τι
» εἰμὶ τῶν μοχθηρῶν ὑποκριτῶν, οὐδὲν ἀγγέλου τὰ ἄλλα φαύλου διαφέρειν, ὥστε κἂν ἀσαφέστερόν τι δοκῶ λέγειν
» ἐκεῖνο μὲν ἴσως πρόχειρον, ὡς ἄμεινον ἦν, καὶ ἄλλως ὁ ποιητὴς ἴσως διέξεισι. Hæc igitur diligenter ſunt diiudicanda; ne quod hiſtrionis erratum eſt, poëtæ attribuatur; Subſeruit enim poëtis hiſtrio in recitandis verſibus Dramatum ſcriptorum; propter exactam illam omnium rerum imitationem, ſæpe vſque ad faſtidium, ac nauſeam ſpectantium factam ab hiſtrionibus, ſeu mimis; qui etiam turpia dictu, ipſo geſtu exprimunt; Prima ratio, quam affert Ariſtoteles, vt illorum refellat opinionem, eſt hæc. Quid opus eſt, inquit, propter nimiam geſticulationem reprehendere tragœdiam; cum etiam Epopœia eodem modo à Rapſodis recitari ſoleat, ac repræſentari habitu, voce, geſtu, non ſecus ac tragœdi ſolent? ῥαψῳδοὶ qui dicantur ſuperius copiosè declaratum fuit; & plura de iis legi poſſunt apud Platonem in Ione, vbi cum Rhapſodo ſeu Homericæ poëſeos recitatore loquentem facit Socratem. Xenophon
» quoq. in Symp. ait. ὅτι καὶ οἱ ῥαψῳδοὶ πάντες ἐπίστανται ταῦτα τὰ ἔπη, καὶ πῶς ἔφη λελήθοι ἀκροώ-
» μενόν γε αὐτῶν ὀλίγου ἀν᾽ ἑκάστην ἡμέραν. οἶσθα δὲ οὖν ἔθνος ἔφη ἠλιθιώτερον ῥαψῳδῶν, οὐ μὰ τὸν Δί᾽ ἔφη ὁ Νική-
» ρατος, οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ, δῆλον γὰρ, ἔφη, ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ὑπονοίας οὐκ ἐπίστανται, σὺ δὲ Στησιμβρότῳ καὶ
» Ἀναξιμάνδρῳ, καὶ ἄλλοις πολλοῖς πολὺ δέδωκας ἀργύριον, ὥστε οὐδέν σε τῶν πολλοῦ ἀξίων λέληθε. Videtur Xenophon in his verbis duos celebres nominare Rhapſodos, Steſimbrotū, & Anaximādrum, ſicuti duos nominat alios Ariſtoteles hoc loco Soſiſtratū, & Mnaſitheum Opuntium, quorum alterum ait conſueuiſſe ῥαψῳδεῖν, hoc eſt recitare Epicos verſus; alterum ᾄδειν, hoc eſt canere; vtrunque enim factitabant olim Rhapſodi. Adnotanda illa verba in contextu. περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις; hoc eſt, plus nimiò exornare, atque exactius, quàm opus ſit, geſticulatione exprimere, nam σημεῖα vocauit geſtus, ac motiones corporis; ſunt enim notæ veluti quædam, ac ſigna affectionū animi, & ſermonis, qui narratur, ſine quibus omnis narratio languet, ac friget.

» Εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκιμαστέα, εἴπερ μηδ᾽ ὄρχησις. ἀλλ᾽ ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ
» Καλλιππίδῃ ἐπετιμᾶτο καὶ νῦν ἄλλοις, ὡς οὐκ ἐλευθέρας γυναῖκας μιμουμένων.

» Deinde non omnes motus ſunt improbandi, ſicuti nec ſaltationes.
» ſed ineptorum tantum: quibus & ipſe tunc arguebatur Callippides, &
» nunc etiam aliqui, perinde ac minime liberales fœminas imitentur.

Alia hæc eſt ratio, qua illorum refellit ſententiam Ariſto. ait enim non eſſe omnem corporis motionem reiiciendam; nam ex hoc conſequeretur etiam ſaltationes eſſe tollendas, aut pyrhicham, aut hyporchematicen, aut alias eiuſdem generis, quibus ſe plurimum exercebant veteres. Ego de his ex Athenæo ſuperius multa recenſui, plura legi poſſunt apud Platonem libro de Legibus tertio; ideo hoc loco non eſt neceſſe, vt copioſius explicem, aut ipſarum genera, aut vtilitatem, quæ maxima ex iis capiebatur. Xenophon in Sympo. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ κύκλος εἰσηνέχθη περίμεστος ξιφῶν ὀρθῶν, εἰς μὲν οὖν ταῦτα
» ἡ ὀρχηστρὶς ἐκυβίστα τε καὶ ἐξεκυβίστα ὑπὲρ αὐτῶν, ὥστε οἱ μὲν θεώμενοι ἐφοβοῦντο μή τι πάθῃ. Idem pau
» lò poſt vtilitatem ſaltationis oſtendens ait. ἆρ᾽ οὖν καὶ τοῦτον τὸν συρακόσιον κράτιστον ἐπιδείξαντα τῇ
» πόλει τὴν ὀρχηστρίδα εἰπεῖν. ἐὰν διδῶσιν αὐτῷ ἀθηναῖοι χρήματα, ποιήσει πάντας ἀθηναίους τολμᾶν
» ὁμόσε ταῖς λόγχαις ἰέναι. Paulò poſt. οὐδὲν ἀργὸν τοῦ σώματος ἦν ἐν τῇ ὀρχήσει, ἀλλ᾽ ἅμα, καὶ τράχη-
» λος, καὶ σκέλη, καὶ χεῖρες ἐγυμνάζοντο, ὥσπερ χρὴ ὀρχεῖσθαι τὸν μέλλοντα εὐφορώτερον τὸ σῶμα ἕξειν.
Multa alia apud Xenophontem de ſaltationis vtilitate legi poſſunt, quæ ego, ne longior ſim, prætermitto. ſi igitur propterea Epicam poëſin illi laudant, quòd recitationē tantùm habet; Tragicam verò, quia in illa inſunt geſtus, & motiones totius corporis; videant, inquit Ariſtoteles, ne totam ſaltationem damnent; nam perridiculi eſſent, ſi rem adeò abſurdam aſſererent. Non igitur motio corporis, aut geſtus eſt damnandus; ſed immoderatus tantùmmodo, ac nimius, qualē reprehēdebat Myniſcus in Callippi-

des: & aliis histrionibus, qui nimia corporis motione peccabant: & sæpè mimicè etiã turpia imitabantur, vt coëuntes meretrices, aliáque innumerabilia, obscenitatis plenissima, de quib. superius satis diximus; vbi de Mimis egimus.

» Ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ ἄνευ κινήσεως ἐποιεῖτο αὐτοῖς, ὥσπερ ἡ ἐποποιία. διὰ γὰρ τοῦ ἀνα-
» γινώσκειν, φανερὰ ὁποῖα τίς ἐστι. εἰ οὖν ἐστὶ τἄλλα κρείττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὑ-
» πάρχειν.

» Ad hæc Tragœdia sine motu, quemadmodum & Epopœia conficĩ
» tur: vt quæ ex lectione quoque, qualis omnino sit, manifestò apparet.
» Itaque sin cæteris est præstantior, illud sibi quasi minus necessarium
» esse planè dicimus.

Verùm esto (inquit Aristoteles) laudetur Epopœia, quòd careat gesticulatione, & motione corporis. Non ne à Tragœdia quoque tolli poterit Histrionum gesticulatio? vt eodem modo secreta ab omni scenica motione, recitetur, ac legatur, non secus ac Epica poësis, quid enim vetat, quominus viri docti Sophoclis tragœdiam, aut Euripidis aliquam, taciti ipsi priuatim domi legant? atqui nihilòminus imitationem perspicient. Iam igitur fuerit tragœdia in hoc par Epopœiæ. Illud peculiare, ampliusque habebit, quòd histrionum habitu, gestuque repræsentatur in scena, rudes, ac populares oblectandi gratia; quamuis id sapientibus quoque iucundum esse potest intuentibus admirabile quoddam imitationis artificium.

» Ἔπειτα διότι πάντ᾽ ἔχει, ὅσα περ ἡ ἐποποιία, καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι, καὶ ὅτι οὐ
» μικρὸν μέρος τὴν μουσικὴν, καὶ τὴν ὄψιν ἔχει. δι᾽ ἧς τὰς ἡδονὰς ἐπίστανται ἐναργέστατα.

» Omnibus insuper quæcunque Epopœia cõtinet, abundè pollet. nã
» & numeris vtitur: &, quæ non modica pars habenda est, musica quo-
» que, & apparatu. Ex quibus sanè voluptates ipsæ, manifestissime
» percipiuntur.

Postquàm satis Aristoteles illorum refutauit sentẽtiam ipse multis rationibus suam probat, ostenditque Tragœdiam Epicæ poësi esse anteponẽdam. Prima ratio est hæc Quæ plura continent, quàm ea in quibus pauciora insunt; præstantiora censentur. At plura continet Tragœdia quàm Epopœia; nam quatenus metrum vtraque habet pares inter se sunt; quatenus autem in scena ab histrionibus adhibito etiam cantu, et harmonia, recitari consueuerit; duo hæc habet peculiaria, quæ maxima sunt; τὴν μουσικὴν, καὶ τὴν ὄψιν hoc est, musicen, & apparatum scenæ. quorum vtrunque imitationem iucundissimam reddit; & euidẽter res ob oculos spectatorum ponit, atque exprimit, quasi agentes ipsos intuentur. magnam verò ex huiusmodi genere imitationis, & representationis voluptatem capi, declaratum est antè copiosè. Quòd autem hac eadem ratione ante vsus fuerit Aristoteles, cum prius sibi de Tragœdia, quàm de Epopeia dicendum statuit; satis notum est; & nos suo loco exposuimus.

» Εἶτα καὶ τὸ ἐναργὲς ἔχει, καὶ ἐν τῇ ἀναγνωρίσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων.

» Nec non in agnitione, cæterisque actionibus euidentissima est.

Secunda hæc est ratio, qua idem probat Aristoteles Tragœdia habet actionis ipsius euidentiam, qua nullum genus orationis, quàmlibet artificiosè confictum, clarius esse potest; quis enim speret rem narrando æquè auditoribus perspicuam proponere, ac, cum fieri vident? At Epopœia narratio est. Tragœdia autem Drama. Ac sanè euidentia hæc in Tragœdia duplex est: aut τῇ ἀναγνωρίσει. aut ἐπὶ τῶν ἔργων. Prior est; cum videntes post aliquid, agnoscimus; dum histriones igitur tragicam actionem referunt; cum representantes habitu, vultu, & sermone, à quo fuerit acta; agnoscimus il-

lum

ſcų ſtatim ex ſimilitudinę vultus, habitus, & ſermonis. Poſterior eſt, cũ res ipſas intuemur, dum aguntur; neque verò hoc eſt ab Ariſtotele dictum, quòd affirmet res tunc geri; nam non eſſet imitatio, ſed vt tantam euidentiam in imitatione illa eſſe oſtenderet, adeoque perſpicuam; vt parùm diſcrepet à vera actione. Hic locus, hoc modo debet intelligi. Paccius neque intellexit; neque aptè vertit; videtur enim intellexiſſe de agnitione, quæ pars eſt Tragœdiæ: cum de ea nõ loquatur in præſentia Ariſtoteles.

Ἔτι τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶν. τὸ γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ. λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη, τὸν Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ἰλιάς.

Et ambitu minori poëticæ imitationis finẽ aſſequitur. id enim vberiorem voluptatem præbet, quòd quæ per longam temporis periodum ſparſa habentur, breuiori collecta gyro perſtringit: exempli gratia. Si quis Sophocleum Oedipodem tot in carmina, quot Ilias continet, diſtribuerit.

Tertia hæc eſt ratio, ad idem probandũ accommodata, huiuſmodi. Poëmata, quæ facilius, breuioreque via tendunt ad exitum, ſiue finem imitationis ſibi propoſitæ. at id facit Tragœdia; nam breui temporis ſpatio, ſuam conficit actionem; paucioribusque eget Epiſodiis, quàm Epopœia; quę lõgiſsima eſt poëſis; innumerabiliaque habet Epiſodia, quibus ſuam auget actionem. Atqui maiorem affert voluptatem actio, quæ fuerit conſtipata variis euentibus; breui tamen narratione coarctatur; & multum habet admiſtum tempus. Verba Græca ſunt. τὸ γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ, ea dicuntur ἀθρόα, quæ condenſata ſunt, & in arctum coacta. Rurſus τὰ κεκραμένα πολλῷ χρόνῳ ſunt res, quæ quidem multorum annorum ſpatio arctæ fuerunt, ſed breuiter narrantur; Huiuſmodi quippè narrationes multarum rerum breues; multum habent admiſtum tempus; quia complectuntur (vti dixi) multas res longiſsimo temporis ſpatio actas. Hoc vt facilius intelligatur exemplum affert Ariſtoteles, vt ſiquis Sophoclis Oedipodem redigere velit ad prolixitatẽ poëmatis Epici; qualis eſt Iliás, poſſe enim id aptè fieri; ſed alia ratio eſſet excogitanda in conſtituenda actione, vt plura recipere poſſet Epiſodia, & magis, magiſque ſicuti Epopœia ſolet, augeri. Id ſi quis efficere velit; actionẽ, quæ Dramate tragico prius collecta erat, & coarctata in breue quoddã ſpatiũ, denſas variaſq. continens res; cogetur diſgregare in tenuiores partes, ac magis exiles, dũ diducere ipſam voluerit, vt ad iuſtã magnitudinẽ Epici poëmatis perueniat.

Ἔτι ἧττον μία ἡ ὁποιασοῦν μίμησις ἡ τῶν ἐποποιῶν· σημεῖον δέ, ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγῳδίαι γίνονται. ὥστε ἐὰν μὲν ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἀνάγκη ἢ βραχέα δεικνύμενον μύουρον φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ. ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δέ, οἷον, ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ἦ συγκειμένη, οὐ μία· ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη, καὶ ἡ Ὀδύσσεια· ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος. καί τοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς πράξεως μίμησίς ἐστιν.

Ad hæc Epopœicam imitationem, qualiſcunque fuerit, nõ vnã omnino eſſe argumento ſit, quòd ex hac qualiſcunque fuerit, Tragœdiæ ſemper plures exeunt, quare ſi vnam iſti fabulam compoſuerint, neceſſe eſt eam vel breuem nimis, inſtarque muris caudæ apparere: vel, ſi ad iuſtæ menſuræ longitudinem produxerint, quaſi vinum dilutiſsimum. quòd ſi plures, verbi gratia, ſi ex pluribus actionibus commixtam, profectò non vnam: qualem Iliadem, & Odyſſeam, plures quidem huiuſmodi continentes partes, quæ alioqui per ſeipſas etiam magnitudinem habent: tametſi huiuſmodi poëmata tum optime quan-

„ tum fieri poteſt conſtituta ſint, tum etiam quàm maxime vnius actio-
„ nis imitatio.

Quartam affert rationem Ariſtoteles, qua probat aduerſus Epici poëmatis laudatores, & tragœdiæ reprehenſores; hanc illi eſſe anteponendam, quę eſt huiuſmodi. Illa poëſis, in qua vna, ſimplexq́. ineſt actio, magis eſt probanda, præſtantiorque cenſenda; quàm in qua illa multiplex fuerit actio. At ſimplex, et vna magis eſt actio in tragœdia; ideò probatior. In Epopœia autẽ actio, non multiplex quidem, at minus ſimplex; ideò minus probanda. Quòd minus ſimplex in Epopœia actio ſit; hinc facilè cognoſci poteſt; quia multæ tragœdiæ, in quibus ſingulis, vna, ſimplexque actio eſt, ex vna Epica poëſi ducuntur; quod ſuperius quoque eſt à nobis copiosè declaratum. Si igitur res ſe ita habet; planè probatior fuerit poëſis Tragica quàm Epica. Verũ mirari fortaſſe poſſit aliquis hoc loco, cur Ariſtoteles, cum antè ſæpè dixerit Iliadem, Odyſſeamque Epica Homeri poëmata vnam habere tantùm ſimplicemq́ne actionem, ſicuti ars poſtulat &; ideò in primis Homerum eſſe laudandum; cæteros verò poëtas ignaros artificii poëtici, qui ſingulas res geſtas vnius viri perſecuti ſunt more hiſtoricorum; eſſe improbandos; nunc dicat in iis plures eſſe actiones, ſed conſiderandum omnia ab Ariſtotele prudenter dici; nec ſibi ipſi vlla in re aduerſari, nam Epopœia continet quidem vnam ſimplicemq́ue actionem, ſicuti declaratum fuit; ſed ipſius Epiſodia, quæ partes ſunt quædam, tam magna ſunt, cũ magno annectantur poëmati, vt ſingula vnam contineant actionem integram; Epiſodia autem Epopœiæ duplici modo aut coniuncta cum toto, hoc eſt, cum actione primaria, tanquam partes ipſius; aut ſeparata ab actione; ſi coniuncta conſideres; vna fuerit, ac ſimplex actio; ſi ſeparata, ac diſiuncta per ſe; plures videri poterunt actiones, ideò Ariſtoteles dixit Iliadem; & Odyſſeam ex pluribus conſtare partibus, ſeu actionibus, quarum ſingulæ per ſe integram, iuſtamq́ue magnitudinem habent; vt ſatis perſpici poteſt apud Homerum, & Vergilium, nam qualia ſint Epiſodia, quomodoq́ue actionem vnam complectantur per ſe, ſatis eſt antè declaratum. Non quòd neget, id, quod toties affirmauit, ita cum actione aptè eſſe Epiſodia coniuncta, vt diſtrahi non poſſint; ſed vt oſtendat, ſi libuerit aliquã do alicui ſeiungere, id pro iure facere poſſe, quia magna ſunt & integram continent actionem. Non idem fieri poterit in tragœdia; nam quamuis etiã ipſa Epiſodia habeat, quibus augetur; non tamen magna ſunt, aut integra; ſicuti illa, & ideò ſi ſeiungeretur ab actione cuius ſit imitatio; non conſtituerent per ſe integram actionem. Tantundem verò differt inter Epiſodia Tragica, & Epica, vt hæc quidem longa ſint, & magna; illa breuia, & exigua, hæc integram contineant actionem, illa verò non contineant, hæc (quod ſummum eſt) ex natura ipſius actionis, ac intimis viſceribus deducantur; illa ex ſimilibus, eòque ſpectantibus aliis actionibus conflata primariæ actioni arctè annectantur, iunganturq́ue. Hæc cum ita ſeſe habeant; veriſſima eſſe animaduertes, quæ ab Ariſtotele dicuntur in contextu. nec repugnare ſuperioribus. Nam ſi in Epopœia vnam tantum (ſicuti maximè oportet) actionem conſtituas, & illa ducas Epiſodia, eo modo, quo ſolent duci, ex actione tragica, non aliunde integras actiones ſumptas adnectas, vti fit in Epopœia ſemper, & factum ab Homero videmus, videas exilem actionem, ac perpuſillam exiſtere, qualis quantaque tragica eſt, & ſimillimam murium caudæ. Quòd ſi producere tentes, & in tenuiſsimas extendere partes. atque augere, ſimillimum reddes poëma vino quàm maximè diluto, nam cum ante merum eſſet, paruo continebatur cyatho; mox ſuperaddita aqua ita auctum, vt ne magno vaſe contineri poſsit, ſed dilutum omnino fuerit, omnemq́ue vim amiſerit priſtinam, nõ ſecus in poëmate fiet, ſi enim diducere coneris, & prolixum facere magis, quàm ipſius patitur actionis natura, quæ in eo ineſt, omnem amittet venuſtatem, languidumq́ue fiet & eneruatum. Iam verò ſi hoc metuens plures in Epopœia conſtituas actiones, aberrabis ab artificio ipſius, debet enim vna tantum, & ſimplex eſſe actio. Cum igitur hæc incõmoda conſequantur, nihilò minus vna videbitur eſſe Epopœiæ actio, quàm tragœdiæ, ſi ſeparatim cõſideres, nam (vti diximus) ſingula Epiſodia ſingulas cõtineut,

actiones

actiones,si separētur,quod patet eò magis,quòd ex singulis Episodiis Epicis vna conflatur actio tragica, suapte igitur vi natura,ac magnitudine Epopœiā non excedere tragœdiam.Non igitur præstantior,imò tragœdia præstantior,quæ habet verè vnam, & simplicem, quæ suis se sustentat viribus,& auget. Adnotanda in contextu duo sunt. Primum, cum ait ἀνάγκη μῦθον βραχέα δεικνύμενον μύουρον φαίνεσθαι.Nam pulcherrima vsus est similitudine Aristoteles,dum rem exiguam voluit significare,sumpta à muribus,neque à muribus tantum,sed etiam à cauda ipsorum.murem exiguum trita appellatione solent veteres nominare, vt Vergilius in Georg.

» Exiguus mus. Horatius quoque de partu montium,ex vetere prouerbio, loquens, ridiculum nasci murem dixit, dum rem exilem, ac paruam significare vult. μύουρον quoque scimus claudicans quoddam genus versuum fuisse adpellatum,& desinens in exiguam quandam figuram,ex hac ipsā vt opinor similitudine.Hesychius dictionem hanc declarans ait μύουρον τὸ ἐπὶ τελευτῆς ἀπολεπτυνόμενον.Alterum deinde est in contextu adnotandum in alia similitudine quæ ducitur à diluto vino, quod Græci ὑδαρῆ vocant,sicuti Athenæus docet libro decimo citans huiusmodi versum.

» μὴ παντελῶς καὶ τῷ ἄλλῳ ὑδαρῆ. & paulo post.ex Hegesandro.

» τὸν οἶνον ὑδαρῆ πωλοῦντας τοὺς καπήλους οἱ τῶν στρατοπέδων, ἐκέλευσεν, αὐτὸν πωλεῖν, ἵνα ἀκρατί-
» στεροι γίνοιντο.Verùm de hac re copiosius locuti fuimus libro primo nostrarum Annotationum. cap. XXII.

» Εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ, δεῖ γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν
» ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην, φανερὸν ὅτι κρείττων ἂν εἴη μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνου-
» σα τῆς ἐποποιίας.

» Si igitur Tragœdiam non modo in his omnibus præcellit,sed artis
» quoque opificio:quippe non quamlibet voluptatem,verum quam di
» ximus,præstare debet:sanè liquet meliorem hanc esse,multo quidem
» perfectius Epopœia finem assequentem.

Quinta hæc est probatio;qua vehementer confirmat suam de Tragœdiæ præstantia sententiā.Aliis omnibus rebus,quas hactenus explicauimus;excellit Tragœdia Epopœiam;tùm verò hac in primis. quòd maius requirit artificium;vt auditores oblectare posit; non enim quamlibet rem licet inserere in Tragœdia, vnde voluptas capiatur;nam iocos,sales,ridiculas narrationes,festiuos sermones non recipit; quibus omnibus facilè est parare auditori voluptatem.Sed cum luctuosa,lacrymarumque plena; luctusque & lacrymas homines auersentur, detestenturque;magnamque suæ infelicitatis partem imò verò omnem in iis positam putent;tantum abest,vt voluptatem ex illis capiant.plane summo opus est artificio,eò perducere venusta,aptaque imitatione animos hominum,vt oblectari se sentiant in medio luctus. neque sanè,cum id natura festiuitasque rerum non efficiat, aliunde voluptas oritur in Tragœdia,quàm ex apta,concinnaque morum,sermonum,actionumque imitatione;& dilucida quadam euidentia, licet igitur verè affirmare,Tragœdiam Epopœia multò esse præstātiorem. Ac sanè testatur Plutarchus in eo libro, in quo disserit. vtrum domi, aut foris magis excelluerint Athenienses, hac voluptate captos magna præmia doctis poëtis proposuisse,qui Tragœdias scriberent,ac multo plus auri insumpsisse in Theatris,voluptatis huius causa,quàm in bello gerendo,propagandorum finium gratia.

» Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας, καὶ ἐποποιίας, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ πόσα,
» καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ ἢ μὴ τίνες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων, καὶ λύσεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

» De Tragœdia igitur & Epopœia,deque earū generibus, atque par
» tibus,quot etiam quibusque differunt, de causis insuper,cur hæ meri
» tò probentur,reprobentur'ue,tum de obiectionibus,ac solutionibus,

" satis hactenus à nobis hæc dicta sint.

Epilogus est totius libri, in quo ait se de Tragœdia, de Epopœia; ipsarumque differentiis, & partibus singulis locutum. præterea de reprehensionibus, seu cauillationibus, quæ afferri solent contra poëtas, & de ipsarum confutatione, seu (vt ipse vocat) de solutionibus. Atque vtinã sicuti integer est ab omni parte liber hic, alterum quoque haberemus, in quo de aliis poëseos generibus locutus fuit, sed quando interiit, reliquum est, vt hoc saltem nos solemur qui integer ad nos peruenit. sicuti vbique nos Methodi seriem Aristotelęæ obseruantes ostendimus; vt tandem aliquando nonnullorum peruicacem morositatem vinceremus; qui sua authoritate homines ab hoc libro legendo, quē mutilum, mirisque modis lacerum esse semper prædicarunt; antehac deterrere conati sunt.

FINIS.

Francisci Robortelli Vtinensis
PARAPHRASIS IN LIBRVM HORATII, QVI VVLGO DE ARTE POETICA AD PISONES INSCRIBITVR.

EIVSDEM EXPLICATIONES

DE SATYRA
DE EPIGRAMMATE
DE COMOEDIA
DE SALIBVS
DE ELEGIA.

Quæ omnia addita ab authore fuerunt, ut nihil quod ad poeticam ſpectaret deſiderari poſſet: Nam in iis ſcribendis Ariſtotelis methodum ſeruauit: & ex ipſius Libello de arte Poetica principia ſumpſit omnium ſuarum explicationum.

Francisci Robortellii Vtinensis

PARAPHRASIS IN LIBELLVM HORATII, QVI VVLGO DE ARTE POETICA INSCRIBITVR.

ETSI libellus hic de arte poëtica inſcribitur, videtúrque ipſa inſcriptio præ ſe ferre methodo quadam certa, & ordinata præceptiones tradi ſcribendorum poëmatum, puto tamen ego inſcriptionem illam à poëta non fuiſſe appoſitam. neque, cum ad PISONES ſcriberet, in animo habuiſſe artem vllam, aut methodum præclaræ huius facultatis tradere; nam ſi id efficere voluiſſet; ab initio omnia repetens, & naturæ ordinem ſequens præceptiones omnes ſingillatim eſſet perſecutus, quæ ad poëma rectè ſcribendum ſpectant; hac enim commodiore ratione potuiſſe artem poëticæ facultatis deſcribi ab Horatio ſatis patet. Nunc verò quis credat hominem doctiſsimum de arte tam confuſe fuiſſe locutum? ſic igitur omnino ſentiendum. Cum Romæ ſua ætate videret Horatius eſſe multos, qui poëtæ nomen ſibi falsò vendicabant; diésque totos in ſcribendo aliquo poëmate ponebant, & ignorabant tamen, quanto in verſibus ſcribendis opus eſſet artificio, diutius illorum inſcitiam, & inſolentiam æquo animo cum ferre non poſſet; ſermone hoc ſatis longo cum Piſonibus habito, eos reprehendere inſtituit, ac ſingillatim omnes illorum errores demonſtrare, quibus patefactis dat operam, vt eos ad meliorem frugem reducat, præſcribens rectam rationem ſcribendi poëmatis; in eo præſertim, in quo eos labi animaduerterat; quo fit, vt ego exiſtimem, temere à multis libellū hunc in plurimas, ac minutiſsimas præceptiones fuiſſe diſſectum; cum miro ordine totus liber ſit contextus, perpetuámque præ ſe ferat, & minime interpellatam de eâdem re orationem, vt conabor oſtendere, ac facile perſpicient ii, & probabunt, opinor, qui cognitam habent ſcribendi rationem, quam vbique ſecutus eſt Horatius in Epiſtolis.

Omnes poëtæ in ſcribendo certum ordinem, ac ſeriem rerum in primis ſeruare debent; nam qui ſuum poëma non diſtinguit rectè, neque in conuenientes partes diſponit, vt altera alteri aptè cohæreat, non admodum diſsimilis eſt illius pictoris, qui monſtrum aliquod huiuſmodi in tabula pinxerit, vt caput quidem hominis ſpeciē præ ſe ferat; ceruix verò equi; inferiórque corporis pars piſcis formam referat; & ſicuti nullus eſt, qui ſine riſu tam monſtruoſam picturam ſpectare poſsit; ita par eſt, vt omnibus riſum concitet poëma ex diuerſis, ac diſsimillimis inter ſe partibus concinnatum. hoc enim in primis in poëmate requiritur, vt omnia ſibi conuenientia ſint, & ſingulæ partes cognatione veluti quadam inter ſe

coniungantur, nam si secus fuerit, merito cum somnio ægrotantis hominis poterit comparari; tanta enim vis morbi est sæpe in corporibus, vt animo spectra horribilia offerat, atq. huiusmodi portenta videre cogat, quæ in rerum natura neque sunt, neque esse possunt: Quòd si aliquis indoctos hos poëtas ita forte excusare conetur, vt dicat poëtis nihil non esse concedendum, posséque eos pro suo arbitratu, sicuti pictores noua quædam formarum genera confingere; is sciat velim ea lege poëtis hanc veniam dari; vt nouum aliquid confingant, modo, ne æquam naturæ legem transgrediantur, quod etiam pictori, qui vere ea tantum, quæ à natura fiunt, imitari studet, diligenter est seruandum; fieri enim non potest, vt quispiam satis probet, aut rectam naturæ imitationem agnoscat in ea pictura, in qua simul commisceantur, quæ diuersi sunt generis, diuersísque aluntur cibis, & diuerso generantur modo, vtpote serpentes, & aquilæ. tygres, & agni. leones, & cerui: & quæ eiusmodi sunt. Nostra quidem ætate præterquàm quòd portentosa, qualia descripta sunt superius, videre est multorum poëmata; illud quoq. magna est reprehensione dignũ, quod vulgò faciũt mali poëtæ, qui cum grande aliquod poëma Epopœicum, qualis Homeri Ilias est, & Odyssea, de magnis rebus gestis sibi scribendum proponant, grauiter quidem exordiuntur, & magna profitentur ab initio, mox instituti operis obliti excurrunt in locos quosdam tenues, vbi omnes suos consumunt fucos, ac myrothecias, tanquàm si eius in primis rei tam pusillæ gratia negociũ tam magnũ fuisset susceptum; Huiusmodi vero poëtarum genus, si quis diligenter attendat, non dissimile est ab iis pictoribus, qui cum omnia imitari nesciant, sed in aliqua tantum re, & ea quidem tenui, exprimenda se per omne vitæ suæ tempus exercuerint; conantur in quauis tabella eam ipsam effingere, quàmuis neque rerum similitudo, neque temporis, neque naturæ ratio id postulet. Cupressum aptè pingit aliquis, quòd in ea exprimenda multum operæ posuerit; cætera non satis aptè; Quòd si huic pingendam locaueris tabulam votiuam naufragi alicuius hominis, quæ in templo Neptuni sit appendenda, statim rogabit ineptus, velis'ne in ea tabella appingi cupressum; verùm quid cupresso simile est cum naufragio; nihil planè; Sed id, in quo se excellere putat, quamuis tenue sit, & maximè alienum; omnibus in locis apponere cupit; Poëtæ quoque, de quibus loquimur, planè idem faciunt; cum enim parum exercitati sint in aliquo grandi volumine; & poëmate conscribendo, omnes autem ingenii sui vires consumpserint in breuibus quibusdam, ac iocosis rebus exprimendis, statim, dum grande illud opus describunt, digrediuntur ad id, in quo se putant excellere; & lucum aliquem vmbrosum; aut aram Dianæ, aut riuulos leniter fluentes per herbosa prata; aut iridem, eiúsq. colores varios; aut Rhenum amnem aut Padum politissimis quidem, & ornatissimis verbis describunt. Sed quorsum hæc; aut quid commune habent cum grandi eo poëmate. Sunt quidem descriptiones fluuiorum, syluarum, montium,

&

& eiuſmodi rerum valde aptæ ad poëma exornandum, ſed aſpergi tantum debent, ſicuti colores quidam aliquot in locis. Verum hi longè ſecus faciunt;nam immemores facti eius,in quo potiſsimum erat laborandum; centonem veluti quendam centoni ex lucida purpura aſſuentes illuſtrare ſe poſſe putant ſuum poëma,quod alioqui, neque aptè diſpoſitum, neque integrum fuerit. Siquis autem huius rei probabilem aliquam afferre velit rationem, cur poëtæ hi in tantum delabantur errorem, nullam ego probabiliorem proferri poſſe exiſtimo, quàm quòd maxima pars poëtarum decipiuntur ſpecie recti; & omnes, nimio, peccant,dum id rectum eſſe exiſtimant, ac laudabile, quod nequaquam eſt. Exempli cauſa;Breuitas quidem in oratione ſumma virtus eſt, ſi ſuis locis aptè adhibeatur, ſed eam dum aliqui ſectantur, & plus nimio affectant; ſæpè in obſcuritatem incidunt; itidem hoc ipſum contingere videmus, vt, dum quiſpiam ornatas nimium, & expolitas efficere ſtudet deſcriptiones,in eo nulla appareat rerum grauitas; eiúſque oratio inſtar ſit picturæ alicuius, quæ quòd nimium lucens,politáque ſit,nullos oſtentat lacertos; neque venas, neque oſſa, neque neruos. Eâdem ratione labuntur etiam illi,qui grande aliquid profitentur,idipſum plus nimio affectantes;nam turgidi fiunt; Similis eſt ſcriptorum conditio,qui humilia ſequi volunt;nam eorum oratio ſæpè ob nimiam tenuitatem, & humilitatem aſpernabilis fit. Atque vt alio exemplo res eadem apertius demonſtretur; etiam qui rem aliquam nimium variare ſtudent, ſæpè prodigioſam videre eſt illorum narrationem. Quamobrem veriſsimè concludi poteſt,maximam ſcriptorum partem in vitia hæc prolabi,dum alterum vitiorum genus longè diuerſum vitare cupiunt, & ideo nulla adhibita moderatione,id quod diſsimillimum eſt, probant,& efficiunt; Atque ita ſane omnes decipiuntur, ſicut & hi, de quibus paulò ante loquebamur,poëtæ; qui grande aliquod poëma aggreſsi ſcribere; ignari, qualis in eo requiratur diſpoſitio; mox digrediuntur in leuem aliquam deſcriptionem,quæ ad partem,ſeu particulam,potius, quàm ad totum poëma ſpectat; Non admodum diſsimiles hi dici poſſunt fabri illius ærarii, qui IMVS appellabatur,officinámque habebat circa Aemylium ludum; is enim perite admodum, & artificioſe, vngues & capillos exprimebat in ſuis ſimulacris,quæ particulæ quædam ſunt totius corporis valde exiguæ totum àutem ſimulacrum,& primarias ipſius partes,vt pote vultum,ceruicem, pectus,& brachia effingere prorſus neſciebat. Quòd ſi alicui ſanæ mentis homini optio detur, non magis, velit huic ſimilis eſſe, quàm corpus quidem habere ab aliqua parte formoſum, atque laudatum; ab aliqua verò parte deforme, ac ridiculum, quales ii ſunt,qui nigros oculos, & capillos habent, diſtortum autem, & prauum naſum; Quamobrem rectè aliquis huiuſmodi poëtas monere poſsit, vt ne tam grandia ſibi proponant poëmata ſcribenda; ſed materiem ſuis viribus parem aſſumant, & diu, multúmque conſiderent, quantum ſuo ingenio aſſequi

posſint; ii enim qui ſuis viribus omnia metiuntur, neque maius ſubeunt onus, quàm ſuſtinere posſint; & in narrando ſatis facundi, & vberes ſunt; neque ordinem rerum, in quo ſumma virtus eſt, peruertunt. Siquis autem quærat, qualis ordo in poëmate requiratur grandi, & Epopœico, ſciat velim, hunc potiſsimum requiri, vt res quidem ipſas non ita perſequatur, aut narret, ſicuti deinceps geſtæ fuerunt; hoc enim hiſtorici eſt, non poëtæ; ſed aliqua quidem arripiat dicenda, quamuis ab extremo deſumpta, mox redeat ad prima, & rurſus, quæ conſequi videbātur, in aliud differat tempus; Hoc vero qua ratione fiat, facile perſpiciet, qui Homeri poëmata diligenter obſeruarit, & ſcierit Epopœicum poëma per annunciationem, vt Ariſtoteles in Poët. docet, proferri, eundémq. diuerſis ſuſceptis perſonis, varios referre ſermones, quod ipſum ſanè facit, vt pulcherrimus in hoc genere poëmatis ordo conſtituatur, quem qui ſequuti non ſunt, neſcio quidem, an poëtæ vix ſint appellandi; Vergilius certe in Aeneide ſequutus eſt, ſicuti patet lib. i. ii. iii. & iiii. Apollonius, qui Argo nautica ſcripſit, hunc ordinem non adhibuit in ſuo poëmate, quàmuis in reliquis mirifice exequatur poëtæ munus. Atque hæc quidem hactenus à nobis dicta ſint de ordine Epopœici poëmatis, quod temere multi poëtæ aggrediuntur ſcribendum, cū neſciant, quanto artificio ſit opus. Non minus vero iidem reprehendendi ſunt, quòd temere verba noua confingere ſtudent; non quidem quòd dictiones nouas proferre non liceat; ſed modus in hac re adhibendus, videndúmq. vt id caute, & rarò fiat. Duabus in primis de cauſis concedi poteſt verborum innouatio, vel cum iunctūra verborum, quorum ſignificatio ſuapte natura vix videtur cohærere poſſe, nouitatem quandam præ ſe fert; vt ſi quis comas arborum dicat, quod ipſe protulit Horatius; in hac enim iunctura verborū nouitas ineſt; quia non eſt ante vſitatum, vt coma arborum diceretur, ſed hominū tantummodo; tametſi hoc etiam referri poteſt ad iuncturam, hoc eſt, compoſitionem verborum, quæ ſæpe facit, vt verbum ex duobus vſitatis compoſitum, nouum appareat; quale illud eſt Catulli MVLTIVOLA eſt mulier. & illud Vergilii: VELIVOLVM mare. Altera cauſa, propter quam licet innouare verba, hæc eſt, cum cogimur res obſcuras, neque ab aliis antè dictas nouis dictionibus explicare; hinc Ciceroni licuiſſe videmus, quàmuis id pudenter faciat, & niſi petita prius venia, in philoſophia veterū Græcorum mandanda literis Latinis. nouas ſubinde proferre dictiones, quod ipſum etiam facit Lucretius; ne multa ſilere cogeretur. Propter egeſtatem linguæ. Siquis normam hanc ſequatur, & cautionem in verbis innouandis, quæ maiorum ſuorum ætate nunquàm fuerint prolata; hic, me iudice, non errauerit. Verba autem noua, quoniam ſæpe reiici ſolent ab hominibus, videndum eſt quo modo probari posſint; Atque, vt ſummatim id dicā, eius rei videtur hæc vna eſſe ratio, ſi videlicet ex Græcorum fontibus deriuentur; atq. id parcè tamen, nam ſi quis aſſerat, nobis non licere vllum innouare verbum; is mihi reſpondeat

deat velim, cum id licuerit efficere CAEcilio, & PLauto, qui prius vixerunt; cur itidem non liceat VERGILIO & VARIO? Atq; vt hos prætercam doctissimos viros, quib. id fortasse pro suo iure concedatur propter singularem eruditionem, & summam in literis authoritatem & dignitatem; cur non etiam cuiuis hoc ipsum concedatur? & cur inuideatur is, qui possit doctè & aptè fictas nouas aliquot dictiones comparare? Nam si CATO; & ENnius, cæteriq. superioris ætatis homines Latinum sermonem locupletarunt, & multa nomina noua rerum protulerunt, non est, cur cæteris hoc idem ius denegetur; & innouandorum verborum potestas eripiatur. Licuit certè, & semper licebit etiam posthac nouas dictiones confingere; modò agnoscant homines, cuius ætatis illæ sint, non secus ac numismata solent agnosci ex nota, quam præseferunt; Nam sicuti arborib. folia modò decidunt; modò renascuntur pro diuersa temporum ratione; ita etiam verba, alia quidem intereunt, & abolentur; alia verò rursus enascuntur, & florescunt. Quid verò mirum, si hoc contingit? nam ipsimet homines morti addicti sunt; & res ipsæ etiam naturales mutationem & interitum patiuntur. Sæpè videre est, vbi terra erat, eò mare influxisse, & rursus, vbi aquosæ erant paludes; ibidem desiccatis aquis, opimos, ac feraces esse agros, arationi, & satiani aptos. Fluuiorum quoq. cursus sæpè mutantur, & alio decurunt alueo, siue id sponte fiat; siue hominum labore, & opera; qui, quòd viderent eorum inundatione segetes perimi, & arua prærodi; aliò magna vi aquarum fluxum impulerunt; Quòd si in his rebus tanta mutatio, & vicissitudo est, quis sperare debeat, sermonis Latini eandem semper fore speciem; & eius venustatem nunquàm interituram? Res quidem aliter sese habet, nam multæ dictiones, quæ iam obsoletæ erant factæ, rursus pristinam acquirent dignitatem; multæ quoq. quæ nunc in magno sunt honore, contemni incipient, sic volente ipso vsu, qui arbiter est veluti quidam, & summus magister loquendi, & normam pro suo arbitratu hominibus singularum dictionum præscribit. Atq. hæc quidem à nobis hactenus dicta sint de verborum innouatione, in qua imperiti illi poëtæ, quòd nihil non putabant sibi licere, valde decipiebantur. Non minus verò peccant iidem poëtæ, qui cum res gestas magnorum Regum, & Ducum, pace, belloq. scribant, alio quouis vtuntur metro, quàm quo vti decet, quòd si id ignorabant, discere tamen poterant à præclarissimo omnium poëtarum Homero, qui primus monstrauit, quo metrorum genere bella possent describi. heróo scilicet, & hexametro, quod ideo huic poëmatum generi aptum est, quia multũ in se ponderis, & firmitatis habet, Sicuti etiam præclarè docet Arist. in Poët. Atq. id sanè optima factum est ratione, nam singula poëmatum genera proprios habent numeros, & metra, quib. proferri debent, pro materie earum rerum, de quib. agitur; Hinc factum est vt olim elegis versibus lugubres næniæ, & querimoniæ scribi cæperint;

tametsi postea amores, & lusus quidam iocosi eo genere metrorum inclusi sunt, vt facilè iam obseruare possit aliquis, quæ materies elegis apta sit: qui quidem, si quæras à quo primùm inuenti fuerint; ignorare me ingenuè fateor; nam de ea re adhuc inter se certant grammatici: & nondum lis est diiudicata. Iambici versus, quibus ante poetæ vsi sunt, & Archilochus in primis, ad maledicendum; vndè & ipse Iambus appellatus est. Sicut in Poët. docet Aristoteles aliquantò post asciti fuerunt à Comicis, & Tragicis poëtis ad sua poëmata scribenda; nam vt etiam Aristoteles ait in Poët. Iambus proximè accedit ad solutam orationem, & homines inter se colloquentes in quotidiano conuictu multos sine vlla meditatione proferunt iambos: Quoniam igitur in Comœdia, & Tragœdia inest imitatio earum rerum, quæ ab hominibus fiunt, dum inter se colloquuntur; eo opus fuit metro in tali poëmatum genere. Adde quòd metrum hoc, tametsi simile est solutæ orationi, vincit tamen popularem illum loquendi modum; & aliquantulum à vulgari consuetudine recedit; vt enim poëma aliquod dicatur, non tantum imitatione opus est, sed etiam metro; non quidem quòd metrum absque imitatione poëtam vllum efficiat; Sed & ipsum requiritur tamen, ne nimium soluta sit oratio; sicut etiam in Poët. innuere videtur Aristoteles. Lyrico poëmati aptissime inseruntur Deorum, & Heroum laudes; nec non etiam iis celebrare licet, qui in Olympiis, aut cestu, aut quadrigis, aut cursu extiterit victor; possunt etiam hoc genere poëmatis amores iuuenum decantari, & lasciua carmina describi. Hæc quidem, vti diximus, ita distinguenda sunt; & singula singulis adaptanda; Quòd si quis hæc distinguere nesciat, omniaque perturbet, atque commisceat sua inscitia, non debet is inter poëtas connumerari; Atque eò magis sanè hoc hominum genus detestandum videtur, quia in suo errore pugnaces sunt; maluntque perperàm scribere, & defendere ea, quæ praua sunt, quàm discere id, quod rectum est. Versibus Tragicis res Comicæ tractari non debent: nec è contrario res Tragicæ versibus Comicis; sed & his, & illis suus tribuendus est honos. non negarim tamen interdum sermonem in comœdia assurgere, & pleniorem fieri, cum præsertim delitigantem aliquem senem iracundum, aut militem suas res gestas iactantem inducimus; In Tragœdia quoque plerunque humilem, & tenuem proferri orationem simillimam Comicæ, cùm præsertim Herôes calamitate aliqua pressi, dolentes, & opem implorantes inducuntur; tunc enim minimè opus est vti turgido, & nimis elato sermone; alioqui auditorum animos non commouerent, neq. commiseratione digni viderentur, si inflata & grandia proferrent verba: qualia ipsis conueniebant, antequàm in miseriam laberentur. Obiiciat se mihi hoc loco aliquis, & dicat, si id fiat, corrumpi omnem venustatem & grauitatem poëmatis Tragici, quod nihil nisi grande & elatum recipit;

Huic

Huic ego ita respondendum puto, non satis esse, vt poëmata venusta sint, & dignitatem suam seruent; nam dulcedine quoque, & suauitate quadam sunt conspergenda, vt possint auditoris animum inflectere in quancunque voluerint partem; ita enim comparatum est natura, vt homines eodem genere perturbationis moueantur, quo illum moueri vident, qui loquitur; Hinc fit, vt ridenti arrideant & flenti flentes ipsi quoque præsto sint; Si igitur in tragœdia vllus est Heros, quàmlibet summo loco natus, qui alios ad fletum, & commiserationem impellere velit, ipsi nimirum est primùm flendum, ac lugendum, talísque eius debet esse oratio, vt non imperiosa, sed remissa; non elata, sed humilis appareat. quòd si secus loquetur, ac fortunæ miserabilis exitus postulat, spectatores aut non satis attentè audient; aut ridebunt etiam; ei enim qui aduersa conflictatur fortuna, præterquàm quòd vultu mœstitiam præ se ferre debet, conuenit etiam sermo tristis, ac lugubris. Homini vero, qui ira fuerit succensus, sermo attribuendus est minarum plenus. Iocosis hominibus, & ludere volentibus lasciua, ac petulca verba competunt; sicuti seueris grauia. Neque vero hæc temere fiunt; nam ita postulat non solum artis, sed etiam naturæ ratio; Natura enim ipsa primum intimos hominum animos effingit, & impellit modo ad hunc, modo ad illum habitum, vt vt res vel secundæ fuerint, vel aduersæ; Hinc fit vt aut lætitia euehantur, aut ira concitentur, aut graui aliquo mærore presi iaceant. Porrò ex huiuscemodi animorum affectionibus varii existunt sermones; lingua enim veluti quidam interpres animi est; & quicquid animo prius homines conceperint; ipsa postea profert, & explicat; Si igitur dissidium fuerit inter linguam, & pectus; verbáque non videantur competere interioribus animorum habitibus, & affectionibus, meritò ab omnibus fuerit explodendus, & ridendus ille poëta, qui artis huius ignarus longè diuersam sequutus fuerit viam, & rationem in scribendo; hoc vero vt commodius fiat; præterquàm quòd ad interiores animi affectiones respiciendum est, personarum quoque conditio, studium, natio & ætas est consideranda; nam pro harum rerum diuersitate diuersos quoque mores existere necesse est; de qua re copiose etiam Aristoteles agit in Poëtica, vbi de moribus loquitur, quídque in his seruandum sit docet. Atque id vt exemplis apertius fiat, aliter loqui inducitur Deus aliquis, & Heros; multóque aliter senex, ac iuuenis, qui adhuc florente sit ætate, & cupiditatibus ferueat; longéque diuersus sermo attribui debet matronæ alicui, quæ nobilis fuerit, ac potens; atque nutrici, quæ in primis sedula, & officiosa effingi debet; Alio etiam vtitur sermone mercator, qui multas per regiones peregrè profectus fuerit, & rusticanus agrorum cultor; Dissimiles quoque erunt in sermone Persæ ac Macedones; Colchi, & Assyrii; Thebani, & Argiui; cæteríque, qui aut natione, aut patria inter se differunt; Quare ego scriptores poëmatum monuerim, vt in personis effingendis magnā adhibeant diligentiam,

quod vt facilius intelligatur, ita puto distinguendum. Persona, quæ loquens inducitur à poëta, duplex est, aut vetus, aut noua; Veterem appello, quæ ab aliis poëtis antè fuerit sæpe inducta. Nouam verò, quæ tūc primum efficta sit. Exemplum veteris fuerit huiusmodi. Achilles apud Homerum primùm, deinceps apud alios omnes poëtas iracundus, acer; impiger ad labores suscipiendos, inexorabilis effingitur, eóque ingenio præditus, vt legibus se velit esse superiorem, & robore corporis, atque armis fretus, nihil non putet sibi licêre. Medea in veterum tragœdiis ferox, & aspera; atque, vt Euripides vocat, μεγαλόσπλαγχος. Ino flebilis. Ixion perfidus. Iò vaga. Orestes tristis, & furiis maternis exagitatus. Atque hæc quidem de persona veteri dicta sint. Si vero noua effingitur persona, quod rarò accidit in tragœdiis; quia vt Aristoteles ait, paucarum familiarum sunt, & nomina noua confingi non possunt; In comœdia verò frequenter, nam pro arbitratu suo vnusquisque & argumentum comminisci, & nouarum personarum nomina excogitare potest. Si igitur hoc fiat, diligenter videndum est, vt mores earum personarum sibi constent, & seruent eam, quam Aristoteles in Poëtica ὁμαλίαν vocat. turpe enim fuerit, & indecorum, si diuersa conspiciatur in extremis actibus, ac ab initio processerit in medium; multo verò difficilius est nouum tractare argumentum, & nouas effingere personas, quàm insistere veterum poëtarum vestigiis; nullúsque est, qui non possit aptius multò, & facilius tractare res Troianas antè ab Homero descriptas, & ex ipsis sibi desumere dramata tragica, quàm proferre res ignotas, neque prius auditas; Quòd siquis ideò nolit hoc efficere, quòd putet non satis magnam sibi proponi laudem in exprimendis alienis fabulis; is sciat velim, posse multis quidem modis materiem, quæ ab aliis fuerit tractata, propriam effici. Atque id sanè continget; si poëta noluerit immorari ei rei, in qua ille, qui prius scripsit, multum operæ posuit. Si neglexerit itidem singillatim omnia vertere, tanquàm interpres, qui ab aliorum præscripto nunquàm discedit; si præterea seipsum non intruserit in angustias, vnde exilire postea non possit, & cogatur, velit, nolit, aliena scripta exprimere imitando, ne vno quidem prætermisso verbo; Optimum quoque fuerit, si ab ipso statim initio poëmatis se pollicitatione aliqua grandi & inflata non obstrinxerit ad omnia persequenda, qui enim sub exordium operis turgidè, ac magnificè nimium aliquid fuerit pollicitus, non potest id sine magna reprehensione prætermittere; quo vitio olim laborauit Antimachus poëta, cognomento Cyclicus dictus, qui ita exorsus est.

» Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

Quid enim tāto erat opus hiatu, aut quid tandem præstiterit vir hic egregius, quod tam inflatis verbis par esse posit; planè, quod in veteri adagio circumfertur, verum esse perspicietur, ex montium partu murem nasci exiguum, quod non minus aptè in huiusmodi poëtam retorqueri poterit

poterit, ac olim à Tacha rege in Agesilaum dictum fuit his verbis. ὤδινε δ' ὄρος. ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο. ἔτικτε δὲ μῦν. Quanto venustius, & verecundius exorsus est Homerus omnium poëtarum facilè princeps; qui cum nihil moliretur impudentur, hoc leni vsus est principio.

Dic mihi musa virum, captæ post tempora Troiæ
Qui mores hominum multorum vidit, & vrbes.

In hoc tàm leni exordio quis non perspiciat, quale sit doctissimi poëtæ ingenium, quàm prudenter omnia egerit; non enim cogitabat ex fulgore fumum, sed ex fumo lucem dare; vt siquid speciosum postea deprompturus esset; maiore animos audientium voluptate afficeret, quæ alioqui prorsus fuisset sublata ab inani aliqua, & turgida pollicitatione. Hinc cernere est, quanta cum venustate, quasi præter omnem spem audientium narret de Antiphate: Scylla, & Charybdi. de Cyclope & aliis huiusmodi; Nec suas narrationes ab vltimo repetit initio rerum; nam cum de reditu loquitur Diomedis, non orditur ab interitu Meleagri, Troianum verò bellum descripturus non repetit à Ledæ partu; sed pleno semper gradu ad exitum festinat, & medias ipsas res aggreditur exponendas, non secus ac si ex prioribus auditori notæ essent; Quæ verò videt ornatum recipere non posse, nec sua tractatione illustrari, prætermittit; nam in minutissimis quibusque rebus videbat sibi non esse immorandum; Iam verò si mendacium vllum profert, id aptissime facit, nam falsa veris miscet, diligenterque cauet, ne medium à principio, aut finis à medio discrepet; atque idem planè fecisse videtur, quod Aristoteles in lib. Poët. obseruauit, vbi docet, quomodo mendacia à poëtis per paralogismum proferri debeant; Verùm, postquàm à superiore sermone digressi satis multa de his rebus diximus, non inutile fuerit, si demonstratis malorum poëtarum erroribus, ipsis certam normam scribendi poëmatis præscripserimus, breuiterque declarauerimus, quid in dramatico poëmate, non solùm in epopœico seruandum sit. Si quis est igitur, qui spectatorum gratiam inire, & plausum, atque acclamationem ab iis elicere in recitatione sui poëmatis cupit, debet is in primis singularum ætatum quales mores sint, obseruare, vt in omnibus personis describendis illud à Græcis appellatum τὸ πρέπον vbique exprimat; Non grauabor itaque breuiter singula explicare in gratiam eorum, qui poëmata scribunt, sicut Aristoteles in Rhetoricis ad Theodecten oratorum commodis inseruiens explicat. Puer, qui adhuc tenera est ætate, neque multum tamen ab adolescentia abest, qui & fari optimè iam didicit, neque incessu vacillat, libentissimè cum suis æqualibus colludit, & ad iram facillime irritatur, quam mox acceptæ iniuriæ immemor deponit, & in horas mutatur. De hac quidem ætate nullam Aristoteles in Rhetoricis facit mentionem, quia oratoris non est eius ætatis mores adnotare, quæ nihil prudenter, aut quod in iudicium venire possit; agit; Poëta verò minutius singula persequitur, nec

tamen ipſe, quàmuis multum in omnibus elaboret, inania quæ ſunt, conſiderat; quid enim attinet infantium naturam, aut mores obſeruare; quorum nulla in poemate eſſe poteſt imitatio; cum eorum ſermo, quòd voces effingere neſciant exprimi non poſſit; Iam verò iuuenes adulti, & impuberes, poſtquàm à latere magiſtrorum diſceſſerunt, liberámque inierunt viuendi rationem, omnem ſuam curam, & ſtudium in equitatione, & venatione, quæ duo ſpeciem quandam ſimilem bello, & præliis habent, ponũt; & in gramine Campi Martii palæſtra, diſco, iaculo, & ſaltu ſe exercent; Iidem facilè in vitiũ flectuntur, monitorémque, & reprehenſorem pati non poſſunt; pigri verò, ac tardi ſunt in parandis iis, quæ ipſis aliquando vtilia eſſe poſſe videantur; Rem à maioribus partam profundunt, pecuniæ parandæ minime intenti; Multis hos videas ſemper agitari cupiditatibus, ferocíque eſſe animo, ac ſpiritu; vehementer aliquid appetere, quod cum fuerint adepti, mox præ nimia mentis inconſtantia faſtidire, ac negligere incipiunt. Virilis autem ætas, in quà iam deferbuêre cupiditates, longè diuerſa ſequitur, nam & diuitias in longos vſus ſibi parare ſtudet, & gratiæ hominum ineundæ, quacunque poteſt ratione, intenta eſt, intelligens, quàm firmum præſidium homini propoſitum ſit in rebus aduerſis, ſi amicis, quorum ſe fidei ſuáq. credere poſſit, abundauerit; honoris verò appetentior eſt, nulláque in re maiorem adhibet diligentiam, quàm vt ne cui videatur inconſtans; turpe enim putat aliquid committere, quod poſtea non probarit: Senem autem, vtpote qui iam vergente eſt ætate, multa incommoda circumueniunt, Rebus partis vti neſcit; vel vt verius dicam, non vult; ab ipſis tanquàm à rebus ſacris abſtinens; omniáque timidè agit, Negocium aliquod, prius quàm conficiat, ſæpe in longius differt tempus; Tantum verò abeſt, vt, quamuis propè abſit à morte, mori cupiat, vt etiam ſperet, ſe multos victurum annos; In conuictu difficilis eſt; moroſus, ſempérque habet in promptu, de quo conqueratur, Rerum antèactarum libenter meminit; ſuæque ætatis mores ſemper laudat, & reprehendit præſentem viuendi rationem; Sed nimirum adueniens ætas, & ad maturitatem tendens multa affert hominibus commoda; decedens autem, & ad ſenectutem inclinans, non modò commoda aufert, quæ attulerat; ſed & multis incommodis homines afficit; mirisq. quibuſdam diſcruciat modis. Summa igitur omnium præceptionum noſtrarum hæc fuerit: quatenus ad varias hominum ætates ſpectat, vt poeta diligenter caueat, ne ea, quæ iuueni conueniunt, ſeni attribuantur; aut quæ virorũ propria eſſe videntur, puero mandentur; ſemper enim ea, quæ ſingulis ætatibus adiuncta ſunt, ſequi debemus, & ipſis, conuenientia quæ videri poſſint, aſſignare. Aliud quoque poetæ ſcribenti tragœdiam diligenter conſiderandum eſt, nequid abſurdum fiat. Hoc verò quale ſit, breuiter explico. Res aut agitur ab hiſtrionibus in ſcena, aut intus acta nunciatur, atque exponitur; ita autem comparatum eſt natura, vt minus moueant animos, quæ audiuntur, quàm

quæ oculis cernuntur; certius enim, & expressius cognoscuntur ea, quæ visu percipimus, quàm quæ auribus; illa enim ipsémet spectator sibi proposita arripit, atque cognoscit; hæc verò aliunde in animum per aures intruduntur; Debebit igitur attentè operam dare poeta, vt internoscat, quæ agenda, quæ'ue non agenda sint in scena; nonnulla enim intus occultanda sunt, nec in scenam promenda; Atque vt ne ignorentur, cum fuerint ex oculis sublata, peropportune hoc à veteribus excogitatū fuit; vt ab aliquo narrentur, postquàm acta sunt, neq. enim humanitas, & mollitudo animorum patitur, vt Medea coràm populo filios suos trucidet; aut Atreus vir maxime nefarius Thyestæ fratris sui filium enectum palàm coquat, & patri comedendum apponat; aut Progne plumas induat, & in auem vertatur; Cadmus autem in anguem; si enim huiusmodi spectanda præbuerit poeta in scena; quæ crudelitatis plenissima sunt; præterquàm quòd illa sua atrocitate animos offendent spectatorum; hæc quoque non erunt similia vero; necesse est igitur, vt & nulla fide dignus appareat, & multum in se concitet spectatores. Est & aliud, in quo vigilet oportet tragicus poeta, si modo sibi laudem parare studet, non enim decet pauciores, aut plures quinq. actibus in fabula poni; nam hæc fuerit iusta ipsius magnitudo. Quatenus verò spectat ad machinam, è qua cælitus Deus aliquis in scenam ducitur, sciendum quidem est, consuetudinem hanc à veteribus introductam, qui putabant fabulam aliter solui non posse, propter maximas contentiones, & turbas, quæ sæpe inter homines existunt; huius rei exemplum qui volet, sibi sumat ex Euripidis Iphigenia, sub finem; itidem in Helene; nam Minerua, Castor, & Pollux Dii per machinam inducuntur; ea ipsa de causa, quam diximus. Censemus igitur non vbique machinam adhibendam, sed tum solummodo, cum aliquid inciderit, quod labore hominum, & industria confici non possit, Deorúmque ope, ac potentia egeat. Aristoteles tamen in lib. Poet. totam hanc consuetudinem reprehendit, putátque omnino esse è medio tollendam, tum, quòd præter verisimile fit; tum quòd ingenioso poetæ opera danda est, vt solutionem fabulæ non extrinsecus, nam id parum artis in se habet, sed ex ipsamet fabula petat, quod videtur diligenter à Sophocle seruatum. Non minimum quoque ad artem spectat, vt quarta persona, quæ in collocutionem venerit, pauca loquatur; nam sicuti scribit Iulius Pollux lib. iiii. Si quartus histrio aliquid profert, idipsum παραχορήγημα vocatur; & quoniam in tragœdiis inseritur chorus; huc quoque operam suam conferet poeta, vt omnia summo artificio facta videantur. Debet chorus suasoris velut cuiusdam, & monitoris partes sustinere; grauitatémque, & constantiam omnibus in rebus præ se ferre, qualis maxime decet fortes viros. Illud in primis cauendum, nequid inter medios actus concinat, quod non cohæreat cum fabula, & spectet ad id, quod sibi ab initio transigendum proposuerunt personæ illæ Dramaticæ. Et ideo prudenter, doctéq. monet Arist. in Poet. Oportere

choros tragicos συναγωνίζεσθαι, vti videre est apud Sophoclem; nam Euripides alicubi diuersam secutus est rationem, quæ satis probari non debet; Cum enim in tragico poëmate imitatio sit hominum, qui inter se negociantur, ac colloquuntur de re seria, & graui, nihil ab iis debet proferri, quod cum reliquo sermone non sit coniunctum. In primis vero chorus faueat bonis, & aduersetur improbis, & eos, qui in rebus agendis ancipites fuerint, suo consilio iuuet; Iratos homines blando sermone molliat, ac mitiget; eorúmque se semper studiosum præ se ferat, qui ab omni vitiorum genere abstinent; laudet frugalitatem in conuictu; ebrietatem, & nocturnas compotationes detestetur. Iustitiæ, & æquitati faueat; leges tueatur; ciuium concordiam foueat, & bella propulset, vt suis in ocio viuere liceat, & omni metu liberi sint; qui ab hostibus grauis sæpè impendêre solet. Eius fidei, si quod arcanum fuerit commissum, constanter tegat. Demum Deos immortales oret, vt bonos viros è calamitatibus ereptos, pristinæ restituant felicitati; superbos vero, & insolentes homines graui aliquo incommodo vrgeant, ne suo fastu cæteris nocere possint. Hæc atque huiusmodi choro attribuenda sunt in tragœdia; nam qui hæc seruarit, laudatissimus poeta ab omni fuerit parte, eiúsq. scripta sæculis permanebunt innumerabilibus. Verum his omissis reliqua persequamur. In tragœdia paulatim, sicuti in cæteris artibus, omnia inuenta sunt, & aucta; & quæ ab initio rudia erant, atque exigua, suum incrementum, & ornatum adepta sunt, quod ex tibiis satis demonstrari potest; erant enim olim tenues, ac simplices, neque multa habebant foramina; sonúmque emittebánt adeò exilem, vt choris quidem satis esset; sed magna theatra, & spissa sedilia, quæ postea extiterunt, complere non possent; carebántque eo ornamento, quo nunc exornari solent; orichalco scilicet; sed ita sanè ferebat ea ætas, vt rudes essent, & inornatæ; postea autem magnitudine adeò creuerunt, vt cum tubæ sonitu facile certarent; neque verò theatris magnis, aut grandibus tibiis olim opus fuit; cum Romæ non innumerabilis, vt nunc, esset populus; sed paruus; neque delitiis, & luxu circumflueret, sed frugi, castus, & verecundus; Postquàm enim imperii fines propagari cœperunt, & murorum ambitus, qui vrbem cingerent, amplior factus est, crescente in dies multitudine; & festis diebus in honorem Genii sacra instituta sunt, in quibus omnia summa cum hilaritate, & impunitate fiebant; numeris quoque tibiarum, & modulationibus mollioribus; minúsque grauibus vti cœperunt; Neq. verò hoc mirum cuiquàm videri debet; nam nullus est sanæ mentis homo, qui ab indocta multitudine, quæ ex vrbanis, & rusticis hominibus commista sit; si præsertim omnium curarũ & laborum vacationem habeat; quamuis autem non deessent viri graues, & honesti, qui ea non probarent, non poterant tamen alios cohibere, aut moderari; ita igitur factum est, vt tibicines, neglecta prisca numerorũ grauitate mollius, ac lasciuius canerent; & ad luxuriam augendam talares vestes, & syrmata

indutus per pulpita incederet. Non dissimili ratione etiam lyrica poësis aucta fuit,& cum antea omnis ipsius oratio præceps esset, & extemporaria,meditata diu,& bene composita vti cœpit; vt non multum differret à Delphicis carminibus,quibus oracula dantur. Tragœdia quoque amplificata est,nam inseri cœperunt satyricæ recitationes; quod hac de causa videtur factum. Spectatores tragicarum rerum, quæ seueræ sunt & atroces,imitatione,& recitatione sæpè defatigabantur. Erant igitur illorũ animi relaxandi iocoso aliquo sermone,vt attentius,veluti renouati,& recreati reliqua audirent, & spectarent; Fuisse verò hoc necessarium factũ quis neget? si consideret,non nisi post sacra peracta,& libationes bene potum, quasi omnibus solutum legibus spectatorem illis recitationibus interesse consueuisse. Aristoteles quoq. in Poët. innuere videtur, satyrica tragicis immista,sed mox sublata; neq. enim cõueniebant,quòd satyrica poësis magis esset saltatoria,& tetrametro vteretur versu,qui propter suã longitudinem maxime aptus est ad saltationem; Quatenus verò ad consuetudinẽ hanc spectat intermiscendi satyras,quæ lasciuæ sunt,tragœdiis, quibus nihil est grauius,& magis seuerum. Ego ita sentio,dandámq. esse hanc veniam,modò cachinnus, atq. dicacitas satyrica eousq. progrediatur, vt non corrumpat tragicam grauitatem; neq. nimis magna repente mutatio fiat rerum grauiũ in res leues; & sermo,qui ante seueritatis erat plenus ad infimam humilitatem redigatur; & dum grauia vitare studet inania sequatur. Adhibendus igitur erit modus in satyricis his recitationibus,vt & breues sint,& aliquanto minus mordaces. Tragœdia enim instar est matronæ alicuius,quæ festis tantum diebus domo egreditur; magnáq. cum dignitate incedit; pudoris sui vbiq. rationem habens; Quantum verò ad dictiones spectat, quibus vti debemus in satyris scribendis; non satis est, vt simplices sint,& propriæ; multúmque dissimiles à tragicis,quæ fucatæ,& grandes esse solent; Sed videndum quoque,vt ne declinent ad comicam humilitatem; Satyricus enim sermo à comico multum differt,mediúmq. veluti quendam locum obtinet inter tragicum,& comicum. Qui igitur satyricum scribit poëma,dabit operam,vt nota quidem tractet, non secus, ac comici,& humilia, nam materie parum differunt; non tamen notis verbis,sed fictis,& alio quodã modo rem eandem adumbrantibus,quod sermonis genus in primis lepidum est,& suaue,quali vsus est Horatius ipse vbiq. in Satyris,& Epistolis; atq. in hoc ipso etiam libello Poët. sicuti vnusquisque per se potest cognoscere; atq. vt ne exemplo locus hic careat; quemadmodum ipsemet Horatius in hoc libello populares homines,ac plebeios volens significare ait. Nec siquid fricti cice »
ris probat aut nucis emptor. Eius generis sermonis,de quo loquor, hæc »
summa virtus est, vt quilibet quidem legens eo modo se scribere posse speret,sed si periculum faciat,nõ assequatur; & idem planè ei contingat, quod Cicero de optimo orat. sermonis genere loquens, ait, Cogitanti »
quidem multa esse facilia; experienti autem nihil minus. Optimum enim »

illud est loquendi genus, quod sua facilitate incautos homines decipit. Est & aliud quiddam diligēter obseruandū in satyrico poëmate, nequid præter decorum fiat; Cum enim personæ Satyrorum, qui in syluis, & locis agrestibus educati versari solent, loquentes inducantur, non est ipsis attribuendus sermo vrbanus, ac penè forensis, tanquàm si in triuiis ciuitatis, & angiportu aliquo versarentur; nam si Satyrorum sermo, nimium mollis, ac lasciuus fuerit, obscenitatémq. magis vrbanam, quàm rusticanam præ se tulerit; equites, & senatores, qui aliqua dignitate sunt, & authoritate præditi; possúntque doctè de literis iudicare, æquis animis ipsum non audient, neque vlla laude, aut præmio dignum censebunt, tametsi fortasse vulgus hominum rude, quod in iudicādis poëtarum scriptis parum omnino perspicit, quid rectum, quid'ue non rectum sit, idipsum loquendi genus probarit. Verum de satyrico poëmate hactenùs dictum sit. Nunc redeo, vnde digressus fueram; & de tragœdiæ artificio loquor, quod quia magna ex parte consistit in numerorum, & versuum apta concinnitate; de ea quoque breuiter est dicendum; quandoquidem multi peccare visuntur. Dictum est à nobis antè ad tragica poëmata scribenda Iambicos versus ascitos fuisse, quòd orationem redderent similem solutæ. Iambus pes, quoniam syllabam longam habet alteram breui subiectam, celer est, & rotatili quadam volubilitate; Ab eo trimetri versus, qui senis constant pedibus, iambici dicti. Sed quoniam iamborum celeritate nimium leuis efficiebatur oratio, vt aliquanto grauior, & tardior esset, spondæi intermisceri cœperunt, qui stabiles sunt, ac lenti; sed ea tamen lege, vt secunda, & quarta sedes iambis semper reseruaretur; in reliquas admitterentur; & iambi, & spondæi; Ennii, & Accii versus raros habent iambos; & ideo, quòd grauiores sunt, laudatiores quoque; videndum tamen, vt in hac re moderatio adhibeatur; Nam si abundarint, plus nimio, spondæis versus tragici, & magno cum pondere pronunciati fuerint, quia non exprimeut imitationem quotidiani sermonis; duplicem subibunt reprehensionem; nam incusabitur primum poëta, qui tales fecerit versus, quòd impatiens moræ sit, neq. multum operæ ponat in suis versibus expoliendis; si enim elimare eos voluisset, amouendi erant spondæi; etiam si id magno interdum fit labore, & ipsorū loco iambi reponendi. Verum qui laborem subterfugit elimandi versus suos, eósq. spectandos offert, ac legendos ea forma, qua primum celeritate quadam mentis fuerint effecti, nil mirum si in hanc incurrit reprehensionem. Deinde non carebit suspicione ignoratæ artis; quæ quidem res multum in se turpitudinis habet; Hoc enim ars postulat, sicuti ante diximus, vt poëticus sermo proxime accedat ad similitudinem quotidiani, quo inter se colloquentes homines vtuntur; Frequentia igitur illa spondæorum hanc imitationem tollit; plures enim iambos proferimus, dum inter nos colloquimur. Dicet fortasse aliquis, me nimis accuratum esse in numeris etiam ipsis ponderandis, & potuisse hoc facile prætermitti, nam magni nō refert, tardior'ue an celerior versus sit, modo

aptè

aptè sententiam de quauis re exprimat; Huic ego respondendum puto, verum quidem illud esse; non ab omnibus perspici malè modulata poëmata; & ideo sæpe à maioribus nostris datam veniã indoctis poëtis; cum tamen dari non debuisset; Sed quid tum postea? Iccircóne aliquis putet sibi licere vagari, nullámq. certam sequi normam in scribendo poëmate; quod certò sciat à paucis sua errata perspectum iri. vel si etiam perspiciantur, speret se veniam consecuturum. Atqui non satis est reprehensionem euitare, si laudem etiam non paraueris; Quamobrem ego huiusmodi poëtas monuerim, vt Græcorum scripta, die, noctúque legant, ii enim optimi sunt scribendi magistri; nihilque vnquàm protulerunt sine summo artificio. Hos igitur velim sibi proponant imitandos, qui laudem assequi voluerint; & obseruent, quibus verbis, qualibúsque numeris vsi fuerint. Aetate nostrorum maiorum, plurimi, ac ferè omnes, quòd non multum iudicio valerent, nimium, sicuti mihi videtur, patienter audierunt, & approbarunt sales, & numeros Plauti; nam & in iocis immodicus est, sæpe etiam insulsus; in numeris verò parùm inseruisse videtur auribus doctorum hominum; Quare satis mirari maiorum nostrorũ inscitiam non possum, qui Plauto tãtum tribuerint; Sed nos, qui aliquanto diligentius rem considerauimus, illum planè damnandum censemus, hocque non minus verè, quàm liberè proferimus, vt, si se res aliter habeat, non recusemus magno etiã cum discrimine nostræ dignitatis, iudicandi hanc aleam subire, vt quantum de hoc nostro iudicio, tantum de eruditione, & dignitate nostra dematur; sed non vereor, ne id quod diximus, non placeat doctis viris, qui sales vrbanos ab inurbanis, et salsos ab insulsis diiudicare sciunt, & aures ita habent assuetas, vt legitimum numerorum sonum statim dignoscant. Apud Græcos numerosa poëmata sunt, ac bene modulata; eo planè, quo antè diximus, modò; sed neque id statim ab initio fecerunt; nam Thespis primus tragici poëmatis imitationem excogitasse fertur, & homines, qui versus recitarent inconditos, nec satis cultos, plaustro vexisse per vrbem, non personatos quidem, sed fece illitos vultum. Verum aliquãto post Aeschylus, & personas, & pallam, & pulpiti ædificationem; aliáq. quàmplurima inuenit, vt non immerito à veteribus Græcis tragœdiæ parens fuerit appellatus. Ipse verò in primis docuit, quo genere sermonis scribenda esset tragœdia, et numeros adhibuit maxime conuenientes; Non multò post eam ætatem in lucem prodiit comœdia; quæ vetus dicta fuit postea; magnoperéque aliquandiu placuit; sed improbari cœpit propter nimiam dicacitatem; impune enim, etiã ipsis nominibus prolatis, huic, & illi maledicebant. Eò igitur res redacta est, vt lege cautum sit, ne quis huiusmodi poëmata, iniussu magistratus in scenam deduceret; & sic comœdia vetus paulatim negligi cœpit; sicut etiam Aristoteles in Poët. scribit. Verùm qualecúnq. id fuit poëmatis genus, viguit aliquandiu; & Latinis imitandi occasionem præbuit; nihil enim intentatum reliquerunt; Nam quicquid ausos fuisse Græcos videbant, ipsi quoq. audere

cœperunt; imò tantus ipsis inerat scribendi ardor, vt etiam, sine Græcorum præscripto, de rebus Romanis comœdias cõscripserint, quæ prætextatæ, & togatæ postea dictæ sunt; nam quas à Græcis transtulerant palliatas vocabant; Nec sanè parum laudis ipsis, vel ob hoc vnum, tribui debet; magnum enim specimen sui ingenii, & eruditionis dederunt; Cum Romanarum rerum argumenta scribentes, cum Græcis ferè de summa laude concertarunt; Ac nimirum Latini homines nõ minus eloquentia, et artificio scribendi, quàm armis, et rei militaris scientia Græcos excellerent, si nostrates poetæ in elimandis, & corrigendis suis scriptis operam ponerent; neque statim, quod semel ab ore exiit, quamuis non satis meditatum probarent. Sedulitas in corrigendis versibus hoc assequeretur, vt & multæ dictiones aptiores, lucidiorésque ponerentur, ac veluti de loco non suo minus aptæ truderentur, numeríque, id quod in primis postulabamus, suauiores essent, & accommodatiores imitationi effingendæ. nam nullum poëma satis probandum est, nisi multa meditatione fuerit scriptũ, ac magno labore emendatum. adeò vt adhibita litura quàmplurima fuerint ex eo sublata; & multa immutata, vt tum demum probetur, cum in eo nihil obscurum; nihil rude, nihil asperum appareat; sed omnia sint lucida, & expolita, instar marmoris, quod ad vnguem elaboratum sit. Inualuit inter homines vetus quædam opinio, quæ à Democrito primũ fluxit, ingenium plus conferre poëtis ad scribendum, quàm arte; fortunatósque esse, & omni copia abundare, qui ingenio valent; Artem verò ab iis tantùm necessario adhiberi, qui cum tardi sint, & hebetes, velint, nolint, coguntur multum adhibere cogitationis; & ab arte ipsa, cum nullum à natura habeant, adiumentum aliquod petere. Idem Democritus in numero poëtarũ eos non censebat esse ponendos, qui furore aliquo non agitarentur, & mente essent sua abalienati; Hinc videas multos, qui videri student poëtæ, barbam alere; vngues non recidere; solitudinem petere, vitare forum, curiam, & balnea; vt prorsus insanire videantur; Sed agant vt lubet; Ego enim malo ineũte vere, sicuti meus est mos, quotannis atrã bilem aliquo pharmaco purgare, quàm ea non eiecta μελαγχολᾶν, si modo verum est, melancholicos solos ingeniosos esse; Quòd si non potero laudatum aliquod scribere poëma; rectè tamen diiudicabo aliorum scripta; ac veluti censor quidem, & Aristarchus adnotabo, quid rectè, quid perperam dictum sit. Præceptionésque volentibus tradam, quas si fuerint secuti, aptè scribant; vt cum ego parum idoneus ad scribendum sim; alios tamen iuuem meis præceptionibus, neq. multum coti dissimilis sim, quæ cum ipsa ob duritiem suam, & hebetudinem secare non possit; ferrum exacuit, quo omnia secantur; Docebo igitur in primis, vnde sibi aliquis verborum, ac rerum copiosam supellectilem parare possit; quidque sit, quod poëtæ ingeniũ alat, effingat, & confirmet. Demonstrabo etiam quid deceat in poëmate sequi, quid non, & quantum momenti in se habeat, ac ponderis recta ratio scribendi, & deniq. quàm diuersum ad finem dedu

deducantur homines, qui errore lapsi temerè scribunt. Atque vt hac de re in præsentia summatim aliquid dicamus, sapientia non est ab eloquentia disiungenda; Qui enim pectus multarum rerum cognitione non habet imbutum, inania necesse est proferat verba; Videndum igitur scribenti primùm, vt habeat rem, de qua loquatur; neque ei desint multa ornamenta, quibus eam locupletare posit; Hoc verum esse facile aliquis intelligat ex Socratis disputationibus, neque sanè est, quòd quisquàm vereatur, ne in dicendo disertus, atque eloquens esse posit, si maximarum rerum scientiam sibi comparauerit, in primísque perceperit eam philosophiæ partem, quæ de moribus agit, & ciuitate rectè administranda; docent enim ii, qui de his rebus scribunt, quantum patriæ, & amicis quisquè debeat; quatenúsque in rebus agendis, salua dignitate, homines progredi posint, vt ipsis vtilitatem afferant. Præscribunt etiam, quali amore parentes, & fratres, & hospites complecti debeamus; multiplex enim cum sit amoris, amicitiæq. genus; & diuersas habeat causas, quid alterum ab altero differat, quod'ue maius, minus'ue sit, diligenter est considerandum; Proferunt quoque quid senatori conueniat, quale sit iudicis officium, & imperatoris, qui bellum cum hostibus pro suorum ciuium salute gerat. Hæc, atq. alia omnia, quæ eiusdem sunt generis qui exactè didicit poëta, facile munus scribendi exequetur, & personis attribuet, quod ipsarũ proprium, vt nihil non decorum sit, & venustum; Quoniam verò in comicis, tragicis, & heroicis poëmatibus, in quibus præsertim imitatio est actionum humanarum, personas loquentes facimus, vt pro dignitate sua quilibet loqui videatur, poëtam respicere oportet non modo particulatim ad eam personam, quam effingit, sed potius ad generale quoddam exemplar, in quod intuens omnem vitæ, & morũ ipsius rationem aptè, & doctè imitetur; itáq. loquentem faciat, vt iam non fictus, sed verus videatur sermo, nam si fabulæ oratio præ se tulerit suis locis aptè locata ornamenta; fueritq. morata (sicuti etiam in lib. Poët. declarat Aristoteles) debet enim in primis oratio poëtarum, magna cum venustate exprimere hominum mores, quod antea à nobis copiose expositum fuit, nullámque habuerit venustatem præterea, aut artem; multo magis oblectabit audientium animos, quàm ea fabula, quæ versibus sit contexta ornatis, & lucidis composita dictionibus, fuerit tamen inops rerum, & inanem tantummodo verborum sonitum habeat, ex quo facile perspici potest: plus momenti, & ponderis inesse in morũ imitatione quàm in verbis ornatis; non quidem quòd etiam hoc non requiratur, sed quia illud in primis efficiendum est; neque verò esset necesse tales dare præceptiones hominibus peritis, & exercitatis in scribendo, ipsi enimmet hæc optimè norunt, quales Græci fuerunt, qui in scribendis versibus maximè excellunt; nec mirum; nam contempto omni genere diuitiarum, lucri minimè appetentes, totos se contulerunt ad laudem parandam, huiúsq. vnius cupiditate inflammati, maximos susceperunt labores; nostræ vero ætatis homines in ciuitate

Romana longè diuersam sequuntur rationem; nam in primis detinentur cupiditate auri, auaritiáque impulsi, scientiarum omne genus negligunt, & ratiocinandi, ac metiendi artem discentes dant operam, vt assem in centum, si opus sit, partes sciant diuidere, & ad omnem propositi quæstionem de huiusmodi re quàmprimum respondere; neq. hoc tantùm plebs facit; sed nobilissimus quisque. Quis igitur speret huiusmodi homines, qui lucro semper intenti sunt, neque aliud dies, noctésq. cogitant, qua ratione patrimonium augere possint, poëmata scripturos, quæ posteritati mandentur, & ad eorum perueniant manus, qui post innumerabiles annos victuri sunt. Si scirent igitur, quàm difficile sit ita poëma conscribere, vt iure ab omnibus laudari possit, nimirum desisterent ab incepto; nam duo nisi assequuntur poëtæ, aut alterum saltem; prorsus contemnendi sunt; vtrunq. verò difficillimum; aut prodesse, aut delectare poëtam oportet, aut vtrunq. simul efficere. prosunt quidem poëtæ, quotiescunq. graue aliquid proferunt, quod ad vitam rectè instituendam spectet. Sed etiam in hac re adhibendus modus, nam breuitate opus est, & poëma potius præceptionibus aliquibus conspergi debet, quàm fermè totum ex locis communibus deduci, & grauibus sententiis contexi. Auditorum animi, si quid prolatum intelligent, ex quo rectam viuendi rationem percipiant, facilius arripiunt, tenaciúsq. retinent, quàm si multa infundantur; facit enim illa tàm densa præceptionum congeries, vt mentes defatigatæ, ac veluti nauseantes reiiciant, quod fuerit infusum. Delectant autem poëtæ, quod secundo loco fuerat propositum, quotiescunq. aliquid fabulosum confingunt; sed & hæc similia vero esse oportet. nam si à veritate recedunt, fidem sibi, & poëtæ dignitatem derogant; Vtpotè si quis in scena fingat ex Lamiæ aluo viuum extrahi puerum, quem paulò ante sua ingluuie integrum vorasset; Hæc, quæ prorsus falsa sunt, & minime credibilia auditores offendunt; Adde, quòd cum in theatris sedeat duplex hominũ genus, qui & dignitate, & ætate differunt. vtrique est inseruiendum, nam senatores, & omnes, qui prouectiore sunt ætate maximè probant ea poëmata, quæ vtilitatem aliquam afferunt audientibus ad mores rectè effingendos. Equites vero, qui tanta non sunt seueritate, neque eò ætatis peruenerunt, austera poëmata negligunt, neque audire æquis animis volunt. Quicunque igitur poëta, vtrunque fuerit assequutus, vt & prosit, & delectet; is sanè ab omnibus probabitur; eiúsque poëmata passim describentur, & manibus legentium contererentur; nullúsque fuerit, qui sibi à Sosiis librariis ea nolit politissimis describi literarum formis, in membrana, magno etiam cum sumptu; huiusmodi demum poëma ad longinquas deferetur gentes, ex qua re maxima laus scribentem consequetur, eius enim memoria etiam apud posteros conseruabitur. Dicat fortasse quispiam, me nimium multa, ac nimis difficilia requirere, vixque posse aliquem reperiri, qui alicubi non peccet, poëmáq. tam aptè scribat, vt nulla ex parte reprehendi possit. Huic ego ita respondendũ puto, esse quidem in scriptis

poëtarum

poëtarum nonnullos errores leues, quibus venia danda est; nam nullus est artifex, aut professor studii alicuius, qui semper assequatur quod velit; Fidicines non semper eam attingunt chordam manu quam sibi proposuerant; & cum graui opus esset sono, sæpè eam attingunt, quæ acutum emittit; sagittarius quoque quàmlibet peritus non semper scopum ferit; sic etiam poëte non semper id assequuntur, quod ab omni parte decorum, venustúmque sit; Quamobrem si in illorum scriptis plurima fuerint laudanda; non reiiciam, etiam si leues aliquæ maculæ fuerint inspersæ; neque ea de causa totum poëma improbabo, nam sæpe fit, vt homines aut incuria labantur, aut suaptè natura nonnulla parum perspiciant; Sed quemadmodum librarius, aut scriptor aliquis, si in scribendo peccet; sæpéque monitus non desistat tamen; Citharœdus quoque, qui eadem semper chorda oberrat, quamuis sæpè fuerit reprehensus; venia digni non sunt; sic poëta, qui multis labitur in locis, maximè ridendus est, & explodendus, qualis olim narratur Cherilus fuisse, qui grandi illo suo volumine, vix duos, aut treis versus habet venustos, & elegantes. Huius poëtæ scripta quotiescunque lego, & mihi post multum spatii versus aliquis occurrit non malus; non sine maximo risu admirari soleo; præter enim consuetudinem suam videtur fecisse; Quòd si Homerum legens aliquem offendero versum minus elegantem, & politum; illi subirascor; animóque meo exoritur grauis indignatio; quandocunque illum, qui peccare nunquàm consueuit in scribendo, alicubi video dormitasse, & propter incuriam lapsum; Malus quippè poëta, qui nullum laudabilem facit versum, si fortuitò bonum faciat; ridiculus est. Bonus autem aliquis poëta, qui suo ingenio omnia perspicit; magnúmque sæpè suæ virtutis specimen dedit in versibus scribendis; si fortè errauerit, fautores suos, qui illius laudes apud omnes prædicauerant, non parùm offendit; cum enim certò sciant, illum peccare non solere, indignantur, si peccantem viderint, quòd paulò fuerit præter morem negligentior, Huius rei exemplum nobis afferrè potest ille à Vergilio optimo poëta in laudatissimo poëmate semel admissus error; vbi INARIMEN insulam appellat, quæ ARIME erat dicenda; deceptus videlicet verbis Homericis, εἰν Ἀρίμοις; in quibus non animaduertit, quàmuis oculatissimus esse soleret; non vnam illam esse dictionem, ac simplicem, sed duas, atque inter se disiunctas. Verùm excusatione, ac venia dignissimus est doctissimus poëta, qui semel tãtum peccauit in tàm longo poëmate. Sed nimirùm quo differunt inter se modo pictura, eodem etiam modo differre videmus poëmata, nam sicuti aliqua pictura est, quæ si propius steteris, te magis oblectabit, aliqua verò longiore interuallo spectari vult; Itidem alia in loco obscuro, non omnino improbanda videtur; alia, quæ omnium fuerit laudatissima si in lucem proferatur; eò ornatior apparet, neque in se quippiam habet, quod

vel ab acutiſsimo homine & maxime perſpicaci poſsit reprehendi; Eſt & alia quædam inter picturas differentia, quòd aliquæ vno perluſtrantur intuitu; ſuiſque afferunt ſatietatem ſpectantibus; Aliquæ verò, ſi vel ſexcenties ſingulis horis ſpectentur, ſemper habent, quo animos oblectent, & oculos ſpectatorum paſcant. Hæc quæ de picturis, à me veriſsimè dicuntur, ad poëſin referri debent; & vnuſquiſque facilè intelliget; quantum inter poëmata interſit; quidque alterum altero præſtet. Itaque rem miram, & incredibilem fortaſſe, ſed veriſsimam omnino hoc loco dicam; quam velim diligenter ab omnibus conſiderari; nullam eſſe artem, nullam ſcientiam, nullam facultatem, aut animi, aut corporis, in qua qui mediocria fuerint conſecuti, quàmuis à ſummis longè abſint, non videantur laudandi; Iuriſconſultus, & actor cauſarum, quàmuis ſcientia ille Trebatio, aut Caſſellio par non ſit; Hic quàmuis multo inferior ſit Cicerone, Meſſala, & reliquis, qui primas eloquentiæ partes obtinent; laudandus tamen, & aliquo in numero reponendus; idem de cæteris dicendum. Poëtica facultas ſola eſt inter omnes, quæ mediocritatem non recipit; Excellere poëtam oportet, & ſumma quæque obtinere, ſi probari vult; alioqui nullius fuerit precii; quamuis mediocria, & proxima ſummis ſit conſecutus. Neque verò hoc ipſum, quod à me dicitur, ratione caret maximè probabili, quæ huiuſmodi eſt; Poëma ea in primis de cauſa ab initio fuit inuentum, vt animos oblectaret; hoc ipſum ſi non aſſequitur, vix eo nomine appellandum eſt; Quantum enim à ſummo recedit, tanto etiam propius ad infima accedit; ſuámque omnem venuſtatem amittit: Non erit difficile intelligere, quale hoc ſit, ſi idem conſideremus in concentu, & harmonia; in vnguentis, & melle; nàm cum ad conuiuia nobiliſsimorum virorum adhiberi conſueuerit, aut vocum, aut ſonorum concentus aliquis, qui accumbentes oblectet; ſi ab aliqua parte, diſcors ſymphonia illa fuerit; iam non modo oblectat, ſed ne ſymphonia quidem eſt, aut appellari debet. Vnguenta ſi beneuolentia ſint, mirificè reficiunt homines; quòd ſi corrupta ab aliqua parte fuerint; nihil ipſis fœtidius excogitari poteſt; Quid de melle dicam? cuius dulcedine palata hominum deliniuntur; ſed ſi amaror aliquis, vel exiguus in eo fuerit inſperſus; aut minus dulce ſit, quàm natura mellis patiatur, vix amplius mel dici poteſt; Ex his, & aliis ſatis puto intelligi, quid in poëmate requiratur; vt ſcilicet ab omni parte venuſtum, & decens, doctum, & graue, elegans, & ſuaue appareat. in eóque omnia ſumma ſint; nihil mediocre, aut tenue; Cùm igitur res ita ſeſe habeat; vel hoc vno tàm multi inepti homines, & indocti abſterreri deberent à verſibus ſcribendis, & poëmate aliquo, præſertim grandi, pangendo. Videmus eos, qui equitatione, natatione, iaculatione exercitati non ſunt, in Campum Martium non prodire, vt

cum

cum peritioribus certent; itidem illi, qui pilæ indocti sunt & trochi; discum ue non didicerint in altum proiicere, prorsus ab hoc genere abstinere, ne spectatoribus risum moueant; Nullus est tamen quàmlibet indoctus, & parùm exercitatus in scribendo, qui non audeat versus effingere, & poëtæ nomen profiteri. At fortasse hoc sibi licere putant, quòd summo loco nati sunt, & opibus abundant; insigni præterea sunt probitate prædìti; ab omni vitiorum genere remoti. Sed quid hoc ad rem? si nobiles, si opulenti, si probi, laudandi quidem, & amandi, plurimíque faciendi, sed non propterea poëtæ salutandi; nam in scribendo poëmate ingenio opus est, & singulari mentis acumine; opes verò & nobilitas nullum ad hanc rem afferunt adiumentum; Illud etiam, in quo multum nostræ ætatis homines reprehendendi, cauendum, ne quidpiam temere in vulgus edatur; sed potius domi, intus in scrinio, nouem etiam, si opus sit, annos descripta in membranis poëmata seruentur; subindéque in manus resumantur, semper enim aliquid fuerit immutandum, aut delendum, quod fieri non posset, si edita prius fuissent, & in hominum manus peruenissent: Præterea quàmuis in se ipso agnoscat aliquis tantum inesse ingenii, ac iudicii, vt per se satis sua scripta iudicare, & corrigere possit; Adhibebit tamen, si poterit, docti alterius viri iudicium; sic enim fiet, vt omnia multo facilius perspiciantur, & elimatiora sint; Neque verò admirabitur aliquis, si tanto studio & labore poëticen egere diximus; est enim præclara quædam, & ampla facultas, qua nescio, an vlla maior, laudabilior ue sit, quæ hominibus quàmplurima attulit commoda; Primum quidem poëtice sua vi homines è syluis euocatos pellexit ad ciuilem viuendi rationem; vnde locus fabulæ datus, vt dicatur Orpheus doctissimus vates tygres, leones, omnéq. ferarum genus suo concentu deliniuisse, & Amphion sono lyræ ipsa saxa mouisse, quæ in vnum per se congestâ, muro Thebanam ciuitatem cinxerunt; planè enim efferati homines, & qui nullis moribus exculti sunt, & artibus; feris, & lapidibus, aut siquid etiam durius his est, similes dici possunt. Cum nondum iurisprudentia in lucem venisset, etiam hanc vtilitatem mortalibus attulit poëtice, nam quicquid postea à iurisconsultis sapientissime cautum fuit, id multò antè cauerant poëtæ; qui, quomodo publica à priuatis essent secernenda, docebant, & sacra vetabant profanis commisceri; concubitus quoque vagos, & apertos hominibus, ob turpitudinem interdixerunt; Connubiorum fœdera, certásque leges excogitarunt, qua ratione nouæ vrbes essent ædificandæ, & coloniæ deducendæ præmonstrarunt; Ipsi quoque leges ligneis tabulis incisas publicè populo legendas proposuerunt; ex quibus omnibus rebus, quis non intelligit, quanta sit poëticæ facultatis dignitas, & amplitudo; Sed et alia ex hac proueniunt commoda, nam ad fortitudinem multùm confert Homerus suis versibus, dum prælia fortissimorum virorum describit, & alios audaces in periculis subeundis, alios imbelles, & timidos describit;

legentes multum incitat ad fortitudinem, & alacritatem; à timiditate verò deterret; post Homerum extitit Tyrtæus poëta, qui vbique ad arma, bellicámque laudem homines hortatur; vt ex pauculis his ipsius versibus potest cognosci.

Ἀλλ' Ἡρακλῆος γὰρ ἀνικήτου γένος ἐστὲ
 Θαρσεῖτ' οὔπω Ζεὺς αὐχένα λοξὸν ἔχει
Μηδ' ἀνδρῶν πληθὺν δειμαίνετε, μηδὲ φοβεῖσθε
 Ἰθὺς δ' εἰς προμάχους ἀσπίδ' ἀνὴρ ἐχέτω.
Ἐχθρὰν μὲν ψυχὴν θέμενος, θανάτου δὲ μελαίνας
 Κῆρας αὐγαῖσιν ἠελίοιο φίλας
Ἴστε γὰρ ὡς Ἄρεος πολυδακρύου ἔργ' ἀρίδηλα,
 Εὖ δ' ὀργὴν ἐδάητ' ἀργαλέου πολέμου.
Καὶ μετὰ φευγόντων, διωκόντων τε γένεσθε
 Ὦ νέοι, ἀμφοτέρων δ' εἰς κόρον ἠλάσατε.

Quid verò? Non'ne oracula, & sortes versibus describi consueuerant, vt & hac in re poëtæ præclaram suam operam ponerent; Non minor ea est poëtarum laus, quòd ipsi primùm rectè viuendi rationem hominibus proposuerunt, & nullum hominum genus fuit, quod facilius regum, principúmque in amicitiam se insinuaret; Possent quidem innumerabiles proferri poëtæ, qui principibus charissimi fuerunt; sed breuitatis causa prætermitto; Atque vt omnibus in rebus vim suam præ se ferret poëtice; Relaxandis quoque animis hominum operam suam præstitit; nam seu reges, seu priuati maximis aliquando periculis, & laboribus defatigati fuerint, non aliunde animos commodius, aut honestius recreare possunt, quàm audiendis poëtarum carminibus, quæ præsertim ad lyram concinuntur; eo enim genere; nihil suauius; nihil dulcius, vt ne quis fortasse putet, lyricam poësin esse negligendam. Cum verò tanta, ac tàm ampla sit poëticæ facultatis dignitas, ac vis, quæsierunt multi, natura'ne magis, an arte constaret; Ego, vt tantam litem breuiter diiudicem; ita sentiendum esse existimo, neque artem sine ingenio, neque ingenium sine arte multùm posse; Alterum enim alterius adiumento eget, neque si fuerint disiuncta, magnam habent vim; sed præterquàm quòd natura sibi subsidium artis postulat; multa quoque opus est exercitatione; Cursores, qui agiles corpore, & celeres pedibus esse student, abstinent à compotationibus & ingurgitationibus meri; omnem lasciuiam, voluptatémque corporis vitant; multa perferunt; multùm, diúque sudant; multùm algent ab ipsa pueritia, antequàm habili sint ad currendum corpore. Tibicines quoque, qui in Pythicis sacris, vbi certamina fiunt in Apollinis honorem, antequàm summam consequantur laudem, victorésque existant; multùm prius se in eo genere exercent; magistrorúmque, à quibus artem canendi tibiis discunt, præceptiones diligenter seruant; & illorum minas, ac ferulas exhorrescunt; nostrates autem homines sine vlla exercitatione, ac studio poëticæ artis, temerè aggrediuntur ad scribenda

poëmata

poëmata; satisque magnam laudem se assequutos putant, si multa scripserint, & versuum numero cæteros præcurrerint; quasi ignauos eos credant, ac desides, qui pauca scribunt; Instar igitur eorum, qui in stadio currunt; alios præuertere conantur; ne extremo loco consistere videantur; Adde quòd malunt turpiter profiteri id, quod nunquàm didicerunt, quàm aperte fateri, & ingenue, se id ignorare; Videmus quoque, non sine risu; siquis diues, qui multo abundet pecore, & auro, latósque habeat fundos, versus scribit, conuocare illum vndique suos assentatores, quibus, erogata etiam mercede, suos recitat versus, accurrunt verò illi ad lucrum stipendiarii auditores sibi propositum ab opulento poëta, non secus, ac plebecula solet ad præconem; qui merces sub hasta vendit, licitandi gratia; Sed non video, quàm hoc rectè fiat; tametsi neque miror; difficile est enim opulento viro, ac beato veros amicos ab adulatoribus dignoscere; cum præsertim multos habeat obæratos homines, & clientes multis de causis, ac summo eius aliquo beneficio obstrictos, qui omnibus illius dictis, ac factis applaudunt; Quare monuerim eum, qui aliis suum poëma diiudicandum committere voluerit, vt eos in numerum censorum non admittat, quos sibi viderit suo aliquo munere sibi esse deuinctos, solet enim hoc hominum genus statim exclamare. RECTE'. PVLCHRE'. BENE'. Nec satis habent voces has cum acclamatione proferre; sed inter loquendum etiam expallescunt; ac præ nimia lætitia lachrymam effundunt, subsultant, gesticulantur; terram pede contundunt; Nec pluribus modis præficæ mulieres, quæ in funeribus clarorum virorum mercede conductæ lugent, ac plorant, conantur dolorem exprimere, atque imitari verum, quàm ii lætitiam animi nimiam præ se ferre; dum amici recitantur poëmata; sed qui sapit, huiusmodi vitabit homines; & vel ex his ipsis signis paulatim discet, verum laudatorem ab adulatore, & derisore internoscere. Dicuntur reges in conuiuiis sæpe ingenia hominum vino explorare; antequàm eos in suam recipiant amicitiam; Non minore studio, & diligentia conabitur is, qui versus facit, censorésque suo adhibet poëmati, fallaces ac fraudulentos homines dignoscere, qui nihil vnquàm ex animo loquuntur; sed (vt Varro ait) vulpinantur, vt alios decipiant. Quintilius vir doctissimus, & optimus longè secus faciebat; Nam si poëta aliquis suos ipsi recitasset versus; perhumaniter dicere solebat. corrige quæso, & hoc, & illud, quòd si negaret poëta se posse verbum immutare, numerorum lege astrictum, frustráque se sæpe id efficere conatum; statim vir præstantissimus magna vtens animi simplicitate illum monebat, vt integros deleret versus, & alios ipsorum loco, qui magis essent tornati, ac expoliti, reponeret. Quòd si adhuc pugnax in sua fuisset sententia, maluissétque errata sua defendere, quàm corrigere, tacitus hominem dimittebat, ne vno quidem amplius prolato verbo; quid enim opus est inanem suscipere laborem corrigendi eos, qui sibi plus nimio

placent; ſed nimirum ſuæ temeritatis pœnas demum dant; nam in maximas incurrunt reprehenſiones,& paſsim ab omnibus ridentur; ita fit, vt ſua poëmata nemo præter ipſos aut probet, aut legat. Vir igitur bonus,& prudens in corrigendo poëmate ſimillimus Quintilio erit, ſublatáque omni adulatione reprehendet verſus,qui fuerint nullo artificio effisti; dictiones nimis aſperas,& obſoletas diligenter adnotabit; inornata, & inculta verba tollet; ſuperflua quæ fuerint,& nimis luxuriantia reſecabit; obſcura,& parùm lucida illuſtrare conabitur; ambigua,quæ neſcias vtro ſenſu ſint accipienda tranſuerſo ſignabit calamo. Demùm in ſingulis adnotandis adeò erit diligens, vt olim ferunt Ariſtarchum fuiſſe, qui miro quodam acumine caſtigabat veterum ſcripta; optiméq. ſubodorabatur,ſiquid alienum,aut furtiuum clàm irrepſiſſet inter Homericos verſus. In primis vero,nihil dicet;aget'ue in gratiam amici,nam ſi cenſorem cæcutientem in iudicando amicitia reddiderit, magnum inde conſequetur incommodum. Fiet vtique poëta ille poſtea in ſcribendo negligens paulatímq. ita peruerſe ſcribere aſſueſcet, vt poſtea nullis amicorũ precibus,nulla hortatione, aut admonitione retrahi poſsit ad rectam ſcribendi rationem; Satius eſt igitur ab initio ſedulitate ſua in corrigendo, amicum,qui charus fuerit,offendere, quàm diſsimulatione aliqua negligentem reddere;vt poſtea ab omnibus rideatur; ſolent enim homines,ex ea re vſq. adeo inflari,& inſoleſcere, vt morbus veluti quidam planè exitialis eos occupet,aut inſania furor'ue aliquis: Sicuti igitur ſcabie laborantes, aut morbo regio, aut phanatico furore vexatos, nullus eſt, qui propter morbi contagionem, & periculum impendens non effugiat,cum interim à pueris paſsim exagitentur; Ita malo poëtæ,qui iam veſania creditur aliqua,aut alio quóuis animi morbo impelli ad verſus faciendos; nullus eſt,qui faueat; ſed quid faueat, dixi? Nullus,qui non euitet, qui non exagitet,qui non oderit; planè enim dignißimus eſt,qui à nemine ſubleuetur,non ſecus ac auceps aliquis,qui dum nimis intentus eſt in ſpectandis auibus,quæ per aërem tranſuolant,in foueam incautus, quæ ante pedes erat, delabitur; & quamuis illàc prætereuntium opem imploret,adduci tamen homines non poſſunt, vt credant illum ſatis ſana eſſe mente, qui in foueam deciderit, & hiatum adeò apertum; Ambigunt enim homines, an ſe eò volens propter inſaniam deiecerit; ſicuti de Empedocle poëta, & philoſopho ſcriptum legimus; Cum enim à mortalibus Deus exiſtimari vellet,quaſi è terra in cœlum ſubuolaſſet,et nullo in loco ipſius corpus amplius viſeretur; ſicuti Deorum ſolet,qui immortales ſunt;neq. in terris ſepulcra habent; in quibus humi putreſcant; in ardentis Aetnæ vaſtas cratéras, vnde ignis erumpebat magna vi, ſe ſponte coniecit. Liceat igitur,liceat poëtis perire,ſi voluerint,nam qui inuitum ſeruat, planè idem facit,ac ſi perimeret; Quòd ſi ſemel ſeruatus fuerit; nullam tamen ſeruatori ſuo gratiam habuerit; rursúsque conabitur vltro mortem oppetere; Non minore laborant inſania; neque minus exitiali interitu ſe

ipſos

ipsos perimunt poëtæ, qui neglectis amicorum admonitionibus, versus scribunt; dignitatíque suæ,& famæ pessimè consulunt. Sed quid facias? A' studio scribendorum versuum deduci nulla potest vi; furere tantum illum cernere est hoc insaniæ genere, quasi in cineres paternos imminxerit, aut aram incesto aliquo scelere polluerit, aut nefarium aliquod scelus patrarit, propter quod à Diis furore fuerit incitatus; Tantus vero furor est horum poëtarum, vt quàcunque per vrbem incedant, dum suorum versuum recitatione homines inuitos detinent; & fermè enecant, ab omnibus fugiantur, ne, velint, nolint, emori cogantur audientes longas illas versuum recitationes; iniicit enim metum iis, qui semel experti sunt periculum, & fugere cogit; non secus ac leo aliquis, vel vrsus, insigni ferocitate, cum effractis caueæ, qua inclusus erat clathris, per vrbem discursat. Quòd si hominem aliquem poëtæ ii nacti fuerint, aut inuitum detinuerint, occupatum tenent suis insulsis narrationibus illepidorum versuum, miseréque discruciant, neque antè dimittunt, quàm illius aures exhauserint; ipsíquemet recitando defatigati fuerint, instar planè irudinis, quæ cum sitibunda sanguinis, cuti semel inhæserit, eam non prius dimittit, quàm sanguine fuerit expleta.

Francisci Robortellii Vtinensis

EXPLICATIO EORVM OMNIVM, QVAE AD SATYRAM PERTINENT.

NVNC dicamus de fine, origine, materia, vtilitate satyræ. & inſcriptione, quam ſecutus videtur Horatius. Ac primum de fine. Nam eo perſpecto origo qualis fuerit, & quandò, facile cognoſcemus. Eum habet finem ſatyra ſibi propoſitum; quem tota poëſis, & reliquæ omnes ipſius partes, cum & ipſa, pars ſit. Is eſt, imitari, neque tamen quiduis, ſed actiones tantùm humanas. In actionibus autem humanis quoniam alia commiſerabilia. Alia hórribilia. Alia ridicula ſunt, & ſubturpicula; neceſſe eſt diuerſarum rerum eſſe imitationem. Sed de his dicemus poſtea, cum de materia loquemur. Imitatio tribus modis fit ῥυθμῷ, λόγῳ, ἁρμονίᾳ, aut tribus ſimul iunctis, aut ſingulis, & binis ſeparatim. Hæc verò omnia quomodo fiant, ſatis patet; nam declarauit copioſe Ariſtoteles in libro Poët. Atque ad Poëticen adeò imitatio pertinet, vt ipſius forma verè dici debeat; Qua ſublata, ne ipſa quidem poëtice dici poteſt. Nam eorum poëmata, qui nō imitantur, non poëmata, non imitationes, ſed narrationes potius quædam ſunt. Metrum enim non eſt, quòd quiſquàm putet tantam in hac facultate vim habere, vt poëtam ab hiſtorico diſtinguat, nam præterquàm quòd & oratores, & hiſtorici ſuas quaſdam habent menſuras, quibus orationē dimetiuntur. Liuii quoq. & Saluſtii. Herodoti, & Thucydidis hiſtoria carmine poteſt complecti; & tamen erit nihilominus hiſtoria. Id autem, quo maxime, & verè inter ſe differunt poëſis, & hiſtoria, Si quis quærat facile dixerim. Hiſtoria res exponit, vt geſtæ fuerunt. Poëſis verò vt geri potuiſſe videntur. Quàmuis & hiſtorico licet hoc aliquando efficere; nō tamen in rebus geſtis æquè, ac in dictis. Nam res geſtæ immutari non debent, alioqui vera nō eſſet narratio. Sed dicta ab hiſtorico quàmuis longè diuerſo modo effingi, ac narrari poſſunt. quod in concionibus fecit Thucydides apud Græcos, & alii omnes apud Latinos; vt Liuius & reliqui. Vnde non immerito ob hanc cauſam Cicero lib. ii. de Oratore hiſtoriam concludit oratorum artificio. Quoniam vero poëſis ita exponit res, vt geri potuiſſe videntur. Conſiderat magis vniuerſale. vt quid cuique conueniat facere, ac dicere. Vnde exiſtit illud τὸ πρέπον in quo omnia ornamenta ſunt poëtarū. Hiſtoria autem particulare ſectatur ſemper. vt quid geſſerit Alcibiades, Themiſtocles. Camillus, Fabius. Ex his verò omnibus iam ſatis patet, finem poëtices facultatis eſſe imitari actiones humanas. Satyra quoque cum particula ſit poëtices, & ipſum hunc habuiſſe finem olim propoſitum, quod paulò poſt apertius demonſtrabimus. Si imita

imitatur satyra, sicuti patet, imitatur & ipsa actiones humanas: Atque ex iis non omnes, sed aliquas tantum de quibus postea dicemus, cum de materia eius in qua versatur, loquamur, Sed & diverso modo imitatur, ac cæteræ imitatrices poësis, quod vt facilius intelligatur. Sciendum est (sicuti testatur Athenæus lib. xiiii. vbi de veterum saltationibus loquitur) ποίησιν aut esse σκηνικὴν aut λυρικήν. Lyricen, quæ harmoniam, & rhythmum habebat, non autem sermonem.

Ea tres continet species { πυρρίχην / γυμνοπαιδικὴν / ὑπορχηματικήν.

Pyrrhica saltatio fuit ad sonum facta, magna cum corporis mobilitate, ab armatis aliquando hominibus ostentata, atque ideo bellica: in ea se plurimum exercebant Cretenses, vt testatur etiam Strabo. à Curetibus primum inuenta, Qui cum armorum magno sonitu eam saltarant, ne vagientis Iouis vocem exaudiret vorax pater Saturnus. Sicuti explicat Callimachus in suis hymnis. Vnde & iidem Corybantes dicti. γυμνοπαιδικὴ à pueris nudis fiebat; multa cum venustate, & corporis decoro motu, ac plane graui. ὑπορχηματικὴ saltatio erat valde παιγνιώδης, & ridicula, Atque hæc de lyrice & eius partibus. Scenicam vero, quæ, & harmoniam, & rhytmum & sermonem habebat, & in scena agebatur; vnde etiã nomen accepit. Eius tres species sunt τραγικὴ, κωμικὴ. σατυρική. Τραγικὴ correspondet gymnopædicæ. nam cum luctuosas res imitetur, & magnas; Habet etiam ipsa τὸ βαρὺ, καὶ σεμνόν. Comica correspondet ὑπορχηματικῇ. Nam & ipsa scatet iocis, ac illusionibus. Satyrica correspondet Pyrrhichæ. nam vtraque fiebat magna cum mobilitate. Satyricam verò hanc recitationem, & saltationem crediderim ego omnium earum, quas exposui, antiquissimam esse, ac prius inuentam. Idipsum vero testatur Aristoteles in lib. Poctices, cum ait: Fabulas paulatim ad iustam magnitudinem prouectas ab exiguis; & ideo exclusas fuisse satyras quòd breuem quandam cõtineret imitationem, & actionem. Vnde non satis probo id, quod asserit in suis Succisiuis lectionibus Franciscus Floridus meus. Ait enim à comœdia fluxisse satyram. Cum à satyra paulatim sit deuentum ad comœdiam: sicuti patet ex eo Aristotelis loco. Breuia quædam fuisse poëmata satyras, & interponi consueuisse in tragœdiis demonstrat Horatius quoq. in Poëtice. Accedit huc quod satis constat poëticam primum exerceri solitam (vt idem affirmat) ex temporariis metris, & numeris; atque vt quisque diuersas res imitari cœpit; ita in multas partes distributam fuisse poëticen. Sed conuitii primum fieri imitatio cœpit, quemadmodum & hymnis laudum. Nam ὑμνογραφίαν omniũ antiquissimam esse credi potest. De laudibus ea agebat Deorum; sed ὑμνογραφία vix quicquam in se imitationis habebat, præter eam, quæ dithyrambice continebatur, metrum tantum. Vnde Homeri hymni: Orphei, Callimachi, & reliquorum. Horatii aliquot apud Nos, & Catulli. Poëtæ enim hymnos

conſcribebant, qui inter ſacrificandum concinerentur, à choris puerorum, & puellarum. Sicuti teſtatur Horatius in Epiſt. lib. ii. cum ait.

,, Diſceret vnde preces, vatem ni muſa dediſſet,
,, Poſcit opem chorus, & præſentia numina ſentit,
,, Cœleſtes implorat aquas, docta prece blandus,
,, Auertit morbos, metuenda pericula pellit,
,, Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.

Excepta igitur hymnographia, conuitioſum poëma primum omnium prodiit. Atq. cum multa conuitioſorum poëmatum ſpecies ſint, omnium ,, antiquiſsima eſt ſatyrica. Teſtatur hoc Ariſtoteles in lib. Poëtices, cum ,, ait, Senarium ex octonario ſibi feciſſe fabulas metrum; nam hoc vteban ,, tur prius, cum Satyrica magis, & ſaltatoria eſſet poëſis. Conuitia primum iambis agitare cœptum. Vnde ἰαμβίζειν maledicere eſt apud Græcos, & conuitiari. Maledicendi vero hanc conſuetudinem, ac licentiam antiquiſsimam fuiſſe inter ruſticos aſſerit Horatius quoque in Epiſt. cum ait.

,, Agricolæ priſci, fortes, paruóque beati
,, Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto
,, Corpus & ipſum animum ſpe finis dura ferentem.
,, Feſcenina per hunc inuenta licentia morem
,, Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit.

,, Atque hæc ſanè origo fuit cōuitioſi poëmatis. Ruſtica ac villica. poſt res, vt venuſtius ageretur, ac maiore cum riſu; atque imitatione, Introductæ ,, ſunt ſatyrorum perſonæ. Cauſam verò huius exiſtimarim hanc fuiſſe Satyros, Faunos, Silenos, Priapos. Scimus ab antiquitate exiſtimatos me- ,, diam quandam naturam habere inter deos, & homines. Vnde teſtatur Nicephorus in Porphyrium, à Platonicis in definitione hominis additū: ,, diſciplinæ capax. Quod hominum videtur eſſe proprium in primis, & ,, ſeparat eorum naturam à natura Satyrorum, Faunorum, & huiuſmodi ,, deorum. Hæc ita exiſtimarunt Platonici. Horum deorum forma ſylue ,, ſtris erat, ac planè ridicula. vnde ſcimus cuſtodem hortorum Priapum tam magnam ſegetem veteribus poëtis Latinis dediſſe iocorum, qui Priapeio continentur carmine. Sic enim eſt prorſus exiſtimandum, vt Romæ his temporibus videmus ad Marforii ſtatuam multa affigi à multis obſcena, ac maledica carmina; ita in hortis Mecœnatis olim factum à poëtis di ,, uerſis. Eſt apud Athenæum illud ita prolatum, πολὺ αἴσχιον σιληνῶν τῶν ἐν σατυ ,, ρικοῖς. Item apud Xenoph. in Conuiuio νὴ Δί' εἰ πολὺ τῶν σιληνῶν τῶν ἐν σατυρικοῖς ,, αἴσχιστος ἂν εἴην. Hunc locum in Adagiis ſuis aduertit Eraſmus, ſed nō videtur intellexiſſe. Sic enim vertit, Si omnium Silenorum qui inter Satyros ſunt, turpiſsimus fuero, Nam ἐν σατυρικοῖς cùm dixit Xenophon, intellexit ,, actus ſatyricos, debebat igitur ſic verti. Si omnium Silenorum, qui in ,, actus ſatyricos à poëtis introduci ſolent, fuero turpiſsimus. Nam Satyri, & Sileni diuerſarum ſunt inter ſe formarum Dii; & omnes ſub diuerſis perſonis in ſatyricam ſcenā prodibant ſaltaturi, ſicut poſtea demonſtrabi

mus

mus, cum de personis satyricis ex Polluce loquemur. Sed redeo ad rem. Sileni deformes erant, Dii agrestes ac petulci. Idem legimus de Faunis. Horatius. Fauni nympharum fugientum amator. Satyri quoque Capripedes Dii syluestres, ac lasciui. Vnde apud Theocritum ille Satyriscus vocatur, quasi petulcus, ac lasciuus. Quæsitum inter doctos de Satyris, an essent in rerum natura; Lucretius doctissimus poeta lib. v. multis probat rationibus, Centauros, & similes animantum formas fabulosas esse. Quoniam eorum (vt ille ait) discordia membra videmus.

Quæ neque florescunt pariter, nec robora sumunt
Corporibus, neque proficiunt ætate senecta
Nec simili venere ardescunt, nec moribus vnis
Conueniunt, neque sunt eadem iucunda per artus.

Plinius tamen eos esse affirmat, & videri in Indorum montibus (idest in regione Caradulorum.) animal est perniciſsimum, quadrupes, tum etiam recte currens, humana effigie; & propter velocitatem non nisi ægri, ac senio confecti Satyri capiuntur. Parum me moueret Plinius ad hoc credendum. nam dum suum librum ex veterum lectione confecit, non tam sedulus fuit in rebus diiudicandis, quàm adscribendis, & aggregandis; Sed certius testimonium affert de Satyris Plutarchus in vita L. Syllæ. Ait enim apud Apolloniam olim, dum dormiret, captum Satyrum, & adductum ad L. Syllam. Qui cum conaretur elicere vocem, locutum quidem illum, sed confuse, & cum sonitu hinnientis equi simili, & hirci balantis; ea autem fuisse figura, qua solent effingi à sculptoribus, & pictoribus. Ego sane in antiquis numismatis multos spectaui facie humana, & corpore vsque ad vmbilicum, reliqua ex parte equo similes, & caudam equinam habentes, pedes caprinos, caput cornigerum, barbam & eam quidem exiguam; & modice prolixam è media, & inferiore mandibulæ parte propendentem, vultu planè petulco, ac lasciuienti. Huiuscemodi igitur Deorum sub personis, & habitu veteres satyrica agebant poëmata cum saltatione, sicuti ego opinor, duplici de causa. primum vt ab agresti cultu talem recitationem ortum habuisse significarent, Deinde, quòd poëma illud mordax lasciuum, ac ridiculum sub lasciua petulcorum Deorum persona optimè, ac maximè conuenienter recitari posse videbant. Nam, vt inquit Athenæus τὸ σατυρικὸν ἐμφανίζουσι τὸ ἱλαρόν. L. vero Syllam scimus apud Romanos huiusmodi satyricis iocis delectatum, Nam librum de ea re conscripsit, & domi multos homines aluit φιλογέλωτας, φιλοσκώμμονας, παιγνιήμονας vel si alio libet quopiam nomine appellare. Appellabatur autem ab antiquis satyrica saltatio σίκιννις. vel à Sicinno inuẽtore Barbaro, vel vt alii scripserunt, Cretensi. Nam Cretenses saltatione plurimum delectabantur. Alii non à sicinno dictam, sed παρὰ τὸ σείεσθαι vel ἀπὸ κινήσεως ἣν οἱ σάτυροι ὀρχοῦνται ταχυτάτην οὖσαν, οὐ γὰρ ἔχει πάθος ἡδὲ ἡ ὄρχησις, διὸ οὐδὲ ἀναλύνει. Constabat autem olim ex choris saltatio, & recitatio satyrica, sicuti & τραγικὴ antiquitus. Hæc ex Athenæo. Nunc dicamus de personis satyricis. Iulius

„ Pollux lib. quarto ait σατυρικὰ δὲ πρόσωπα, σάτυρος πολιός. σάτυρος γενειῶν. σάτυρος ἀγένειος. σιληνός. παππο σιληνός. id est Satyrus canescens. Satyrus adultus & pubescens. Satyrus impubis. Silenus, Papposilenus. τὴν ἰδέαν erat θηριοειδὴς aliis. sic sese habebant satyricæ personæ; de hac re etiam ita meminit Dionysius Halicarnasseus libro vii. histor. Roman. his verbis: οἱ τῶν σατυριστῶν ἐπόμπευον χοροὶ τὴν ἑλληνικὴν εἰσφοροῦντες σίκιννιν. σκευαὶ δὲ αὐτοῖς ἦσαν, τοῖς μὲν εἰς σιληνοὺς εἰκασθεῖσι μαλλωτοὶ χιτῶνες, οὓς ἔνιοι χορταίους καλοῦσι, καὶ περιβόλαια ἐκ παντὸς ἄνθους. τοῖς δὲ εἰς σατύρους περιζώματα καὶ δοραὶ τράγων, καὶ ὀρθότριχες ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φῶκαι. Comicæ aliquando personæ iis assimilabantur in antiqua comœdia, quos carpebāt, & aliquanto etiam γελοιότερον. Tanta erat apud veteres maledicendi impunitas. Et quoniam necesse est maledicentiam satyricam aliquid habere, in quod suum illud atrum virus effundat; habet & illa materiem sibi subiectam, in qua versatur; Et quoniam sub imitationem omnes cadunt actiones humanæ; sub hanc quoque necesse est aliquos contineri. Imitatur satyra, at cum ioco & risu. Commiserabilia non excitant risum; sed potius luctum; & miseros non ridemus, sed commiseramur, non igitur satyræ hæc sunt, at tragœdiæ. Itidem horribilia, & quæ huiuscemodi. Nam terrorem incutiunt hæc; non risum mouent; Ridicula igitur ad satyram pertinent, & comœdiam, Nam ambæ ridicula tractant. at diuerso modo, sicuti patet. Ridemus autem ea, que in se turpitudinem habent, & vitii speciem, non tamen vno modo turpia sunt accipienda. nam alia risu, alia odio digna sunt. in irrisione contemptus est potius, quàm odium. In odio nulla irrisio, sed reprehensio cum seueritate: vtraque tractat Satyricus poeta; nam in peruellendis & reprehendendis hominum vitiis versatur. eorum autem alia in se turpitudinem habent dignam odio. alia dignam risu. Huiusmodi igitur habet sibi materiem subiectam satyra. Ridet enim & peruellit ambitiosos, auaros, ingratos, prodigos, periuros, rapaces, adulteros, adulatores, loquaces, stolidos, amatores, ineptos, irreligiosos, parricidas, desides, inertes, parasitos, & qui huiusmodi sunt. Hinc Iuuenalis in satyra prima sic ait.

„ Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
„ Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus
„ Si vacet, & placidi, rationem admittitis, edam
„ Cum tener vxorem ducat spado, Mæuia Thuscum
„ Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma.
„ Patritios omnes opibus cum prouocet vnus, & quæ sequuntur.
„ Difficile est satyram non scribere. etiam Persius.
„ Ah Romæ quis non? ah si fas dicere; sed fas.
„ Tunc cum ad caniciem, & nostrum illud viuere triste
„ Aspexi, & facimus nucibus quæcunque relictis. Item in aliis locis vt videre est. Horatius quoque multis in locis, sicuti notum est. Homine autem qui in hoc poëmatis genere versetur, opus est versuto, callido, sagaci, acuto, diserto; Addo etiam bono, & probo; qui cum optimè aliorum

rum

rũm vitia perſpiciat. ipſe tamen talem ineat vitæ rationem, quæ à nullo, iurè reprehendi poſsit. Celeritatem quoque ingenii magnam requirit hoc poëmatis genus, ac mentis alacritatem. Non enim niſi φιλογέλωτες & φιλοσκώμμονες homines recte in hoc verſantur genere ſcribendi, qualem narrant veteres Amaſin regem fuiſſe. Et L.Syllam; quales Phæſtios narrat Athenæus fuiſſe, qui vſq. à pueritia ſeſe iocis, ac ſcommatis effingendis ac proferendis vſque adeò aſſuefaciebant, vt cum eos aliquando ſuæ hilaritatis, & naturæ pœnituiſſet; crederéntq. eam veluti peſtem ex ira deorum iniectam; ad oraculum Apollinis accederent, ſanari cupientes, & redigi ad ſeueritatem, neque tamen id aſſequi potuerint, vſque adeò à teneris annis eorum animis huiuſmodi natura ingenita vnà cum ætate creuerat. Contingebat autem eos ob talem aſſuetudinem ſæpe ἀκαίρως iocari, & ἀποφθέγγεσθαι Neque vero ab oratoribus quoque eſt aliena ratio hæc omnis & diſciplina iocandi, ac reprehendendi. Nam ſæpe in iis dicacitates eſſe oportet ad refellendos aduerſarios. id tamen oratores faciunt πάρεργον ὁδῷ: Poëtæ vero ſatyrici id tanquàm peculiare habent; & in eo toti ſunt. Maledicendi vero hanc licentiam non tantum ſibi poëtæ ſumpſerunt, ſed etiam philoſophi. neque boni tantum, ſed plerunque etiam mali, neque vitia ſolum peruellendi gratia, & carpendi, ſed etiam, quod deteſtandum eſt maximè, cauſa virtutis delendæ, ac extinguendæ gloriæ optimorum, ac inſignium virorum; Id autem non niſi ab exulceratis animis eſt factum & ſubdolis. Socratem ſanctiſsimum virum maledictis ſuis violare mercede conductus non dubitauit Ariſtophanes. Epicuri laus, qui ſummum bonum ſemper in voluptate poſuit, quæ ex virtute proficiſcitur, improbitate nonnullorum, ſicuti teſtatur Laërtius, vſque adeo obſcurata fuit, vt omnes eum crediderint de nefanda, et turpi voluptate corporis locutum. Eo vitio etiam non parum laboraſſe creditur Aeſchines Socraticus; Nam & Critobulum Critonis filium, & Teleſantem, & Telaugem, & Hipponicum Calliæ filium aſperrimis maledictis eſt inſectatus, quin auſus etiam omnes Ionicas fœminas appellare μοιχάδας, & κερδαλέας. Antiſthenes quoque philoſophus miſerè diſcidit Alcibiadem ſuis conuitiis, neque Alcibiadem tantum, ſed alio in libro qui πολιτικὸς inſcribebatur omnes Athenienſium, qui vnquàm fuiſſent δημαγωγοὺς. Archelaus Gorgiam Rhetorem. quin & Platonem nonnulli auſi ſunt ζάθωνα vocare. Non defuerunt alii, qui diuerſam ab his ineuntes rationem, non obtrectandi ſtudio, ſed potius corrigendi corruptos mores maledicentia vtebantur probitatis, ac ſanctitatis pleniſsima. Qualis Socrates, qui improbos ea de cauſa in ſe irritauit: Quales Menippus, & Diogenes Cynici. Nam hic ideo ſe Canem appellari dicebat, quòd hominum vitia morderet ac peruelleret. Qualis Democritus. qui ineptias; ſtultitiam, miſeriámque hominum ſemper ridere ſolitus erat. Qualis alter Heracletus ab eo longè diſsimilis, qui

cum videret homines à virtute transuersos agi, & alia omnia sectari; eorum deflebat calamitatem. Poëtæ quoque tum comici, tum satyrici, alii quidem, vti opinor, quod eo vitio maledicendi laborarent. Alii, vt vtilitati hominum consulerent, & vitia corrigerent id genus studiorum secuti sunt. Magna certe comicorum pars, qui antiquam tractarunt comœdiam; in bonos & sanctos viros maledicta vibrarunt. Vnde non immerito Plato eos de sua rep. vult eiici tanquàm pernicio sissimos homines, qui vt ait Cic. virtutis neruos omnes eliderent. Plutarchus vir prudentissimus in eo libello, in quo confert Menandrum cum Aristophane, quàm meritò, Dii boni, ob hoc ipsum illum huic præferendum putat. Quod si quis causam exquirat, cur poëtæ hoc potissimum studii genus quod est in maledicendo positum, secuti fuerint; probabilem ego mihi videor eius rei posse rationem afferre. Poëta nullus est, vt præclare ait Cic. qui, quàm se quenquàm meliorem arbitretur. Neq. vllum est hominum genus, quod sibi magis placeat. Atque hæc, sicuti puto, maxima ex parte causa est ipsorum maledicentiæ, & obtrectationis, qui enim se bonum censet, alios deteriores, maledicat aliis necesse est, & suum cum probet studium, aliorum viuendi rationem improbet. Adde quòd qui dicendo & agendo multum se consequi posse vident, iniuriam perferre diutius, (vt sapienter est ab Arist. in Rhet dictum) non possunt, sed quàmprimum vlcisci cupiunt. Nam si inopes essent in dicendo, reconciliationem potius expeterent, quàm vltionem. Vnde eos in primis homines videmus esse iniuriis, & contumeliis expositos; qui neque opibus neq. eloquentia neq. vlla alia re muniti satis sese tueri possunt. hinc minaces videas esse poëtas. Catullus.

» At non effugies meos iambos. Horatius libro Serm. secundo, Satyrâ primâ.

» Sed hic stylus haud petet vltrò
» Quanquàm animantem, & me veluti custodiet ensis
» Vagina tectus, quem cur distringere coner
» Tutus ab infestis latronibus o pater, & rex
» Iuppiter, vt pereat positum rubigine telum.
» Nec quisquam noceat cupido mihi pacis, at ille
» Qui me commorit (melius non tangere clamo)
» Flebit, & insignis tota cantabitur vrbe.

» Hinc præclarè est à Platone dictum. Poëtam ne tibi reddas infestum. nihil enim aliud est, quàm cicadam ala tenere: cogi ad silentium nunquàm possunt, & ideo procliuiores ad maledicendum sunt, quod æternitatem sui nominis habent animo comprehensam; sperántq. sua scripta ab omnibus lectum ac probatum iri, Vnde Horatius.

» Exegi monimentum ære perennius.
» Quod non imber edax; non aquilo impotens.

Quòd si quis opportunè satyrica hac vtatur maledicẽtia; neq. quempiã

per iniuriam laceſſat; magnam neceſſe eſt ex ea re vtilitatem capi, nam mores deprauati, & inueterati, qui facile, vt ait Cicero, exui non poſſunt, ſæpe ob aliorum obtrectationis metum immutantur in melius. attentiúsq. pro ſe quiſq. vitat ea, quæ ab aliis reprehendi in aliquo videt, atq. ſtudet ſeſe ad virtutem conformare, paulatímque effingere. Ea ratio impulit Plutarchum vt diceret, maximam ſæpe ab inimicis vtilitatem capi, ac fortaſſe aliquando maiorem quàm ab amicis, qui ſæpe ad noſtra conniuent vitia; ſicque ea fouent, quaſi virtutes eſſent. Adde quòd opportuna maledicentia non patitur, vt ſeſe hominum animus vltra mortalitatem efferat, ſibiq. plus iuſto placeat, quaſi ab omni parte integer, ac bene cultus. Argumento nobis eſſe huius rei poteſt quòd veteres ne deos quidem ſuo Momo carere voluerunt. Erat enim Momus: vt teſtatur Heſiodus in Theogon. Deus Nocte matre, & Somno patre procreatus. huius Dei mos erat nihil agere, ſed aliorum facta reprehendere, & oblimis oculis intueri, ac ſumma cum audacia carpere: μῶμος Græce vituperatio dicitur. de eo meminit Ariſtoteles in libro iii. de partibus Animal. ait enim illum naturam accuſaſſe, quòd bobus cornua in capite, non in pectore collocaſſet. Momus cum iudex fuiſſet electus: vt teſtatur Lucianus in Dialogo περὶ τῶν αἱρέσεων, inter opera à Minerua, Neptunò, & Vulcano fabrefacta. Nam illa domum, ille taurum, hic hominem compoſuerat: in Vulcani opere, ideſt homine reprehendit, quod non feneſtratum effeciſſet pectus, innuens hominis fraudes multas eſſe, ac difficiles perſpectu. In Venere reprehendit Momus nihil præter Sandalium nimium ſtrepens. Ad hunc alluſit Cicero ad Atticum libro quinto, vt etiam Ligurino Momo ſatisfaciam. Hic erat ille Deus Momus; qui inter deos verſari dictus eſt olim ab antiquis volentibus oſtendere Adulatione nihil eſſe pernitioſius, Reprehenſione opportuna nihil vtilius. Reliquum eſt vt agamus de inſcriptione, quam ſecutus eſt Horatius. nam non ſatyras, ſed ſermones inſcripſit. Acron Horatii non contemnendus interpres ideo ſatyras ab Horatio, ſermonum nomine appellatas, ait, quòd humili vſus ſit in illis, ac remiſſo dicendi genere. Io. Britannicus ſermones ideò appellatos, & Epiſtolas ab Horatio, quod hæc ad abſentes, illi ad præſentes. Meræ nugæ. Franciſcus Floridus meus in libro ſuarum lectionum ſuccifiuarum tertio ſatis Britannicum illuſit. Idem quoque Acronis ſententiam confirmare conatus eſt, eam ſequatur qui volet, nam ſatis eſt proba. Ego tamen primum addubito an genuina ſit hæc ab Horatio appoſita inſcriptio, ſuſpicórque ab aliquo efficta vel ex eo quod Horatius alibi ait;

Nec ſermones ego mallem.

Repentes per humum quam res componere geſtas, cum alibi ipſe Horatius vocet ſatyras;

Sunt quibus in Satyra videar nimis acer, & vltra.

Vtcunque tamen ſit,in hoc enim magnopere non pugno. Eſto, quòd ſermones fuerint ab Horatio appellati;exquiramus igitur aliam etiam, ſi poſſumus,probabilem cauſam huius inſcriptionis. Sic autem opinor,imò planè affirmo. Vetus fuit mos ſatyras in ſcenam producere eo,quo ſuperius expoſitum eſt,modo, vt à choris, & perſonis ſatyrorum recitarentur. Eum morem ſublatum de medio crediderim poſt inuentam comœdiam; cum tamen adhuc poëtæ maledicentiam exercerent ſuam; Eiuſmodi mordax poëma ſatyrarum nomine appellarunt; quod perſimile foret ſatyris antiquis: Horatio nomen id non placuit ſatis,quòd videret iam non eo modo ſcribi à poëtis, aut recitari ſatyras.Sed tantum mordacitatem in eo relictam poëmate.Formam vero recitandi ac ſaltandi ſublatam, ideò affirmarim ſermones non ſatyras appellaſſe; quòd ita reprehendat, & peruellat corruptos hominum mores; quaſi ſecum loquens,& enarrans aliorum peccata. Hoc ego ita exiſtimo ſeſe habere. Alii hoc viderint diligentius. Scriptores ſatyrarum apud Latinos connumerantur hi. Lucilius. Varro. Horatius, Iuuenalis. Perſius. De aliis nunc ſilebo. De Varrone tantum illud dicam, Politiſsimè,ſuſpicari nos poſſe,eum tale poëma conſcripſiſſe,tum ex multiplici eius eruditione,tum ex nonnullis,quæ ſparſim citantur,à Non. Marcello,vbi & inſcriptiones,quales fuerint ſatyrarum, tum Græcas tum Latinas facile perſpicias. dicta illa ex ſatyris

» Varronis bella ſunt, ac lepida: Habet quiddam ἐλωςικὸν prouincialis
» formoſula vxor,& illud. „ Cum hic Rapo vmbram quoque ſpei de-
» uoraſſet,& illud. „ Vulpinare modo, & concurſa qualibet: il-
» lud quoque. „ Propter phagones, ficedulam pinguem aut
» turdum niſi volantem non video. Itidem & hoc inter
» eſt inter Epicurum, & ganeones noſtros, qui-
» bus modulus eſt vitæ culina. Itidem
» nunc emunt Troſſuli nardo
» nitidi vulgò, Talento
» Attico equum.

Ex quibus facilè perſpicias,quàm lepidè carpſerit Varro ſuæ ætatis homines.

Francifci Robortelli Vtinenfis

EORVM OMNIVM, QVAE AD METHODVM ET ARTIFICIVM SCRIBENDI EPIGRAMMATIS SPECTANT, EXPLICATIO.

EX ARISTOTELIS LIBRO DE POETICA; MAGNA EX PARTE DESVMPTA.

I NTER tot poëmatum genera eſt & illud quod Epigrammata continet; de quorum artificio neceſſe eſt, vt pauca dicamus, conſideremúſque primum ad quam poëſeos partem ſpectent; Deinde exponamus, qualis ſit ipſorum materies, quídque in iis ſcribendis aut ſequendum aut fugiendum.

Poëmatum genera hæc fermè connumerantur à veteribus. Tragœdia. Comœdia. Epopœia. Dithyrambica. Legum poëſis. Grandia ſunt hæc poëmata; ſed breuia, Satyra, & quam appellauit Horatius Epiſtolam; & Statius Syluam. Horum omnium particulam quandam valdè exiguam exiſtimauerim eſſe Epigramma; nam ſicuti Comœdia; aut Tragœdia vna particula eſt Epopœiæ grandioris poëmatis; ducitur enim ex vno illius Epiſodio, vt ſatis patet, & apertè declarat Ariſtoteles in poëtice: Ita quoque Epigrammata multa ducuntur ex vna particula comœdiæ, aut tragœdiæ; adeò, vt aliquis iure appellare poſsit ipſum epigramma particulam vnius alicuius particulæ comœdiæ, tragœdiæ, & aliorum poëmatum. An verò contineat imitationem, ſiquis quærat; reſpondeo, aliquando quidem in epigrammate imitationem ineſſe aliquam; aliquando verò non eſſe; ſed ſimplicem tantùm narrationem. Imitatio eſt in illo Epigrammate Catulli.

Acmen Septimius ſuos amores »
Tenens in gremio. Mea, inquit, Acme. »
Ni te perditè amo; atque amare porrò »
Omnes ſum aſsiduè paratus annos, &c. »

In illo nulla eſt imitatio. „ Chommoda dicebat.

In illo ſimplex eſt imitatio, ſeu allocutio potius quædam.

Mellitos oculos tuos Iuuenci. »
Siquis me ſinat vſque baſiare. »

Origo quidem Epigrammatis qualis fuerit, ipſum nomen demonſtrat, nam inſcriptiones eo fiebant modo, aut in clypeis, aut in nauibus, aut in ſepulcris. Quale illud apud Pauſaniam.

" Τοὺς θυρεοὺς ὁ μολοσσὸς ἰτωνίδι δῶρον Ἀθάνᾳ
" Πύῤῥος ἀπὸ θρασέων ἐκρέμασεν γαλατᾶν
" Ταῦτα τὸν Ἀντιγόνου καθελὼν στρατὸν, οὐ μέγα θαῦμα,
" Αἰχμηταὶ καὶ νῦν, ὡς πάρος, Αἰακίδαι.

Quale illud Catulli

Phaſelus ille,quem videtis hoſpites. Quale illud Ennii

Aſpicite ò ciues ſenis Ennii imaginis formam.

Inſcriptiones autem hæ ferè non excedebant ad ſummum, quaternos verſus. Materies verò qualis apta ſit ad epigrammata conficienda, conſiderandum; nam ſicuti materies comica,quæ ridicula continet,& humilia,non eſt apta ad tragœdiam;neq. tragica ad comœdiam; Ita quoq.par eſt epigrammati ſuam quandam peculiarem aſsignare materiem. Materies epigrammatum multiplex eſt, nam cum ſit particula quædam exigua ſingulorum generum poëtices facultatis,nunc huius, nũc illius;planè neceſſe eſt,vt qualis in ſingulis generib. fuerit materies, talis quoq.ſit in epigrammate. Hinc fit,vt tam multa,atq. inter ſe valde diuerſa cernantur;epigrammate perbelle tractari; Atq. vt huius ſententiæ noſtræ,quæ multis iure optimo noua videri poſsit, probabilem aliquam rationem afferamus; neceſſe eſt,vt ſingillatim, ac diligenter, quoad eius fieri poteſt; ita tamen vt ne longiores ſimus; hoc in omnibus, aut aliquibus ſaltem generibus poëmatum conſideremus. Quatenus partium tragœdiæ particula eſt epigramma, primum materie conuenit cum tragœdia,ab ea enim deſumit,quod eſt ipſius proprium; Tragœdiæ quidem proprium eſt tractare res ſerias, quæ in ſe multum doloris,& commiſerationis habeant, neq. parum admirationis, ſicuti copioſè explicat Ariſt. in Poët. Dolorem afferunt omnia atrocia, vt verbera,vulnera, cædes; Commiſerationem afferunt eadem ipſa, ſi viro immerenti accidant; aut ſi inter conſanguineos, vtpotè inter matrem,& filium,vel inter fratres. Admirabilia ſunt fortuita,vt Argis ſtatua Mityi collapſa eum peremit, qui Mityum peremerat; Recipiunt enim hæc omnia pulcherrimas deſcriptiones. Multò magis admiranda ſunt, quando præter opinionem fuerit aliud ex alio dependens, " quod cernere eſt in Oedipodis vita. Hæc omnia aptiſsima ſunt ad epi" gramma; Hinc tam multa extant epigrammata apud Græcos in Heróas, Eteoclem,Polynicen,Proteſilaum, Hectorem, Achillem, Aiacem, Priamum, & alios eiuſmodi. Apud Latinos verò tum antiquos tum recentiores, qui elegantiſsimè in hoc genere verſati ſunt; in Portiam Bruti coniugem; in Pompeium; in Cæſarem; in Catonem; Lucretiam,Verginiam,Scæuolam. Decreueram hic apponere exempla aliquot; ſed quia non nimis videbatur neceſſarium, ne prolixior eſſem,prætermiſi. A' tragœdia etiam videri poſſunt deſumpta epigrammata,quæ de morte alicuius ſcribũtur,& ſepulcralia appellari poſſunt. Quatenus verò partium comœdiæ particula quædam eſt epigramma; inde

inde quoq. desumit materiem; suámq. facit; Est quidem (vt ait Arist. »
in lib. Poet.) imitatio deteriorum, neq. tamen in omni vitiorum gene- »
re, quanquàm ridiculum à turpi proficiscitur; Ridiculum enim aliquo »
pacto peccatum est, & turpitudo sine dolore; Hæc ille. In comœdia igi »
tur illa, quæ vetus appellatur, profitebantur veteres poëtæ impunè se vnumquemq. ridere posse, ac nominatim reprehendere, adducerèque in ludibrium, & contemptum, patefacto aliquo ipsius vitio. Hæc tota materies conuitiosa & ridicula est etiam epigrammatum, nam in his poëtæ aliena detegunt, ridéntq. vitia, & errata cum lepôre, & festiuitate non pauca, adeò, vt aliquando ne nomina quidem sileant personarum, Aliquando tamen immutent, quod se fecisse testatur Martialis in vna ex suis Epist. Leget per se vnusquisq., &, me etiam tacente, ac prætermittente exempla, animaduertet in Catullo, in Martiale, & aliis, qui epigrammata scripserunt; In maledicendo verò, & ridendo aliena peccata multo opus est lepôre, & sale, nam qui id parùm aptè faciunt, multi sunt; ex recentioribus præsertim, qui bibliothecas referserunt suorum epigrammatum voluminibus; Lepidè ridet Catullus Rufi maleo lentiam sub alis, & Gellii oris fœtidum halitum; pulcherrimè illudit Quintiæ staturam nimis longam, & Lesbiam suam laudat; salsissimè carpit Aufilenam, Cæsarem, Mamurram; Martialis quoq. aptè multis in locis; sed plerunque in iocis friget. Bellum est illud Martialis lib. vi. in Coracinum; lepidum illud in Cilicem furem, In eodem lib. salsum illud de Gellia. Frigere mihi videtur idem lib. primo, cum scribit ad Fidentium, & ad Posthumum; non nimium lepôris habet, quod scribitur ad Marianum lib. ii, Friget quod in Taurum scribitur lib. eodem; & ad Gargilianum lib. v. & in Candidum lib. eodem. Ac ne singula recenseam, poterit quilibet per se hæc facillimè diiudicare, qui veterem illam Romanorum vrbanitatem degustarit, Erat enim ferè Domitiani Imp. temporibus abolita, quòd in Vrbem multa esset infusa peregrinitas. Præterquàm quòd vetus comœdia in maledicendo multum operæ ponebat, lasciuis quoq. vocibus, ac petulcis erat referta, quæ ipsa consuetudo etiam ad epigrammata transiit; nam sæpè videre est iis contineri res obscenas, ac lasciuiæ cuiusdã planè mimicæ plenas, quod ipsum cognosci potest apud Catullum, et Martialem adeò sæpè, vt vna hæc potiss. videatur esse epigrammatum materies, quæ planè eadem est cum comica; neq. vlla in re epigrãma differt à comœdia, præterquàm forma, et ratione tractandarum rerum, Illa enim fusius, ac per collocutionem; Hoc autem breuius, atq. simplici quadam narratione; Ac plane éadem videtur esse ratio præceptionũ in epigrãmatis scribendis, quæ à veteribus, & à Cic. præsertim lib. ii. de Orat. de salibus oratoriis tradita fuit. Vno autem hoc excepto, quòd Cic. mimicos iocos interdicit oratoribus, in cæteris epigrammatũ scriptores oratorib. pares sunt. in eo etiam (nam mimica ipsos non dedecent) superiores, quarè non inutile fuerit totam

illam artem,quam conatus eſt Cicero de ſalibus oratoriis tradere, Epigrammata volentibus ſcribere in promptu habere; ſed cum facetiarum duo ſint genera; alterum æquabiliter in omni ſermone fuſum; alterum peracutum,& breue; illáq. à veteribus ſuperior cauillatio,hæc altera dicacitas nominetur; Hanc ego exiſtimo non tantùm propriam eſſe oratoris,ſed etiam eius,qui Epigrammata ſcribit. Facetiarum aliæ in verbo, aliæ in re poſitæ ſunt; illarum priorum locos ſeptem Cicero aſsignat; harum poſteriorum locos duos & viginti, quos ego hic omnes appoſuiſſem; ſed quia illinc facilè peti poſſunt, ſatis putaui, ſi id ſubinnuerem huc ſpectare: Iam ſatis, opinor, demonſtratum eſt partim ex tragœdia,partim ex comœdia vetere duci epigrammata, quod ſi patet, iam cætera multò facilius demonſtrabuntur; Comœdia quoque,quæ noua dicta fuit,huic generi magnam ſubminiſtrat materiem; quamuis enim mordax, & dicax non ſit, habet tamen in ſe ſermonis feſtiuitatem, ſpem, metum, ſuſpicionem, leuitatem, grauitatem, animorum diſsimilitudinem,amorem,deſiderium,diſsimulationem,ſubitam lætitiam, inſperatum incommodum, miſericordiam,fortunæ commutationem,& alia innumerabilia,quæ aptè Epigrammate comprehendi poſſunt; Amatoria enim in primis venatur is,qui Epigrammata ſcripturus eſt; inueſtigátque,quales ſint illius perturbationes omnes, quò hominem impellant,quò retrahant,quid ſuadeant,à quo reuocent. ex qua inueſtigatione magnam ſibi rerum ſyluam parat ad id poëmatis genus. Hæc facilè animaduertet aliquis eſſe veriſsima,ſi quæ à Catullo ex hoc affectionum genere deducta & ſcripta ſunt obſeruarit; ibi enim maximè excellit, ibi plurimum nitoris habet, & elegantiæ, vt in Epigrammate ad Iuuencium. O' qui Floſculus es. & ad eundem. Mellitos oculos tuos Iuuenci. & ad Ipſithyllam. Amabo mea dulcis Ipſithylla. Itidem ad Iuuencium. Nemóne in tanto. & ad ſeipſum. odi,& amo. Itidem de Lesbia. „ Lesbia mi dicit. & ad Iuuencium rurſus. Surripui tibi,dum ludis. & ad ſeiſpum. „ Siqua recordanti. Martialis lib.primo in Epigramm.ad Flaccum. Siquis forte mihi. Itidem ad Diadumenum. „ Baſia da nobis. & eodem lib. de morte Eutychi. Flete nefas veſtrum. & in Afrum lib. ix. Dantem vina tuum. Itidem lib.xi. ad Romam & Dindimum. Vnctis falciferi. Ex Epopœia quoque aliquid ſumit Epigramma. laudationes in primis inſignium virorum, aut vrbium. Fluuiorum, portuum, & fontium. quale eſt illud Catulli ad Ciceronem. Diſertiſsime Marce Tulli. Et Martialis ad Domitiânum ſæpè. Sed fabuloſa quoque non aliunde ſumuntur,quàm ex Epopœia,nam neque comœdia, neq. tragœdia recipit antiquas illas fabulas de diis,de inferis, de nymphis; & huiuſmodi rebus; præter admodum pauca,quæ in tragœdiis eſt videre,quia poëmata hæc confinguntur ex neceſſario,aut veriſimili,quod ſit è neceſſario ductum; ſicut ſatis in poëtice explicat Ariſtoteles. Hinc igitur fit,

vt in epigramm. loqui videas magna cum venustate Deum, aut Deam aliquam; Nymphas, Satyros, & huiusmodi genus. Quin etiam aliquando præter verisimile illud, de quo loquimur ex Aristotelis sententia, perlepidè amnis, fons, arbor aliqua, vrbs, oppidum loqui inducuntur cum aliis, aut poetæ cum ipsis. Obseruaui tamen ego Catullum in Epigramm. suis deos nunquàm facere loquentes, aut nymphas. Martialem quoque haud satis scio, neque in memoria habeo id vnquàm fecisse. Recentiores certè sæpè id iam factitarunt; sicuti satis est notum; Quàm verò id liceat, cæteri viderint diligentius; Ego vt non probem, non certè magnoperè improbo, quia in Græcis epigramm. video vsitatum; indéq. tota ea consuetudo manauit; Neque verò est, quòd quisquam expectet hoc loco vt aliquot ex recentioribus nominem in hoc genere poëmatis non satis magna cum laude versatos; Ego enim magis quid rectum sit conor præscribere, quàm aut aliorum errata demonstrare, aut corrigere. Est in Epigramm. Græcorum lib. tertio, in inscriptione xiiii. εἰς ἥρωας, in Epigrammate Asclepiadæ tale argumentum, vt inducatur super tumulo Aiacis sedens virtus, & ita loquens.

Ἅδ᾽ ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι:
Αἴαντος τύμβῳ κειρομένα πλοκάμους.
Θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, οὕνεκ᾽ Ἀχαιοῖς.
ἁ δολόφρων ἀπάτα κρεῖσσον ἐμοῦ κέκριται.

Videndum igitur erit diligenter, quid Romanorum linguæ vsus recipiat, quidue reiiciat, quod homini exercitato non erit admodum difficile. Inducit Martialis libro primo colloquentes inter se leporem, & leonem; quod est omninò fabulosum, ac præter verisimile; Neque ideò mihi multum probatur. Catullus quoque ianuam loquentem facit; sed ea fortasse potius elegia dici debet, quàm epigramma; quídque deceat in Elegia sequi, aliàs commodius declarabimus. Narrat A. Gellius certamen ortum inter quosdam doctos viros de suauitate Epigram. Græcorum & Latinorum, nam cum suauiora nonnulli Græca assererent, satis apertè est ab altero demonstratum multum quoq. suauitatis inesse in Latinis, atq. ita quidem sese res habet: sed non ex iisdem sæpe rebus prouenit; Ideò res tota diligenter diiudicanda, nam multa habent Græci lepidissima, quæ alioqui apud Latinos ita relata salsa non sunt; Apposuissem hic exempla; sed adnotasse satis fuerit id, quod est inuentu facile; Suauitas ex omnibus iis rebus oritur, quæ in se suauitatem aliquam habent ad sensus oblectandos; vt, riuuli fluentes, fontes, viriditas arborum, & segetum, oscula, saltationes, & reliqua eiusmodi; tantóque maiorem habent suauitatem, quantò expressius describuntur, ac ferè sensibus subiiciuntur. Suauem reddunt, & lepidam orationem in Epigram. allocutiones ad seipsum conuersæ, vt in illo Car. Desinas ineptire miser Catulle. Seu apostrophe in medio epigramm. aut in extremo posita ad aliquem vel Deum, vel hominem;

lib. xix. cap. ix.

Cuius rei exempla multa apud Catullum,& alios. Suauem quoq. reddunt ſermonem in Epigramm. allocutiones cum ſyluis, cum fontibus, cum inſulis,& rebus inanimatis. vt in illo Horatii.

» O' fons Blanduſiæ.

Itidem apud Catullum ad Coloniam,& apud eundem ad Sirmionem; nam Catullus etiam ſuos alloquitur hendecaſyllabos. Venuſtum illud eſt, quod aliqua fuerit tinctum antiquitate, & eruditione, non ita paſsim cognita, vt in illo Catulli. „ Miniſter veteli. & apud eundem, cum ait,

» Quem attractis pedibus patente porta

» Percurrent raphani, mugileſque.

Innuit enim ῥαφανίδωσιν, de qua multa apud Græcos. Occulta etiam ſignificatio, quæ ſubeſt verbis proximè id ſignificantibus; multum in ſe lepôris habet; vt in illo Catulli de Gellio.

» Si tria amatorum.

Delectat quoque mirum in modum, quod acutè fuerit dictum, quale illud Græcum de Cœco,& Claudo; quod vertit Auſonius; & illud Catulli de Gallo; In eodem genere ponenda ſunt ea, quæ ſunt aptè concluſa,& paria paribus habent reddita. Itidem ea, quæ redundarint aliqua animi affectione; vt in iis exprimatur aut dolor, aut mœror, aut pietas, aut commiſeratio. Aptè texuntur epigrammate res geſtæ præclari alicuius viri, ſed illud in primis requiritur, vt in fine epigramm. apponatur aliqua ἐξήγησις argutulè prolata, vt in illo Martialis de Portia.

» I nunc & ferrum turba moleſta nega.

Itidem apud eundem libro primo de Scæuola. & Porſenna. Huiuſce autem generis epigrammatum maxima eſt apud antiquos pars, vt facilè poteſt ab omnibus obſeruari. Verba verò ipſa, quæ in epigrammate ponuntur, in primis ſplendorem quendam, & proprietatem requirunt; ſic enim res multum illuſtratur; Tranſlata quoque adhibenda, ſed molliuſcula, & apta, neq. grandia; vt in illo Catulli ad Iuuencium.

» Surripui tibi, dum ludis. Itidem apud eundem. Iam ver egelidos re

» fert tepores. Ac ne ſingula perſequar; Verba debent eſſe aperta, lucida, expreſſa, rotunda, aptè ficta, non popularia, non plebeia, non ſordida, non dura, non obſoleta, non aſpera. In verbis lepôrem habet apud Græcos paronomaſia etiam frequens. vt in illo.

» οἱ κόρις ἄχει κόρου κορέσαντό μου, ἀλλ' ἐκορέσθην

» Ἄχει κόρου κ' αὐτὸς τῆς κόρης ἐκκορέσας.

Apud Latinos parcius poſita in duabus, aut, ad ſummum, tribus dictionibus laudabitur. Neque etiam magnopere requiro illas ἀκροστιχίδας, in quibus multi noſtræ ætatis homines laborarunt. ἀκροστιχίδα autem voco, cum ex ordine primarum literarum, aut ſyllabarum vniuſcuiuſque verſus, colligitur dictio aliqua; aut ſententia aliquid ſignificans; qualis eſt in carmine Sibyllæ, quod circumfertur apud Græcos. Nolim

huiusmodi plura in ... commaldorum ...

etiam

etiam admodum misceri Græca verba, etsi Catullus semel μνημόσυνον dixit. nam Martialis Græcum etiam versum miscet. Id verò, me iudice, vitandum est. Cauendum autem in primis, ne res verbis seruiant; sed videndum, vt res verba sequantur; in quo peccare plurimi videntur. Multò verò diligentius videndum, ne vllum ociosum, aut superuacaneum ponatur verbum ad numerum explendum: Id enim mali poëtæ vitium est, quo tamen multi laborant nostra ætate. Hæc habui quæ de artificio epigrammatis μεθοδικῶς, quoad eius fieri potuit dicerem; Reliqua attentius sibi quilibet parare poterit ex lectione veterum poëtarum, & exercitatione scribendi.

Francisci Robortelli Vtinensis

EXPLICATIO EORVM OMNIVM, QVAE AD COMOEDIAE ARTIFICIVM PERTINENT.

FINEM habet sibi propositum comœdia eum, quem & alia omnia poëmatum genera, imitari mores, & actiones hominum. Et quoniam omnis imitatio poëtica tribus conficitur. Sermone. Rhytmo & Harmonia; Tria hæc in comœdia adhiberi consueuerant; sed seorsum in singulis partibus, neque simul, vt in nonnullis aliis, quod tamen commune habet cum tragœdia, vt in lib. Poët. declarat Aristoteles; differt etiam comœdia ab aliis materie rerum subiectarum, quas tractat; nam imitatur actiones hominum humiliores, & viliores; & ideò differt à tragœdia, quæ præstantiores imitatur, vt idem exponit Aristoteles. Tertia differentia, quæ inter poëmata constituitur, sumitur à modo diuerso imitandi. Comœdia imitatur homines, quasi negociantes, & agentes, quamuis & hoc commune illi sit cum tragœdia; vnde factum est; vt tàm comœdiæ, quàm tragœdiæ δράματα idest actus à veteribus dicantur ἀπὸ τοῦ δρᾶν, quod est agere, seu negociari. Hinc Aristoteles in Poëtice, quàmuis obscurè, explicat tamen; ortam olim contentionem inter Athenienses, & Megarenses, qui in Doride habitabant, de asciscenda sibi laude inuentæ primum comœdiæ. Asserebant Megarenses tàm ii, qui in Doride erant, quàm qui in Sicilia, (nam Dorienses illi ex Sicilia profecti fuerant) apud se inuentam comœdiam, eo tempore,

quo in illorum vrbibus administratio popularis florebat;atque hac ra
tione nitebantur;quòd Epicharmus prior fuisset Chionide et Magnete,
quos Athenienses antiquiss. apud se iactabant fuisse comœdiæ autho-
res;Secunda ratio deducta est à proprietate,& vsu dictionis;nam Athe
nienses δήμους vicos vocabant; Megarenses verò κώμους, quæ dictio cō
mœdiæ nomen dedit; quoniam in vicis primùm, & pagis agi cœpit;
noctu enim quidam discursantes per vicos,& pagos conuitia ioculari-
ter proferebant in eos,à quibus iniuriam acceperant; ex qua re hoc ca
piebatur commodi; quòd multum cohibebatur improborum insolen
tia,ac petulantia; Ideò permissum, vt in theatro recitarentur ea carmi
na conuitiosa; vnde paulatim orta comœdia; Varro quidem hac eā-
dem via inuentam narrat; itidem & Donatus; sed vterque apud Athe
nienses,quod non videtur probare Aristoteles. Tertia ratio huiusmo
di est. Athenienses τὸ ποιεῖν dicunt πράττειν, Megarenses vero δρᾶν; & quo
niam ἀπὸ τοῦ δρᾶν dicta sunt δράματα; Similius vero est apud Megaren-
ses prius inuentam comœdiam; Duabus verò de causis inuenta vide-
tur,& amplificata comœdia; primum, quia homines apti sunt ad imi-
tationem,& id insitum habent à natura,cum adhuc pueri sunt; deinde
quia vnusquisque imitatione gaudet; Cum igitur & essent,qui imitari
aptè possent; & qui ea,quæ imitatione exprimebantur,libenter specta-
rent,factum est; vt in magno esset honore tale poëmatis genus. Erat
quidem ab initio rudis, perpusilla, nec satis redundans comœdia; sed
paulatim aucta fuit; cum in eam, non secus ac riuuli solent in amnem,
influxisset phallica poësis; (sicuti in Poëtice declarat Aristoteles) pro-
pter affinitatem quandam, & similitudinem rerum; quæ autem, qua-
lisque sit phallica poësis, ibi est à me copiosè declaratum; Ambigere
tamen videtur Aristoteles,an comœdia adhuc sua ætate esset absoluta,
nec'ne; puto, quòd non satis probaret, eam comœdiæ formam, quæ
tunc erat in vsu,veterem à nobis dictam,quia erat conuitiis referta, &
multa imitando agebat,præter simile vero, quod in primis sequi poë-
tam oportet; Testatur Aristoteles ibidem, non satis sibi esse perspe-
ctum,quomodo aucta fuerit comœdia;affertque rationem hanc,quòd
eiusmodi poësis diu latuit neglecta, quia pauci admodum erant ipsius
studiosi propter conuitiorum asperitatem;Et lege cautum erat,nequis
in theatrum comicarum rerum imitationem proferret; pòstque mul-
tos annos vix aliquando ab ipso magistratu nonnullis concessum; vt
comœdiam recitarent; Illud tamen asserit,notum esse. Phormum, &
Epicharmum primos in Sicilia fabulam finxisse comicam; Apud Athe
nienses verò Cratetem,qui iambica poësi omissa; in qua antè versatus
fuerat, animum appulisse fertur ad scribendam comœdiam; quis au-
tem prologos inuenerit,aut chorum, aut multitudinem histrionum in
comœdia,prorsus ignorari.Prologum verò sciendum est,aliter ab Ari
stotele sumi,quàm à Latinis;nam in prologo,quæ prima pars est fabulæ
Epi

Episodium aliquod collocatur fabulæ augendæ, & ornandæ causa; esset enim alioqui breuis, & perpusilla. Quòd si quis quærat, verùm prius comœdia inuenta fuerit, an tragœdia; Donatus Terentii interpres prius tragœdiam extitisse ait, affértque rationem hanc, quòd à ferino cultu, & syluestribus moribus paulatim deuentum est ad mansuetam, & ciuilem viuendi rationem, atque hilaritatem. Aristoteles verò in Poëtice diligentius rem totam perquirens ex natura ipsa eodem tempore vtranque extitisse videtur innuere; ait enim homines, cùm alii essent σεμνότεροι idest grauiores, & seuiores; alii εὐτελέστεροι idest leues, & iocosi; Illos quidem grauia scripsisse; hos autem leuia, & iocosa; atque ita enatum duplex poëmatis genus; Alterum quidem seuerum; alterum verò iocosum: rémque ita sese habere Homeri probat exemplo, in quo vtranque naturam licet perspicere, & leuem, & grauem; nam quatenus seuero fuit ingenio, & graui, Iliadem scripsit, & Odysseam: quatenus autem leui, & ioculari; Margiten. At ex priore quidem genere enata tragœdia, ex altero autem comœdia, redactis narrationibus ad dramaticas imitationes: nam ipse Homerus primus dramaticè scripsit; Quum igitur Homerus res iocosas dramaticè scripserit, normam videtur primus tradidisse comœdiæ: Paulatim verò ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων extitit vetus comœdia dicta; qualem Aristophanes scripsit: in qua multa fabulosa miscebantur, quod non est in noua postea factum, nàm Deorum personæ in ea sæpè visuntur: vt apud Plautum in Amphitryone: noua comœdia magis accessit ad imitationem morum, qui quotidiè in communi hominum conuictu cernuntur. Ideò Aristoteles, cum nondum, opinor, eius ætate extitisset noua comœdia, in poëtice innuit, quod nos in nostris explicationibus ostendimus, non videri sibi adhuc ad summum peruenisse decoris, sicut postea peruenit; Plutarchus quoque in eo libello, in quo Menandrum cum Aristophane confert, satis multa protulit, ex quibus cognoscas, veterem non satis probari; nouam multò esse laudatiorem; cuius extitit author Menander, quem est in primis noster Terentius imitatus. Verba Plutarchi ego hic nonnulla apponam, vt res facilius intelligatur. Ἀριστοφάνης μὲν οὖν, οὔτε τοῖς πολλοῖς ἀρεστὸς, οὔτε τοῖς φρονίμοις ἀνεκτὸς, ἀλλ' ὥσπερ ἑταίρας τῆς ποιήσεως παρηκμακυίας, εἶτα μιμουμένης γαμετὴν, οὔτε οἱ πολλοὶ τὴν αὐθάδειαν ὑπομένουσι, οἵ τε σεμνοὶ βδελύττονται τὸ ἀκόλαστον, καὶ κακόηθες. ὁ δὲ Μένανδρος μετὰ χαρίτων μάλιστα ἑαυτὸν αὐτάρκη παρέσχηκεν, ἐν θεάτροις, ἐν διατριβαῖς, ἐν συμποσίοις ἀνάγνωσμα, καὶ μάθημα, καὶ ἀγώνισμα κοινότατον, ὧν ἡ Ἑλλὰς ἐνήνοχε καλῶν παρέχων τὴν ποίησιν, δεικνὺς ὅτι δὴ, καὶ ὁποῖον ἦν ἄρα δεξιότης λόγου ἐπιὼν ἁπανταχόσε μετὰ πειθοῦς ἀφύκτου, καὶ χειρούμενος ἅπασαν ἀκοὴν φωνῆς Ἑλληνίδος. In vetere comœdia multum inerat dicacitatis, & maledicentiæ, adeò, vt ne nominibus quidem parcerent. Hoc apud Aristophanem vbique obseruari potest; in Nebulis præsertim; vbi ridetur Socrates vir ille optimus, ac sanctissi-

mus. de hac verò dicacitate præclarè Horatius libro ſecundo Epiſt. in Epiſtola ad Aug. Fuit verò neceſſe totum hoc maledicentiæ genus lege coërcere; atque ita ad ſatyras tranſlatum fuit, quales Horatius ſcripſit, & ante eum Varro, & Lucilius; poſteà verò Iuuenalis, & Perſius. nam olim ſatyra non erat eiuſmodi, ſicuti copioſè docuimus in diſputatione, quam ſcripſimus de ſatyra. Sed qui plura ſcire volet de comœdia vetere, & noua; is legat ea; quæ ſcripta reliquit Platonius Ariſtophanis interpres. Fuit apud veteres quædam comœdia dicta MIMVS à nimia imitatione; Ea res continebat obſcenas, quas hiſtriones ipſo etiam geſtu exprimere conabantur; Ideò Cicero libro de Oratore ſecundo monet, Mimicos ſales oratori eſſe vitandos propter obſcenitatem; qui talem comœdiam ſcribebant, Mimographi olim dicti. Mimorum vero comœdiarum plura recenſentur genera. nam alii Hilarœdi, alii Magœdi, alii Sicyonii. alii Phallophori; Sunt hæ à Latinis Planipedes vocatæ, quod ſine ſocco agerentur; Pantomimum ex hoc genere refert Lucianus in libro de Saltatione; & Saltatorem, qui manibus, ac pedibus aptè motis, omnia exprimebat; quam ſaltandi rationem χειρονομίαν ſcimus vocatam; de ea Quintilianus libro ſecundo. Comœdiarum autem genera totidem fermè connumerantur apud Romanos Stataria; Motoria, Mixta. Togata. Palliata. Tabernaria. Stataria; qualis eſt Andria, nam quietiore agitur modo; Motoria turbulentior eſt, qualis Eunuchus. Mixta ex vtroque, qualis Adelphi. Prætextatæ à prætexta imperatoria dictæ, quibus negocia imperatorum agebantur, ſeu publica ſeu priuata; prætextati enim erant etiam imperatores, & magiſtratus. Hinc Cicero libro quinto Epiſtolarum ad Atticum, Epiſtola prima. „ Magnus eo die prætextatus fui; Reliquæ etiam ſimili ratione vocatæ à rebus, quas complectebantur. Erant etiam Attellanæ ab Attella oppido dictæ, iocoſæ. de quibus vide Donatum Ter. interpretem. Partes verò comœdiæ, aliæ ſunt, quæ ad eſſentiam reſpiciunt, & eſſentiales dici poſſunt; aliæ, quæ reſpiciunt ad quantitatem; & partes magnitudinem conſtituentes vocari poſſunt; ac primùm de eſſentialibus dicamus. Et numero ſunt quinque, ſeu, vt alii, ſex. Fabula. Mores. Sententia. Dictio. Apparatus. Melodia; Has totidem eſſe ita probat Ariſt. in Poet. Non poteſt recitari comœdia vlla, ſi non adhibeatur Melodia (quia ita obtinuit vſus) & apparatus, vt res in ſcena, tanquàm in vrbe, aut oppido aliquo geri videatur; Ergo neceſſariæ ſunt hæ partes. Melodia, Apparatus; multò verò magis neceſſariæ aliæ, quia ſine iis ne ſcribi quidem poteſt comœdia; Nam ſcripturo comœdiam prius neceſſe eſt excogitare rem, quæ ſcribenda eſt; Ea continetur fabula. ſed rurſus oportet fabulam, quia imitatur, eſſe moratam; & exprimere exactè diuerſorum hominum mores; & ideò neceſſaria

altera

altera pars. MORES. nam non omnis oratio Morata; qualis eſt Mathematicorum, Medicorum, Phyſiologorum, Dialecticorum. Verùm quia neceſſe eſt animi ſenſa exprimi per orationem; ideò neceſſe alteram addere partem, quæ eſt. SENtentia. Sed quia ſententia verbis conſtat; ideò neceſſariò additur etiam alia, quæ eſt. DICTIO. Ad hæc omnia reſpiciat neceſſe eſt, qui comœdiam ſcripturus eſt aptè ſed dicamus de iis ſingillatim. Fabulam comicam oportet complecti res tenues ac viles; hac enim ratione differt à tragœdia; itidem ſimplicem, atque vnam tantum actionem imitari, non plures; quæ confici poſsit intrà vnius Solis periodum, vt doctiſsimè monet Ariſtoteles in Poëtice, vbi de tragica loquitur fabula. Periodum autem vnius Solis, putarim ego referri debere, non ad diem naturalem vulgò à Mathematicis vocatum; ſed ad artificialem. ſicuti copioſius à me dictum eſt in Explicationibus libelli de Poëtica. Debet fabula habere magnitudinem, & ordinem. Magnitudo facit, vt ab extemporaneis differat quibuſdam, & breuibus poëmatibus. Ordo facit, vt omnes partes inter ſe congruant; neque enim temere debet vbilibet terminari fabula, aut vndelibet initium ſumere. Præfiniendæ autem magnitudinis in fabula illa certiſsima norma eſt; vt tantum excreſcat in vnius actionis tractatione; quantum par ſit; hoc eſt, donec appareat eſſe venuſtior; atque vt ſummatim dicam, Ea iuſta magnitudo fabulæ comicæ eſt, in qua apertè fieri mutationem, & inclinationem turbationum, & rixarum neceſſe eſt. Partes verò omnes fabulæ inter ſeſe ita iunctas eſſe oportet; vt nulla ſubtrahi, aut transferri poſsit, quin tota fabula ruat, & diſſoluatur; In fabula porrò comica omnia nomina confinguntur perſonarum, quod in tragœdia non fit; quia hæc argumenta tractat rerum commiſerabilium, quæ contigerunt, certis quibuſdam hominibus, quorum nomina neceſſe eſt proferrè, Comœdia autem omnia confingit ex veriſimili, & ideò etiam nomina comminiſcitur; ſicut præclare docet Ariſtoteles in libro de Poëtice. Fabulam minime oportet eſſe epiſodicam, eſt enim vitioſa; Epiſodicam voco eam, in qua præter actionem illam, quæ propoſita eſt ab initio, multa inſeruntur; quod olim ab imperitis fiebat poëtis in certaminibus vt longior appareret fabula; & magis oblectaret. Quoniam verò in comœdia non tantum imitatio eſt rerum vilium, ac tenuium, cuiuſmodi ſunt in actionibus hominum priuatis; ſed etiam turbulentarum; hoc enim etiam adſit oportet, quod eſt ſumptum à natura, & conſuetudine humanarum actionum; quæ ſemper aliquid in ſe perturbationis, ac difficultatis habent; neceſſe eſt intermiſceri ea, quæ ſunt præter ſpem, & expectationem noſtram; euenta quædam fortuita, quæ inſperatam lætitiam afferant, aut dolorem; aut admirationem. Duplex igitur dicimus fabularum comicarum eſſe genus; aliæ enim ſimplices ſunt; Aliæ implexæ, qua-

les etiam ipsæ sunt actiones quas imitantur;eæ verò simplices sunt,quæ nihil habent insperatum; & quæ nullam continent agnitionem. Implexæ autem,quæ aut alterum horum, aut vtrunque continent; Agnitio est, cum ex ignoratione in notitiam rei alicuius perducimur; ex qua aut lætitia oritur, aut dolor; sed ferè semper lætitia; nam agnitiones in comœdiæ extrema parte rectè collocantur; vbi turbatio rerum sedari incipit; cuiusmodi exemplum ex Andria Terentii sumi potest, & aliis multis, in quibus est agnitio. Agnitionis quinque genera sunt. Primum est ex signis, quorum alia sunt ingenita, alia aduentitia, quæ rursus in duas diducuntur partes, nam aut in corpore sunt, vt cicatrices, næui: aut extrinsecus, vt monilia. Horum signorum alia præstantiora sunt, alia deteriora; & alia artificialia, alia verò inartificialia; Artificialia sunt, quæ ab ipso poëta excogitantur. Inartificialia, quæ per se insunt in rebus, & suppetunt ex ipsa fabula. Ingenita signa vocamus,quæ attribui solent ipsis habitibus personarum; vt claua Herculi, & leonis pellis. Secundum genus agnitionis fit per memoriam; cum aliquid spectantes alterius similis nobis subit recordatio; & ex simili simile agnoscimus. Tertium genus agnitionis fit ex necessaria ratiocinatione, vt cum alicui vnum tantum in ciuitate similem esse scimus; hunc esse similem videmus; hunc igitur illum esse colligimus. Alia vero agnitio,quæ quarta est,fit per paralogismum; atque sanè hæc fallax est ex principio nō vero ducta, sicuti paralogismus dialecticorum. Quintum genus agnitionis est, quod nascitur ex verisimilibus coniecturis attentius consideratis, & inter sese collatis. Atque hæc de agnitione à nobis breuiter dicta sint; Copiosius enim in lib. de Poët. apud Aristotelem diximus. Neque verò temere progrediendum est ad fabulam comicam scribendam,sed certa cum ratione;ac methodo,quæ, sicuti scribit Aristoteles,huiusmodi esse debet; Constituenda primum est poëtæ fabula; & breui oratione describenda, atque ob oculos ponenda; vt intueri facilè posit, quid deceat, quid'ue non deceat; non secus ac spectator solet, dum res in scena agitur; Vti autem debebit oratione,quæ fabulam explicet,plana,ac aperta; vt repugnantia,si quæ fuerint, perspiciat; hinc enim maxima pars erratorum proficiscitur; quæ à malis,& indoctis poëtis committuntur in scribendo. Summam rei totius cum ita explicarit poëta; nomina illi sunt pro re confingenda,quæ apta sint: mox Episodia parare debet & suis locis disponere; Episodia enim poëma augent,& actionem ornant,& amplificant. Atq. hæc quidem ita sese habent,quæ ego ex Terentianis aut Plautinis fabulis aliquot proferens exempla non lucidius quidem, sed prolixius fortasse enarrassem; ideo satis mihi visum fuit, si omnia breuiter, ac sine exemplis,afferrem in medium. Illud quoq. ad artem scribendæ comœdiæ pertinet,vt sciamus, duobus veluti quibusdam terminis distingui ipsius longitudinem: Solutione scilicet & connexione. Connexio enim appel

appellatur id totum, quod ab initio poëmatis pertingit vsque ad eum locùm vbi inclinant turbæ rerum,& mutatio fit,ficuti superius est à me dictum: Solutio autem vocatur ea pars, quæ à mutationis principio vsque ad exitum fabulæ producitur. Hæc qui habuerit in promptu, & facilè antiquorum poëtarum scripta diiudicabit, & ipse faciliore quadam ratione comœdiam scribet. Sed hactenus à nobis de fabula dictum sit: nunc dicendum de moribus. In moribus quatuor sunt considerãda. Primùm videndum,vt probitatem, & improbitatem præse ferant in singulis hominum generibus. Si probus aliquis fuerit, probi sunt quoque ipsi attribuendi mores: exprimuntur autem mores sermone, & actione; nam ex his cognoscimus, an aliquis probus, an improbus sit: hoc verò est obseruandum in quolibet hominum genere,nam sæpè contingit,vt qui mores in vna persona laudantur, alteri non conueniant; nam ratione personarum multum dissimilitudinis accipiunt: Da mihi seruum aliquem non esse furacem, in seruo hæc est summa virtus,& probitas,in viro nulla laus est: in muliere laus est aptè texere, pingere acu,nere;in viro hæc laudari non debent. Alexander Macedo à Philippo patre reprehensus olim narratur, cum eum inter cantores aliquando canentem deprehendisset, quasi id parum regi conueniret. Neroni vitio datum fuit,quòd peritus esset cantor: Commodo, quòd bene iacularetur & luctaretur: quare laudes eæ, quæ conueniunt ignobilioribus, non sunt laudes,si attribuantur præstantioribus. Serui mores si applicentur viro ingenuo, & insigni non modo deterior fieret, sed etiam malus:ex quo patet eam, quæ in seruo summa erat probitas, in illo esse summum vitium. Secundum genus,quod requiritur in moribus,est τὸ ἁρμόττον. vt fortitudo corporis,summa quidem virtus est; sed si attribuatur fœminæ, & poëta aliquis talem effingat fœminam, qualem Homerus effingit Achillem; valde fuerit reprehendendus. Tertium,quod in moribus inesse debet ab Arist. in Poët. vocatur τὸ ὅμοιον. vt scilicet imitatio morum in alicuius persona exprimatur ex fama iam recepta, & communi hominum opinione: tunc enim τὸ ὅμοιον illud seruatur,cum talia agentem,& loquentem poëta aliquem inducit: qualia homines ipsum agere, & loqui solere sciunt: exemplum esto. Achillem scimus acrem, & inexorabilem fuisse sicque de eo omnes existimant. Talis igitur effingi debet. Vlyssem callidum,& vafrum narrant fuisse antiqui: Eiusmodi igitur effingendus. De hac re copiosè Horatius in Poët. & in Epist. ad Augustum,lib. secundo. Quartum,quod in moribus necessariò poni debet,est τὸ ὁμαλόν, æquabiles enim vbique mores sint in poëmate oportet: vt si semel timidum, auarum, superbum aliquem ostenderis,eundem talem semper ostendas:non aliquando timidum,aliquando audacem,aliquando auarum, aliquando liberalem: summum enim hoc vitium in poëmate: sed de hac re nos copiosè in nostris explicationibus dicemus in lib. de Poët. Arist. Hora-

tius quoque hæc diligenter ſcripſit in ſua Poët. Sciendum verò mores effingi duplici modo, aut κατὰ τὸ εἰκὸς, aut κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. vt ait Ariſtoteles in libro de Poët. Si igitur perſonæ inducuntur notæ, & eorum quos fuiſſe verè ſcimus, mores ſunt exprimendi ex neceſſario. Sin autem perſonæ fuerint nouæ, & ab ipſo poeta tunc primum effictæ, debent in iis exprimi mores ex veriſimili; quod vt ſciat poſsítque efficere poeta, neceſſe eſt, vt omnium ætatum, omnium ordinum mores obſeruet; ſicut doctè monet Horatius in Poët. & Ariſtoteles in Rhet. ad Theod. lib. ſecundo. neque illud tamen ignorandum; in comœdiis omnes effingi perſonas à poëta; & quolibet nomine appellari, vt ſuperius etiam diximus, & ideò eiuſmodi poëmata recipere tantùm τὸ εἰκὸς, quàmuis verus comœdia veram aliquando reciperet perſonam; ſed ego de noua loquor, quæ multò laudatior eſt. In tragœdiis ſecus eſt; nam cum res veræ earum imitatione exprimantur, nomina etiam vera retinenda ſiant; & mores exprimendi κατὰ τὸ ἀναγκαῖον; quàmuis non omnes perſonæ veræ, & notæ etiam in tragœdiam inducebantur. nam ſatis eſt, ſi aliqua vera nomina retinentur eorum, quibus res acciderunt aduerſæ. reliqua pro arbitratu poſſunt à poeta confingi ἐξ εἰκότος, ſicuti in comœdia fieri diximus. Atque de moribus hactenus à nobis dictum ſit; ex quorum tractatione totum ferè comici poëmatis pendet artificium. Nunc conſequitur vt dicamus de ſententia. Sententiæ virtus eſt, vt aptè exprimat animi ſenſum. hortetur, incitet, retineat, ſoletur, irrideat, contemnat: & huiuſmodi innumerabilia conficiat; ſicuti doctè ſcribit Ariſtoteles in libro de Poët. Oportet autem, cum ſermo comicus ſit tenuis, & vt Græci Rhetores vocant, ἀφελὴς, ſententias quoq. ipſius minimè grandes eſſe, ſed humiles; alioqui enim non differret à ſermone politico, eo ſcilicet quo vtuntur oratores in foro; Ideò Ariſtides rhetor in libro περὶ ἀφελοῦς λόγου veriſsimè rem totam
,, diiudicauit; ait enim τὰ πολιτικὰ ἐνθυμήματα ſunt παχύτερα, ἐνδοξότερα, καὶ ἀπὸ
,, τῶν ἐνδοξοτέρων λαμβανόμενα, καὶ δριμύτερα τῇ τε δριμύτητι ἐργαζόμενα, ἐκ τοῦ ἀπαγκαιό-
,, τερα εἶναι καὶ ἔνδοξα, τὰ δὲ ἀφελῆ νοήματα ἁπλᾶ, ἐπίκοινα, ἄδοξα, καὶ ταῦτα ἀπὸ ἀδόξων
,, ἐπιχειρημάτων ſumpta. præter hanc differentiam, quæ eſt inter ſermonem oratorium, & comicum ἐκ τῶν ἐνθυμημάτων, eſt etiam alia, quæ ſumitur ἐκ μεταχειρίσεως. nam in ſermone politico, ſeu oratorio eſt declaratio quæſtionum, & probatio diligens, vt animus auditoris, attentè percipiat, & credat ea, quæ dicuntur; In ſermone autem comico, quæſtiones non ſunt, ſed proferuntur omnia tanquàm iam κεκριμένα & probata.
,, Alia quoque eſt differentia ἐκ τῶν σχημάτων, nam, quæ ſunt in ſermone
,, politico, videntur eſſe ταχέα, ἐλεγκτικὰ, & βίαια (ſic enim ſcribit idem Ari
,, ſtides rhetor) in comico autem, ſeu ἀφελῆ, αὐθαίρετα, ἁπλᾶ, μηδεία ἔλεγχον, μηδὲ ζήτησιν ἐμφαίνοντα ſed κοινότερα, καὶ ἀναπεπλακότα, ſicut enim illa ſermonem efficiunt grandem, & planè πολιτικὸν, ita hæc ipſum faciunt ἀφελῆ, ac planè comicum, cùm ſint ὁμιλητικὰ, & ἰδιωτικά. Atque hæc de ſententia dixiſſe

dixiſſe ſatis fuerit. Nunc dicamus de dictione. Ea debet eſſe in ſermo
ne comico, pura, facilis, aperta, perſpicua, vſitata; ex communi deniq;
vſu ſumpta; nam, vt idem Ariſtides rhetor ait: ſermo ἀφελὴς, qualis co
micus eſt, dictionem grandem non recipit, cum νοήματα habeat, vti di-
ctum eſt, tenuia, & humilia. oratio autem forenſis & politica, cum
grandis ſit, ad eam quoque dictionem grandem accommodari opor-
tet. Atque ideo talis conſtituitur differentia inter ſermonem comi-
cum, & politicum ſumpta ex dictionibus; vt in eo, hoc eſt, ἐν τῷ ἀφελεῖ ,,
ἡ λέξις ὡς ἂν τύχῃ (hæc enim ſunt Ariſtidæ verba) κεχάλασται· ὑπτίαν ἐμφαίνου- ,,
σα, καὶ μικρολογίαν ἐπιτηδεύουσιν. In politico autem, dictio oportet vt ſit ſplendi-
da, ornata & concinna. Addo etiam aliam differentiam, quàm ibidem
apud Ariſtidem obſeruaui; In ſermone politico quicquid voluerit ali
quis ſignificare, idipſum ſeparatim ſingulis dictionibus neceſſe eſt, vt
proferat; verba Græca hæc ſunt. τῇ λέξει ἐν πολιτικῷ λόγῳ ἕκαστον μόνον αὐτὸ δεῖ ,,
ἐμφαίνεσθαι. In ſermone autem tenui, & comico, vna dictio, ſæpe duo, ,,
aut tria ſignificat: verba Græca ita ſeſe habent; ἐν ἀφελεῖ λόγῳ μία λέξις ἕν, ,,
καὶ δύο, καὶ τρία σημαίνει, οἷον ἱπποφορβός. Nam ex compoſitione multum ſplen ,,
doris, & ornamenti accedit: Nunc, poſtquàm de dictione egimus re-
liquum eſt, vt agamus de apparatu. Apparatus conſtat, ſcena, habitu,
& veſtitu hominum, dicamus igitur ſingillatim de iis. Scenarum tria
genera recenſet Vitruuius. Tragicum, Satyricum, Comicum. poſtre
mum hoc ita effingi ait, vt priuatorum ædificia, cùm feneſtris, ac por- ,,
tis præſeferat, vt etiam nunc fit. Scenam primus Ap. Claudius (vt ſcri-
bit Valerius Max.) varietate colorum adumbrauit; cum antè ex tabu
lis confici ſoleret ſine pictura: Scenæ ornamenta ſunt Aulæa, Peri-
petaſmata, Vela. Siparia. & reliqua eiuſmodi. Scena floribus ſterne-
batur, & croco: vt ex verſu Horatii in Epiſt. declarat Crinitus, qui pri-
mum rectè eum locum poëtæ explicauit: In ſcena duas aras extrui ſo-
litas ſcribit Donatus: & innuit Terentius, vbi ait, ,, Verbenas hic
ad aram ponito. Altera erat Libero dicata: altera Deo, Deæ'ue in cu- ,,
ius honorem ludi celebrabantur: nam ludis aut megalenſib. aut circen
ſibus recitabantur comœdiæ, quas procurare ædiles ſolebant vt ex in-
ſcriptionibus Terentianarum fabularum, quæ adhuc leguntur, cogno
ſci poteſt. Scena orcheſtram habebat, in qua ſaltatores collocabantur
& pulpitum. vbi perſonæ loquentes ſtabant. ideo Horatius hùc reſpi-
ciens ait. ,, Traxítque vagus per pulpita veſtem. Sub ſcena machi
næ ſtatuebantur vt bronteum, quo exprimebantur tonitrua; & ἐκκύκλιον
in tragœdiis, in quo, cum eſſet in rotæ figuram factum; quò facilius vol
ueretur, eminens ab vna parte ſupra pulpitum ſcenæ; omnia ea, quæ
ſine horrore ſpectari non poterant pingebantur, vt cerni à ſpectatori-
bus poſſent, ſed de his hactenus. Veſtitus, habitúſque comicus huiuſ-
modi narratur à Iulio Polluce fuiſſe. Senibus candidæ attribuebantur
veſtes, quòd is habitus antiquiſs. putaretur; Iunioribus purpureus, &

versicolor; seruis tenuis & pannosus asignabatur vestitus ad paupertatem significandam. gestabant enim exomidas. Parasiti palliis fuscis induti incedebant; Viro læto vestis alba, Aerumnoso,& tristi furua tribuebatur. Lenoni pallium vario colore,et virga,quam manu gestabat: Sacerdotibus oblongæ,talarésq. vestes albæ. Vetulis fœminis ac matronis Melinæ. Calceamenta comica socci erant,sicuti cothurni,tragica. Barbæ (ut idem scribit Pollux) effingebantur,aut nigræ, aut canæ,aut breues, aut promissæ. Personati cœperunt aliquando esse histriones, cum ante fecibus ora illinerent: personarum inuentorem Thespin fuisse narrat Horatius in Poët. Arist. id incertum esse ait. De melodia; quæ vt plurimum tibiis fiebat; dicerem aliquid, nisi satis omnibus eam notam viderem; quo loco, modóue ea in recitatione poëmatum vterentur, alius erit quærendi locus; & de hac re tota copiosius in nostris explicationibus in lib. Aristotelis de Poët. Hactenus à me expositæ fuerunt partes comœdiæ, essentiales. Aliæ partes, quæ ad quantitatem respiciunt, quatuor à Donato enumerantur, qualésq. sint, explicantur. Prologus, Prothesis; Epitasis; Catastrophe. de his puto scripsisse Aristotelem in lib. secundo de Poët. quem interiisse suspicor; nam libro primo qui extat; tragœdiæ partes eiusmodi diligenter persequitur. Comœdia quinque actibus absolui debet, vt etiam monet Horatius in Poët. Donatus obseruat personæ vni non licere exire in scenam, nisi quinquies; in tragœdia tamen id parcius fit. De choris esset postremo loco dicendum, nam eos recipiebat vetus comœdia; Sed quia eos reiecit noua comœdia, non est necesse, vt de iis plura dicamus, cum præsertim in nostris explicationibus in librum Arist. de Poët. copiosè omnia à nobis fuerint declarata, quæ ad chorum spectant, etiam comicum; redditáque ratio; cur postea è noua comœdia fuerit sublatus.

Francisci Robortelli Vtinensis
EXPLICATIO EORVM OMNIVM, QVAE AD QVAESTIONES DE SALIBVS PERTINENT.

EX Rhetorica facultate,quæ multas et amplas partes habet; nihil iam ferè nobis videtur reliquum, quod explicemus, præter duo hæc. Primum ea quæ ad oblectandos, & releuandos animos auditorum spectat: Sales scilicet & acutè dicta. Deinde,quæ ad locutionis genus, & ornamentum sermonis spectant. Quæ cum à me fuerint absoluta; tum demum verè affirmare potero, me vobis quicquid pulcherrima hac, & amplissima facultate, & arte dicendi continetur, explicasse. Agendum vero in præsentia nobis est de salibus,ac facetiis ex Ciceronis præscripto loco, qui positus est in lib. secundo de Oratore. quem antequàm aggrediamur interpretandum, volo, vt breuiter non nulla, quæ ad rem spectant, consideremus. De fine. De materia. Ex qua animi parte proueniant. An de iis tradi ars vlla possit. De Methodo Ciceronis in his tradendis seruata,& Methodo Arist. Ac primum de fine ex quo patebit cur eorum omnis oratio fuerit excogitata. Præclare est àb Aristotele dictum lib. tertio Rhet. Si auditores, & iudices omnes probi essent,ac æquitatis amatores, non fore nobis opus vlla Rhetorices parte, præter eam, quæ tradit rationem probandi, & confutandi. Nam exordium, & epilogus, quæ duæ partes in primis capaces sunt eorum, quæ sunt præter rem; ideo fiunt, vt iudicem nobis concilIemus,in aduersarios irritemus, ad commiserationem & lacrymas cieamus,ad lætitiam & hilaritatem reuocemus. Sed cum ita comparatum sit; vt homines variis iactentur perturbationibus,& ex iis variæ existãt animorum voluntates, delinitiones quasdam à nobis excogitari oportuit, quibus illorum mentes captaremus. Vnde apud Platonem in Gorgia verissime hac de causa dictum fuit, Rhetoricen quàm simillimam esse Adulationi, & fucatoriæ cuidam arti; quàmuis hoc hominũ improborum causa contigerit. Captandorum igitur animorum ratio fuit hæc,vt nos attentè iudices audirent, nostrámq. causam amarent, ad quod adduci non possent sine aliquo delinitione, & oblectamento, vnde ab antiquis Rhetorib. prudenter dictum fuit. Finem oratoriæ facultatis esse,persuadẽdi.eum finem nos triplici assequimur via docendo.mouendo.oblectando.oblectamus autem suaui oratione. Suauis oratio fit salibus,ac facetiis. Id ipsum hac ratione non dissimili demon

» ſtrat Ariſtoteles lib. tertio Rhet. oblectationem parari neceſſe eſt. Pa-
» rari autem iucunda, & ſuaui oratione. diſcere quidem omnibus eſſe
» iucundum, at cum voluptate, & oblectatione diſcere eſſe iucundiſsi-
» mum. Iucunditatem autem orationis prouenire ex facilitate, & vi ſigni ficationis, ex quo conſequitur, cum in ſalibus vtrunque ſit, eós eſſe ſuauiſsimos, & mirifice oblectare, cum enim oratio obſcura eſt, & inſulſa, omnes alienantur, cum autem ſalſa, facilis, & acuta; omnes attentè, & cum delectatione audiunt. Hic eſt igitur facetiarum, & huius Rhetori ces partis finis, quem expoſuimus. Eſt autem, ſicuti patet, cum referatur ad finem totius facultatis; etiam hæc ipſa tractatio, pars quædam rhetorices inter eas videlicet reponenda, quæ ad perſuadendum pertinent, ex quo ſatis patet, maximi eſſe momenti, & plurimi faciendam.
» Ratio quippe perſuadendi omnis (vt Ariſt. declarat lib. primo Rh.) in
» tribus poſita eſt rebus. In commendatione, & exiſtimatione eorum qui
» dicunt. In afficiendis, quacunq. opus fuerit ratione, animis auditorum.
» In perturbationibus & argumentis. Pars vero hæc ſalium, & vrbanitatis tractandæ in duabus verſatur. Nam cum virtutis quandam habeat ſpeciem imò virtus maxima ſit, vt declarabimus poſtea, multum affert commendationis dicenti, & exiſtimationis, Deinde afficit animos audientium, quia oblectat, hilari quadam motione. Hilaris autem permotio animi cum riſu fit. isq; indicio nobis eſt animos audientium eſſe exhilaratos, cum ſit lætitiæ ſignum, riſus. Eſt verò lætitia animi affectio quædam, quæ nos faciles, ac exorabiles reddit, Ac beneuolos erga eos, qui nobis excitarunt in animo eam hilaritatem, Argumento nobis huius rei eſſe poteſt, quòd cum amicum, & familiarem aliquem poſt multum temporis reuiſimus, & amplexamur; id facimus cum riſu, & hilaritate. Nam in beneuolentia neceſſe eſt, vt inſit hilaritas, & riſus placidiſsimus, qui hilaritatis eſt index, ſicuti planè è contrario contingit in odio, à quo quàm longiſsimè riſus omnis abeſt: Mærent enim homines, & frontem contrahunt, cum inimicos intuentur. Sed cum feſtiuitas hæc tum in rebus, tum in verbis ſit, de ea loquimur, quæ in oratione verſatur. An igitur erit communis omnium, qui oratione vtuntur? Et an priuati, qui inter homines in conuictu habetur, & quotidiani ſermonis, an publici & forenſis tantum? Vtriuſq. ſanè; ſed nos de forenſi loquimur; nam in eo ſeſe exercet facultas oratoria, de altero vero præceptiones dant philoſophi, qui de moribus tractant; ſicuti fecit Ariſt. quod nos paulò poſt quantum ſatis fuerit, explicabimus. Non omnium verò, qui oratione vtuntur, communis eſt. Nam philoſophos decet oratio verecunda, caſta & ſeuera. (vt declarat Cic. in Bruto) Poëtarum vero propria eſt; Sed neq. omnium; nam tragicas qui tractant res, totos ſeſe, orationémque ſuam componunt ad mærorem, & triſtitiam, atq. omnia infuſcant luctu, lacrymis, & dolore. Ne Heroicis quidem liceat admodum ea vti, niſi tollendæ aliquando ſatietatis gratia; de

virtutibus enim et rebus gestis præclarorum Heroum tractant. magna cum dignitate, bella, nauigationes, pericula, animi magnitudinem, & fortitudinem exponunt. Quàmuis Homerus videtur interdum iocatus magna cum festiuitate; cum in Thersiten scommata iacit, & cum de Veneris, & Martis coitu cantilenã explicat à Citharœdo recitatam, aliisque multis in locis. Sed id breuiter facit, ac parcè, neque eo planè modo, quo oratores. Vergilius quoque apud nos à grauitate & seueritate heroica nunquàm discedit; ne in coitu quidem Veneris, & Vulcani explicando. Didonis itidem, & Aeneæ. Dii enim boni quanta cum dignitate amores, qui per se leuissimi sunt, narrat; vt ne in verbo quidẽ vllo notari vix possit vllã festiuitas; tantum abest; vt obscenitatem præ se ferat. Comicis libentius multò concessum fuit, hac festiuitate vti in sua poësi, quod optima est factum ratione, quia amatoria magna ex parte, & deridicula; quæ in quotidiano conuictu fiunt, tractant. Plautus certè vsque adeo festiuus fuit; vt intemperanter, & immodice salibus vsus dicatur; id quod verissimum est; non vult enim oratio salsa esse nimis. condiri tantum contenta; & conspergi. & quoniam comicis libera datur iocandi facultates, ideo Aristoteles in Poëtices libro de iis meminit; quàmuis alibi dicat se de iis copiosius egisse in Rhetorices scilicet libro tertio, vti sæpe est à me dictum, & dicetur postea. Materiem vero siquis exquirat, quæ sit salium ac iocorum. summatim quidem id dici potest, cum sales, & ioci risum captent, risus autem non aliunde facilius paretur. quàm ex subturpiculis; & maledicis, rectè tamen et ingeniose prolatis; eorum materiem esse ex subturpiculis; & maledictis eiusmodi. quod est præclare etiam à Cicerone dictum vbi de iis agit. Valde turpia, & obscena viris bonis. qui verecundiam amant, non placent. eósq. irritant verius, quàm delectant. Tristia, & aduersa minus quoq. ad hoc negocium spectant, nam miseros homines in rebus aduersis illudere, quàmuis id salsè possit fieri, inhumanum planè est, vt rectè quoq. affirmat Quint. lib. vi. Risum vero captamus aut ex aliis, aut ex nobis, aut ex rebus mediis. Aliena autem aut reprehendimus, aut confutamus, aut eleuamus, aut repercutimus, aut eludimus. Nostra ridicula indicamus, cũ dicimus aliqua subabsurda; quæ si nobis per imprudentiam excidant, stultitiam redarguunt. Si simulamus, venustatem & festiuitatem habent. media ea sunt, quæ neutram attingunt personam. Item materies salsorũ & acutorum, aut facto, aut dicto effingitur: vt dicto exprimatur, satis patet. Facto, vt cum Fabritius, repulsis à se legatis qui magnam attulerãt vim auri, manum appositã adduxit ad nares, inde ad os, & fauces, mox ad ventrem; significans eo facto, se donec continere posset eas cupiditates corporis, non egere auro, aut diuitiis. Item materies salsorum iocorum ducitur aut ex corpore, aut ex animo, aut ex iis quæ posita sunt extra. Quarum rerum vituperatio si grauior fuerit, non iocus, sed contumelia, & repre

hensio. Si seuerior, non iocus, sed serium fuerit. Si leuis, tùm demum erit iocus, & festiuitas, quam quærimus. atque hæc sic doctè diiudicat Quint. lib. vi. Cap. iiii. In primis vero in iocis fugienda est obscenitas & scurrilitas, honósq. auribus habendus, verissimum enim planè est, non in rebus tantum sed etiam in verbis inesse turpitudinem, quàmuis olim Bryso & Stoici aliter senserint; Quos postea cõfutauit breuibus quibusdam rationibus Arist. lib. iii. Rhet. & Cic. in Epist. quadam ad Pætum. Materies autem hæc subturpicula & iocosa salsè dictorum, quàmuis ex quotidiano conuictu, & omnibus hominum actionibus desumi possit, Ea tamen quæ oratori inseruit, ex vrbanis rebus, ac negociis ciuilibus sumi potissimum debet. Vnde etiam huic generi iocandi, vrbanitatis nomen est impositum à Veteribus, sicuti præclare

» etiam declarat Quintilianus cum ait „ Nam & vrbanitas dicitur,
» qua quidem significari video sermonem præseferentem in verbis, &
» sono & vsu, proprium quendam gustum Vrbis & sumptam ex conuer
» satione doctorum tacitam eruditionem. Denique cui contraria sit rusticitas. Idipsum sæpe videtur innuere Cicero in Epist. ad Pætum cum
» ait. „ Accedunt non Attici, sed salsiores, quàm illi Atticorum Ro-
» mani veteres, & vrbani sales; Ego autem (existimes licet quod lubet)
» mirificè capior facetiis maxime nostratibus, præsertim, cum eas vi-
» deam primum oblitas Latio tum, cum in vrbem nostram est infusa pe
» regrinitas, nunc vero etiam Brachatis, & transalpinis nationibus, vt
» nullum veteris lepôris appareat vestigium. Ibidem. Moriar si præter
» te quenquàm reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, &
» vernaculæ festiuitatis agnóscere. Huius igitur vrbanitatis, & elegantioris quidem bene peritum esse oportet oratorem, qui apte iocis ac salibus vti voluerit. Iam vero & illud sciendum vrbanitatem hanc, seu festiuitatem, & comitatem quispiam appellare maluerit, inter virtutes connumerari. Quòd politissime explicat Arist. libro quarto Eth. sub finem. vbi de iis virtutibus loquitur, quæ in cotidiano conuictu hominum, & consuetudine exercentur. Nam cum in vita quandam requietem quærere soleamus, & recreari sæpe ioco; videndum est, vt inter nos fiat æquabilis quidam conuictus, & congressus, tum dicendo, tum audiendo. Adhibita hac norma duplici tanquàm moderatrice huius virtutis „ Quæ oportet „ Vt oportet. Virtutem vero esse patet, quia exuperationem, & defectum medii, sicuti cæteræ, habet. Nam qui nimium iocantur, & fines huius virtutis transgrediuntur, Scurræ appellantur. qui quacunq. ratione turpi magis risum quærunt excitare, quàm honeste loquendo oblectare. Qui vero prorsus ab omni genere iocandi abhorrent, ii planè duri, immites, inculti, ac rustici vocantur. Ii verò qui sese in iocis aptè moderantur, comes, & vrbani magna cum laude dicuntur. Adde quòd paulatim habitus hic animo acquiritur, salsè loquendi; non secus planè ac saltatione corpora quæ fuerint exercitata;

agiliora & aptiora esse videntur ad saltandum; sic hominum animi in iocis cum fuerint exercitati, longóque vsu sibi facultatem hanc parauerint, id venustius faciunt, & maiore cum dignitate. Iocum verò hunc liberalem esse oportet, ac eruditum. Ac differre multum à seruili, et rudi. Sed cum facetiæ propemodum conuitia quædam sint, cauendum est, ne in id labamur, Est enim reprehendendum. Vnde multis in vrbibus leges contra conuitia sanciuntur. Ipsum vero virum vrbanum ac festiuum sibimet legem esse oportet in iocando, ne quid peccet. Scurra quidem neq. sibi, neq. aliis parcit, modò risum excitet. eaq; dicit, quæ vir vrbanus ne audire quidem æquo animo potest. Rusticus verò, & durus, planè inutilis est ad congressum, & conuictum hominum, cum in eo ne mica quidem salis sit; & aliorum salsè dicta iniquo ferat animo. Atque sic patet vrbanitatem, & festiuitatem, cum requietem maximam hominibus afferat, inter eas virtutes connumerari; quæ ad colloquium, & conuictum quotidianum spectant. Ex qua autem animi parte proueniant si quis quærat; respondeo, non aliunde, quàm ex bene culto, & subacto ingenio; & summo mentis acumine. quod planè requiritur, in eo maxime, qui aptè in iocando sese voluerit exercere; nam qui ioci cum celeritate proferuntur, iocundiores et salsiores sunt. Iique in primis, quos ab altero lacessiti proferimus; qua in re ingenii celeritate magna opus est. Vnde neque omnes ad iocandum, sed ingeniosos tantum aptos esse patet. Constat apud veteres nō omnium, neq. virorum, neque populorum hanc fuisse peculiarem laudem. Sed nonnullorum tantummodo; nam inter oratores Græcos Demost. in primis defuisse hanc iocandi facultatem scimus. atq. id sanè factum (quod testatur Quintil.) quia ad id à natura minus fuisset affectus, vel quòd existimarit præclarus orator, oratori qui in grauissimis rebus versatur non conuenire iocos, & sales. Alioqui enim in conuictu salsus, ac perurbanus fuit Demosthenes, vti testatur Plutarchus in eius vita: nam cum reprehenderetur quòd è prælio aufugisset turpissimè; respondit Salsissime. ὁ φεύγων πάλιν μαχήσεται. Et cum audiret Philippum Macedoniæ regem laudari; quod esset Bibax. quòd esset venustus corpore, quòd disertus. dixit Demosthenes has laudes in vitium vertens, primum σπογγιᾶς. alterum γυναικός. tertium σοφιστοῦ. Salsissimè quoque redarguit Pythean, qui dixerat ipsius Enthymemata ὄζειν τῶν ἐλλυχνίων; nam respondit, οὐ ταὐτό γέ σοι, καὶ ἐμοὶ συνοίδεν ὁ λύχνος. Atque hæc quidem ita festiuè protulit in quotidiano conuictu Demosthenes. In orationibus autem rarò apparet voluisse iocari. In Aeschinem aduersarium illud protulit satis salsè in Oratione περὶ παραπρεσβείας, [illegible] notans, vt interpres ait, ipsius τὸ [illegible]. Ciceronem scimus plus æquo iocis delectatum, maluisséque amicum interdum (vt ipsius vtar verbis) quàm bonum dictum perdere. Treis libros ipsius Iocorum collegisse Tyro eius libertus fertur, qui, teste Quintiliano,

magnam in ſe habebant dicacitatem, neque in conuictu tantum quotidiano, ſed in foro quoque ſæpiſsimè iocatus eſt. Erat enim feſtiuo ac hilari quodam ingenio, quod ipſe de ſe ſcriptum reliquit in quæſtionum Tuſculanarum prima. vbi ait Ariſtotelem (quod adhuc legi poteſt in Problematibus) dixiſſe omnes melancholicos eſſe ingenioſos, cum feſtiuiſsimus eſſet, ac planè ad hilaritatem natus, Sed etiam in Orationibus in Verrem. In Marcum Antonium. In Piſonem. In Clodium multa ſalsè protulit. An verò non & illud ſalſiſsimum quod profert in Gellium, propter oris maleolentiam, in oratione pro P. Seſtio. Is autem eſt Gellius de quo etiam mentionem facit ob eandem rem Catullus in lepidiſsimo epigrammate.
,, Gellius eſt pulcher, quid ni? & quæ ſequuntur. Salſum, ac venuſtum quoque illud eſt, quod in oratione pro A. Cæcinna profert in illum teſtem, eius fidei eleuandæ gratia. his verbis:
,, P. Ceſennius autor fundi, non
,, tàm authoritate graui, quàm corpore. Et in eadem rurſus. Sed
,, ita illum placidum, mollémque reddidi, vt non auderet, ſicut me-
,, miniſtis iterum dicere quot milia fundus ſuus abeſſet ab Vrbe; nam
,, cum dixiſſet minus abeſſe LIII. populus cum riſu acclamauit ipſa
,, eſſe. Sed nimirum nimia illi ſæpe obfuit dicacitas; nam ea in ſe quàm plurimos irritauit; Illud enim videndum eſt in hac iocorum tractatione, vt ne abſit modus. Straronicum Athenienſem teſtatur Athenæus libro ſeptimo, à Nicocle Cypriorum rege, quod nimis liberè ac ſalſe iocos protuliſſet in ipſius filios, perimi iuſſum. Verba
,, Athenæi ſunt hæc. τελευτῆσαι στρατόνικον διὰ τὴν ἐν τῷ γελοίῳ παῤῥησίαν ὑπὸ νι-
,, κοκλέους τοῦ κυπρίων βασιλέως φάρμακον πιόντα διὰ τὸ σκώπτειν αὐτοῦ τοὺς υἱούς. Ariſtoxenum quoque ſcimus doctiſsimum hominem in Poëmate ſuo, quod Galateam vocarat, Dionyſium Siciliæ regem ſub perſonam induxiſſe Polyphemi, multíſque iocis illuſiſſe; ſed in latomiis incluſum poſtea vitam finiiſſe. Idem verò teſtatur Athenæus libro primo,
,, συνεμέθυε δὲ τῷ φιλοξένῳ ἡδέως ὁ Διονύσιος, ἐπεὶ δὲ τὴν ἐρωμένην γαλάτειαν ἐφωράθη
,, διαφθείρων εἰς τὰς λατομίας ἐνεβλήθη, ἐν αἷς ποιῶν τὸν κύκλωπα συνέθηκε τὸν μῦθον
,, εἰς τὸ περὶ αὐτὸν γενόμενον πάθος, τὸν μὲν Διονύσιον κύκλωπα ὑποστησάμενος, τὴν δὲ
,, αὐλητρίδα γαλάτειαν, ἑαυτὸν δὲ ὀδυσσέα. Verum redeo ad id, vnde eram digreſſus. hoc genere iocandi totam ſæpe nationem aliquam excelluiſſe accepimus. Nam & Byzantii, & Rhodii, & Siculi, & Attici præter cæteros vrbani fuerunt, & feſtiui. quod ipſum multis in locis teſtatur Cicero. Qui etiam quærit cauſam cur Attici acutiores. Reddítque eam in primis cauſam, quod ſub puriſsimo cœlo; ac maxima aëris temperie illorum vrbs ſita eſſet. Cum ſecus accidiſſet Thebanis, qui quod craſſo eſſent aëre vſi; rudes, hebetéſque vſque adeo fuerunt; vt in iis nihil lepôris, nihil feſtiuitatis, nihil elegan-

rioris cultus inesset; quod adagio quoque locum dedit in homines prorsus hebetes. Bœotum crasso iurares aëre natum. Siculos quoque salsos fuisse, & ingeniosos innuit; in Tusc. quest. prima, vbi de Epicharmo loquitur, eiusque citat versiculum. Emori nolo sed me esse mortuum nihil æstimo. Epicharmus ingeniosus vt Siculus. Rhodios quis non credat salsos, ac perelegantes homines fuisse, apud quos tandiu bonæ viguerunt artes. quorum insula tam amœno subesset cœlo, vt αἰθρία appellaretur ab antiquis. Quò allusisse putauerim Horatium, cum ait:

Laudabunt alii clarum Rhodon.

Romani (si Ciceroni credas) multò etiam Atticis fuerunt salsiores; quod facilè diiudicari posßit, si quis Græcorum sales cum Romanorum salibus conferat. qua de re illud vnum in præsentia dicam. Verisßimum quidem id mihi videri, quoniam per se Græcorum oratio capax est delitiarum omnium, quæ minus complecti possunt oratione Romanorum; cuius semper propria fuit grauitas quædam, ac maiestas seueritatis, & dignitatis plenisßima. Iocantur sæpe in dictionibus perlepide Græci, vt illud ostendit quod Diogeni adscribitur μὴ φθεῖρε τὴν κόρην. & illud Stratonici, quod recenset Athenæus. τὸν φάωνα δ' ἔφη αὐλεῖν οὐχ ἁρμονίαν, ἀλλὰ τὸν κάδμον. & illud ἀπὸ τῆς ὀμφάλης εἰς τὴν ὕβριν, & si quæ huiusmodi sunt. vt & illud eiusdem, qui dicebat maxime se admirari matrem satyri, quæ eum δέκα μῆνας ἤνεγκεν, οὗ οὐδεμία πόλις δύναται ἐνεγκεῖν δέκα ἡμέρας. Hæc enim siquis velit Latinè proferre; videat omnem dicti lepôrem & venustatem amitti. Sic igitur planè habendum, Romanorum sales esse quidem maioris ponderis, ac pleniores cuiusdam nescio cuius succi. Græcorum verò iocos tenuiores, humiliores, neque ita solidos, &, vt vno verbo absoluam, oratorios, ac graues, quod multò magis postea patebit, cum Ciceronis contextum explicabimus. Quæsitum verò est ingeniose à veteribus, An de salibus tradi vllæ posßint præceptiones; nec'ne. Multi quidem, quoniam homines per se apti nati ad hilaritatem, & festiuitatem sunt, existimarunt, ab hac parte prorsus omnem excludi artem. Alii secus, cum & hæc vna sit Rhetorices pars, existimarunt arte contineri, aut ne reliqua quidem artificiosè tradi. Aristoteles lib. tertio Rhetoricorum ad Theodecten hoc quàm breuisßimè " diiudicauit. Tractationem quidem salium naturæ propriam esse, " atque ingenio constare, aut exercitatione quadam. præceptionem ve " rò de iis ad artem oratoriam spectare; verisßimè quidem, nam quàm- " uis homines natura in primis ad id ducantur; multum tamen præceptionibus artis possunt iuuari; Quòd siquis obseruationem potius, quàm artem appellare malit, non valde repugnarim; Nam de oratione omnes, quæ traduntur, artes, cum de rebus non sint vllis

non satis quidem propriæ artes dici possunt; sed obseruationes potius quædam; quàmuis parum quidpiam inter obseruationem, & artem intersit, quod facilè perspiciat, siquis diligenter attendat. Reliquum est, vt methodum totam, qua & Cicero & Aristoteles in explicandis his vsus fuit, exponamus.

Francifci Robortelli Vtinenfis

EXPLICATIO EORVM QVAE AD ELEGIAE ANTIQVITATEM, ET ARTIFICIVM

SPECTANT.

I Nter alia veterum poëmata connumeratur etiam Elegia; cuius mihi origo, finis, materies, artifici umq́ue fimul eft explicandum. Cum poëfis, vti ante dictum fuit, alia fit lyrica, alia fcenica; fcenicam patet fatis non effe Elegiam, Lyricam igitur potius, quæ cum Gymnopædicen, Hyporchematicen, Pyrrhicenq́ue contineat, ad hyporchematicen elegiam redegit, nam in ea χορὸς ᾄδων χορεύεται. vt ait Athenæus libro quarto. Et cum poëmatum alia grandia fint, alia exigua, inter hæc ftatuimus connumerandam Elegiam. Imitatur verò Elegia; ac diuerfis quidem modis pro ratione materiæ; nam nullum poëma plures mutationes recepit, quàm Elegia; atq; ideò difficile eft, ei certam attribuere materiem, aut ad genus aliquod Poëmatis redigere, nifi prius omnia diftinguãtur; ac feparentur. Auletice, quæ vt ait Ariftotiles in libro Poët. vtebatur harmonia, & rhythmo; imitabatur etiam aliquando τὰ γοώδη, vt Iulius Pollux fcribit libro quarto, vbi ait γίγγραν fuiffe αὐλίσκον, qui vocem emitteret γοώδη, & θρηνητικὸν, in Phœnicia primum inuentum, nam Phœnicum lingua γίγγρας uocabatur ὁ ἄδωνις. atque hinc Tibia Gingrina, qua vtebantur in Adonidis fefto. Quatenus igitur lugubris Elegia, ac funebris, ad eam auletices partem debet referri, vno hoc excepto, quòd vetus Auletice non vtebatur fermone, qui in Elegia ineft. Didymus quoque author eft, Tibias lugubres fuiffe his verbis. οἱ πρὸς τὸν αὐλὸν ᾀδόμενοι θρῆνοι, ὁ γὰρ αὐλὸς πένθιμος. quæ confuetudo fuit etiam apud Romanos, & ideò Cicero in Miloniana oratione, de funere loquens Clodii, ait: Sine cantu, fine tibiis. quas cantilenas Horatius nænias vocat. Ad hunc verò Elegiæ vfum refpiciens Ouidius in morte Tibulli ait.

„ Flebilis indignos elegeia folue capillos
„ Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

& Horatius libro primo Od. fcribens ad Tibullum.

Neu flebiles decantes Elegos; quamuis querelas flebiles amatorum potius intelligit. Proclus quoque ait in libro περὶ χρηστομαθείας ἐλέγειαν συγκεῖσθαι μὲν δὲ ἡρώου, καὶ πενταμέτρου, ἁρμόζειν δὲ τοῖς κατοιχομένοις, καὶ ἀπολογεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ τούτους. οἱ μέντοι μεταγενέστεροι τοῖς διαφόροις ὑποθέσεσιν αὐτῷ ἀπεχρήσαντο.

& ideò Aristophanes, vt idem notat Proclus, ait τοῖς σοῖς ἐλέγοις. idest θρήνοις. Ibidem verò Proclus declarat, quale fuerit apud veteres poëma dictum κύκλος, à nostris CIRCVLVS. de quo mentionem facit Aristoteles libro secundo posteriorum ἀναλυτικῶν. quem locum nemo (meo iudicio) adhuc satis explicauit, aut intellexit. Erat Poëma Circulus dictum, ex multorum poëtarum carminib. confectum, qui deincipes scripserant; nam orsi ab Antiqua illa rerum confusione, χάος Græci vocant, gigantum originem; & Titanum, eorum bella descripserunt, ac paulatim deducentes poëma omnem Deorum sobolem persecuti sunt, resque illorum omnes gestas, vsque ad Vlysis tempora. cuius seriem mihi videtur imitatus Ouidius in libris suarum Metamorph. Verba Procli sunt hæc. ὁ ἐπικὸς κύκλος (nam Epicum erat poëma) ἄρχεται ἐκ τῆς μυθολογουμένης οὐρανοῦ, καὶ γῆς μίξεως, ἀφ' ἧς ἑκατόγχειρας γίνονται, καὶ ἑξῆς. διαπορεύεται δέ τι ἄλλως περὶ θεῶν τοῖς ἕλλησι μυθολογούμενα, καὶ εἴπου τι καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἐξαληθίζεται περατοῦται δὲ ἐκ διαφόρων ποιητῶν συμπληρούμενος μέχρι ὀδυσσέως. Patriam vero, & nomina poëtarũ ipse Proclus refert, aitque probatum à veteribus poëma illud non tàm propter elegantiam, quàm propter ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων. Verùm redeo ad rem. Elegia aliquando vsi fuerunt veteres in legibus describendis; Solon in primis apud Athenienses, vt explicat Diogenes Laertius, & eius versus sæpè recitat; Demost. quoq. in oratione περὶ παραπρεσβ. Aristoteles in Problem. sectione XVIIII. vbi quærit, cur multæ leges cantilenæ vocatæ, ait, homines, priusquàm literas scirent; leges decantare consueuisse, ne ex animo effluerent; idq. ab Agathyrsis factum. Athenæus quoq. libro XIIII inquit. ᾔδοντο ἀθήνησιν οἱ χαρώνδου νόμοι παρ' οἶνον, ὡς ἑρμιππος ἐν τῷ περὶ νομοθετῶν. Sed versu scriptæ olim leges, quia facilius hærent memoriæ; Hinc Damocrates poëta, & medicus tantopere probatur à Galeno, quòd de medicamentorum ratione, iambicis trimetris scripsit. nam præterquàm quòd memoriam adiuuat; nõ facilè etiam mutari possunt, aut corrumpi; Mensurarum, ponderumque appellationes metro inclusæ. Sicuti in soluta oratione. De poësi legum Aristoteles in libro Poëtices meminit, aitque imitationem suam confecisse sermone, rhythmo, & harmonia simul.

Quatenus igitur Elegia leges olim describebantur; ad Poësin legum redigi oportet. Elegia quoque res bellicæ olim descriptæ, cuiusmodi à Tyrtæo. Fuit Tyrtæus claudus, luscus, ludi denique magister; sed militiam secutus ita excelluit, adeoque militum suorum animos sua oratione incitauit; vt quasi furentes in hostem ruerent. Hinc Horatius ad Pisones scribens ait.

„ Tyrtæusque mares animos ad martia bella
„ Versibus exacuit.

Nos in Paraphrasi Horatii aliquot eius versus ex Stobæo retulimus. Lacedæmonii tantopere Tyrtæi poësi delectabantur; vt cogressuri cum hoste sæpe eius versus canerent.

Quatenus igitur res bellicas Elegia continet;animosque pugnantium concitat ad furorem; sub alia specie poësis collocari debet, quod non dum mihi satis liquet; nisi fortasse malis redigere ad eandem legum poësin, aut ad eam musicen, quam veteres Phrygiam vocabant, val de aptam ad ciendos hominum animos, & concitandos ad furorem; Elegia quoque vsus est Theognis antiquissimus, doctissimusque poëta, in præceptionibus scribendis, quæ ad mores, vitamque rectè instituendam pertinent. Cuius liber mehercle aureus, dignissimusque, qui ab omnibus legatur, at qui ego nunquàm lego, (lego autem sæpè) quin & ex elegantia verborum, & ex suauitate metri; & ex grauitate sententiarum magnam capiam voluptatem. Eiusmodi verò poëmata desiderat Plato libro de Legibus III, in quibus non sit multiplex illa imitatio, qua putabat ille animos hominum corrumpi. Carent igitur imitatione; sed concini possunt sicuti poëmata legum. & ideò ad genus idem putarim esse referendam & hanc poësin elegis descriptam. Elegia postremò amoribus, querelis, ac delitiis amantium videtur destinata; Atque ideò ob tantam varietatem, & mutationem, fortasse ab Horatio dictum fuit.

„ Quis tamen exiguos Elegos emiserit auctor
„ Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.

nam & Suidas ambigit à quo primum inuenti fuerint; vndeque ita dicti. Hinc (quia Elegia amores complectitur) Ouid. ait libro III Eleg.

„ Forma decens, vestis tenuissima vultus amantis,
„ In pedibus vitium causa decoris erat.

nam hoc posterius dictum est propter impares versus. Canebatur autem noctu, querula voce, ante fores amicarum. Hinc idem Ouidius ait

„ Quam tu non poteris duro reserare cothurno
„ Hæc est blanditiis ianua laxa meis

Versus in ea impares, de qua, præter Horatium, etiam Ouidius ita inquit.

„ Venit odoratos elegeia nexa capillos
„ Et puto pes illi longior alter erat.

Idem libro primo Elegia prima

„ Sex mihi surgat opus numeris, in quinque residat
„ Musa per vndenos emodulanda pedes.

& libro III

„ Et longis versibus adde breues.

Athenæus libro XIII ait oraculum ab Apolline redditum huiusmodi versibus. Sed prius apponam ipsius verba. ἔχρησέ τι καὶ περὶ τῶν ἀμφὶ χαρίτωνα, προστάξας τοῦ ἑξαμέτρου τὸ πεντάμετρον. καθάπερ ὕστερον καὶ Διονύσιος ὁ ἀθηναῖος ἐποίησεν ὁ ἐπικληθεὶς χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις. ἔστι δὲ ὁ χρησμὸς οὗτος

„ Εὐδαίμων χαρίτων, καὶ Μελάνιππος ἔφυ.
„ θείας ἀγητῆρες ἐφημερίοις φιλότατος.

in his versib. videre est præpositum hexametro pentametrum, quod ibidem docet Athenæus præter morem factum. In Elegis scribendis insignis apud veteres olim Græcos fuit Mimnermus; qui & ipse de amoribus, ac delitiis scripsit. Hinc Horatius libro Epist. primo.

„ Si Mimnermus vti censet, sine amore, iocisque
„ Nil est iucundum viuas in amore, iocisque.

Stobæus versus duos Mimnermi recitat, qui valde locum hunc Horatii explicare possunt, ac illustriorem reddere, nam si diis placet, nonnulli etiam in nomine poëtæ lapsi sunt proferendo; Sententia est in his Horatianæ quàm simillima.

„ τίς δὲ βίος τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς ἀφροδίτης;
„ τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι.

Varro etiam apud Romanos vir grauissimus, amatorias res elegis videtur scripsisse; inquit enim Ouidius libro III de Arte amandi.

„ Dictaque Varroni fuluis insignia villis
„ Vellera germanæ Phrixe querenda tuæ.

nam Gallum, Propertium. Tibullum omnes satis norunt, præstantissimos in hoc genere fuisse: hinc illud

„ Et teneri possis carmen legisse Properti
„ Siue aliquid Galli, siue Tibulle tuum;

Aristotelem quoque (vt Callimachum, & reliquos poëtas prætermittam) ipsum philosophum grauissimum satis constat aliquando se Elegiis scribendis oblectasse; atque in eo genere multum excelluisse. quod ideò libentius refero, vt agnoscant nostræ ætatis Philosophi, quàm sint illius similes qui vix duob. aut trib. libris Aristotelis, ac ne iis quidem integris perlectis; sed quid libros dixi? imò pagellis, statim se philosophos iactant; cum & Latinæ, Græcæque linguæ venustatem nunquàm perceperint; neque vllam antiquitatem degustarint; aut alias artes, quæ in communi hominum vsu versantur; magistras ornatè apteque dicendi didicerint; satisque habeant, si fœdè, ac impurè loquantur, ne grammaticorum quidem præceptionibus seruatis. Neque verò de omnibus loquor; nam multos habet nostra hæc ætas doctissimos, elegantissimosque Philosophos; sed de iis tantum qui ita se fœda barbarie ingurgitarunt; vt pauculis quibusdam exceptis quæstionib. quas quotidie insulsè tractant, nihil præterea norint; & alios; qui prorepere vltrà eos fines, quib. illi se incluserunt, studēt, irrideant, ac contemnant; Verùm redeo ad rem. Hactenus de materie, antiquitate, seu vsu, & origine, simulque de fine Elegiæ locuti fuimus. Nunc reliquum esset, vt de artificio ipsius loqueremur; Sed breuiter tantùm, ne longior sim, locos demonstrabo. In Elegia, quando imitatur, non .n. semper id facit; imitatio ferè semper Epica est; nam habet ἀπαγγελίαν ipsius poëtæ; nihilque imitatur præter verisimile, aut necessarium; nam quomodo hæc sint intelligenda, satis in

Poët.

Poët. Aristotelis fuit à nobis declaratum. tametsi Catullus in Elegia quadam Ianuam loquentem facit, quæ tota Dramatica est. qualis etiam Ode illa libro tertio apud Horatium

„ Donec gratus eram. id enim video aliquando vsitatum. Orationem requirit Elegia, lenem, perspicuam, neque elatam nimis, neque rursus nimis humilem; & vbique patheticam; ac moratam. voco autem moratam, quo modo Aristoteles docuit libro Rhetoric. tertio, & in libro Poët. In ea commiserati o frequens esse debet. Conquestio. exclamatio, apostrophe, prosopopœia, seu fictio personarum, excursus seu παρέκβασις præter rem propositam. in quam etiam aliquando narratio desinat, sicuti sæpe apud Tibullum est videre. is enim in primis artificiosè vtitur & aptè quidem huiusmodi genere παρεκβάσεων. ut quilibet poterit, etiam me non proferente exempla; per se rem totam in illius elegiis perspicere. Debet verò in primis elegia conspersa esse, ac tincta aliqua antiquitatis significatione; sæpe etiam occulta: ac dum aliud narratur, interposita. qualis locus est apud Tibullum libro primo Elegia prima

Et quodcunque mihi pomum nouus educat annus
Libatum agricolæ ponitur ante Deos.

innuit enim fructuum primitias, quas Græci vocabant ἀπαρχὰς de quibus Porphyrius in libro περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων secundo ait ἐάων γὰρ ὁ πόρος τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ἀπὸ γῆς, ἢ ὁ τῶν ζώων. Idem Porphyrius libro secundo. τοῦτο καὶ ἀπόλλων παραινῶν θύειν κατὰ τὰ πάτρια τουτέστι κατὰ τὸ ἔθος τῶν πατέρων παλαιόν, τὸ δὲ παλαιὸν διὰ τῶν πάνων, καὶ τῶν καρπῶν ἦν. & rursus libro tertio μιμησώμεθα τὸ χρυσοῦν γένος, ὅτι ἠρκοῦντο τῷ ἐκ γῆς καρπῷ. Alius locus eiusdem Tibulli. in eadem Elegia est: cum ait

„ Nec è puris spernite fictilibus.
„ Fictilia antiquus primùm sibi fecit agrestis
„ Pocula, de facili composuitque luto.

iis enim vtebantu r veteres in sacris faciendis, cum magis erant frugi. de qua re Porphyrius libro secundo διὰ τοῦτο καὶ τοῖς κεραμίοις ἀγγείοις, καὶ τοῖς ξυλίνοις, καὶ πλεκτοῖς ἐχρῶντο, καὶ μᾶλλον πρὸς τὰς δημοτελεῖς ἱεροποιίας τοιούτοις χαίρειν πεπεισμένοι τὸ θεῖον. Rursus Elegia secunda libri primi. cum ait.

„ Ter cane, ter dictis expue carminibus.
„ Et me lustrauit tædis.

de qua re Lucianus in Menippo μετὰ γοῦν τὴν ἐπῳδὴν τρὶς ἄν μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας ἐπανῄει πάλιν. & paulò post. ἐκάθηρέ τε με, καὶ ἀπέμαξε, καὶ περιήγνισε τῇ δᾳδί. præter hunc & alius est locus apud eundem eadem elegia

„ Non ego Tellurem genib. perrepere supplex. & quæ sequuntur. significatur enim veterum δεισιδαιμονία de qua Theophrastus in libro Characterũ. cuius verba aliquot eo libentius apponam, ex vetustissimo libro manuscripto, qui est apud me, quia vulgò non habentur in impressis libris: plura enim capita characterum habet liber

meus, quàm vulgati libri. ait igitur. δεισιδαιμονία ἂν δειλία πρὸς δαιμόνιον· ὁ δεισιδαίμων δὲ ἀπονιψάμενος τὰς χεῖρας, καὶ περιρρανάμενος ἀπὸ ἱεροῦ δάφνην εἰς τὸ στόμα, λαβὼν οὕτω τὴν ἡμέραν περιπατεῖν. Paulò post καὶ ἐπὶ ταῖς τριόδοις κεφαλὴν λούσασθαι, καὶ πυκνὰ τὴν οἰκίαν καθαριεῖν, καὶ οὐδ᾽ ἐπιβλῶσαι μνήματι. de qua re Iuuenalis etiam Satyra .VII.

„ In tunicis eat, & totum semel expiet annum
„ Hybernum fracta glacie defendat in amnem.
„ Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
„ Vorticibus timidum caput abluet: inde superbi
„ Totum Regis agrum: nuda, ac tremebunda cruentis
„ Erepet genibus.

Huiusmodi igitur eruditione & antiquitatis cognitione conspergenda est Elegia. Atque hactenus sit à nobis de Elegiæ artificio dictum.

Errata sic corrigito

Ex Commentarijs in Aristotelem					
Pag.	versu				
4	26.	Rhet. ad	235	15	κολοῖει id est mutila facit; disiungitque.
9	9	οἱ κατὰ χορδὰς			
	12	tunc nos poëtas	240	47	non ad poëticen
36	14	non illepidum	246	44	quasi mutuationes
	51	aliquanto post	250	41	ratione Catullus Sir.
44	30	ita vertit Pac.	*Ex posterioribus Elucubrationibus*		
53	48	Libr. sexto his	12	39	cómista sit, probari velit; si
66	39	ratione	13	47	dissimiles tragicis
93	26	quærat Cur in	14	43	tardior ne an
113	49	tumore pedum	16	37	censor quidam
144	10	Dialogo septimo de	32	29	Quenquam animantem
	36	quàmque vere	43	9	& seueriores
154	18	orta inter eos	51	24	eorum omnis ratio
190	13	ratiocinationem	53	18	iocandi facultas
211	37	non alio modo		24	maledictis
222	7	Poëtę sui expurgādi	57	14	id mihi non videri
	29	aliunde intru sum			

Excudebat Laurentius Torrentinus Florentiæ. Mense Octobri M.D.XLVIII. cum Priuilegio Pauli III Pont. Max. Caroli V. Imp. Henrici II. Regis Gallor. Cosmi Medicis Ducis Florent. ad annos decem; prout in singulis horum diplomatibus graui mulcta cautum est.